

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
Boston Library Consortium Member Libraries

<http://www.archive.org/details/sermones03wycl>

Wycliffe, John
...
WYCLIFFE

IOHANNIS WYCLIF

SERMONES

NOW FIRST EDITED FROM THE MANUSCRIPTS

WITH CRITICAL AND HISTORICAL NOTES

BY

DR. IOHANN LOSERTH

PROFESSOR OF HISTORY AT THE UNIVERSITY OF CZERNOWITZ.

(ENGLISH SIDE-NOTES BY F. D. MATTHEW.)

VOL. III.

SUPER EPISTOLAS.

LONDON.

PUBLISHED FOR THE WYCLIF SOCIETY BY TRÜBNER & Co.

57 AND 59 LUDGATE HILL

1889.

JOHNSON REPRINT CORPORATION
NEW YORK AND LONDON

MINERVA, G.m.b.H.
FRANKFURT AM MAIN

Brown University
374354

BOSTON COLLEGE LIBRARY
CHESTNUT HILL, MASS.

JAN 1967

BR
75
W8
V. 7
pt. 3

First reprinting, 1966

Printed in the United States of America

INTRODUCTION.

1. The Contents

The great importance which we attributed to the second volume of the Sermons extends to those contained in the third.

Both are chiefly occupied with combating the abuses of the Church and the usurpations of the hierarchy, especially of the Papacy and the Friars, which, as Wyclif insists, have no foundation in Holy Scripture; and with the emphatic demand that the prosperity of the Church may be restored by a return to the state of the apostolic age.

A considerable part of the Sermons is directed against the decrees of the Earthquake Council (May 1382).

Questions concerning the government of the Church are more fully expounded than those of a dogmatic nature. Yet these are not altogether omitted, and a considerable space is allotted to dealing with priesthood, baptism, confirmation, confession and the Eucharist.

Thus the present volume forms a supplement in the full sense of the word to the second volume, and all which has been said of that applies also to this.

This consideration makes it unnecessary to supply any summary of the contents of these sermons.

2. The Transmission in MS.

a) Cod. B. 16, 2 of the Trinity College Library, Cambridge (A). The great importance of the present volume of Sermons makes us sincerely regret, that they have been handed down only in a

single MS., the Codex B. 16, 2 of Trinity College Library, Cambridge (described in Sermons vol. I, page XXXV); all the more that this MS. abounds in faults and omissions.

The faults are so numerous and of such a nature, that one must doubt, whether the scribe understood Latin. Yet the faults which spring from his misunderstanding and careless writing (few of which can be corrected with absolute certainty) impair the value of the MS. less than his numerous omissions.

Single words, parts of sentences, and probably even long passages are missing. In consequence of these omissions the text in many places gives no sense, and correction is rendered more difficult by the impossibility of deciding whether the omissions are of single words or of sentences.

How faulty the text of A is, can be seen from the few sermons preserved in a second MS. this is:

b) The Codex C. 1, 23 of Trinity College, Dublin described by Mr. F. D. Matthew in the preface to *De Ecclesia* (pp. XXII and XXIII).

This codex contains only four sermons of the third part, viz. 5, 6, 7 and 10.

Mr. J. H. Bullock, who has collated these sermons, does not agree with Mr. Matthew about the date, which he puts not at about 1400, but at a later period.

c) *De Religione Privata II.* As the treatise verbally agrees with the second part of the 29th Sermon (page 230),

"Circa hanc epistolam dubitatur, utrum privata religio sit datum optimum . . . Explicit pag. 239. Et patet falsitas assumptorum domini in suis arguiciis et quomodo vendicat mendacia in suis descripcionibus et racionibus quare ordines sint privati", we here enumerate the MSS. containing this treatise namely the MS. 3930 and 4527 of the Vienna Imperial Library and X. E. 9 of the University Library at Prague. For description, see Polemical Works, page 523.

3. The Date and the Edition.

The date of composition of the third volume of the Sermons has been treated in the introduction to the first volume. In editing we have followed the same principles which have guided us in the

previous volumes. The numerous gaps in the text due to the bad MS. are marked in the foot-notes, as far as they could be discerned.

I have to express my most sincere thanks to those gentlemen who have kindly assisted me in my work.

My thanks are due to the founder of our Society, the Hon. Director, Dr. F. J. Furnivall; to Mr. Bullock for revision of the MS. A. and for collating the Dublin Codex; to Dr. R. Buddensieg for proof-reading, and above all to Mr. F. D. Matthew, who not only wrote the side-notes, but also put at the editor's disposal valuable suggestions, both critical and explanatory.

As the editor had to read a great part of the proofs during his stay at Karlsbad, where no library for references was at his disposal, he must claim the reader's indulgence for some slight errors which escaped his notice.

Czernowitz, 28th November 1888.

J. Loserth.

Contents.

Praefatio.

Sermon	Page
First Sunday in Advent.	
I. Hora est iam nos de somno surgere. Ad Rom. XIII, 11	I
Second Sunday in Advent.	
II. Quaecunque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt. Ad Rom. XV, 4	9
Third Sunday in Advent.	
III. Sic nos existimet homo. I. Cor. IV, 1	16
Fourth Sunday in Advent.	
IV. Gaudete in Domino. Phil. IV, 4	24
Christmas-Day.	
V. Apparuit gratia Salvatoris nostri. Ad Tit. II, 11	31
Sunday within Octave of Christmas-Day.	
VI. Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris. Tit. III, 4	40
The Circumcision.	
VII. Multiphariam, multisque modis. Ad Hebr. I, 1	48
The Epiphany.	
VIII. Quanto tempore heres parvulus est. Gal. IV, 1	55
Sunday within Octave of Epiphany.	
IX. Surge, illuminare Jerusalem. Is. LX, 1	62
Octave of Epiphany.	
X. Domine Deus meus honorificabo. Is. XXV, 1	69
First Sunday after the Octave.	
XI. Obsecro vos per misericordiam Dei. Rom. XII, 1	78
Second Sunday after the Octave.	
XII. Habentes donationes. Rom. XII, 6	88
Third Sunday after the Octave.	
XIII. Nolite esse prudentes apud vosmet ipsos. Rom. XII, 16	97
Fourth Sunday after the Octave.	
XIV. Nemini quidquam debeatis. Rom. XIII, 8	104
Fifth Sunday after the Octave.	
XV. Induite vos sicut electi Dei. Col. III, 12	114
Septuagesima Sunday.	
XVI. Nescitis quod hui qui in stadio. I. Cor. IX, 24	122
Sexagesima Sunday.	
XVII. Libenter suffertis insipientes. II. Cor. XI, 19	129
Quinquagesima Sunday.	
XVIII. Si linguis hominum loquar. I. Cor. XIII, 1	137

Sermon		Page
	Quadragesima Sunday.	
XIX. Hortamur vos ne in vacuum. II. Cor. VI, 1	145	
	Second Sunday in Lent.	
XX. Rogamus vos et obsecramus. I. Thessal. IV, 1	152	
	Third Sunday in Lent.	
XXI. Estote imitatores Dei. Eph. V, 1	162	
	Fourth Sunday in Lent.	
XXII. Scriptum est quoniam Abraham. Gal. IV, 22	169	
	Passion-Sunday.	
XXIII. Christus assistens pontifex. Hebr. IX, II	176	
	Palm-Sunday.	
XXIV. Hoc sentite in vobis. Phil. II, 5	184	
	Easter-Sunday.	
XXV. Expurgate vetus fermentum. I. Cor. V, 7	191	
	First Sunday after Easter.	
XXVI. Omne quod natum est ex Deo. I. Joh. V, 4	197	
	Second Sunday after Easter.	
XXVII. Christus semel passus est. I. Petri II, 21.	206	
	Third Sunday after Easter.	
XXVIII. Obsecro vos tamquam advenas. I. Petri II, II.	213	
	Fourth Sunday after Easter.	
XXIX. Omne datum optimum. Jac. I, 17	224	
	Fifth Sunday after Easter.	
XXX. Estote factores verbi Dei. Jacobi I, 22	239	
	Sunday after Ascension.	
XXXI. Estote prudentes. I. Petri IV, 7	248	
	Whitsunday.	
XXXII. Cum complerentur dies. Act. II, I	257	
	Trinity Sunday.	
XXXIII. Vidi hostium apertum in celo. Apoc. IV, I	267	
	Corpus Christi Day.	
XXXIV. Ego enim accepi a Domino. I. Cor. XI, 23.	277	
	First Sunday after Trinity.	
XXXV. Deus caritas est. I. Joh. IV, 8	286	
	Second Sunday after Trinity.	
XXXVI. Nolite mirari si odit vos mundus. I. Joh. III, 13.	297	
	Third Sunday after Trinity.	
XXXVII. Humiliamini sub potenti manu Dei. I. Petri V, 6	306	
	Fourth Sunday after Trinity.	
XXXVIII. Estimo quod non sunt condigne. Rom. VIII, 18	315	
	Fifth Sunday after Trinity.	
XXXIX. Omnes unanimes in oracione estote. I. Petri III, 8	323	
	Sixth Sunday after Trinity.	
XL. Quicunque baptizati sumus. Rom. VI, 3	331	
	Seventh Sunday after Trinity.	
XLI. Humanum dico propter infirmitatem. Rom. VI, 19	341	
	Eighth Sunday after Trinity.	
XLII. Debitores sumus non carni. Rom. VIII, 12.	352	

Sermon		Page
	Ninth Sunday after Trinity.	
XLIII. Non simus concupiscentes malorum. I. Cor. X, 6		365
	Tenth Sunday after Trinity.	
XLIV. Scitis quoniam, cum gentes essetis. I. Cor. XII, 2		375
	Eleventh Sunday after Trinity.	
XLV. Notum facio vobis. I. Cor. XV, 1		384
	Twelfth Sunday after Trinity.	
XLVI. Fiduciam talem habemus. II. Cor. III, 4, 5		393
	Thirteenth Sunday after Trinity.	
XLVII. Abrahe dicte sunt. Gal. III, 16		402
	Fourteenth Sunday after Trinity.	
XLVIII. Spiritu ambulate. Gal. V, 16		411
	Fifteenth Sunday after Trinity.	
XLIX. Si spiritu vivimus. Gal. V, 25		420
	Sixteenth Sunday after Trinity.	
L. Obsecro vos ne deficiatis. Eph. III, 13		429
	Seventeenth Sunday after Trinity.	
LI. Obsecro vos ego viiictus. Eph. IV, 1.		438
	Eighteenth Sunday after Trinity.	
LII. Gracias ago Deo meo semper. I. Cor. I, 4.		447
	Nineteenth Sunday after Trinity.	
LIII. Renovamini spiritu mentis vestre. Eph. IV, 23		455
	Twentytith Sunday after Trinity.	
LIV. Videte quomodo caute ambuletis. Eph. V, 15		465
	Twenty-first Sunday after Trinity.	
LV. Confortamini in Domino. Eph. VI, 10		473
	Twenty-second Sunday after Trinity.	
LVI. Confidimus in Domino. Phil. I, 6		483
	Twenty-third Sunday after Trinity.	
LVII. Imitatores mei estote. Phil. III, 17		491
	Twenty-fourth Sunday after Trinity.	
LVIII. Non cessamus pro vobis orantes. Col. I, 9.		502
	Twenty-fifth Sunday after Trinity.	
LIX. Ecce dies veniunt. Jerem. XXIII, 5		511

TERTIA PARS.

SERMO I.

Fol. 238^a *Hora est iam nos de somno surgere. Ad Romanos XIII°, 11.*

Omnes quatuordecim libri Apostoli et septem epistole canonice quatuor apostolorum, scilicet Jacobi, Petri, Johannis et Jude sunt paris auctoritatis cum evangelio, ymmo sunt ipsum evangelium, cum ex fide ex eodem spiritu sunt dictate.

Unde Apostolus sepe vocat epistolas suas *suum evangelium quod non accepit ab homine sed a Deo* (ut patet ad Gal. I^o, 11). Sed sicut successio ecclesie deteriorando procedit, licet universalis et constans ecclesia melioratur continue usque ad diem iudicii, sic fides scripture est in evangelio patencior, in prioribus doctoribus postulantibus remissior, et in modernis expositoribus periculosior. Non enim acceptari debet glossa, nisi ratione consona fuerit vel scripture. In hac autem epistola Apostolus primo docet in generali peccatum prohibens a beatitudine expurgare, secundo adducit triplicem evidenciam ad hoc moventem et tertio specialius de sex peccatis specificatis. Tota autem ecclesia debet scire tamquam principium quod tempore gracie assistit hora viantibus de sompno peccati surgere.

Patet autem ex sermone quod sompnus anime sit eius peccatum et eius vigilia preservacio a peccato, et dicitur quod hora est iam nos surgere a peccato, quia cum nos sumus *in quos fines seculorum devenerunt* (ut dicit Apostolus) et novissima hora est (ut dicit Evan-

Need of
awakening
from sin.

1. In marg.: Dominica prima adventus Domini. 18. In marg.: 1.
19. In marg.: 2. 20. In marg.: 3. 23. Cod.: sompno peccato vid.
pag. 2. l. 7. 8. 24. In marg.: Racio prima.

1. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 221—225.
28. I. Cor. X, 11.

gelistas), propter parvitatem temporis debemus ad sentenciam istius principii festinare.

Nearness of the end, a reason for haste.

Secunda racio Apostoli ad idem est ita, de quanto adiutorium vel per se finis fuerit propinquior, de tanto mediacio debet esse acceleracionis. Sed *nunc propior est nostra salus quam in tempore ante incarnationem*, quando pure *credidimus*. Igitur cum tunc debuimus a sompno peccati surgere, sequitur per locum a maiori quod nunc deberemus pocius. Apostolus autem vere vocat totam successionem ecclesie militantis unam personam, que nunc debet sic facere et nunc sic, secundum variacionem circumstancie, sicut fecit de facto.

The meaning of 'Salvation'.

Minor autem argumenti varie intelligitur apud multos, ut quidam intelligunt per salutem Christum incarnatum qui *salutare* dicitur in lege veteri; ipse autem quoad incarnationem tunc multum distit, sed modo et preterit et assistit; ideo vere dicitur quod *nunc est propior* quam tunc fuit. Alii dicunt quod salus est beatitudo hominis formaliter intellectus, et cum ianua celi modo aperta sit que ante ascensionem Domini fuit clausa et nos sumus nunc propinquiores diei iudicii, vere dicit Apostolus quod *nostra salus est modo propinquior* quam fuit in lege veteri. Et deduccio ex hoc patet quod finis delectabilis per se movens, cum sit propinquior, debet movere forcius, ideo cum salus nostra sit propinquior aut clarior quam fuit in lege veteri, debet movere forcius et per consequens viator esse ad istum finem festinacior et ad movendum prohibens sollicitor; nam motus naturalis secundum naturales velocitatur in fine.

Increased facilities a ground for urgency.

Tertia racio Apostoli stat in isto: Viator secundum quod habet a Deo circumstancias plus facilitantes ad beatitudinem debet ad querendum eam festinancius laborare, sed iam instantे tempore gracie habemus iuvamen multiplicius plus obligans nos ad festinancius merendum beatitudinem quam in lege veteri, igitur hoc debemus; tunc enim fuit *nox* quia obscuritas in figuris videndi solem iusticie, sed in tempore nostro ille sol qui est *dies* habens horas duodecim *appropinquavit* per incarnationem. Cum igitur contingit hominem viare promptius in claro die quam nocte, patet quod in

3. In marg.: Secunda racio. 10. Cod.: p^{am}. 30. In marg.: Racio tercia. 32. Cod.: querendum.

tempore legis gracie debemus prompctius et velocius quam in lege veteri ad beatitudinem properare. Unde alludendo isti sentencie dicitur apud Ebreos quod dies incipit a vespere, quia Gen. I^o, 4 scribitur: *Factum est 5 vespere et mane dies unus.* Duplex enim est generacio humani generis, primo naturalis includens omnes homines, et illa cepit a vespere vel tenebra peccatorum, cuius generacionis principium est primus Adam. Sed secunda generacio est supernaturalis que incepit a Christo tamquam eius principio, et ille, cum sit per se sol iusticie, necessario est lux vel mane, ideo vocando diem cursum nostre viacionis signanter dicitur quod nostra dies in lege gracie virtute secundi Adam incipit econtra a mane. Ex ista triplici ratione sic concludit Apostolus: *15 Abiciamus ergo opera tenebrarum et induamur arma lucis.*

Opera autem tenebrarum sunt opera peccatorum que sunt istius condicionis, quod eo ipso quo unum affuerit plurima comitentur, et dicuntur tenebre, quia tenebrant et fatuant intellectum et quia ducunt subiectum ad duplices tenebras infernales; que quia sunt extra hominem, vocantur a Christo *tenebre exteriore*. *Arma lucis* sunt virtutes condicionis opposite ad peccata; inducunt enim subiectum ad salutem vere intelligentie intellectus et *Fol. 238^b* ducunt finaliter | ad lucem duplarem beatitudinis, scilicet *25 lucem corporalem celestem et lucem inaccessibilem Trinitatis.* Licet autem peccata sese comitentur ut virtutes, verumptamen virtutes exsuperant, sicut exercitus bonorum angelorum exsuperat exercitum malorum; et ideo signanter Apostolus nude vocat opera peccati *opera 30 tenebrarum*, sed superexcellentes virtutes vocat defensoria *arma lucis*. Peccata enim subiectum destruunt, non defendunt, sed virtutes defendunt a crimine, ab ipso dyabolo, et a malo homine; cum virtuosum sit impossibile deteriorari ab aliquo horum trium, ideo signanter canit ecclesia:

Virtues more powerful than sins.

35 *Nulla ei nocebit adversitas
Si nulla dominetur iniquitas.*

2. Cod.: propriare. 5. In marg. inf.:

Generacio humani generis duplex { naturalis
supernaturalis.

7. Cod.: vespера. 14. In marg.: Conclusio. 15. In marg.: *Abiciamus opera tenebrarum*, ad Rom. XIII. Opera tenebrarum abicienda sunt, cum sint carnalia et maculosa, ut patet in sordidis, cum sint penalia et laboriosa, ut patet in cupidis, et cum sint odibilia et maliciosa, ut patet in invidis. 21. Cod.: *arma lucis* induere sunt. 26. Cod.: committentur. 30. Cod.: sed sed. 32. In marg.: Nota.

4. Cf. Serm. vol. I, pag. 161. 15, 29. Ad Rom. XIII, 12.

Et ex isto concludit Apostolus correlarie quod *debemus ambulare honeste* in virtutibus tempore gracie, ut in die cuius racio est totum hoc tempus est dies solis iusticie, in quo die ab ipso relucet lumen gracie.

Shamefulness
of sin.

Et patet turpis enormitas peccatorum non solum Deo 5 et angelis sed etiam ipsis hominibus. Sicut enim Christus induxit nobis virtutum noticiam, sic cum oppositorum eadem sit disciplina, induxit etiam noticiam viciorum. Plus ergo in tempore legis gracie discernunt viantes de viciis quam tempore veteris testamenti. Ex 10 quo colligitur quod turpius foret viantes ambulare in monstruositate peccati tempore lucis atque percepcionis talis turpitudinis quam fuit ambulare in nocte ante tempus gracie, quando turpitudo peccati a conviantibus non adeo est percepta. Et hec racio quare in nocte 15 peccati et ignorancie predicta fuit plus tediosum spiritum surgere quam est modo; nam in luce potest surgens paracius arripere ornamenta; nec sufficit surgere de lecto peccaminum sed oportet superaddite in virtutibus ambulare, nam per ocium forent vestimenta surgencium 20 viciis inquinata; ideo signanter dicit Sanctus Spiritus in suo Apostolo: *Sicut in die* non stemus nec retrocedamus sed *honeste ambulemus*. Et inde tertio duplicat

Three classes
of sins;

i. drunkenness;

Apostolus tria genera coinquinancium peccatorum. Mos enim philosophorum est a generaliori ad speciale de- 25 scendere: *Non, inquit, ambulemus in commessacionibus et ebrietatis*. Commessaciones secundum quosdam sunt communes esus gulorum et frequentes in conviviis sumptuosis. Unde Prov. XXIII°, 20: *Noli esse in conviviis potatorum nec in commessacionibus eorum qui carnes ad 30 vescendum conferunt*. Unde secundum quosdam commessacio est, quando unus affert panem et aliis potum, ut sic se plus laute ingurgitent vel secundum Haymonem *commessatio per vices*. Tales autem commessaciones communiter comitatur ebrietas que est mater plurium 35 viciorum. Unde secundum quosdam ebrietas dicitur a

1. In marg.: Corrolarium. 25. In marg.: Primum. 26. Nota sex hic prohibita, quia tria inga peccatorum. 29. Cod.: Prov. XXI. Correxii; ib. in marg.: Commessacio. 34. In marg.: Ebrietas.

26. Ad Rom. XIII, 13. 33. Haymonis episcopi Halberstadtensis in divi Pauli epistolas omnes interpretatio. Ad Rom. Cap. XIII: Commessatio dicitur mensae collatio sive mensae alternatio. Sunt enim convivia que celebrantur alternatim, et preparantur a sociis per dies et vices (Ed. Color. ann. 1529).

bria que est mensura vel calix potacioni aptus; unde ebrius dicitur quasi *extra briam* positus vel mensuram. Unde Apostolus (ad Galatas V^o, 21) nominat ebrietatem inter opera carnis a fidelibus detestanda. Nec mirum 5 quia Christus (Luce XXI°, 34) precipit: *Videte ne graventur corda vestra crapula et ebrietate.*

Secundum iugum peccatorum quod prohibet Apostolus 2. wantonness; est vicia carnis ex priori iugo pululancia: *Non, inquit, in cubilibus et impudiciciis.* Cubile autem proprie ferarum; 10 qui autem voluptuose et inordinate dormiunt sunt ut fere, et ex tali dormitione cum iugo predicto proveniunt impudicicie omnifarie, ut patet de beato Loth (Genes. XIX°). Et sic de omni alio modo luxurie. Quies enim et dormicio sunt stimulus specialiter ebriis ad luxuriam. Ideo 15 dicit Apostolus: *Nolite inebriari vino in quo est luxuria* (Ad Eph. V^o, 18).

Tercium autem iugum quod prohibet Apostolus est peccata spiritualia ex predictis pululancia, sed gravissima horum trium: *Non, inquit, in contencione et emulacione;* tumultuosa enim est ebrietas et facile in contencionem prorumpit, ut litiget et ex conviviis accictis operibus carnis procedit invidia et specialiter ex conviviis contendencium. Sed relictis istis sex viciis 25 debent christiani induere dominum Jesum Christum, non porcum, canem vel leonem qui in passionibus predictis conveniunt. Christum autem induit qui in moribus ipsum sequitur, quia cum induit virtutem (et Christus est Dei virtus ac Dei sapiencia), oportet sic virtuosum Christum induere. Virtus enim est vestis 30 anime et domus vel turris in qua virtuosus habitualiter se includit.

Pertinenter ad hoc evangelium est notandum propter contenciosas instancias sophistarum quod peccatum (sicut alia nomina in predicacione) secundum causam 35 sepe accipitur pro subiecto peccante, ymmo pro subiecto quod est hostia pro peccato. Unde II Cor. V^o, 21 dicit Apostolus quod *eum*, hoc est, *Christum qui non noverat peccatum pro nobis peccatum fecit Deus pater.*

Various uses of
the word 'sin':

1. for the
person in
whom it is.

4. carnis; sequitur lacuna. 7. In marg.: Secundum. 9. Cubile in marg.; ib. proprie; scil. habetur. 14. stimulis in cod. 17. In marg.: Tercium. 24. Christum dominum; dominum extinct. 25. Cod.: carnem. 26. Cod.: conveniuntur. 32. In marg.: Nota quod peccatum accipitur tripliciter. 34. In marg.: 1.

2. for the
vicious act or
habit;
3. for defect,
the lack of
good.

Secundo modo accipitur peccatum pro actu, pro habitu vel opere vicioso, ut sepe loquuntur doctores conformiter cum scriptura. Sed tertio peccatum accipitur magis formaliter vel abstracte pro defectu in moribus qui non est actus vel habitus aut ens aliquod decem | generum, ^{Fol.} ^{238^a} et *illum defectum* dicit Augustinus *non habere causam efficientem sed deficientem*, ymmo sicut loquendo de divinitate termini desunt philosophis, sic loquendo de hoc peccato sic intellecto est philosophis atque logicis nimis magna penuria terminorum. Augustinus autem super Johannem videtur dicere quod *ipsum peccatum sit nichil* et sic exponere istud (Joh. I^o, 3): *Sine ipso factum est nichil*. Peccatum autem oportet concedere modo suo fieri, cum (Johannis VIII°, 34) dicit Veritas: *Omnis qui facit peccatum servus est peccati*. Unde (ut placet quibusdam) peccatum est condicionis istius quod facit subiectum suum deterius quam foret ipso adnichilato per impossibile, quia secundum subiectum non ut peccans est creatura vel aliquid, eo quod si foret ut sic aliquid, foret ut magis peccans plus aliquid, quod est contradiccio. Ideo certum est quod subiectum non ut peccans est aliquid, aliquantum, aliquale vel aliquod aliorum encium, sed verum est quod, ut peccat, deficit, vagatur ab ordine creature; negative non ut peccat, causatur, conservatur vel amatur a Deo; ideo super fluum est tractare de peccati huiusmodi quiditate, sed consequenter cum narratur eius quiditas sive proprietas, equivocare oportet de nomine.

Sin is not a
deprivation.

Aliter eodem nomine loquimur de creatis, unde peccatum illud non est privacio, cum manifestum sit hominem peccantem privari gratia, et ad istam equivocationem triplicem de peccato oportet fidelem notare, quando communicat cum sophistis, ymmo communicando cum grammaticis oportet notare quod deficere sit verbum neutrum, ita quod deficere nec sit accio nec passio ut privari, quia tunc sibi posset inesse ut sic iusticia, cum quamcunque actionem aut passionem philosophus vocaverit, potest ipsa iuste fieri vel recipi.

1. In marg.: 2. 3. In marg.: 3. 7. Cod.: sic; Correxi. 11. In marg.: Augustinus. 30. mañ in cod. = maū. 35. Cod.: difficere.

6. S. Augustini Sermo XXIII, 9 Opp. tom. V, 120. 10. S. Aug. In Joh. Ev. cap. I, Tract. I. Opp. tom. III, 2, 294. Cf. Trial., pag. 140. 35. Cf. Trial. 141.

Ideo sicut omnis caritas incipit a se ipsa, quia a Deo qui est gradus excellentissimus caritatis, et inferatur a nobis merentibus, sic omne peccatum absolute incipit a se ipso, cum non habet prius principium a quo effective procedat, ideo oportet quod effectus in moribus sit verbum absolutum vel neutrum, cum sic deficere neque sit agere neque pati. Hoc autem deficere habet causam materialem vel subiectantem, non autem causam formalem efficientem vel finalem, sed ipsummet est deformitas et deficiens sine fine. Et patet quod peccatum sic dictum loquendo modo quo balbuciendo loqui possimus est defectus in moribus, et hec ratio quare describentes peccatum vel loquentes de ipso loquuntur ad secundum sensum, ut peccatum est actus, habitus vel opus viciosum vel inordinatum voluntati Dei contrarium; et tale est accio, quantitas vel aliud opus factum cui per accidens inest esse peccatum, quia per illam male-dictam deficienciam que est nichil.

Loquendo autem de peccato modo quo possumus dicit pertinenter cum aliis quod peccatum vitari debet triplici ratione, primo quia demonibus summe placet, Deo summe displicet, homini vero summe nocet. Primum patet ex hoc quod diabolus instantissime movet homines ad peccandum. Illud autem ad quod movet instancius est sibi delectabilius. Cum igitur quiete sine revocationis possibilitate sit ipse peccator atque diabolus per peccatum, patet quod peccatum sibi placeat etiam supra Deum. Et hec est ratio sue finalis obstinacie qua peccat in Spiritum Sanctum. Si enim haberet rationem quare sic faceret, non propter hoc indubie dampnaretur.

Quoad secundum, scilicet quod peccatum summe Deo displiceat, ex hoc patet quod ipsum est primo enti summe oppositum, nec potest diabolus vel creatura aliqua displicere Deo nisi de quanto peccat. Peccatum ergo plus Deo displicet quam aliqua creatura, cum secundum philosophos per se causa quicquam denominans magis aut prius habet illam denominacionem quam suum denominatum posterius. Cum ergo nec diabolus nec aliqua creatura sit per se Deo odibilis ut peccatum, sequitur quod ipsum peccatum sit prin-

It is without principle or aim.

Yet we have to speak of it as the act or relation in which the defect is.

Reasons for avoiding sin:

1. It pleases the devil.

2. It is most displeasing to God;

2. inferatur (sic); cod. infra*. 3. In marg.: Nota quod omne peccatum incipit a se ipso. 4. In marg.: Nota. 10. In marg.: Quid est peccatum. 20. In marg.: Quod debemus vitare peccata, patet ratione triplici. 22. In marg.: 1. 25. Cod.: dilectabilius. 31. In marg.: 2, a. 34. In marg.: Nota tria.

cipalius magis malum. Unde Sap. XI°, 25: *Nihil odisti eorum que fecisti*, quod intelligendum est nisi propter peccatum quod Deus non fecit.

and that in itself, and absolutely,

Item, omnis creatura potest placere Deo sine dispi-
cencia, ergo quod Deus odiat aliquam creaturam vel 5
quod ipsa sibi displiceat est solum per accidens. Cum
ergo omne per accidens est reducibile ad aliquod per
se, sequitur quod dispiencia ipsa vel odium sit redu-
cibile ad aliquod per se Deo dispiabile quod non potest
fingi nisi peccatum. Ipsum enim non potest reconciliari 10
Deo ex sua potencia absoluta, sed quicunque diabolus
vel peccator, cum potest non peccasse (ut quondam
potuit), potest beatificari et a Deo diligi et beatitudine
sine odio; peccatum autem non potest beatificari beatitu-
dine nec celum intrare, cum Deus non habet ita 15
specialem amicum in mundo vel beatitudine quin reperto
in ipso crimen statim ipsum expelleret nisi resipuerit
et dampnacione perpetua cruciaret.

and because it
is the cause of
Christ's
crucifixion.

Item, proporcionabiliter ut aliquid est magis malum
est magis Deo odibile, sed peccatum est maxime ma- | Fol.
lum, quia malicia in abstracto, ergo est maxime Deo
odibile. In cuius signum Deus pater ordinavit cum
peccato filium proprium crucifigi iuxta illud (Isaie LIII°, 8):
Propter scelus populi mei percussi eum. Illud ergo Deus
odit maxime propter quod destruendum filium dilec- 25
tissimum crucifigit. Unde si tale peccatum foret aliquid
positivum, christianus non evaderet sentenciam Mani-
cheorum, quin ipsum sit deus malus, Deo bono contrarius,
et sibi in virtute ac potencia coeternus. Deus autem
bonus non potest ipsum peccatum in penitentie finalis 30
destruere; peccatum etiam habet leges suas contra
quas Deus bonus non poterit dispensare, ipsum peccatum
propter suam eminenciam non plus Deo bono poterit
obedire quam ipse sibi. Non ergo mirum si ipsum sit
Deo bono summe odibile. 35

3. It is most hurtful to man.

Quoad tertium, scilicet quod peccatum summe noeat
suo subiecto, facile est videre, eo quod impossibile est
quicquam dampnificare hominem nisi fuerit peccatum
proprium vel per ipsum, ergo peccatum maxime et
per se nocet homini. Si ergo peccatum foret aliquid, 40
pertinenter sibi dici poterit quod est summe ingratum,

1. In marg.: b.
23. Cod.: LII. Correxii.

13. Cod.: beatitudinem.
36. In marg.: 3.

19. In marg.: c.

quia subiectum proprium et primam causam eius effi-
cientem tantum dampnificat. Nam de lege Dei invincibili
si caveat homo sic ab hoc hoste sive dampno, potest
secure incedere; unde Eccl. VIII°, 5: *Qui custodit man-*
5 datum non experietur quicquam mali, et Isaie III°, 10:
Dicite iusto quia bene, et ad Rom. VIII°, 28: *Scimus*
quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.
Observet igitur fidelis Dei boni iusticiam et nec diabolus
nec hostis alius positivus cum hoc sibi nocere poterit,
10 sed de quanto cum hoc ad nocendum laborant atten-
cius, de tanto per accidens magis prosunt. Benedictus
igitur sit Dominus veritatis, quia si falsitas vel peccatum
foret aliquid in abstracto, foret potencius Deo nostro;
aufert enim a subiecto suo vel saltem inficit omnia
15 bona sua. Quamvis enim peccatum non possit auferre
a subiecto suo bona naturalia que participative capit
a Deo bono nec possit privare ipsum a Dei causancia,
rapit tamen ab eo graciōsam assistenciam et inexisti-
cenciam et valorem cunctorum suorum operum quantum
20 ad graciam promerendum.

SERMO II.

*Quecunque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta
sunt. Ad Rom. XV°, 4.*

Ista epistola sicut quelibet scripture particula docet
25 tamquam conclusionem finalem observanciam caritatis.
Est enim scriptura ut speculum in cuius qualibet parte
continuata cum altera potest homo videre Trinitatem,
se ipsum et viam per quam in ipsam tenderet. Apostolus
ergo in primis expurgans errores circa scripture particulatas
30 sic orditur: *Quecunque scripta sunt ad nostram doctrinam
scripta sunt*; ubi notum est quod loquitur de scriptis
universaliter tam novo quam veteri testamento; ipsa
enim cum scribuntur in libro vite scriptura eterna
automatice erunt scripta; ideo solum pro illis fit distri-
35 bucio accomoda; aliqui enim contempnebant unam
partem legis veteris et aliqui aliam, et sic de Judeis
solum acceptantibus legem veterem et reprobantibus
legem novam. Sed ulterius notandum per intellectum

The final
conclusion of
this epistle is
the observance
of charity.

15, 16. Cod.: aufere a peccato a subiecto. 21. In marg.: Dominica
secunda. 32. Cod.: ipam. 33. Cod.: scripta. 35, 36. Cod.: aliquid.

21. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold II, pag. 225—228.

istius termini ‘*nostram*’ quod mos est scripture vocare quamcunque partem ecclesie succedentem a mundi principio usque in finem et omnes illam salvandas unam personam, cuius unam partem scripture docet mediate vel immediate et aliam partem scripture in- struit secundum partem eius disparem. Et sic totum hoc genus varie doctrina istius scripture participat. Finis autem huius participii est ut *per pacienciam et consolacionem scripturarum spem habeamus*. Docet scripture et specialiter in Christo quomodo hec tota persona propter retribucionem premii debet pati. Christus enim licet omnipotens ad sui beatitudinem omne genus obprobrii fuit passus, et cum ex fide huius scripture consolati sumus quod in nulla eius parte potest a veritate deficere, spes super hoc fundamentum erigitur.

15

Faith is the foundation,

on which is built Hope, the walls,

and on these rests Charity, the roof.

Cum autem spes sit certa expectacio future beatitudinis ex gratia et meritis proveniens, pacientia autem meritoria ex scripture non potest ab ipsis deficere, patet quam secure ex ista pacientia spes debet erigi; et cum sit facillimum ac securissimum virtuosum sic pati, sed difficile ac periculosum hominem rebellare, patet quam presumptiva temptacio est pacientiam istam dimittere. Et ista racio convinceret clericos contendentes, seculares suos proximos debellantibus et generaliter quoscunque tribulacionem vie pusillanimiter formidantes. Ideo docet Christus (Luce XXI°, 19): *In pacientia, inquit, vestra possidebitis animas vestras*.

Sed secundo supposito hoc fundamento cum suis parietibus orat Apostolus et docet quod super hac fabrica caritas debet erigi. *Deus, inquit, pacientie et solacii deo vobis id ipsum sapere in alterutrum secundum Jesum Christum, ut unanimes uno ore honorificetis Deum et patrem domini nostri Iesu Christi*. In quo textu Apostolus pro ecclesia orat devotissime et subtilissime ipsam docet. Deus autem est auctor pacientie, cum ipsam tantum approbat et auget et in fine premiat, ideo *Deus solacii*; sicut enim auget pacientiam in adversis, sic post tribulacionem consolatur et premiat. Oratio autem Apostoli tendit ut ecclesia id ipsum sapiat, quod indubie est ipsa divinitas que non potest quoad stabilitatem promissi, quoad retribucionem premii vel quoad

Fol.
239^a

6. Cod.: disparemus. 18. Cod.: scripture. 39. Cod.: ad ipsum.

8. Ad Rom. XIII, 4. 30. Ad Rom. XV, 5, 6.

immutacionem propositi variari; ideo de ipso est vera sapiencia ultra scienciam, ideo nichil delectabilius viatorum quam id ipsum sapere. Sicut enim secundum philosophos casus appetitus est manifestum mortis indicium, 5 sic mors spiritualis est in ianuis illius qui non dormit; sapere id ipsum quidem est cibus anime sine cuius pastu delectabili oportet inevitabiliter ipsam mori, quod si hac trinitate pascitur ipsa ecclesia, patet quod vivit unanimiter hac triplicitate concordi. Primo erunt homines in corde *unanimes*, si sapiunt id ipsum, secundo erunt in voce *unius oris*, quia omnes idem os unius eiusdem persone, et tertio debent in opere *honorificare Deum patrem* ad quem originatur tota universitatis ecclesie variatio et terminatur.

15 Christus autem secundum humanitatem est mediator Without charity
Dei et hominum, ideo propter istam mediacionem et we cannot truly
istam fontalem originacionem geminatur Deus pater
domini nostri Jesu Christi. Qui enim recte sapit de Deo
debet ipsum in qualibet multitudine universitatis tendere
20 ut ad centrum, et qui non sapit regulam caritatis non
noscit sapide Trinitatem; in animo quidem est fides,
quia corde creditur ad iusticiam, in ore confessio (ut
patet Rom. X^o, 10), sed in honorificencia operacio, quia
fides sine operibus mortua est. Et hinc dicit Christus
25 (Matthei VII°, 21): *Non omnis qui dicit mihi Domine
Domine intrabit in regnum celorum, sed qui facit voluntatem
patris mei qui in celis est*. Et ex istis tertio infertur
quomodo membra ecclesie debent inniti unitati
que est vinculum caritatis. Et ideo dicit Apostolus:
30 *Propter quod suscipite invicem sicut et Christus suscepit
vos in honorem Dei*, hoc est (propter has duas premissas
suscipite invicem) provocancia ad caritatem, cum sitis
fratres tante unitatis, et debetis moveri ad hoc ex imita-
tione Christi que est frater et pater noster et suscepit
35 nos in curam per assumptionem humanitatis que est
communis Judeis et gentibus. Ille enim est maximus
honor possibilis fieri homini a Deo. Ideo signanter dicit
textus: *Suscipite invicem sicut et Christus suscepit vos in*

³ Cod.: ad ipsum.

⁴ Cod.: appetus.

⁶ Cod.: sapide in.

¹⁴ Cod.: termiāms.

²⁷ Cod.: est deest.

³⁰ In marg. sup.: *Suscipite*

invicem ad Rom. III° (!). Suscipere debemus invicem, ut diligamus invicem
in visceribus caritatis, ut subveniamus invicem in operibus pietatis et ut
condoleamus invicem in temporibus adversitatis.

³² Cod.: scitis.

honorem Dei. Christus enim (quantum ex parte sui est) suscepit medium per quod quelibet persona hominis potest uniri Christo; non ergo debent membra irritare se invicem sed ad Christum capitis reducere se ad unitatem. Christus enim nedum infirmos in fide sed 5 mortuos infidelitate suscepit et traxit ad unitatem. Et istam caritatiam unitatem docent exempla quotlibet in natura, ut quelibet pars contenta in concentricitate quasi tocius naturaliter quietatur, ubi ipsa discontinuata ad concentricitatem sui integri niteretur; sic moraliter 10 boni communis affeccio debet affectionem cuiuscunque membra ecclesie superare. Et eadem est consideracio Apostoli (Cor. XII°) quomodo membra humani corporis mutuo se iuvant in suis officiis et sine repugnancia intendunt salutem tocius corporis. 15

Christ is the
love that joins
all His members
in one.

He ministered
in order, first
to the Jews,

Christus autem sicut est caput tocius corporis ecclesie quoad humanitatem, sic est caritas conglutinans omnia eius membra ad invicem quoad divinitatem. Nec dubium quin viando sine personarum acceptione servivit ac profecit cuicunque membro ecclesie; unde papa qui 20 debet esse caritativior, debet esse ecclesie servior. Verumtamen sicut secundum diversum gradum capacitatis unumquodque membrum iuvat reliquum, sic Christus ordinate ministravit ecclesie. Ideo dicit Apostolus: *Dico autem Iesum Christum ministrum fuisse 25 circumcisiois ad confirmandas promissiones patrum.* Sicut enim cor iuvat atque vivificat ordinatae cuncta membra sui corporis, sic Christus ministravit circumcisiois prius de spirituali alimento vitali propter promissiones factas suis fratribus et ministravit ordinatissime aliis conse- 30 querter. Ideo vere dicit (Matthei XV°, 24): *Non sum missus nisi ad oves que perierunt domus Israel.* Sed capacibus spiritualiter pastis et incapacibus reprobatis pascit per ordinem per apostolos, ut organa, omnes gentes (ut patet Luce ultimo et Matthei ultimo), et sic 35 duplice vinculo, scilicet cognacione et promissione, Christus obligatus fuerat circumcisiois.

then, in even greater grace,
to the Gentiles.

Gentes autem, dicit Apostolus, honorare Deum super misericordia maiori quam eis impenderat (non enim erant de Christi cognacione humanitatis), nec patribus 40

4. capitis in cod. recte: caput. 8. Cod.: contente. 26. Cod.: confirmandos. 37. Cod.: circumcisiois.

25. Ad Rom. XV, 8. 38. ib. 9.

eorum tam expresse promisit hereditatem celestem, ut Abrahe, David et ceteris patriarchis; ideo cum dat eis hereditatem copiosius, patet quod in eis relucet maior gracia, et per consequens debet ab eis retribui maior honor. Ideo dicit Apostolus quod *gentes debent super misericordia honorare Deum.*

Sed dubitatur dupliciter, primo quomodo non est Is there respect
personarum accepcio apud Christum, cum ipse propter of persons in
cognacionem carnalem acceptat principalius fratres suos
10 et cum (Matth. XII°, 50) expulsa cognacione carnali
Fol. generaliter dicit Christus *quicunque | fecerit voluntatem*
<sup>239^b *Patris mei qui in celis est, ipse meus frater, soror et*
mater est.</sup>

Sed hic oportet considerare radicitus quod principium
15 salvacionis vel exaltacionis hominum sine personarum
accepione est in Deo; ideo dicit Apostolus (Rom. IX°, 18)
quod *Deus cuius vult miseretur*, sed presupposita ordi-
nacione eterna Deus dignius electos magis dignificat
et per consequens sine personarum accepione plus eos
20 premiat. Nec video quod carnis cognacio Christi sit
per se causa unde Christus copiosius beneficiet; ideo
quamvis ista sese quandoque comitentur, non audeo
adhuc dicere quod carnis cognacio exaltacionis huius-
modi fuit causa.

25 Sed secundo dubitatur utrum promissio Christi fuit
facta specialius Judeis quam gentibus, et videtur quod
non, quia verbum Dei et factum suum sibi mutue
correspondent. Cum ergo Christus fecit graciosius cum
gentibus quam Judeis, videtur quod signancius hoc
30 promisit. Et confirmatur difficultas ex hoc quod quante
Christus premiavit aliquem, tam gracie et misericordie
dierum ei fecit. Sed Christus plus premiavit gentes
quam Judeos, ergo magis misericorditer eis fecit. Non
enim tot Judeos vocavit tempore legis gracie quot gentes
35 vocavit, et per consequens cum gentibus plus com-
municavit suam graciā quam Judeis.

Was the
promise of
Christ made to
the Jews more
than to the
Gentiles.

Hic dicitur quod, sicut magnitudo beneficience divine God may shew
potest considerari dupliciter, scilicet quoad excellenciam His mercy in
gracie in persona vel quoad excessum multitudinis in degree of grace
40 natura, sic est de promissione et gracia senciendum. or in multitude
of the graced.

Quidam enim reputant probabiliter quod minor numerus

7. In marg.: Dubium primum. 14. In marg.: Responsio. 16. Cod.:
excepione. 17. Cod.: cui vult. 25. Dubium secundum. 27. In
marg.: i. 31. In marg.: 2. 32. Cod.: sibi. 37. In marg.: Responsio.

To the Jews it de Judeis quam gentibus est salvandus, verum tamen was shewn in secundum gradum alciorem ac digniorem, cum mater degree,
Domini, eius discipuli et Baptista creduntur intensius beatificari quam totidem de vocatis gentibus; et cum pure misericorditer et graciouse Deus beatificavit utrosque,⁵ videtur probabile quod Deus graciiosius beatificavit Judeos quoad intencionem beatitudinis personarum. Et sic vocavit eos distinccius, quidquid beatitudinis eis contulit, fuit totaliter gracioum atque misericors.

to the Gentiles in multitude. Si autem gentes vocavit copiosius (ut probabiliter¹⁰ reputatur), tunc quoad multitudinem cum eis fecit misericordius. Et ideo Apostolus notat quatuor loca scripture in quibus gentes a Deo misericorditer sunt vocate. Primus est illud (Psalmi XVII°, 5o): *Propterea confitebor tibi in gentibus Domine et nomini tuo cantabo;*¹⁵ ubi propheta in persona Christi loquitur Deo patri quod faciet gentes organa sua ad confitendum Patri et cantabit copiosius suo nomini quia verbo Dei. *Et iterum secundo dicit* (Isaie XXV°, 1): *Letamini gentes cum plebe;* ubi translacio nostra habet *letabitur deserta et in recessu-* ²⁰ *titudinem morum.* Ipsa autem letabitur, cum fuerit conversa ad Dominum. *Et iterum tertio* (Psalmo CXVI^o, 1): *Laudate omnes gentes Dominum, magnificate eum omnes populi.* Quamvis autem singule gentes tenentur et habent necessitatem laudandi Dominum, tamen omnia genera ²⁵ gencium secundum gratitudinem ad genus earum tenentur specialiter laudare Christum. Exhinc enim omnes populi tenentur magnificare dominum Jesum Christum. Quarto et ultimo scribitur Isaie XI°, 10: *Erit radix Jesse et qui exsurget regere gentes, in eum gentes sperabunt.* Nam ³⁰ Messias secundum divinitatem fuit radix Jesse et secundum humanitatem surrexit a mortuis ad regendum spiritualiter gentes et in eum diverse gentes tamquam fructificantem stipitem speraverunt, et sic factus est libamen plurium insularum (Jesse enim interpretatur insule Ii- ³⁵ bamen). Radix enim de terra excisa et in terra iterum recondita multorum ramiculorum emittit propagines, et sic spiritualiter est de Christo descendente de gentibus. In ipsum enim gentes sperabunt tamquam radicem fidei germinantem. Nam (ut Matthei I^o, 5 dicitur) *Booz*⁴⁰

12. Recte: locos. 18, 19. Cod.: et certum secundo.
Is. XXXV, 1. 33. Cod.: genüs.

19. Recte

genuit Obeth ex Ruth, ex qua Moabitide et gentili Christus descendiderat. Ex istis colligit Apostolus tamquam orationem finalem porrigendam gentibus et Romanis: Deus autem spei replete vos cum gaudio et pace in credendo, 5 ut habundetis in spe et virtute Spiritus Sancti.

Christus autem vocatur *Deus spei*, quia fundat et auget spem in ipsum credencium. Ipse autem replet gentes cum gaudio, cum dat eis plenitudinem tam gaudii corporalis quam spiritualis in via, et sic de pace removenda superbam contencionem, cuius fundamentum est fides credendi in ipsum, ut ex illa fide formata habundent in spe quadruplici tamquam pariete domus in altum erecte, cuius paries orientalis est spes predestinacionis ad beatitudinem, paries occidentalis est spes cibacionis 15 novissime, erecta in homine prope mortem, paries borealis est spes evadendi damnacionem in finali iudicio, sed paries australis est spes perfruendi leticia semper. ^{1. of predestination,} ^{2. of the heavenly feast,} ^{3. of avoiding damnation,} ^{4. of eternal happiness.} *Fol. 239^a* terna in Christo: Nam Cant. IV°, 16 scribitur: *Surge aquila, veni Auster et perfla ortum meum et fluent | aro- 20 mata illius.* Iste ergo est paries quadruplex domus fidelium, primo quod sperent suam predestinacionem, secundo quod sperent suam perpetuam cibacionem. Tunc enim fideles habundant in spe, quando quatuor parietes ex fundamento fidei formate alcius eriguntur. Virtus autem 25 Spiritus Sancti que nunquam excidit est caritas tegens et consummans in viantibus istam domum.

Circa istam sentenciam est notandum quod iste tres partes spiritualis domus, scilicet fides, spes, caritas sophisticantur multipliciter et ad sua opposita nominantur. Quidam enim fideles in vita et opere dicunt se habere fidem de Christo et cunctis articulis, et tamen hec *fides* ut *morta* non in bonis fructificat, ideo notarent illud dictum Jacobi II: *Demones credunt et contremiscunt;* tolerabilius quidem foret illis nunquam 35 sic informiter credidisse; ideo habitus eorum pocius foret dicendus perfidia. De spe autem non dubium quin viventes sic perfide non sperant virtualiter sed desperant cum proposito divino contrarii tamquam falsi famuli expectant sine fructu meriti bonum gaudii sine fundacione, 40 quod blasphema desperacio potest dici.

10. Rectius: removente. 13. Cod.: erecta. 18. Cod.: IV, 16 deest.
20. Cod.: quadriplex. 36. Cod.: De sepe.

and false charity.

Caritas autem recipit sophisticacionem multiplicem, cum nimis multi attendunt ad unum bonum opus suum de genere et ex illo convincunt se comprehendere caritatem. Notarent autem condiciones sedecim caritatis quas explicat Apostolus I^a. Cor. XIII° et cognoscerent 5 quod eo ipso quod aliqua earum defuerit non est caritas sed fallacis amoris duplicitas. Et sic ex sophisticacione diaboli sunt multe domus spirituales viancum ruinose. Oportet ergo viatorem ad reprobacionem huius spiritualis domus in via studiose attendere ad sua opera 10 virtuosa et in speculo scripture rectitudinem eorum perficere ne declinent.

SERMO III.

Sic nos existimet homo ut ministros Christi. I.Cor.IV°,¹.

This passage
specially
addressed to
the clergy.

Quamvis autem sentencia istius epistole dirigi possit 15 ad singulos viatores, specialius tamen et pertinencius ad ecclesie clericos, presbyteros et prelatos. Debent autem ipsi primo intendere, ut ecclesia capiat ex sua vita et opere manifestam evidenciam, quod sint speciales ministri Christi et superiora eius ministeria dispensantes, 20 cuiusmodi sunt evangelizaciones, devote oraciones et sacramentorum collaciones. Si autem contraria insit illis, tunc manifeste populus debet estimare eos esse ministros diaboli. Numquid credimus sit hodie evidencia maior populo existimare superiores esse ministros diaboli? 25 dimitto vestes et ornamenta corporis et vado ad opera que debent esse manifestiora indicia caritatis. Nam nostri principes et seculare brachium non laborant ad stabiliendum cleri ecclesiam conformiter legi Christi, sed potentes indubie ex parte diaboli nituntur ipsos 30 trahere ad mundanum officium et hinc ipsos ditare de Christi patrimonio contra ipsum. Numquid credimus sic opus caritatis in veste ferrea super equum validum currere contra proximum cum acuta lancea ubicunque

Princes seduce
the clergy from
Christ's laws.

13. In marg.: Dominica tercia. 13. In marg. sup.: Nota. *Sic nos existimet homo ut ministros Christi ei dispensatores ministeriorum Dei* I ad Cor. IV. Hic sunt tria consideranda: necessitas fame redolentis, ut vivamus irreprehensibiliter, ibi: *sic nos existimet homo*, humilitas rite servientis, ut obediamus humiliiter, ibi: *ut ministros Christi*, fidelitas discrete dispensantis, ut dispensemus fideliter, ibi: *et dispensatores ministeriorum Dei*.

14. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 228—231.
14. The same in the Prayer-book; in the Roman missal this epistle and that for the next Sunday change places (Arnold).

possit eum nocivius vulnerare? Et tamen examinati ad partes necessitati sunt concedere quod hoc faciunt ex vinculo caritatis. Concedunt enim (ut debent) quod amant quoscumque proximos suos in caritate, et sic ut 5 inimici eorum quos amant noceant minus ecclesie vel ut minus sicut dampnati sic puniunt, et descendendo a papa usque ad episcopos nedum non prohibent ista fieri sed in causa et persona propria sic laborant. Numquid credimus estimandum est officium sacerdotis 10 Christi sic pugnare pro stercore temporalium et sic Evil of fighting intendere loricatum? nam virtute et auctoritate Christi prophetatur (Isaie II°, 4) de brachio seculari quod *conflabunt gladios suos in vomeres et lanceas suas in falces*. Quomodo ergo surrepsit lex antichristiva summe Christo 5 contraria quod vocantes se sacerdotes Christi precipuos tamquam alter loricatus Goliath sic pugnabunt? indubie nedum seculare brachium paganissimus hoc horreret. Quomodo ergo tales forent dispensatores trium predicatorum ministeriorum Dei? non dubium quin sint 20 dispensatores precipui venenorum diaboli. Quomodo (queso) tales pugnantes prelati eciam si haberent noticiam evangelizandi (quod rare evenit), devote predicarent evangelium ad utilitatem populi, cum sint in opere (cui plus credi debet quam verbis) tantum sibi ipsis contrarii. 25 Idem enim esset evangelium per ipsos mittere et nectar per fistulam venenosam transfundere. Et quantum ad oraciones vel mediaciones ad Deum pro populo, idem fol. 239^a foret talem prelatum ministerium istud presumere et 30 vertere ut sentenciat beatus Gregorius. Et quantum ad sacramentorum ministracionem, patet quod idem foret prelatum talem sacra menta ecclesie ministrare et Belial habens manus nedum plenas sanguine sed veneno letifero distillante sacramenta subiectis porrigere. Numquid cre-35 dimus dispensatores tam celestis thesauri immiscentes cum hoc tanta venena diaboli esse Dei et sui populi proditores? quod si non dispensant thesaurum celestem sed pure thesaurum diaboli, non evadent quin tunc sint dispensatores pessimi legis Christi et utrobique involvunt

9. Cod.: Notandum credimus. 12. Cod.: Isaie I^o. 14. Cod.: surrepit. 17. Recte: sed et paganismus. 23. Cod.: opero. 26. Cod.: transcidere. 34. Cod.: perigere.

30. S. Gregorii, Regulae pastoralis P. I. c. X, vol. II, 10 seq.
Cf. Triolog., pag. 365.

They are unfit
to preach,

to pray,

or to minister
the sacraments.

tam se quam populum. Si enim fuisset temptacio Dei Christum a templi deambulatoris descendisse (ut patet Matthei quarto), quanto magis est Dei temptacio quodcunque membrum ecclesie et specialiter prelatum cum hostibus sic pugnare? Maior autem Dei temptacio foret 5 principes seculi super populum suum tales prelatos preficere, sed maxima et meridiana Dei temptacio foret tales prelatos nomen et officium istud assumere et Christi carismata populo ministrare.

Punishment of
unfaithful
stewards.

Sed aciendo rationem contra hoc peccatum per 10 locum a maiori Paulus sic loquitur: *Hic iam queritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur*, ac si sic argueret: Hic in mundo inter dispensatores thesauri terreni domini exigitur sub pena gravi ut talis officarius fideliter dispensare, ergo multo magis quoad celestem 15 thesaurum infinitum pociorem, quoad dominum dominorum infinitum maiores et quoad dispensacionem infinitum periculosorem Deus iustissimus retribueret infideli dispensatori qualis prescribitur penam quamlibet graviorem. 20

People err in
rash judgments
as to prelates.

Sed quia contingit populum de talibus ministris temere iudicare, ideo subiungit Apostolus: *Mihi autem pro minimo est, ut a vobis iudicer, aut ab humano die*. Sicut enim tempore Apostoli erant ministrandi fatui de suis prelatis temere iudicantes, ut hii quod deberent esse 25 incliti et non mundo pauperes et hii quod deberent immediate accepisse potestatem a Domino cum ipso continue conversantes, et sic de multis aliis erroribus de apostolicis seminatis, ita contingit hodie totum populum de prelatorum iudiciis oberrare, ut mundani 30 dicunt quod oportet superiorem prelatum esse inclitum et sic mundo divitem, quia bonum utile de tali sentiunt, et ita palliant quod licitum est prelatum talem pugnare pro patria, cum hoc sit iustum a David et sanctis ceteris exemplatum. Et hii dicunt quod, nisi 35 prelatus potestatem a papa immediate habuerit, non licet sibi sacramentum vel speciale bonum aliud populo dispensare.

St. Paul cared
only for God's
judgment.

Sed quantum ad quodlibet tale iudicium, Apostolus parvipendit quod a subiectis taliter iudicetur, non exceptat in hoc humanum sed divinum nec quietatur in

3. Cod.: quato magis. 41. Cod.: nec comme atur.

11. I ad Cor. IV, 2. 22. ib. 3.

suo iudicio, cum licet *non sibi ipsi conscientia, tamen non in quantum sic iudicatur iustificatur a Deo*, cum errans in conscientia posset decipi. Vocatur autem ab Apostolo dies in quo tractatur humanum negocium dies hominis,
 5 et concordat vulgaris locucio. Sed dies finalis iudicii, in quo tractabitur totaliter ad honorem Dei suum negocium vocatur ab Apostolo regulariter dies Domini. Dispensatores autem non debent aspirare ad honorem proprium pro bonis Domini que dispensant sed pro-
 10 fiteri publice quod totus honor debet dari Domino cui ministrant et supposito quod sint fideles in suo officio sunt mercede propria finaliter premiandi. Et utinam nos sacerdotes Christi notaremus istam sentenciam
 15 quoad Christum; tunc enim patenter allideremus nostram superbiam et effoderemus Christo unite gloriam.

All honour is due to God.

Ex istis concludit Apostolus correlarie quod nulli
 viantes debent ante finale iudicium de talibus temere iudicare. Quamvis enim iudicium existimacionis debet inesse subiectis de idoneitate ministrorum ecclesie ex
 20 suis operibus atque vita, tamen oportet subditos pru-
 denter istud iudicium moderare et omnino quod non diffiniant Dei consilium quod ignorant. Ideo sequitur in texto: *Itaque nolite ante tempus iudicare quoadusque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum*
 25 et manifestabit consilia cordium, et tunc erit laus unicuique a Deo. Judicium autem temerarium est sine reve-
 lacione diffinire quod talis dampnabitur, quod tunc erit dies iudicii, et sic de aliis que sunt apud Deum
 30 abscondita; sed iudicium discretum est illa que diffinit operibus sui vel proximi contra mandatum Domini
 quod nisi resipuerit et satisfaciat in via dampnabitur.
 Fol In finali autem iudicio patebit Dei iudicium de istis
 240^a modo | nobis absconditis; ideo foret temerarium atque
 35 superfluum nos nunc de talibus iudicare.

We must not judge rashly,

nor go beyond what Scripture defines.

Tota autem nostra intencio sive discrecio est satis modica de nobis pertinentibus et necessariis cogitare. Si autem langues circa noticiam eorum que sunt modo tibi abscondita, instanter operare intencione recta quod

19. Cod.: idonietate. 32. Cod.: re puerit; due litt. extinct.

1. Vulgate: *Nihil enim mihi conscientia sum, sed non in hoc iustificatus sum; qui autem iudicat me, Dominus est.* 23. I ad Cor. IV, 5.

Efficiency of
the acts of a
bad prelate.

tibi pertinet ut necessarium, et tunc Deus in finali iudicio illuminabit tibi abscondita tenebrarum et clarebit tibi quam iustum sit Dei iudicium; et ex hoc sedaretur quorundam contencio qui tenent et arguunt quod non valet populo quicquid prelatus malus eis fecerit. Constat 5 quidem quod prelatus nunc malus ex predestinacione Dei eterna potest statim converti ad Dominum, sed absit quod habens gratiam predestinacionis ad tantum peioret fidelem populum quod in sacramentis et aliis donis Dei gratuitis generaliter illudatur. Et ex alio latere 10 ad tantum contingit esse malum prelatum, presciturum et reprobum, quod illudat populo in pena peccati sui et populi quicquid carismatis se finxerit populo ministrare. Ideo Deus ordinavit sufficienciam formate fidei supra tale prelatorum ministerium quod subiecto sufficiat ad 15 salutem. In hoc medio debet fidelis confidere et de prelati ministerio estimare; unde de multis prelatis hodiernis est probabilis suspicio citra fidem quod nocet eorum ministerium tam ipsis quam aliis; sed in tali perplexitate vel dubio non debet fidelis vivus Domini 20 quiescere sed in fide domini Jesu, que est per se sufficiens omnino pausare; et iuxta hoc et non iuxta contenciones prelatorum inutiles laus erit unicuique a Deo.

Right of with-
drawing
endowments.

Circa istam epistolam dubitatur utrum subiecti debent ad istam inquisitionem de prelatis dimittere et posses- 25 siones vel fructus temere donatos subtrahere, et patet ex sepe dictis pars affirmativa dubii quoad ambas eius partes. Non enim dat quis meritorie ad honorem Dei eo ipso quod in eius nomine dat stulte premium temporale, quia potest dare cum hoc proditoribus Christi 30 quibus ex mandato Dei dari non debeat. Ideo (ut sepe dictum est) non sequitur per locum a simili quod per idem subditus non debet dare stipendum infidelibus dominis, non tirannis. Hoc enim Deus racionabiliter precipit sed istis magnis proditoribus quoad dotacionem 35 vel possessionem talem in principio contradicit.

Patet autem hoc non solum ex allegacione mea frequenti in ista materia sed ex rationibus Parisiensis et aliorum qui de isto errore doluerant sed remissee. Prima autem eorum materia stat in isto: Licit temporalia 40

6. Cod.: quidam. 20. vivus; an servus legendum? 24. In marg.:
Dubium. 27. Cod.: dibii. 37. In marg.: i.

38. Cf. Serm. Prim. Part., vol. I, pag. 364.

God forbade
endowments
because they
attract the
worldly,

provocativa sint ad spiritualia, sicut spiritus carni naturaliter copulatur, Deus tamen prohibuit temporalia adiungi spiritualibus in apostolis et ecclesia primitiva, quia Deus voluit ecclesiam suam regi per spirituales 5 prelatos et temporalium contemptores. Nam qui vult sibi cavere de muscis, cavet sibi de lacte et melle que inclinativius musce amant. Previdebat enim Christus quod amatores temporalia auferrent ei animas, si spiritualibus officiis temporalia lucra converteret.

10 Secunda similitudo sua est quod volens aliquid dilacerari a canibus ipsum involvat in carnem et canes ex appetitu ad ipsam lacerabunt tam carnes quam eciām involutum. Sic autem est de canibus diaboli; sunt spiritualibus convoluta.

15 Tercium exemplum suum est quod pisces hamum ingluciunt ad suam mortalitatem, quando hamus verme tegitur et sic milvi intestina corruptitur; cupidi prelati officia ecclesie ad dampnacionem sibi sumunt inprovide, dum tamen eis temporalium copia sit annexa. Sed pro- 20 verbaliter dicitur quod *cadavera lupi, frumenta mures, predam sequitur turba ista, non Christum.*

Item, Christus sciebat quod temporalia spiritualibus annexa terrori et impedimento essent viris perfectis, ideo omnis scientia prohibuit in prelatis suis bona tam 25 disparia commisceri. Quis enim sane mentis non timeret esse dispensator temporalium, quando legitur Judam furem occasione temporalium fuisse proditorem Domini et corporis ac spiritus proprii homicidam? Aut quis non timeret per locum illum ire in quo scit clavos 30 positos? sic quis non timeret per terrena ista incedere qui legit in Job quod *abscondita est in terra pedica diaboli?* Sic ergo pedes vel affectiones animi clavis huiusmodi temporalium vulnerantur, quod vix unum prelatum invenies qui sufficiat vel audeat in via Domini, defen- 35 dendo veritatis causam, corditer ambulare.

Item, previdebat Dominus temporalia ista putrifienda et multos in ecclesia submersura; ideo non angustiavit suos apostolos istis aquis; temporalia enim que sic mergunt homines vocantur *aqua* (Apocal. XII°, 15): *Et 40 misit serpens ex ore suo post mulierem aquam tamquam*

The Church
drowned in
temporal
possessions.

13. Cod.: Si autem. 16. Cod.: mortalem. 22. In marg. 2.
29. Cod.: quo sit. 34. Cod.: in viam. 36. In marg.: 3.

31. Job. XVIII, 10.

flumen, ut eam faceret trahi a flumine; vel mulier ista creditur esse ecclesia quam serpens antiquus habundancia | temporalium querit submergere; et concordant ^{Fol} _{240^b} *cum condicione temporalium proprietates aquarum.*

Item, previdebat Dominus ex habundancia tempora- 5
lium ecclesiam subire, ideo spirituale ministerium et copiam temporalium que habent seculares improvide

Isaiah's prophecy of the evil that wealth would bring. videtur Dominus loqui (Isiae LX°, 15, 16): *Ponam, inquit, te in superbiam seculorum, gaudium in generacionem et 10*

generacionem; et suges lac gencium et mamilla regum lactaberis. Superbia seculorum est superbia prelatorum que excedit omnem superbiam secularium dominorum.

Gaudium autem cui maledixit Dominus (Luce VI°, 25) dicens: *Ve vobis qui ridetis,* prefert ecclesia hodierna 15
beneficio luctus de quo ibidem: *Beati qui nunc fletis.*

Ecclesia (inquam) moderna non lacrimatur cum Christo fletu triplici pro peccato, sed pocius gaudet per generaciones multas, cum peccatum sibi inferat bona temporalia quibus abutitur stulte gaudens. Quod autem 20
sequitur *de mamilla regum lactaberis,* potest intelligi dictum propheticē, sed in derisionem ecclesie que in senectute sua lac transitorie consolacionis non cessat

Milk and honey were promised to the infant Church. sugere. Ecclesia enim quasi infancia sua fuit in veteri lege, unde Dominus promittebat sibi *terram fluentem 25*

lacte et melle. Lac enim et mel cibus sunt parvolorum, in adventu vero Christi a lacte separata est, quia a mundialibus Christus abstraxit suos apostolos et tam ipsos quam in ipsis prelatos alios succedentes prohibuit cum mundo et mundialibus commisceri, sed modo in- 30

Now we return to this food for babes. fatuata ut puer ad lac rediit. Et patet quod tante pervertitur regula christiana in ipsis ecclesiasticis quod monstruosum foret inveteratos diabulos nunc pendentes ad sua ubera quot sacerdotes apostatas sustinent de suo patrimonio contra Christum; nec dubium apostate 35 totum sanguinem vitalem insugunt de cordibus hominum quos sic lactant. Debent enim lactare spiritualiter brachium seculare sed modo conversi retrorsum lactant subiectos, ex cuius lactis grossicie spiritualiter gignunt

1. Cod.: trahi flumini. 3. Cod.: temporalium habundancia temporalium. 5. In marg.: 4. 7. Cod.: temporalium; ib. Cod.: in quo habent. 10. Cod.: in generacione. 27. Cod.: et adventu. 33. Hic verbum aut aliquot verba excidisse videntur; an legendum: diabolos lactare; ib. Cod.: hunc. 37, 38. Cod.: lactent.

25. Exod. III, 17.

vermes. Nam secundum Augustinum *vermis diviciarum est superbia* et Proverb. VIII°, 18 vocantur *opes superbe*, immo evangelium vocat ipsas a nomine cuiusdam diaboli et fructu ex ipsis sequente *mammona iniquitatis*.

5 Item, Christus noluit ecclesiam suam habere principali ter fiduciam suam in alio quam in ipso; volebat enim pocius fundare supra petram quam terram vel brachium seculare, unde Matthei XVI°, 18: *Super hanc petram edificabo ecclesiam meam*; nam si fiduciam suam 10 habuisset ecclesia in Christo et non in mundi diviciis, non ita elongasset se ab eo, leges suas et monita deserendo, nec timuisset mori pro causa Christi, sicut moriebantur sancti in ecclesia primitiva.

Item, non est Dei boni onerare prelatos suos preci- God would not puos onere possessionum quibus forent a suo officio hamper His prepediti; ideo blasphemat in Deum qui auctorizacionem prelates with sibi imponit quoad istas divicias prelatorum. Cum enim wealth. prelati debent esse eminentior oculus ecclesie, oculus autem aliter quam manus vel lingua de unico officio 20 contentatur et terrestribus opacis atque pulveribus contrariatur, manifestum est ex similitudine mistica quod prelati non debent sic cum temporalibus dispensari. Sicut enim non est unio terre et celestis corporis, sic 25 oculus ecclesie debet a terrestribus separari, et sicut oculus non indiget artificio humano sed inniti relevamini naturali, sic clerici inter viantes minime debent arti humane vel suffragio temporali intendere, sed in isto *Jordanis conversus est retrorsum* et per consequens fructus eius. Alia autem dicta expressa scripture que ad literam 30 sonant in contrarium isti dotacioni, patent (ut sepe exposui) Luce XIV°, 33: *Omnis ex vobis qui non renunciat omnibus que possidet non potest meus esse discipulus*. Et Luce XXII°, 23: *Reges gencium dominantur eorum, vos autem non sic*. Et I Timoth. VI°, 8 post detestacio- 35 nem cupiditatis temporalium Apostolus sic concludit: *Habentes igitur alimenta et quibus tegamur, hiis contenti simus*, et non obstante quod fides ista sit tam patula in scriptura, tamen totus mundus et prelati precipue infideliter ipsam negant.

2. Cod.: apres superbe. 5. In marg.: 5; ib. Cod.: voluit. 14. In marg.: 6. 20. Cod.: opactis. 25. Cod.: humani; ib. inniti; sc. debet.

1. S. Augustini Opp. V, pagg. 83, 175, 355. 4. Lucae XVI. 9.
28. Psalm. CXIII, 3.

SERMO IV.

Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete. Philipp. IV°, 4.

Four ruling
passions:

1. desire of having,
2. fear of losing,
3. grief for loss,
4. joy of recovery.

I. The object of our desires is a test of our righteousness.

It should be God,

and heaven, where alone we can possess Him.

Ista epistola tamquam clavis tocius religionis christiane docet quomodo passiones animi debeant moderari; sicut enim (ut predictur) iniciatur peccatum, sic et meritum. Sunt autem quatuor passiones famosi | ores plus ad ^{Fol.} 240' propositum pertinentes; et intelligo per passiones sive actus sive habitus hominem sive ad bonum sive ad malum moribus inclinantes. Sunt autem iste quatuor: desiderium de habendo, timor de perdendo, dolor de perdito et gaudium de iterum adquisito. Apostolus autem hic non meminit nisi de ultimo, quia finis mensurat illa que media sunt ad illum.

Per primum autem, scilicet desiderium de habendo, discerni possit rectitudo intencionis in opere, cum sit per se notum philosophis quod illud quod homo magis desiderat in spe magis amat, quia si plus sic amaret aliud, plus ipsum desideraret. Ex quo videtur, cum Deus

sit maxime amandus ab homine, est maxime desiderandus a viatore. Quamvis enim omnis homo sicut quelibet creatura in aliquo modo habeat Deum suum, tamen diversimode, et modus habendi homini possibilis deest sibi quamdiu viaverit. Potest enim quicunque homo

habere Deum beatifice in patria, qui modus habendi est optimus sibi possibilis. Quicunque ergo apponit maiorem diligenciam pro adquirendo statu vel temporali

bono quam pro adquirenda beatitudine peccat graviter in prima animi passione. Et hoc notarent clerici laborantes anxie et periculose ad curiam pro beneficiis ecclesiasticis acquirendis; secundo notarent hoc idem promoti ecclesiastici qui laborant studiosius superioribus statibus acquirendis, et tertio notarent seculares qui laborant anxius pro habendis mundi diviciis, et quarto considerarent hoc generalius viantes qui laborant sollicite pro temporalibus diviciis possidendis. In omnibus autem hiis sollicitudo librari debet fideliter utrum pro istis

1. In marg.: Dominica quarta. 6. ut predictur; cod.: sicut enim predict^s. 10. In marg.: Nota de quatuor passionibus hominum communiter. 15. In marg.: i. 36. Cod.: possedendis.

1. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 232—236.

sint magis solliciti quam pro sua beatitudine, et supposito quod sint solliciti pro utroque, pro quo preponderancius in amore; et ista consideracio fidelis rectificaret conscientiam cuiuslibet viatoris; nam vix unum invenies mundo deditum quin errat notabiliter in hoc desiderio.

Nec dubium quin secte religionum novelle peccent ^{The sects err in their object of desire.} notabiliter in hoc desiderio, quia principaliter amarent beatitudinem et consequenter media que reccius et brevius ipsos ducerent ad illam, quod indubie non est privata religio sed simplex religio christiana. Ideo ego non video quomodo quicumque tales attingent beatitudinem, antequam hoc desiderium circa hoc medium sit purgatum. Omnes enim tales errant in fide quodammodo, cum blasphemant in ordinacionem domini Jesu Christi. Dimitto autem religiosos plus errantes qui plus propter voluptatem aut mundanam prosperitatem appetunt talem religionem vel in ea graduacionem quam propter suam beatitudinem adquirendam. Ipsi autem inexcusabiliter magis peccant et forte vix in aliqua religione privata unum invenies quin quoad illam graduacionem peccet graviter et illum viscum linivit dia-bolus in istis religionibus privatis, ut in compedibus suis capiat et eviret amplius servos suos. Quis enim possessionatus aspirat ut fiat prior vel abbas, aut quis mendicus desiderat ut fiat in ordine suo altus vel scolastice graduatus, ut adquirat reccius et compendiosius beatitudinem? Indubie fructus operis quod faciunt, cum illos gradus habuerint oculariter, indicabit?

Quantum ad secundam passionem animi, scilicet ^{2. Fear of loss is often strongest as to temporal goods.} timorem de perdendo, est conformis consideracio, cum illi qui plus timent perdere aliquod istorum quatuor bonorum temporalium predictorum quam statum quem Deus acceptat ad beatitudinem adquirendam, indubie timent serviliter et dampnabiliter, quod ex diligencia operis discerni poterit, et luciferina audacia solvendi Christi mandata atque consilia indirecete rectificaret conscientias hominum in hac parte. Si enim audent propter finem aliquem temporalem sic facere, plus indubie hunc diligunt quam beatitudinem et per consequens eius carenciam magis timent.

3. Cod.: amoris. 23. Cod.: nec in. 30. In marg.: 2.

3. Grief for loss. Quantum ad tertiam passionem, scilicet dolorem de perdito, rimetur christianus fideliter suam conscientiam, si plus dolet de gracie perdicie quam habuit secundum presentem iusticiam quam de perdicie commodi temporalis; quod si fecerit, signum est quod in ipso caritas 5 est perfecta, et si illud non fecerit sed econtra, invaluit in eo amor indebitus et si caritatem unquam habuit, tunc cum illis paribus caritas est extincta, cum eo ipso beatitudinem suam non diligit super omnia. Et si quis examinare voluerit suam conscientiam | vel rectam ex-^{Fol.}
^{240d} aminatam discernere, notet modum faciendi hominis in ista tercia passione. Hic enim claret noticia si homo de peccato preterito sit contritus, nam si continuat in peccato commisso, tunc planum est quod de illo non conteritur, quia si doleret (ut debet), cum istis paribus 15 non continuaret voluntarie hoc peccatum. Et ita non video quod clerici excidentes a Christi mandatis atque consiliis et continuantes in ista ruina de peccato preterito sunt contriti. Et in isto casu videntur esse pape, cardinales et cuncti prelati cesarii, quia, si de peccato 20 commisso, de dotacione cesaria admissa et de casu a paupertate apostolica sint contriti, quis prohibet quod statum huiusmodi quem habent tam libere non omittunt? Ideo vere dicit Gregorius quod inter omnes status ecclesie est difficillimum eruginare maculam clericorum, et idem est iudicium de peccato Possessionatorum et peccato Mendicantium in ordinibus privatis, ymmo generaliter de sex peccatorum generibus, de quibus dictum est Sermone LXXX°, quod per illa specialiter debilitatur religio christiana. Et cum non quilibet 30 dolor de commisso sufficiat ad delectionem peccati, cum non sit contricio sed dolor remissus qui vocatur attricio compossibilis cum peccato, patet quantam diligenciam apponenter pape et episcopi et generaliter confessores ad gradum contricionis hominis discernendum. Videtur 35 autem michi quod nullus dolor hominis de peccato est vera contricio, nisi fuerit dolor maior quam foret aliqua contricio de amissione commodi temporalis. Cum

1. In marg.: 3. 23. Cod.: quem non habent. 24. In marg : Gregorius 29. Sermone LXXX. [sic]; ib. S. LXXX prime partis in marg.
35. In marg.: Nota pro contricione.

24. Cf. Trialogum, pag. 331.

autem dolor et amor sibi invicem ex opposito correspondent, patet quod sicut amor gracie vel divine benevolencie debet esse maior quam amor alicuius commodi temporalis et quamdiu talis gradus de dolore peccanti defuerit, non contritione de ammissione sponsi ecclesie plene dolet; cum enim sit summe iustus, exigit dolorem debitum pro commisso; et ex isto videtur quod vere contritus iterum peccatum preteritum non committeat, sic quod contriti fuerunt apostoli et ipsis similes; sed 10 confessores, eciam pape et episcopi, gradum istum doloris in vita media non attingunt, sed quos Deus voluerit salvari et vivunt communiter, in mortis articulo ipsum habent. Et patet quam ficta est sentencia de confessionibus per satrapas pululatis; nisi enim confessus 15 contritus fuerit, nemo potenciam habet sine hoc absolvendi, et assistente contritione eo ipso peccator a Deo absolvitur, unde (ut clamant simplices) prelati, si contriti fuerint de peccatis propriis in se ipsis, dimitterent tales fallaces rapinas simplicium et deceptions 20 infideles quibus illudunt ecclesiam. Ideo probabiliter conviciunt quod non prodest ipsis peccata sua detegere talibus diabolis industratis, sed sufficit in animo contrito Domino confiteri. Nec valet antichristiva auctoritas, nisi de quanto fundata fuerit in scriptura. Unde haberet 25 conscientiam confessor huiusmodi dicendo: Absolvo te They know not ab isto crimen, ne blasphemacio mittat mendacium, the state of the cum sicut ignorat fidem de contritione hominis a peccato, confessed and sic ignorat passi animi requisitas; oportet enim have no right hoc esse secretum inter Deum et peccatorem. Quomodo to give 30 ergo assecuraret confessor confessum suum de tam sibi absolution ambiguo et specialiter non exigeret ab eo penitenciam or enforce vel sibi equivalens, antequam confessus fuerit de delecione penance. criminis, securatus quod cum non possit facere, superfluit circa istum modernum ritum et specialiter circa 35 collacionem temporalis muneris laborare? Et si confessor condicionem apponat quod peccatum sibi confessum secure deletur, cum peccator ex parte sui faciat id quod debet, vel deficiet confessor in narrando confessio circumstancias requisitas vel narrando illas complete 40 confessus debet ex fide esse securus quod peccatum suum per solum Christum delebitur et si ipse confessor

21. Recte: coniciunt. 24. Cod.: in deest. 28. requisitas scil. circumstancias; vid. l. 39. 29. In marg. inf.: De penitencia et contritione vide in Trialogo, cap. XXIII et XXIV libri quarti etc. 32. Cod.: de lecciones. 35. Cod.: Et si quod; rectius: et si ipse vide l. 41.

Deceptions of
confessors.

They know not
the state of the
confessed and
have no right
to give
absolution

or enforce
penance.

cum omnibus ei similibus fuerit in inferno. Ideo solebam docere populum contra questores et indulgencie venditores quod fidem plenam faciant de peccati dimissione et indulgencie habicione, antequam refundant pecuniam, quia mercantes aliter altrinsecus forent stulti et venditores vel in fide deficerent vel aliter non suos commercentes de mercimonio securarent; illa enim securacio est Deo propria.

4. Joy of recovery or acquirement.

Quarta passio predicta est gaudium de iterum adquisito. Notet ergo fidelis qui notorie lapsus fuit in crimen et postmodum per Christi graciam revixit quantum exhinc super quantumcunque possessionem temporalis boni plus gaudeat et per hoc convinceret si habeat rectitudinem trium passionum predictarum et fidem, spem ac caritatem que omnes istas passiones ¹⁵ quatuor inseparabiliter comitentur; qui enim habet ^{Fol.} rectitudinem istarum quatuor credit in Deum, sperat ^{241*} beatitudinem et habet condiciones sedecim caritatis.

Men care more for worldly good, than for Christ's grace.

Vix unum peccatorem invenies quin plus gaudeat de adquisizione temporalium quam de adquisizione Dei per graciam, ut patet de illis qui plus gaudent de adquisizione amicicie vel brachii secularis benevolencia quam de adquisizione gracie vel amicicie Jesu Christi. Et sic invenies de peccatoribus secundo peccato mundano quod plus gaudent de adquisizione dominii vel possessionis ²⁵ temporalium copiose quam de bono spirituali per quod anima perpetuo esset beata. Et idem patet de tertio genere peccatorum, ut carnales de voluptuoso vescibili, de pulchra amasia vel uxore quam de spirituali bono, licet ista infinitum excesserit. Si vis autem habere probacionem istorum, attende diligenciam circa temporalia ista factam et adhesionem ac passionem anime, cum fuerunt acquisita, et erit manifestum indicium de quo istorum bonorum conversans in seculo magis gaudet. Nec dubium quin nullus talis ut sic gaudet in Domino; ³⁵ quod est contra decretum Apostoli dicentis *Gaudete in Domino semper*. Ille autem gaudet in Domino, gaudendo de qualibet creatura, qui gaudendo de illa gaudet de ipsa secundum rationem eius potissimum, ut gaudendo

4. Cod.: refundat.
10. Cod.: qui sive.
13. Cod.: convincere. q (sic).

5. Cod.: altrinsecus.

10, 11. Cod.: in crimine.

16. Cod.: committentur.

9. In marg.: 4.
11. Cod.: reminxit.
32. factam; in cod.: c' tām.

de muliere contingit hoc fieri racione multiplici vel quia in actibus venereis saciat appetitum, vel quia michi aut amico alteri sit placida in aspectu vel bono animo nobis utili apparenti vel tertio secundum quia eius 5 existencia placet Deo.

We should
rejoice in
creatures for
God's sake,

Nec dubium quin ista racio sit infinitum prestancior quam priores; et iterum certum est quod gaudendo de ipsa secundum rationem huiusmodi necesse est quod de Deo principalius gaudeatur. Et cum impossibile sit 10 aliquam creaturam quin de ipsa gaudeat secundum aliquam rationem, patet quod nulla est creatura in qua non sit reperibilis nobis racio gaudendi in Domino; et cum semper debemus gaudere de aliquo, eo quod extinctus foret animus nisi haberet in aliquo appetitum, 15 manifestum est quod debemus semper gaudere in Domino, sed tale gaudium in creaturis est aliud quam gaudium and most of all
superius et post sequens; quod gaudium est directe et we should
immediate in Domino secundum rationem qua absolute
bonus, et hoc licet gaudium secundum eius plenitudinem
20 expectamus in patria, potest tamen de eo haberi scintilla in via. Ideo dicit Apostolus propter hoc gaudium maius sequens: *Iterum dico gaudete.*

rejoice in the
Lord.

Et cum hoc gaudium quietat bonos finaliter, ubi non erit successio vel vicissitudo temporis, subtiliter inculcat 25 Apostolus quoad prius gaudium quod debet semper esse in Domino, cum in ipso gaudio sit temporis vicissitudo; sed quoad secundum gaudium dicit simpliciter christianis quod gaudeant. Nec video quod viator sit ex parte Christi qui non gaudet in Domino, ymmo quin de tanto 30 peccat de quanto gaudium hoc emittit. Unde (Joh. III°, 29) dicit Baptista: *Amicus autem sponsi qui stat et audit eum, gaudet gaudio propter vocem sponsi.* Sicut enim dicitur turturam constanter gemere propter sodalis absenciam, ymmo pro cantu emittit gemitum, sic fidele 35 membrum sponsi ecclesie propter Christum; unde Cant. scribitur: *Vox turtris audita est in terra nostra.* Turturam autem dicunt sancti fuisse Baptistam cum sibi similibus; unde non video quin dissolucio hominis in cantu, in risu et ceteris mundi lasciviis attestatur super 40 leticia Deo innata et mundana. Illa autem est fallax,

There is a
false joy.

5. In cod. existenciam corredit.
10. aliquam; scil.: esse; Cod.: quin decet de ipsa.
ib. Cod.: quam deest.

6. Cod.: dubium quoniam.
16. Cod.: Sed sine;
30. Cod.: Joh. II°.
40. innata(?) mta in cod.

36. Cant. II, 12.

brevis et parva, ideo ad eius differenciam angelus Luce II°, 10: *Annuncio vobis gaudium magnum*. Si enim geometer gaudet de questionibus mathematicis quas reperit in figuris et in quolibet corpore sit omnis species figurarum cum infinitis questionibus adhuc nobis absconditis magis subtilibus quam Dulcarnon, quanto magis gauderet fidelis in Domino considerando quodcumque corpus vel quamlibet creaturam secundum rationem qua Dominus veritatis fundavit in ipsa huiusmodi veritates?

The true joy is great, but mingled with awe.

Sed quia Apostolus consideravit lapsum nimis multorum in vanis gaudiis, ideo subiungit pro hoc gaudio casto in Domino: *Modestia*, inquit, *vestra nota sit omnibus hominibus*. Debent enim constantes fideles fratribus suis notificare modestiam gaudii sui in Domino et vanum gaudium mundanum destruere et subdit pro causa: *Dominus prope est*. Scolaris enim pedagogi credens eius assistenciam timet sibi propter eius percepcionem terrificam, quanto magis fidelis credens magistrum optimum adesse cunctaque facta ac intenciones et actus anime clare cognoscere timeret sibi instante die furibundo ipsum offendere. Nam Deuteronomii scribitur XXXII°, 35: *Juxta est dies perditionis | et adesse festinant tempora*. ^{Fol.} Ille autem dies est ex fide nobis longe propinquior, et ^{241^b} ex istis infertur ulterius quod nichil debemus esse solliciti in istis temporibus, sed totam sollicitudinem nostram in ipsum proicere; cum enim media nocte clamor factus est: *Exite obviam ei*, patet quod philocaptus insanit pro illa hora circa mundana. Nam Exodi XII° legitur quomodo Hebrei propter propinquitatem sue salutis et ferocitatem suorum hostium festinanter comederant et iocalia que in Egypto habuerant dimiserant. Quanto magis nos, cum instat dies iudicii in qua est salus amplior et cuneus diabolorum fervencior? Et hec racio quare Christus et apostoli et consequenter fideles eorum discipuli noluerunt habere perpetuitatem mundanam in 35

6. In marg.: Dulcarnon. Dulcarnon is a wellknown Chaucer word. Kersey's edition of Phillip's New World of Words 1706 says: „Dulcarnon, a certain proposition found out by Pythagoras upon which account he offered an Ox in sacrifice to the Gods, in token of thankfulness and called it Dulcarnon; whence the word is taken by Chaucer and other old English writers for any hard, knotty Question, or Point.“ (Furnivall). 8. Cod.: vel vel. 16. In marg.: *Dominus prope est* ad Phil. IV. *Dominus prope est sibi servientibus ad videndum quid faciant; ad se (!) clamantibus ad largiendum quod postulant; in fide errantibus ad exortandum quod redeant; pure penitentibus ad suscipiendum ne pereant.*

12. Phil. IV, 5. 27. Matth. XXV, 6.

possessione temporalium, nec in eorum copia congaudere. Non, inquit Apostolus, *habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus*. Preparacio ergo nostra sollicita contra illum diem debet esse in omni genere 5 oracionis petendo media scilicet nobis necessaria ad How we should beatitudinem querendam; et pro illa debemus *cum ad-prepare for the miracione* instancius *obsecrare*, cum ideo dicitur: *Petite day of judgment.*
ut gaudium vestrum sit plenum. Et cum hoc debemus tercio continue *gracias agere Deo nostro* quod tam 10 gracie huiusque spirituali suffragio nos adiuvit et a tot ac tantis periculis in que facillime potuimus incidisse nisi nos servasset sua gracia liberavit. Ista autem contemplacio debet in nobis esse assidua, quia cogitando de die iudicii cum istis tribus dispositionibus erimus 15 a peccato et vano gaudio preservati. In fine autem imprecatur et prophetat Apostolus quod servantes istam doctrinam habebunt veram pacem in Domino; nec est illa parvipendenda, cum exsuperat nedum omnes mundi divicias, sed omnem capacitatem qua sensus humanus 20 sufficit bona spiritualia comprehendere hic in via. Nec exhinc sequitur nos esse omnino expertes huius pacis, quod licet adhuc parum ipsam cognoscimus, tamen habet virtutem custodiendi voliciones nostras et intelligencias licet valde volubiles in Christo Jesu constancius stabilitas, et si iste supreme potencie anime sic solide fundantur in ipso, non dubium quin omnes ceteri actus nostri et opera consequencia in eo sancctius fundabuntur. 25

SERMO V.

Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus 30 erudiens nos. Ad Titum II°, 11.

Ista epistola docet specialius quomodo christiani viantes debent predictam pacem Domini custodire. Principium autem custodiendi hanc pacem est apparicio gracie Dei Salvatoris nostri, que facta est omnibus 35 hominibus. Quamvis autem hoc verbum exponi poterit de salvandis, cum alii reprobri et presciti sint mistice in bestias transformati, videtur tamen mihi quod illa

The appearance
of the Saviour
the beginning
of peace.

5. me^{am} = mediationem? 6. illa, scil. die. 18. Cod.: parvipenda.
 28. A in marg.: In Natali Domini; ib. in marg. inferiori fol. 241^b: *Misit Deus filium suum ad Gal. IV°* Missus est filius Dei ad induendum habitum nostre humanitatis, ad debellandum imperium diabolice potestatis, ad solyendum penam debitam pro peccatis et ad curandum plagam humane infirmitatis. 31. A: ista deest. 37. F: reformati videtur tamen videtur.

1. Hebr. XIII, 14. 6. Joh. XVI, 24. 8. Phil. IV, 6.

gracia Salvatoris apparuit nedum omnibus et singulis christianis, sed omnibus hominibus gradu suo; loquendo autem extense de gracia ut dicit donum Dei gratis datum, patet quod tota universitas creata est gracia, et cum illa apparuit omnibus hominibus, patet conclusio.⁵ Verumtamen apostolos et eorum discipulos singulariter eruditivit, cum ipsi sciverunt quod, ubi ante incarnationem totus orbis terrarum pugnavit contra hominem, post incarnationem totus mundus servavit homini et adiuvit, 10
The incarnation changed the relation of the world to man, et sic quia apostoli fuerunt extra vetustam ruditatem positi, ideo dicit quod illa *gracia apparuit omnibus hominibus*, sed *illos singulariter eruditivit*.

Istam autem subtilitatem fidei solum illi expresse noverant qui ex gracia Dei in incarnatione Domini sunt instructi. Patet autem ista sententia eo quod Christus re-¹⁵ conciliavit sibi per incarnationem suam ecclesiam et per consequens omnia que serviunt sue ecclesie, et consequenter cum tota universitas creata servit domino Iesu Christo,

and specially to those who were instructed as to the incarnation. patet sententia. Et hinc Apoc. legitur, quando Johannes cecidit ad pedes angeli, ut ipsum adoraret qui archana sibi ostenderat, audivit responsum angelii: *Vide ne feceris.*

Conservus enim tuus sum et fratum tuorum. Si ergo post reconciliacionem angeli serviunt hominibus, multo magis quelibet alia creatura et in isto ministerio apostoli specialiter fuerant erudit*i*.²⁵

Sed notandum quod gracia licet in ambitu suo analogo convertatur cum ente, cum tam Deus quam quelibet creatura sit gracia, tamen famosius sumitur gracia pro forma qua creatura rationalis dicitur grata Deo, et secundum gradus quibus creature racionales sunt gratae³⁰ Deo fit divisio graciarum. Gracia autem predestinationis

Grace of predestination. est pocior, cum Fol. 24^c Deus quemcunque predestinatum semper equum diligit, licet sit varietas in dilectione, et ab illa gracia nemo potest excidere, sicut nemo potest desinere esse predestinatus a Deo, licet ex infinitate libertatis divine³⁵ multi qui de facto sunt predestinati possunt esse non predestinati. Et ista gracia videtur non posse maius aut minus suscipere. Et ista gracia videtur caritas quam Apostolus dicit I^a Cor. XIII°, 8 *nunquam posse excidere*;

2. A: sed deest; ib. A: lonquendo. 3. A: autem deest. 13. A: solum illi deest. 14. F: Dei et. 16. F: per deest. 24. F: misterio. 25. A: fuant. 29. F: que. 30. A: creature deest. 31. A: Gracia deest. 32. A: semper hidden by stain. 33. F: dilecto. 34. A: de-cinere. 35. F: licet deest. 37. A in marg.: Nota de gracia.

19. Apocal. XIX, 10.

sed alia est gracia secundum presentem iusticiam que variatur secundum quod homo maius aut minus meruerit. Et de tali gracia fiunt subdivisiones multiplices, ut aliqua est gracia preveniens, aliqua concomitans, et aliqua consummans. Gracia autem preveniens est illa gracia secundum quam Deus prius naturaliter agit opus meritum quam viator. Gracia vero concomitans est gracia secundum quam Deus coagit cum meritorie laborante, sed gracia consummans est gracia secundum quam Deus perficit actualiter meritum finaliter terminantis. Et quelibet talis gracia, cum sit qualitas licet non sit res que possit per se existere, multipliciter variatur.

Quidam autem extensius loquuntur de gracia, dicentes quod quilibet prescitus in quantumcunque magno peccato fuerit, eciam dampnatus, est in Dei gracia, cum Deus gracie ipsum servat, dando sibi bona naturalia, sicut misericorditer ipsum punit. Et per istam divisionem de gracia potest catholicus aptare sensus scripture secundum quod intentioni Sancti Spiritus famulatur. Ceteras autem difficultates metaphysicas vel calculatorias de gracia debet fidelis resuere tamquam vanas, hoc tamen notando quod gracia predestinati est infinitum melior quam gracia prescriti, nec potest equiparari in valore, sicut non est possibile quod Deus predestinatum equaliter diligit cum prescito, ymmo gracia predestinationis videtur meliorare quamcunque graciam ultra graciam concomitantem in prescito, cum propter illam graciam secundum presentem iusticiam in prescito Deus non magis ipsum diligit. Et sic est duplex gracia, una subiective in Deo, que est Deum creaturam rationalem gratis diligere, et illa est eterna, alia autem est subiective in creatura rationali, que est illam esse gratam Deo. Et omnem talem graciam oportet incipere et a priori gracia mensurari. Et sic quidam intelligunt illud (Joh. 1°, 16): *De cuius plenitudine nos omnes accepimus gratiam pro gracia.* Omnem autem nostram graciam subiectivam oportet causari ex tali gracia increata.

God's grace includes even the wicked.

2. F: magis aut. 3. A: subdivisiones. 4. A: et deest. 7. F: Gracia autem. 11. A: Et quilibet. 12. F: posset. 13. F: Quid autem. 14. A: quocunque. 20. Codd.: metaphysicas. 21. F: tanquam (et passim). 23. F: equeparari (et passim). 27, 28. F: cum — prescito deest. 30. A: relacionem gratis. 33. F: gratam a Deo. 34. F: aliud.

4. Cf. *De Ecclesia*, pag. 140; *Trial.*, pag. 152.

Grace in man springs from the grace of God.

The purpose of Causa autem finalis propter quam ista gracia est grace is that we may live rightly. donata est ista, *ut abneganter impietatem et secularia desideria sobrie et iuste et pie vivamus in hoc seculo.*

De istis duobus que debemus vitare primum est impietas, que cum sit contraria pietati, videtur quod sicut pietas 5 convertitur cum caritate quoad subsistendi consequenciam, eo quod respicit tam Deum quam hominem, impietas dicit iniusticiam in utraque. Unde pietas Deo debita vocatur *theosebia* et pietas debita proximo dicitur de malo suo compassio. Et patet qui sunt impii, cum 10 oppositorum sit eadem disciplina. Impietatem autem i. e. in sobriety, honesty and piety. debemus vitare tamquam commune venenum anime, quia defectum communis iusticie sed omnino oportet consequenter abnegare hoc venenum positivum, scilicet desideria secularia, que sunt multa. Consequenter ex- 15 pulsis hiis duobus malis debemus bene vivere in hiis tribus, *sobrie* quoad corpus, *iuste* quoad mundum et *pie* quoad Deum. Tres enim noscuntur esse hostes hominis spirituales, scilicet caro, mundus atque diabolus. Contra carnem debemus vivere sobrie, non gulose, non luxuriose 20 vel aliquo carnali crimine consequente: contra mundum debemus servare iusticiam, non faciendo cuicunque iniuriam, et contra diabolum debemus custodire undique pietatem. Et sic debemus septem mortalia crimina pre- 25 cavere. Et timendum est cuicunque fideli sed prelato precipue de ista sentencia, cum Apostolus hortatur (II^a Cor. VI°, 1) christianos singulos *ne in vacuum gratiam Dei recipiant.*

If this end is not gained, the grace is in vain. Sed secundum istam epistolam *apparuit gracia Dei* propter istum finem quintuplicem quod in vacuum recipit 30 quicunque istam gratiam qui istum finem quintuplicem non perficit in se ipso. Nam secundum philosophorum sentencias (et est per se notum ex terminis) quicunque facit quicquam propter finem aliquem excludens hunc finem frustrat operantem a suo vel condicionato vel absoluto 35 proposito. Et dicitur operacio per se frustra. Quamvis autem nullus hominum potest frustrare Deum a suo proposito, verumptamen potest (quantum in se est) frustrare ecclesiam a commodo quod Deus intendit, si

10. F: quod sunt. 13—15. A: communis — consequenter deest.
15. F: hiis deest. 19. A: spiritales. 20. Codd.: cum enim. 20. F: istam deest. 30, 31. Cod.: quintuplicem; ib. F: quod — quintuplicem deest. 33. A: et deest. 39. F: intendit sed.

quodlibet membrum eius non deficiat adiuvando. Et isto modo conqueritur Dominus per prophetam Jeremiam VII° quomodo fuit *de mane consurgens et laborans ad correctionem populi et (quantum fuit in populo) a suo proposito* ⁵ sito est frustratus. Et revera frustrans secularem dominum Fol. vel quemcunque a suo sancto proposito peccat graviter |; ^{241^d quanto magis sic peccans in Deum. Deus autem non potest frustrari a suo proposito, quia cum sit prescius omnium perversitatum ecclesie, non proponit istis per ¹⁰ versis per suam gratiam bene facere, sed ostendit suam gratiam prodesse ecclesie et ingratos pro sua gratitudine cruciare. Cum ergo *apparuit gracia verbi Dei erudiens nos* ut sequestrantes secularia desideria, sicut ipse in persona sua fecerat, vivamus pie in hoc seculo vitam ¹⁵ pauperem sibi consimilem, patet quantum puniendi sunt specialiter prelati ecclesie et christiani singuli qui in facto despiciunt istam vitam. Sed sicut quicunque peccator non nocet Domino sed maxime sibi ipsi, ita qui nititur sic frustrare non frustrat Dominum sed se ²⁰ ipsum. Deus enim est *lapis offensionis* et inmobilis in quem offendentes ipsi non nocent sed maxime sibi ipsis.}

Et moveret ad complectionem istius sentencie quod *omnes debemus esse expectantes beatam spem*, hoc est, ^{We are to look for the coming of Christ.} fructum spei, quia spem in sua natura habemus continue ²⁵ sed a fruicione beata in via deficimus quam post diem iudicii firmiter expectamus. Ideo cum adventus Christi ad illud iudicium sit gloriosus et parate in veste nupciali a singulis expectandus, patet cum quanta diligencia debemus hunc magnum Deum dignius expectare; nec ³⁰ Apostolus nude incutit timorem Dei vel Domini sed amorem ac amiciciam domini Jesu Christi; cuius gratitudo ex hoc convincitur quod non solum dedit nobis primo beneficium incarnationis, nec solum secundo conversando cum hominibus dedit beneficium instrucionis, ³⁵ sed tertio (quod maximum est) *dedit pro nobis seipsum in hostiam satisfacionis, ut nos plene redimeret ab omni iniquitate originali et actuali et lavaret redemptos in suo sanguine et aqua que de latere eius fluxerant*

2. A: Jeremiam sequitur lacuna. 3. Recte; et loquens. 6. F: sancto deest. 12. A: asperuit. 22. A: istius opjs sentencie i. c. 26. A: cum deest. 27. A: gloriosius. 28. A: expectamus.

2. Jerem. VII, 13; XI, 7; XXXV, 14. 23. Ad Titum II, 13.
36. ib. 14.

et per consequens faceret *nos populum acceptabilem* Trinitati, supposito quod simus virtuosorum operum sectatores. Et in hoc ostendit sententia (Deuteronomii XXXII°, 4) quod *Dei perfecta sunt opera*; nichil enim ultra nobis debuit facere et non fecit. Sed finaliter pre-5 cipit Apostolus Tito et in eo cuicunque episcopo in ecclesia succedenti quod hec *loquendo predictet* et ad complecionem eorum effectualiter *exhortetur*, non in quacunque forma sed in Christo Jesu domino nostro.

The apostle's command to preach.

Of what kind the preaching should be.

Ex ista doctrina finali notare posset fidelis, primo 10 quomodo quilibet episcopus vel sacerdos debeat predicare, secundo quomodo evangelium salutiferum debeat predicare, et tertio quomodo secundum formam Christi et non secundum adinvenciones adulterinas modernas debeat predicare, quia dictum est Sermone tertio huius 15 quod sacerdotes Christi non debuerant dotacionem cesaream recipisse.

Rulers should disendow the Church.

Dubitatur circa istam epistolam utrum liceat secularibus dominis dotacionem receptam destruere et ad ordinacionem Christi primariam clerum suum reducere. 20 Et videtur quod sic, quia cum Apostolus et Titus et per consequens quicunque episcopi debuerunt secularia desideria abnegare, sed cum manifestum seculare desiderium inseparabiliter consequitur ad dotacionem huius dominii secularis, manifeste videtur quod seculare bra- 25 chium debet ad hoc singulariter laborare.

Item, ex ista eadem epistola seculares domini non debent solum in Natali vivere sobrie, iuste et pie sed continue. Hoc autem non facerent, si sacerdotes in ecclesia tam iniuste ac impie occupare bona Christi 30 permitterent, igitur hoc non debent; nam omittendo vel operando in isto singulariter consentirent.

Bishops should resign their endowments.

Item, ex ista eadem epistola omnes episcopi licet fuerint cesarii debent tria hic tacta beneficia populo Christi predicare. Sed predicarent diabolice, si in do- 35 tacione cesarea viverent Christo contrarie, ergo omnem talem dotacionem debent dimittere. Nec dubito de ista sententia, cum ipsam sim diffuse alibi prosecutus. Unde (si non fallor) in isto crimine est ecclesia tam domi-

1. F: faeret eos. 2. F: supposito twice. 6. F: Apostolus deest. 7. F: ecclesia succedente quod hoc loquendo predicit. 13. A: quomodo deest. 14. A: adinvencions; ib. F: modernos. 18. F: licet; ib. A in marg.: Dubium. 21. A in marg.: 1. 23. Codd.: cum deest. 24, 25. A: huiusmodi dominii seculare. 27. A in marg.: 2. 33. A in marg.: 3.

15. Vide supra, pag. 20 et seqq.

norum secularium quam episcoporum et eis consen-
ciencium nimium maculata.

Sed contra istud instat quidam pseudofrater idiota
nimis ignarus et fabricat modo suo multas argacias,
5 primo per hoc quod ecclesia in casu quo privaretur
suis dotaliciis in numero ac ministeriis ecclesiarum
deficeret et (quod plus est) in hospitalitate et elemo-
sinis pauperibus erogandis. Secundo notat per modum
argucie quomodo rex Osias factus est leprosus, non
10 quia voluit tollere ius sacerdotii sed (quod multo minus
est) quia usurpavit licet zelo devocationis officium sacer-
docii solummodo una vice.

Iustum infamem binarium preter verba improoperatoria
inculcat ad plurimum dictus frater, sed protestor quod
15 si ipse vel alius docere voluerit vel ratione vel scriptura
quod quecunque sentencia quam ego detego sit falsa
vel ad edificationem ecclesie non dicenda, volo para-
tissime ipsam revocare; sed quoad istas duas infames
Fol. 24²¹ argacias constat fidelibus quod sunt nimis informes et
indigne equiparari | sophismatibus Antichristi. Nam
(Act. VI°, 2) ex fide legimus quomodo apostoli dixerunt
non esse bonum illos ministrare mensis et relinquere
verbum Dei, ergo multo magis non foret bonum epi-
scopos in negotiis et dominiis secularibus se cece in-
25 volvere; nec dubium fidi quin talis dotacio sit maior
cum mundo involucio quam mensarum ministracio.
Christus autem, sui apostoli et dicti fratres tales ele-
mosinas renuerunt. Quomodo ergo liceret in episcopis
hoc venenum, ymmo (quod in fratribus est magis
30 dampnabile) ipsi relictis suis monstruosis edificiis nec
hospitant fratres alterius ordinis nec alienigenas sui
ordinis nisi turpi commercio magis reddiderint quam
receptum suum valuerit, si pro accumulandis et avare
retinendis suis spoliis et bona pauperum quos meminit
35 evangelium furtive predantur et in hospitaliciis ac im-
pudice in domibus pauperum patrie evagantur. Ideo
iste pseudofrater in casu quo non foret in capitulo
phariseorum (Matth. XXIII°) colando culicem et degluciendo

3. A in marg.: In oppositum dubii. 5. A in marg.: 1. 6. A: do-
taliis. 8. A in marg.: 2. 10. F: istius ius. 13. A in marg.: Re-
sponsio; ib. F: Iustum autem. 14. A in marg.: Protestacio. 18. F:
ipsam deest. 20. A in marg.: Ad primum. 21. A: Act. VII.
28. F: luceret. 33. F: per actum laudis et avare; A: amare. 34. A:
quos inveniunt. 37. F: quo deest. 38. A: Matthei XXI; ib. A: gluciendo.

9. II. Paral. XXVI, 21, 38. Matth. XXIII, 24; VII, 3—5.

Objections of a certain friar.

1. The Church would fail in hospitality and alms.

Example of Uzziah.

Answer.

The apostles would not serve tables.

Friars do not exercise hospitality.

camelum eiceret primo trabem de suo oculo, antequam festucam de oculo fratris tam stulte imponeret. Sed pharisei miracula Christi et legem suam calumpniati sunt suis versuciis (ut patet Luce II°). Unde a fermento istorum phariseorum est fidelibus precavendum (ut 5 Christus docet Luce XII°).

2. As to Uzziah
the friar
assumes too
much,

and assigns an
unfounded
reason for
Uzziah's
punishment.

Quoad secundam arguciam patet quod concessio facti quod rex Osias percussus est lepra, quia voluit sacerdotis officium usurpare, quod fuit in eo nimis magna fatuitas, ymmo ex superbia hoc fecit (ut patet II° Paral. XXVI°); ¹⁰ et sic propter istam causam vel aliam Deo absconditam patet quod frater more suo nimis falsum assumit superflue consequenter, cum addit quod Osias non percussus est lepra, quia voluit tollere ius sacerdotii, quia ius sacerdotii est, ut sine usurpacione alieni de ecclesia ¹⁵ sacerdos occupet specialiter ministerium, quod ex limitacione divina est sibi proprium. Et sic creditur falsos fratres peccare continue usurpando sibi sine fundacione ministerium curatorum.

Sed sicut pseudofratres preter fundacionem (nisi forte ²⁰ fuerit Antichristi) monstruose occupant legem ecclesie, sic iste idiota sine fundacione vel ratione garrit ut graculus, et ita ex sompno non fundato capit in minori quod in isto rege fuit minus peccatum sic usurpasse ex devocione sacerdotis officium solummodo una vice ²⁵ quam fuisset temporalia a sacerdotibus abstulisse. Cum enim Christus striccius mandavit suis sacerdotibus nec dominia mundi habere nec in negotiis secularibus implicari, patet quod omnium pseudofratrum sompnium non fundabit quod minus foret regem sacerdotis ministerium usurpasse quam foret ad rectificacionem ordinacionis Christi iniuste occupatum dominium a prelatis cesariis abstulisse.

He attributes to
piety what was
due to pride.

Secundo sompniat irregulariter quod rex Osias ex pietate sic fecerat, cum ex stulta presumpcione atque ³⁵ superbia videtur pocius sic fecisse.

2. F: de deest. 5. F: istorum deest. 6. A: Luce XII° deest.
7. A: concessio fratri; ib. A in marg.: Nota. Ad secundum. 10. A: ut deest. 12. F: quod sunt. 13. F: non deest. 15. F: ut deest; ib F: aliqui de. 16. A: misterium. 17. F: sicut. 19. A: misterium. 21. A: locum ecclesie. 23. A in marg.: 1; ib. A: garrulus. 24. F: sicut. 28. F: neque. 31. A: usurpasse deest. 34. A in marg.: 2.

Et tercio annexit sompnum licet magis probabile quod rex solum semel sic fecerat, et patet quod argucia idiote in materia deficit multis modis; et quoad formam patet quod more suo fundatur in argucia simiali. Sic enim pseudofratres quando deficit illis locus a sufficienti similitudine induunt habitum nedum arguendi ex factis in lege veteri sed frequencius arguunt a similitudine simiali. Sic enim syllogizant quidam quod ordo suus incepit in locis absconditis sub Helia, alii quod latitare runt in heremis diu antequam erant fratres qui se ipsos infundabiliter magnificant supra illos, ymmo si omnes tales argucie capi debent per locum a simili, evidencius arguitur quod introduccio falsorum fratrum in Christi ecclesiam seminat mendacia, litigia, bella et cetera mala que evangelium nostrum enunciat; nam a tempore quo intrarunt et (ut notant cronicantes) duo soles apparuerant, crevit talis perturbacio in ecclesia militante. Et concordat factum illorum nepharium, cum non sint sine contencione et emulacione continua in se ipsis nec cessant procurare divorcia et alia mala abscondita in brachio seculari; et talia indubie cum rapinis pseudofratrum de pauperibus ecclesie excitant ista mala. Sicut enim intoxicarunt sacramentum eucaristie et postmodum defendunt pertinaciter quod sit nichil, sic intoxicant alias veritates evangelicas, suas antichristinas fabulas extollentes.

Notarent ergo mundi principes quomodo rex Azarias, eo quod excelsa non abstulit, percussus est lepra (ut patet IV. Reg. XV°); ita timendum videtur mundi principibus quod percuciantur lepra Giezi (IV. Reg. V^o) ex hoc quod fovent symoniacam pravitatem et ex hoc quod non auferunt excelsa edifica pharisaica monstruosa, ymmo ex hoc quod excelsa peccata superbie a clero non auferunt instar Christi (Matthei XXI°), non faciendo clero iniuriam sed per ablacionem suorum beneficiando

This is the usual friars' style of argument.

They have poisoned the truths of the gospel.

1. A in marg.: 3. 3. In marg.: Nota. 4. F: quod deest. 5. F: quonmodo deficit. 9. F: incepit. 11. A: infundatur; ib. A: sive illos. 12. A: per locum deest; ib. A: evidencius twice. 14. A: seminat. 15. A: denunciat. 25. A: evangelistas; ib. A: antichristianas. 29, 30. A: principalibus. 32. F: phariseica. 35. suorum; adde: bonorum.

16. Cf. Dec. Greg. IX, lib. I, tit. XXXIII, Cap. VI. *Solitae:* fecit Deus duo magna luminaria, id est, duas magnas instituit dignitates, que sunt pontificalis auctoritas et regalis potestas. 13. It seems as if Wyclif did not know that the Azarias of IV. Kings XV, 5 is the same person as the Ozias II. Paral. XXVI, 21.

The leprosy of Azarias was for not putting down the high places; a warning to princes.

pseudophariseis et faciendo suis legiis iniuriatis iusticie complementum. Multa isti | pseudofratri dixerim diffuse, ^{Fol.} ^{242^b} sed taceo, quia quidam doctor subtilis atque catholicus usque ad fundamentum destruit suas feces.

SERMO VI.

5

Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei.
Tit. III°, 4.

Christ's
appearance ^a
motive to
virtue.

Ista epistola ut prior docet quomodo debemus in virtutibus nos servare; movens autem ad hoc efficacissime est istud quod *apparuit benignitas et humanitas* ¹⁰ *Salvatoris nostri Dei*. Cum enim Christus mundo apparuit per carnem, nobis per fidem, patet eius benignitas ex hoc quod eternus natus est nobis ut puer. Benignus enim dicitur ethimologice quasi bonus ignis in Christo, ergo fuit in isto opere ignis excellentissimus caritatis. ¹⁵ Nec solum fuit in Christi primordiis ista benignitas sed effectualiter eius humanitas in progressu, cum a tempore sue baptismacionis quo fuit triginta annorum (ut patet Luce III°) usque ad diem mortis sue efficacissime exemplavit ecclesie viam suam et demum viriliter ²⁰ micando contra diabolum ipsum et alias hostes hominis expugnavit. Quomodo ergo non resloveretur christicola in amorem ex tam benigna humanitate Dei et hominis humani generis salvatoris? Quod si gratitudinem operis attendas, patet quod Christus ex eterna et pura gracia ²⁵ istud fecit.

His example
compels our
love.

Without grace
is no merit.

Ideo dicit Apostolus: *Non ex operibus iusticie que fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit.* Constat quidem ex condicione Dei quod non potest benefacere creature nisi ex sua gracia illud fiat; ³⁰ nam si benefacit homini, illud eternaliter intendebat, et cum non potest meritum antecedere, patet quod totum illud intenderat gracie, et per consequens, sicut beneficiam illam gracie incepferat, sic gracie continuavit et fecit quicquid in quo homini benefecit; ³⁵ potuit enim si continue voluerit non fecisse et quamcunque suam fabricam destruxisse; tota ergo beneficia Christi est bonitati Dei et puro titulo gracie ascribenda;

5. A in marg.: In Nativitate Domini. 8. Cod.: Ista autem. 9, 10. A: efficacissime. 17. A: effectualis. 18. A: quadraginta. 24. A: gratitudinem. 37. A: beneficia. 38. A: bonitate Dei et; F: Dei est.

27. Tit. III, 5.

et illa circumstācia cause originantis per istam prepositionem *ex* communiter exemplatur. Nam ad Rom. XI°, 36 dicit Apostolus: *Ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia*. Licet autem per opera iusticie potest homo 5 mereri beatitudinem, hoc tamen non potest sine gratia precedente, ideo subtiliter dicit Apostolus quod *non ex operibus iusticie que fecimus nos sumus a Domino sic salvati*, licet per illa opera iusticie salvemur ex gratia precedente.

10 Notet ergo fidelis totam mensuram prioritatis pre- We are saved cedentis nostram salvacionem et videbit quod in tota by mercy upon illa prioritate qua sumus, sumus criminibus involuti. following upon grace.

Quomodo ergo non ex pura gratia Deus incipit nos salvere? Deus enim quadam prioritate salvat nos, ante-

15 quam salvemur ab ipso, et sic misericordia sequens gratiam fuit medium liberandi nos a miseria ad salutem.

Est enim misericordia compassio relevandi miserum a sua miseria; et sic videtur misericordiam Dei esse eter-

nam, licet sibi insit miseracio tantummodo temporalis.

20 Eternaliter enim est Deus misericors sed solum dum est miser peccato actualiter miseretur. *Salvanur autem in spe* (ut dicitur Rom. VIII°), licet nunc et diu post sumus multis penalitatibus miseris convoluti. Misericordia enim est primo et principaliter circa liberacionem 25 hominis a peccato, salus autem eterna excedens facul- tatem nature non potuit dari lapsis sine gratia et misericordia, quamvis tam angelis quam hominibus ser- vantibus statum innocencie sine misericordia sed non sine gratia posset dari.

30 Modus autem salvandi fiebat *per lavacrum regenerationis et renovacionis*, quia per sacramentum baptismi.

Cum enim homo fuit mortuus per peccatum, quamvis vetustata natura remanserat, necesse est si (reminiscere debet spiritualiter) quod regeneretur natus denuo (ut 35 dicitur Johannis III°), et per consequens oportet quod vetus homo quantum ad peccatum active corrumpatur et natura substrata per graciam renovetur.

Baptism a means of salvation.

1. A: circumstāciam. 5. A: merere. 10. F: igitur. 14. F: pro- prietate corr. in: prioritate. 19. A: sibi deest. 22. A: IX°. 23. A: miseriis. 29. A: possit. 35. F: et per consequens deest. 36. vetus; F: verus with marg. corr. al. man.: vetus. 37. A: substata; F: sub- stracta.

22. Rom. VIII, 24: *Spe enim salvi facti sumus.* 30. Ad Tit. III, 5. 35. Joh. III, 3; *Nisi quid renatus fuerit denuo.*

Baptism in
material water
not absolutely
necessary.

Et si obicitur quod propria baptizacio in aqua materiali non absolute requiritur, ego confiteor cum sufficit baptizacio flaminis per meritum et effluxum aque materialis de latere Salvatoris. Ideo vere dicit Apostolus (ad Rom. VI°, 3): *Quicunque baptizati sumus in Christo 5 Iesu, in morte ipsius baptizati sumus.* Nec oportet timere stultos sophistas qui contra istud obiciunt quod nec nunc est mors Christi nec fuit a tempore quo fuimus baptizati. Sufficit enim quod mors Christi est pro suo tempore in effectu et manet continue in profectu. Cum autem opera Trinitatis sint indivisa, licet actus intrinsecos proprios persone habeant, patet quod ista regeneracio ac renovacio fit quadam proprietate per Spiritum Sanctum qui effundit spiritualiter sed *habundancius* dona sua in animabus capacibus; ideo baptismus delet ¹⁵ ex abundante gracia | quocunque peccatum quod in-^{Fol.} ^{242^a} venit in subiecto, quia si unum peccatum mortale remuneraret, oporteret quecunque alia comitari et sic gracia nullum mortale tolleret, cum Jesus Christus salvator noster dat Spiritum Sanctum cum Patre, eo quod est ²⁰ cum illo unum et idem Spiritus Sancti principium. Signanter dicit Apostolus *quod Deus Spiritum Sanctum effudit per Jesum Christum salvatorem nostrum.*

The fruit of
salvation is
that we are
heirs of God.

Fructus autem dicte salutis ut *instificati per graciam* eciam in presenti *sumus quodammodo Dei filii et heredes.* ²⁵ Heredes dico non hereditatis caduce, sed vite eterne; nec sumus nunc heredes in plena fruizione sed in spe, quia (I^a Joh. III°) scribitur: *Karissimi nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus, sed scimus, cum appa- ruerit, quia similes ei erimus.* Et omnia ista miracula fiunt in Christo Jesu domino nostro.

The Pope
cannot confer
grace more
than other men.

Circa hanc epistolam dubitatur (ut sepe alias) utrum episcopus vocatus Christi vicarius posset conferre graciam, et patet ex fide quod non, intelligendo per graciam dictam formaliter bonam qualitatem anime secundum ³⁵ quam quis est formaliter gratus Deo; intelligendo autem per graciam quamlibet creaturam sutor et quelibet per-

1. A: in qua. 2. A: et confiteor. Recte: quod sufficit. 5. AF: Rom. V^o. 6—8. F: Ncc — tempore deest. 9. F: baptizati deest. 10. A: et — profectu deest. 11, 12. A: intrincicos; sic et in pluribus locis seqq. 12. A: proprior; F: proprios per se. 15. F: bona; ib. A: animalibus. 19. F: tollerat et. 27. A: sumus nec; ib. in spem. 32. A in marg.: Dübium. 36. F: gratis.

1. Cf. Trial. IV, 12. 14, 22. Ad Tit. III, 6. 24. ib 7.

sona de plebe potest dare graciam, quia donum Dei quod ab ipso Deo gratis datur; intelligendo autem graciam formaliter extorquetur alia signacio que in mentibus multorum sapit blasphemiam, scilicet quod con-
5 ferre graciam sit sacerdotali ministerio alteri graciam promerer. Et sic episcopi vendicant quod in suis sacramentis conferant graciam, sed non simplices sacer-
dotes; verumptamen in isto ego non video quin quicunque de plebe posset ad sensum consimilem conferre graciam.

10 Si enim episcopus episcopali ministerio meretur alteri graciam et sic illam graciam sibi confert, non videtur quin per idem quicunque plebeus conferret pape vel cui-
cunque graciam, supposito per possibile quod fideli ministerio eciam digniori mereatur graciam tali prelato.

15 Quid rogo obasset quod ministerium meritorius non daret
graciam, ubi ministerium deaccepctus conferret graciam?

Item, si episcopus in confirmatione et ceteris suis sacramentis que sine fundacione scripture sibi pro-
priat confert graciam, quare non simplex sacerdos
20 qui in merito maior fuerit apud Deum, scilicet ex
maiori merito, sacramenta conferens digniora? Olim
enim non subfuit racio, quando idem erant episcopus
et sacerdos, antequam enim exaltatum est vel verius
prophanatum sacerdotium per dotacionem cesaream, qui-
25 libet sacerdos Christi vocatus est indifferenter episcopus
vel sacerdos. Immo sancti doctores, in vita et doctrina
mirabiles, dicti sunt a sanctis communiter esse pape.
Prima pars patet XCV^o dist. cap. *Olim*, et secunda
pars testificata est per eundem Jeronymum et sanctos
30 alias (ut dictum est tractatu De Papa).

Item, quilibet simplex christianus quantumcunque laicus potest mereri alteri quantumcunque nobili quoad mundum suam primam graciam, sicut potest eundem debite baptizare. Quare ergo non conferret illam graciam
35 que ad Spiritus Sancti infusionem et fidelem ministracionem consequitur? Numquid credimus confirmationem limitatam episcopo ex colligancia capitum confirmati cum panno sordido, cum oleo et ceteris ritibus plus valere

A bishop has
not spiritual
powers above
a priest.

3, 4. A: mercibus. 5. A: misterio. 12. A: confert. 15, 16. A:
misterium. 18. A: appropriatur. 20. F: scilicet deest. 23. F: ex-
cecatum. 24. A: cesariam; ita et in sequentibus locis. 26. A: sacer-
dotes. 27. A: ducti. 30. Rectius legendum esse videtur: tractatu De
Potestate Pape. 34. A: offeret. 35. A: que ad ib. F: fideles.

If a layman
may confer
grace in
baptism, why
such limitations
for
confirmation?

28. Decr. I. pars, dist. XCV, cap. V.

quam baptismus persone laice? Deliramentum foret sicut et observancia qua creditur quod pannus talis a solo presbytero debet solvi. Et idem est iudicium de quacunque absolucione presbiteri, in qua oportet concedere Spiritum Sanctum dari eque, sicut si papa a crimine tali ab 5 solveret. Numquid credimus *est personarum accepcio apud Deum* quod communicet potestate dandi graciā abiecciori suo ministro et ab accepctori subtraxit huiusmodi potestatem? Revera non foret racio nisi ut prelatus mundo superior foret venditor carior columbarum, sed 10 debemus recolere quod (Johannis II°, 16) legitur quomodo Christus *hiis qui vendebant columbas dixit* singulariter: *Auferte ista hinc et nolite facere domum Patris mei domum negociacionis.* Cum enim Spiritus Sanctus apparuit in columbe specie Domino baptizato (ut patet 15 Luce III°), per columbam Spiritus Sanctus intelligitur in scriptura, et consequenter per columbas intelligitur septuplex eius donum. Illi autem secundum Augustinum vendunt columbas, qui propter quocunque donum Dei spirituale volunt quasi ex debito vel temporali 20 commercio habere retribucionem aliquam temporalem; quod Dominus indubie multum odit.

Et patet solucio dubii quomodo vel debet negari, loquendo proprie de gracia et conferre, vel extendendo nomina, concedendo quod laici conferunt graciā modo 25 suo, sed in ecclesia primitiva erant pauperes episcopi magis sancti. Ideo illi dicti sunt a doctoribus singulariter graciā contulisse.

Suspension
only just when
God has first
suspended the
offender,

Supposito autem hoc sensu scrutandum est ulterius quomodo episcopi et alie persone ecclesie sunt a suo 30 ministerio suspendendi; et primo notandum est quod Deo | est proprium per se primo suspendere quemlibet ^{Fol.} _{242⁴} suspendendum. Nihil enim infidelius quam quod solus prelatus cesarius ut papa vel episcopus suspendit dignum suspendi; ymmo impossibile est ipsum quemquam iuste 35 suspendere, nisi Deus prius ipsum suspenderit, quia aliter foret ipse Deus quem deus deorum presupponeret in iusticia exequenda. Unde (Osee IV°, 6) scribitur suspendendo presbitero: *Quia tu scienciam repulisti, ideo te repellam,*

1. A: baptimus; ib. F: sicut twice. 8 A: subiecciori. 14. F: enim deest. 15. A: Baptisto. 18. F: simplex. 20. A: spirituali. 29. A in marg.: Dubium. 32. F: quomodo licet. 33. F: quod deest. 35. F: ymmo deest. 37. A: ipse Deus deorum et.

18. S. August. Opp. tom. IV, pag. 1463.

ne sacerdocio fungaris mihi. Et (I Reg. III°) legitur de gravi suspensione Hely et sui generis, eo quod filios suos indebite castigavit. Ymmo suspensio Dei se extendit ad reges et quoscunque superstites quos Deus de vita 5 subtrahit per vindictam. Unde (I Reg. XV°, 23) legitur de Saul, quia impie pepercit hostibus Dei sui: *Pro eo quod abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus, ne sis rex.* Et sic senciendum est de peccatore quolibet vel iuste suspenso ab aliquo. Est enim suspendere 10 ministerium vel bonum aliquod pro crimine prohibere, ut Deus quandocunque punit hominem pro peccato, suspendit eum a ministerio vel bono alio, et sic proporcionabiliter secundum quod variantur illa a quibus homo suspenditur, variatur et suspensio, ut alia est 15 suspensio ab officio et alia a beneficio, ut loquuntur nostri satrapae qui totum nomen suspensionis ad se trahunt a regibus. Unde videtur multis quod nullum officium prelatorum sapit maiorem blasphemiam quam usitata suspensio, cum debet capi ut fides quod quando- 20 cunque prelatus variat in suspensione tali a divino iudicio, errat in suspensione huiusmodi contra Deum; quod si suspensionem illam pertinaciter defenderit contra ipsum, indubie est blasfemus. Ideo nichil est in facto errabili de quo episcopus attencius precaveret. Alia 25 autem est suspensio de facto et alia de iure cum aliis subdivisionibus que ex ista sentencia possunt capi. Suspensionem autem de iure oportet Deum principaliter regulare atque incipere, suspensionem vero de facto quandoque causat Deus immediate per se et quandoque 30 cum hoc per ministros tam per servos fideles quam eciam per tyrannos.

Sed descendendo specialius videndum est quomodo Deus generaliter suspendit prelatum a ministerio sacerdotalis officii, et videtur primo quod Deus quemcunque 35 prelatum vel viatorem suspendit a suo officio vel ministerio, quando incidit in mortale. Patet ex hoc quod eo ipso quo quis irretitur mortali, peccat mortaliter quid in hoc fecerit (ut hic supponitur ex diffuse alibi declaratis). Sed cum Deus non approbat sed vetat

as He does in
punishing for
sin.

Suspension
de jure and de
facto.

2. A: grave; ib. A: Elie; ib. codd.: suspencio (et passim). 10. F:
aliquid. 14. F: et deest; ib. A: nec alia. 16. F: nostri deest. 11. F:
errat enim. 22. F: suspencionem. 30. A: tamen hoc facit. 35. A:
maiorem. 36, 37. A: Ex hoc ex eo ipso. 37. F: qui; ib. A: quic.
38, 39. A: ex diffusione alibi declaratur.

God suspends
a prelate, when
he falls into
mortal sin.

ut aliquis peccet mortaliter, patet quod omne talis prelati ministerium a Domino prohibetur et per consequens ipse a Deo suspenditur; nec est ponderandum, et si non suspenditur de iure humano, quia credere debemus quod de iure divino et a Sacerdote ac Domino 5 qui non potest falli vel a proposito suspensionis sue decipi de facto suspenditur.

Grounds on
which God
suspends
prelates:

1. if they do
not know the
Scripture and
preach it,

2. if they fail
in discipline of
their spiritual
children,

3. if they spare
God's enemies
for private gain.

Notet ergo fidelis in exemplo triplici supradicto si prelati nostri a Domino suspendantur: primo si repellant a se scienciam scripture et evangelizacionem; tunc enim 10 suspenduntur a Domino (ut in minori casu legitur Osee IV°, 6). Nam prelati nostri habent utrobique maiorem materiam predicandi et formam ac causas alias propter quas plus predicarent quam sacerdotes in lege veteri et minus exercent illud officium; ideo cum subsit maior 15 racio et assit idem Dominus qui non potest de maiori criminе maiorem vindictam subtrahere, patet quod prelati nostri (si qui sunt huiusmodi) gravius sunt suspensi. Quoad secundam suspensionem factam a Domino notet fidelis si prelati nostri vel non puniunt vel culpa- 20 bilius puniunt suos spirituales filios quam filii naturales Heli sunt puniti per ipsum. Et ad discernendum maioritatem illius culpe debet fidelis notare hec duo, primo quod prelatus plus obligatur spirituali filio quam secundum rationem qua obligatur suo filio naturali, et 25 secundo quod magis detestabilis est punicio pro exhausta pecunia qua peccatum venditur quam est punicio remissa ad vindicandum Dei iniuriam pro naturali amore, sicut Heli videtur suis filiis pepercisse. Quoad terciam suspensionem tam in prelatis quam in regibus, notet fidelis 30 si ipsi plus deferunt publicis inimicis Domini propter privatum commodum quam Saul Amalechitis propter cupidinem suorum temporalium deferebat; quod si sic, non dubium quin idem Dominus qui non potest preterire eandem iusticiam puniet gravius delinquentes. 35 Unde signum evidens est de pene gravedine quod Deus differt penam usque post mortem et non eos punit temporaliter in hac vita sed permittit eos vagari in mundanis prosperitatibus tamquam reprobos incorrectos.

1. F: ut quis. 1, 2. A: omne tali mister. 4. F: suspenditur deest.
5. F: divino ac sa (!); ib. A: sacerdote. 11. F: sequitur. 16. A: non
nunc de. 17. A: subtraheret. 21. A: spirituales felices. 31. F: sibi
ipsi. 34, 35. A: preire. 36. F: pene deest. 37. A: punit et.

Pro secundo prelatos prescitos Deus suspendit per-
petuo tam ab officio quam beneficio quod occupant
in ecclesia militante. Patet sic: Quicunque tales prelati
iniuste faciunt extra gratiam predestinationis quicquid
Fol.
²⁴³ fecerint, | sed iuxta conclusionem priorem Deus suspendit
de iure suo quemcumque in casu illo positum quo non
possit beatitudinem promereri. Ergo conclusio. Nam
constat ex fide quod quilibet prescitus in illo casu
positus in quo ex Dei absoluta potencia non posset
beatitudinem promererii, quia aliter foret possibile pre-
scitum esse beatum vel Deum iniuste detinere mercedem
a suo famulo promerente; sed primum noscitur sapere
contradiccionem et secundum blasphemiam. Et ex isto
musitant quidam tam de se ipsis quam prelatis aliis
¹⁵ si vere conficiunt vel sacramenta aliqua administrant;
ad quod solebam dicere quod sicut fidelis non debet
de talibus nimium musitare, sic non debet partem af-
firmativam talium ut fidem accipere, sed citra fidem
ex bonis operibus vel malis partem sequentem tamquam
²⁰ probabilem reputare, quia certus sum quod nec auc-
toritas nec racio subducta revelatione necessitat ad unam
partem disiunctive vel aliam. Et stultum est contra
divinam sentenciam temere iudicare. Et ex istis infertur
tercia conclusio quod nemo debet in militante ecclesia
²⁵ accipere cesariam prelaciam. Patet ex hoc quod nemo
debet prepositis duabus viis quarum una est certa et
altera ambigua ambiguam viam accipere et magis facilem
ac certam relinquere. Sed sic facit quicunque accipiens
cesariam prelaciam; ergo conclusio. Maiorem dicit beatus
³⁰ Jeronymus et ponitur in decretis De Consecracione,
dist. V^a cap. Non mediocriter; et patet ex fide scripture,
cum sic facere foret temptare Deum et plus quam
Christum descendisse de pinnaculo (de quo Matthei IV°).
Minor autem patet ex hoc quod quilibet prelatus pre-
³⁵ scitus quidquid fecerit aggravat sibi penam. Ideo ut
declarat beatus Gregorius in De Cura Pastorali quod
melius foret molam asinariam ligari circa collum talis

God suspends
all foreknown
prelates.

Doubt whether
such can duly
administer the
sacraments.

No one should
accept such
prelacy as
prevails now,

1. A: secundo; F: Secunda conclusio. 6. A: in twice; ib. A: illo
deest. 7. F: posset. 7-10. A: Ergo — promereri deest. 15. A: ad-
ministrent. 22. A: Eciam stultum. 25. A: cesariam deest; ib. A: pre-
lativam. 30. A in marg.: Jeronymus. 32. A: eciam plus. 37. F:
asininam.

31. Decreti tercia pars, De Consecracione, dist. V, cap. XXIV.
36. Cf. S. Gregorii Moralium lib. VI, cap. 57, Opp. tom. I, 208;
Reg. Pastor. pars I, cap. II, Opp. tom. II, pag. 4.

of which the prelati et demergi in profundum maris. Stulta ergo aim is worldly foret accepcio huiusmodi prelacie que non habet pro glory and gain fine nisi ad maximum mundanam gloriam et commodum temporale. Habet autem ex opposito magnum spirituale periculum et impedimentum a merito (quod est infinitum 5 peius) nimium tardativum. Nam plus et securius posset prodesse ecclesie talem secularem excellenciam abnegando, et iterum (quod maximum est) Christus tam expresse prohibet usurpcionem huiusmodi (ut patet Luce XIV° et XXII° ac I^a ad Timotheum VI°). Si ergo 10 inobediens mandato prelati de iure suspenditur, quanto magis inobediens mandato principis sacerdotum? Sed infidelitas facit quod plus timetur et a mundo hoc exequente diligencius plus ponderatur humana suspensio quam divina.

15

SERMO VII.

Multiphariam, multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, novissime vero diebus istis locutus est nobis in Filiō. Ad Hebr. I^o, 1, 2.

In ista epistola docet Paulus Hebreos et cum hoc 20
The divinity of fideles alios expressius tempus gracie per mediacionem Christi.
Christi Jesu, Dei et hominis. Solet enim queri ubi in evangelio asseritur Christum Deum, et patet quod, sicut in evangelio Johannis sepe asseritur ista conclusio, sed specialius tribus locis, sic in evangelio istius Apostoli. 25
Nam Joh. I^o scribitur: *Omnia per ipsum facta sunt; quod Verbum caro factum est et habitavit in nobis* et Luce: *Omnia michi tradita sunt a Patre meo.* Et iterum Joh. X^o: *Ego et pater unum sumus.* In quibus locis patet expressius, quod Veritas dicit se ipsum esse Deum; 30 et idem patet in tribus locis huius Apostoli, primo in epistola ad Titum, secundo capitulo (ut expositum est Sermone V^o huius), ubi Apostolus nunquam dixisset quod *apparuit gratia Dei salvatoris nostri Christum intelligens, nisi crederet ipsum esse Deum et hominem.* 35 Et idem patet in capitulo tercio (ut exponitur sermone proximo precedente), ubi dicit conformiter *quod apparuit benignitas et humanitas salvatoris nostri Dei,* ubi

12 A: sacerdotum? Si. 16. In Cod.: In die Nat. 26. F: ipsum verbum. 29. A: Johannis.

26. Job. I, 3, 14. 28. Lucae X, 22. 29. Joh. X, 30.

patet quod numquam vocaret Apostolus Christum nostrum Deum, nisi intenderit ipsum esse Deum verum. Et idem patet spissim in aliis dictis Apostoli specialius atque diffusius in epistola ad Hebreos.

5 Istam autem epistolam dicitur Apostolum ultimo scripsisse suo generi in Hebreo, alias autem tredecim epistolas scripsit in Greco et Latino. Iste autem tres lingue erant tunc famosiores et ideo scriptum in cruce Christi *Jesus Nazarenus, rex Judeorum* (de quo Joh. XIX) 10 erat scriptum *Grece, Hebraice et Latine*. Post biennium itaque postquam Apostolus appellavit Cesarem scripsit Hebreis istam epistolam ad destruendum fundamentalem errorem in eis, declarando quod Christus Messias in lege promissus fuit verus Deus et homo. Et quia auctor 15 in lingua sua est clarior, ideo subtilius et compendiosius inculcat in ista epistola plures sensus. Tacet autem in ista epistola singulariter nomen suum, ne propter hoc quod fuit a pluribus sui generis exprobatus sententia sua plus pateret contemptui.

Fol. Dicit igitur *Multiphariam | multisque modis* etc., hoc 243^b est, Deus qui est auctor cuiuscunque legis locutus est olim in iuvenili etate ecclesie multipharie antiquis patribus, hoc est, multis numero locucionibus et multis modis, hoc est, multis qualitatibus locucionum, quia 25 per diversas figuras et velamina in sacrificiis et sacramentis nec non locucionibus Hebraicis, figuris realibus et diversorum generum visionibus in prophetis tamquam tubis, ita quod *multipharie* dicat divisionem materie et *multis modis* dicat divisionem forme loquendi. Et signanter dicitur *olim loquens*, quia apud Deum sunt cuncta presencia, preterita et futura. Et notatur quod ipse sit Deus tam novi quam veteris testamenti, sed in prima etate ecclesie locutus est rudibus sive iuvenibus per prophetas proporcionales rudes et pedagogos tamquam 30 in alphabeto vel rudimentis fidei instrucionis. Novissime autem diebus gracie locutus est ecclesie per magistrum subtilissimum, scilicet per suum naturalem Filium incarnatum legem evangelicam subtilissimam non terrifice per angelum, ut in dacione legis Mosaice (Act. VII°), sed 35 in plano sermone ac litterali quantum expedit viatori. Nec

This epistle
written in
Hebrew.

Why
anonymous?

God in the
youth of the
Church spoke
by signs and
figures.

In the time of
grace He gives
us plainly
through His
Son the
evangelic law

3. F: patet deest. 5. A: ultime generi suo. 17. A: signanter.
22. F: juvenile. 28. A: divisione. 30. A: apud eum. 31. A: vel
futura. 35. Codd.: alpha. 39. F: Moysaice

9, 10. Joh. XIX, 19, 20.

dubium quin in isto Filio, qui est homo assumptus, fuit tota Trinitas presens specialiter, quia secundum Apostolum ad Ephesos *in Christo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter*, non quod ipsa divinitas sit corporaliter, sed quod Christus qui est ipsa divinitas sit corporaliter, et ita quamvis Christus non sit Trinitas increata, quia solum secunda persona, ipsum tamen qui est ipsa corporalis humanitas concomitantur ubique Pater et Spiritus Sanctus, quia (Joh. XIV°, 9) scribitur: *Philippe, qui vidi me, vidi et Patrem meum; nescis quia ego in Patre et Pater in me est;* et sic quidam eliciunt ex hoc textu quod lex evangelica est comple-tissima quia *novissime*, post quam non erit alia, manifesta quia *diebus*, non noctibus, et summe autentica quia *in Filio*; unde Danielis VII°, 7: *Aspiciebam in visione noctis.* Et sequitur: *Antiquus dierum sedit.* Erubescat igitur Antichristus qui religiones et tradiciones noviores pre-sumit huic legi Dei congregare.

Filius autem commendatur ex comparacione ad quatuor, scilicet ad prophetas, ad angelos, ad Moysen et sacerdotes legis veteris. Prefertur autem prophetis ille homo assumptus quoad potestatem, cum Trinitas immutabiliter fecit eum heredem et possessorem omnium aliarum creaturarum iure filiationis, cum sit eadem persona cum verbo primo. Secundo de ipso scribitur: *Postula a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam et possessionem tuam terminos terre.* Et sic ille homo verus fuit heres universitatis create, cum fuit personaliter verbum Dei. De ista autem hereditate Judei voluerant ipsum exhereditare (Matthei XXII°). Est ergo Christus dominus verus, quia *constitutus a Deo patre*, perpetuus quia *heres*, et solus quia *universorum*; et cum sit duplex natura scilicet humanitas atque divinitas, per eum Deus pater fecit non solum angelos sed etiam *secula sensibilia* cum suis singulis mensuratis. Ideo (Matthei ultimo) vere dicit: *Data est mihi omnis potestas in celo et in terra;* et (Johannis primo): *Omnia per ipsum facta sunt;* unde secundum Augustinum ipse est ars omnipotentis Dei of God.

Christ's
preeminence.

9. F: Joh. IX°. 10. F: meum deest. 11. F: quidem. 12. A: Evangeliste. 18. F: domini coglibare. 19. F: commendebatur. 21. F: Profertur; ib. F: ad prophetas. 23. F: possessorum. 27. F: posses-siones tuas. 28. A: creature. 30. A: exheredare; ib. F: Est igitur.

3. Coloss. II, 9. 26. Psalm. II, 8. 36. Matth. XXVIII, 18.
37. Joh. I, 3. 38. S. August. Opp. tom. II, 680 et seqq.

plena rationibus omnium creatorum. Et ille raciones vel
idee sunt substancialiter ipse Deus. Sicut, nec ars illa
potest distingui naturaliter ab ipso artifice; et ex isto
patet eius dignitas. Oportet enim ipsum esse Deum, si
5 sit creator idem essencialiter Deo patri. Ex isto infertur
quod Christus cum sit verbum Dei est splendor lucis
prime; que est personaliter Deus pater. Si enim in luce
creata lux splendor et fervor sunt tres singule eadem
essencia, quanto magis in essentia increata lux splendor
10 et fervor, hoc est, Pater et Filius et Spiritus Sanctus
sunt singuli eadem essentia increata.

Quia ergo verbum est actus vel forma a patre vel Christ the form
luce procedens, ideo subtiliter dicit Apostolus quod *sit* or image of
splendor patris; ideo (Sap. VII°, 25) de sapientia ista
15 dicitur: *Vapor est enim lucis virtutis Dei et emanacio*
quedam est claritatis omnipotentis Dei sincera. In omnibus
autem istis oportet fidelem cognoscere quod construccio
sit intransitiva quoad substancialm et quandoque transitiva
secundum proprietatem que pertinet ad personam; et
20 iterum figura vel caracter substancie Patris, quod enim
ymago (ut dicitur Col. I^o), et cum figura illa non
potest esse accidens figurato, quia sic illa substancia
infigurata posset intelligi et informis, patet quod illa
figura est substancia eadem Deo patri.

25 Tercio vero est *portans omnia verbo virtutis sue*, id est, the supporter
sustinens et gubernans universitatem creatam suo imperio,
and ruler of
et sic per primum patet quod est equus glorus cum
Patre, quia omnino talis qualis est Pater. Patet per
secundum quod est coeterus Patri ac immensus ut
Fol.
24³e Pater, et per tertium patet quod est coomnipotens
Patri (ut dicitur in symbolo Athanasii). Sed quarto tan-
gitur Christi humanitas, secundum quam circulus in-
telligibilis est quadratus, dum dicitur purgacionem pec-
catorum faciens. Quamvis autem tota Trinitas faciat
35 purgacionem peccatorum et redemit totum genus hu-
manum, tamen dispariter homo Deus, quia ipse inse-
parabiliter fecit opus cum Patre et Spiritu secundum
suam deitatem et preter hoc fuit passus pro homine
secundum suam humanitatem, quod non potest competere
40 Trinitati; unde contendunt scolastici si homo plus obli-

2. A: sicut enim. 3. A: eciam ex. 5—7. A: Deo patri — per-
sonaliter deest. 8. F: sunt deest. 13. A: precedens. 15. F: lucis
deest. 16. A: quod est claritas; ib. F: claritas. 17. A: fidelem deest.
19, 20. A: est certum figura vel; AF: caractere. 21. F: id est imago. 26. A:
sue imperie. 35. F: totum deest. 38. A: divinitatem. 39. A: expetere.

the purifier
from sin.

gatur Filio quam Patri suo, et videtur mihi quod non plus obligatur Trinitati vel alicui persone divine quam obligatur cuilibet, quia si bonitas attendatur, eadem est bonitas utrobique, et si beneficia attendatur, quelibet persona divina tantum beneficit homini; nam quicquid 5 facit aliqua persona divina inseparabiliter facit quelibet; ideo in nullo beneficit homini Jesus Christus quin in illo beneficit sibi tota Trinitas. Verumptamen sicut Christus habebat humanitus unum bonum modum faciendi qui non potest competere Trinitati, sic habet unam rationem 10 et habitum propter quem homo est sibi dispariter obligatus, sed non plus; quia undique tante homo poterit obligari, sed post istam purgacionem sedet *a dextris Patris in excelsis*, hoc est, fruitur porcionibus bonis Dei humanitus super quamlibet aliam creaturam. 15

Christ higher
than the angels;

Quia autem iste quatuor condiciones angelis non possunt competere, patet quod Christus nedum excellit prophetas sed eciam ipsos angelos nedum divinitus infinite sed eciam humanitus, cum humanitas sit caput ecclesie *tanto melior angelis effectus quanto differencius 20 pre illis nomen hereditavit*. Ubi multis videtur quod scriptura loquitur de Christo humanitus, cum non fuit effectus divinitus, licet logici dicant quod tota Trinitas fecit se meliorem angelis eo ipso quod fecit angelos; nam quod Trinitas sit melior angelis est veritas que incepit. 25 Argumentum autem Apostoli quod Christus fuit *melior angelis effectus* stat in isto quod tota Trinitas et sic Christus differencius supra angelos hereditavit homini assumpto nomen reale. Deus autem non dat nomen nisi ad correspondenciam dignitatis. Nomen autem quod 30 Deus imponit et dignitas vel sunt idem vel inseparabiliter se sequuntur. Nam (ut patet Philipp. II°, 8): *Deus dedit sibi nomen quod est super omne nomen*, cum tota Trinitas fecit hominem ipsum Deum, hoc autem est excellencius quam nomen aliquod angelorum. Nullus enim 35 illorum potuit esse ypostatice ipse Deus; ideo querit Apostolus *cui angelorum unquam dixit Deus: Filius meus es tu, ego hodie genui te*, quasi diceret nulli; cum

of whom none
could be God.

1, 2. A: Filio — obligatur deest. 3. F: quod si. 3, 4. F: eadem — attendatur deest. 4. A: quilibet. 6. F: quilibet. 7. F: qui in illo. 8. A: sicut deest. 9, 10. AF: que non. 13, 14. Codd.: sedet dexteris. 14. A: porcionibus. 16, 17. A: angelis non possunt angelis. 19. F: humanitus. 20. F: melius. 25. A: incipit. 33. A: est deest. 36. F: apostate.

ergo hoc nomen dedit sibi (ut patet Psalmo secundo) et
hoc non transitorie sed hereditate perpetua, patet ex-
cellencia Christi super cunctos angelos, et signanter dicit
Apostolus *cui angelorum* pluraliter; cum Christus vocatus
5 est angelus, quia a patre missus ad annunciatum populo
verbum Dei (ut patet Isaie IX°) et pertinet Apostolum
allegare Hebreis hunc psalmum, quia tam ipse psalmus
quam eius sensus predictus fuit eis valde autenticus, ita
quod hoc sit verbum Dei Filii quem ipsi vocant Messiam,
10 Dei filium naturalem eternaliter genitum quod oportet
signari per hodie. Eternitas enim est secundum Boe-
cium interminabilis vite possessio tota simul et rursum
primo Paralip XVII°, 13 dicitur a Deo patre: *Ego ero
illi in Patrem et ipse erit michi in Filium.* Licet autem
15 dicatur quod ista verba ad literam dicuntur de Salo-
mone, tamen principalius dicuntur de Christo, cum de
Salomone non dicantur, ut Hebrei concordant nisi de
quanto figurat dominum Jesum Christum. Alii autem dicunt
quod ista sunt verba Ysaie et possunt sentencialiter colligi
20 ex illo Ysaie XLI°: *Ecce puer meus* et cetera. Et ita dicit
Deus de futuro: *Ero illi* etc. propter futuricionem incarna-
cionis et temporalitatem exemplacionis in filio adoptivo. Et
tercio arguit Apostolus ex prophecia eiusdem domini David
notans quomodo Deus pater cum introducit primogenitum,
25 ut cum hominibus conversetur post incarnationem dicit
de Christo illud Psalmi LXXXVI°, 17: *Adorent eum omnes
angeli Dei;* et idem fiet in finali iudicio. Et patet quod
Dei filius sic adorandus excedit naturam quamlibet
angelorum, nec curavit Apostolus sive post habuerit ado-
30 rate *eum omnes angeli Dei*, cum utrobique dicitur eadem
sentencia, et sentenciam est pertinens Apostolo allegare.

Angelis autem aptavit Deus ad proximum nomen God makes
inferius, nam illos creatos spiritus *facit Deus angelos* some spirits to
Fol. 24^{3a} qui est supremus ordo quasi urens in caritate *ut ignis* | be angels and
the Seraphim, He makes His
ministers;

1. F: hoc deest; ib. A: nomen si; ib. A: primo secundo. 4. A: plura.
6. A: nt — IX° deest. 8. A: postquam. 13. AF: XXII° dicitur. 16. F: iam.
18. A: Deum. 19. F: ista deest. 20. F: Isaie deest. 23. A: arguitur;
ib. A: domini deest. 26. A: LXXXIX°; ib. F: LXXXVIII°. 28 F: eius filius;
ib. A: creaturam. 29. post; F: prius (?). 30. Recte: Dei sive post. 31. A:
sentenciaque. 32. A: adoptavit; ib. A: maximn. 33. F: facit twice.

11, 12. Cf. Boethius, De duabus naturis et una persona Christi.
13. Hebr. I, 3. 20. Recte Isaie VII, 18: *Ecce ego et pueri mei.*
26. Hebr. I, 6. 35. Post Trinitatem primi sunt Seraphici
spiritus toti flammei et ardentes. Joannes Colet, De Caelesti
Dionysii Hierarchia Cap. VII, (Matthew).

Christ called
an angel.

whereas Christ
is enthroned
eternally.

facit Deus *ministros suos* (ut dicitur Psalmo CIII^o, 4). *Ad Filium autem dicitur* (Psalmo XLIV, 7): *Thronus tuus Deus in seculum seculi, virga equitatis, virga regni tui,* ubi videtur quod Christus vocatur Deus, quod suum iudicium est eternum et quod disciplina sua qua castigat ut virga filios est regula equitatis, quia lex tua veritas; et Psalmo II°, 9 dicitur: *Reges eos in virga ferrea inflexibili*, ideo oportet *thronum tuum firmari* (ut patet Prov. XXV°). *Dilexisti iusticiam*, hoc est, omne bonum, *et odisti iniquitatem*, quia omne malum culpe, quod pertinet dignitati sapiencie increase, quia Sap. I^o, 1 dicitur: *Diligite iusticiam et XIV°, 9: Odio sunt Deo impius et impietas eius. Propterea ut faceres vel quia hoc facis, unxit te Deus tam corporis tui quam anime, faciendo te impeccabilem oleo exultacionis pre participibus tuis*, hoc est, gracia unionis pre cunctis aliis personis humani generis; nam secundum hominem Deus unxit eum gracia ut regem et pontificem, ut prophetam et pugilem et hoc pre omnibus sanctis qui plenitudine sua participant.

*Christ is above
the angels in
possessing
creative power.*

Quarto excellit angelos secundum naturam divinam quoad creandi potestatem, quia *tu Deus in principio temporis et principio sapiencie increase, terram fundasti* (ut patet Gen. I^o), et Psalmo CI^o, 26 *et Opera manuum tuarum sunt celi*, et quelibet pars universitatis create et propter istam similitudinem dicitur pluraliter habere manus sive creandi potencias, nam Deum posse creare tam spiritualem quam materialem naturam, distinguuntur saltem secundum rationem sicut manus dextera et sinistra. Secundo *ipsi peribunt* quoad duracionem perpetuam (ut patet II^a Petri II° et Isaie LI°) *tu autem permanebis post omnem creaturam, cum sis novissimus atque immobilis* (ut patet Apoc. I^o et Jacobi I^o) *et omnes ut vestimentum veterascent*, quia sunt ad minimum alterata.

*Christ is
unchangeable.*

Et tertio quoad status inmutabilitatem, quia *velut amictum mutabis eos et mutabuntur*, quia omnes creature ut pannus inveteratus innovabuntur in iudicio tam faciliter sicut amictus plicatur et extenditur; unde Apoc. XXI°:

5. F: sua deest. 9. F: id est. 13. F: faceret; ib. F: hec. 18. A: regem ut; ib. A: prophetam ut. 19. A: sanctis plenitudinem suam. 23. A: CI^o deest. 26. A: potencia; nam. Hic verbum excidit. 30. F: Isaie 5. 32. F: et deest.

1. Hebr. I, 8. 3. Psalm. XLIV, 7: *Sedes tua ... virga directionis*. Hebr. I, 8: *Thronus tuus ... virga aequitatis*. Wyclif gives reference to Psalm, but quotes from Hebrews. 13. Hebr. I, 9.

Vidi celos novos. Sic ergo plicabuntur in statum immortalitatis perpetue, sed eternitas tua est immobilitis; ideo in Deo sunt idem annus dies, et instans eternitatis, et patet excellencia Christi supra alias creatureas. Istam autem epistolam et eius evangelium *In principio erat verbum* non expedit laicis particulariter reserare sed dicere illis in compendio quod utrumque istorum evangeliorum diffuse declarat ut fidem quod Christus sit eternaliter verus Deus et quod eadem persona fiebat ex tempore ex beata virginе verus homo, sed circa istam epistolam dubitant et variant multi scolastici utrum Christi humanitas sit idem Deus qui est Trinitas et utrum ipsa humanitas sit ut Christus infinitum bona, sicut videtur epistolam istam innuere. Et musitant multi infatuati moderni quomodo ista humanitas foret Deus, nisi foret Trinitas et ipsa divinitas et per consequens infinitum bona ut Deus, sed fideles derident istum errorem et istas argucias sophistarum concedentes cum Anselmo in De Incarnacione quod, sicut una natura divina est multe persone, sic media persona divina est multe nature, quia temporaliter humanitas et eternaliter divinitas. Et est paritas solucionis utrobique quoad silogismum expositorum et alios paralogismos. Et ita negatur tamquam impossibile quod humanitas Christi sit divinitas, licet sit personaliter ipse Deus; nec est ipsa humanitas infinitum bona, licet sit homo qui est infinitum homo Deus, sed sicut ille homo est melior homo quam aliis, sic sua humanitas est melior quam reliqua creatura. Nec oportet proporcionem rationalem expetere, sicut nec proporcionem aliarum graciarum hominum et gracie unionis.

Doubts raised concerning Christ's humanity,

which is not infinitely good.

SERMO VIII.

Quanto tempore heres parvulus est, nichil differt a servo, cum sit dominus omnium Gal. IV°, 1.

In ista epistola declarat Apostolus libertatem ecclesie The parallel of
35 in quadam similitudine, eo quod liberata est per Christum the Church with an heir.
ab observancia legalium et ut heres in etate pleniori

1. F: igitur. 4. F: super. 7. A: utramque. 11. A: viapant; ib. A in marg.: Dubium. 12. A: qua est. 16. F: deitas. 23. A: perlogistuos; F: perlogismos. 27. A: melior hom; ib. F: quam deest.

1. Vulgate: *Et vidi celum novum.* 19. Cf. De Benedicta Incarnacione, pag. 144. Anselm. De Incarn. Verbi, II, 88. 32. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 238—240.

tamquam vir sine timorosis et puerilibus ritibus pertractanda. Similitudo autem Apostoli stat in isto quod secundum leges humanas et consuetudines quanto tempore heres parvulus tractatur pueriliter tamquam servus, sic adultus ad regnum recipitur et honorem, licet secundum dispositionem propinquam differat a nativo, cum in potencia sit dominus omnium temporalium patris sui. Sed contra istam sentenciam instant sophiste quod heres si nichil differt a servo et sic cum servo est servus, et per consequens non est cum hoc dominus omnium. Sed erubescant parvuli ex ignorancia qua nesciunt de virtute sermonis verba Apostoli impugnare. Patet sic: Christus qui est *heres* regni et Dei filius amabilis pro toto tempore quo est *parvulus nichil differt a servo, cum sit dominus omnium*, ergo verba Apostoli sunt verba de virtute sermonis apud quemcunque logicum.

Christ is servant
as to His
manhood, lord
as to His
godhead.

Et antecedens patet ex hoc quod Christus est servus secundum humanitatem et dominus omnium secundum divinitatem, sicut est simul Deus et homo. Quod autem Christus sit servus Dei patris ex hoc evidet; et ministri strat toti Trinitati atque ecclesie, et per consequens est servus a ministerio, licet liber fuerit a peccato; et in isto concordant Ambrosius et sancti ceteri. Non enim Christus diceret eius digniori vicario: Quicunque voluerit inter vos primus esse erit vester servus nisi ipse in persona sua prius exemplariter foret servus, ideo sicut servit vel ministrat ecclesie, sic indubie est Deo et ecclesie summus servus dignissimus et utilissimus. Christus autem vocat se ipsum *ministrum* sepius, ideo indubie concedendus est ad sensum consimilem esse servus. Quando enim scriptura vocat apostolos *servos*, non intelligit eos servos a condicione sed a ministracione.

So he who is in
grace is servant
of God yet lord
of all things.

The heir is
undertors;

Secundo vero verificatur proposicio Apostoli quoad verba de quocunque herede baptizato et existente in gracia, dum est parvulus. Ipse enim nichil differt a servo, cum sit servus Dei et cum hoc est dominus omnium, quia *iustorum sunt omnia*; ideo parcatur sophistis, licet nesciant falsificare hec verba Apostoli; sed ad sensum suum notanda sunt verba Apostoli ulterius quod *talis heres parvulus sub tutoribus est usque ad prefinitum tempus a patre. Tutores autem dicuntur illi qui ad tutelam parvuli limitantur ac tutari quod est*

frequenter defendere, et *actores* secuntur defendendo iuridice bona que parvulo pertinebunt. Unde *actor* apud grammaticos dicitur defensor, patronus, causidicus et advocatus et est *actitare* frequenter agere.

5 Correspondenter ergo ad istam similitudinem Deus so the Church
educavit ecclesiam, nam in principio quando ecclesia
erat parvula etate et sciencia et sic petulans, et indis-
creta servivit sub partibus mundi, figuraliter noscendo
futurum seculum per sabbata et neomenia et per alia
10 que cuperunt ab astris et principiis intrinsecis mundi
que figurarunt tempus gracie et futuram beatitudinem
consequentem. Unde tota lex vetus dicitur quasi alpha-
betum quod pro lege veteri discebat a populo Hebreo-
rum. Sed pro tempore legis gracie legi debet sua sentencia
15 et frui debet christianus fructu quem posterius germinavit.
Unde per hunc textum notandum quod Apostolus sub isto
pronomine *nos* intelligit totam ecclesiam successivam et
iterum *elementa* intelligit partes mundi ut celum et astra
que prius ecclesiam in alphabeto tradito instruxerunt;
20 pedagogus enim facit suos discipulos subservire.

Et tertio notandum quod sensus Apostoli est quod Now we should
tempore legis gracie fideles legant figuralia de Messia,
credendo ipsum venisse, et sperando per ipsum beatitudo lay these aside,
dimittant astronomiam et ceremonias ac ritus
25 veteres tempus gracie figurantes. Sed heu hodie introduce
sunt infundabiles ceremonie Antichristi ad quarum ob-
servancias plus quam ad decalogum nostra limitatur
ecclesia, et sic in discibilibus et operabilibus saluti sue
inutilibus plus quam iuvenis ecclesia insolencius et
30 multiplicius evagatur. Nec mirum quia viduata a Christo
et suis apostolis ducitur per tradiciones frivolas Anti-
christi et sic tamquam anus decrepita in modis pue-
rilibus iuvenescitur et sopitur nimis magna pars doctrine
Apostoli in epistola sua ad Galatas et Hebreos de ces-
35 sacione legalium et libertacio ecclesie. *Ubi*, inquit, *venit*
plenitudo temporis, quando *pater noster celestis* decretivit
nos esse discrecius instruendos, *misit filium suum factum*
ex muliere factum sub lege, ut eos qui sub lege erant
redimeret, ut *adopcionem filiorum recipemus*. Fuit autem
40 Christus factus ex muliere et per consequens vere factus

but more
burdensome
rites are intro-
duced by
Antichrist.

10. Cod.: seperunt. 11. Cod.: beatitudine. 16. Cod.: hoc textum.
20. Cod.: et pedagogus. 22. Cod.: legam. 26. Cod.: et earum.
29. Cod.: invenies. 35. libertacio scil. sopitur. 37. Cod.: discrecius.

et creatus, sicut simpliciter fuit homo. Ideo deridendi sunt qui negant consequenciam: Si Christus factus est ex muliere, tunc realiter fuit factus, ac si iste terminus *ex muliere* sit distrahens ut iste terminus *mortuus*; nam beata virgo fuit viva in Christi nativitate et totum quod Deus 5 in ipsa excercuit fuit sine ficticia positivum, ut docet Augustinus cum sanctis. Fuit eciam Christus factus sub lege ad confirmandum legem veterem et ad optimandum ipsam secundum sensum suum mysticum cum lege gracie, sed finis tocius huius operis fuit *ut eos qui sub lege 10 erant oppressi ut servi redimeret ad gracie libertatem* Fol. 244^b et per hoc ad perpetuam beatitudinem.

Sed heu Antichristus qui dicit se esse immediatum Christi vicarium frustrat cum suis complicibus istum finem. Nec dubium quin in hoc sit Christo magis con-

Instead of Christ we are governed by an impostor who misleads us into slavery to the devil.

15 trarius a catholicis detestandus; nam relicto magistro optimo Jesu Christo per Trinitatem dato ecclesie super pedagogos et actores in lege veteri recipitur ex parte diaboli trutannus rudissimus qui scole predicte magistri nimium adversatur, et sic cum trutannus dicitur quasi 20 trudens annos, predictus Antichristus de tempore gracie nimis perdit; et sic cum finis laboris Christi fuit *ut adopcionem filiorum reciperemus*, hoc est, ut libere regeneremur per graciam in Dei filios adoptivos, facit dictus trutannus frustans tam sanctum laborem Christi 25 (quantum in ipso est) homines de scola sua filios diaboli et per consequens abiectissimos eius servos.

Let us renounce him for Christ.

Sed o vos cordati qui renunciasti dyabolo et pompis eius, *quoniam estis filii Dei et misit Deus spiritum Filii sui in corda vestra clamantem Abba Pater*, abiciatis et 30 disrumpatis vincula huius trutanni et libere resumatis puras lecciones huius magistri piissimi. Unum autem patrem habemus in celis qui dedit per se legem sufficientem ad regimen universalis ecclesie militantis, ideo nichil fideli et legi cuiuscunque episcopi nisi de quanto 35 se fundaverit in scriptura. Unde tiriaca est contra quoscunque pseudotrutannos quod precise de tanto obediatur et credatur eis de quanto in hoc obeditur vel domino creditur Jesu Christo. Si autem plus exigunt sunt manifestus Antichristus qui extollitur super Christum.

13. In marg.: Contra papam. 18. Cod.: pedagogo. 25. Cod.: fru-
strant. 30. Abba. in marg. 31. Cod.: resimatis.

10. Gal. IV, 5. 29. ib. 6. 40. I. Thess. II, 4.

Cavendum itaque est de talibus, cum Romanus episcopus Gregorius excedens decalogum dicitur catholicasse quod eo ipso quo ipse vel alius Romanus episcopus pretenderet se quovismodo solvere vel ligare, eo ipso sic solvit vel ligat. Et manifestum est quod nunquam a nativitate Christi fuit patencior blasphemia usurpata. Ideo caveret tota ecclesia et brachium seculare precipue de tali heretico, cum inter alias hereticaciones suas dicitur stolidē condempnasse quod domini temporales possunt auferre temporalitatem ab ecclesia delinquentē. Sed nichil magis hereticum quam eius oppositum. Ideo dicit textus: *Quoniam autem estis filii Dei, misit Deus spiritum Filii sui in corda nostra clamantem Abba pater. Itaque iam non est servus sed filius. Quod si filius, et heres per Deum.*

Quia autem Deus vult ostendere dictam filiacionem adopcionis, misit Spiritum Sanctum procedentem a Patre et Filio qui facit fideles re et voce clamare ad Deum *Abba pater*, quia omnes dicimus *Pater noster*. Est autem abba in Hebreo et Syro idem quod pater in Greco et Latino, et geminatur ad designandum quod eundem et magistrum habemus in celo quantumcunque in ligno fuerimus variati. Cum itaque fideliter confitens iam non est servus peccati sive diaboli sed Dei filius adoptivus, patet quod sibi debetur hereditas celestis de lege adoptivorum, hoc est, de gratia Dei, sic tamen quod observet gratitudinem filiorum, hoc est, defendat usque ad mortem legem ac libertatem Christi qua quoscunque sibi contrarios, quia aliter indubie forisfacit. Et in ista in gratitudine que est peccatum maximum peccant plurimi a tempore quo ex vecordia cessavit martyrium, cum nimis multi fatentur in facto Antichristum esse suum patrem dominum et magistrum.

Quia ergo Sermone sexto huius dictum est de suspensione facta per Deum, dubitandum est ulterius, si Antichristus cum suis complicibus a Christo et suis legibus suspendatur, et videtur quod sic ex facto et lege papali quam suppono satrapis esse iustum. Scribitur enim

2. In marg.: Conclusio pape. 11. In marg.: Conclusio. 14. Cod.: filii. 34. In marg.: Dubium. 36. In marg.: i.

2. This is evidently a reference to Wyclif's 10th conclusion condemned by Gregory XI. (Fasc. Ziz. 51) as line 8 is to the sixth. Cf. De Ecclesia, pag. 353, 12. Gal. IV, 6,

Gregory XI,
his blasphemous
claims to bind
and loose.

We say Abba
Father in saying
Pater noster.

The Pope and
his accomplices
are suspended
by the papal
law;

tertio Decretalium de Vita et Honestate Clericorum:
Cum fraternitati tue mandamus quatenus clericos vestre iurisdictio-
nis qui in subdiaconatu et supra fornicarias habuerunt studiose monere curatis, ut a se illas removeant,
eas ultius minime admissuri. Si vero acquiescere con- 5
tempserint eos ab ecclesiasticis beneficiis usque ad satis-
factionem condignam suspendatis, et si eas suspensi pre-
sumpserint detinere, ipsos ab eisdem beneficiis perpetuo
removere curetis. Unde quia non est defectus in lege
sed in presuppositis prepositis qui eam practizarent, 10
ideo superius eodem titulo dicit papa, prelatos vero
qui tales in suis iniquitatibus presumpserint sustinere maxime
sub obtentu pecunie vel alterius commodi temporalis pari
subiacere volumus ulcioni. Et in decretis LXXXIII^a dist.
sub auctoritate beati Gregorii sic dicitur: Si quis epi- 15
scoporum fornicacioni clericorum consenserit prece vel
precio non impugnando auctoritate sui officii debet suspendi
a suo officio. Que suspensio secundum Archidiaconum Fol.
debet esse perpetuo equivalentem depositioni propter 24⁴_c
difficultatem congregandi episcopos ad deponendum 20
talem episcopum qui sic symoniace vendit iusticiam et
quia metropolitanus eciam Romanus pontifex posset esse
segnis quoad suos cardinales in execucione huius iusti-
ciae, ideo tertio ordinarunt leges aliud confusivum re-
medium, scilicet quod non audiatur missa sacerdotis 25
ab illo cui est notorium sacerdotem illum taliter for-
niciari nec ministrentur sibi bona ecclesie ad fomentum
sui facinoris. Nam XXXII^a distincione, *Nullus, sic lo-*
quitur Nicholaus papa: Nullus, inquit, audiat missam
presbyteri quem scit indubitanter concubinam habere aut 30
subintroductam mulierem. Unde Alexander II eadem
distincione sic loquitur: Precipiendo mandamus ut nullus

which decrees
suspension
against prelates
conniving at
fornicating
priests;

and forbids
attendance at
their mass.

1. Cod.: decretalis. Haec decretalis non in titulo De Vita et Honestate Clericorum, sed in titulo De Cohabitatione Clericorum et Mulierum (Decretal. Gregor. IX, lib. III, tit. II, cap. IV) habetur. In decr. rect. leges: *Fraternitati vestre per apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus clericos vestre iurisdictio-*
nis, qui in subdiaconatu et supra in dominis suis fornicarias habuerint, studiose monere curatis ut a se illas dilacione et appellacione cessante removeant 14. In marg.: 2. 15. Rcte Gregor. VII. Cp. Decret. Prima Pars, distinc. LXXXIII^b, cap. I. Signis episcoporum. 17. In decr. text. sic habetur: *Si quis episcopus fornicacionem presbyterorum, diaconorum vel crimen incestus in sua parrochia precio vel precibus interveniente consenserit vel commissum auctoritate sui officii non impugnaverit, ab officio suspendatur.* 26, 27. Cod.: fornicarii. 30. Cod.: quem sit.

18. Archidiaconum scil. Guidonem de Baysis (archidiaconum Bononiensem) in Rosario. De Guidone Cf. Fabricii Bibl. lat. med. et inf. aetatis tom. III. 121. 29. Decr. Prim. pars, dist. XXXII, cap. V.

missam audiat presbyteri quem scit concubinam habere indubitanter. Et sequitur: Unde et sancta synodus hoc sub excommunicacione statuit dicens: Quicunque sacerdotum, diaconorum, subdiaconorum post constitutum bone 5 memorie predecessorum nostrorum sancti Leonis aut Nicolai de castitate clericorum concubinam palam duxerit vel ductam non reliquerit; ex parte omnipotentis Dei et auctoritate principum apostolorum Petri et Pauli precipimus et omnino contradicimus ut missam non cantet nec evan- 10 gelium legat nec epistolam ad missam, nec maneat cum clericis neque partem ab ecclesia suscipiat.

Super quo dicit Archidiaconus quod populus debet subtrahere a tali decimas voluntarias, quia *non beneficium nisi populo officium*, et cum omnes oblaciones et 15 decime debent esse voluntarie, videtur (quod lex habeat efficaciam de omnibus bonis ecclesie) idem esse iudicium, quia aliter in casu non clericus proditor ecclesie ex consensu dampnabili de bonis ecclesie foveretur. Et cum idem vel maius sit iudicium de quacunque maiori 20 fornicacione spirituali, videtur quod clericus inferior debet suspendi a superiori prelato propter quocunque peccatum gravius spirituale. Et cum sit certum quod luciferina superbia in prelato, negligencia evangelizandi et avaricia Scariothis sint peccata graviora, quam fornicacio 25 corporalis, manifestum est quod supremus prelatus cui ista peccata graviora sunt summe notoria, a suspensione non flectitur propter excusacionem aliquam culpa dignam.

Ex quibus cum cursu status ecclesie satis fideli colligitur quod a papa usque ad sacerdotem infimum nullus 30 excluditur a suspensione nisi forte talis qui irreprehensibiliter sequitur dominum Jesum Christum, quod indubitanter non convenit quibuscumque prelatis cesariis, quibuscumque evangelizacionem culpabiliter omittentibus aut quibuscumque aliquo sex generum consensus istis 35 consencientibus. Et forte sic nullus est iam prelatus militantis ecclesie quin arraliter a Domino sit suspensus. Et cum omnes tales secundum leges ecclesie et legem divinam illicite ministrant ecclesie, patet quantum irregularitates tocius militantis ecclesie hodie sunt complexe, 40 quod si excommunicatio talis prelati, suspensio vel quecumque episcopalis ministracio non sit valida apud

The
Archdeacon
says we are to
withdraw tithes
from such.

The same rule
should apply to
all worse sins.

Almost all
prelates must
be provisionally
suspended by
God.

1. Cod.: audeat; ib. Cod.: quem sit; ib. Cod.: habere deest. Addidi.
4, 5. Recte: beate memoriae. 5. Cod.: Leonis et nichil de. 7. Cod.: relinquierit; ib. Cod.: Dei deest. Addidi. 30. Cod.: suspencie. 36. Cod.: irrariter.

Deum, patet quod quecunque sacerdotalis ministracio, status accepcio vel censure execucio nichil valeat. Quod ego credo verum nisi de quanto summus pontifex Jesus Christus suppleverit in suo predestinato famulo quem ad sacerdotale officium per se iustificatur. Et si glos-⁵ sentur leges predicte, patet quod glosa non valet nisi de quanto per legem Dei fuerit confirmata. Et si se-¹⁰ cundo dicatur quod peccata que leges papales explicant et non alia (licet fuerint) graviorem suspensionem inducunt; cum non sit suspensio antequam prelatus cesa-¹⁵ rijs subiectum suspenderit modo suo, patet quam contra rationem narratur blasphemia. Deus enim ex fide suspendit gravius, ubi maior causa suspensionis fuerit apud eum. Ideo absit fidelem credere quod divina suspensio dependet ab huiusmodi proditore, et si tercio dicatur quod non taxatur gravedo peccati vel punicionis sue condignitas nisi apud iudicium prelati cesarii, mani-²⁰ festum est quod maior blasphemia conglobatur, cum Deo sit proprium talia indefectibiliter iudicare. Ideo cum in lege prima predicta talis sacerdos non debet reacci-²⁵ pi ad ministerium nisi postquam condignam penitenciam peregisset, patet quod est extra noticiam cuiuscunque prelatorum nostrorum, quando a se ipso vel alio istud fiet, et per consequens stulta foret in populo presumpcio quemcunque sacerdotem secundum forum extra legem | Fol.^{244^a} scripture statuere vel depositum ad statum pristinum revocare. Nescit enim si in hoc facit conformiter divino iudicio, et variare ab illo ubi non oportet foret stulta temeritas; ideo sepe dixi quod habentes conscientiam rectam tam in religiosis quam in prelatis cesariis ne-³⁰ cessabunt redire ad puram ordinacionem et simpli-³⁵ cem legis Christi.

SERMO IX.

Surge, illuminare, Jerusalem, quia venit lumen tuum.
Isaie LX°, 1.

This is a prophecy of Christ's birth, Epistola ista prophetica narrat quid contingeret de Messia statim post eius nativitatem, ut commemorat festivitas hodierna. Hortatur in principio quod Jerusalem

2. Cod.: sensure. 8. Cod.: leget. 9. Cod.: fuerit. 17. Cod.: condignita. 26. Cod.: scripte stature. 30. Cod.: religionis. 36. Cod.: quid deest.

33. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 241—244.

(que est metropolis ordinis christiani) surgat a peccato per graciā et illuminetur tam affectu quam intellectu per fidei illustracionem. Et causa subditur: *Quia venit lumen tuum*, hoc est, Messias in lege promissus. Ideo ad eius illuminacionem predictam sufficit quod apperiat hostium vel fenestram interioris hominis. Nam Christus when Christ the glory of the Lord rose to rule his people.
qui est gloria Domini ortus est super Judeam specialiter et super gentes singulas consequenter. Quia vero oritur super Jerusalem et non iuxta eam, excluditur eclipsacio ab opaco iuxtaposito. Et patet quomodo Christus est lumen ad revelationem gencium et gloriam Domini, cum sit Deus; et hoc idem faceret tota ecclesia per Jerusalem designata. Nam ad Hebreos primo vocatur Christus *splendor glorie*, hoc est, splendor que est gloria, cum sit realiter Dei forma, et est ista Dei illuminatio desideranda propter periculum iuxtapositorum ad istud lumen non surgencium quia *tenebre infidelitatis et ignorancie operient terram*, hoc est, infideles iacentes in crimen, terrena solummodo sapientes; et conformiter caligo, qua. eclipsatur solaris radius operit populos infideles; igitur ex properacione qua Jerusalem surgit a crimen infidelitatis et tenebre orietur Dominus, non solum sicut astrum oritur super terre superficiem vel Christus ortus est super Judeam sed super fidelem populum, sicut rex oritur super gentem suam secundum legem evangelice dominandi; unde sicut astrum oritur super terram, licet in ortu et ante et post continue a terra multum distiterit, eo quod super orisantem regionis date appareat, sic sol iusticie servavit divinitus equalem distanciam a terrenis, licet supra regionem nostram apparebat humanitus; et cum secundum Apostolum (ad Hebreos I^o, 4) sit tanto melior angelis effectus quanto pre illis deferencius nomen hereditavit, patet quanto excellit alios fratres suos; nam gloriam Christi viderunt apostoli quasi gloriam unigeniti a patre (ut dicitur Johannis I^o, 14), non solum quia in transfiguratione apparuit eis gloria Christi humanitus, nec solum quia viderunt eius gloriosa miracula, sed quia viderunt fide et intellectu licet obscure, gloriam suam divinitus, et si per incorporationem gencium in Christi ecclesiam

21. Cod.: preparacione. 32. Cod.: tantum.

14. Hebr. I, 3.

ambularunt gentes in lumine fidei et intellectus divinitatis Christi, sicut ad literam tres gentiles magi ambularunt in lumine stelle *ab oriente* in Betlehem *adorantes Christum puerum* (ut dicitur Matthei II°, 2); et cum illi fuerunt reges, patet quomodo *illi ambulaverant*⁵ *in splendore ortus Christi*; sed non dubium quin illa corporalis ambulacio in splendore astri et luminis corporalis signat ambulacionem spiritualem in gracia et virtute per illuminacionem solis intelligentie.

These words
(v. 4) have
reference to the
Magi.

*Leva in circuitu oculos tuos et vide: Omnes isti con-*¹⁰
gregati sunt, venerunt tibi. Verba autem ista possunt ad Christum dirigi qui est universalis ecclesia et caput tocius ecclesie militantis et per consequens habet oculos misericordie effusivos, per quos dum respicit per orbem effundens gratiam attrahit sibi et congregat in unitate¹⁵ fidei eos qui prius diversis erroribus sunt dispersi. Quod autem Christus levaverat oculos suos in stabulo et viderat tres reges cum sua familia qui venerunt de Chaldea ad ipsum fideliter adorandum, videtur esse sensus catholicus, cum mos sit sacre scripture onerare verba sua²⁰ multiformi sentencia. Unde quidem dirigunt ista verba ad sanctam ecclesiam cui ex omni latere in unitate fidei veniunt sua membra: *Fili, inquit, tui de longe*
venient et filie tue de latere surgent, hoc est, filii Christi et sue ecclesie venient de longe quoad mores ad suam²⁵ ecclesiam et filie ecclesie, que sunt quoad virtutum fortitudinem sexus debilior, surgent de latere, hoc est, de cubilibus petulancie in quibus iacuerant prostrate vel de latere, quia de sinistro intellectu quem prius habuerant de Messia ad fidem dextram, sicut patet de³⁰ Judeis conversis | qui fuerunt Christo proprius tamquam Fol.^{245*} a latere assistentes; gentiles autem Christo venerant de longinquο.

Wondrous
conversion of
the gentiles.

Tunc videbis et afflues et mirabitur et dilatabitur cor
*tuum, quando conversa fuerit ad te multitudo maris,*³⁵
fortitudo gencium venerit tibi. Nam tam Christus quam sua ecclesia post ascensionem vidit eius clementum in membris, et illud erit grande miraculum de tam celeri conversacione gencium per tam paucos et simplices Christi discipulos suo tempore, ideo non mirum si⁴⁰ affluat leticia et consequenter cor ecclesie in gaudio

7. Cod.: corporalis ambulacio corporalis. 18. Cod.: famula; ib. Cod.: que venerunt. 21. Cod.: multe forme. 38. Cod.: sceleri.

dilatetur. Quando enim cor dolore et timore prius restringitur et post ex gaudii vehemencia diffusis spiritibus vitalibus dilatatur, tunc vehementi gaudio admiratur, et sic proporcionaliter fuit de grege ecclesie, 5 quando multitudo insularum maris ad te conversa fuerit per fidem et fortitudinem gencium mediterraneorum venerit tibi tamquam pars ecclesie matris tue. Sicut enim tota habitabilis dividitur in terram mediterraneam et insulas, 10 sic totus christianismus dividitur in populum qui pri vatas observancias observat et ritus generales vel religionem simplicem christianitatis et privatos ordines vel regulas insulares; vel (ut alii placet) per multitudinem maris intelligitur populus avaricie mundane deditus (in qua maior piscis minorem devorat) et populus fortitudine corporali abutens propter libidinem dominandi. Ista enim sunt duo brachia scilicet mundi divicie et corporales potest que faciunt homines superbire. Sed Christus per conversacionem suam destruens fundamentum utriusque istorum fecit utramque istarum parcium converti ad 15 Do minum. Fuit enim Christus pauperrimus atque humillimus, et de tali conversacione gaudet fidelis anima sicut Christus.

Et sequitur: *Inundacio camelorum operiet te, dromedarii Madian et Ephra.* Per inundacionem vero camelorum quidam notant ad literam quomodo cameli inundati 20 post sarcinas quas ad constructionem ecclesiarum et habundanciam temporalium detulerunt ita copiose terram paucorum christianorum occupaverant, quod propter eorum copiam tota terra fidelium est opera. Noverunt autem experti quod cameli post magnum et diutinum 25 laborem in onere sarcinarum avidius bibunt aquas et post de illis aquis magis impetuose transiliunt, sed hoc remotum est a sensu evangelico prophetarum. Ideo ad sensum mysticum dici potest quod inundacio camelorum intelligitur concretive multitudo gencium prius super 30 barum, que postquam biberunt de aqua sapientie Christi et devocationis ecclesie, venerunt ita copiose ad sanctam ecclesiam quod maiorem partem habitabilis christianismi propter eorum copiam habitarunt. Camelus enim propter gibbum in dorso suo quem oportet deponere antequam 35 foramen acus intraverit signat mystice divites et superbos. 40 Dromedarii autem dicuntur ductores dromidorum. Madia-

Meanings of
'the multitude
of the sea' and
'the strength of
the nations'

The inundation
of camels.

Mystical
meaning: The
cameldrivers
are apostles,
the Midianites
martyrs, Epha
confessors.

10. Cod.: observavit. 26. Cod.: temporum. 37. Cod.: christianissimi.

22. Is. LX, 6.

nite vero qui sunt incole terre Madian (interpreta effundens vel mensura vel resolutus) signant mistice apostolos, martyres et confessores. Apostolos qui duxerunt iumentum, hoc est, carnem suam velocius ut dromidos, quia Psalmo XVIII°, 5: *In omnem terram exivit sonus eorum.* 5 Madian sunt martyres fortes, pugiles ecclesie qui ad defendendum causam Dei strenue laborarunt et Effa sunt confessores qui post mensuram temporalium et discipline effundunt preces Domino in devocationem anime resoluti.

Those from
Saba are the
heathen crying
to God for
guidance.

Unde sequitur in textu: *Omnes de Saba venient, aurum* 10 *et thus deferentes et laudem Domino annunciantes.* Saba vero (que interpretatur captivitas, clamor vel eloquencia) est mistice populus prius inconversus ad Dominum, infidelitate criminis captivatus et ex ingenio naturali clamans ad Dominum, ut in viam cerciorem ipsum 15 dirigat et satis eloquens e loqua. Omnes autem predestinati venerunt de hac Saba, aurum divine sapientie sue eloquacie gracie superadditum deferentes, et thus devocationis informans affectum circa celestia, et sic omnia sua naturalia tam corporalia quam spiritualia 20 in laudem Domini converterunt.

Ad literam autem dicunt quidam quod in die Epiphanie venerunt de istis regionibus omnes quos Spiritus Sanctus tetigit ad hanc laudem cum tribus magis predictis. Et hec racio quare ecclesia ordinavit in festo Epiphanie epi- 25 stolam istam legi. Sed circa totum istum sensum epistole habeo sensum probabilem citra fidem. Scio tamen quod ex ista epistola possit elici moraliter fides certissima, satis instructiva ecclesie ex verbis scripture et fidei demonstranda.

Only God can
remit sin.

Circa hanc epistolam dubitatur per quam viam potest 30 homo surgere a peccato; dictum est enim supra de equivocatione peccati et quid est peccatum formaliter intellectum. Nec licet fideli ambigere quin Deus tollit omnia peccata remissa, nec sine eius remissione est possibile aliquod crimen tolli. | Nam impossibile est Fol. 245^b esse peccatum quod non principaliter fit in ipsum, sicut est peccatum remitti nisi ipse peccanti condonet suam iniuriam. Sed quid potest cogitari blasphemius quam

1. after 'Madian' has been omitted 'et Ephah'. Evidently it is Ephah that signifies 'effundens vel mensura' (there is a Jewish measure Ephah) cf. l. 10/11. Probably after 'Madian' there came an interpretation (interpreta etc.) and this catchword in the next line has misled the scribe. 5. Cod.: XIX°. 17. Cod.: divino. 22. Cod.: quidem. 26. Cod.: epistolie. 31. In marg.: Dubium. 35. Cod.: est deest.

10. Is. LX, 6.

quod aliquis citra Deum remittat Dei iniuriam, sine hoc quod ipse prius remiserit? ideo ex fide capimus quod nec angelus nec homo potest peccatum tollere, nisi forte fuerit nuncius ad populum, vere nunciando sibi quomodo 5 Deus prius peccatum abstulit. Et fundacionem illius significacionis relinquo satrapis, quia ego nescio ipsam fundare, sed certe scio quod homo potest dimittere sive remittere suam iniuriam relinquendo Deo finale iudicium et completum quoad suam iniuriam vindicandam.

- 10 Ex quo patet ulterius quod impossibile est hominem sine confessione meritoria a crimine liberari. Sed duplex est confessio humana, scilicet facta meritorie soli Deo et eius sacerdoti. Prima vocatur confessio generalis et secunda auricularis. Et de prima loquitur scriptura, de 15 secunda vero institucio papalis, cum usu ecclesie (ut patet V^o Decretalium, De Penitencia et Remissione, capitulo *Omnis utriusque sexus*). Patet autem quod sine confessione priori cardinali impossibile est peccatum aliquod dimitti simpliciter. Quomodo (rogo) dimitteret 20 Deus peccatum homini sine eius voluntate? Nec dubium quin sine confessione secunda peccatum dimitti poterit. Absit quidem fidelem credere quod homo in quo Deus causat originalem mutitatem peccans in Deum non posset ex animo contrito a peccato commisso in Deum 25 graciiosius liberari. Et idem videtur de mortuis in solidutine vel alibi sine copia sacerdotum. Deus enim non potest necessitare se ipsum quod, si sacerdos suus in terris peccatorem non absolverit, ipse omnipotens non absolvit. Ideo licet inter alia statuta humana talis confessio et absolucio multum prosit, cum multum nocet ecclesie et multas hereses et contenciones circa fastum et questum temporalium introducit; ideo non tantum prodest ecclesie quantum prodest tradicio Scariothis. Videtur tamen michi quod subditus debet obediencer 30 35 parere traditioni predice servata semper libertate ecclesie quam Christus dedit. Cum autem prima confessio sit tam necessaria, videndum est de tribus que sunt ad eius dignitatem necessario requisita. Oportet enim quod peccator digne Deo confitens sit contritus; et in hoc 40 concordant tam unus quam aliis qui vel perfuntorie

^{1.} Confession to God,
^{2.} to the priest

The first is
needful, but not
the second.

which with
some profit
does much
harm;

yet may be
rightly
practised.

Three things
needed in
confession to
God;
1. contrition.

1. Cod.: aliquid. 4. Cod.: nascendo. 16. Cod.: decretalis.
25. Cod.: sollicitudine. 35. Cod.: servata twice. 40. Cod.: profunditorie.

17. Decret. Greg. IX, lib. V, tit. XXXVIII, cap. XII.

noscit fidem. Deus enim non remittit peccatum homini nisi prius doluerit, sicut nec fecit dominus secularis; et cum non quilibet dolor sed sequens sufficiens ad delecio-
nem criminis vocetur contricio et pro instanti pro quo incipit contricio, incipit peccati delecio et gracie infusio 5 iuxta illud Psalmi L^o, 19: *Cor contritum et humiliatum Deus non despicies.* Cum autem ex fide tunc peccatum dimittitur, patet quod non absolute confessio sacerdoti conversanti requiritur, licet quandoque proficiat; et ista sentencia docta est de decem leprosis *qui dum 10
irent graciouse a Domino sunt mundati*, et de Lazaro qui (ut patet Johannis XI°) fuit suscitatus a morte per Christum et postmodum institis quibus ligatus fuerat per apostolos est solutus. Ideo nichil blasphemius quam quod peccatum viantis non tollitur nisi Romanus epi- 15 scopus vel eius vicarius secundum adinvenciones modernas reum absolverit. Verisimile tamen est ex evangelio Johannis quod viri apostolici post signa absolucionis a Deo debent immunitatem prius peccantis in populo publicare et penam suam inflictam a militantibus miti- 20 gare, et in signum huius sententie *Samaritanus* custodiens libertatem ecclesie et precepta evangelica non ivit ad sacerdotes legis veteris, sed ad Christum laudabiliter 25 *est regressus.* De quantitate autem et qualitate contritionis est dictum superius. Cum enim offensa facta est in summum Dominum in donis gratissimum et remissione paratissimum et emolliret cor saxeum quod tam miser servus offendit hunc Dominum.

2. The intention
not to offend
again.

The Roman
court does not
shew this
intention.

Secundum requisitum ad primam confessionem est plenum propositum in dictum Dominum non amplius 30 offendendum. Cum enim Christus sit omnisciens, scrutans corda ex integro, patet quod contra condicionem sue iusticie foret peccata servi sui remittere, dum videt quod est in proposito iterum in ipsum offendere. Et patet quod peccantes qui occasionem peccandi in pro- 35 posito secum tenent, non sunt tunc contriti nec a criminibus absoluti. Ex quo convincunt quidam quod Romana curia et prelati cesarii non sunt de ingratitudine quam relinquendo ordinacionem Christi commise-
rant plenarie absoluti, cum gratis et constanter observant 40

3. Cod.: sed deest. 3, 4. Cod.: a delecionem. 8. Cod.: sacerdo-
toti. 10. leprosis; sequitur lacuna.

10. Cf. Lucae XVII, 12.

Fol. 245^e circumstanciam propter quam taliter peccaverunt, et sic tamquam Antichristus fedant plebem continue | et quousque Deo placuerit suam versuciam ecclesie reserare.

Tercia condicio requisita ad confessionem primam est 3. Satisfaction
for ill deeds.
5 operis satisfaccio quam ego credo requirere delecionem
accionis predicte et per consequens penalitates medicinales
ad crimina post cavenda; ut contra peccata spiritualia sive
diabolica oportet quod homo in oracione devota atque
continua sit intentus; contra peccata mundalia debet ele-
10 mosinare et specialiter ad elemosinas spirituales intendere,
et contra peccata carnalia oportet peccantem per penali-
tates atque ieiunia carnem propriam castigare. Sed quia
omnes tres hostes predicti concurrunt communiter tam
temptando quam ad crimina inducendo, ideo confessores
15 iniungunt mixtim has tres penitencias, cum confessi sui
sunt rei communiter in hiis tribus generibus peccatorum.

Et hic videtur multis mirabile quod prelati qui ven-
dican se debere esse medicos animarum nec sciunt
inter mortale et veniale distinguere nec morbum spiri-
20 tualem differenter a sanitate cognoscere, cum sint in
capitulo Ysaie V^o, 20, dicentes *bonum malum et malum
bonum*. Nec tertio sciunt condiciones contritionis docere
nec medicinas spirituales contra peccamina adaptare.

Quomodo ergo forent a Deo constituti ut sint medici
25 animarum, cum foret insanus qui acceptaret medicum
corporalem condicionis proporcionalis, cum a verisimili
noceret plus quam proficeret pacienti. Et in istis specialiter
laici sunt illusi, ideo oportet ipsos cognoscere quod salus
stat in prima confessione et primo medico animarum.

SERMO X.

Domine Deus meus honorificabo te. Isaie XXV°, 1 et
sparsim alibi.

Istud autem verbum fuit prophete eximii Isaie, post-
quam vidit crebras visiones propheticas et sensit bene-
35 ficiencias graciosas Dei sui; et sicut ipse, ita quilibet fidelis vel christianus tenetur conformiter profiteri. Omnis autem fidelis tenetur honorificare Dominum

All Christians
bound to
praise God.

4. Cod.: ita condicio. 5. Cod.: delectionem. 9, 10. Cod.: elemo-
sinaria. 25. Cod.: insanis. 27. Cod.: et extinct. in textu.

34. Vulgate: *Domine Deus meus es tu: exaltabo te . . .* The sermon for the Octave of Epiphany, on which day the Sarum Missal has a lesson: Lectio Esaiae Prophetae. *Domine Deus meus honorificabo te etc.*

Yet many
through sin
dishonour Him.

tamquam Deum, cum latriam soli Deo debitam tenetur singulariter sibi impendere, et in prevaricacione huius quasi totus mundus transgreditur. Quidam enim, ut peccatis spiritualibus evirati, adorant demonia; quidam, ut peccatis mundialibus occupati, adorant seculum, et 5 quidam ut preoccupati carnalibus adorant tamquam graves ydolatre carnem suam. Quomodo (rogo) adorat debite Deum suum qui genufleccione ad diabolum ut papam sive cardinalem sive episcopum adorat eum, ut obligacione falsissima serviat Deo in ecclesia militante 10 non propter honorem Dei vel meritum servientis, sed propter mammonam nequiter acquirendam, et (ut breviter dicatur) quicunque prevaricando transgreditur aliquod mandatum decalogi, non in hoc honorat Dominum sed (quantum in ipso est) dehonorat; et ita quasi totus 15 mundus, sed clericu et prelati precipue, in ista dehonoracione offendunt in Dominum. Qui enim postposito honore divino zelant indebite ad honorem proprium Dominum dehonorant, ut zelantes pro tradicionibus suis ultra legem Domini observandis, ut pape et religiosi 20 privati Deum suum in isto contempnunt et luciferine tamquam graves apostate Deum spernunt. Immo cum omnis honor indebite datus homini, hoc est, non ut Deus in ipso honorificetur sed ut ipse honore proprio magnificetur, sonat in Dei contemptum et dehonoracio- 25 nem, patet quante hoc crimen spirituale extenditur. Formam autem divine honorificencie explicat ista epistola, cum sic infert: *Laudem tribuam nomini tuo qui facis mirabiles res.* Sic enim compleretur illud Psalmi CXIII^o,¹: *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.*³⁰

We must
praise Him for
His wonderful
works.

Causa autem talis laudis foret operacio divina qua facit tot mirabilia tam absoluta quam eciam respectiva. Manifestum est (inquam) Deum operari in cordibus hominum tam bona quam mala. Bona directe pro sua misericordia et mala pene indirecte pro sua iusticia declara- 35 randa et ecclesie profutura. Et hoc est valde mirabile quod quicquid diabolus machinatur obesse ecclesie, Deus convertit ad contrarium, ut vel per se vel per accidens sibi prosit. Debemus tamen spiritualiter orare

1. F: tamquam Deum deest. 12. F: propter deest. 18. A: propriam.
19. F: pro dicionibus. 22. F: graves deest. 29. A: compleretur deest.
32. A: eciam deest. 37. A: ab esse. 39. A: specialiter adorare.

6. Cf. Pol. Works, pag. 120—122. 29. Sarum Missal: *Lau-*
dem tribuam etc.

ut consilium Christi antiquum verum fiat. Consilia autem evangelica sunt eius precepta ad facilitandum ecclesiam pro observancia mandatorum, et illa sunt antiqua, cum antiquis dierum ordinavit eternaliter ut homo qui est ultima 5 Dei fabrica hoc observet. Licet autem Deus eternaliter hoc ordinavit et homo debet perpetuo hoc servare, verum tamen Christi consilium in effectum facit, quando homo facit illud ad quod Christus consultit quod ecclesia faceret, | si dimissis ritibus diabolicis mundanis atque car-

Fol. 245^a nalibus Christi ordinacionem ut fecerunt apostoli obser-

varet. Nec dubium quin illud cuius consilia atque consuetudinem plus amamus constituimus patrem nostrum; et patet quam false multi orant *Pater Noster* etc.

Si enim Christus sit pater noster, debemus eius ordi- 15 nationem ac consuetudinem observare, aliter enim esse- mus filii degeneres non propter amorem Dei patrissantes; filii quidem carnales delectantur in consuetudine ex hoc quod pater eorum carnalis solebat sic facere. Quanto magis nos christiani, cum pater noster celestis tam nobilis ex 20 consuetudine tam laudabili solebat sic facere et cunctis filiis suis sub tanta pena et adquisitione tanti premii ad talia imperare. Unde sequitur: *Domine excelsum est bra-*

chium tuum Deus Sabaoth, corona spei que ornata est gloria.

Iustum autem patrem sequi in moribus est honor 25 fidelibus, cum potestas eius sit tam excelsa ad vindicandum et tam victoriosa ad premiandum. Finis autem huius laboris non est temporalis, transitoria et caduca sed gloria sempiterna. Vocatur enim Deus exercitus angelorum ad denotandum quod quicunque ipsum sequi 30 voluerint habent eorum adiutorium et solamen, et vocatur corona certancium in predicacione secundum causam finaliem, ut sepe alibi in scriptura.

Unde quia Christi incarnacio est medium aptissimum ad hunc finem, ideo sequitur in textu: *Exultet desertum,* 35 *exultent solitudines Jordanis et populus meus videbit altitudinem Domini et maiestatem Dei et erit congregatus et redemptus per Deum;* ac si verbum Dei diceret: Exultet communitas gentilium, que Matthei XII° vocatur *locus aridus*

We must
imitate our
Father Christ.

3, 4. A: antiquis. 4. A: eternaliter deest. 5, 6. F: hec ordinavit. 6, 7. A: verumptamen ait (sic) Christi. 8. A: facit deest. 11, 12. A: ac consuetudine. 14. A: tenemus. 14, 15. ordinacione. 19. F: noster deest. 20. A: ac sic facere. 21. F: pena adquisitione. 23. A: que corona. 27. A: laboris deest. 33. F: aptissimi. 34. A: Exultet desertum deest. 36. A: congregatur; ib. A: aggregatus. 38. A: Matth. XXII°.

22. Sarum l. c. 34. ib. 38. Matth. XII, 43.

How the Gentiles should exult in Christ. *et in aquosus; et ipsa premittitur, quia post incarnationem de illa colligitur in ecclesiam populus maxime copiosus. Judei autem vocantur solitudines Jordanis qui singulariter dimissis observanciis pharisaicis apprehenderant medullam legis veteris et adherebant legibus Iesu Christi. Illi autem 5 coniuncti in fide sunt unus populus verbi Dei qui vidit altitudinem Christi tam humanitus quam divinitus, et sic fuit congregatus in fide et redemptus Christi passione et morte et per consequens per meritum Dei et domini Iesu Christi.*

Christus autem frequenter *venit in Syon*, quia in 10 templum Jerusalem cum laude populi, ut patet ex processu evangelii: *Et leticia sempiterna super caput eius*, quia propter obedienciam qua usque ad mortem factus est obediens Deo patri, *Deus dedit sibi nomen quod est super omne nomen* (ut dicitur ad Phil. II°, 9). Nec du- 15 bium quin propter gloriam suam quam merebatur humanitus et propter congregacionem ecclesie exultavit; unde Christus post ascensionem notat expressius quomodo edificavit ecclesiam: *Aperiam, inquit, in montibus flumina, in mediis campestribus fontes dirumpam et 20 terram sicutem sine aqua confundam*. Aperuit autem Christus post ascensionem flumina sapiencie in apostolis qui propinquiores Deo subditis erant montes; in populo autem qui erant vallis campestris diversa dona fontis sapiencie eruperunt, quia tunc spiritus Domini copiosius plevit or- 25 bem terrarum aqua sapiencie salutaris; illos autem qui non receperunt istam sapienciam Deus tenebris ignorancie et infidelitatis et consequenter penalitatibus confundebat.

The exaltation
of Christ's
manhood.

Et quia tota ista laus redundat in Christum, ideo dicit Trinitas de eius humanitate: *Ecce puer meus 30 exaltabitur et elevabitur et sublimis erit valde*. Puer autem iste est Christi humanitas que est naturalis filius Dei patris que fuit exaltata a terris, quando fuit crucifixa et ad Dei patris dexteram postmodum ascendebat; ubi patuit eius magnificencia super omnes angelos ele- 35 vata, et tunc patuit tam hominibus quam angelis quod fuit sublimis, quia patris gloria in excelsis. Sed decursus ecclesie post hoc factum prophetatur expressius, dum

1. F: in ipsa. 6. F: verbis. 20. F: dirumpam. 21. Cod.: sciente-
m; ib. A: *confundam* deest; ib. F: Apparuit. 23. A: subditis
eravit. 23, 24. F: aut qui. 26. F: salutans; ib. F: autem deest.

3. Lucae XI, 24. 13. Is. XXXV, 10. 19. Is. XLII, 18.
31. Is. LII, 13.

sic dicitur: *Haurite aquas in gaudio de fontibus Salvatoris et dicetis in illa die: Confitemini Domino et invocate nomen eius* etc. Nam post missionem Spiritus Sancti apostoli exhauserant de donis Dei sapiencialibus ^{Wisdom given to apostles and holy doctors,} 5 predicaciones spirituales ut aquas, et post illos sancti doctores postillaciones salubres ex eisdem fontibus exhauserunt et utrobique laudem Domini ex eius beneficia sunt confessi, recognoscentes quod quicquid sapienciale vel bonum habuerint ab ipso et sic 10 orabant devocius de continuacione huius muneris graciosi. Et ad hoc habebant apostoli et doctores istam sapienciam ut *notas facerent in populis virtutes eius*, quia sicut lux datur lucidando ut medium tenebrosum illuminet, sic dona Sancti Spiritus ut sapiencia, intellectus ^{and by them to the people.} Fol. 246^a et sciencia dantur superioribus, ut lumina spiritualia | subiectis communicent; et ideo ista avaricia qua donum istud absconditur est naturaliter detestanda et (ut videtur) eo gravior quam avaricia corporalis quo datur graciosius et est temporalibus melius in natura. Ideo 20 dicit Dominus omnipotens illis quibus dederat ista dona: *Cantate Domino, quia mirabilia fecit.* Cantate (inquam), non in aure loquamini sive abscondite, sed super tecta intrepide et publice exclamate, nec solum in unam gentem sive provinciam sed *in universam terram*, sicut 25 fecerunt apostoli, cum (Psalmo XVIII°, 5) de ipsis scribitur: *In omnem terram exivit sonus eorum et in fines orbis terre verba eorum.* Nec dubium quin, cum omnipotens istud mandat, sic cantantes roborat ac premiat et mutescentes reprobat et condempnat. Et hec ratio 30 quare quidam fideles eciam sacerdotes simplices non cessant constanter evangelizare propter excommunicaciones vel censuras alias Antichristi. Cum enim Deus hoc mandat et Antichristus comminatore mandat oppositum, infideles forent Christo, constituentes diabolum Deum suum, 35 nisi habentes thesaurum celestem ad hunc finem mandato Domini maioris obedient. Ideo apostoli capientes istam sentenciam ut per se notam dixerunt talibus prelatis maledictis ut antichristivis precipuis (Act. V^o): *Interrogavit eos, inquit, princeps sacerdotum dicens: Pre-*

Duty of preaching.

1. A: sicut. 3. F: eius deest. 5. A: sapienciales ut. 7. A: extraxerunt. 9. A: et hinc. 13. F: lucido. 17. F: absconsitur. 20. F: Dominus deest. 24. F: universa terra. 30. A: quare quidem; ib. A: et sacerdotes.

1. Is. XII, 3. 21. Is. XII, 5. 39. Act. V, 27.

cipiendo precipimus vobis ne doceretis in nomine isto: et ecce replestis Jerusalem doctrina vestra et vultis introducere super nos sanguinem hominis istius. Respondens autem Petrus et apostoli dixerunt: Obedire oportet Deo magis quam hominibus. Unde propter noticiam istius fidei dixerunt Petrus et Johannes (Act. IV°, 19): Si iustum est in conspectu Dei vos pocius audire quam Deum, iudicate. Non enim possumus que audivimus et vidimus non loqui. Et proporcionabile scelus sed nequius fit hodie per prelatos cesarios in ecclesia militante.

10

Priests need
no licence to
preach.

Circa hanc epistolam dubitatur utrum sacerdotes simplices subiecti prelatis cesariis sine eorum licencia liceat poterunt predicare et videtur quod sic, quia omnes sacerdotes Christi habent mandatum a Deo ut predicent. Sed Deus non potest esse contrarius sibi ipsi, cum in eo non sunt *est et non*, ergo ex licencia Dei possunt et debent meritorie predicare. Assumptum patet Marci ultimo: *Euntes, inquit, in mundum universum predicate evangelium omni creature;* ubi patet ex fide quod Christus in istis religionis sue principiis intellexit suos singulos sacerdotes, quia aliter non haberent prelati cesarii a Christo aliquam potestatem. Et fingere quod ipsis singulariter et non aliis Christi sacerdotibus pauperibus datur talis potestas est nimis diabolicum. Sic enim Christus non daret suis apostolis atque discipulis potestatem taliter predicandi, ymmo ante dotacionem ecclesie, quando omnes Christi sacerdotes erant pares quoad istam licenciam, nullus eorum liceat predicavit, si fructus sui operis contradicit.

Otherwise
the bishops
would be
overburdened.

Similiter, si episcopi et sui licenciati onerentur cum toto officio predicandi et istud non faciant, sicut et nesciunt, videtur ex fide evangelii quod eorum singuli sint dampnandi. Ex isto certum est quod, si de possibili non forent aliqui prelati cesarii, licitum foret ex auctoritate Christi quibuscumque suis sacerdotibus predicare.

Item, nemo tantum blasphemat in Deum quod concedit ipsum dare donum aliquod sine causa, sed dat simplicibus sacerdotibus eciam supra episcopos noticiam predicandi, ergo rationabilis causa subest, sed non est

7. F: Domini. 9. F: zelus. 10. A: cesarii. 11. A in marg.: Dubium; ib. A: hanc deest. 12. A: liceat deest. 13. A in marg.: 1. 14. F: quod predicent. 17. A: Matth. 17, 18. F: Assumptum — predicante deest. 30. A: et deest. 32. F: sunt. 34. F: licet autoritate. 36. A: blasphemiet; ib. A in marg.: 2. 39. F: ergo ratio naturalis causa.

18. Marci XVI, 15.

5 fingenda causa dacionis Dei istius sciencie si non ut
 predicent capaci populo; igitur impediens istum finem
 quem Christus intendit sibi notorie contradicit et tunc
 indubie foret Antichristus sacrilegus. Sacrilegus dico
 10 quia sacram doctrinam evangelicam auferret ab auditorio
 quod devote ipsam susciperet. Sed heu Matth. IX°, 37 dicit
 Christus: *Messis quidem multa, operarii autem pauci.*
 Cum autem a Domino messis habent quicunque sacer-
 dotes sui licenciam predicandi, videtur quod diabolicum
 15 foret, illam licenciam impedire. Sic enim Christus non
 prohibuit sed approbavit unum non sequentem eum in
 nomine suo facientem miracula, ergo multo magis
 illicitum foret vel angelum de celo quemquam a publi-
 catione christiane fidei prohibere. Sic enim possent
 20 prelati perversi totam fidem extinguere. Nec dubium
 quin illi forent tunc plus antichristivi quam infidelitas
 paganorum inter saracenos. Licitum quidem est sacer-
 doti Christi cuilibet predicare ex eorum approbacione,
 sic tamen quod non predictet contrarium legi sue.

Fol. 240^b 20 Item, cum predicare evangelium sit opus precipuum
 sacerdotis (ut hic supponitur) et magis efficax auditorio
 quoad salutem anime, quam celebracio vel corporalis
 elemosinacio, videtur | ex lege caritatis quod prelatus
 non debet predicantes huiusmodi prohibere sed pro
 25 salute sui populi sustinere, quod si facit contrarium,
 signum certissimum est quod sit diabolus et lupus rapax
 sui populi. Cum enim ex fide Matthei IV°, 4 homo *vivit
 pocius ex verbo Dei quam in pane materiali* vel corporeo
 alimento, manifestum est quod impediens huius verbi
 30 evangelizacionem a suo auditorio machinatur quod
 auferat eis vitam; vitam dico spiritualem secundum quam
 vivere debent in Domino. Qualis (rogo) foret pastor qui
 recte minantem et sanantem oves suas exhinc expelleret
 et puniret, ymmo tales adiutores, ut oves pateant temp-
 35 tacioni diaboli, ammoveret? Non dubium quin foret Dei
 proditor Antichristus. Deus enim cupid in nobis precipue
 quod simus sibi in isto officio adiutores. Quis ergo foret
 iste idiota et Christi proditor qui tale adiutorium refu-
 taret? Numquid credimus sue blasphemie quod foret in suo
 40 regimine potencior Jesu Christo? Christus enim (ut legitur

In giving
 priests power
 to preach God
 gives them the
 commission.

Preaching the
 chief work of
 a priest.

5. A: doctrinam deest; ib. A: quod; doctrinam deest; ib. A: auditore.
 6. AF: Matthei X^o. 12. A: mirabilia ergo. 16. Cod.: Antichristiani.
 19. F: sed tamen. 20. A in marg.: 3. 22. A: quam corporalis.
 25. F: populi deest. 27. A: populi Antichristus. 35. A: vitam dico
 deest.

The seventy
two disciples
were deacons.

Luce X^o) misit septuaginta duos discipulos suos et dedit illis potestatem ad istud officium. Cum ergo illi a probabili non erant sacerdotes, quia tunc forent episcopi atque apostoli, sed erant diaconi inferiores sacerdotibus, sicut erant Stephanus et sex alii (de 5 quibus Act. VI°), videtur quod Christus mittendo eos ad istud officium mittit in ordinacione sua quoscunque superiores ut sacerdotes ad illud officium. Et ad idem sonant verba prelati cesarii ordinantis diaconos. Sed quomodo cunque sit de verbis suis, certum est ex fide 10 quod nisi Christus ordinaverit sacerdotes quos ad officium istud elegerit, ordinacio prelati cesarii nichil valeat. Ipse enim iuxta dicta superius a Christo sepe suspenditur et officium istud communiter false occupat ut prescitus.

Sed in oppositum videtur quod, nisi episcopus haberet 15 potestatem suspendendi presbyterum ne predicet in sua diocesi, periret sibi potestas regiminis necessarii subditorum. Potest enim esse quod presbyteri idiote usurpent istud officium qui sunt manifesti heretici et lupi rapaces. Quomodo ergo non evacuaret pastor tales lupos 20 de suo ovili qui taliter inficerent gregem suum? Ymmo aliter periret iurisdiccionalis potestas et regula obediencie nisi sacerdos, habens ab episcopo suo ordines et potestates ad mandatum suum, supersedeat in sua diocesi ab officio predicandi. Sic enim virtute obediencie cessat 25 subditus a multis actibus meritoriis, ut patet de religionibus privatis. Quare ergo non debet simplex presbyter cessare a predicacione, si de perverso dogmate sit suspectus? Et ad idem sonant multe leges ecclesie.

How the bishop
should drive
out false
doctrine.

Sed hic dicitur quod invento tali sacerdote est secundum 30 formam evangelii precavendus. Sed ubi (queso) Christus aut sui apostoli aliquem hereticum per coaccionem cesariam suspenderunt, ymmo falsitatem sui dogmatis, cum notum fuerit in persona propria, docuerunt? Non ergo debet prelatus ecclesie credere in isto cuicunque 35 pseudoclerico vel falso nugigerulo sed veritatem erroris talis presbyteri secundum probacionem validam exspectare; aliter enim ex sibi dubio incideret in infinitas hereses Antichristi et blasphemaret, extollendo se super

1. A: septuaginta deest. 1—3. F: suos — sacerdotes deest. 3, 4. F: forent atque episcopi. 7. F: illos. 7, 8. F: mittit — officium deest. 8. F: ad illud. 12. F: eligerit; ib. A: valeat. 15. A in marg.: oppositum; ib. A in marg.: 1. 19. A: sint. . 21. A in marg.: 2. 24. F: ad mandatum — diocesi deest. 30. A in marg.: Responsio. 31. A in marg.: 1. 33. A: cesariam deest. 36. F: veritate. 39. F: supra.

Deum, puniendo in casu simplicem presbyterum ante noticiam culpe sue; quod indubie Deus non potest facere. Repugnat enim Dei omnipotencie quod Deus puniat aliquem pro suo crimine, antequam noverit crimen illud. Pro-
5 bacio autem talis criminis predicantis patere potest maxime ex testimonio auditorii prudencius evangelizacionem pres-
byteri audientis. Potest enim pseudoydiota ex invidia et ceca ignorancia iustum presbyterum accusare. Ideo si cecus talis cecum prelatum talem ducat ad irre-
10 gulariter puniendum, ambo in foveam cadunt. Et patet quomodo episcopus debet evacuare de sua diocesi falsos et indebet predicantes. Christo enim imposuerunt pharisei et falsi sacerdotes quod in Belzebub principe demonio-
rum eicit demonia (ut patet Matthei XII°, et Luce XI°).
15 Et cum dampnosum fuisset Judee quod tantum locale ex-
trusum fuisset aut extinctum ab ipsa, ideo modicum est quod falsi testes imponant heresim sacerdoti, nisi plane hoc docere potuerint ex scriptura; et forte si quilibet epis-
copus in Anglia episcopatum suum defenderet a lupis
20 rapacibus et pseudopredicitoribus, tam ipse foret necessi-
tatus multa de lege Christi addiscere et docere quam eciam pauci fideles evangelici remanerent. Videat ergo episcopus ne abutatur sua potestate ultra formam evangelii faciendo.

Et quantum ad primam confirmationem, patet ex
25 evangelio Christi et sui Apostoli quomodo primo veritas falsi dogmatis debet nosci et illa nota debet episcopus in persona propria contra ipsum invehere et in veri-
tate catholica ex testimonio scripture populum informare.

Sed modo excedunt segnes prelati Johannem presbyterum
30 qui (ut fertur) in prandendo loquitur maniace: *Nunc Fol. comedat totus mundus.* Quidam enim prelati | non solum
246° prohibent fideles ab actibus naturalibus et meritoriis sibi et plebi necessariis per suspensionem, incarcerationem et similes factas censuras sed a predicacione evangelii, quod
35 est opus maxime dignum ac necessarium viatori, quod presbyter Johannes vel prelatus paganicus non presumit.

Vague charges
of heresy
should be
disregarded.

4. F: antequam peene. 5. F: pateret maxime. 7, 8. A: invidia et deest. 10. A: cadent. 12. A: et deest. 14. A: et deest. 18. A: po-
tuerit. 20. A: foret deest. 24. F: ad primum deest; ib. A in marg.: 2.
29. A in marg.: Nota. 31. A: Quidem.

28. Cf. Trialogum, pag. 237. Cf. cap. XXVII. Itineris Joh. de Montevilla: Of the ryalle estate of prestre John etc. Zarncke, Der Priester Johannes (Abhandlungen d. phil.-hist. Classe der kgl. sächs. Ges. d. Wissenschaften, VII, 829—1030, VIII, 1—186).

Prelatical jurisdiction should be suspended.

Et patet ad secundam confirmationem quomodo foret necessarium et ad perfectionem ecclesie quod iurisdictio cesaria sit suspensa, sic quod tota ecclesia foret pure secundum ordinacionem primevam Domini regulata. Tunc enim liberius et efficacius curreret verbum Dei,⁵ quod est hodie ultra quam fuit tempore Apostoli alligatum. Et quantum ad fictas obediencias religionum privatuarum, patet quod ex argucia, ex scriptura vel ratione fundacionem non expedit sed in luto; cum ergo sacerdos a Christo per se habeat potestates et ordines¹⁰ et nescit si a privato episcopo, patet quod debet Christo primo omnium obedire. Si enim ex hoc quod sacerdos habet a ministro Christi huiusmodi potestatem sibi obedire debeat contra Christum, tunc servus debet obedire domino suo et quilibet superior suo inferiori¹⁵ contra Deum, quia serviliter esse vel sustentacionem suam ab ipso recipit. Papa ergo cum sit *servus servorum Dei*, debet de obediencia facta Domino contentari.

Christ's command to be obeyed without regard to prelates.

Et patet ad confirmationem terciam quod si prelatus ex malo spiritu mandaverit oppositum illius quod Christus²⁰ mandat, debet contempti ut Antichristus et Christo debet specialiter ac principaliter obediri, ut predictum est ex testimonio scripture Act. IV° et V^o capitulis, quod si quis ex caritate in causa ista sit mortuus, non est magis gloriosa causa martirii. Videat ergo fidelis quid Christus in²⁵ lege sua precipit sive mandat et illud compleat postposito quocunque prelato nisi forte cum Christo et lege sua concordat. De tanto quidem et non ultra debet fidelis homini obedire et quantum ad leges allegandas, patet quod contempti debent nisi de quanto fundate fuerint in scriptura.³⁰

SERMO XI.

Obsecro vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem sanctam Deo placentem.
Ad Rom. XII°, 1.

Seven conditions of God's service. Apostolus in ista epistola instruit Romanos et in³⁵ ipsis totam militantem ecclesiam quomodo debent dis-

1. A in marg.: 2. 8. F: quod ex deest. 9, 10. A: cum sacerdos igitur. 11. A: nescit sibi. 13. huius in codd. 18. Codd.: Domini. 19. A in marg.: 3. 22. A: specialiter ac deest; ib. A: obedire. 23. A: testimonie; ib. A: IV° et V^o sequitur lacuna; ib. A: V^o sequitur lacuna; capitulisi deest. 31. The sermon in Dominica prima post Octavas Epiphaniae.

31. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 244

poni in septem condicionibus, ut debite Deo observiant; et quia animus humanus ex sua nobilitate facilius trahitur per verba mulcencia, ideo Apostolus primo obsecrat eos *per misericordiam Dei* qua peccata laxantur et 5 fraternalitas viatorum exoritur, ut in se perficiant ista septem. Est autem obsecracio oracio cum adiuracione aliqua rei sancte. Sed quid sancctius aut pertinencius quam misericordia Dei per quam peccatores qui Deo perierant sunt conversi, sicut patet de cunctis gentilibus? 10 Finis autem oracionis Apostoli non est spoliacio Romanorum nec peticio rei impossibilis vel impertinentis, sed ut exhibeant corpora sua in Dei ministerium mancipata. Hoc enim stat in libertate sui arbitrii, cederet et ad honorem Dei et sui summi commodi.

15 Et utinam predicantes moderni ad istam formam attenderent. Oportet ergo quod ministerium Deo impensum sit voluntarium, quia Deus pro nullo nisi pro voluntario premiat sive punit. Et hoc notatur in isto verbo: *Exhibeat*. Nemo enim quicquam Deo exhibet nisi voluntarie, 20 cum Deus non sit exactor vel boni hominis spoliator.

Secundo oportet quod voluntarium Dei ministerium sit in corpore proprio promerentis non extranea hostia mactata vel in corpore alieno vicarie macerato. Et quidam volunt emere procuratorium ut alii pro omnibus 25 peccatis suis respondeant et in specie istius et in persona propria vivere viciose. Sed ex fide credendum est quod unusquisque mercedem recipiet secundum quod in corpore suo gessit, licet alieni possunt iuvare vel impedire, ut homo peius aut melius mereatur.

30 Tercio oportet quod corpus servi Christi sit sibi hostia, hoc est, ut ad Dei latram voluntarie offeratur: et tunc oportet quod corpus sic factum hostia sit voluntatis concupiscie proprie frenativum. Quando enim hostia est ablata, non licet ipsam reaccipere ad voluntatem et 35 commodum offerentis.

Quarto oportet quod talis hostia sit bonorum operum productiva; vivum enim in se habet principium sui motus. Nec dubium quin talis sit Deo plus placida quam aliqua non viva vel irrationalis quam est possibile 40 nos offerre. Ideo in lege gracie est oblacio nostra brevior et Deo accepctor quam fuit oblacio veteris testa-

1. It must be voluntary.

2. It must be done in person.

3. The body of Christ's servant must be a sacrifice; i. e. purged of lust.

4. It must be fruitful in good works.

5. Cod.: et in. 6. A in marg.: Quid est obsecracio. 12. In cod.: misterium. 16. In marg.: Nota. 17. In marg.: 1. 21. In marg.: 2. 30. In marg.: 3. 31. Cod.: latra. 36. In marg.: 4. 38. Cod.: dubium quoniam.

- menti. Ideo Psalmo L^o, 19 dicitur: *Sacrificium Deo spiritus contributatus, cor contritum et humiliatum Deus etc.*
5. Our oblation must be constant in service. Quinto oportet quod oblacio nostra sit firma et constans in Dei servicio ^{Fol.} |, ideo dicit *sanctam*; nemo ^{246^a} enim est immunis a crimine, nisi habeat firmum propositum iterum non peccandi.
6. Our sacrifice must be made in charity. Sexto oportet quod hostia nostra si debet esse meritoria fiat in caritate, quia aliter non est Deo placida; ideo dicit Apostolus *Deo placentem*; nemo enim propter bonum quodcunque et quantumcunque fecerit gustabit nupcias beatitudinis, nisi vestem habuerit nupcialem ut patet Matthei ...
7. It must be reasonable; not excessive in austerity. Et septimo oportet quod hostia nostra sit discreta, quod fit dum obsequium est sic rationale, quod caro sic maceretur, ut natura conservetur et vicia excludantur. Et per hoc docetur forma penitencie. Sed oportet in 15 multo prudenter cavere ne victa sensualitas aut stulta austeritas fiat iudex; unde secundum rationem de rapina holocaustum offert qui austeritate nimia corpus affligit. Nec video quod ista septem singulariter attendi debeant in penitencia viatoris, sed in quoconque opere meritorio quo 20 hic ministraverit Deo suo; magna quidem prudencia est quod in Dei obsequio homo alternet secundum exigenciam rationis, nunc faciendo unum aut aliud diucius vel brevius, secundum quod spiritus consilii sibi dictat.

We must not be conformed to this world. Sed ulterius pro principio ad servandum istam regulam 25 septemplicem observandum est quod viator velit conformari huic seculo; cum enim hoc seculum secundum formam suam sit contrarium viatori, quis fatuus foret ille, qui conformari intenderit suo hosti? Unde insanes sunt et gravantes excusacionem sui peccati qui cum 30 malefecerint dicunt quod sic oportet facere, quia mundus hoc exigit. Idem enim est taliter excusare et facere voluntatem diaboli, dicendo quod ipse hoc exigit; quin pocius foret fideli regula si diabolus, mundus vel caro hoc exigit, hoc est, sibi acucius denegandum. Quicquid 35 enim fallax hostis pecierit et specialiter, si fuerit scripture precipit *Nolite conformari huic seculo*. Homo autem conformatur huic seculo, hoc est, mundialiter converstantibus secundum cursum huius seculi, quando con- 40

3. In marg.: 5. 7. In marg.: 6. 11. Matthei sequitur lacuna.
12. In marg.: 7. 27. Rectius: non velit.

versacio sua istis secularibus est conformis. Quando enim quis inordinate afficitur desiderio seculari, quodammodo in seculum transformatur, cum secundum Augustinum si terram vel aurum diligis illud es, et si 5 Deum diligis Deus es, supple participative, iuxta illud Psalmi LXXXI°, 6 *Ego dixi, Dii estis* etc., vel verius si caritate perfecta Deum diligis, efficeris membrum Christi. Tunc ergo homo inordinate afficitur mundialibus, quando forma eorum suo affectui indebet est impressa.

10 *Sed reformamini in novitate sensus vestri.* Humanum enim genus fuit per peccatum primi hominis deformatum, sic quod homo qui in principio mundi fuit factus ad Dei ymaginem ac similitudinem, perdidit similitudinem nuda ymagine remanente. Nam eo ipso 15 quo anima est terna, scilicet memoria, racio et voluntas, omnes et singule eadem essencia, fit ad Dei ymaginem a quo non potest deficere nisi ab esse suo defecerit. Sed tunc fit ad Dei similitudinem, quando ista terna potencia virtutibus informatur. Unde sicut est de ymagine 20 que constante materia potest pingi ad similitudinem Herculis et stante ymagine in aliam similitudinem transformari, sic est de spiritu humano vel homine interiori. Ideo Apostolus considerans conformacionem hominis ad Deum in sua prima creacione et deformacionem se- 25 quentem hominis per peccatum subtiliter dicit: *Reformamini in novitate sensus vestri.* Sicut enim sensus vagans in vetustate peccati fuit radix deformitatis prediche, ita sensus purgatus secundum discretionem Spiritus Sancti erit radix reformacionis spiritus novi. Reformamini 30 (inquam) virtutibus, fide memoria, spe ratione, et voluntativa potencia caritate, et tunc estis similes Trinitati.

Et hoc inducit in noticiam voluntatis divine; ideo One will in the dicit Apostolus: *Ut probetis que sit voluntas Dei bona et beneplacens et perfecta.* Quamvis autem voluntas Dei 35 sepe accipitur personaliter pro Spiritu Sancto, frequenter tamen accipitur essencialiter pro natura divina volente; et sic est una communis voluntas tribus personis; illa autem voluntas est *bona* in conferendo naturalia sue ymagini ad correspondenciam Deo patri, est *beneplacens* 40 in conferendo gratuita ad correspondenciam verbo Dei

4. In marg.: Augustinus. 12. In cod.: principiis mundi fuit facta.
30. In cod.: racio.

4. Aug. Opp. tom. III, p II, 843. 10. Rom. XII, 2. 33. ib. 3.

We must be
transformed
into the likeness
of God.

et est *perfecta* in conferendo consumacionem beatitudinis finalis ad correspondenciam sancto flamini. Isti igitur voluntati debet viator ex totis viribus conformari, verumtamen non debet intelligi quod una persona olim sive alia dat quicquam fidelibus. In isto modo dandi 5 reluet quadam proprietate racio Trinitatis, ita quod dacio naturalium et informacio memorie correspondeat Deo patri; sed dacio bonorum gracie informans rationem ad opera correspondeat Sapientie Dei patris; ipsa | enim est medium per quod Deus pater respicit ^{Fol.} _{247^a} genus humanum; et dacio beatitudinis que est donum perfectissimum et finale consumans voluntatem que est tercia res interioris hominis respondeat Spiritui Sancto ultra quam non est persona aliqua increata.

Affections to
be first moved;
the intellect to
be instructed
later.

In isto autem studio debet fidelis persistere, et est 15 satis. Ideo dicit Apostolus: *Dico enim per gratiam que data est michi omnibus qui sunt inter vos: non plus sapere quam oportet sed sapere ad sobrietatem*, quasi diceret: ut instruam vos auctoritate apostolica que non est facta (ut prelatus) cesaria sed gracia data michi, dico vobis 20 et omnibus fidelibus ut non nimis curiose vel impertinenter ad beatitudinem sapiatis, sed in predicta consideracione Trinitatis sobrie quiescatis. Et nota subtilitatem Apostoli quomodo obsecrat temerius in principio opem instruendo affectum et post precipit auctoritate 25 officii, quando instruit intellectum. Meritum enim consistit principaliter in affectu; ideo levius et benignius insistendum est circa eius informacionem, inclinando ad opera meritoria, et consequenter instruvi debet intellectus profundius sub auctoritate, ut sicut cepit Jesus 30 facere et docere, sic opera meritoria disponant intellectum ad profundius sapiendum.

Knowledge not
always a help
to virtue.

Cum autem in sapientia vel quocunque noticia non per se consistit gracia sive virtus, patet quod contingit in adquisitione noticie quoad utrumque extreum de- 35 sicere, ut quidam nimis parum sapiunt vel deficiunt sapiendo impertinencia ad salutem, vel quiescendo in pura delectacione intellectus non inclinant affectum ad opera virtuosa. Mandat autem nobis Apostolus *sapere ad sobrietatem*. Nam (ut patet Matthei IV°) sicut homo 40

22. Cod.: beatitudinem. 23. temerius, ita cod.; tenerius (?).

9. Vide pag. 88, l. 34. 16. Rom. XII, 3.

exterior pascitur escis carnalibus, sic homo interior pascitur escis spiritualibus; ideo magna prudencia foret sic in escis spiritualibus temperancia moderari. Quidam enim periculose saciant intellectum usque ad ebrietatem eius spiritualem, cuiusmodi sunt quos Sapiens meminit *ninium mel gustare* Prov. . . .

Et ex isto patet quod christianus non nimis insisteret circa questiones mathematicas in sciencia doctrinali. We must not be too eager for learning.

Omnes enim tales sunt sub elementis huius mundi tamquam errantes in lege veteri servientes. Quomodo (rogo) potest valere directe ad salutem anime talis noticia?

Numquid credimus Christus et apostoli qui erant hominum sapientissimi tali doctrine vel studio insistebant? Ideo indubie talia superbam curiositatem indicant et per

consequens tardacionem in moribus ad anime detrimentum; sapiamus ergo scripturam sacram et nichil extra illam, cum in hoc consistit sobrietas hominis spiritualis. Quo autem finalis, ad quam noticiam debemus laborare secundum mensuram qua Deus dedit nobis

fidei fundamentum, ideo dicit Apostolus *et unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei*, ut sicut aliter debet compescere carnem suam coniugatus aliter clericus et

sic de iuvene et sene laborante et orante, sic aliter debent studere sapientie qui habent noticiam predicandi et hereticos confutandi, et aliter simplices qui sunt de rudimentis fidei et virtuosis operibus contentati. Omnes enim debemus ad honorem Dei, ad profectum ecclesie et ad salutem nostre anime laborare et quidquid istam trinitatem excesserit est superfluum et inane. Nam

reformato homine modo quo dicitur varie tam persone quam eadem persona dispari tempore erit ducta, ut nunc faciendo unum (ut expedit) et nunc aliud; de qua

variacione dicitur I^a Cor. XII°, 8: *Alii per Spiritum datur sermo sapientie etc.* Unde sequitur in textu: *Sicut*

35 enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra in Christo Jesu domino nostro.

Some men need more than others.

2, 3. Cod.: foret si sibi. 18. quo autem finalis; hic aliqua excidisse videntur. 35. Cod.: omnia enim. 36. hent iii cod. 37. Cod.: sumus deest.

6. Prov. XXV, 16. 20. Rom. XII, 3. 34. Rom. XII, 4 – 5.

Sophists say
we are not all
one body.

Istum autem textum Apostoli tam verum et tam subtilem non verentur sophiste garruli impugnare; primo in hoc quod non in uno corpore multa membra habemus, quia in nullo uno corpore, cum non aliquod corpus sumus sed multa corpora.⁵

Answer:
We are one by
participation of
species.

Sed sciant sophiste quod sicut participacione speciei plures homines sunt unus homo, sic omnes homines et omnia eorum corpora sunt unus homo individuus et unum corpus individuum. Divisio enim vel distancia parcium non impedit huiusmodi unitatem nec communitatem in partibus copulatis. Nec oportet quod quelibet pars sit continuata cum qualibet, cum homo de omni corpore sit impossibile. Sed satis est quod quilibet copuletur cum aliqua, quod est necessarium nisi corpus per impossibile foret | in atoma per se posita resolutum; non igitur est inconveniens quod quantumcunque parvum corpus sit secundum unam eius partem hic in Anglia et secundum aliam sit in Roma. Quamvis autem una illarum parcium nunc non continetur cum reliqua, utraque tamen earum vere continuatur cum aliqua parte tocius ex ambabus compositi. Et parcant sophiste fidelibus, licet ex innata stulticia ignorent istam sentenciam. Et patet quod peccant mortaliter in assumpto.

^{2nd} objection:
If all members
are one body,
all perform the
same acts.

Sed secundo obiciunt per hoc: Quamvis non omnia membra eundem actum habent, tamen falsum est quod omnia membra non eundem actum habent, quia tunc secundum equipollenciam, ut sicut omnia membra sint unum corpus, sic omnes actus eorum sunt singulariter unus actus, et illum actum secundum partes suas habent omnia illa membra.²⁵

Answer:
This is a
verbal quibble;
we must
distinguish
between
different senses
of words.

Sed pro isto obiectu difficiliori notandum, primo quomodo in sensibus equivocis non est contradicatio, et secundo quomodo unumquodque corpus in homine vel extra hominem habet actum proprium sicut proprium appetitum, eo quod in illo non ex equo comunicat quocunque corpus reliquum; et tunc tertio patet quomodo nullum membrum humani corporis habet sic proprie eundem actum cum reliquo; ideo ne verba Apostoli sterilescant, dicit universalem negativam ad sensum expositum et non particularem negativam per negacionem prepositam.³⁰

2. In marg.: Prima obieccio. 6. In marg.: Responsio. 11, 12. Cod.: quilibet. 24. In marg.: Secunda obieccio. 31. In marg.: Responsio.

Sed tertio obiciunt contra istud: *Multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.* Ex hoc (inquiunt) sequeretur quod homines quantumcunque distantes componerent unum corpus, et per consequens cum sint partes quantitative eiusdem corporis, una pars continuaretur cum reliqua; et quoad secundam partem textus Apostoli videtur esse falsum quod singuli homines sunt alter alterius membra, quia sic nedum quilibet homo componeret quantitative cum reliquo sed quilibet homo sicut quodlibet compositum foret composite sue partes.

³⁴ objection:
Every man
would be his
own parts.

Sed ad istum obiectum dicitur concedendo primam conclusionem (ut patet in obieccione prima); verum tamen notanda est differencia inter compositionem ¹⁵ naturalem et mysticam. Secundum compositionem naturalem quilibet homo componitur cum quilibet unum corpus, et ita licet sint partes quantitative tocius, non tamen quelibet continuatur cum quilibet. Continuacio quidem sive distancia cum sit respectus et non pars ²⁰ substancialis, non tollit idemperitatem corporis, cum sit accidentia a quiditate substancialis tam remotum. Et patet quod non sequitur: Si Petrus et Paulus sunt partes quantitative eiusdem corporis quod ipsi continuerunt ad invicem; sed satis est quod ille partes suum ²⁵ totum quantitative faciant esse maius. Sed aliud est corpus mysticum quod super esse naturale superaddit graciā predestinacionis. Et sic loquendo non quilibet homo mystice componit cum reliquo, cum deficit glutinum predestinacionis continuans. Unus enim Christus ³⁰ denominatur et alter Belial. Sed que continuacio Christi ad Belial? Et isto modo possunt solvi contra textum Apostoli I. Cor. XII°, ubi exercetur consimilis logica et sepe alibi in scriptura.

Answer:
Natural and
mystical
combination
differ.

Continuity and
distance are
accidents.

Purgato ergo isto textu Apostoli ab insania sophistarum videndum est de pertinencia sensus sui. Vult ergo Apostolus diffiniendo docere quod, sicut in corpore naturali quocunque membrum iuvat reliquum, licet unumquodque habeat officium per se primo sibi appropriatum, sic in corpore Christi mistico quod est ecclesia ⁴⁰ unumquodque membrum debet spiritualiter iuvare reli-

Duty of
mutual help.

1. In marg.: Tercia obieccio. 12. In marg.: Responsio. 15. In marg.: 1;
Composicio duplex { naturalis
 mistica.

30. denominatur; defn in cod. 33. Cod.: alii. 34. In marg.: Nota
sensus Apostoli.

quum, licet unumquodque eorum habeat primo et per se laborem proprium et mercedem; et sicut (I. Cor. XII°) unumquodque membrum humani corporis habet propriam dignitatem et sine superbia servit secundum suum naturale officium suo toti, sic debet esse de membris ecclesie. Qui enim recipit a Deo ampliora carismata et est apud eum superior debet sine superbia vel ascriptione honori proprio facere officium gracie, quam recepit et totam laudem Deo ascribere. Oculus enim non dedignatur de pedibus, sed sine indignacione vel mure naturaliter iuvat ipsos; et ita credunt fideles quod gradus altitudinis cesarie introductus in prelatos ecclesie facit divisionem et alienacionem eorum a corpore Christi mistico, cum ex superbia diabolica et de inferioribus dedignantur et non faciunt officium modo quo membris ecclesie pertineret.

Difficulties as
to the
agreement of
our wills with
God's:

1. Men's wills differ.
 2. Even saints grieve at what God orders.
 3. God's will is not known.
- Circa hanc epistolam dubitatur utrum omnia membra ecclesie debent voluntati Dei sui concorditer copulari, nec dubium quin hoc sit necessarium et a fidelibus maxime attendendum. Et si obiciunt quod multa membra ecclesie sunt sibi ipsis contrarie voluntatis atque officii valde disparis, ymmo beata virgo et ceteri sancti | na-
turaliter dolent de penis et mortibus amicorum et cum Deus vult quod ista sufferant, patet quod licitum est eos voluntati Dei esse contrarios, ymmo cum nec homo nec diabolus cognoscit voluntatem proximi, quomodo cognosceret viator voluntatem altissimi? Tales sunt multi obiectus infidelium quos superfluit recitare.

Answers:
1. God may ordain the difference of will.

Sed cum respondendum sit stulto, ne sibi sapiens videatur, respondendum est breviter ad quodlibet horum trium. Ad primum dicitur quod contrarietas voluntatum attestatur super peccato partis alterius vel mortale vel ad minimum veniale; unde beati non sunt in aliquo sibi ipsis contrarii (ut fuit de Paulo et Barnaba Act. . . .), stat tamen quod neuter sit voluntati Dei contrarius, cum Deus ex causa nobis abscondita sic voluit ipsos esse contrarios et per consequens volicio qua Deus sic voluit, foret utriusque actui conformis. Licet autem alter eorum peccavit venialiter, non tamen oportet

^{17.} In marg.: Dubium. ^{20.} In marg.: Obieccio triplex. ^{21.} In marg.: 1. ^{22.} In marg.: 2. ^{32.} In cod.: mortali. ^{34.} Act.: sequitur lacuna. ^{37.} Cod.: volucio,

34. Act. XV, 39, 40.

quod sua volicio sit peccatum, vel si fuit peccatum veniale, non repugnat quod Deus approbet huiusmodi veniale. Et quantum ad secundum, supposito quod beata virgo licite doluit de pena et morte Christi ex passione ^{2.} So God may ordain grief; ⁵ naturali inferiori appetitu animi, certum est quod Deus voluit ut mater sua sic doleret, et per consequens dolor sive volicio matris sue volicioni contrarius, cum tunc ipse foret contrarius sibi ipsi. Et ita non sequitur si homo non velit quod Deus vult quod sit voluntati Dei contrarius, quia habet aliam volicionem confusam vel distinctam qua vult id quod Deus vult. Et illa volicio cum sit superioris potencie, non est inferiori contraria, licet a deposita terminetur. In istis autem oportet notare tam de Dei volacione quam de hominis, quod intelligendo ipsam formaliter distinguitur a subiecto. Et talium distinctione capi debet a distinctione volitorum ad que principaliter terminantur. Et illo modo loquitur Psalmus: *Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates eius.*

Quoad tertium patet quod falsum assumitur, cum ^{3.} God's will is known in many things, ²⁰ tam diabolus quam viator cognoscit tam volicionem quam cogitationem Dei in pluribus et propter eius immutabilitatem longe cercius quam cognoscit volicionem proximi conviantis. Verumtamen cogitationes Dei plurimas ignoramus et ad cognoscendum eas sedule labores ramus, quia scimus quod contrariando eis inevitabiliter peccamus. Unde quia tota scripture sacre sententia ex fide est Dei volicio, debemus ad illum speculum dimissis aliis diligenter attendere, non ad mandatum pape sive episcopi, cum ipsi sint sepe voluntati Dei contrarii, ³⁰ ideo eorum scripture vocalis expressio foret nimis obscurum speculum ad videndum; certum quidem debet esse quod dum aliquis viator fuerit sic voluntati Dei contrarius quod impedit membrum ecclesie secundum legem Dei proficere peccat graviter. Et inter alia signa hoc ³⁵ est evidencius quod est expers communionis membrorum ecclesie. Si enim esset membrum ecclesie, deberet secundum Apostolum quocunque aliud iuvare atque proficere et nulli esse contrarius in opere meritorio vel obesse. Et per idem ac locum a maiori sequitur ⁴⁰ quod nullus clericus vel prelatus debet esse ordinacioni

and we may learn it in Scripture.

^{1.}, ^{7.} et seqq. Cod.: volucio . . . volucioni etc. ^{7.} matris; adde: non fuit. ^{23.} Cod.: proximi quiantis. ^{30.} Cod.: scripture. ^{34.} Cod.: peccat deest. ^{37.} Cod.: alium.

Dei de clericali conversacione contrarius et per consequens secundum formam qua Christus ordinaverit in lege sua voluntarie militare et illam ordinacionem defendere et fovere.

SERMO XII.

5

Habentes donaciones secundum graciā que data est nobis differentes sive prophēciam secundum rationēm fidei.
Ad Rom. XII°, 6.

Twenty seven
conditions of
profit to the
Church.

In ista epistola que immediate sequitur epistolam proximam in eodem capitulo docet Apostolus viginti ¹⁰ septem condiciones secundum quas omnes viantes debent reciproce se iuvare et prodesse ecclesie. Dicit ergo primo quod omnes viatores *habentes* a Christo *donaciones gracie differentes* debent secundum illas prodesse, quia aliter in vanum graciā Dei acciperent. Per hoc ergo ¹⁵ ad laudem Dei differenciam donorum suorum exprimerent et non se ipsos ex alienis false et superbo extollerent. Qui enim abscondunt thesaurum Domini, ut dictam rationēm eius celent, sunt Dei proditores et luciferini falsissimi. ²⁰

1. Prophecy;
which may be
of future, past
or present.

Prima istarum donacionum est prophēcia de futuris, preteritis vel occultis ad fidem catholicam pertinentibus (a prophēcia enim originatur fides), et iuvant se mutuo communiter. Nam Moyses nunquam prophetasset arachna fidei de mundi inicio, nisi a Deo hoc prophetice ²⁵ habuisset, et conformiter sancta Elisabeth fidem de presenti de matre Domini nunciasset. Et breviter omnes prophete legis nove vel veteris numquam aliter affirmaciones de futuro vel negaciones aliquas cognovissent et specialiter de illis que excedunt ingenium naturale. ³⁰ Omnis enim viatoris noticia fit a Deo, ergo ^{Fol.} multo magis superhabundans noticia que excedit limites ^{247^a} naturales. Et in omnibus istis Christus qui est Dei patris sapiencia illuminat miraculose quodammodo illustratos. Illas itaque prophēcias, cum donantur ut publicate ³⁵ prosint ecclesie, debent illuminati constanter populo dimulgare. Et ista racio movebat prophetas in veteri

^{15.} Cod.: acciperent. ^{19.} Cod.: celant. ^{21.} In marg.: 1. ^{22.} vel; addc: presentibus. ^{26.} Recte: nec conformiter.

^{5.} Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 246—249. Dominica II post Octavas Epiphaniae. ^{21.} Cf. Sermones I, 19 33, 34. Cf. supra pag. 82, l. 9.

lege usque ad mortem verba Domini publicare et moverent nostros presbyteros quantumcunque mundo simplices intrepide predicare. Et hinc dixerunt apostoli Act. IV°, 20 quod *non possunus que audivimus et vivimus non loqui*. Nichil enim magis necessitat ad opus quam impulsus Spiritus in anima fideli.

Secunda donacio est *ministerium* sive laicale sive ecclesiasticum datum fideli ex impulsu Spiritus ministranti, ut patet de sacerdotibus fideliter sacramenta ministriantibus et breviter de quibuscunque ministris ecclesie in officio suo rite ministriantibus. Et condemnantur hic symoniaci, iudices falsi et causidici sive iuridici iusticie venditores. Omnes enim tales cum eis similibus vendunt Christum in multis casibus dampnabilius quam

15 Judas Scarioth.

Tertia donacio est officium edocentis, et specialiter evangelizacio; res est privata informacio vel scolastica dogmatizacio, et primam earum vocat Apostolus *donum illius qui docet in doctrina* et secundam vocat *donum illius qui exhortatur in exhortando*. Et videtur multis quod vendentes hoc donum vite necessitatem exigentibus Et quoad terciam de doctoribus qui in studiis generalibus colligunt pecunias de suis scolaribus, de quibus sunt tradiciones edite tamquam leges. Et utinam statuta 25 talia destructa forent, cum tam legem Dei dampnificant quam fautores et consenientes condempnant.

Quinta donacio est corporaliter elemosinantis qui tribuit egentibus bona fortune *in simplicitate*, hoc est, sine plica duplicitatis retribucionem a Domino et temporalis retribucionem angulariter implicantis. Qui enim dat hec temporalia propter lucrum retribucionis mundane vel vane glorie, sicut non habet oculum simplicem sed includit angulum tribuendo, ut inmiscet rationem tam inconsonam, ita hic *recipit mercedem suam* (ut 35 dicit Christus Matthei VI°, 2). Veritas enim requirit in tribuente tali sui ipsius simplicem rationem, quia duplicitas totum inficit, sicut unum peccatum tota opera bona de genere comitancia quoad meritum mortificat et deturpat. Et super ista ratione dependet mandatum 40 Christi Luce XIV°: *Cum facis elemosinam etc. cum multis similitudinibus.*

4. In marg.: Act. IV°. 7. In marg.: 2. 16. Cod.: Secunda donacio. 21. In hoc sermone aliquot partes excidisse apparet. 40. Recte: Matthci VI°, 2.

6. Spiritual rule.

Sexta donacio est curati spiritualis qui preest *in sollicitudine* tamquam pastor fideliter custodiens gregem suum. Deus enim adintra hunc educat et pastor facit fideliter quod pertinet suo officio. Quod si tota sollicitudo sit ad spoliacionem et indebitam tensionem ovium,⁵ quis est mercenarius magis dampnabilis? Et hoc in ea proporcione in qua anime beatificande pociores sunt omnibus. Sed secundum leges humanas quas non licet inficere negligentes in custodia ovium sunt graviter puniendi, ergo multo magis negligentes in custodia ovium Jesu Christi.

7. Showing kindness cheerfully.

Septima donacio est illius *qui miseretur in hilaritate*, hoc est, qui hilariter compatitur oppressis effectuali misericordia adiuvando, non austерitate vultus aut verborum amplius desolando; et ad hoc valet attencio ¹⁵ tuordecim operum misericordie (de quibus dicitur parte prima). Et omnia ista officia ordinantur a Deo, ut singula membra ecclesie prosint singulis. Tantum enim vel plus prosunt indigentes potentibus atque divitibus recipiendo eorum suffragium, quanto non prosunt potentes aut divites oppressos aut pauperes adiuvando. Deus enim potens utriusque, ut modo suo prosint sibi altrinsecus, limitat statum suum. Ideo in utroque membro debet caveri impropersans et indignans superbia. Membrum enim humani corporis non improperat vel ²⁵ indignatur alteri, licet a ministerio suo adiuvante deficiat. Talia enim septem officia habent membra humani corporis; virtus perpetua precognoscit futura mala vel bona, cum prophetat naturaliter homini desiderabile vel fugibile alimentum. Stomachus tamquam cocus universalis ministrat alimentum omnibus membris sequentibus, epar docet in digestione secunda purum sanguinem dividere ab impuro, cor exhortatur spiritum et sanguinem moveri ad membra, et quinto alimentum roridum tribuit membris | glutinatum eis per cambium ^{Fol.} ^{248*} sue forme, caput cum sensibus preest regendo corpus quoad extrinseca, et ultimo virtus regitiva corporis facit omne membrum compati alteri lesu (ut docet Apostolus I Cor. XII°). Et illum ordinem naturalem creditur Apostolum in isto septenario intendisse.

The corresponding seven offices in the human body.

40

^{15.} Cod.: hoc videlicet. ^{19.} Cod.: in gentes.

^{17.} Cf. Serm. Partem I, pag. 248, 259 et seqq.

Consequenter declarat Apostolus quibus vestimentis spiritualibus vel donis predicti septem officiarii et eorum ministri debent indui. Et primo omnium dicit quod necessaria est illis *dileccio sine simulacione*. Quid 5 (rogo) est necessarius membris ecclesie quam vera caritas? Nam sine illa non sunt membra ecclesie sed in se divisi et per consequens iuxta verbum Christi Luce XI°, 17 *finaliter desolandum*. Nichil enim cercius quam quod ecclesia et omne totum habet robur a suis 10 partibus coniunctis. Si ergo una pars repugnat alteri ipsam impediens, necesse est quod robur tocius de tanto diminuatur et finaliter dissolvatur. Oportet ergo quod sit vera dileccio excludens simulationem atque ypcrisim, et per consequens oportet quod illa dileccio sit in 15 Christo, amando Christum concorditer ac principaliter et omnia eius membra secundum rationem qua affectualiter ipsum amant. Si enim ipsum amamus et proximos secundum rationem qua faciunt nobis privatum commodum, necesse est quod amores sint contrarii, 20 sicut contrariantur privata commoda affectata, et per consequens deficiente vero fundamento oportet quod sit falsa dileccio superlata. Et cum Deus caritas est, talis (quantum in ipso est) falsificat ymaginem Trinitatis. Aristoteles tamen philosophus ethnicus dicit VIII° Ethici 25 corum quod *scelestius est falsificare amiciciam quam monetam*. Simulata namque dileccio que non est dileccio confundit ecclesiam et est inseparabiliter in istis privatis ordinibus atque sectis, quia caritate non querente que sua sunt necessitantur privatam proprietatem appetere 30 et per consequens esse contrarii caritati.

Sed secundo oportet arma fidelium discrete indui. 2. Abhorrence
Nam pro tempore viacionis niembra diaboli cum suis of evil.
vestibus cum ecclesia sunt commixta. Ideo oportet quod fideles odiant *malum culpe*, quod est vestis commixta 35 membrorum diaboli, et cum hoc malum non poterit per se esse sed requirit fundacionem in bono positivo, necesse est quod natura tali malicie subiecta in Domino diligatur, sic quod Dei filius habeat in quo Christum diligit et satis spissim in quo peccatum odiat.

Twenty garments or gifts, with which those should be induced who fulfil these offices.
Love without dissimulation.

16. Cod.: quam.
39. Cod.: peccati.

24. In marg.: Aristoteles.

31. In marg.: 2.

4. Rom. XII, 9. 24. Aristoteles Eth. Nicom. 1165 b, 10—12.
28. Phil. II, 21.

3. Adherence to good.
Tercia vestis est *bono* virtutis *adhesio*. Cum enim habita sit boni a malo distincio et mali refutacio, necesse est ut sequatur boni adhesio, cum nemo potest esse neuter ad hec duo. Cum itaque virtus sit per se bona, excludens omne malum peccati, patet in quanto Christi fidelis debet adherere sibi, nam ex glutino consuetudinis virtutis potenter excluditur peccatum et per consequens eius pena.

4. Love to each other not only in act but in habit.
Quarta vestis est ut dilectionem non solum in actu habeamus exuti illam in vespere, sed in habitu semipaterno, quia *caritas non excidit*; ideo dicit Apostolus *caritate fraternitatis invicem diligentes*. Caritas enim communiter sonat in habitum, sed dileccio in actum. Illi autem vere diligunt caritatem fraternitatis qui diligunt ordinacionem Christi servare in ecclesia, cum eius destruccio et rituum privatorum induccio christiana sit seminarium invidie et extincio caritatis. Et hinc primo signanter dicitur: *Ecce quam bonum et quam iocundum habitare fratres in unum*. Debet enim pure observari christiana religio tamquam unguentum descendens a capite ecclesie vel catena aurea per quam cuncti fideles debent esse in Domino catherinati.

5. Humility, which leads us to honour others.
Quinta vestis est ut cuncti viantes fratres suos humiliter venerantur. Per hoc enim fovetur caritas inter membra ecclesie sed istam vestem violenter dilaniant prelacia cesarea et ritus seculi. Nam prelatus cesareus de subdito meliori quoad Deum communiter designatur nec solum appropriat sibi honorem negando reciprocum, sed profundat se diabolice in modo honoris quem tamquam alter Deus exigit sibi impendi tam verbis quam ad mundum; non tamen oportet quod vocet eundem *reverendissimum* sive *beatissimum*, nec oportet quod faciat sibi genuflexionem vel mundanam inclinationem nec oportet quod det sibi fructus temporalium vel apportet sibi atum vel equum altum, sed tantum in differencia signorum reputet ipsum habere alicuius boni excellenciam quoad Deum; cum enim de quolibet membro ecclesie quoad aliquam perfeccionem virtutis non est inventus similis illi et honor sit premium virtutis se-

Prelates demand honour, but fail in returning it.
1. In marg.: 3. 6. Cod.: visu fideliſ. 9. In marg.: 4. 12. Cod.: caritatem. 23. In marg.: 5. 25. Cod.: delaniant. 35. atum; sic in cod. an argentum (atum)? ib. cod.: Sed cum in.

11. I. Cor. XIII, 8.
CXXXII, 1.

12. Rom. XIII, 10.

18. Psalm,

cundum philosophos, patet quam rationalis est lex Christi quod membra eius debent sese reciproce vene-
Fol. 248^b rari. Unde credo quod | iste honor apostolicus nunquam fuisse in sua generalitate sic extinctus, nisi per dota-
tionem succreverissent invidia et indignacio prelatorum.

Sexta vestis est quod officiarii ecclesie *non pigritentur sollicite* ad edificationem ecclesie in suo officio alternare; et cum non sit prelatorum officium sic congregare pecunias sive dominia et cum illis conferare sibi seculum vel ad mundanam reverenciam aspirare sed istis contemptis humiliter evangelizare, patet quantam sollicitudinem darent ad primum fugiendum et aliud exequendum. Sed *Jordanis conversus est retrorsum*, cum in secundo non sint pigri sed ipsum simpliciter omittentes et totam sollicitudinem dant ad primum.

Septima autem vestis est quod partes ecclesie sint *spiritu ferventes*; cum enim pigricia debet expelli iuxta vestem proximam, sequens est quod ministri Christi sint in suo ministerio fervidi, quia aliter extingueretur in eis caritas; non tamen debent fervere circa temporalia vel mundana sed circa bona spiritualia, que ad honorem Dei et utilitatem ecclesie redundarent; ideo signanter dicit Apostolus quod sint *spiritu ferventes*.

Octava vestis est quod sint *Domino servientes*. Quid-
25 quid enim fidelis fecerit debet intencione finali Domino deservire, ut docet Apostolus de servis servientibus suo domino temporali. Ideo absit quod in loco istius servitutis serviamus carni, diabolo sive mundo; et istum modum serviendi diminuit cesarea prelacia. Numquam enim aliter extraherent tot clericos eciam curatos a servitute Dei in suis ecclesiis et exigerent ab eis in suis domibus cesarias servitutes. Satis quidem fuisse quod ante istam dotacionem seculares domini traxerunt ministros suos a servitute Dei ad sibi seculariter ser-
35 viendum. Sed dominium inductum in clero et diminucio secularis dominii servicium Dei diminuunt et diabolice sese augent.

Nona vestis est quod ministri ecclesie sint *spe gaudentes*; oportet enim quod servicium habeat spem remuneracionis proporcionalem consequentem. Ideo sicut

6. Unslothfulness.

7. Fervour in spirit.

8. Serving the Lord.

2. Cod.: sese recipere. 6. In marg.: 6. 9. Rectius: confederare sive conservare. 16. In marg.: 7. 24. In marg.: 8. 38. In marg.: 9.

13. Psalm. CXIII, 3. 24. Rom. XII, 11. 38 ib. 12.

Ground for
such joy.

servientes mundo sive diabolo, dimisso servicio Dei, possunt esse desperacione dolentes cum inevitabiliter retribucio eorum finalis sit penalitas atque dolor, sic servientes Deo debent esse de spe sui finalis premii condicionis opposite congaudentes. Sicut enim servicium factum mundo sive diabolo habet dilectionis quandam pruriginem comitantem et finem condicionis opposite, sic servicium factum Deo habet contra quendam animi gemitum comitantem et in fine dilectionem finalis gaudii consequentem. Unde Apostolus *Nos ipsi primicias spiritus habentes intra nos gemimus*, et Psalmo *Euntes ibant et flebant mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultacione portantes manipulos suos*; et sic ex fide scripture debemus serviendo Domino spe gaudere.

15

10. Patience in tribulation.

Et ex istis sequitur decima vestis quod fideles viantes debent esse *in tribulacione pacientes*. Cum enim ex dictis debent gaudere de premio et maior fructuosa tribulacio infert maius premium, debent esse *in tribulacionibus* eciam auctis cum gaudio *pacientes*. Sed oportet 20 in pacientia ista attendere quod non inferatur propter factam iniuriam vel peccatum sed propter defensionem iusticie in causa Dei; quod si propter perpetratum facinus tribulacio inferatur, adhuc Deus ex sua misericordia pacientem humiliter condonat et premiat in 25 beatitudine tamquam repertum finaliter in suo servicio.

11. Continual prayer.

Undecima vestis est *continua oratio*. Cum enim non possumus ordinate istas vestes induere sine speciali Dei informacione, patet quod necessarium est continue petere divinum suffragium. Ideo dicit Apostolus quod 30 *debemus orare sine intermissione*. Quicunque enim in quocunque ministerio Deo ordinate serviverit bene orat; nec mirum de contextu subtilitatis verborum Apostoli, quia omnes dicte vestes sunt conclusiones pulcherrime ex fide demonstrabiles et instancias oppositas facile est 35 fidelem tollere.

Arguunt enim quod debemus tribulantes nos diligere et pro ipsis tamquam benefactoribus exorare, quod verum est, cum aliter Christus non vocasset Judam

10. Apostolus; sequitur lacuna. 11. Psalmo sequitur lacuna. 27. In marg.: 11. 37. In marg.: a.

10. Rom. VIII, 33. 12. Psalm. CXXV, 6. 17. Rom. XII, 12.
27. Rom. XII, 12: *Orationi instantes*. 31. I. Thess. V, 17.

amicum nec pro suis cruciatoribus exorasset. Secundo We are not to arguunt, quod cum sit bonum et gaudiosum homini ^{invite} tribulacione tribulari, homo eius maioritatem appeteret sine fine, ^{and must pray} ^{against the} devil's wiles. Fol. 248^c quia semper eius maioritas foret | homini magis bonum.

5 In isto dicitur quod in tribulacione tali sunt multa, ut passiva tribulacio tribulati, et de ista, cum in pacientia accepta fuerit, indubie est gaudendum. Sic enim homo gaudet armorum propter spem sequentis mundane glorie acucius tribulatus. Quanto magis fidelis in causa Dei de maiori premio magis certus? Ideo dicit Jacobus primo capitulo: *Omne gaudium existimate, cum in temptaciones varias incideritis;* sed quia mente est, tribulacionum huiusmodi finem habere, quia ad ultimum terminari ad mortem, ideo patet quod facta (ut valet verbum cum bene concluditur), quam diu datur occasio tribulandi, passive etiam usque ad mortem, debet homo cum gaudio illam pati et dolere de tribulancia et per consequens non prudenter ad tribulacionem propriam irritare. Verumtamen eo ipso quo maiorem tribulacionem virtuose tulerit foret illa sibi melior qualibet parte sua. Et quia in ista materia fallere potest diabolus, necessitamur *instare oracioni* et informacioni infallibili Dei nostri.

Duodecima vestis est *compaciencia necessitatibus sanc-* 12. Compassion for the ^{torum.} Cum enim fratres nostri necessitentur ex repug- necessities of the Saints. nacione quomodolibet tribulari, debemus ex condicione caritatis eis compati, dolentes de causa et tribulacione secundum rationem qua ex infecta radice producitur. Et sic debemus de eodem gaudere et dolere secundum 30 disparem rationem; et hinc Apostolus ad Corinthos: *Quis infirmatur et ego non infirmor? Quis scandalizatur et ego non uror?* Quod si sumus sic *compacientes tribulacionibus sanctorum*, non dubium quin communicabimus bonis suis. Deus enim est pronior ad premiandum 35 propter participium meritorum quam ad puniendum cum merore tribulatorum.

Tertia decima vestis est *hospitalitas sanctorum in* 13. Hospitality. tribulacione viancium. Cum enim debemus necessitatibus

1. Cod.: exorare; ib. In marg.: b. 2. Cod.: Cum sint. 12. mente: ita cod. 14. facta; sequitur lacuna; Adde: tribulacione. 17. Cod.: dolore. 24. In marg.: 12. 30. Corinthos; scil. dicit. 37. In marg.: 13.

11. Jacobi I, 2. 24. Rom. XII, 13: *necessitatibus sanctorum communicantes.* 31. II. Cor. XI, 29.

eorum, et ipsi sunt hospites peregrini in terris pro amore Christi, patet ex evangelio Matthei XXV°, 35 quod debemus ipsos in domum *colligere vel iuvare*. Sed in isto oportet cavere de discipulis Antichristi.

14. Blessing
persecutors.

Quarta decima vestis autem est quod homo *benedicat suis persequenteribus*, ad quod necessitat racio, cum ini-mici huiusmodi lucrifaciunt persecuto et secundum rationem illam vocantur amici a Domino, quia ad Rom. VIII°, 28 *timentibus Deum omnia cooperantur in bonum.*

15. Blessing and
not cursing.

Ideo decima quinta vestis mandat: *Benedicite et nolite maledicere.* Nam virtute benedictionis augetur premium et maledicione non maioratur sed tollitur et per consequens non mitigatur sed ad deterius irritatur. Ideo vulgariter dicunt fideles quod tres sunt leges in parte contrarie, prima qua redditur malum pro bono et hec est diabolica, secunda qua redditur bonum pro bono et malum pro malo et hec est ethnica et humana, tercia qua regulariter redditur bonum pro malo et hec est invincibilis et divina.

16. Rejoicing
with them that
rejoice.

Sexta decima vestis est quod debemus *gaudere in Domino cum pudice gaudientibus*, et septima decima quod debemus *flere cum flentibus*, quia cum debemus membris Dei conformari in bono, patet quod utraque pars ex vi communicacionis sanctorum; quamvis autem non prompta sit nobis effusio corporalium lacrimarum, tamen in promptis habemus fletum interioris hominis, qui fit ex vera compassione quam misericors adhibet tribulatis.

18. Being of
one mind to
each other.

Decima octava vestis est quod cuncti fideles viantes sint concordes in animo *id ipsum invicem sencientes.* Quamvis enim necessitemur quoad nos ipsos in principio sentire discorditer, tamen debemus ascendere quounque habuerimus primum principium omnino immobile, et sue voluntati ac ordinacioni debemus simpliciter subiacere. Et tunc *sentimus id ipsum invicem* et meremur.

19. Not minding
high things.

Unde decima nona vestis est quod simus *non alta sapientes zelo superbie*, quia tunc non ascendimus primo principio conformandi et per consequens, dum ipsum non sapuimus, insipidum est et demeritorium quicquid

1. eorum scil.: succurrere. 5. In marg.: 14. 11. In marg.: 15.
16—19. In marg.: a, b, c. 21, 22. In marg.: 16, 17. 28. Cod.: tribu-lantis. 29. In marg.: 18. 30. Cod.: in invicem. 36. In marg.: 19.

5. Rom. XII, 14. 11, 12. ib. 21. ib. 15. 30. ib. 16.

hic agimus. Et ita ultima vestis est quod debemus tam ^{20.} Consenting
modis quam personis humilibus consentire. Tunc enim ^{to what is}
disponimur ut Dei beneplacito conformemur et cum
Deus humilibus dat graciā nobis ipsam, ut instruamur
⁵ in mediis et in finem ultimum beatifice elevemur.

SERMO XIII.

Nolite esse prudentes apud vosmet ipsos. Ad Rom. XII°, 16. *Ten conditions*

Fol. ^{248^a}

In ista epistola immediate sequente post proximam ^{to be observed}
in capitulo XII° ad Romanos docet | Apostolus gentiles
¹⁰ et in eis cunctos fideles decem condiciones laudabiles
secundum quas debent in seculo conversari. Primam
autem exprimit sub hiis verbis: *Nolite esse prudentes* ^{1. To shun}
apud vosmet ipsos. Ista autem astucia qua mundanus ^{selfish cunning.}
machinatur malum contra proximum peccatum commis-
¹⁵ sum est periculosissimum inter seculariter conversantes, in
tantum quod mundanus reputatur indigne vivere, nisi
habuerit istam astuciam, ideo vocatur communiter pru-
dencia personalis; et Apostolus vocat eam prudenciam
apud homines. Sed indubie non est prudencia apud
²⁰ Deum, cum non sit virtus sed vicium destruens caritatem.

Dicitur enim communiter apud regnicolas quod debent
festinanter invadere regna alia, ne sibi noceant in fu-
turum, sicut et habens proximum suum suspectum de
futura malicia prevenit malum alteri iniuste sepius
²⁵ machinando. Et ista vocatur mundana prudencia quam
Paulus prohibet et in ipso Deus.

Ex ista autem radice duo puulant secundum excu- ^{2. Not to render}
sacionem iustificatam communiter apud mundum quod
homo *malum pro malo reddat.* Et contra doctrinam
³⁰ priorem nunquam bonum pro malo, quod venenum per
multas evidencias potest tolli, primo quod Deus ex
irracionabilitate operis non potest nisi bonum pro malo
reddere, igitur cum omnis christianus tenetur sequi ^{Offence against}
Christum Deum et hominem, *nullus christianus debet* ^{God requires}
³⁵ *malum pro malo reddere.* Ergo cum Christus propter
huius condicionis maliciam hoc non potest (si enim
punishment,

1. In marg.: 20. 4. graciā; hic aliqua desunt: sic et nobis. 11. In
marg.: Nota. 14. Cod.: qua proximum. 15. est; cod.: et. 17. In
cod.: communiter twice. 21. Opinio bellorum. 27. In marg.: Dubia.
30. In marg.: 1.

6. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 249—251.
Dominica tertia posse Octavas Epiphaniae. 29. Rom. XII, 17.

aliquis tribuit Deo malum, tunc peccat offendendo ipsum, and in omitting to punish God would return evil for evil. et per consequens Deus ex sua iusticia retribuit sibi penam), et cum illa pena sit iusta et bona eciam pacienti (ut hic supponitur), patet conclusio. Deus enim non potest se continere cum isto peccato ne puniat, sed si hoc faceret omittendo iusticiam, malum pro malo redderet.

In returning civil a man exasperates his adversary,

as is instanced in the wars between England and France.

Forgiveness brings better results than retaliation.

Vengeance belongs to God.

True law is God.

Item, quicunque malum pro malo reddiderit hostem ad maius malum exasperat et se ipsum a bono meriti apud Deum dampnificat; cum nemo debet hanc legem maledictam implere. Assumptum patet ex hoc quod nemo habet occasionem vel evidenciam probabilem nocendi proximo, nisi propter iniuriam quam proximus sibi infert; augmentata ergo vel innovata iniuria innovatur occasio plus nocendi. Unde audenter assero quod nunquam inter regnum Anglie et Francie fuisset bellum tam diu continuatum nisi propter iniurias altrinsecus innovatas; peccant ergo clerci et prelati utriusque regni qui plane et aspere non predican istam fidem.

Et quoad secundam partem assumpti patet quod ex omissione fidei istius practice amittit fidelis meritum tribulacionis, quod foret sibi prestancius quam omnia bona temporalia huius mundi.

Item, finis optimus ex redditione mali reciproca foret vindicacio propria vel mitigacio, ne hostis inferat maius malum, sed finis necessario sequens ex lege Apostoli est prestancior isto fine; ergo stultum foret et diabolicum legem priorem admittere et legem secundam dimittere. Supposita maiori minor ostenditur: Nullus (inquam) dubitat quin melius foret ad beatitudinem committere in manus Dei vindictam quam viantem in persona propria vindicare. Unde Christus nunquam in persona propria se vindicavit humanitus sed secundum paciem que fuit infallibilis passus fuit, ymmo videtur vindicanciam talem in servis Christi sapere manifestam blasphemiam, cum ex fide Deo sit proprium finaliter vindicare a quo non potest deficere. Et si obicitur quod leges humane et divine que sonant in vindictam tunc omnino deficerent, patet quod lex talis quam oportet concedere esse Deum sic vindicat, non persona hominis ita passa, et ex hinc dictum est quod luciferina foret superbia dimissa Dei vindicta christianum taliter

7. In marg.: 2; ib. Cod.: redderit. 9. Cod.: quod cum. 16. Cod.: continuum; ib. cod.: altrinsecus. 23. In marg.: 3. 31. The accusative after 'videtur' is used in Wyyclif. 35. Cod.: ex twice.

vindicare. Securitas eciam ex hoc patet quod impotens suum inimicum in vindictam propriam nescit si in hoc perdet propriam substanciam atque vitam, sed cum hoc sepe contingit, reliquum autem suum meriti non 5 potest deficere, patet in presumente duplicitas et stulticia utrobique. Et quantum ad pacem confirmandam posterius patet quod boni retribucio contra malum stabiliret pacem in Domino, sed oppressio per malum vindicte ad tempus posset facere invasores dimittere, sed 10 invalescente parte oppressa (quod est in manu Domini) thesaurizat, ut post crudelius vindicetur. Stulta ergo foret invasionis causa ubi periret securitas boni invasionis et supposita eius evacuacione nesciretur utrum Fol. 249^a parti invadenti | caderet ad profectum. Lex ergo cari- 15 tatis est per se sufficiens ad gignendum concordiam et tam pars sibi ipsi contraria quam clericus et prelatus specialiter in hac parte fidem negat et est infideli deterior.

Hanc ergo legem debemus studere, addiscere et 20 docere, quia in ipsa patet tam subtilitas quam salubritas christiani et experientia expergefaciens nos ad istam legem attencius publicandam foret certitudo qua scimus secundum legem peccati tam invasores quam invasos altrinsecos impediri. Nam communiter dampnificatur 25 pars utraque sed specialiter invasores. Ille ergo foret infidelis regi et regno qui videret eos cadere in hoc precipucium et non (quantum in ipso est) a periculo prohiberet. Sed ignorancia fidei, attencio ad bona solum presencia et prurigo ad terrenam gloriam sunt in causa: 30 sed non dubium quin sic ingratus suis domesticis sit proditor Deo et homini et pessimus infidelis.

Tercio debemus esse *providentes bona non tantum coram Deo sed eciam coram omnibus hominibus*, quia debemus tantum prodesse ecclesie quantum sufficimus, 35 et per consequens non solum quoad nos providere de rectitudine vie; quod fit et (illud enim quod prodest uni persone ecclesie virtute spiritualitatis prodest et omnibus corporaliter) ab omnibus est sentitum, cum quedam sit distincta sensacio et alia sit confusa. Sed

Danger of retaliation.

Duty of keeping in mind the law of forgiveness.

3. In doing right we do good to others.

1. impotens. Rectius: impetens. 14. Cod.: ad perfectum. 20. Cod.: subtilitas. 22. Cod.: fore. 36. Cod.: quod fit in.

isti condicioni repugnat mutitas et zelus ad privatum commodum vel honorem.

Et quia oriuntur bellum atque contencio ex istorum carencia, ideo quarto consulit expressius, *si fieri potest quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.*⁵

4. Duty of bearing private injury,

Nichil enim impediret iuxta dicta tales pacem communem nisi impaciencia proprie iniurie; sed illam debemus tollere. Si autem extrinsecum membrum diaboli vult quantumcumque pacientes proximos infestare, eadem est medicina, paciendo inimicos diligere; et tunc¹⁰ (quantum in nobis est) pacem habemus cum hostibus, cum facti sunt nobis amici atque benefici. Et quantumcumque viantes distiterint, ex vi communionis fidelium nobis prosunt; quod si rebellamus et irritamus hostes ad pungnam, in nobis est causa quare pax inter proximos non servatur.

5. and of renouncing revenge.

Et ex istis quinto est tollenda invasio: ideo dicit *non vos defendentes carissimi.* Cum enim anima posita in adoptione sit hostis invasio (quod ab Apostolo vocatur defensio) et paciens iniurie accepte que est unde²⁰ quaque securior atque utilior, non foret filius carissimus qui ipsam renueret et arma priora contrarie condicionis acciperet. Sic enim Christus qui uno verbo posset cunctos hostes suos prosternere (ut patet Johannis XVIII°) elegit humiliter ipso pati; quomodo ergo filius eius²⁵ animus non faceret similiter.

Objections:
1. This would condemn the Pope for fighting.

2. Rulers would have no power of compulsion.

3. God's gift of strength would be useless.

Sed contra istud instant plurimi quod non licet christiano et specialiter pape pungnare, quod est contra fidem iam currentem.
Item, tunc periret regnum et militum officium et³⁰ per consequens totum brachium seculare, quod est expresse contra scripturam sacram.

Item, sicut homo habet secundum potencias anime vim se ipsum naturaliter defendendi, ut patet de ratione, sic habet secundum potencias corporis vim se ipsum³⁵ corporaliter defendendi. Sed superflue Deus et natura tribuerent vim tales hominibus nisi possent secundum tales vim finem exequi in effectu; ergo licet homini corporaliter se ipsum defendere et inimico resistere. Et

1. Cod.: et twice. 7. Cod.: proprio. 8. Cod.: extrincicum.
18. asina in cod. 20. Cod.: accepto. 22. revireret in cod. 27. In
marg.: Dubium. 29, 30, 33. Cod. in marg.: 1, 2, 3.

cum talis resistencia non posset esse sine accione corporea comitante, videtur quod inimicos hominis sit sibi licitum inpugnare.

Ad primum videtur michi quod licet brachio seculari defensive pugnare cum hostibus invadentibus. Sed ars ista est periculosa atque difficilis, quia oportet ad causam, ad formam, ad finem attendere; ad causam, cum sit pro defensione fidei non pro stercore temporalium; ad modum, id est, ut sit cum moderacione, 10 pugnando primo cum ratione trahente ad concordiam, si potest fieri. Sed impossibilitante homine ad istud, oportet finem, qui est caritas, modum agendi et paciendi discrecius mensurare, sic videlicet quod pugnans caritative diligit hominem quem impugnat et semper sit 15 paratus istam viam dimittere, dum hostis vult viam rationis accipere; via tamen securior foret pugnare spiritualiter non cum gladio aerem verberando sed Deum orando, sic in tractu hostes ad concordiam obsecrando, et in illa reputata vecordia mortem si oporteat paciendo. 20 Et istam viam videtur Paulum innuere, quando dicit *non vos defendentes karissimi.*

Et patet solucio ad primum quod non negandum est assumptum, extendendo nomen christiani ad quemcunque qui se putat christianum. | Nam secularis sed non clericus 24^b pugnat licite (modo quo dicitur) contra adversarium in operे infidelem; et iudicet ecclesia quis est talis. Quantum enim ad possessionatos clericos, videtur ne quod medium temptandum in principio foret ipsos de secularibus dominii potestate regia spoliare. Et non dubium quin hoc 30 posset fieri meritorie, facilius atque securius quam hostes quoscunque pugnando invadere, et Deus moveret partes secularis brachii ad perficiendum sufficienter et prudenter istam substraccionem dominii per quam ecclesia venenatur. Numquam enim sum ausus ad bellum vel pugnam cor- 35 poralem consulere sed ad partem securiorem ad quem or- tatur Apostolus. Unde Abraham et David thauri legis veteris fuerunt in statu imperfecciori et magis ambiguo quam debent esse altilia legis nove. Unde quod papa vel clerici pugnant per se vel alias pro temporalibus est meridia- 40 num demonium et inducit fidem perversam in perfidiam.

Answers:
1. The Government may repel invaders;

but must be ready to make peace, if it is practicable.

But the clergy may not fight thus.
To stop them their lordships should be withdrawn.

Wyclif has never counselled war.

3. In marg.: Responsio.
31. Cod.: invadere twice.

4. In marg.: i.
40. Cod.: inducat.

12. Cod.: que est.

36. Cf. Ezechielis XXXIX, 18,

2. Kings would be diverted from external wars to the suppression of wickedness at home.

Ad secundum dicitur quod non est color in consequencia sed bene sequitur ex isto cum veris quod reges et milites qui iam pugnant illicite, quia contra caritatem, pugnarent per rationem contra suos domesticos inimicos ecclesie. Lex enim caritatis sentenciat quod prius incipiat caritas ab ipsis domesticis quam a regnis vel personis exteris; ideo cum nullus debet pugnare cum aliquo nisi secundum caritatem, ut patet ex fide, et pugna cum ratione et cum temporalium substraccione sonat securius in caritatem quam pugna cum gladio, patet quod 10 brachium secularis regnum non pugnaret cum exteris regnis in gladio, antequam istam pugnam cum domesticis complevisset. Absit (inquam) fidelem credere quod non sit militum officium nisi cum gladio sic pugnare, quia tunc foret status imperfectissimus, quo Deo in ecclesia 15 serviretur.

It is the duty of rulers to perform the seven works of mercy, and to resist Christ's enemies.

Debet autem milites servire Deo faciendo utrumque septenarium operum misericordie et secundum periculosisimum opus militum (modo quo dictum est) inimicos Christi et ecclesie expugnare. Unde Luce III° legitur 20 quomodo milites venerant ad Baptistam querentes quid ipsi facerent merendo beatitudinem et respondit: *Neminem concuciatis neque calumpniam faciatis et contenti estote stipendiis vestris;* ubi patet luce clarius quod prece Christi et organum Spiritus Sancti primo pro 25 hibet oppressionem vel invasionem extra caritatem, ad quod sunt milites prioniores. Secundo quod non excitet ad pugnas, quod licet sit minus malum, tamen ad illud sunt milites nimis proni. Et tertio quod quiete in caritate non remurmurent pro copia temporalium ut 30 solemplius sint ornati, ubi manifeste patet quod militum officium stat principaliter in predicto servicio Dei suspensa pugna qualibet corporali.

3. While spiritual warfare is of most importance, bodily war may be incumbent on laymen.

Ad tertium dicitur quod finalis conclusio est concedenda; sed sicut anima est dignior corpore, ita debet 35 fidelis pugnam preponere anime et exclusa eius sufficiencia per invasionem diaboli ad pugnam abstractionis temporalium inclinare, et supposito quod ista non sufficiat, tunc cum predicta condicione triplici hostes corporaliter expugnare. Sed hoc solum secularibus debet 40

1. In marg.: 2. 6. Cod.: regis. 34. In marg.: 3.

22. Lucae III, 14.

competere; clerici autem debent aliam viam securiorem eligere. Et si replicatur quod ipsi habent potentiam corporalem ut ceteri, quare ergo non licet illis uti potentia sua in sui defensionem ut faciunt seculares?

Sed erubescant impudici qui istud obiciunt; ipsi enim habent ut seculares organa procreandi et tamen propter beatitudinem adquirendam se castrant ut eunuchi (ut docet evangelium). Quare ergo non propter magis meritum sic exercitarent suam potentiam corporalem?

nam Psalmo sribit Sapiens: *Fortitudinem meam ad te custodiam*. Quomodo ergo non custodit potentiam suam ad Deum amplius venerandum qui usum illius vertit in melius, eligendo viam Domino plus placentem?

The clergy may not fight.

Sexta condicio sequens ex priori est quod quilibet christianus daret locum ire; ille autem dat locum ire qui propter iniuriam Dei in caritate irascitur et propter honorem proprium aut iniuriam propriam vindicandam non irascitur, sed expellit talem iracundiam ut venenum. Ille autem dat locum vere ire et excludit iram diaboli.

Sicut enim virtuose iratus est Dominus, sic Moyses et alii servi eius; unde ad discernendum unam iram a reliqua utendum est regula Augustini. Non enim est aliqua passio anime vel aliqua creatura quin in illa reuceat divina iusticia, nec est aliqua ira culpabilis nisi secundum rationem qua deficit a Dei iusticia; colemus ergo de ira que est humana passio illud quod Fol. 249^c pure sapit iusticiam ab illo quod a defectu iusticie est fundatum. Et credamus quod illud autonomatice inest Deo et perfecte quadammodo iustis suis. Et sic dicit Psalmus *Deum furere et irasci*. Moyses autem dicitur sepe irasci propter ydolatriam, licet quoad iniuriam suam fuerit mitissimus. Ille ergo secularis aggrediatur bellum corporeum qui scit colare hanc virtuosam iram per se ab alia viciosa, et ille qui nescit nisi illas consfundere omnino abstineat a bello huiusmodi corporali. Sed sciat rectus colator quod non irascatur nisi pure ad vindicandum Dei iniuriam et ad utilitatem persone iniuriantis atque ecclesie, et nullo modo sit in animo irracionabiliter perturbatus nec intendat honorem vel lucrum proprium, ut faciunt communiter bellatores. Ideo

^{6.} Giving place unto wrath, i.e. being angry in God's cause, not in our own.

We must purge our anger of all injustice,

and be sure that our motives are not personal.

28. Cod.: quod deest.

10. Psalm. LVIII, 10. 15. Rom. XII, 19. 22. Regula Augustini; cf. Trialogum, pag. 175. 30. Psalm. CV, 40.

confirmat Apostolus suam sentenciam per dictum Deuteronomii XXXII°, 35 *Michi vindicta et ego retribuam.* Nam impossibile vel nimis difficile est pugnantem, concussum vel lesum non irasci alteri propter vindicte proprie appetitum. 5

7. Feeding our enemies; not in preference to others, but of their needs come before us. Septima autem condicio obligans ad dilectionem cuiuscunque proximi eciam inimici sub istis verbis exprimitur: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum.* Ubi notandum contra sophistas quod signum conditionis non exprimat nudam consequenciam ad hunc sensum; 10 quod si inimicus tuus esurierit, debes eum cibare corporaliter, quia tunc Christus peccasset continue, et cuncti fideles forent necessitatibus propter inimiciciam spiritualem criminis peccare continue, oportet eos quantumcunque distantes ad criminosos currere et ci-15 bare vel aliter omittere quod debent facere. Ideo dicunt notantes equivocaciones quod *si* in talibus locucionibus simpliciter circumstancie paritatem . . . ac si scriptura intenderet, *si esurierit inimicus tuus* et fuerit in magna necessitate tibi ita positus, *tunc debes ceteris paribus 20 eum cibare et potare cibario corporali et omnino spiritualiter, volendo eum habere firmitatem fidei tamquam cibum et superaddicionem consilii tamquam potum;* nam istas voluciones que terminantur ad cibacionem spiritualem pacemque exigit regula caritatis: sic debet intelligi dictum 25 Sapientis Prov. . . . et dictum Apostoli in hoc loco.

8. Giving them drink; so lighting the fire of charity within them, 8. Giving them drink; so lighting the fire of charity within them,
9. not to be overcome of evil.
He who is slain for God's sake is a conqueror.

Et patet quomodo octava condicio debet intelligi: *Si silit, potum da illi: Hoc (inquit) faciens carbones ignis congeres super caput eius.* Relevare vero necessitatem inimici in casu huiusmodi est dare occasionem, 30 ut ignis caritatis in sue mentis arbitrio accendatur.

Nona vero condicio est quod homo *nolit vinci a malo* intelligendo per malum sive peccatum sive suum subiectum proprium vel extrinsecum. Cum enim homo virtuose occiditur ab inimico qui sit membrum diaboli et 35 peccatis suis qui sunt diabolice armature, non vincitur ab eis sed eos superat per virtutem. Ex cuius Victoria coronabitur apud Deum. Et (ut breviter dicatur) non est possibile hominem superari vel vinci nisi a peccato

2. Cod.: Vindictam. 15. Cod.: distanter. 18. paritatem (?) Cod.: pit^{em}; Unum verbum excidisse videtur. 26. Prov.; sequitur lacuna in cod. 29. Cod.: Congeries. 34. Cod.: extrincicum. 37. Cod.: sed twice.

proprio superetur, quia incitetur quantumcunque ab hoste extrinseco occiderit corpus superante anima digniori. Ille homo superat, quia pars eius nobilior superat in qua per se eius personalitas est servata. Unde in proprio loquuntur qui dicunt mundane quod inimicus superat hostem suum ex hoc quod ipsum occidit, cum proprio loquerentur, dicendo quod occisus per paciem quam per virtutem anime superat suum.

Ideo Apostolus dicit condicione decima et finali: 10. Overcome evil with good; i. e., overcome sin by the strength of virtue.
Vince in bono malum. Tunc enim facit fidelis sic, quando in bono virtutis superat reprobum vel peccatum, quod cum sit facilius ac secundum rationem multipliciter bonum melius, est instancius faciendum; considerando quidem triplicem rationem boni dicitur communiter quod aliquod est bonum utile, aliquod delectabile et aliquod est honestum, sed quid utilius quam adquisicio beatitudinis? quid delectabilius quam secundum viam virtutum incedere in qua angeli beatifice delectantur? aut quid honestius quam abrenunciare diabolo et peccato per se maxime fedativo secundum viam angelicam ad beatitudinem ascendendo? Quamvis autem multa dura circumstant istam epistolam, tamen sunt ad breviores epistolas differenda.

SERMO XIV.

25 *Nemini quicquam debeatis nisi invicem diligatis.* Ad Rom. XIII°, 8.

In ista epistola pro finali conclusione trium precedentium Apostolus epilogat caritatem, immo si quemcunque fratrem tuum perfecte diligis, satis est ad observantiam mandatorum. Primo tamen tollende sunt Fol. instancie quibus instant avari | atque sophiste contra 249^a primum verbum Apostoli. Si, inquit, nemo debet quidquid debere alteri nisi dilectionem mutuam vel caritatem ut diligit fratrem suum, cum hoc non sit pecunia vel aliquod temporale, sequitur quod non est debitum de aliquo temporale. Et cum nemo potest mercari cum aliquo sine obligacione pro aliquo temporali, sequitur quod talis obligacio non implicat debitum, et per con-

Love the fulfilment of the law.

2. Cod.: extrinsecō. 3. Cod.: superiat. 8. suum; scil. hostem.
 9. Cod.: dicit quod. 13. Cod.: boni. 32. In marg.: 1; Duplex obiecō. 33. Cod.: vel ut caritatem.

24. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 252—254. Dominica quarta post Octavas Epiphaniae.

Objections:
 1. This would put an end to all commerce,

sequens nemo potest de debito corporali fratrem suum impetrere.

2. and to payment of debts.

Et contra idem instant sophiste multipliciter: Nemo, inquit, debet quicquam solvere fratri suo nisi dilectionem debet solvere, et per consequens nichil terrenum cum quo vita conversancium nutritur; nemo autem ex nuda dilectione posset vivere.

Answer: double use of 'nisi': affirmative and negative.

Sed pro ista argucia infamis binarii est notandum quod *nisi* est equivocum ad hec duo. Quandoque enim enim sumitur exceptive ut neverunt logici exponentes ipsum dupliciter, scilicet per affirmativam et negativam.

Affirmativa autem est prima exponens et preiacens exceptive, quando autem sumitur negative simpliciter, tunc valet istis duobus '*si non*', ut quando dicit Apostolus II. Cor. *Michi autem absit gloriari nisi in cruce,* cum intencio sua sit quod in Christo crucifixo principaliter glorietur. Sed intendit quod in nullo glorietur si non in cruce et in passione quam Christus in cruce pertulit, et per distincionem et equivocationis detectionem tolluntur argucie sophistarum. Intendit enim

The Apostle means that love is the chief debt.

Apostolus quod nec in commercio corporali nec spirituali sit quisquam debitor homini si non secundum legem caritatis principaliter debeat ipsum diligere. Ab aliis autem debitibus temporalibus potest homo exui sed ab isto debito propter eius spiritualitatem et perpetuitatem nunquam exuitur. Quanto enim quis fratrem suum ardencius dilexerit in caritate tanto plus tenetur

This is a constantly growing debt which can never be acquitted.

sicut quantum plus de servicio Deo reddiderit, tanto plus de servicio debet Deo, quia servicium Deo in pensum et dileccio caritatis ex novitate mercedis et delectacionis quam inferunt continue obligant ad simile magis novum. Sic autem non est de temporalibus debitibus propter eorum imperfeccionem, et ideo sicut insolubiliter quis debet Deum et proximum suum diligere, sic insolubiliter debet Deo servire. Et hoc intendat Apostolus in primo verbo huius epistole quando dixit: *Nemini quicquam debeatis si non ut invicem diligatis.* Nemo enim debet mercari vel tractare cum proximo nisi ad fratrem, ut ipsum caritative diligit, cum

3. In marg.: 2. 8. In marg.: Duplex responsio. 9. quod nisi / in cod.; in marg.: nullum verbum adicitur; ib. in cod.: he. 15. Cor. sequitur lacuna. 20. Cod.: detencionem; ib. sophisticorum. 29, 30. Cod.: redderit. 34. Cod.: insolubiliter.

in hoc consistit merces perpetua. Beati quidem perpetuo diligunt licet dispariter tam suos socios quam dampnatos. Nec oportet ulterius pro solucione dictas argacias recitare. Probat autem Apostolus conclusionem suam per hoc medium: Si quis perfecte *proximum* suum *diligit*, totam *legem* decalogi *implevit*, cum omnia septem mandata secunde tabule ad hoc tendunt finaliter ut proximus diligatur. *Qui autem offendit in uno eorum* (secundum Jacobum) *factus est omnium reus*, et per consequens nullum perfecte implevit nec proximum suum perfecte diligit, quod si non facit, tunc cum paribus est prevaricator omnium trium mandatorum prime tabule et sic tocius decalogi. Unde I. Johannis dicit Sanctus: *Qui enim fratrem suum quem videt non diligit,* 15 *Deum quem non videt quomodo potest diligere?* Quasi diceret: Nullo modo. Sicut ergo unum mandatum est connexum cum reliquo, sic mandata dilectionis Dei et proximi sunt connexa. Ideo dicit Veritas Matthei . . . quod *in hiis duobus mandatis universa lex pendet et prophete*, ymmo secundum Apostolum hic *plenitudo legis est utraque dileccio*, hoc est, si quis alteram earum perfecte habuerit, totam legem implevit, et sic caritativa dileccio est servanda propter sui brevitatem, propter communitatatem, delectacionem et propter finalem retribucionem, probat autem Apostolus de septem mandatis secunde tabule quod *omnia includuntur in uno verbo caritative dilectionis*, ut patet litera.

Circa istam epistolam dubitatur utrum caritativa dileccio et fratum validorum clamorosa mendicacio sint 30 compossibilis, et videtur quod non, quia eo ipso quod frater sic mendicaverit indebite, concupiscit rem sui proximi, et si sic, offendit in ultimum mandatum decalogi et per consequens est prevaricator cunctorum iuxta beatum Jacobum; et sequitur oppositum dubii propositi. 35 Quoad assumptum patet quod licet fidelem concupiscere omnia bona Dei, cum *iustorum sint omnia*, et Deus super omnia bona sua constituet servos suos, quod cum sit concupiscibile, patet quod licet bona alterius vi caritatively

22. sic. Cod.: si. 24. Cod.: dilectionem. 25. septem; cod.: quinque. 27. Cod.: et patet. 28. In marg.: Dubium notandum.
30. In marg.: Prima racio.

8. Jac. II, 10. 14. I. Joh. IV, 20. 18. Matth. XXII, 40.
21. Rom. XIII, 10. 26. Rom. XIII, 9: *In hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut te ipsum.*

Perfect love to
our neighbour
fulfils the whole
law.

Such begging is a sign of communionis concupiscere. Sed tota prevaricacio est in concupiscencia indebita. Quod autem talis mendicacio dicit concupiscenciam indebitam sic suadetur, supponendo | quod dicit concupiscenciam boni proximi. Nam ^{Fol. 250*} talis concupiscencia non est fundabilis in scriptura nec a Christo vel aliquo eius apostolo exemplata. Ergo ipsa supposita est valde indebita, cum tam in scriptura quam in vita Christi et apostolorum est omne opus hominis licitum exemplatum. Assumptum patet ex hoc quod nec in Christo nec in factis apostolorum fuerunt *est et non*, sed in apostolis et specialiter in Paulo fuit talis mendicacio detestata. Ergo nullibi per eos fuit licenciata. Christus enim qui *venit non legem solvere sed implere* nullibi taliter mendicavit. Nam Deuteronomii XV°, 4 *omnino non erit indigens et mendicus inter vos*; ¹⁵ ubi certum est quod loquitur de taliter mendicante et de incarcerated quem oportet divites prevenire. Et hinc Apostolus mendicitatem tantum exhorruit (ut patet Actuum XX°, I^a Thessal. IV° et II^a Thessal. III°). Nec dubium quin hoc organum et Spiritus Sanctus fistulans ²⁰ erant in isto concordes.

Christ gave no example of such begging.

Item, ex fide supponitur quod Christus fuit omnipo-tens, omnisciens et omnivolus, et per consequens se-quitur cum veris quod tota conversacio sua atque commissio ordinata fuit, ut postmodum sit viatoribus ²⁵ in exemplum. Cum ergo totum evangelium non cavetur de tali mendicacione Christi, sed innuitur manifeste oppositum, sequitur quod non taliter mendicavit. Pro antecedente patet, cum talis mendicacio fuisse notabile exemplum fidelibus ad faciendum similiter, quod Spiritus ³⁰ Sanctus non omisisset ipsam exprimere nisi blasphemetur quod fuit negligens in dando fidelibus legem suam. Unde ceci sic mendicantes per rimas evangelii circum-palpant, ubi possunt sibi fingere mendicacionis huius-modi fundamentum. Et fingunt triplex mendacium; primo ³⁵ ex illo Joh. IV°, 7, ubi Christus dixit Samaritane ut daret sibi bibere; sed hoc diffuse explanatum est alibi non fuisse mendicacionem. Et utinam fratres non men-dicarent aliter quam de aqua.

They urge Christ's request to the woman of Samaria.
They do not beg only water.

6. Cod.: alico. 22. In marg.: Racio secunda. 35. In marg.: Triplex fictio pro mendicacione; ib. in marg.: t.

10. II. Cor. I, 18. 13. Matth. V, 17.

Secundus locus est illud Luce XIX°, 5, ubi Christus Christ did not dixit Zacheo: *Zachee festinans descendere, quia hodie in domo tua oportet me manere.* Sed patet quod hoc non beg of Zacchaeus, but est verbum taliter mendicantis, sed innocentis Domini 5 imperantis.

Tercius locus est illud Luce X^o, 41, ubi Martha fuit Nor did he beg sollicita ministrare Christo cum suis apostolis. Cum ergo venit ad prandium non vocatus, videtur quod taliter mendicavit. Sed deficiente colore in ista argucia, patet 10 quod Christus sepe venit ad prandium tamquam universalis Dominus et vere innocens, quando indecens fuisset quod servi sui ipsum ad prandium invitassent; et non plus sequitur de Christo quam de terreno domino, si venit ad suum prandium non vocatus, ergo 15 mendicat. Christus enim est verior dominus cuiuscunque essibilis quam aliquis dominus secularis. Unde Christus Johannis VI°, 5 in convivando quinque millia hominum de quinque panibus indicat universalitatem sui dominii. Non enim dicit Philippo: Dic populo ut 20 mendicent a proximis sicut ego, sed dicit: *Unde ememus panes ut manducent hii.* Et idem patet Johannis IV°, 8 ubi Apostolus: *abierunt ad villam ut emerent Christo cibum.* Que ergo necessitas sibi, ut aquam a femina mendicaret? Unde Matthei XXI° postquam fuit famelicus 25 et detestans istam mendicacionem non panem peciit clamorose, sed surgens in Bethaniam cras mane rediit ostendens suum dominum et ingressus in templum dominanter eiecit ab eo in persona propria illicite commercantes.

30 Item, Christus non sic mendicasset dando exemplum servis suis ad faciendum similiter nisi hoc fuisset racionabile et conveniens statui innocencie. Sed omnino patet oppositum. Ergo Christus non mendicavit taliter ad hunc finem. Ordinavit enim Christus, in cuius factis non fuit 35 contradiccio, quod quisque provideret de bonis quoad usum proprium et non foret alteri onerosus. Sic enim in statu innocencie unus non fuisset fatigatus ad ministramendum alteri, sed quilibet libere de fructibus quantum oportuit accepisset; unde post lapsum dedit Deus 40 servis suis propriam potentiam corporalem et iniunxit proprium laborem, ne forent proximis onerosi, ut patet

He taught that each man should provide for himself.

1. In marg.: 2. 6. In marg.: 3. 16. Cod.: essebilis. 22. Cod.: iverunt adierunt. 26. surgens; cod.: gens. 30. In marg.: Racio tertia.

Genesis III°, 19, ubi dicitur non in mendicacione vescere alieno cibario sed *in sudore vesceris pane tuo*.

The friars
disobey God's
command to
labour.

Secte autem iste nituntur in isto et multis aliis pervertere legem Christi, et hinc credunt quidam quod propter omissionem salubris mandati Domini de labore manuali fratres superbiant iuxta illud Psalmi: *In labore hominum non sunt et cum hominibus non flagellabuntur*, ideo tenuit eos superbia. Quando enim oclantur, ut alii non dant se laboricio sed rapine, et quando alii de populo tallagiis et aliis exaccionibus macerantur, illi tamquam filii diaboli peccato liberi non taliter flagellantur. Et cum ex fide laboricum fuit iniunctum a Domino ad reprimendum superbiam, ad memorandum culpam propriam et ad excitandum contemplacionem devotam, patet quod fratres per mendicionem infundabilem a talibus eximuntur. Et hec racio quare Paulus sic se dedit laboricio pro se et sociis, quare Clemens papa prohibuit pauperes baptizatos taliter mendicare; et sic de ceteris sanctis antequam iste secte canine fuerant introduce. Christus ergo qui in summo continue servavit statum innocencie non taliter superflue mendicavit, quia tunc fuisset onerosus ecclesie, nec cuncta opera sue viacionis fecisset ad regulam; et patet quod mencientes de Christo in mendicione ista blasphemant in ipsum et per consequens in totam Trinitatem.

Begging leads
to lying,

as in false
pretence of
need.

Item, cum Christus ex fide Johannis XIII°, 6 sit prima *veritas*, odit mendacia nec dat occasionem, ut eius discipuli menciantur. Sed si daret occasionem taliter mendicandi, daret occasionem crebrius mencendi. Ergo hoc non potuit competere Veritati. Cum enim mendicare sit defectum egentis indicare, patet quod clamans talem defectum sine substrata necessitate manifeste mentitur, et cum tale reale mendacium odit Deus, patet quod non taliter mendicavit. Fratres autem mendicant de

3. In marg.: Nota. 16. Cod.: exuuntur. 17. In marg.: Triplex causa quare homo debet laborare. 27. In marg.: Quarta racio. 31. In marg.: Quid est mendicare. In marg. inf. Nota quid est mendicare? cum quatuor conclusionibus. De eadem materia inf. Sermone XXIX° (Recitius XXVIII°).

7. Psalm. LXXII, 5. 18. Clementina Epist. prior (ed. Dressel), cap. CLI (text. lat.), pag. 103. Sed et eos qui semper ad illum propter praedicationem atque doctrinam conveniebant maximeque quos sciebat divitiis abundare et largiri posse hortabatur, ne semel sancto baptismo purgatos sinerent publice a Judaeis inopiae causa nutriti. Cf. Wyclif's Serm. I, No. IX, vol. I, pag. 64.

Fol.
250^b

plebe avide et communiter elemosinantibus vescuntur The Mendicants fare better than laucus, ut patet de buccis eorum, ymmo in vescibilibus their et aliis temporalibus usibilibus superant multos plebeos almsgivers. a quibus spoliant bona sua. Cum ergo instanter et 5 violenter verberant aerem, eructando mendaciter quod adeo sunt egeni, patet quod sic mendicando seminant spissim mendacia.

Est enim duplex mendicitas, prima qua persona de- Two kinds of vota vere et naturaliter innuit eius indigenciam et begging: 10 pauperiem, et taliter fuit Christus mendicus cum indi- i. Innuitive i. e. cavit in re quantum passus fuit pro homine et sic simply letting loquitur Psalm. XII° quod Scarioth *persecutus est hominem inopem et mendicum*. Et ad hunc sensum dicit real poverty be seen.

Apostolus II. Cor. VIII°, 9 quod Christus fuit *egenus et 15 inops*. Cum enim in statu innocencie non fuissent homines onerati cibariis, quia hoc fuisset superfluum et Christus ex fide tantum servavit statum innocencie quantum racio permittebat, non fuit oneratus cibariis sive pecunia, sed habens continue precise quantum 20 permisit racio vixit in moribus summe bene. Quod autem habuit sacculos atque pecuniam hoc habebat in Scarioth, ut exemplaret posterius possessionem temporalium moderatam.

Secunda autem mendicacio culpanda est peticio cla- 25 morosa sine indigencia necessaria bonorum proximi, without real want. et isto modo Scarioth peciit insinuative de Magdalene valorem unguenti ad trecentos denarios (ut patet Jo- hannis XII°); unde in pena (sicut ponit Psalm. CVIII^o) sunt singuli qui illicite sic mendicant, ideo vocantur 30 Scariotite a pluribus, cum indubie hypocritice devacionem simulant sicut ipse. Unde tales hypocrite false fingunt quod imitantur Christum in conversacione simillime, et nulli a Christo magis degenerant. Si enim cum istis paribus sequerentur Christum in moribus, potissime 35 forent in egencia et mendicacione. Sed quoad egenciam superant multos populos et magnos dominos habentes in propriis sumptuosas domos, utensilia et possessiones que Christus non habuit. Patet quantum ab ipso in

8. In marg: Duplex mendicitas { laudabilis
culpabilis

8. In marg.: 1. 12. Cod.: XVIII°. 13. Cod.: medicum. 18. Cod.: onertatus. 21. Cod.: baculos. 28, sicut ponit; Cod.: penam simpit.
33. In marg.: Nota. 35. Cod.: egencia. 37. Cod.sumptuosos quoad:

12. Psalm. CVIII, 17.

egencia variantur. Et quantum ad mendicacionem, patet ex dictis quomodo in hoc sunt Scariotite sibi contrarii. Et patet quam mendax est similitudinis Christi ficticia, unde metricus vere dicit:

Mendax mendicus non est veritatis amicus.

5

Si enim ex fide evangelii Christi discipuli sunt eius amici, si faciunt quod ipse eis precipit, sequitur per locum a contrario sensu convertibilis, si non faciunt quod Christus precipit et false fingunt se facere sunt Christi inimici et hostes publici caritatis.

10

Such beggars
are destroyers
of realms:
1. by
impoverishing
lords.

2. by robbing
the clergy.

Item, descendendo ad destrucionem reipublice patet quod tales mendici sunt destructores regnum tam in temporalibus quam in spiritualibus. Onustant enim plebeos laboratores in regnis et simplices per multa millia librarum auri (ut sepe ostensum est); nec dubium quin 15 in hoc spoliant brachium seculare, cum necesse sit deficientibus tenentibus redditus suos deficere. Nec obest quod talem thesaurum sparsim in inimicis congregant cautelose, quia sicut non refert quod persona fiat ex-sanguis et consumpta per cruentacionem in una vena 20 vel per tantum sanguinis effusionem per poros aut partes insensibiles, sic non refert utrum persona regni sit consumpta in temporalibus per globosas rapinas Fol. ut fit de possessionatis clericis, vel per subtiles ex- 250° sudaciones, ut fit de Mendicantibus; ymmo sicut plus 25 penalitatis sustulit, quando facte sunt sudaciones eius tamquam gutte sanguinis decurrentis, quam quando vene sue clavis vel lancea sunt aperte, ita videtur de persona regni quoad spoliacionem notoriam per possessionatos sensibiliter mendicantes. Nec dubium quin cleris ex 30 ordinacione Domini institutus multiplicem rapinam per fratres patitur, ut patet de confessionibus, de sepulturis, de missis et aliis sub colore elemosinarie defalcatis; mendici vero Christi quos ipse maceravit pena cecitatis, claudicacionis vel debilitacionis paciuntur per ipsos 35 manifestam iniuriam. Nam cum regnum sit tantum finite prosperitatis et copie temporalium, necesse est quod subtractis illis per calliditates fratrum tamquam mare recipiencium et non redundancium quod egeni Christi deficiant. Sed (rogo) attendamus ad spirituale commo- 40 dum quid refundunt, nam si non diligunt dominum

5. In marg.: Versus; ib. Cod.: mendiciis. 11. In marg.: Quinta racio.
23. Cod.: temporibus. 24. Cod.: ut ut. 34. Cod.: merceravit.

Jesum Christum ipsum sequentes in moribus, certum est quod deteriorant populum cum quo communicant et non prosunt; ymmo esto quod prodessent spiritualliter adhuc presumpcio foret diabolica hoc temere diffinire. Videtur quod sapit mercandiam symoniacam tractatus eorum cum populo, cum monstruosa eorum communitas necessitat ipsos ad mendicandum callide in tractatibus mundi et ad committendum multa illicita.

Item, cum secundum istam epistolam omnes viantes necessitantur ad diligendum se invicem et dominum Jesum Christum et fratres propter conventicula eorum et privatas sectas necessitantur ad oppositum, patet quod deficiunt a principali debito proximorum. Si enim debite Christum diligerent, forent de suis ordinacionibus et religiosis legibus contentati; sed istas abiciunt, novitates proprias statuentes, ideo videtur quod propter defectum dilectionis Christi incurront nimis generaliter anathema, et specialiter si propter privatum commodum aut sustentacionem proprium sue secte ordinacionem Christi dissimulant sive tacent. Quantum ad dilectionem proximi in elemosinis corporalibus, patet quod elemosinantur a proximis, non econtra, nisi forte propter spem retribucionis superhabundantis convivent mundi potentes Christi pauperibus derelictis. Et breviter sicut novam religionem Antichristi constituunt, sic in novis principiis avaricie sese fundant. Nam Moyses in lege veteri qui fuit dux populi profitetur quomodo nullius subiecti sui aliquid concupivit (ut patet Numeri XVI°), secundo patet illud de Samuele (I. Reg. XII°), et tertio patet idem de Paulo (Act. XX°). Si ergo in lege veteri, quando populus sperabat retribucionem temporalem, supremi iudices nichil a populo acceperunt, quanto magis in lege gracie, quando sunt lex Christi et eius retribucio spiritualis specialiter attendende. Numquid sufficit lex Christi que debet esse ultima quoad sui propositos, nisi Antichristus superaddat legem quod non solum supremi iudices sed quilibet monstruosus de suo exercitu de temporalibus spoliat populum supra reges? Nam Act. XX°, 33, 34 dicit Christus per suum Apostolum: *Argentum autem et aurum aut vestem nullius concupivi, sicut ipsi scitis, quoniam ad ea que opus michi erant et*

Friars cannot fulfil Christ's command of mutual love.

They do no alms but are founded on avarice.

They despoil the people more than kings do.

9. In marg.: Sexta racio. 20. Cod.: simulant. Corr. 28. secundo; cod.: primo. 32. nichil; cod.: vel a. 38. In marg.: Act. XX°.

St. Paul earned *hiis qui mecum sunt ministraverunt manus iste*. Nec dubium
his living. quin Apostolus plus profecit ecclesie pro tempore sue
viacionis quam faciunt omnes fratres, quia a tempore
quo subintroduce sunt secte decrevit christiana religio,
frigescebat multorum caritas et communitates fidelium 5
Evils produced by the sects.
spiritus (sicut in lege veteri) *exiverit ad tempus ab homine*,
et videns quod non quantum appetit tantum nocet in
gentibus . . . *sibi ipsi: Revertar in domum meam unde*
exivi, et inveniens eam ritibus noviter adinventis ornatam 10
et scopis mundatam tradicionum novarumque quoad
mundi appareniam emundatam assumit sibi Antichristum
ut eius principalem vicarium ac universitatem suorum
complicum et fuit novissima hominis nudo nomine chri-
stiani peiora prioribus. Et sic creditur (ut in lege antiqua) 15
quod generacio nomine christianorum sit pessima ad
quod indubitanter iuvant precipue iste secte, cum lex
Christi debet servari in sua facilitate ac libertate pri-
meva, sed nunc per fastum et questum Antichristi ultra
duriciem et illibertacionem legis veteris est gravata. 20

SERMO XV.

Thirteen garments
needful to the
Christian.

Induite vos sicut electi Dei. Ad Col. III°, 12.

Dictum est Sermone XII° huius de viginti vestibus | Fol.
necessariis viatori. Et omnes illas precipit Apostolus in 250^a
epistola ista ordinate induere, quod est hodie eo neces- 25
sarius quo interiora spiritualis hominis ut caritas re-
frigescunt (ut dicitur Matthei XXIV°). Quia autem in-
dumenta membrorum Christi atque diaboli sunt condi-
cionis opposite ut virtutes et vicia, ideo dicit Apostolus:
Induite vos sicut electi Dei. Non enim melius possunt 30
discerni membra Christi a membris diaboli quam ex
varietate huiusmodi indumenti. Membra enim Christi
induunt uniformitatem virtutum et pacis sed membra
diaboli varietatem operum viciorum. Nam licet quando-
que faciant opera bona de genere (quibus enim vestibus 35
anime stragulantur), tamen omnia illa in isto colore con-

3. In marg.: Nota. 5. Cod.: frigescebat. 9. gentibus; sequitur
lacuna in cod. Adde: dicit; ib. Cod.: Revertatis. 12. Cod.: enundatum.
23. Cod.: Ductum.

6. Matth. XII, 43—45. 21. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by
Arnold, II, pag. 255—257. Dominica quinta post Octavas Epi-
phaniae. 27. Matth. XXIV, 12.

veniunt quod cinguntur malicia viciorum. *Induite*, inquit, *vos* hiis tredecim vestimentis, cum sitis *electi* Dei per speciale vocacionem et (ut sperare debetis) per predestinacionem, estis secundo *sancti*, hoc est, in fide firmati per predicationem sanctorum, exemplacionem et sacramentorum roboracionem. Tercio debetis secundum rationem qua estis *dilecti* Dei secundum presentem iusticiam. Nam secundum hoc debetis contra hostes Christi in armatura sua pugnare viriliter, quia dilecti 10 Christi non possunt in pugna ista in fine deficere.

Primo ergo debetis induere *viscera misericordie* tamquam camisia et specialiter misericordie septemplicis spiritualis. Primo enim debet homo misereri anime sue, et si post miseretur fratribus scilicet specialiter peccatoribus, placet Deo. Sed Osee X^o, 12 dicitur: *Metite in ore misericordie*. Misericordia enim debet per omnia interiora spiritualis hominis profundari, cum Matthei V^o, 7 scribitur: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*. Vocat autem Apostolus *viscera misericordie*, 20 cum Deus noster quem debemus imitari visitavit nos in Christo, fuit interior eius filius vel...; et sic misericordie sue eterne adintra possunt dici eius viscera, sicut vere misericordie a Deo et eius filio exemplate, que debent esse principaliter circa turpitudines peccatorum.

25 Secunda vestis quam debemus induere est benignitas que est fervor vel bona igneitas caritatis. Superfluum quidem foret christianum habere nomen misericordie nisi misericordiam corporalem vel spiritualem benigne exerceat in effectu. Ideo dicit Apostolus ad Ephesos IV°, 32: 30 *Estote autem invicem benigni donantes invicem sicut et Christus donavit vobis*. Ista autem benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei non ex operibus iusticie que fecimus nos.

Tertia vestis est *humilitas* qua homo istam benignitatem exerceat sine pompa, cum Matthei XI°, 29 scribitur: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde*. Dicit Sapiens: *Quanto maior es humilia te in omnibus; nec quicquam est iustius, cum illa humiliacio principaliter*

i. Bowels of mercy;
specially
spiritual mercy.

2. Kindness.

3. Humility.

4—6. In marg.: 1, 2, 3. 11. In marg.: Prima vestis. 21. Hic aliquot verba exciderunt. 25. In marg.: Secunda vestis. 27. Cod.: Christianum. 28. Cod.: begnique. 32, 33. Hic verbum excidisse videtur; non fit nisi ex? 34. In marg.: Tertia vestis. 36. Cod.: Dicite.

fit Deo. Ideo dicit Christus baptizatus a Johanne *sine modo; sic decet nos implere omnem iusticiam.*

^{4. Modesty;}
the manner that
God approves.
Quarta vestis quam homo indueret est *modestia* in omnibus factis suis, hoc est, modus quem Deus approbat et illa modestia per se facit hominem virtuosum; nec 5 est possibile aliquem virtuosum fieri sine illa. Ideo bene est illi qui habuerit illum modum. Sed iocosa, frivola vel mundana dicitur modus quem mundus approbat, et vocatur a contrario modestia apud multos; et illa indubie non est modestia de qua Apostolus ad Phil. IV°, 5: *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus*, cum illa modestia sit circumstancia vite vel operis virtuosa, cum

^{5. Patience.}
Christ bore
reproach and
scorn humbly;
Luce XXI°, 19 scribitur: *In pacientia vestra possidebitis animas vestras.* Sic enim Christus humillime paciebatur summas iniurias, ut de abieccione sui generis, cum 15

vocatus est *filius fabri*: *Nonne, inquiunt, mater eius et fratres eius nobiscum sunt?* qui fuerunt satis pauperes quoad mundum. Secundo passus est obprobria ex defectu ingenii naturalis, cum in evangelio scribitur: *Insanit, ut quid eum auditis?* Et tertio passus est defamacionem 20 interpretacione pessima de operibus maxime virtuosis. Nam Luce XI°, 15, quando eiecit de muto demonium pharisei, interpretati sunt quod hoc fecit virtute cuiusdam diaboli cui ex infidieli obsequio fuerat copulatus.

In Belsebub, inquit, *principe demoniorum eicit demonia.* 25

Si ergo Christus in cognacione, in naturali disposicione who are we to
be impatient?
et virtuosissima operacione passus est humillime tot obprobria, qui sumus nos miseri qui in tot criminibus sumus rei et tamen non ad similitudinem sui equanimiter obprobria tolleramus? Sumus autem tamquam filii de- 30 generes sibi contrarii, cum iniuriam Dei cotidie tolleramus, sed nostram iniuriam corditer vindicamus; econtra autem fuit de ipso et suis veris filiis tam in novo Fol. quam in veteri testamento, quod indubie indicat nos contra caritatis regulas nos ipsos diligere et non ipsum. 35 Illum autem ad cuius iniuriam quis magis irascitur magis amat, et sicut notant quidam: *Felix ille in quo est misericordia sine avaricia sive accidia.* Et ista quinque indumenta spiritualia tollunt nuditatem quinque viciorum,

3. In marg.: Quarta vestis. 13. Cod.: Luce II°; ib. Cod.: posse-debitis. 15. cum; sequitur lacuna. 16. In marg.: 1; Nota. 18. In marg.: 2. 19. evangelio; sequitur lacuna.

1. Matth. III, 15. 15, 16. Matth. XIII, 55. 20. Joh. X, 20.

nutriunt autem ordinem bonum ad proximum tam inter maiores, cum docent onera supportare, offensas remittere et exemplum tocius conversationis a Christo recipere. Cum enim ipse fuit summe modestie et omni genere virtuosus, nec est exemplum aliud familiarius, propinquius aut cercius, stultus foret qui ipso relicto gustaverit fontem extraneum. Cum enim Christus non potest peccare (ut patet Joh. VIII°), omnes autem alii duces vel errant vel tenent rectum tramitem, precise de quanto ipsum in moribus imitantur, stultus foret qui illum fontem desereret et aquam turbidam degustaret. Et in ista stulticia de eligendo cecos duces, diabolicas vestes et graves ac turpissimas armaturas errat communiter totus mundus. Et ideo fructus qui sequitur est precipitatio in voraginem viciorum, perturbacio horrenda conversationis et superacio domesticorum hostium. Maledictus itaque dominus qui sic finaliter premiat servos suos.

Scola autem quam docet Apostolus requirit sexto supportantes invicem, hoc est, illos qui ex compassionē excusant vicia proximorum, et requirit septimo scolares donantes invicem sub ipsis. Cum enim debemus esse Christo filii imitatorii: *Si quis adversus aliquem habet querelam, sicut Christus donavit suis hostibus, sic et* debet ipse iniurianti donare sive dimittere. Et patet contrarietas inter scolam Christi et scolam diaboli; nam scola Christi docet unum eius discipulum reliquum supportare, scola autem diaboli docet quemcunque discipulum fratrem suum deprimere; sic enim facit magister eorum quoad suos discipulos. Et secundo scola Christi docet discipulos suos altrinsecus iniurias illatas remittere, sed scola diaboli docet omnino illatas iniurias vindicare, non solum in hostes sed in illos qui vellent esse pacifici, et sine modestia usque ad interventionem ulcisci. Et istam scolam videntur homines armorum et legiste servare, cum priores usque ad mortem suos iniuriantes avide persequuntur et secundi omnino consulunt quod iniuriatus persequatur suam iusticiam, quia aliter leges (ut inquit) deperirent, sed

Christ the one example to follow.

6. Forbearing one another.

7. Forgiving one another.

Soldiers and lawyers seek revenge;

4. Cod.: modeste. 9. Cod.: errent. 19. In marg.: Sexta vestis.
20. Cod.: illo. 25. Cod.: quo iniuriandi donare. 31. Cod.: altrincicus.
34, 35. Cod.: intervencionem. An legendum: interempcionem?

and so are
against Christ.

(quod plus ponderant) sua lucra atque litigia non venient. Maledicta itaque scola que ut habeat materiam sovet bella et lites, cum si ipsa omnino extinxerit non haberet quid secundum artem suam addisceret; nec dubium quin divina sciencia que ntitur tam materiam quam formam utriusque istarum extinguere est utrique earum contraria; et cum non sint nisi duo magistri principales in mundo, scilicet Christus atque diabolus, manifestum est quod scola predicta scole Christi contraria est scola diaboli. *Qui enim non est cum Christo 10 contra ipsum est*, et sic est per consequens Antichristus (ut patet Luce XI°, 23). Et sic patet prudenter calculantibus quod in vocata ecclesia militante sunt plures tortores diaboli quam confessores Christi.

8. Love;
the wedding
garment
without which
none can enter
heaven.

Octava vestis et preciosissima est *caritas*, quia ipsa 15 est vestis nupcialis sine qua nemo intrabit in patriam; ideo dicit Apostolus: *Super omnia autem hec caritatem habete, quod est vinculum perfectionis*; ubi notum quod super non dicit circumstanciam superioritatis situialis, cum omnes iste veste sunt ubicunque est anima, sed 20 dicit superioritatem dignitatis virtutis (ut declarat Apostolus I. Cor. XII°). Ipsa enim est cathena aurea sine qua anima est nuda virtutibus et qua habita colligantur omnia secundum ordinem perfectionis tam angeli quam homines et virtutes. Ideo dicitur I^a Petri IV°, 8: *Ante 25 omnia autem mutuam in nobis met ipsis caritatem continuam habentes, quia caritas operit multititudinem peccatorum.*

How Charity
covers sin.

Quamvis autem peccata sint in salvandis tamquam in suis radicibus sive causis, tamen opera sunt quoad actum accusacionis finalis. Sedecim autem condiciones 30 caritatis quas vocat Apostolus sunt diligencius annotande, quia cum caritas tam crebre magnificatur et esse necessaria ad salutem ostenditur vix unum invenies quin fingat se habere etiam deficientibus aliis virtutibus caritatem. Sed ad discernendum utrum sumus falsi et 35 duplices in sermone, notandum primo quod quicunque caritatem habuerit habet qualemcumque virtutem ad minimum in radice. | Secundo notandum quod caritas repugnat cuicunque criminis, cum anima divisibilis caritate et vicio est vestita. Et tertio notandum omnino 40

It carries with
it the germ of
all virtue, and
is repugnant to
all vice.

15. In marg.: Octava vestis. 37. Cod.: virtutes.

17. Col. III, 14.

quod caritatus habeat condiciones sedecim caritatis, quia aliter decipit se ipsum mendaciter; ideo sciamus quod habemus iudicem superiorem qui nec in noticia nec in iudicio falli poterit vel frustrari.

5 Nona vestis est *pax* vera exultans in pacem amanti-⁹. The exultant bus. Constat quidem ex locis scripture quod nomina

virtutum et aliarum formarum abstractarum sumuntur crebrius pro subiectis, ut Apostolus describens caritatem imponit sedecim condiciones que subiectis caritatis debent competere, et conformiter in proposito dum sic dicit: *Et pax Christi exultet in cordibus vestris*, hoc est, gignat in vobis exultacionem, aut vos qui estis veri pacifici exultetis. Evidencia autem que moveret ad pacis concordiam est vocacio qua vocatur ecclesia et ordinatur

¹⁵a Domino esse unum corpus mysticum; ideo membra singula debent secundum legem nature primo mutuo se iuvare. Racio autem naturalis que talem pacem concluderet et auctoritas primi auctoris cum suo opere istam pacem in membris corporis Christi convinceret, ²⁰ ideo signum evidentissimum est quod non sunt de corpore Christi qui non diligunt istam pacem. Cum enim oportet omnia Christi membra esse sibi grata, ipse autem tam crebro commendat pacem suis fidelibus, patet ex lege gratitudinis qua mandatum tam leve et ²⁵ utile nostri magistri et domini servaremus quod illam pacem custodiremus quam Dominus taliter nobis mandat.

Decima vestis semper necessaria viantibus est quod *verbum Christi habitat in eis* abundanter. Cum enim Christus sit *veritas* (Joh. XV°), verbum suum non potest

Unity of the Church is the bond of peace.

³⁰ deficere nec fallere credentem in ipsum. Ideo Joh. VIII°, 46 dicitur: *Si veritatem dico vobis, quare vos non creditis michi?* Racio autem tocius perversitatis ecclesie stat in which must be received in the ear,

hoc quod verbum Christi non habitat in suis membris; habitat autem verbum Christi in homine, quando aure ³⁵ devote percipitur, in memoria diligenter reconditur et fideliter in opere adimpletur, ut patet Luce VIII° de laud up in the memory, semine verbi Dei; unde qui perfunctorie recipit verbum Dei in opere eius sensui contradicit, obaudit ipsum et fulfilled in act.

Indwelling of the word of Christ,

4. Cod.: falli. 5. In marg.: Nona vestis. 6. Cod.: quidam ex loca. 9. Cod.: sibi [s] condiciones. 10. Cod.: debent petere. 16. Cod.: prime. 27. In marg.: Decima vestis.

suum hic expositum. Convincit quidem experientia naturalis quod sensibile potest esse presensum et speciem suam in sensum imprimere et tamen propter occupationem sensus vel alienacionem eius ad alia non sentiri, ut patet specialiter de visu et auditu; quando ergo 5 aliqua confundunt in homine sentenciam verbi Dei, ita quod ipsa non habitet constanter et principaliter in homine audiente, et nunc dicit evangelium ipsum non audiri, quod exponit Apostolus, quia non habitanter

Wickedness of preferring tales to the Gospel. auditur. Et patet quam culpandi sunt qui gratancius et 10 diligencius audiunt gesta gentilium et fabulas poetarum quam Christi evangelium; et plus culpandi sunt qui predicanter populo apocrifa quibus non pascitur anima sed multipliciter infirmatur, cum Joh. VI°, 12 mandat Dominus eius discipulis ut *de quinque panibus et duobus 15 piscibus fragmenta colligunt* et non de ficticiis phantasticis extra illos.

ii. Teaching in all wisdom.

Veritates autem postillantes ex scriptura sacra excerptas debemus colligere et per illas precise fideles in predicacionibus nostris pascere et omnino (quantum 20 sufficimus) verbum Dei ad inhabitacionem imprimere, et tunc sumus secundum vestem christiani *in omni sapiencia docentes*. Cum enim sapiencia sit habitus intellectus ad veritates de Deo principaliter terminatus, et dicitur etymologice quasi sapida sciencia, ideo quic- 25 quid fidelis docuerit debet esse sapiencia, quia finaliter ut Deus ametur et honoretur; unde diabolici sunt qui impediunt clerum vel laicum in omni sapiencia sic docere. Non dubium quin tales impedientes dogmatizant tam verbo quam opere sapienciam huius mundi que 30 secundum beatum Jacobum est *terrena animalis et diabolica*; ideo nulli sunt magis Dei et ecclesie proditores.

12. Mutual admonition.

Duodecima vestis est quod christiani sint *componentes se ipsos* non solum reciproce sed ut prius bene operantes se ipsos excitent ad futura bona opera 35 continuaendum et augendum. Sicut enim Sortes in teatro differt a se ipso in foro, sic fidelis se ipsum excitans ad continuandum bona opera in futurum differt a se ipso ipsa opera in posterum prosequente. Et ita docet

9. In marg.: Nota. 22. secundum; adde undecimam. 33. In marg.: Duodecima vestis.

31. Jac. III, 15. 33, 34. Col. III, 16. 36. Cf. Sermones, Pars II, Sermo XXIX, pag. 215.

Apostolus quod ista commonicio circulariter stet in Fol. quinque: primo quod ortentur | se ipsos . . . in *himpinis*
 251° per quod notatur laus Dei in mente intrinseca; tertio quod ortentur se ipsos in *canticis* spiritualibus quoad 5 iocunditatem habitam de celestibus (ut docetur ad Eph. V^o); quarto oportet quod christiani se ipsos commoneant et continue *gracias agant* Deo recolentes semper quod a Deo habent quicquid laudabile habuerint, cum secundum Apostolum *non simus sufficientes aliquid cogitare a nobis quasi ex nobis, sed omnis sufficiencia nostra ex Deo est*; et quinto oportet commonentes se ipsos in isto circulari tripudio esse *cantantes in cordibus suis* Domino iuxta illud Phi. IV°, 4: *Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete* (ut supra exponitur Ser-15 mone IV° huius).

Five forms of admonition;
 1. psalms,
 2. hymns,
 3. spiritual songs,

4. giving thanks,

5. singing in their hearts.

Decima tercia vestis est benedicta regula ut *omnia 13. Doing all in quecunque fideles faciunt, in nomine domini nostri Jesu the name of Christi hec faciant*; quod si vere compleverint tunc sunt vera membra corporis Christi quod est ecclesia 20 et per consequens membra cui per se detur accio et ipsi nuda ac humilia instrumenta; et sic tota laus operacionum ecclesie in Christum ut eius caput atque principium redundaret, et sic per humanitatem Christi ad laudem Trinitatis finaliter saltaretur. Ex quibus videtur 25 quod vivens aut operans criminose blasphemat in Deum Wickedness of et est magis expresse ypocrita; facilit enim in nomine domini hypocrites Jesu Christi hec opera (ut hic monet Apostolus et ipse ypocrita innuitive dicit); cum ergo summa blasphemia foret invocare Christum Deum et hominem in testem 30 et auctorem criminis, patet conclusio. Sed que maior blasphemia quam imponere Christo quicquid prelati vel nostri clericu fecerint? Numquid credimus sonare in eius and of those who falsely pretend Christ's authority.
 35 in eo quod sonat in denigacionem sui status aut fame foret grave peccatum, quanto magis mentiri in Christum quod propter gravitatem peccati non potest competere. In re quidem non dicimus: *In Dei nomine Amen* et cetera que Christo imponimus, quin pocius in nomine

2. After ipsos there is an omission; primo should be 'psalmis'.
 3. Cod.: intrincica. 12. Cod.: ipso. 16. In marg.: Decima tercia vestis. 26. Cod.: est deest. 30. Cod.: minor. 32. sonare; cod.: sot^m. 35. Cod.: stratus.

patris nostri satane hoc facimus et totum factum peccati Christo imponimus, et inter omnia peccata que regnant in seculo hoc est horribilis, in tantum quod sacerdotes legis veteris scindentes vestimenta sua convenientes nobiscum in principiis hoc horrerent, et contra istam 5 blasphemiam clamarent singuli christiani. Non enim concipio que alia consideracio christianos et specialiter sacerdotes a degeneracione ac blasfemo mendacio Jesu Christi nostri cicias revocaret.

SERMO XVI.

10

Nescitis quod hii qui in stadio currunt omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium. I^a Cor. IX°, 24.

In ista epistola Apostolus hortatur ratione exemplari fideles viantes ad viriliter decertandum pro acquirenda beatitudine cum hostibus spiritualibus ut carne, mundo 15 atque diabolo. Est autem stadium spacium centum viginti passus continens, et dicitur a *stare* per apocrypha gentilium, quia tantum spacium incurrit Hercules uno anelitu. Et dicitur stadium octava pars miliaris. Est autem

bravium grece palma, vel corona triumphalis; et constat 20 de exercitacione hominum in hoc ludo . . . sic spiritualiter tota vita presens est quedam agonizatio contra hostes spirituales et quedam rursus ad supernum bravium adquirendum. Ad hoc autem bravium supernum oportet

fidelem *directe* et *continue* currere per opera caritatis; 25 *directe* quia obliquans ab itinere retardatur, et *continue* quia stacio, deviacio vel retrogradacio est dampnabilis in viante; in hoc ergo differt bravium legis Christi, id est, premium cursus ab aliis braviis, quod stat quemlibet ipsum acquirere, quia non terrena cupiditate sed amore 30 celestium curritur ad hunc finem. Finis autem iste cum

We shall not be impeded by rivals.
sit res spiritualis est eo dulcior quo pluribus communicatur; nec tardatur sic currens propter invidiam vel impedicionem concurrentis socii sed iuvatur. Econtra autem est de concurrentibus in stadio et pro bravio 35 temporali; ideo Apostolus ponens istam differentiam dicit in similitudine exemplante quod *omnes sic currentes in*

4. Cod.: convenientes. 8. Cod.: blasfemia. 12. Cod.: Cor. IX° et X^o.
17. Cod.: hypocrita. 18. recte: cucurrit. 21. Hic aliquot verba desunt.
23. Cod.: spiritualiter et quidam. 29. Cod.: stat quodamlibet.

10. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, pag. II, 257—260.

stadio current secundum ultimum visus sui, sed tantum unus accipit bravium, eo quod solum premiatur et eis ex equo currentibus propter defectum excessus utriusque premium denegatur.

5 Cum autem tota hec vita presens sit nobis stadium We must bear
quod debemus currere ab uno spiritu ad octavam etatem in mind the
^{Fol.}_{251^a} beatitudinis ut | gigantes, patet ex habundancia premii greatness of the
ex libertate Domini et ex punicione recordis tardantis prize,
quam instanter debemus currere. Si enim tam impetuose
10 curritur propter laudem vel premium temporale (quod nichil est in comparacione ad beatitudinem), quanto
magis movetur fidelis instancius propter tantum premium
acquirendum. Secunda condicio que est liberalitas Dei the munificence
nostri moveret ad animosius sic currendum, cum non of the prize-
15 debemus timere frustrationem a premio propter velocius giver,
concurrentes nec angustiare propter invidiam aut tardacionem in bravio propter alias decertantes; spectat the danger of
quidem ad libertatem atque magnificenciam tanti Domini slackness.
ultra dominos temporales quod ludus suus sit graciosior
20 atque securior; sed tertium quod moveret celeritatem
huius cursus in bravio est hoc quod tardans secundum aliquam trium predictarum viarum latronibus et hostibus
cruciatur et demum eternaliter condemnatur.

Nec est possibile viantem tardare in ista segnicie nisi Slackness
25 propter defectum fidei christiane; ideo propter certitudinem huius cursus hortatur Apostolus: *Sic, inquit, comes from*
currite ut comprehendatis. Unde secundum modum loquendi scole theologice viator vocatur apprehensor, want of faith.
quando aliquam partem itineris celestis apprehendit, et
30 solum comprehensor, cum unite et certe in fine huius vite bravium celeste accepit, unde per unum meditullium temporis quo legitime currens expectat in purgatorio certus de premio vocatur nec tunc currens nec premium comprehendens.

35 Secunda racio exemplaris Apostoli est de agonizantibus propter laudem aut premium temporale. Ipsi enim notant signancius quod nec propter defectum vel superfluitatem cibariorum in quantitate aut qualitate ab efficacia sui certaminis sint tardati. Ideo dicit Apostolus: *Omnis 2nd illustration:
40 qui in agone contendit ab omnibus se abstinet.* the wrestler.

1. visus; an vis? 12. Cod.: instancius twice. 18. Cod.: quidam.
22. Cod.: trum predictarum. 30. Cod.: apprehensor.

Ascetic
abstinence.

Sepe enim incorpulentus vel ingurgitatus ante tempus sui certaminis abstinet se cibario ut ieiunans, ne propter corpulenciam aut defectum anelitus sit postmodum in suo certamine impeditus. Et sic Moyses, Helyas et Christus leguntur propter celestem coronam quadraginta 5 diebus et noctibus ieiunasse. Si ergo hoc servatur laudabiliter propter coronam corruptibilem acquirendam, sequitur insolubiliter per locum a maiori quod nos debemus facere proporcionaliter propter coronam beatitudinis acquirendam. Utamur ergo hiis temporalibus de 10 quanto disponunt atque facilitant, ut taliter perpetuo coronemur et ab omnibus impedientibus agonem predictum secundum rationem illam abstineamus. Et patet sensus universalis quem sophista putat se intrepide impugnare.

15

Our prize is
certain,

Post duas raciones exemplares ad viriliter militandum premittit Apostolus modum pugnandi: *Ego, inquit, sic curro non quasi in incertum, sic pugno non quasi aerem verberans.* Nam spes firma de premio potissime animat laborantem, sed currens pro bravio temporali est valde 20 incertus de premio, sicut pugnans corporaliter ut superflue multum pugnat, ita de victoria est incertus. Apostolus ergo in cursu suo ex fide est certus de premio nec pugnat superflue pugna corporali, cum necesse sit sic pugnantes *verberare aerem* et multos motus sui 25 instrumenti bellici quoad finem quem intenderit esse frustra. Sed benedicta sit pugna evangelica cuiusque libet pars virtute intentionis meritorie est utilis ad beatitudinem acquirendam. Cum enim *homo castigat corpus suum*, ut sit in virtuoso anime servicio moderatum, 30 non est aliqua pars subiectionis nutrimenti vel pene corporis quin sufficiat ad salutem. *Ne forte cum aliis predicaverim de sanctitate vite et conversacione in moribus, ego ipse* propter carnis petulanciam et vitam doctrine contrariam *sim a Deo simpliciter reprobatus.* 35 Nihil enim est predicanti catholico plus timendum, quia si contradicit sibi ipsi in opere et sermone, non dubium quin sit ex parte diaboli contrarius veritati. Nec potest

and every
virtuous act
helps to win it.

10. Cod.: temporibus. 14. Cod.: quem. 18. Cod.: in certum.
21, 22. Cod.: pugnans pugnat; sic et in pluribus locis seqq.
35. Cod.: simplici reprobatus.

quis fingere quod Christus defecit patribus vel modernis Christ helped
ad firmandum spem ad taliter discretandum, cum the O. T.
omnes patres preteriti habuerunt proporcionalē iuvamen Fathers.
ad nostrum; sacramenta quidem multum iuvant
5 currentes, sed nonnisi de quanto per illa confertur
gracia quam conferre est Deo facile per unum signum He gave them
vel aliud. Ideo vere dicit Apostolus: *Nolo vos ignorare* sacramental
fratres tamquam carnales vel sophistas scripture scienc-
iam impugnantes, sed Spiritus Sancti logicam atque
10 sentenciam approbantes, *quoniam patres nostri* omnes
Fol. qui ducti erant quadraginta annis | per desertum sub
252^a *nube erant*, cum nubes in die illos protexit et columpna
ignis in nocte eos precessit (Exodi XIII°). Nec dubium
quin illa columpna nubis et ignis fuerant baptizati. Non This explains
15 enim refert quomodo elementum tangit vel circumdat how they were
baptizatos, et sic tamen quod Spiritus Sanctus. Et con- baptized in the
formiter omnes illi mare transierunt (Exodi XIII°). Et cloud and in
non obstante quod mare fuit illis pro muro a dextris
et a sinistris et sic eos non tetigit, in Moyse tamen
20 utrobique meritorie fuerant baptizati. Ideo dicit Apo- the sea.
stolus quod *omnes in Moyse baptizati sunt in nube et in*
mari.

Nec oportet in hoc timere ridiculous instancias so- The manna
phistarum; et ad sensum consimilem *omnes illi* de was a type of
25 ducatu Moysi *eandem escam spirituale manducaverunt* the Eucharist.
(ut patet de manna Exodi XVI°). Que esca ideo dicitur
spiritualis, quia per eius miraculosam missionem erant
spiritualiter saciati et per illam figuram futuram euka-
ristiam et fruicionem Christi in patria cognoverunt; et
30 ad sensum consimilem *eundem potum spiritalem biberunt*,
cum ad literam aquam miraculose fluentem *de petra*
(ut patet Exodi XVII°); *petra autem fuit consequens*
eos in memoria et spiritualiter fuit *Christus*, cum cognoverunt flumina de ventre exitura aque sapienie, de
35 quibus fideles erant bibituri. Si ergo Deus patribus de God who thus
lege veteri in necessariis suo iuvamine non defecit nec helped the
potuit, per idem in lege gracie recte currentibus et pro fathers will not
causa sua agonizantibus non potest deficere. Faciat ergo fail us.
viator instanter quod sibi attinet et non tantum timeat
40 de influxu Spiritus Sancti, quantum timeret de spiritu

13. Cod.: Exodi V^o. 16. baptizatos; Cod.: baptis̄. ib.: quod; adde:
detur. 34. Cod.: exitura twice.

7. I Cor. X, 1. 21. I Cor. X, 2. 24. ib. 3, 4.

aerio inspirato, nam Deus est spiritus qui infinitum prompicio astat suis fidelibus adiuvandis quam astat spiritus aerius ad cordis refrigerium temperandum.

The faithful
must abstain
from lying, as
from luxury.

Circa hanc epistolam dubitatur utrum fideles currentes viam spiritualem ad habendum celeste bravium 5 et fideliter agonizantes pro corona patrie debent a mendaciis sicut a crapula abstinere; nec dubium quin sic, cum omne mendacium sit peccatum et econtra, nec est ab aliquo nisi de quanto peccatum sapuerit abstinendum.

Friars given to
lying.

Ex quo patet quod girovagiter mendicantes validi, va- 10 gantes per patrias, cuiusmodi sunt fratres et alie secte novelle, debent precipue a mendaciis precavere. Quidam tamen refert quod sicut ingressus eorum fundatur in

mendaciis, sic sunt in mendaciis spissius involuti. Incepérant, inquit, fratres Predicatores sub Innocencio III° 15 sub foco istius mendacii quod melius esset et sibi honorificencius sectam novam innovare quam antiquam religionem Christi a suis contagiis expurgare; et circa sextum annum sequentem, cum talium sectarum innovacio per idem infinitum procederet, fratres Minores 20 incepérant. Nec dubium quin fundamentum illorum sit blasphemum mendacium, cum longe melius fuisse antiquam religionem quam Christus instituit expurgare quam novam sub blasphemō mendacio innovare.

Their
beginning:
1. Preachers,

2. Minors,

3. Augustinians,

4. Carmelites.

Lies of these
last orders as
to their origin.

Sed post illos videns pater mendacii quod per novi- 25 tates tales nocebat ecclesie introduxit Augustinenses qui, videntes quod in talibus sectis fuit antiquitas laude digna, finxerunt quod per quingentos annos ante Predicatores sub Augustino licet plebi incogniti in heremis habitarunt. Sed quarto tamquam quartus Evangelista 30 secta Carmelitarum incepérat que callide fingit se habere patronam beatam virginem et diu ante incarnationem Christi sub Helia in monte Carmeli Deum devocius coluisse. Et sic per sompnia atque mendacia facti sunt primi novissimi atque novissimi primi. Nec dubium quin 35 sic posset sectarum novitas infinitum procedere; sed plurime sunt extincte. Superaddunt eciam iste secte quod super illis sicut super quatuor evangelistis fundatur

4. In marg.: Nota dubium de mendacio. 10. Cod.: gerofagniter [sic!].
12. Cod.: quidem; ib. in marg.: Nota. 15. In marg.: 1. Nota de incep-
tione fratrum Predicatorum. 21. In marg.: 2. Nota incepctionem Minorum.
22. Cod.: blasphemum. 26. In marg.: 3. Nota de incepctione Augustinensium. 31. In marg.: 4. Nota incepctionem Carmelitarum.

ecclesia; nec dubium quin multum prosunt militantibus, sed non tantum quantum diaboli. Illi enim per accidens multum profuerunt, antequam iste secte fuerant introducte, et (ut multi inquiunt) scabellum super quatuor 5 pedibus inequalibus ac sibi repugnantibus, sicut sunt isti quatuor ordines, non est firmum.

Iste autem secte dicuntur seminare mendacia in ingressu, in progressu et in egressu; nec mirum quia menciuntur concorditer super domino Jesu Christo, 10 cum blasphemie dicunt quod ab isto habent hostiatim et sic valide mendicare; quod videtur multis ex hoc esse blasphemum quod, sicut Christo imponunt ignoranciam aut negligenciam, sic sibi imponunt peccatum maximum in viando. Numquam enim ex fide scripture 15 introduxit has sectas, ideo si sunt tam necessarie et Fol. directe proficientes ecclesie, Christus vel ignorasset eius | 252^b commodum per ipsos fructificans vel cognoscendo utilitatem eorum differens per mille annos et amplius negligencius retardasset.

20 Pro prima parte supponitur primo quod Christus sit omnipotens, omnisciens atque omnivolus, secundo supponitur quod elemosina sine maiori clamore data liberius ceteris paribus plus elemosinanti proficiat. Ex quibus tertio colligitur, cum Christus secundum deitatem 25 posset movere dilectos suos sine tali mendicacione clamorosa, et quoad humanitatem foret talis mendicacio sibi penalis atque inutilis et pro exemplo futuro nocens ecclesie, blasphemum foret peccatum ex nuda parte sui taliter mendicare. Totus enim defectus in cupiditatem 30 Domini redundaret; sed quid blasphemius, cum Johannis VIII°, 46 scribitur: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Et ex ista evidencia cum aliis sex prioribus capiunt sancti et sollempnes doctores quod hereticum sit pertinaciter asserere Christum taliter mendicasse. 35 Nec habet causam istud mendacium nisi stat ut isti mendici seducant populum et sine labore apostoli vivant delectabiliter in ocio, ut utilius atque perfeccius intrare suum ordinem tamquam perfectissimum. Sed repugnancia inter hos ordines, perfeccio christiani ordinis et fructus 40 consequens convincunt mendacium.

Their many lies; some blasphemous,

as when they charge Christ with having begged as they do.

This they do to glorify themselves and their orders.

1. Cod.: ecclesie; ib.: dubium deest. Addidi. 2. Cod.: sed non tamen. 7. In marg.: Nota. 8. In marg.: 1. 10. Cod.: blasphemie. 16. In marg.: 1. 20. Cod.: pro secunda; ib. Cod.: supponendo. 30. Cod.: sed qui blasphemis. 37. Cod.: dilectabiliter in occio.

They lie as to
their poverty,
and as to their
spiritual
repayment for
gifts.

Also as to the
salvation of
those that die
in their habit.

Secundo quoad progressum non est nobis facile numerare sua mendacia, ut patet de mendicacione sua, suum ordinem valde pauperibus quos spoliant plus egere; quantum ad spirituale suffragium infinitum plus beneficiis retribuunt quam valet elemosina temporalis. Et 5 quoad absolucionem, sepulturam et alia sacramentalia quibus illudunt simplicibus solum Deus atque diabolus suorum mendaciorum numerum cognoverunt.

Et quoad tertium genus mendacii in egressu fingunt blasphemie quod patronus suus impetravit a Domino 10 nullum de secta illa vel morientem in illo habitu esse ad penam perpetuam condempnandum, sed quicunque fuerit in fructuoso proposito mori in tali habitu, est tamquam predestinatus in consummata gratia confirmatus. Et revera Begardi et Beguine non in tanta heresi erant 15 lapsi et (ut notant subtile) non est aliqua sui corporis habitus nutus vel signum, quod ipsi invenerant quin patule menciatur. Omnia enim ista adinventa sunt, ut dicant populo ipsos in religione Christi et in legis sue observancia excedere cunctos alios seculares. Sed quid 20 mendacious? Ideo non mirum si pater eorum perturbat ecclesiam militantem. Ideo Lincolniensis dicit quod talis vagans in populo (ut fratres faciunt) libencius quam in claustro, talis (inquam) signatur cadaver mortuum, de sepulcro egressum, pannis funebribus involutum, a dia- 25 bolo inter homines agitatum et declarat particulares. Sed quomodo queso non temptaretur et perturbaretur respublica per huiusmodi vagabundos? Penetrant enim loca et domos celerius in quibus credunt fructum temporalis commodi residere et tamquam vespertiliones, 30 musce sive testudines fructus quos inveniunt sugunt, lacerant vel corrodunt et de nequicia facto suorum particularium indicent mundam ab experientia quam neverunt.

They reply that
our argument
would condemn
innuitive
begging,

Sed replicant communiter quod iuxta rationem terciam 35 superius nemo innuitive vel tacite mendicaret, ymmo si aliquis viator a summo gradu possibili virtutum deficiat, culpandus foret. Christus tamen faciliter possit ad oppositum inclinare; sed tales pseudo nesciunt distin-

1. In marg.: 2. ib. Cod.: progressum patm (patulum?). 15. Cod.: Beguini. 16. Cod.: ut vetant. 24. Cod.: cadavar. 31. Cod.: suggest. 33. Cod.: experientiam. 35. In marg.: Replicacio fratrum. 38. In marg.: Responso.

22. Cf. Trialogum, pag. 336, 433.

guere inter verbum operis et clamoris, sed arguant per locum a simiali similitudine, quod si Christus dixit in facto suam egenciam ad edificandum ecclesiam et diligendum eum pro sua ecclesia tantam inopiam pacientem, ergo per idem licet quotunque et qualesunque fratres per clamores falsos et validos bona pauperum extorquere. Et quoad secundum patet quod nesciunt distinguere inter defectum Christi proprium personalem et defectum alterius hominis propter hoc quod ipse reddit se cul-
pabiliter gracie incapacem. Si ergo Christus in persona propria taliter non mendicasset, foret in persona pro-
pria increpandus; quod mendacium blasphemum fratres Christ, the lord
accumulant super Christum, cum tamen utrobius sparingly of
evangelium dicit quod Christus tamquam universalis His own.
Fol. 252° dominus omnium moderate et parce cepit vescibilia cum |

egencia atque inopia parcens plebi.

Unde Matthei XXI°, 3 quando misit apostolos in Jeru-
salem, ut adducerent sibi asinam et pullum, eis dedit sumnum signum sui dominii: *Si quis (inquit) aliquid
vobis dixerit, dicite quia Dominus hiis opus habet et
confestim dimittet eos;* et iterum quando in fine fecit suis discipulis pascale convivium, mandavit eis quod eligerent cenaculum grande stratum et alloquerentur patremfamilias sub hiis verbis: *Magister dicit: Apud te
facio pasca cum discipulis meis.* Sed quis dubitat quin magister et dominus dicunt summam excellenciam que soli Deo potest competere? Sed mendici nituntur per sua blasphema mendacia Christum ab isto magisterio atque dominio spoliare; et per istud tolluntur omnes argucie quas sciunt pro parte sua ex evangelio fabricare.

Christ shewed
His dominion
in sending for
the asses and
in ordering the
room for the
last supper.

SERMO XVII.

Libenter suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes.
II^a Cor. XI°, 19 et XII°.

In ista epistola videtur multis quod Apostolus more suo increpat ironice ipsos Corinthios ex falsa pacientia pseudopredicotorum qui ipsos seduxerant; aliis autem videtur quod ipsos commendat ex immensa pacientia,

Doubt whether
the apostle
spoke
ironically.

2. Cod.: silitudine. 8. inter twice. 10, 11. Cod.: in persona frustra.
14. Cod.: dicit deest. 17. Cod.: qui misit. 18. Cod.: eius dedit. 21. Cod.:
dimittit. 27. Cod.: medici. 28. Cod.: pro sua blasfemia mendacia.

24. Matth. XXVI, 18. 31. Dominica in Sexagesima. Cf.
Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, 260—264.

qui eorum plurimi erant tales. Supposito ergo quod erant stulti et vecordes tolerando pseudoapostolos qui sunt de facto insipientes, sed numquid in hoc estis vos ipsi sapientes? Cum autem debetis esse sapientes, facitis vos ipsos insipientes taliter tolerando; *sustinetis* 5 *enim* superborum pseudoapostolorum has quinque iniurias: *Si quis eorum vos in servitutem legalium legis veteris redigit* propter devocationem hypocritice simulatam, libertatem Christi (vivendo faciliter pro adquirenda beatitudine) dimitendo; et istud de facto est magna 10 stulticia, cum vergit ad iniuriam Dei et nocumentum, istam insaniam stulcios acceptantes.

2. They devour the people; Secunda insania tolerantis istos pseudoapostolos stat in isto quod propter devocationem hypocriticam sustinent: *Si quis eorum devorat* eorum substancias et sic ipsos. 15 Sic enim pseudoapostoli per verba adulacionis laute consumendo eorum temporalia ipsos taliter devorarunt, hoc est, comederunt eorum cibaria in suis domiciliis per que viverent in persona propria et sic eos taliter devorarunt. 20

3. They take too much from the people; Tercio stulte sustinuerant *dum quis* istorum pseudoapostolorum *accipit* eorum temporalia et sua propria domicilia in cibariis et domibus prodigaliter consumentes.

4. They exalt themselves; Et quarto stulte sustinuerant *dum quis* illorum pseudo- 25 apostolorum *extollebatur* de nobilitate sui generis iudaici et regionis sue quam supra gentiles ut Grecos vel alios habuerant. Et hoc est magna stulticia, cum apud Deum nec talis generis nobilitas nec futura religiositas sed iusticia presentis vite aut operis sunt laudanda. 30

5. They smite in the face. Quinto sustinuerunt stulte Corinthii *dum quis* istorum pseudoapostolorum *in faciem eos ceciderat*, quando bona sua eis negaverant vel eorum fictam sentenciam non foverant; ad tantum enim potest diabolus seducere servos Christi quod credant nullum esse remedium 35 apponendum, etsi pseudo ista presumpserint eo quod Christi domini perante false fuerant pullicati.

The friars are like them. Sed notandum ista quinque possunt finaliter hodie pseudofratribus applicari. Numquid sanctus Apostolus instinctu Spiritus Sancti doctus ipsos meminit dum 40

3, 5. Cod.: incipientes. 22. Cod.: in sua. 26. Cod.: extollebant.
29. Cod.: religiosita. 32. Cod.: cederat. 34. Cod.: foverunt.

finaliter subiungit in eadem epistola periculum in falsis fratribus? Constat luce clarius quod dictus quinarius falsos fratres facit superbire. Nam si parcerent gregi et intenderent laboricio, sicut fecit Apostolus (Act. XX°), 5 non taliter superbirent. Sed (ut sepe dictum est) in Psalmo scribitur *in labore hominum non sunt et cum hominibus non flagellabuntur*. Ideo tenuit eos superbia.

Remedium autem contra istos pseudoapostolos est multipliciter variatum, primo (inquam) debent reges et 10 seculares domini ipsos prudenter exagitare de suis dominiis, cum simplices tenentes suos tenentur defendere a talibus raptoribus, cum hoc possent facilius quam forciores raptore sua dominia manu valida invadentes. Quomodo ergo aut quare redditus reciperent de suis 15 tenentibus, nisi eis retribuerent defensionem in corpore ac bonis temporalibus cum quibus necessitatem vite sue et redditus suis dominis supportarent? Foveant ergo Fol. 252^a seculares domini | suos subiectos simplices in religione apostolica et non ultra.

20 Secundum remedium est quod prelati qui spiritualiter pascerent gregem suum tantam curam gregis sui in se et in suis fidelibus adhiberent, ne populus necessitetur tales pseudoapostolos acceptare. Scit enim episcopus prohibere et suspendere fideles sacerdotes qui iuvando 25 ipsum evangelice predicarent. Quare ergo ad tantum cecatur per artem diaboli quod nescit tales pseudoapostolos impedire? Revera fomentum peccati altrinsecus est in causa.

Tercium autem remedium stat in prudenti populo 30 qui non retribuit talibus pseudoapostolis, licet mittantur a principe tenebrarum, sed dum eis edificatorie predicatorient (quod raro evenit) laudant Deum, referentes quod symoniacum foret ac utriusque parti nocivum propter predicacionem vel spirituale ministerium quidquam 35 dare, et cum habent ex fideli testimonio quod collegium fratrum sit in domibus et utensilibus, in vestimentis atque pecunia ipsis potencius, non stat cum sua conscientia collegium illud cum talibus temporalibus amplius onerare; et licet fratres per verba imperatoria, 40 per verba scandalosa erubescencia inducencia sive per

Kings should protect their subjects by driving away such teachers.

Bishops should repress them, instead of prohibiting true priests.

The people should refuse them alms,

18. Cod.: regione. 22. Cod.: et deest. 27. Cod.: altrincecus.

6. Psalm. LXXII, 5.

verbera in faciem eos cederent, equanimiter sustinerent vel de aliquo remedio in suis proximis providerent.

Et ita superba cecitas est in causa quare tanti et tales

and make them give account of their faith.
pseudoapostoli ita regnant. Alii autem subtilius a talibus
fratribus fidem interrogant, qui cum respondere nesciant

5 vel respondendo sibi ipsis in opere contradicant, habet
populus excusacionem laudabilem ne retribuerent de
suis temporalibus in fomentum talis collegii monstruosi.
Nec obiciat frater vel aliquis quod populo non foret
talism pseudoapostolorum tolerancia animosa nec veri

True apostles would not be disparaged by poverty.
apostoli vel clerici forent in tanta indigencia a populo
reputati; nam pacienter tolerare talia propter nobilita-
tem virtutis est vera religio faciens humiles Deo nobiles
et potentes. Ideo Apostolus exponens ad quem sensum
hec debent fieri sic effatur: *Secundum ignobilitatem dico, 15*
quasi nos infirmi fuerimus in hac parte, quasi diceret:
Loquor vobis istam sentenciam secundum nobilitatem
mundanam et debilitatem secularem, sicut erant apostoli

Paul possessed all of which they boasted.
pro Domino conversati, et tamen nullus eorum pseudo-
apostolorum posset in aliquo laudabili magnificare se
20 ipsum quin in eodem et ampliori possunt Paulus et
ceteri veri apostoli se ipsos extollere; ideo dicit: *In quo*
quis audit audeo et ego, hoc est: In quocunque laude
digno quis istorum pseudoapostolorum audet se ipsum
extollere audeo et ego in eorum confusionem et Dei 25
laudem a quo humiliter scio hec omnia provenire. In
quocunque ergo quis illorum pseudoapostolorum audet
se extollere laude digno, audeo ego Paulus me ipsum
extollere propter causas predictas, verumptamen genus
extollencie vel laudacionis reputatur insipienza, sapiens 30
inanem gloriam.

In quinque ergo in quibus pompant se reliquos su-
perare equiparo me eis vel ipsos tamquam minus sa-
piens me ipsum affirmo excedere: primo extollunt se
in hoc quod *Ebrei sunt* in quibus fides primo floruit. 35
Sed ego apostolus eciam sum Hebreus. Secundo ex-
tollunt se ex hoc quod *sunt Israelite*, hoc est, filii Jacob,
quia omnes fideles filios suos habuit, *et ego sum eius-*
dem perfectionis, cum sim de tribu Beniamin. Tercio
extollunt se quod *sunt semen Abrahe* a quo fides habuit 40

5. Cod.: cui cum. 7. Cod.: retribuerant. 28. Cod.: digne.

15, 22. II. Cor. XI, 21. 35 et seqq. ib. 22, 23.

exordium, *et ego sum de eadem stipite, non de ancilla sed libera procreatus.* Quarto extollunt se quod sunt ministri Christi, *et ego fui* miraculose ad hoc ministerium applicatus. Sed quinto ut minus sapiens dico: Plus ego in omnibus istis et aliis sum supra istos pseudoapostolos exaltatus. Et dicit sapientiam talis locucionis esse secundum quid, et vocat prius secundum genus suum insipientiam, quia non est nisi occasione destruende superbie et extollende Dei magnificencie usitanda. Habuit ergo ultra ministerium Christi laureolam maioris penitatis et pacientie tribulacionum pro Christi amore, et hoc sonat in excellenciam militarem. Unde consequenter recitantur insignia quibus strenuitas huius militis decoratur, primo quia in predicando evangelium plurimum laboravit, secundo quia pro Christi nomine sepe fuit in carcere tribulatus, tercio quia pro fide evangelii sepius est plagatus, quarto fuit sepe positus in mortis periculis. Fol. 253^a Et illa pericula notantur in predicacione secundum causam | mortes sicut et pene quas in illis periculis toleravit. Quinto fuit a Judeis quinques flagellatus et in qualibet flagellacione sustinuit percussionses triginta novem. Nam Deuteronomii XXV° committitur Judeis licentia quod pro minoribus culpis pro quibus mors non foret infligenda inponant plagas et verbera, sic tamen quod quadragenarium non excedant. Judices vero pretendentes pietatem ordinaverunt quod de illo numero diminueretur proporcionaliter ad delictum. De Paulo vero quia odiosus eis fuit diminuerunt nisi unam verberacionem, et cum quinque accepit triginta novem verberaciones, patet quod sustinuit ducenta verbera preter quinque.

Sexto ter virgis cesus est (Act. XVI°, 22), semel lapidatus est (Act. XIV°, 18), fuit ter positus in naufragio (de quorum uno patet Act. XXVII°, 41); et vel tunc vel alias non dubium quin duo alia sequebantur, et forte quia Paulus vel de navigacione se intromiserat vel ad illam ex instinctu Spiritus Sancti consuluerat, dicitur quod fecit naufragium non culpabiliter, cum Christus indubio fecit quamlibet penam suam.

2. Cod.: procuratus.
19. Cod.: quas twice.
Act. VI°, XVI°, VII°.

12. Cod.: excellencia.
24. Cod.: s^v tamen.

16. Cod.: quia quia.
32. Cod.: sum est

Such boasting
he counts
foolish.

List of the
trials he had
passed through.

Nono nocte et die fuit in profundo maris, hoc est, in altitudine maris a litoribus multum distans (ut patet in suo naufragio versus Romam). Decimo fuit in itineribus sepe sub grandi periculo propter insidias positas sibi ab hostibus. Undecimo fuit in periculis fluminum 5 mediterraneorum. Duodecimo fuit in periculis latronum. Tercio decimo fuit in multis periculis genere proprio, co quod contra infidelitatem eorum et occasionem Christi evangelium predicavit. Quarto decimo fuit in periculis in gentibus aliis sibi adversantibus, non tamen 10 tantum quantum in periculis proprie nationis. Quinto decimo in omni loco in quo evangelizavit perpessus est ab inimicis crucis Christi, ut nunc in civitate (de quo Act. XIX°). Sexto decimo fuit subiectus periculis in solitudine (ut patet Act. XXIX°). Septimo decimo 15 passus est marina pericula a piratis. Decimo octavo positus fuit in maximis periculis a falsis fratribus qui false se nominaverant christianos; in ipsis enim quasi in decimo nono periculo est perversionis universitas, cum Matthei X^o, 36 dicit Christus: *Inimici homiis do-* 20 *mestici eius.* Decimo nono fuit in labore manuali (ut patet Act. X^o) et fuit in erumpna, quia in edia extra rumen (ut patet Cor. . . .) Vicesimo passus est in vigiliis multis. Vicesimo primo in fame et siti. Vicesimo secundo in ieiuniis multis. Vicesimo tercio in frigore et 25 nuditate. Vicesimo quarto preter istas penalitates extrinsecas passus est intrinsece penas plurimas dolorosas. Incumbebat enim Apostolo cotidie intendere solite regimen omnium ecclesiarum suarum ad magnam afflictionem mentis sue, cum intense compassus est omni 30 infirmo in fide vel moribus, et ita propter ruentes in peccata malo exemplo alterius (quod est scandali^{zari}) Apostolus intrinsecus fuit ustus, quia igne caritatis intencius est accensus; et sic cum istis tribus penis intrinsecis sunt viginti sex quas miles iste passus fuit ex caritate 35 fervida propter Christum.

How the care
of the churches
weighed upon
St. Paul.

Our boast, if
any, must be
in suffering.

1. Cod.: fuit hoc. 17. recte: in falsis. 23. Cod.: Cor. sequitur lacuna. 27. Cod.: intrinsecis.

1 et seqq. II. Cor. XI, 25, 26, 27, 28. 24. I. Cor. IV, 7.

firmitatibus et abiectionibus quas quis captative patitur propter Christum; ista autem est spiritualis strenuitas strenuitati corporali opposita, quia quando in se ipso vires deficiunt, corporalem strenuitatem oportet deficere, 5 et fructus remanens est plurimum pomposa memoria per quam decrepiti sese iactant. Spiritualis autem strenuitas est facilis a Domino commendabiliter exemplata. Consistit enim in humili pacientia, et quando homo marcescit in corpore, tunc virescit in anima, et 10 ubi illa edificat ad iehennam, ista dignificat ad coronam; et quia suspicari posset quod Paulus de istis pompat tamquam hypocrita, adicit iuramentum laudabile quod propter inanem gloriam *non mentitur*.

Spiritual
energy consists
in patience.

Vicesimo septimo narrat Apostolus evasionem parti- 15 cularis periculi quomodo prepositus Damascenorum sub Areta rege ad suggestionem Judeorum dispositus ipsum capi, sed evadens per domum coniunctam parieti *in sporta* ultra parietem *est dimissus* (ut patet Act. IX°). Apostolus autem nolens temptare Deum, tum cum sibi sufficit 20 humanum suffragium, eo quod fuit personalis pastorum persecucio et non gregis, ac revelationem a Deo habuit quod ulterius prodesset ecclesie, *per fenestram* domus modo quo dicitur *est dimissus*.

Si itaque gloriari oportet taliter, sicut directe non 25 expedit, sed occasione a pseudoapostolis materiali oportet Fol. tam ad | materiam quam ad formam gloriantem atten- 253^b dere; ad materiam ut in infirmitate vel humili pacientia pro Christo humilis paciatur, et quoad formam quod confitendo cognoscat se tenere in limitibus veritatis et 30 quod Dei providencia ista fiant. Sed modicum est suf- ferre ista penalia, nisi sequantur alia gloriosa. Ideo dicit quod *veniet ad visiones* intellectuales *et revelaciones* noticie huiusmodi visionum, et cum talis sit actus per- 35 fectissimus nobilioris virtutis, patet quod superat omnes huiusmodi passiones. Et in confirmationem istius Apo- stolus habuit experientiam arralem, cum scivit de se ipso, quando fuit cecatus a Domino in sua conversione (de qua Act. IX°), quando fuit raptus ad tertium gradum visionis intellectualis, que secundum Augustinum vocatur 40 tertium celum et vocatur a quibusdam clara intuicio

If we boast, it
must be of our
infirmities and
then only with
due ascription
to God.

St. Paul's
visions more
than repaid his
suffering.

9, 10. Cod.: virescit et ubi anima edificat. Illa, sc. corporalis strenuitas.
10. ista; cod.: ita. 16. Cod.: Arocha. 17. sporta; cod.: oporta.
26. Cod.: tam materiale. 38. Cod.: IX° deest.

13. II. Cor. XI, 31. 17. ib. 32, 33. 24. Cor. XII, 1. 32. ib.

rei in sua ratione exemplari. Et sic Moyses et Apostolus tamquam duo legiferi erant celesti visione spiritualiter illustrati.

St. Paul's modesty.

Evidence from his words that the personality may remain without the body.

Intuition of divine things does not imply omniscience.

Paul does not reveal all he saw.

He was trained to humility by the angel of Satan.

Apostolus autem quia hoc sonat in eius extollenciam, singulariter ipsum non nominat sed sub verbis com- 5 munibus: *Scio*, inquit, *hominem* huiusmodi, et quia in illo raptu ignoravit an anima fuit coniuncta corpori vel a corpore separata, non fatetur hanc ignoranciam; ex quibus subtiles multa conviciunt, primo quod tota personalitas hominis remanet in suo spiritu sive actua- 10 verit, sive fuerit a corpore separatus, quia scivit personalitatem sui hec cernere et nescivit an corpus suum fuit cum anima copulatum. Secundo notant quod cum clara visione stat nescientia de multis, cum Deus libere notificat homini quantum prodest; et sic viantis intuicio 15 in verbo nec arguit ipsum esse omniscientem nec beatum ex huiusmodi visione, cum in visione illa sunt gradus multiplices.

Apostolus tamen non solum fuit raptus ad hanc claram visionem intellectus sed ad affectiones delectabiles vo- 20 luntatis; ideo dicitur *raptus in paradisum* et novissime suam predestinationem (ut innuitur ad Rom. VIII⁹), et ista verba *non licet loqui* expresse hic aliis viam; et (ut notant cronicantes) a tempore sue conversionis usque ad tempus quo scripsit istam epistolam fluxerunt 25 anni quatuordecim. Ideo dicit se ipsum *ante annos quatuordecim* sic vidiisse. *Parcit* autem Apostolus de multis sibi cognitis revelandum, ne quis videndo vel audiendo de illo extollat eum ultra limites veritatis; unde propter humilitatem servandam datus est sibi quidam angelus 30 sathane ipsum temptans, sive ad luxuriam sive ad aliam carnalem insolenciam, non est cura; et notant multi quomodo Vas elecciónis rogavit Dominum ut ab illo maligno spiritu liberetur, et non est exauditus in isto sed didicit quomodo tales temptationes sicut et tribu- 35 laciones per accidens multum prosunt, sic tamen quod homo habeat a Deo graciā equanimiter resistendi. Ex quibus concludit Apostolus quod libenter gloriabitur in tribulacionibus et temptationibus ac mundanis depressionibus, quia omnia hec tria sunt media, ut virtus 40 pacientis similiter habitet copiosius in viante.

8. Cod.: corpori. 9. In marg.: 1. 13. In marg.: 2. 15. Cod.: intuicō. 16. Cod.: omniscientem. 24. notant; Cod.: udānt.

SERMO XVIII.

Si linguis hominum loquar et angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut es sonans aut cimbalum tinniens. I. Cor. XIII°, 1.

5 Ista epistola magnificat caritatem quomodo excellit omnes virtutes alias in necessitate, utilitate et stabilitate. In necessitate, quia sine caritate non valet aliud donum Dei; nam sine caritate non valent dona que pertinent ad locucionem, in tantum quod *si linguis omnium hominum loquatur quis quantumcunque sanctum evangelium et efficacibus nutibus, ut superiores angeli illuminant, inferiores autem secundum voces evangelicas corporaliter assumentes, et cum hoc caritatem non habuerit, factus est velut es sonans et ut cimbalum tinniens.* Con-

10 stat quidem quod alia est vox viva qua animalis anima viviscatur caritate sicut corpus anima; patet deficiente caritate emittitur sonus informis quoad sonum meritorium, es autem planum concussum ab alio sonando aliis se ipsum indicat et consumit, correspondenter

15 quantumcunque angelice quis locutus fuerit deficiente caritate, organa sua moventur ab alio, quia a malo Fol. 253° angelo et per loquelas aliis quandoque proficit, et omnino angelis bonis atque hominibus indicat suam maliciam, dampnificando se ipsum continue, quia Psalmo 20 scribitur: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iusticias meas et assumis testamentum meum per os tuum.*

Tu vero odisti disciplinam et proiecisti sermones meos retrorsum. Quando vero vita discordat a vocibus, homo fit membrum diaboli sibi ipsi contradictorie in figura.

25 Sicut autem plane ac nude dicens veritatem evangelicam extra caritatem continue officit sibi ipsi, sic quantumcunque subtiliter tinniens racionibus, concordanciis vel exemplis dum a caritate defuerit sibi nocet, quia (ut hic supponitur ex declaratis alibi) quidquid peccans mortaliter quantumcunque bonum de genere fecerit peccat continue. Cum ergo oportet quod cuicunque deest caritas insit peccatum mortale, patet sententia.

Excellence of charity,
without which other gifts are useless.

Brass sounds when struck by something else;
so, however well we speak without charity, it is at the movement of a bad angel.

4. Cod.: Cor. II°. 5. Cod.: excessit. 15. Cod.: quidam; ib. quam animalis. 27. Cod.: infinit.

1. Dominica in Quinquagesima. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 265—269. 24. Ps. XI. IX, 16, 17.

Caritas itaque est fons singulorum bonorum, cui non communicat alienus, que sicut oleum non potest premi vel minui; que si desit frustra habentur cetera, si assit habentur omnia, quia ipsam consequitur multitudo donorum Spiritus Sancti, que sicut oleum fervide cate-5 nantur, et si habetur indubie per se ardet.

Charity is the informing virtue that changes all others for the better.

Secundo dicit Apostolus quod, *si habuerit propheticam noscendo futura, ut Balaam habuit, et noverit mysteria omnia divinorum ut arcana Trinitatis, de quibus est sapientia, si habuerit omnem scienciam creatoris, sive* ¹⁰ *divinitus datam sive prophetice adquisitam, et si tertio habuerit virtutem miracula operandi, ita ut montes transferat* (sicut loquitur evangelium Matthei XVII°) *ex vehemens fidei, hec omnia dona sive in locucionibus sive in cognicionibus sive in miraculosis operacionibus* ¹⁵ *sine caritate nichil proficiunt ad beatitudinem promerendam. Caritas enim est virtus suprema que omnia dona communicancia mutat in melius. Ideo dicitur apud scolasticos virtutes alias informare nec sine eius formatione nomen virtutum proprii sorciuntur et (ut dicit* ²⁰ *Apostolus) *sinc ipsa anima non vivificatur, sed homo quoad primam ordinacionem Domini adnichilatur. Et quarto quantumcumque quis polluerit operibus misericordie, distribuendo omnes facultates suas in usus pauperum, quod videtur maxima pietas propinquissima* ²⁵ *veritati, et si tradiderit corpus suum comburendum, quod videtur martyrium durissimum, nichil prodest martyrizato quoad beatitudinem consequendam. Nam propheticam habuerunt Balaam et Cayphas, ministeria noscunt demones et Judas, scienciam habent pharisei et infideles* ³⁰ *philosophi, opera vero misericordie faciunt seducti in seculo, sed quia deest vestis nupcialis qua sola convive secure discumbunt et a perdicionis filiis distinguuntur, ideo quecumque bona communicata fuerunt deformiter refrigescunt. Hoc enim est oleum per se lucens, fatuis* ³⁵ *virginibus in fine deficiens, et hec est vestis qua frigus expellitur quo frigebat Petrus ad prunas Caife se calcaciens. Et patet huius virtutis necessitas, cum sine ipsa quantum ad beatitudinem nullum aliud bonum valet.**

Example of the uselessness of other gifts without it.

1. Cod.: singularum. 5, 6. Cod.: cahenantur. 6. Cod.: si hetur.
10. Cod.: creatorum. 13. Cod.: transferant. 24. Cod.: facultates meas in eis suas. 27. Cod.: martyrum. 28. sequendam; cod.: quendam.
29. Cod.: Balaam, Pa'ul et Cayphas; ib. Cod.: noscut. 30. Cod.: phariseie. 34. Cod.: fuerit. 36. Cod.: in fine twice.

8. I. ad Cor. XIII, 2. 26. II. Cor. XIII, 3.

Sed quia caritas de difficulti cognoscitur et multi simulant se facere multa opera ex instinctu caritatis quibus diabolus illudit ecclesie, ideo secundo principaliter docet Apostolus condiciones sedecim caritatis (de quibus 5 sermone . . .) Nam in istis operibus decipitur totus mundus, cum infidelissimi in sectis aliis faciunt quecunque opera bona de genere, et nostri mundo divites ac religiosi vel fratres faciunt apparentiam bonorum operum fervorem caritatis (ut fingunt) indicancium; ideo 10 cum Christus Deus noster caritas est, impossibile videtur quemquam secundum caritatem procedere nisi de quanto imitatus fuerit in modo vivendi ipsam primam caritatem.

As charity is hard to recognize with certainty, the Apostle recites its sixteen conditions.

Dubitant autem scolastici, cum caritas sit habitus a Deo infusus in animam denominans hominem forma- 15 liter Deo carum, gracia autem gratum faciens sit habitus eiusdem condicionis atque officii, quomodo illi duo habitus theologici distinguntur, et videtur michi per verba efficacia quibus corresponderet mea noticia illos distinguere. Horreo quidem quod qualitas vel accidens 20 quocunque sit res que possit per se existere et non substancialiter inherere, quia sic sine fundacione possent fingere gratiam ut fundamentum caritatis datam a Deo Fol. 253^a singulariter | et prius gratificantem hominem Deo, ante- quam caritas sit infusa et postmodum mediante gracia 25 et cooperacione hominis tribuit caritatem, et sicut prima virtus valet ad Dominum diligendum, ita secunda virtus valet ad opera meritoria prosequendum. Sed verba sunt multa talia sine fundacione multiplicata; scio tamen quod tam caritas quam gloria sumuntur multipliciter in scriptura.

Is there a difference between charity and grace?

30 Quibus suppositis dubitatur ulterius utrum Apostolus hic loquitur de caritate vel gracia predestinationis aut de caritate secundum presentem iusticiam. Et videtur ex multis verbis quod loquitur de caritate predestina- 35 tionis que non potest excidere; alia autem caritas stat cum peccato mortali, ut patet de prescito (quem Deus eque odit continue) et edificanti sibi continue ad iehenanum, sed oppositum videtur, cum nemo viando potest caritatem predestinationis cognoscere.

Accidents cannot be self-existent.

3. Cod.: ideo duo. 5. Cod.: Sermone nam. 12. Cod.: invitatus; ib. Cod.: pravam caritatem. 13. In marg.: Dubium. 17. Cod.: ut videtur. 29. Cod.: in deest. 30. In marg.: Dubium. 33. Cod.: de gracia; gracia ext. in marg.: de caritate.

Charity of predestination and of present righteousness.

Quomodo ergo absolveret quis asserendo se dare graciā presumendo se cognoscere et ponendo se in multis statibus atque officiis ad que debet cognoscere caritatem esse primo requisitam. In ista materia credo maiorem partem vocate ecclesie esse deceptam, cum 5

Prelates cannot tell whether charity informs them; still less whether it informs others. spirituā ab ipsis recipit; et cum tam frontose in materia ista diffiniunt, patet quam cece seducunt populum. 10 Supposita ergo distinccione noticie patet quod nullus nostrum hic cognoscit intuitive, demonstrative vel infallibiliter quod gracia vel caritas sibi inest, sed noticia probabili possunt ex actu dilectionis cognoscere et ex infirmitate intencionis perseverandi conformi probabilitate convincere quod sit predestinatus et sperare quod erit beatificatus. Multi autem multiplicant sibi signa et palliant quod illa reluent in ipsis. Videtur tamen michi quod quicunque plus dilexerit aliquid creatum quam dominum Jesum Christum est expers talis 20 gracie et econtra. Et cum idem sit Christum diligere et legem aut ordinacionem suam, patet quod quicunque illam contempnendo postposuerit maius bonum ut sic peccat contra sapienciam incretam.

He who prefers tradition to Christ's law lacks charity. Ex quibus sequitur quod quicunque prelatus, religiosus 25 vel eis consciens plus afficitur tradicioni humanitus adinvente quam legi et ordinacioni domini Iesu Christi, nisi resipuerit est expers caritatis et gracie ut prescitus. Temptet ergo se ipsum fidelis, si novitates dignitatum, religionum vel statuum novellorum plus amaverit quam 30 antiqua que Christus sue ecclesie ordinavit et secundum hoc iudicet si habuerit caritatem. Illi autem qui non considerant tam subtiliter et profunde considerent si magis afficiuntur alicui bono temporali quam domino Iesu Christo aut plus instant pro tali aliquo quam 35 pro Dei obsequio. Et hoc sit illis pro regula statum suum anime discernendi.

Thus do Caesarean prelates and private religions. Ex istis quidam eliciunt quod omnes prelati cesarei, omnes religiosi privati et quicumque eis consenserint nisi resipuerint sunt dampnandi, et probant per hoc 40

4. primo requisitam; Cod.: p'm'equisitam. 10. Cod.: ceducunt.
11. In marg.: Nota. 16. Cod.: convincere. 25. In cod.: Nota conclusionem. 29. In cod.: nominatae. 38. Cod.: cesarii; ib. in marg.: Nota intime conclusionem ex causa.

quod omnes tales querunt que sua sunt, ergo caritatis huiusmodi sunt expertes. Et quantum ad resipiscenciam in fine nullum signum evidet quin in defensione et appropriacione proprietatis huiusmodi perseverent, ut hii scriptis frivolis suam sentenciam opinando, hii a papa et mundi principibus suas novitates irregulares et detenciones et appropriaciones temporalium augmentando; et ista non sunt argumenta quod de illis novitatibus penitent hora mortis. Ideo (ut dicunt sancti) non est magis indurata malicia quam in clericis sic perversis. Sed quod plus dolendum est trahunt per possessiones et alia media ypocritica populum Dei a lege Christi ad suam perniciem ex consensu, et specialiter solvendo libertatem legis Christi, qua per pauca media levia et honesta velit christianos celum adquirere. Ideo Apostolus deridendo Corinthios sic eos alloquitur II^a Cor. XI°, 20: *Sustinetis* (inquit) *si quis vos in servitutem redigit*, hoc est, extincta libertate legis Christi, dum quis pseudoapostolus per tradiciones facit ultra patres legis veteris nos servire. Sed sicut Apostolus alibi dicit ironice: *Donate mihi istam iniuriam*, sic posset istis dici derisorie propter istam stulticiam: Retribuat nobis Deus. Attendendum est ergo ad libertatem legis et ordinacionis quam Christus instituit et in eius defensione ac observancia fundanda est conscientia quod perseverans in illis finaliter erit salvus. Nec video a quo alio signo posset securius | sive patencius concludi habicio caritatis; et sic distinguendum est de caritate secundum presentem iusticiam et de caritate predestinationis. Cum autem actus anime sunt nobis notissimi, debet credi ex fide quod quicunque habuerit ad legem Christi observandam claram intencionem et mundum propositum est in caritate secundum presentem iusticiam, quod si habuerit firmitatem talis propositi perseverandi usque ad mortem debet sperare ex eadem fide quod sit in fide predestinationis et illam spem debet intendere et iocunde citra fidem illi firmiter adherere, verumtamen ab iniuriis illatis sollicite se purgare et ab inferendis diligencius precavere.

They give no sign of repentance.

They destroy the freedom of Christ's law.

Fol.
254^a

Desire to obey Christ shews present righteousness, and gives hope we are predestinate.

2. Cod.: recipiscenciam. 3. Cod.: nullum. 7. Cod.: temporum.
13. Cod.: perniciem. 14. Cod.: contra per. 15. Cod.: velut christianos.
Hic locus corruptus est. 33. Cod.: habuerit.

Grace of
predestination
infinitely the
best.

Credi tamen debet quod gracia predestinacionis in quantumcunque criminoso secundum presentem iniustiam est infinitum melior quam gracia secundum presentem iustiam in prescito quantumcunque devotus fuerit vel servidus in operibus pietatis. Examinent ergo 5 iste secte private se ipsas si in se et in aliis intenderint et de facto servaverint libertatem legis Christi suis limitibus vel econtra per tradiciones additas illam gravaverint et in servitutem se et plebem redegerint, et secundum hoc debent habere conscientiam, si graciam 10 habuerint, quod si perseveraverint in opposito, sciant quod indurant se ipsos, ac si cum malleo clavum incuterent prope cor quousque vita sua totaliter sit extincta, eciam licet cotidie celebraverint, oraciones quantumcunque devotas dixerint et opera quantumcunque 15 bona de genere perseveranter fecerint, ut docet Apostolus in principio huius epistole. Ideo stulti sunt qui nude confidunt in talibus operibus sectarum novarum habentibus spem pietatis, cum enim se ipsos continue per peccatum quomodo aliis mererentur. Et ista est 20 radix perturbationis ecclesie et una de subtilioribus latebris Antichristi.

Charity of
predestination
never fails;

It lasts beyond
prophecy
(which will be
fulfilled)

tongues (which
will cease to
vary).

In tercia autem parte huius epistole declarat Apostolus post utilitates sedecim stabilitatem permanencie caritatis, dicendo quod *non excidit*. Quamvis autem 25 actus et opera caritatis exciderint, ymmo habitus caritatis secundum presentem iustiam quandoque excidit, cum Apoc. II°, 4: *Dum caritatem tuam primam reliquisti*, tamen habitus caritatis predestinacionis non potest excidere. Caritas ergo inter virtutes theologicas manet 30 eadem in patria. *Prophecia autem evacuabitur* in patria, tum quia non erunt post iudicium tales veritates future contingentes fidelibus revelande, tum eciam quia omnis noticia enigmatica tunc evacuabitur clara visio generaliter in beatis. Secundo *sive lingue vel ydiomata ces-35 sabunt, caritas non cessabit*. Cum enim lingue variahtur secundum proporciones et influencias celestes et varias disposiciones in corpore, stante uniformitate in singulis beatis, non erit tunc linguarum variacio sicut modo; qui tamen credunt probabiliter, cum Psalmo CXLIX^o, 6 40

1. In marg.: Nota conclusionem. 6. Cod.: ipsos; ib. intendunt.
9. Cod.: redigerint. 20. pcr peccatum; hic verbum excidit. 37. Cod.:
cesestes. 39. Cod.: vaiacio. 40. Cod.: Psalmo XIV°, 9.

31, 35. I. Cor. XIII, 8.

scribitur: *Exultaciones vocales Dei erunt in gutture sautorum;* quod ydioma Hebreorum manebit in patria. Tercio cum sciencia destruetur, manebit caritas; sciencie quidem particulares adquisite de sensibus post diem iudicii non manebunt, tum quia scibile tunc non erit et sciencia ac scibile secundum philosophos sese respi-
ciunt relative, tum eciam quia post diem iudicii illu-
minati erunt sensus ab emanacione a Deo et virtutibus superioribus et non secundum ordinem iam currentem.
Ex parte enim scimus et ex parte prophetamus et utrumque est noticia imperfecta, quia sensus particu-
lares errabiles habemus hic scienciam nostram ortam. Sed in arras future perfecte sciencie habemus certam scienciam universalium et veritatum que sunt principia ad conclusiones alias demonstrandas. In prophecia eciam est imperfectio quoad noticiam et certificacionem, sed oportet cum venerit status gracie in quo erit per-
feccio hominis ultimata, quod *evacuetur* imperfectio noticie et succedat clara intuicio influxa secundum alium ordinem miserorum viancum quo superiores recipiunt noticiam a sensibus inferioribus pretermissam.

Et patet exemplum confirmans istam sentenciam in natura; nam Apostolus et alii cum erant parvuli, imper-
fecta balbucie loquebantur, et solum sensibilia eis pre-
sencia sapuerunt ac solum eis sensibiliter placencia et displicencia cogitabant. Quando autem facti sunt viri, evacerunt operaciones huiusmodi parvulorum, loquentes ut perfecti sapientes futuram beatitudinem ultra sensi-
bilia eis presencia et cogitantes non solum bona eis propria sed honorem Dei ac utilitatem ecclesie. Cum ergo Deus et natura non incipiunt ab imperfecto pro-
Fol. gredi non in perfeccione ultima consumantes, patet |
254^b quod post istam secundam noticiam quam habemus in virili etate succedit tercia finaliter perfecta. Videmus enim per speculum in enigmate, quia tunc facie ad faciem. Est autem duplex visio extendendo visionem ad omnem noticiam intellectus, scilicet visio intuitiva vel abstractiva, et utrumque membrum habet subdivisionem multi-
plicem. Intuitiva visio vocatur qua per se visum imme-
diately videtur ab oculo, ut per se sensibile immediate

The Apostle's example from children, who care only for their personal desires, but as men learn to regard the honour of God.

16. Cod.: imperfecto. 20. Cod.: aliam. 21. Cod.: pretermissa.
27. Cod.: loquenie. 33. Cod.: quod habemus. 38. Cod.: subdicionem.

23. I. Cor. XIII, 11. 34. ib. 12.

Intuitive vision is directed by the eye;

Abstractive vision is by the intellect, working on what the senses present.

The senses perceive accidents, from which the intellect infers immaterial substance.

Thus we know God.

Such knowledge often affected by error,

which shall be purged away in heaven.

videtur, per hoc quod multiplicat se secundum esse spirituale tam in medio quam virtute et aliqualiter tali modo viderent beati munera divina. Visio autem abstractiva est visio discursiva quam intellectus elicit ex noticia per se visibilis; et isto modo videmus substancias tam materiales quam immateriales, ut materiales propinquius ex hoc quod sua accidentia per se sensibilia intuemur, ut senciendo quocunque per se sensible materialis substancie. Illam sencio sensacione per accidens sed substanciam immateriale videmus distantius ex sua opera substancie. Illam sencio sensacione vitali et multis aliis condicionibus quas ratione convincimus, ut videmus quod homo vivit vel vitam hominis;

quod est idem ex hoc quod operaciones quas vocamus vitales in ipso cognoscimus; et isto modo remotissime cognoscitur artifex per suam fabricam modo quo dicimus nos Deum videre sive cognoscere per hunc mundum sensibilem, et sic indirecte vel reflexe Deum cognoscimus ac si homo videret rem cognoscibilem reluentem in speculo.

Et quia illam noticiam comitantur deceptions multe et fallacie, ideo Apostolus loquens de illa visione vocat eam *specularem in enigmate*; et sic abstractive satis certe cognoscimus Deum et multas alias veritates. Illam autem noticiam de Deo cum sit imperfecta et obscura, oportet verti in claram noticiam ad beatitudinem hominis secundum ultimam sui potentiam meritariam faciendam.

Et de illa loquitur Apostolus, quando dicit quod *videmus tunc*, hoc est, post istam imperfectam visionem visione patrie Deum et angelos *facie ad faciem*. Nunc autem cognoscit Apostolus et multo magis quilibet viator alias citra Christum *ex parte*, quia imperfecte, noticia speculari, sed in patria, ubi saciabitur appetitus, plene in tantum commune sicut cognoscet, cognitus est a Deo, et ita licet maneant iste tres virtutes theologice, scilicet *fides spes et caritas* hic in via, *maior autem horum est caritas*, et dicit *horum*, quia quamvis fides mutetur in claram visionem, spes in beatificam fruicionem, caritas tamen que utrobique remanet tam in via quam in patria superat ambo ista.

20

25

40

3. Cod.: videret. 8. Cod.: intuemus ut senciendo. 22. Cod.: et deest. 27. Cod.: ultima. 33. Cod.: plena.

SERMO XIX.

Hortamur vos ne in vacuum graciam Dei recipiatis.

II^a Cor. VI°, 1.

Dictum est in communi verbo de gracia, Sermone . . . Different kinds
5 huius quomodo quidlibet quod Deus dat homini ad eius of grace that
profectum sive extrinsecum sive intrinsecum potest vocari may be received
gracia, et sic in vacuum graciam Dei recipit qui quodcunque in vain;
10 quoniam donum Dei receperit et non fruitur vel utitur ad hunc finem; et potest sermo ex istis verbis ad quodcunque secundum pertinenciam auditorii applicari, ut hii dicunt
quod quidam in vacuum graciam Dei recipiunt, graciam baptismal
in baptismo, hii quod quidam in vacuum graciam Dei grace, gifts of
recipiunt qui dona Spiritus Sancti sicut scienciam super the Spirit, e. g.
bona naturalia habent copiosius eis data, et tamen
15 non applicant ea ad Dei honorem et utilitatem ecclesie
et per consequens non ad suum commodum. Sed e contra
michi tamen videtur quod satis pertinenter potest tempus
idoneum datum homini ad merendum vocari ista Dei
gracia, et sic qui preterit tempus illud et non laborat
20 proporcionaliter illi tempori in vacuum recipit illam
graciem; et generaliter quicunque recipit tempus gracie
in quo Deus disposuit humano generi libertatem ultra
ceremonias legis veteris et tamen redit ad ceremonias
ampliores dampnabiliter recipit graciam talis temporis.
25 Et ita cum totum tempus gracie sit datum homini ad
copiose et faciliter promerendum, et idem tempus com-
mune omni homini, patet quod prelati et quicunque
impedient viantes ad taliter promerendum in vacuum
graciem Dei recipiunt.

30 Unde secundum Lincolniensem dicto XLVII° dupli- We receive
citer contingit hominem in vacuum graciam Dei recipere, grace in vain:
primo dum quis bona gratuita sibi oblata unde salvari i. by refusing it
Fol. posset renuit; de talibus dicit Dominus: *Vocavi et re-*
254^e *nuistis, | Prov. . . . Secundo dum bona gratuite sibi 2. by throwing*
35 *data prevaricans abicit; gracia enim est bona voluntas it away through*
Dei qua antecedenter vult omnes homines salvos fieri. sin.
Primo ergo talis obsistit Deo pulsanti ad hostium mentis
et ingredi volenti, secundo admissum aut receptum

4. Numerus sermonis deest. 6. Cod.: intrincicum; ib.: sive extrinsecum deest. 15. Cod.: applicant. 34. Prov.; Cod.: sequitur lacuna.

3. Dominica prima Quadragesimae. 4. Cf. supra Serm. V.
33. Prov. I, 24.

abicit; veteres quidem caligas non abiciunt homines dum apte sunt; magis ergo vilescit peccatori spiritus datus quam calceamentum vetus cum donum sit maximum et Deus non offert tepide sed liberam voluntatem et instancia maxima. Quare ergo respuitur stultissime cum maximo dampno et iustissimo supplicio?

*Those who
reject grace are
like the dead
Sea.*

Tales enim similes sunt mari mortuo quod nichil vivum intus recipit sed iniectum casualiter statim reicit. Tales enim mortui sunt per culpam, fluidi per concupisciam, amari per iram, mundi solicitudines et seculi tristiciam.

Similiter hoc mare faces accensas non sinit in se immergi; sic et hii ardentes et lucentes caritate et sciencia Christi cogitationes in profundum dilectionis sui iniungi non sinunt, sed mortuas spiritualiter ad carnalem dilectionem admittunt. Tercio sepe in hoc mari accident fulmina et alie tempestates; sic et Deus fulminat super tales ingratos vindictam ire sue et talis fulminacio plus quam modernorum satraparum excommunicatio est timenda.

*All have power
to receive
God's grace.*

Nec sunt excusandi qui dicunt quod non est in potestate sua graciam Dei recipere, quia Isaie XLIX°, 8 dicit Deus qui mentiri non potest quod tempore legis nove accepto Deo ad faciendum graciam *exaudivi* oraciones fidelium et in die quo Christus fecit salutem in medio terre audivi te monendo et acceptando. Sicut ergo nichil accepione temporis est vianti liberius, sic nec ista gracia potest aliquid liberius presentari. Ideo dicunt fideles quod idem est non cooperari cum Deo in isto tempore ad merendum et ociari in loco insidiarum, in vado aut portu periculoso, ubi cooperans possit habere paratissimum adiutorem. Christus enim assistit sic viantibus qui volunt efficaciter se salvati; ideo sequitur: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.*

*It is better to
present our
petitions to
Christ than to
any pope.*

Instanter enim laborant Romipete ut presentes sint pape ad porrigendum peticiones suas pro tempore quo gracia est accepta. Sed papa noster Christus graciosius concedit ampliores gracias in hoc tempore, cum viamus; nec oportet currere Avignonam, quia locus est ubique

3. Cod.: cum cum. 9. Cod.: fluendi. 19. Cod.: postquam.

34. II. Cor. VI, 2. 36. Cf. Serm., Pars II, pag. 341.

contrito pertinens; Deus enim tripliciter est ubique. Disponamus ergo nos ad recipiendum tantam graciam, cum sit tam facile sicut spiritum inhaurire, cum Psalmo CXVIII^o, 131 scribitur: *Os meum aperui et 5 attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam*. Facilius namque est aperire os mentis quam corporis; stat ergo disposicio nostra, ut recipiamur ad examen gracie aperte in negacione et affirmacione tamquam in leccione et cantu. Nam declinando a malo et faciendo bonum fit 10 homo habilis ad graciam eo ipso. Ideo dicit Apostolus quoad negacionem quod *nemini debemus dare ullam 15 offenditionem, ut non vituperetur ministerium nostrum*. Nam declinando a malo oportet cavere ne offendamus fratres scandalio ex dictis vel operibus minus rectis; 20 quod licet quilibet fidelis debet attendere, prelati tamen specialiter, cum in ministerio facilius possunt offendere in subiectos. Et signanter dicit Apostolus quod *non simus dantes ullam offenditionem, quia quidam ex lege Dei ministrare aliis et iuvare omittendo illud ministerium dat offenditionem in subditos*.

Ex quo quidam concludunt quod papa et alii prelati segnes inter omnes viantes plus debent fratribus, et per consequens laici dimittunt copiosius illis sua debita vel peccata, dum tamen remissionis huiusmodi sunt capaces. 25 Ex quo quibusdam videtur inconsonum esse prelatos huiusmodi de potestate remissionis peccati singulariter se pompare. Affirmacio autem super qua stabilitur totum christiani ministerium stat in isto quod *in omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros*. Dicant (inquam) omnia 30 opera nostra quod sumus fideles servi domini Jesu Christi, et tunc quomodounque scandalizaremur a diabolo vel membris eius ministerium nostrum non vituperabitur apud Deum; et revera eorum vituperacio cum approbacione divina est simpliciter commendacio.

35 Ad servandum autem hanc regulam apostolicam oportet nos humiliter sequi Christum in omnibus factis Fol. suis. Sed quomodo (queso) prelati | cesarei excommunicant homines in nomine domini Jesu Christi pro crimine ex falsa suggestione pseudofratrum, antequam illud 40 crimen fuerit eis notum; cumque autem dominus Jesus

The pope and
idle prelates
should rather
ask forgiveness
from the laity
than pretend to
give it.

Prelates in ex-
communicating
do not follow
the example of
Christ;

4. Cod.: Psalmo XI°. 37. Cod.: cesarii.

11. Cor. VI, 3. 28. ib. 4.

Christus hoc non posset facere, manifestum est quod hii sic faciendo non exhibent se Christi ministros, sed elati *super omne quod dicitur Deus* precipuos ministros diaboli. Respectu quidem Christi est non sic excommunicare sed humiliter tolerare iniurias, et nonne docet 5 Apostolus *quod exhibeamus nosmet ipsos sicut Dei ministros in multa pacientia?* Christus enim cum malediceretur, non maledicebat (ut dicit beatus Petrus) et generaliter sine vindicta appetita vel capta humanitus summe pacienter tulit omnes iniurias; ad similitudinem sui apostoli sufferebant novem tales penalitates pro eius nomine. Et quia ille pacientie fuerant geminate secundum corpus et animam, ideo Apostolus vocat eam *multam pacientiam* quoad numerum et ad tempus. Paulus enim passus est in *tribulacionibus* (ut patet II^a Cor. XII° et supra exponitur Sermone XIX° huius de viginti septem tribulacionibus suis).

Trials of the apostles. Secundo tribulati sunt apostoli *in necessitatibus*, hoc est, in penuriis necessariorum vite, sicut et Christus passus est, cum esurit quantum voluit (ut patet Mathei IV° et XXI°).

Tercio tribulati sunt *in angustiis* quibus ex evadendi difficultate sepius sunt astricti.

Quarto tribulati sunt *in plagis* (ut patet de Apostolo Sermone ut supra). 25

Quinto *in carceribus* quibus impiedebantur discurrere ad edificandum ecclesiam et *in corpore* multiplicititer sunt puniti.

Sexto tribulati sunt *in sedicionibus*, ut una parte populi tenente cum Christi apostolis et alia contra illos. 30

Septimo *in laboribus corporalibus* operando manibus, ut fecit Apostolus apud Corinthos (ut patet Act. XX°).

Octavo tribulati sunt *in vigiliis*, non solum propter iusticiam oracionum et diligenciam predicationum sed propter timorem persecucionum. 35

Nono tribulati sunt *in ieuniis* que gratis acceperant, ut corpus serviat anime meritorius. Et hec novem exercitant ministros Christi ad suum officium humiliter et

5. Cod.: non. 7. In marg.: 1. 11. Cod.: penalitas. 16. Recte: Sermonc XVIII°. 18. In marg.: 2. 22. In marg.: 3; ib. in cod.: angustus. 24. In marg.: 4. 26. In marg.: 5. 29. In marg.: 6. 31. In marg.: 7. 33. In marg.: 8. 35. Cod.: timoris persecucionem. 36. In marg.: 9.

7. I. Petri II, 23. 13 et seq.: II. Cor. VI, 4—6.

meritorie exequendum, que quia deficiunt omnino in nobis, sumus nimis vage in Dei ministerio negligentes.

Ulterius quoad virtutes que sunt principia bene operandi oportet ministrum Christi vivere *in castitate* que dicit puritatem mentis; redundant . . . in corporis mundiciam, et hec nedum precipue servat famam sed habitat ministrum Christi ad eius ministracionem diligencius et placencius exequendam.

Et ista castitas secundo disponit *ad scienciam* que est noticia divinorum et humanorum, quantum est necessarium ad salutem. Deus enim non potest tali casto deficere quin infundat sibi noticiam in mensura qua expedit ipsum cognoscere quid sibi prodest facere.

Tercio habitis istis duabus virtutibus *longanimitate* expectat Dei promissio pro fideli ministerio premantis.

Ille enim vocatur *longanimis* qui ex constancia fidei per longum tempus sperat premium, sicut *agricultor* secundum beatum Jacobum *sperat fructum*.

Quarto succedit *suavitas* quasi longanimitatis edilium qua quis propter spem remuneracionis cum quadam dulcedine patitur et cum proximis leniter conversatur.

Quinto talis affabilitas fit specialiter illustracione *Spiritus Sancti* secundum quam appropriatur benevolencia.

Sexto vivendum est *in caritate non ficta*, et hoc est necessarium continue tam viatori cuilibet quam beato. Omnes enim fingimus quod sumus *in caritate*, diligendo tam Deum quam omnem proximum ut debemus; sed Veritas clare intuens cogitationes, verba et opera videt quod fingimus (ut plurimum) menciendo. Ille ergo falsam caritatem aut *fictam* habet, qui quandocunque simulat se habere caritatem ad discrepanciam verbi Dei.

Et ex istis sequitur septimo quod debemus communicare cum fratribus *in verbo veritatis*, eo quod miscendo verba falsitatis, duplicitatis, mendacii, fingimus caritatem, 35 ideo numquam debemus communicare cum falsis fratribus, nisi vel tacendo vel veritatem (ut mente concipimus) publicando; ergo debemus *in virtute Dei* quidquid facimus operari, non solum verbaliter confitendo sed de facto propter conformitatem nostri ad virtutem

3. In marg.: 1. 5. redundant; sequitur lacuna; spatium unius verbi vacuum. 9. In marg.: 2. 14. In marg.: 3. 19. In marg.: 4. 22. In marg.: 5. 23. Cod.: quam deest. Addidi. 24. In marg.: 6. 30. Cod.: habet deest. Cod.: quia; ib. cod.: quoconque. 32. In marg.: 7. 39. Cod.: nosci ad.

9 et seqq. II. Cor. VI, 6—7. 18. Jac. V, 7.

Virtues needed
for the
ministry:
1. chastity,

2. knowledge,
such as is
needful to
salvation,

3. constancy in
hope,

4. kindness,

5. and that in
the Holy Spirit,

6. unfeigned
Charity,

7. truth (this
forbids falsehood under
pretence of
charity),

8. working in
the power of
God,

(que est Dei sapiencia), cuncta nostra opera faciendo, ita quod quesito a nobis in cuius virtute vel potestate hec facimus, vere dicamus sine ficticia quod *in virtute Dei*, et tunc stabit stabile opus nostrum.

9. righteousness,

Sed cum tales veridici habent hostes multiplices, ideo nono docet Apostolus quod tuti simus *per arma iusticie*, faciendo tam amicis quam inimicis iusticie complementum. Alii autem intelligent per *dextram et sinistram* prospera et adversa homini conformia in natura vel ipso inferiora, premiaciones quas iusticia requirit nos 10 facere. In omnibus (inquam) debemus quantum in nobis est semper et ubique iusticiam observare | et sic Christo ^{Fol.} 255^a ministremus iuste Deo nostro tam *in gloria quam in ignobilitate*, ne in primo inflemur nec in secundo propter oppressionem hostium precipitemur, ut contingit de 15 illis qui succumbunt a veritatis tramite propter carensiam mundane glorie.

11. constant service to Christ whether in good or evil report,

Undecimo debemus constanter ministrare Christo in casu quo contingat nos impelli *per infamiam* vel elevari *per bonam famam*, sicut apostoli reputati sunt quandoque 20 falsi et magici et quandoque humiles et fideles, sicut fuit de Christo, sic contingit modernis observantibus in plana iusticia regulam veritatis.

12. not fearing the imputation of falsehood,

Decimo secundo debemus constare in ministerio nobis credito, licet ab aliquibus iudicemur *seductores et ab aliis veraces*.

13. caring not to be known to the world.

Decimo tercio debemus constare in Christi ministerio, licet apud mundum sumus qualitate *ignoti*, cum sufficit quod apud Deum simus in constancia virtutis *cogniti*. Et omnia ista tredecim reduci possunt ad vite super- 30 biam deprimendam.

These 13 points make up our warfare against the pride of the world. As to the flesh we must be

Sed quarto decimo quantum ad concupiscenciam carnis viri devoti sunt *quasi morientes* non actus vitales vel mundanos indebite exercentes, et ecce parati sunt ex hoc secundum interiorem hominem delectabiliter vivere quoad Deum. 35

14. dying,
15. chastened.

Et sic quinto decimo debemus ministrare Christo *in tempore nostre viacionis*, non ut Deo abiecti sed *ut amicabiliter castigati*, quia Apoc. *Ego quos amo arguo et castigo*; et per consequens non debemus nos supponere mortificatos virga vel baculo consolatorio tam pii magistri. 40

17. Alinea 10 deest. 38. Apoc. sequitur lacuna.

6 et seqq. II. Cor. VI, 8, 9. 37 et seqq. II. Cor. VI, 10.
38. Apoc. III, 19.

Sexto decimo debemus vivere *quasi tristes* de tardacione nostrae glorie et periculo nostre carnalis vel mundane concupiscentie, et tamen debemus *semper gaudere* in Domino tamquam turtures propter consolacionem premii quod speramus. Sed quoad concupiscentiam oculorum debemus videri *egentes*, cum Christus *pro nobis egenus factus est* (II^a Cor. VIII°, 9). Et loquitur Apostolus de voluntaria egencia que non est proximo onerosa, ut patet fratres fingunt mendaciter se egenos; tales enim pauperes evangelici et non mendici validi proximos tam corporaliter quam spiritualiter *locupletant*. Quomodo queso locupletaret plebem, dominos vel rectores qui spoliat egenos qui sunt basis omnibus illis in temporalibus et augmentat sua habitacula supra Christum et onerat totum populum et totum medium spere terre. Non dubium quin talis prevaricator et mendax in Christum non directe aliquem locupletat.

Septimo decimo et ultimo viri vere evangelici debent esse *tamquam nichil habentes* civiliter vel seculariter et *omnia possidentes* titulo iusticie, cum *iustorum sunt omnia*.

Et notant quidam quod Apostolus ponit coniunctionem similitudinis in hiis que sunt temporalia, non *sicut autem in hiis qui habent rationem spirituum eternorum*. Prima enim sicut in sompnis transeunt fantastice, ideo talibus additur *quasi nichil*, cum sint similitudines et non vere existentie ut virtutes. Et hoc dictum Apostoli sicut suum I^o ad Tim. VI° et dictum Christi Luce XIV° vere testantur quod clerici non debent civiliter dominari. Secundo notant quidam ex hoc textu quod Christus non valide mendicavit, ut fratres blasphemant in ipsum. Christus enim perpetuo possedit omnia, sed nemo in virtute Dei accipiens quod suum est cum summa modestia mendicat ab homine, ergo Christus non taliter mendicavit. Si enim totum genus humanum stetisset in statu innocencie, accepisset de bonis Dei quantum libuerit sine mendicacione. Quomodo ergo Christus summe iustus et innocens mendicavit, cum fuit titulo fortissimo non solum habens perfunctorie temporalia sed iustissime omnia possidens, hoc est, post sedens in dominacione

and poor like Christ.

17. Possessing all things by the title of righteousness.

Force of the apostle's use of 'as' ('tamquam').
Christ did not beg; He received what was already His.

6. Cod.: vident egentes. 14. Cod.: augmentant. 22. Cod.: quidem.
dem. 28. suum; adde: dictum. 30. In marg.: 2; ib. Cod.: quidem.
36. Cod.: quantum.

Friars, in saying that He begged, imply that He had fallen from innocence and ceased to be Lord of all things.

Rapacity of the friars.

eorum pacifica et quieta. Fratres ergo imponentes Deo mendicacionem huiusmodi implicant blasphemē quod non continue stetit in statu innocencie nec fuit vere dominus omnium bonorum Dei; quod est expresse contra illud Matthei XXI°, 3: *Si quis, inquit, aliquid vobis dixerit, dicite quia Dominus hiis opus habet et confessim dimittet eos.* Sed cum Dominus per se positus sumitur simpliciter pro per se domino dominorum, manifestum est quia in hoc verbo ostendit suum universale dominium. Nec dubito quin nisi in hoc loco mendicasset usum asine atque pulli nullibi mendicasset. Si (inquam) fratres per impossibile stetissent in statu innocencie usque ad hoc instans et iam cepissent a proximis pauperioribus modo quo iam faciunt mendicare et edificassent sibi sumptuosa habitacula et bona Dei sic superflue consumpsissent, eo ipso a statu innocencie decidissent et pociore ratione quam Caym prius habitum dominium perdidissent. Iniuria enim abusus bonorum raptorum per suam hypocrisim clamat ad Deum; ideo scintilla | caritatis in eis si affuerit extingueret hoc peccatum. Certum est tamen quod fuit mendicus Dei, cum panem cotidianum a Deo suo (ut Augustinus sententiat) mendicavit; et illam mendicacionem ad allicientum amorem fratribus indicavit, ac si homo stetisset in statu innocencie et pro amore fratrum de bonis propriis pepercisset. Et sic dicunt fideles quod Christus oravit in persona ecclesie quod Deus debita sua dimitteret, licet in persona sua peccare non potuit.

SERMO XX.

Rogamus vos et obsecramus in domino Jesu. I^a Thes- 30
sal. IV°, 1.

St. Paul's gentleness in warning his flock.

In ista epistola hortatur Apostolus Thessalonicos et in ipsis singulosis christianos quomodo debent Deo et spiritualibus suis patribus obedire, et nota quod iste papa piissimus qui est dignior quam omnes pape cesarii 35 non mandat filios suos *sub pena excommunicacionis mandatis suis firmiter obedire*, sed rogat eos humiliter

1. Cod.: imponentes decimo. 20. Cod.: sintilla. 29. In marg.: Dominica secunda Quadragesime. 32. Cod.: Tessalonicos. 36, 37. Hac formula utitur curia Romana in bullis.

29. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 272—274.

et obsecrat, hoc est, cum adiuracione deprecatur, et ut ista forma servetur in prelatis sequentibus dicit pluraliter, non dominative ut nostri prelati, qui in hoc blasfeme super Dominum extolluntur, nec auctoritate 5 sua hoc precipit sed in domino Jesu memorans illud
Omnia quecunque facitis in nomine Jesu facite.

Et moveret huius prelati filios tam timor quam amor He gives them
 verbis suis attendere: timor in Domino et amor in Jesu. ^{the old}
 Nam Malachie I^o, 6 scribitur: *Si ego Dominus, ubi est commandment,*
^{not a new}
^{invention;}
 10 *timor meus*, et Abbacuc III°, 18: *Et exultabo in Deo,*
Jesu meo. Et nota quod iste prelatus discretus rogat
 filios seniores et obsecrat iuniores, non ut dent sibi
 pecuniam sed ut timeant et ament Dominum etc. In
 hoc *non dat eis mandatum novum*, ut pape moderni,
 15 *sed mandatum vetus quod habuerunt ab inicio* (ut dicitur
 I. Joh. II°, 7). Et utinam subiecti pape cesario remitterent
 sibi responsum, quando apostoli non mandatum novum,
 sapiens cupiditatem, miserunt suis filiis sed amorem
 Dei et observanciam mandatorum. Et cum non plus
 20 tenentur spirituales filii suis patribus obedire, mandatum
 pape cum neutrum istorum sapuerit debent renuere.

Formam autem obsecracionis explicat Apostolus, cum
 subiungit: *ut quemadmodum accepistis a nobis quomodo*
^{and what he}
^{asks, is that}
^{they should}
^{walk in the}
^{way of virtue.}
 25 *vos oporteat ambulare et placere Deo, sic et ambuletis*
ut habundetis magis. Non rogat ut detur sibi de bonis
 fortune subsidium vel ut de beneficiis ecclesie que ven-
 didit dentur sibi symoniace primi fructus, sed (ut sepe
 repecit) quomodo oportet illos viantes per viam vir-
 tutum incedere et sic Deo per opera meritoria com-
 30 placere. Et patet quomodo Apostolus necessitat sub
 auctoritate Dei et necessitate auditorii ut faciant; non
 enim potest viator aufugere quin ex Dei mandato opor-
 teat ipsum taliter ambulare vel dampnacionem incurovere.
 Et patet quante subditus tenetur suis prepositis obedire,
 35 quia solum in ipsis que mandat Apostolus vel in hiis
 que media sunt ad ista. Non enim plus tenetur obedire
 domino Jesu Christo; non ergo plus debemus obedire
 Antichristo, licet extollitur super Christum.

Eciā propter hoc mandat Apostolus I. ad Cor. IV°, 16:
 40 *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi.* De tanto enim

5. illud; sequitur lacuna. Adde: Col. III°, 17. 9. Cod.: Malachic II°.
 16. Cod.: papa. 17. quando; rectius: quod. 28. Cod.: recipiit.
 39. Cod.: Apostolus ad Corinth; sequitur lacuna.

6. Col. III, 17.

Subjects are
bound to obey
prelates only
so far as these
obey Christ.

If this were
acted on, it
would put a
stop to papal
provisions.

et non ultra quam prepositi imitantur Christum, tenentur subditi eos in preceptis vel monitis imitari. Et utinam ecclesia istud perfecte cognosceret; tunc enim solum verba Christi loquentis in prelatis attenderet, quia si in domino Jesu Christo quicquam precipiunt, Christus⁵ in eis illud loquitur. Et sic intelligenda est lex beati Cypriani posita in decretis, distinccione VIII^a, *Si solus Christus audiendus est*. Et servata hac fide videtur multis quod provisio paparum cesaria qua dat inhabilibus vel sibi incognitis beneficia ecclesiastica de regnis exteris¹⁰ omnino cessaret, cum in hoc nec Christum nec apostolos imitatur, sed imprudenter necessitat eos ad medicum quem debet scire esse inhabilem vel tamquam expers huius noticie vel exempli nescit sive bonum eis faciat sive malum. Obligantur autem fideles singuli ut¹⁵ ambulent secundum formam quam Christus eis iniunxit et sui apostoli, que repugnat indubie huic forme. Sicut ergo acceperunt ab apostolis quomodo eos oporteat ambulare, sic contemptis novitatibus hoc observent; tunc eciam magis continue in caritate et bonis spiri-²⁰ tualibus habundabunt, ubi iam servantes oppositum ex Antichristi monitis a bonis spiritualibus retrocedunt et in malicia profundantur. Et hec ratio tocius perversitatis ecclesie.

We ought to
abound in
spiritual gifts.
Nec dubium quin quilibet fidelis tenetur continue in²⁵
bonis spiritus abundare, quia ex quo datum est sibi Fol.
tempus continue ad hunc finem frustrans illum incurrit^{255c}
Dei indignacionem et debitum. Debemus autem crescere
continue ad minimum successive in virtutibus et earum
operibus, et ita necesse est ut *videatis quomodo caute*³⁰
ambuletis (ut precipitur ad Eph. V^o, 15). Et hoc in via
lata mandatorum et stricta semita consiliorum; *habundetis* (inquam) *fide*, sicut aer luce (ut precipitur II^a Cor.
VIII°, 7), *spe*, sicut agricola certitudine fructuum per
inspeccionem germinis et florum (ut precipitur ad³⁵
Rom. XV°, 13), *caritate*, sicut fornax igne; nam vas
nostrum quod Deus dedit nobis ut caritate finaliter
repleatur et sic ad celum spiritu pleno hoc igne trans-

7. Cod.: decretis in. 17. Cod.: repungnat.

7, 8. Decr. prima pars, dist. VIII, cap. IX. Cf. Serm. I, 173;
II, 15, 33. 33. Vulgate: *Sed sicut in omnibus abundatis fide et sermone.* 36. Rom. XV, 13: *ut abundetis in spe et virtute Spiritus Sancti.*

eatur, debet attendi continue caritate, quia ocium accessionis huius vasis indicat accidiam viatoris; et sic debemus ad firmitatem vel intencionem bonorum operum attendi continue caritate.

- 5 Ista autem precepta vetera et novissima debent sepe fidelibus recitari, cum, sicut clavus in rota per inusitatam aure siccitatem perditur, sic noticia mandatorum. Ideo dicit Apostolus: *Scitis enim que precepta dederim vobis per dominum Jesum.* Precepta autem currunt in uno verbo dilectionis, ut scilicet debite diligantur Deus et proximus, et sicut variantur periodi individuorum, sic oportet hec precepta in recitationibus variari. Oportet enim cuiuslibet predestinati furnum calefieri caritate in quo tres panes (de quibus Luce . . .) in�istentur. Si ergo *refrigescet caritas multorum ex sua desidia*, cum subsit tanta indefectibilis materia, sunt culpandi. Dedit autem Apostolus fidelibus ista precepta non tamquam nuncius domini Iesu Christi; II. Cor. ultimo dicit: *An experimentum queritis eius qui loquitur in me dominus Jesus Christus;* operibus autem Preconis debetis credere et non nude membrane mortue. Nam Joh. X^o, 37, 38 Christus dicit: *Si non facio opera patris mei, nolite michi credere. Si autem facio et non vultis mihi credere, operibus credite.* Nam viva opera caritate accensa sunt efficacissimum testimonium in prelatis; ideo non dubium refuga qui extollitur super Christum, vendicans membranam suam plumbo bullatam plus credi quam opera, cum Christus de se ipso hoc non potuit sed negavit, est tamquam meridianum demonium fugiendum.
- 30 Nec sunt ista precepta ad Dei singularem proprietatem utilia, et non nobis, cum tota utilitas et honestas in subditos redundaret; ideo dicit Preco de voluntate Dei sui certificatus: *Hec est, inquit, voluntas Dei, ut vos sanctificemini*, hoc est, ut in stabilitate virtutum et sinceritate vite firmemini. Quamvis enim non omnia ista sequuntur in singulis, tamen voluntas Dei beneplaciti undique est impleta, cum vult ut sanctificemini, licet non velit quod sanctificamini; nam volucio qua Deus vult homines debere sanctificari ad eorum com-
- The commandments are given for our good.
7. Something missing after perditur. 14. Luce; sequitur lacuna.
 15. refregesset. 26. Refuga, cf. Trial. 359: „Sed iste refuga dicit.“
 29. Cod.: figiendum.
8. Thess. IV, 2. 14. Lucae XI, 5. 15. Matth. XXIV, 12.
 18. II. Cor. XIII, 3. 33. Thess. IV, 3.

modum et illis parate tribuere (quantum in ipso est) graciā et adiutorium vocatur Dei volucio antecedens; et sic voluntas Dei est *ut declinando a malo abstineatis vos a fornicacione tam corporali quam spirituali que amplectitur omnem culpam (ut precipit Act. XV° et 5 I^a Cor. VI°).* *Sic unusquisque vestrū sciat possidere corpus suum tamquam domitum anime et non dominans,* cum sit vas in quo vitales spiritus operantur (ut patet II^a Cor. IV°); unde I^a Cor. IX°, 27 dicitur: *Castigo corpus meum et in servitatem redigo, et hoc, in sanctificatione et honore,* cum sit domus Dei quam decet sanctitudo et honor ultra iumenta quibus operatur peccator. Corpus enim hominis licet naturaliter distinguatur a spiritu, sunt tamen utrumque personaliter idem homo. Et sic corpus participacione anime meretur aut 15 demeretur, sicut est eodem participio factus homo.

The 'vessel' is
our body; not
as some
suppose a wife.

Quod autem quidam intelligent per vas sexum feminum coniugatum, videtur michi minus probabile; corpus autem hominis *non* debet soveri *in passione desiderii* sic ut quicquid sensualiter appetit sibi detur sicut nec 20 uxor; sed oportet utrobique quod animus supereret ratione; hoc enim proprium est gentibus que vivunt sensibiliter, ut erant geniti. Dedi eciam vobis preceptum, *ne quis supergrediatur elacionis violancia nec circumveniat calliditatis fraudulencia in negocio fratrem suum.* 25

We must
beware of
pride, lust and
greed.

Et sic caveatis a maledicto ternario, scilicet luxurie in passione, superbie in supergressione et avaricie in circumvencione. Et hoc prohibetur II^a Cor. VI°. Causa autem quare debetis abstinere ab isto ternario est ista: *Quoniam vindex est Dominus de hiis omnibus,* eo quod 30 excedunt limites caritatis.

These three
vices most
hateful in the
clergy.

Quamvis autem dictus ternarius sit odibilis in quoconque statu | viancium, est tamen in clericis maxime Fol. detestandus. Cum enim illi debent fortitudinem suam 255^d ad Dei servicium custodire, quid horribilis quam carnem 35 fornicariam infideliter in corpus suum peccare? Secundo cum clerci debent in humilitate maxime sequi Christum, quid detestabilius quam quod talis luciferine supergrediatur fratrem suum? Ipse enim vult zelare ad dignitates ecclesiasticas potissime propter caput et totum 40

12. Cod.: iumenta quilibet. 16. Cod.: factum homo. 20. Cod.: sensialiter. 38. Cod.: luceferine.

6. I. Thess. IV, 4. 19. ib. 5. 24. ib. 6. 30. ib.

residuum status proximi opprimendum. Sed tertio de-testanda est ydolorum servitus qua cleris symoniace negotiatur pro beneficiis adquirendis; ubi non dubium quin circumvenit non solum digniores et habiliores 5 privando ipsos illo officio, sed subiectos simplices quos intoxicate et celeriter arte dyabolica incantat pocius propter temporale lucrum quam salutem anime.

Et isto crimine ambulant falsi fratres; circumveniunt enim fideles simplices, ut caput rationis eorum sub-sternant, suis fictis suffragiis, fraternitatibus et aliis viis 10 antichristivis, et subtracto capite spoliant subditos multis modis negociantes de eorum possessionibus. Unde sequitur in textu: *Sicut prediximus vobis* Dei assercio-ne et testificati sumus scripture confirmative; in puniente 15 namque est potestas, quia *vindex est Dominus*, in punitione equitas, quia in omnibus hiis indifferenter, et in utroque veritas quam testificati sumus.

Secunda racio quare debemus obedire generaliter predicto mandato est vocatio summi regis (ut dicitur 20 ad Eph. IV°) et utilitas ac honestas termini ad quem *vocavit*, quia non in *immundiciam* sed in *sanctificacionem*; unde Proverb. XXII°, 11: *Qui diligit cordis mundiciam habebit amicum regem*. Moveret eciam ad obediendum huic mandato fragilitas et indigencia vocatorum quos 25 nedum oportet vocare in via sed trahere (ut dicitur Johannis VI°); nec iuvantur nec salvantur nisi qui vocacioni isti libenter obediunt.

Tertia racio ad obediendum est ista quod quicunque spernit hec monita salubria non solum hominem spernit 30 sed Deum. Grave namque est hominem spernere (ut patet II Sermone XXXIV). Et patet de vindicta quam terrenus dominus capit spretus; gravius vero est spernere Dei vicarium (ut patet Luce X^o) et gravissimum est spernere Deum (ut patet ad Hebreos XII°). Cum 35 enim Deus dedit Spiritum Sanctum in ipsis apostolis ad hec mandata promulganda, patet ipsos spernere est spernere Deum et salutem propriam, cum Luce X^o, 16 dicit Deus: *Qui vos spernit me spernit*. Spernere autem salutem propriam est contra legem nature que cui-40 cunque creature indidit se appetere bene esse.

How false
brethren (friars)
overreach the
faithful.

We must obey
because the call
is from the
Great King,
and is to a
noble end.

16. Cod.: qui in. 22. Cod.: Prov. XXIX°. 24, 25. Cod.: quos negandum. 31. Cod.: II. S. XXXIII°. Cf. Serm. Pars II, pag. 247.

13, 21. Thess. IV, 6, 7. 26. Joh. VI, 44.

To despise
God's word is
far worse than
to despise a
prelate's
mandate.

Such mandates
are often
opposed to the
Gospel.

How the laity
should fight
against bad
prelates:
1. by
disregarding
their excom-
munications,
2. by
withdrawing
their
endowments.

Circa hanc epistolam notandum quod spernere evan- gelium sive epistolam est infinitum gravius quam sper- nere scripturam cuiuscunque prelati cesarii, quia infinitum maioris auctoritatis, utilitatis et subtilitatis, ymmo cum scriptura sacra sit posita in limitibus quos non licet accedere, patet quod acceptare unum oppositorum sit spernere reliquum, patet quod omnia talia prophana corditer sunt spernenda. Et hec racio quare detestor vitam et dicta de prelatis cesariis et privatis religiosis. Sicut enim illa duo genera maxime persequebantur Christum mortalem in vita et moribus, sic hec duo genera hodie maxime persequuntur veritatem sue religionis et per consequens Christum omnium dominum iam regnantem. Nam Joh. XI°, 47, 48 scribitur: *Collegerunt pontifices et pharisei consilium adversus Jesum et dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? si dimittimus eum sic, omnes credent in eum et venient Romani et tollent nostrum locum et gentem.* Et Johannis XII°, 19 dixerunt pharisei ad semet ipsos: *Videtis quia nichil proficimus? ecce totus mundus post eum abiit.* Nec dubium quin gravius sit hodie tam spissim repugnare veritati religionis domini iam regnantis, ideo totus mundus intenderet legem Christi in suis limitibus obsermare, et clerus fidelis specialiter ratione et scriptura adversarios impugnaret. Et hec racio quare quidam seculares tamquam alter Nichodemus sed nimis remisse et tacite impugnant hec duo genera et primos per excommunicacionis sue detestacionem, secundos autem per appropriacionis sue temporalium destrucionem et mendicacionis blasphemie declaracionem. Nec dubium quin, sicut pontifices tam acute persecuti sunt Christum et eius sentenciam, quia contradixit eorum avaricie atque superbie, sic pontifices et prelati moderni persequentes paucos pauperes conformem evangelicam sentenciam publicantes, timentes sibi maxime ne forte veniant Romani milites et seculares domini et tollant possessionem eorum atque dominium et consequenter gentem tam de suis partibus quam servitoribus eis subiectam. Nec potest sine grandi miraculo tam inveterata infirmitas aboleri. Licet autem secundum primum genus parcium Antichristi foret medicina theoria auferre

^{3.} Cod.: qui infinitum. ^{7.} Cod.: relicum. ^{14, 15.} Cod.: colligerunt.
^{17.} Cod.: credunt. ^{23, 24.} Cod.: observare twice.

sua temporalia, discredere sue ficte absolucioni et infundabili potestati, hic tamen breviter invehendum est contra suam excommunicacionem, ne populus simplex, *timendo ubi non erat timor*, a lege Domini terreatur.

5 Sunt autem mille testimonia sanctorum quod non est excommunicatio timenda de eis nisi de quanto ipsis inficit et priori excommunicacioni Domini est conformis. Primo ergo invehitur contra istam excommunicacionem per hoc quod nec in scriptura sacra nec in vita Christi 10 aut apostolica est fundata, sed omnia que prelati debent facere sufficienter fundatur in illis; ergo non debent taliter excommunicare. Christus enim talem prohibuit (ut patet Luce IX°) et a tali abstinuit (ut patet de Scarioth), cum tamen utroque fuit infinitum maior 15 causa excommunicacionis quam sunt hodie ventilatae. Nec valet dicere quod Petrus excommunicavit Ananiam et Saphiram (Act. V^o) nec quod Apostolus excommunicavit Corinthios (I^o Cor. V^o), quia illos excommunicarunt excommunicacione qua prelati nostri excommunicare 20 nesciunt nec habent a Domino potestatem; primos enim tradidit Petrus morte intercedente perpetuo a diabolo flagellandos et secundum tradidit Paulus satane cruciandum ad tempus ut spiritus salvus fiat. Sed istius maneriei excommunicacionis omnes prelati cesarii sunt 25 expertes.

Item, iuxta fidem evangelii nemo debet excommunicare alium nisi propter caritatem quam habet ad eum, tum quia ex fide debemus inimicos nostros diligere, tum eciam quia debemus omnia opera nostra in caritate 30 facere. Sed prelati nostri cesarii non excommunicant subditos ex caritate, ergo non catholice. Minor probatur a signo eo quod illos qui magis obediunt, cicius et honorabilius excommunicant, ut patet de excommunicatis subiectis qui nolunt pecuniam vel prelaciam ad votum 35 prelatis tribuere. Ideo multis videtur quod prelati nostri excommunicant similitudine et auctoritate pontificum Iudeorum qui excommunicarunt (ut videtur sanctis) Christum et eius apostolos ac omnes alios eis fideliter adherentes. Sic enim conspiraverant dicti pontifices 40 patres generacionis huius adultere quod, si quis confiteretur Jesum nostrum esse Christum promissum in lege,

The Saints
bear witness
that ex-
communication
is to be feared
only when
issued first by
God.

Christ did not
excommunicate
Iscariot.

The only
motive for ex-
communication
should be love.

With our
prelates it is
money.

8. In marg.: Prima racio. 17. Cod.: V^o deest; Act. sequitur lac.
26. In marg.: Secunda racio. 39. Cod.: aderentes.

extra synagogam fieret; nec video ex qua alia radice ista excommunicacio sit fundanda.

Since charity begins at home, the prelates should excommunicate themselves first. Item, cum non debent excommunicare nisi ex caritate (ut ex fide hic capit) et oportet quod sit caritas ordinata procedens a caritativo et suis domesticis ad alienos 5 extrinsecos, videtur quod prelati et sui ministri rei debent

primo excommunicare se ipsos et consequenter alias quibus minus ex caritate debita obligantur. Sic enim impetrantes defamaciones excommunicant primo se ipsos si sint rei criminis de quo appetunt se purgari. Quare 10 ergo non increpat episcopi istum modum in laicis vel observant ipsum in se ipsis, si fuerit per se iustus? Et confirmacio magna est quod Christus non posset excommunicare alias quin supposito suo reatu ex invincibili iusticia excommunicacionem prius inferat in se 15 ipsum. Si ergo omnes christiani debent sequi Christum quantum sufficiunt, quare prelati nostri non observant hoc, cum communiter sint tam rei? vel supposita sua innocencia non dubium quin Deus condicionis huiusmodi recordatur, sic videlicet quod iniuste excommunicans 20 excommunicetur a Deo primo et principaliter et postmodum a se ipso.

Prelates cannot tell whether their excommunications accord with God's will.

Item, nemo debet difformare voluntatem suam voluntati divine sed presumens hoc in sibi ambiguus temptat Deum. Sed quilibet prelatus cesarius est ambiguus si 25 Deus excommunicatum suum excommunicet, ergo cum ista ignorancia hoc diffiniendo temptat Deum tamquam hereticus et blasphemus. Sic enim Petrus quia noluit Christum precedere, sicut non curant excommunicatores isti, vocatus est ab ipso sathanas (ut patet Mat-30 thei XVI°, 23): *Vade, inquit, post me satana, quia non sapis que Dei sunt.* Et hinc dicit beatus Judas: *Michael non audebat iudicium blasphemie inferre diabolo.* Quanta ergo presumpcio in prelatis cesariis inferre excommunicacionem in predestinato Domini et electo. Non dubium 35 quin sunt medici Antichristi, cum non tantum curant de anima quantum medicus corporalis curat de corpore pacientis.

Ex ipsis elicunt quidam catholici quod christianus non debet ad excommunicacionem talem attendere nisi 40

3. In marg.: Tercia racio. 23. In marg.: Quarta racio.

32. *Judae* 9.

forsitan destruendo, sed ex omnibus viribus suis continue perficiendo fidele Dei ministerium ipsum diligere et
 Fol. 256^b excommunicaciones frivolas non timere. Sic enim fecit | Christus, qui iuxta beatum Petrum cum malediceretur
 5 non maledicebat sed honorificavit patrem suum continue inturbate (ut patet Johannis VIII°, 49). Et istam doctrinam est hodie eo necessarius fideles spargere quo a tempore Christi et pontificum legis veteris non fuit hec excommunicacio Antichristi frivola crebrius fulminata.

10 Sic enim dicitur Urbanum nostrum cum suis cardinalibus excommunicare Gybonensem cum cunctis suis fautoribus sollempniter et econtra. Nec sciunt prelati discernere si excommunicacio Gybonensis non sit tam valida sicut sua. Habet enim Gybonensis pro se 15 verba legis papalis patencius quam noster Urbanus et plures fratres ac regiones sibi subiectas. Ideo benedicta sit Trinitas que ordinaverat istum casum, ut fideles Christi cognoscant servando se ab iniquitate non timere ex lege prestancioris domini hunc vel illum. Quid ergo 20 nobis, si Gybonensis excommunicat prelatos nostros et cunctos eis subiectos, cum ex fide debemus credere quod

*Nulla nobis nocebit adversitas
 Si nulla dominetur iniquitas.*

25 Et tanta indubitanter est parvipensio Robertinorum excommunicacionis Urbani nostri, quia scitur quod non fulminatur altrinsecus caritate; et iste casus sedaret altrinsecus prelatos cesarios, ne sic excommunicent, quia nesciunt si sint de Christi ecclesia, et secundum leges 30 eorum prelatus qui est extra ecclesiam non extrahit vel excommunicat subiectum a Christi ecclesia sed includit per accidens humiliter pacientem. Sic enim docent leges papales quod excommunicatus debet medicinam illam pati humiliter pro suo perpetuo, quoisque secundum leges superioris pape medici finaliter sit sanatus.

This may be said of the rival popes with their mutual excommunications,

which may be safely disregarded.

7. Cod.: spergere. 27, 28. Cod.: altrincicus.

4. I. Petri II, 23. 10. Cf. Introd. in primam partem, pag. XXXI. Cf. Walsingham, Hist. Anglic. II, pag. 71—76.
 22. Cf. supra pag. 3. 32. Cf. Sexti Decret. lib. V, tit. XI, De Sententia Excommunicationis cap. 1: *Quum medicinalis sit excommunicatio, non mortalis, dum tamen is, in quem lata fuerit, non contemnat*

SERMO XXI.

Estote imitatores Dei sicut filii carissimi. Ad Ephesos V^o, 1.

St. Paul teaches us to imitate Christ. In hac epistola Apostolus docet Ephesios et in eis singulos christianos quomodo debent imitari Christum, 5 servando utramque partem iusticie, quia aliter in moribus tam degeneres non sunt filii Christi sed Antichristi, ymmo necessario servi Dei, cum nemo potest evadere quin serviat Deo, vel faciendo quod debet vel paciendo quod debet, ideo omnes filii diaboli sunt, sicut ipse dia- 10 bolus, servi Dei. In hoc ergo quod homines non imitantur Even if we be wicked, we cannot escape from serving Christ. Christum et per consequens Deum in moribus, consistit tota transgressio mandatorum dicente Augustino in De Vera Religione XXIX° quod *nullum peccatum potest committi nisi dum appetuntur ea que Christus contempnit* 15 *vel fugiuntur que Christus sustinuit*; et declarat pulcre membra istius conclusionis. Ex qua sequitur quod omnes homines post Christum debent sub pena dampnacionis perpetue sequi ipsum.

Three degrees of sonship; Sed quia nobilitas animi virtuosi consistit circa difficile, ideo monet Apostolus suos tamquam *filios carissimos* sequi Christum. Sunt autem tres gradus filiorum Dei, scilicet cari, cariores atque carissimi; cari sunt qui observantes Christi precepta obediunt suis superioribus sicut debent; cariores sunt qui observantes Christi 25 precepta et quedam consilia obediunt tam suis superioribus quam equalibus sicut debent; sed filii Dei carissimi sunt qui observantes Christi precepta et omnia eius 30 consilia quoad genus obediunt superioribus equalibus et subditis sicut debent. Et sic Christus, Baptista et principales apostoli fuerunt filii Dei carissimi, *implentes omnem iusticiam* (sicut dicitur Matthei III°, 15); et isto modo dicitur Fratres et Minores specialiter esse filios Dei carissimos, quod si nomen fratris extenditur, vocando 35 quoscunque fratres in Domino et sic fratres, et vocando Minores eos qui in maiori humilitate quoad reputacio-

9. In marg.: Nota conclusionem. 14. In marg.: Nota Augustinum; ib. Cod.: XXIX°. Recte XVI° vid. inf. 22. In marg.: Nota tres gradus filiorum Dei. 1, 2, 3. 35. In marg.: Nota ad quem sensum fratres Minores possunt dici filii Dei karissimi.

1. Dominica tertia Quadragesimae. Cf. Wyyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 274—277. 14. S. Aug. Opp. tom. I, 758.

nem suam sunt ministrativius fratres in domino, concedi potest quod fratres Minores sunt filii Dei carissimi, eciam iste secte novelle, supposito quod istam condicionem in vita et opere recompensant. Et sic intelligi 5 potest racionabilitas huius legis quod oportet papam esse fratrem Minorem. Sed quid hoc ad corporalem habitum vel observancias novellas ad institutionem secte huiusmodi adinventas? Revera nichil, nisi forte loquendo secundum logicos omne repugnans vocetur pertinens, 10 et quedam res per antifrasim sorciuntur sua nomina, cum iste novitates retardantes vel repugnantes Christi consiliis faciunt sectas huiusmodi a regula caritatis digredi et de sua excellencia pharisaica superbire. Et in degeneracione huius imitacionis stant prelati, cum 15 plus apprecentur temporales dominos dotantes et eorum leges ac monita quam Jesum nostrum caput ecclesie, ita quod ad eos applicari possent pertinenter verba Fol. 256° evangeli Joh. IX°, 28 | dicta ceco a phariseis dum sibi maledixerint: *Tu discipulus eius sis, nos discipuli Moysi sumus.* Ipsi enim qui sunt clerici et prelati cesarii nedum abiciunt legem Christi cum sua pauperie, sed eciam tradiciones Mosaycas et tamquam vypera progradientes extinguentes seculare dominium proditorie destruunt matrem suam. Exhinc enim Baptista Matthei III°, 7 20 vocavit phariseos *progenies viperarum* eo quod in suo exitu ad suam maliciam destruxerant synagogam. Et iudicet (rogo) ecclesia si isti prelati et sui complices sint filii imitatorii Christi carissimi, cum ipse tantum amavit statum innocencie et brachium seculare, quod 25 servando illis ex integro seculare dominium *non habuit* de illo *ubi caput proprium reclinaret* (ut dicit Matthei VIII°, 20). Sed fratres sophistice ac ypocritive discipuli Antichristi potant hos dominos sine cipho, non solum in spoliacione suorum tenencium sed de thesauro 30 regnum edificant sibi habitacula supra reges et dominium in Antichristum transferunt qui non foret capax huius dominii, sed supposita eius usurpacione plus quam dyabolus (Matthei IV°) destrueret omnia regna mundi; diabolus enim si fideliter dedisset Christo omnia ista 35 regna, cum Christus non potuit fuisse secularis dominus, racio civilis dominii fuisset omnino delecta. Sed cum

What Friars
Minor should
be;

which has little
relation to
what they are.

Prelates care
more for rich
lords than for
Christ.

They spring
from secular
dominion and
like vipers
destroy their
mother.

Friars build
great houses
and make over
the ownership
to the Pope;
whose
usurpation
would destroy
all kingship.

1. ministrativius; Cod.: ministrann' (ministrantibus?).
Nota. 32. Cod.: Matthei IX°. 33. Cod.: tiphō. 35. Cod.: edifi-
cavit.

Let friars shew Christus tantum amavit seculares dominos, longe peius
by what title
they possess
these goods,
destruerentur per tale dominium Antichristi. Sed (rogo)
iudicet de ypocritarum simulacionibus ex proiecta eccle-
sia oculis conniventibus suscitans intellectum quo titulo
sive dominio fratres possident ista bona; non titulo 5
civilis dominii (ut fatentur) nec titulo iusticie, cum a
Christo qui est prima iusticia tantum degenerant. Nec
dubium quin non sit alias titulus preter illos.

or in what this
use (or abuse)
differs from
civil possession. Sed quomodo dixerunt papam esse suorum
bonorum dominum, reservantes sibi usum eorum vel 10
verius abusum, videamus quomodo abusus talis differt
a civili dominio. Sunt enim plus proprietarii in suis
locis aut domibus quam aliqui domini seculares, quia
contingit illos foris facere et hereditatem devolvi ad
genus aliud, sed non tam faciliter contingit de posses- 15
sionibus persone huiusmodi monstruose; ipsi enim ultra
periodum generationis secularium occupant ista bona.

Their life is
active (i. e. not
contemplative)
and they go
about seizing
all they can.

They attend to
law only to
escape its
obligations,
and possess
monks
absolutely than
secular lords.

Even more than
the monks they
pretend to have
nothing of their
own.

Vivunt secundo vitam activam maxime cum circueunt
contrattas rapientes sine labore bona reipublice et ipsis
molestatis de fictis elemosinis seductorum nullis atten- 20
ciis innituntur cautelis vel suffragiis legum civilium
preter hoc quod ipsi sine expensis vel subieccione illis
legibus habent irregulariter fructum harum. Judicet
(rogo) ecclesia si possessio secularis domini ut fructus
et domus plus appropriatur sibi et sue familie sine 25
particione gentis extranea quam fratrum possessio suo
generi est servata. Non dubium, cum non possident
illa sic titulo iusticie, sicut Christus non potuit, in-
iustissime occupant aliena. Sed quomodo forent tales
imitatores Dei sicut filii carissimi? Revera non illi sed 30
alii tales sunt in tempore suo qui ab eis in vita et
moribus sunt discordes; nec contentantur in ista
blasphemia, sed sunt manifesti sophiste diaboli simplices
idiotas in simias transformantes. Vident enim quod soror
sua senior illusit multo populo per hoc quod dicunt 35
se nichil habere in proprio sed communi; ista secta
super sororem suam mendaciter exaltata fingit quod
nichil habet in proprio nec communi. Sed non dubium
quid sicut sorori priori appropriantur omnibus et sin-

2. Cod.: pro tale; 1b. in marg.: a. 3. Cod.: simulacionem simulacio-
nibus. 9. In marg.: i. 15, 16. Cod.: depositibus. 18. In marg.: 2;
ib. Cod.: circiunt. 20. Cod.: molestiatis; ib. nullis; Cod.: vlli.
23. Irregulariter in marg. In cod.: irrariter. 26, 27. Cod.: sui generi.
32. Cod.: contemptantur. 37. Cod.: sorore.

gulis bona naturalia sic et sibi appropriantur bona fortuita, quia aliter forent omnes et singuli salvati eadem beatitudine in numero (quod non credo) vel dampnati eadem dampnacione in numero, quod est propinquius 5 veritati.

Et contra mendacium secunde sororis instatur similiter: Si enim secta illa est, tunc est capitata, lineata et figurata, ut communitates alie, quia aliter foret monstruosissimum in natura. Nec dubium quin illa persona ^{Yet some things must be personal or they would all share the same salvation or damnation.} aggregata habet possessiones et usus temporalium et per consequens habet aliquid in proprio vel communi. Non enim conincidit cum blasphemia legistarum quod communitas excommunicari non poterit, eo quod non habet animam. Nam ex veritate fidei scripture patet 15 quod illa communitas est una persona, sicut ecclesia cuius caput est Christus, cum Act. IV°, 32 dicitur: *Multitudinis credencium erat cor unum et anima una.* Nec infidelissimi pharisei errarunt in ista logica: *Quousque, inquiunt, animam nostram tollis? si tu est Christus, 20 dic nobis palam.* Non enim magnificarunt suam logicam Fol. et dampnarunt scripturam tamquam | hereticam.

^{256^a} Quibus suppositis istis religionibus privatis audenter In fact the friars asserto quod vel nichil prosunt ecclesie sed ei spuria possess both, vitulamina monstruosa vel habent multa tam in proprio in common and individually. 25 quam in communi. Aliter enim vere dicarent quod viventes de pura gratia neque comedunt neque bibunt; sed deliramenta sunt hec frivola et inmanifesta ac incerta mendacia ut religionem quamcunque stabiliant; et sub eodem involucro concurrunt mille meandri sophistici, ut fingunt: Quicquid laudabile aliqua persona vel pars de communitate sua fecerit cederet illi communitati ad commodum et honorem, sed quicquid culpabile aliqua pars sue communitatis fecerit, iusti de sua communitate residui non sunt propterea increpandi. 35 Et sic extolluntur secte iste super Christum, cum in bonis vel eis placentibus sed non in malis vel dispercentibus volunt esse particeps. Christus enim dira passus est propter maliciam Scariothis. Quare ergo iste secte non sic paterentur in fideles et infidelissimos bipartiti? 40 Totam autem logicam scripture nituntur evertere; tamen

They pretend that the community is the better for the merits of its members, yet none the worse for their demerits.

16. Cod.: Act. sequitur lacuna; IV° deest. 22. In marg.: Conclusio.

18. Joh. X, 24.

Apostolus dicit quod viri evangelici sint *quasi nichil habentes et omnia possidentes.*

St. Paul teaches us to walk in love, not idling or resting, *Sed redeundo ad textum monet Apostolus ambulare in dileccione, sicut et Christus dilexit nos et tradidit se ipsum pro nobis oblacionem et hostiam Deo in odorem suavitatis.* 5

Cum enim Christus tam gratis tractavit nos prius apostatas, lex nature monet quod sequamur tam pie patris vestigia ipsum effectualiter diligendo. Et signanter dicit nos debere *ambulare in dileccione*, non ociari ut segnes nec adhuc quiescere benefice in termino bravii ut beati, 10 sed ambulare continue merendo ecclesie ut viantes. Exemplar autem huius ambulatorie dilectionis est *Christus qui effectualiter nos dilexit et tradidit semet ipsum primo flagellandum tamquam oblacionem et post occidendum tamquam hostiam in odorem suavitatis accepte Deo,* 15 quia in fervorem caritatis intensissime, sicut figuraliter dicitur Levitici I^o et III° de hostia consecranda. Licit autem attingere ad istum gradum non sufficimus, procedamus tamen continue versus hunc terminum, ita

that we may be quod in nobis non sit defectus, quominus suaviter pro 20 a sweet savour of Christ unto God.

For this foul sin must be destroyed; first of all fornication, *Deo, cum tamquam flores redolentes ecclesie taliter ambulamus. Ex quibus infertur quod oportet peccatum*

*fetens deleri et primo fornicacionem quam patencius horrent sancti atque ecclesia, ymmo pagani et singuli 25 militantes naturaliter infugiunt homines huius peccati patenciam, quod si fornicacio que est simplex luxuria inter solutum et solutam sit peccatum mortale (ut patet ad Galat. V^o), multo magis *omnis luxurie maior immundicia*, ut adulterium quod est dum altera pars vel 30 utraque coniungatur, incestus ubi est utraque pars vel altera spiritualis et alie species luxurie contra naturam; et idem iudicium de avaricia que est inordinata cupiditas temporalium plus elongatorum ab homine, et dicit plus detestandam spiritualem luxuriam; et debent fideles 35 sed clerici specialiter tantum fugere istas culpas quod non dent occasionem ut ista peccata vel nominentur in eis.*

30. Cod.: adulterum. 32. Cod.: spiritualis.

1. II. Cor. VI, 10. 3—5. Eph. V, 2. 17. Levitici I, 9, 13: III, 3, 5. 21. II. Cor. II, 15.

Ex quibus videtur multis quod plus suspectum est Endowment as clericos dotari temporalibus quam cohabitare cum for- much a cause nicariis; sed istud peccatum est tam patule defensatum for suspicion as a concubine. quod nedum non erubescitur sed quod est honorificum ac meritum clericorum reputatum. Ista autem delecio occasionis multipliciter *debet sanctos*, cum mundi preservant se a volutabro peccatorum nec incedunt prope Caribdim, temptando Deum, sed preservant se a fedante pulvere ut speculum mundum, ut copiosius lumen recipiant a sole iusticie.

Et ex istis infertur quod peccata minora non sunt fidelibus nominanda, ut *turpitudo* que est in osculis et amplexibus mulierum, *stutiloquia* in verbis blandis et incitativis ad luxuriam et vindictam, et tertio *scurrilitas* que stat in verbis superfluis et dishonestis; *que non pertinent ad salutem*, sed pocius distrahunt et inclinant ad turpia. Sed magis *graciarum accio* nominetur in vobis, ne sitis in istis sex deviis oberrantes nec ex taciturnitate dampnabili mutescentes. Nam semper debet animus circa spiritualia occupari, et si quis loquitur, redoleat in ipso ministerium Salvatoris.

Racio autem fuge huius peccati triplicis capitalis est eorum mortalitas, cum in mortem istam inducunt et a beatitudine exheredant; ideo dicit Apostolus quod *omnis fornicator aut immundus aut avarus quod est ydolorum servitus non habet hereditatem in regno Christi et Dei*. Ista enim peccata licet sint corporalia, originantur tamen a peccatis spiritualibus; nec excusantur ex hoc quod sunt communia et a populo parvipensa. Dicta autem Fol. 257^a hereditas | est infinitum carior quam hereditas temporalis, cum quietat beatitudine perpetua tam sensus hominis quam eciam intellectum; sensus secundum humanitatem Christi et intellectum secundum eius divinitatem. Ideo dicit Apostolus quod nullus talis usque ad mortem 35 habet hereditatem patris nostri spiritualis Christi et Dei, et cum non potest nisi titulo adopcionis spiritualis filii ad hereditatem istam attingere, patet quod sit expers huius hereditatis vel regni.

Et inculcat Apostolus quod avarus et quomodounque peccans mortaliter sit ydolatra, cum sibi instituat falsum

Sins lead to death and loss of our heavenly heritage.

1. In marg.: Conclusio. 5. Cod.: Ita autem. 11. In marg.: Conclusio.
19. Cod.: innescencia. 27. Cod.: eciam enim. 39. In marg.: Conclusio.

6. Eph. V, 3. 13—17. ib. 4. 24. ib. 5.

since he loves Deum. Ideo dicit quod esse avarum est servituti subici something more idolorum; cuius racio sepe tacta est quod quicunque peccat mortaliter plus amat finem illum gracia cuius sic peccat quam amat tunc Deum gracia cuius peccatum huiusmodi devitaret, eo quod finibus oppositis inclinantibus 5 voluntatem ad vias contrarias quicunque forcius inclinat ipsam ut huiusmodi plus amatur. Cum ergo temporale mortale peccatum suadens inclinat contrarie Deo ad medium ad quod ipse multiplicitate dissuadet, patet quod voluntate libere eligente finem talem illicitum et relinquentem finem ad quem Deus inclinat ut sic preeligit temporale huiusmodi et Deum de facto postponit. Cum ergo quicquid homo plus amaverit constituit Deum suum, patet quod omnis criminosis sit ydolatra et econtra. Apostolus tamen exemplificat expressius de avaricia 15 atque gula, subintelligendo per locum a maiori vel

Vain words of simili de criminibus aliis quibuscumque. *Nemo*, inquit, those who say: *vos seducat inanibus verbis* vel disputando vel suadendo

1. Lust is natural, oppositum, ut faciunt philosophi, suadentes naturalitate luxurie, mundani suadentes quod propter hominem ut 20 mundo dominetur et suis partibus Deus ordinat istum mundum, et generaliter suadentes cum Origene quod Deus neminem vult dampnari, capiunt quod homo necessitatibus, licet in voluptuosis delectetur ad tempus,
2. the world is made for men to possess, ipsa autem relinquere; et omnianque est turpis seduccio 25 in deformi argucia peccante in forma, in materia vel utrimque.
3. God will turn all men at last from sin.

Et tamen propter hec sophismata venit ira Dei in filios diaboli qui in verbis legis Dei erronee diffidebant. *Nemo enim dampnatur nisi propter defectum fidei in 30 parte aliqua legis Dei.* Durum ergo est homines fieri *illorum filiorum participes*, nam *qui vel faciunt vel consciunt* istis finaliter *digni sunt morte eterna* (ut dicitur Rom. 10); ideo cum omnes isti sunt indubie stulti sophiste diaboli, considerate quod contagionem sumpsistis, quando 35

Avoid all such devilish sophists. Consider how you were infected by sin. *fuistis tenebre*, id est, peccata in predicione secundum essenciam vel subiectum, sine luce fidei in intellectu, sine fervore caritatis in affectu et sine splendore boni operis in exemplo. *Nunc autem estis mundi tamquam lux in Domino* qui est prima lux, ideo corporaliter 40

4, 5. Cod.: huius. 34. Cod.: Ideo omnes.

17. Eph. V, 6. 32. ib. 7. 35, 39. ib. 8.

ambulate ut filii huius lucis, cavendo offendicula vie turpis.

Fructus enim talis lucis est quadruplex, primus est ^{and the glorious} esse pure bonum quod erit in patria evacuatis rugis; ^{fruits of light.} 5 quod non competit ecclesie hic vanti caritative comunicando, ut lex indifferenter diffunditur. Secundus est in iusticia recte respiciendo Deum et creaturas sicut lux recte multiplicatur. Tercius est in sanctitate sine contaminacione, sicut lux non maculatur ex coexistencia ¹⁰ cum corporibus maculosis. Sed quartus est in veritate respiciendo, res ut pulcre sunt in naturis propriis diligendo. Lux enim ubique agit adequate secundum capacitatem materie ostendens pulcritudinem diligibilem omnium in que lucet.

15

SERMO XXII.

Scriptum est quoniam Abraham duos filios habuit. Ad Gal. IV°, 22.

Constat ex serie huius epistole quomodo Apostolus St. Paul teaches intendit quod legalia legis veteris cessare debuerant et ^{how the gospel opens a simpler and easier way to bliss than the old law.} 20 libera, facilia atque pauca evangelica tempore legis gracie debent currere ad beatitudinem facilius adquirendam; et notant doctores quomodo in ista epistola tangitur tercia racio pro ista sentencia declaranda. Nam scriptum est (Gen. XVI°, 15), si legistis, quoniam Abraham ²⁵ habuit Ismael de Agar ancilla et Ysaac de Sara uxore libera. Primus autem natus est sine miraculo, dum Abraham fuit potens ad procreandum et Agar naturaliter sufficiens ad gignendum. Ysaac autem procreatus fuit miraculose de Sara vetula, sicut Deus promisit sibi per ³⁰ angelum; et patet particularius in ystoria Gen., ubi supra. Isti autem filii erant condicionis contrarie, sicut modi quibus sunt geniti erant dispares; prior autem filius *de ancilla secundum carnem natus, sed secundus natus de libera per graciosam et miraculosam reprobationem.* Et hec gesta signant allegorice duo testamento, scilicet ³⁵ *vetus et novum, tamquam servile et liberum,* et duo filii signant duos populos ex istis legibus Fol. ^{257^b procreatos. Ideo dicit Apostolus quod *per allegoriam* |}

Ishmael and Isaac types of the two testaments.

6. In marg.: 2. 8. In marg.: 3. 10. In marg.: 4. 23. tercia; in cod.: III^a.

15. Dominica Media Quadragesimae. 30. Genesis XVI, 15 to 16. 32. Gal. IV, 23. 38. ib. 24.

The four senses *ista dicuntur*. Est enim quadruplex sensus scripture, of scripture: scilicet ystoricus, allegoricus, moralis vel tropologicus,

1. Historical, et anagogicus. Historicus est sensus, primo indicans ystoriam rei geste; triplex autem sensus mysticus primo indicans quid sit credendum de ecclesia hic pro via;
2. Allegorical, sensus tropologicus sive moralis est sensus indicans
3. Tropological, sensus tropologicus sive moralis est sensus indicans
4. Anagogical. qualiter moraliter sit agendum. Sed sensus anagogicus est sensus mysticus indicans quid de triumphante ecclesia sit sperandum, ut ystorice Jerusalem signat civitatem metropolim Judee, allegorice ecclesiam militantem, 10 tropologice animam fidelem et anagogice ecclesiam triumphantem; unde metricus:

*Litera gesta docet, quid credas allegoria,
Moralis quid agas, quo tendas anagogia;*

1. The literal sense may be historical or mystical. et concordant interpretaciones nominum. Et nota quod 15 sensus literalis scripture est sensus quem litera primo debet gignere, et est quandoque ystoricus et quandoque mysticus; et sic est communior quam sensus historicus; multa enim sunt divina scripture de quibus non oportet sensum ystoricum expectare, sed statim sensum mysticum unum vel alium transmeare. Et sic quandoque scriptura facit hunc sensum literalem multiplicem, ut illud II. Reg. VII°, 14 et I. Paral. XXII°, 10: *Ego ero illi in patrem* etc. fuit dictum ad literam de Christo et Salomone ut ipsum figurante, de Christo vero quia 25 aliter Apostolus ad Hebreos 1° deficeret in loco ab auctoritate ad probandum Christum excellere angelos per hoc dictum. Et quod intelligitur de Salomone patet III. Reg. V^o, 5, ubi Salomon exponit hoc de se ipso. Iste tamen sensus est ystoricus et secundus mysticus 30 quoad firmitatem et sic diversis auctoribus scripture eandem eius literam exponentibus ad sensus dispare quilibet eorum est eque autenticus.

Sometimes there is more than one literal sense.

If there is a clear literal sense Si autem scriptura sacra habet sensum historicum vel literalem summe autenticum atque planum et 35

1. Cod.: quadruplex. In marg.: Quadruplex sensus scripture. 1—4.
2. Cod.: tropolicus. 4. Hic locus corruptus esse videtur, quia exposicio sensus allegorici omititur; cf. S.E.W. I, 30, ubi rectius: It is seid comonlyn that holy writ hath fourre undirstandingis. The first undirstandinge is pleyné, bi letter of the storye. The secounde undirstandinge is clepid witt allegoric, whan men undirstonden bi witt of the letter, what thing shal falie her before the day of dome. The thridde undirstandinge is clepid tropologic and it techith how men shulden lyve here in vertues. The fourthe undirstandinge is clepid anagogic and it tellith how it shall be with men that ben in hevene. 13. In marg.: Versus. 18. In marg.: Quid est sensus literalis. 25. Cod.: Salamone.

3. Cf. Introd. in prim. partem Sermonum, pag. XIII.
26. Heb. I, 5.

preter hoc sensum mysticum non per auctorem scripture sed per doctorem alium quantumcumque sanctum elicatum, ille sensus non est eque autenticus ut scriptura sed paris evidencie cum doctoris postillantis sentencia.

it is of more weight than any gloss of doctors.

5 Et istam sentenciam dicit Augustinus in epistola ad Vincencium Rogatistam: in omnibus istis servandum est ut fides quod scriptura sit verissima secundum quamlibet eius partem; unde nunquam audivi magis nephandam heresim publicatam quam quod scriptura sacra sit falsissima secundum plurimam sui partem; hoc enim esset falsificare Deum et omnino auctoritatem tollere a scriptura (ut patet ex dictis alibi).

Sensus autem allegoricus quem declarat Apostolus ^{2. The allegorical sense is here declared by the apostle.} est eque autenticus, sicut sensus aliquis literalis; qui sensus ad istud redit quod filie libere tempore legis gracie debent a servitute Agar per libertatem uxoris libere ab observanciis vel ceremoniis veteribus liberari; et hoc plane confirmat conclusionem Apostoli.

Sed preter hunc sensum allegoricum potest sensus ^{3. The tropological or moral sense.} moralis vel tropologicus assignari, ita quod Abraham qui interpretatur pater multarum gencium significet Deum patrem, cum dicitur ab *Abba* quod est pater et *Ham* quod est multarum (subaudi gencium). Ysaac autem qui interpretatur risus vel gaudium signat Christum nobis ex promissione datum, eciam summe miraculose genitum ex ecclesia, senescente Sara libera, ut allegorice signat novum testamentum, cum interpretatur princeps, sic tropologice signat predestinatos qui sunt liberi ad merendum in comparacione ad Ismaelitas, qui interpretantur assumentes auditionem Dei, licet sunt a medulla sentencie alieni. Presciti quidem ex peccato et servitute innata sunt servi et improprie sed predestinati tamquam filii adoptivi Dei liberi sunt in gratia predestinationis inseparabiliter, licet secundum presentem iniusticiam sint filialiter castigandi. Et sic totus mundus dividitur in Sarasenos et Agarenos, hoc est, predestinatos et prescitos, de quorum confusa distinctione atque noticia dictum est superius Sermone.... Nec obest quod Deus pater habet hos ambos filios, cum presciti

Isaac signifies the predestinate,

Ishmael the forknown.

Sarasenes and Agarcenes.

5. Cod.: Donatistam; ib. in marg.: Augustinus. 13. In marg.: Allegoricus. 19. In marg.: Sensus moralis. 35. sint. Cod.: sicut (?). 38. Sermone; sequitur lacuna.

secundum naturam sunt filii Dei, licet secundum deformitatem culpe sunt filii diaboli; sic enim ipse diabolus potest dici filius Dei, cum sit servus eius ad Dei similitudinem procreatus. Nam filius ex hoc quod fit servus perpetuus patris sui non desinit esse filius in natura; 5 et correspondenter potest moralizari totum illud quod dicit Apostolus allegorice consequenter. Sicut enim lex vetus similatur materie et lex nova forme vel perfectioni ultime, sic lex peccati est deformis, prope nichil, medium inter ens et quedam *fraus facta crassis tenebris 10 involuta*, ut loquuntur Augustinus, Urso, Plato et ceteri. Et patet quod, sicut huius blasphemant in Deum qui nituntur falsificare legem novam vel veterem, ac si vellent destruere fundamentum nature, scilicet materiam primam et formam perpetuam, sic Antichristiani blasphemant qui legi veteri ut fundamento et legi nove ut forme ultime presumunt superaddere novas leges quas dicunt superexcclere legem gracie que est forma substancialis et perfectione ultima quam dignatus est Dominus nobis dare.

Old law = matter,
New law = form.

These are complete and we may not add to them.

In the old law the ceremonies are accidental, the morals essential.
Sons born under the old law served for fear or reward and looked for pleasantness; those born under the new law are drawn to suffer by love and hope of eternity.

Ideo certum est quod tradiciones adiecte non sunt nisi forme vel deformitates accidentales in comparacione ad corpus legis Dei. Sicut enim Agar (que interpretatur ^{Fol.} 25^a) signat vetus testamentum cum suis ceremoniis quod est adventicium persone, sicut materia, iusticia 25 vel gracia inest prescritis accidenter, cum necesse sit ipsos a substancia huiusmodi separari; et ita moralia legis veteris que sunt idem cum moralibus legis nove sunt quasi essentiales materia a Deo homini limitata; et sicut in utroque testamento genuit Deus filios sed 30 in veteri genuit servos qui timore pene et promissione temporalium serviebant, ideo secundum carnem nati sunt qui abhorrent aspera et amant dulcia. Qui vero in novo testamento nascuntur post Christum liberi sunt, allicti per amorem et spem eternorum ad aspera paci- 35 endum pro patre finaliter ac dulciter. Correspondenter est moraliter de Dei filiis adoptivis et nuda natura ab ipso creatis et precitis ad dampnacionem perpetuam.

Et sicut textus Apostoli dicit quod vetus testamentum signatum per Agar datum in monte Sina cum terrore 40

11. loquuntur; sequuntur verba "de ilen" Cf. Sermones I, pag. 170.
15. In marg.: Nota consideracionem. 33. Cod.: que abhorret aspera et amat dulcia.

11. Urso scholasticus saeculi XIII. Cf. Trialogum, pag. 87.

in tabulis lapideis et omnes circumstancie signant servitutem ac corporalitatem, sic lex prescitorum et eorum circumstancie indicant dampnacionem finalem et perpetuam servitutem. Et sicut dacio in Sina signat super-
 5 biam Judeorum ex legi accepcione vel rebellionem eorum contra Sina (que interpretatur mandatum), sic infideles et singulariter falsi christiani sed singularissime falsi religiosi conferunt in sua professione signa luciferine superbie in se ipsis. Religiosi quidem obligant
 10 se contradictorie ad plus merendum et sanccius viandum quam exigit simplex religio christiana. Econtra autem est de lege gracie data amicabiliter in monte (ut patet Matthei V^o); unde quibusdam videtur quod religiosi nostri plus obligantes se quam obligati sunt patres
 15 legis veteris vel quam obligantur ex religione Christi qui libertatem addidit super legem veterem et difficultatem servavit ad diligendum Deum ex omnibus viribus, sunt inter omnes homines magis stulti, quia ex minori auctoritate quam patres legis veteris obligant se stu-
 20 tissime plus quam possunt. Cum enim seculares ex obligacione Christi obligantur ad ipsum diligendum ex omnibus viribus suis, patet quod isti per obligaciones novellas non excidunt ab obligacione ista que obligat eos quantum possunt. Et cum preter hec obligant se
 25 ad suas tradiciones singulares, videtur quod plus se obligant quam possunt.

Nec est fingenda fuga, nisi incidatur in istam blasphemiam quod eo ipso quo sic obligantur sunt sufficiiores quam secundum obligacionem christianam
 30 simplicem conversantes. Sed quomodo (queso) lateret apostolos et alios fideles usque ad introduccionem istorum ordinum hec cautela? Unde quidam fideliter sibi statuunt pro regula quod non obligantur de novo ulterius nisi secundum quod sibi a Deo eveniunt nova
 35 dona. Aliter enim foret quelibet obligacio condicionis opposite stulta. Et patet quam spissim vocati christiani in servitutem se ipsos generant et alios secte sue. Sed secundum Apostolum si quis eos in servitutem redegerit, sustinencia foret stulta. Unde mons *Sina* secundum
 40 Apostolum est in Arabia (que interpretatur humilitas sive afflictio), sicut tempore Apostoli servivit illa

Signs of pride
in the false
religious,
binding
themselves to
be more holy
than Christ's
religion
demands.

There is no
escape from
the fact that
they do so bind
themselves.

Such servitude
is folly.

afficta peccato infidelitatis et usque hodie servire dicitur ut ancilla et contratta illa *iuncta Jerusalem* servit cum filiis suis cum habitantibus Jerusalem eo quod omnes qui hanc libertatem Christi renuunt vere dicimus Agarenos.

The children of
Jerusalem that
now is are the
clergy under
false traditions,

Unde (ut quidam notant) textus Apostoli intendit quod, 5 sicut Arabia et habitantes in monte Sinay serviliter sub peccato et temporali premio, sic Jerosolimite secundum comparacionem condicionis vivunt conformi modo serviliter. Non enim ad literam mons Sinay est contiguatus Jerusalem localiter; et isto modo multi in- 10 cole infideles istis partibus sunt coniuncti. Et quidam intelligunt per Jerusalem et filios suos taliter servientes clericos et religiosos stultis tradicionibus obligatos et alios ut proselitos et suos filios in conformi devio execucatos. *Illa autem ecclesia que sursum est* per inhabi- 15 tacionem ad celestia secundum amorem filialem *est libera* ab istis tradicionibus, ut lex nova, quarum utraque scilicet lex nova et Christi ecclesia *est et mater nostra*, quia gignit nos spiritualiter enim Dei filios adoptivos.

who are not
truly of Christ's
church.

Freedom given
by Christ's law.

Ex quibus videtur quod secte vel religiones private 20 que sic deprimuntur per tradiciones infundabiles non sunt de Christi ecclesia. Unde lex Christi data est in animis liberatis ab istis servitutibus per amorem celestium et per impensionem terrestrium; in signum cuius libertatis scriptum est Ysaie LIV°, 1 secundum prophete- 25 ciām ecclesie gencium dirigendam: *O ecclesia gencium que iam es sterilis, letare propter vocationem Christi, quia in fidelitate tua propter defectum celestis coniugii non spiritualiter peperisti, nec solum debes letari in animo sed in laudem Dei erumpere et clamare*, eo quod uni- 30 versitas gencium que est septem mulieres (de quibus Isaie IV°, 1) spirituali matrimonio apprehenderit virum Christum. Et nunc parit spiritualiter Dei filios adoptivos, licet non parturit cum angustia naturales filios corporaliter sicut prius, quia iam tempore legis gracie | Fol. 257^a sunt plures filii ecclesie gencium que antea est deserta quam Judeorum qui vocati sunt populus Dei peculiaris

5. Cod.: textum. 6. Cod.: in deest. 11. Cod.: convicti. 14. Cod.: procelitos.

2. Vulgate (Gal. IV, 25): *qui coniunctus est ei, quae nunc est Hierusalem, et servit cum filiis suis.* 15. Gal. IV, 26. 26–30. Gal. IV, 27: *Scriptum est enim: Laetare sterilis, quae non paris: erumpe et clama, quae non parturis, quia multi filii desertae, magis quam eius, quae habet virum.* Cf. Isaie I.IV, 1.

et sic copularis de matrimonio spirituali sicut virgo coniuncta viro suo, cum illud quod olim fuerit verificatum de gente Judaica et verbo Dei ante incarnationem tempore legis gracie, cum ecclesia gencium 5 gignit copiosius filios Dei adoptivos quam perante genuit sinagoga. Ideo Apostolus loquens in persona communis ecclesie Judeorum et gencium, ubi dicit: *Nos autem fratres sumus repromotionis filii gracie in Ysaac nostro,* hoc est, domino Jesu Christo, cuius persona non est 10 extincta in immolacione sed aries, id est, humanitas; unio que adhesit verbo tam secundum corpus quam animam facta eorum separacione, et ita vita corporalis Christi, sed non eius humanitas est extincta. Et hoc notatur per arietem post tergum Abrahe adherentem 15 cornibus. Deus enim dereliquit unionem istarum parcium Christi, ac si quis post tergum quicquam poneret, sed in utraque natura sic relicta remanserunt cornua, id est, potestates statim post triduum iterum copulari, et illa disposicio propinqua signatur per vespes; ideo instar 20 generacionis Ysaac spiritualiter generati et contra spem operis nature a peccato et servitute ad graciam et libertatem translati, non debemus incidere in voluntariam et superfluam servitutem, quia tunc transiremus a statu spiritualis mundicie ad statum peccati, sicut generacio 25 *secundum carnem* est ab opere nature ad peccatum originale. Unde circumcisio introducta post generacionem Ysaac signat abscisionem veteris hominis in sua estate; que abscisio tam figuraliter quam efficienter est Christus. Et debet figura cessare veniente figurato sicut umbra 30 cedit veniente lumine. Ideo in risu et leticia serviamus Ysaac nostro et in umbris servilibus.

Et conformis est ortacio ad sensum moralem quod debemus peccata deserere et religiones novellas que nimis sunt serviles relinquere. Sed quomodo tempore 35 Abrahe Ismael qui *secundum carnem natus est persecutus* est tacita illucione Ysaac natum spiritualiter miraculo graciioso (ut notatur Gen. XXI°) sic Judei, religiosi novelli et amatores mundi persecuntur amatores regni zelantes pro libertate Christi; Judei quidem per abo- 40 lendas legis ceremonias, religiosi nostri per subintro-

Christ's person
is not slain in
the sacrifice,
but his
humanity.

Even when
body and soul
are parted both
remain in union
with the Word
and are joined
again after the
three days.

3. Moral sense;
that we should
leave sin and
avoid new
orders.

5, 6. Cod.: gignit sinagoga. 26. Cod.: circumcisio. 31. Cod.: noster.
35. Cod.: persecutus et. 40. Cod.: sermonias (sic et in locis seqq.).

ductas tradiciones frivolas et mundani per imitaciones
seculo conformantes.

The church
should strive
for Christ's
pure religion.

Sed quid dicit scriptura (Gen. XXX°, 10): Eice istam ancillam triplicem et filium eius adulterino crimine procreatum, cum omnes iudaizantes, populum ritibus ser- 5 vilibus deprimentes et ab ascensi in celestem Jerusalem retardantes, sunt ut sic a fidelibus condemnandi; sed natura filiorum amanda est contemptis moribus, sic legalia legis veteris servatis moralibus et figuris mysticis sunt spernenda. Non enim erunt tales filii ancillati cum 10 liberis predestinatis ad gloriam in hereditate perpetua sociati; itaque nos servantes pure religionem quam Christus instituit, non sumus ancille filii sed libere qua libertate Christus liberrimus eius adoptivos filios liberavit. Et utinam ecclesia moderna eiciendo istas ancillas et filios 15 zelaret effectualiter pro hac pulcra et facili libertate.

SERMO XXIII.

Christus assistens pontifex futurorum bonorum. Ad Hebreos IX°, 11.

Christ's six excellencies:

1. dignity of person.
2. Eternal coexistence with God.
3. Priesthood of good things to come.
4. Greatness of His temple.

In ista epistola commendat primo Apostolus ex sex 20 excellenciis pontificium Jesu Christi. Primo ex dignitate persone, quia ad Hebr. I^o, 4 tanto melior angelis quanto differencius pre illis nomen hereditavit. In hoc ergo quod est ille Christus est gigas gemine substancie, cui non potest alias pontifex adequari. Secunda excellencia 25 Christi est eius eterna coexistencia Deo patri. Alii autem pontifices quandoque elongantur a Deo per peccatum, sed Christus non potest a Deo deficere, cum semper assistit vivens, paratus ad interpellandum pro nobis. Tercio excellit in hoc quod est pontifex futurorum 30 bonorum patrie. Pontifices autem nostri vel legis veteris sunt vel prelati stercorum vel bonorum amici hic in via, et illa sunt in hac via ante diem iudicii finalis presencia. Quarto excellit in hoc quod templum suum in amplitudine excedit templa aliorum pontificum; nam 35 totus iste mundus, divisus in celestia perpetua, ut sibi

8. natura. Cod.: n^a. 18. Cod.: existens. 21. In marg.: 1. 25. In marg.: 2. 30. In marg.: 3; ib. Cod.: excedit. 32. Cod.: bonorum miti (seu mici). 34. In marg.: 4. 36. Cod.: est sibi.

3. Gal. IV, 30. 12. Gal. IV, 31. 17. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 280—283. 19. Dominica in Passione Domini.

sancta sanctorum, et speram corruptibilium tamquam sancta, est Christo templum. Templum ergo aliorum pontificum fuit opere humano factum, sed templum istud factum est digito Dei. Illud fuit portabile vel fixum destruibile (ut patet de tabernaculo Moysi et templo Salomonis), sed istud est irremobile quoad situm; circumduci quidem potest circulariter sed non removeri situalter. Illud fuit strictum et temporale, istud autem spaciose et perpetuum; illud fuit umbra, istud lux. Et patet ex istis quatuor perfectione templi nostri pontificis. Quinto excellit Christus in oblacione priores pontifices; ipsi enim sanguinem taurorum et vitulorum et animalium immolaticiorum similium offerebant, Christus autem proprium sanguinem et se ipsum infinitum plus preciosum offerebat pro toto humano genere preterito, presente et futuro. Sed sexto excellit

5. In the substance of his offering.

Fol. 258^a Christus in compendiositate et sufficiencia, cum aliis pontifices necesse habuerant cotidie *introire in sancta sanctorum*; Christus autem semel pro semper se ipsum obtulit et in celum ascendit et ibi ratione altitudinis sui status invenit *redemptionem eternam*. Ad quam alii pontifices per se non potuerunt attingere. Et patet textus cum concordanciis gestorum Christi et pontificum legis veteris, et proporcionaliter sicut templum Christi se habet ad alia, sic magnus annus mundi deputatus Christo pro semel se habet ad annos aliorum pontificum; et sic in loco, in tempore et instrumentis pontificis excedit alios.

Secundo principaliter applicat Apostolus specialiter 30 istas excellencias super oblaciones veteris testamenti: *Si (inquit) sanguis bestiarum habuit efficaciam ad mundandum homines* (Numeri XIX° et Levitici XIV°), *longe magis ista Veritas figurata*, et hoc specialiter propter tria, primo quia offerens est persona dignior, secundo quia 35 oblatio est preciosior et tertio quia modus offerendi est perfectior.

6. In its brevity and efficacy.

Superiority of Christ's sacrifice.

Sed pro isto argumento Apostoli est notandum quod oblatio bestiarum legis veteris non mundavit dispositive

i. et scilicet divisus in; ib. Cod.: incorruptibilem. ii. In marg.: 5.
16. In marg.: 6. 30. In marg.: 1.

18—21. Hebr. IX, 12. 30 ib. Vulgate 13: *Si enim sanguis hircorum et taurorum . . . sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi . . .*

The O. T. vel figurative a crimine nisi de quanto Deus ipsam offerings availed only so far as acceptavit respectu huius oblacionis. Cum ergo Deus God accepted semper acceptat res secundum quod sunt acceptabiles them; Christ offered Himself racione, patet quod infinitum acceptabilior est Verbi and, as God, accepted the offering. In illa enim pro complecione finali se ipsum obtulit, quam oblacionem pro delecione peccati quam voluit acceptavit. Cum enim ipse sit Deus contra quem primo peccatur, potestatem habet peccata dimittere pro recompensa qualibet quam acceptat. Sed cum non possit rationem excedere, iusticia sua exigit quod homo qui peccavit in aliquo eius supposito proporcionabiliter satisfecit, ut quantum Adam peccavit se ipsum implicite exaltando, tantum vel amplius Christus satisfaciat qui sit frater Ade idem in specie se ipsum humiliando. Sicut enim eadem est via ab Athenis ad Thebas et econtra, sic eadem est via humiliacionis Christi a summo gradu deitatis ad humanitatem que foret, si per impossibile Adam exaltasset se ab humanitate ad deitatem, sed ista presumpcio fuit falsa et ficte implicita, ista autem satisfaccio est vera et effectu reali completa. Et patet declaracio argumenti Apostoli.

Sprinkling of blood etc. could cleanse only as a figure of Christ's sacrifice.

Nec video quod lubricacio sanguinis bestialis vel aspersio cineris mundificaret naturaliter corpus hominis sed pocius turpificaret, nisi de quanto Deus acceptaret illam in obedientiam et fidem immolacionis ultime Jesu nostri. Et de tanto emundavit non solum corpus sed animam dispositio ad istam emundacionem completam. Ideo vero dicunt doctores quod emundacio facta per oblacionem Christi longe excellit in efficacia emundaciones factas tempore veteris testamenti.

Christ's suffering was needed because of the imperfection of the O. T. sacraments,

Sed tertio principaliter declarat Apostolus quare et quomodo oportuit Christum sic pati. Nam sacramenta et ritus legis veteris fuerant imperfecta et detectiones prevaricacionum patrum sub lege veteri incomplete. Cum enim Christus sit sacerdos tam dispar in perfeccione a sacerdotibus veteris testamenti, patet quod oportet ipsum dare legem tamquam formam completam et inter Deum et patres legis veteris mediare communicando cum utroque per novum testamentum confirmatum per intervencionem mortis sue, ut vocati per predestinacionem

4. Verbi; Cod.: vi. 9. Cod.: quem acceptat. 17. Cod.: ad deest.
23. In marg.: 2. 32. In marg.: 3.

accipiant reprobationem eterne hereditatis; morte dico which prepared
satisfaciens pro prevaricacionibus veteris testamenti the way for
pro quibus non potuit ipsum satisfacere. Sicut enim
materia est quedam potencia ad actualitatem, sic dispo-
sicio in lege veteri fuit quedam preparacio ad com-
plecionem salutis humani generis. Ex quo ergo Deus For God having
cepit illam salutem facere, est necessarium quod com-
pletevit, quia alias foret imperfecte potencie atque dis-
crecionis, quod blasphemum est credere. Cum ergo positis
¹⁰*paribus oportuit Christum sic pati et mori pro complectione predicta, patet quam vere dicitur quod oportuit*
Christum pati et sic intrare in gloriam suam. Et patet
quod dispar est ratio quare testamentum hominis recipit
confirmacionem per mortem suam et testamentum novum
¹⁵*Christi confirmacionem recipit morte sua. Homo enim*
quam diu vixerit est errabilis et potest in prudencia
ordinacionis sue deficere, sed ipso mortuo impossibilitatur
ad prudencius providendum. Ideo dicit Apostolus
quod testamentum humanum per intercessionem mortis Confirmation of
²⁰*hominis confirmatur, sed in confirmatione testamenti the Testament.*
Christi est causa alia, cum oportuit mortem suam ut
precium Deo solvi pro prevaricacionibus ad quarum
satisfaccionem mediator Dei et hominum se libere sed
eternaliter obligavit. Et ita dicitur quod duplex est
²⁵*vocatio, scilicet predestinationis et temporalis iustificationis, prima est eterna sed alia temporalis; et de ista*
secunda loquitur evangelium Matthei Multi sunt
vocati, pauci vero electi. Et isto secundo modo videntur
apostoli anteferre se vocatos ad apostolatus officium.
³⁰*Non enim presumerent publicare se esse vocatos pre-*
destinacione, licet illud sciverint esse verum.

Circa hanc epistolam dubitatur quomodo peccatum ^{The distinction} mortale et veniale hominis distinguuntur; et videtur ^{between mortal} and ^{venial sin.}
 quod valde pertinet sacerdotibus et prelatis specialiter
³⁵ punctum istum cognoscere, quia aliter videtur quod
 Fol. nesciunt quemquam absolvere vel medicinam spiritalem
^{258^b} aptare, nec scirent quando excommunicabunt vel cele-
 brabunt, quando necessitabunt confiteri vel quantum
 ad peccatum pertinet facere quodvis opus. Nemo enim

12. Cod.: et paret. 15. Cod.: confirmatione. 18. Cod.: Apostolus sequitur lacuna. 19. Cod.: intercessionem. 24. In marg.: Vocatio duplex. 27. Matthei; sequitur lacuna. 32. In marg.: Dubium.

1. Hebr. IX, 15. 19. ib. 16, 17. 27. Matth. XX, 16.

potest hic esse sine peccato veniali, nec in mortali licet celebrare sed solum pro ipso excommunicare. Ymmo prelatus errando in ista noticia peccaret mortaliter sicut dicunt. Ad istam ergo noticiam oportet prelatos omnino attendere, quia aliter totum opus eorum 5 quod prelati ex potestate clavium faciunt est suspectum. Sunt autem multe opiniones in ista materia, ut dixi alias. Quidam enim dicunt quod per inhabilitatem ad gratiam gratum facientem cognoscitur mortalis carencia et econtra; et sic differencia distinguens inter mortale 10 et veniale est gracie talis carencia vel habicio eius in anima. Sed contra balbuciem sic loquencium est quod nesciunt quiditatem gracie huiusmodi cognoscere nec quando habent ipsam vel ipsa carent discernere. Quomodo ergo sic ignorans hanc differenciam discerneret 15 de mortali? nam si omnino ignoscam datum hominem, numquam querendo ipsum ab aliis discernerem. Similiter gracia maxime gratificans est gracia predestinacionis, sed illa stat cum mortali tam originali quam actuali, ut patet de apostolis prius originaliter peccantibus et 20 postmodum blasphemantibus.

Similiter, quicquid repugnat gradui gracie repugnat gracie, sed quocunque peccatum veniale viantis repugnat gradui gracie, quia plenitudini gracie habende in patria, ergo etc. Si enim quicquam repugnat gracie consumps- 25 mate, repugnat gracie.

Ex ipsis videtur aliquibus quod ista differencia inter mortale et veniale est insufficiens et nimis ambigua. Ideo secundi dicunt quod pro omni peccato mortali per se est peccator dampnabilis sed non pro aliquo 30 veniali. Sed contra istud videtur, cum solum pro peccato finalis impenitencie sit homo dignus dampnari per se, videtur quod solum illud peccatum sit peccatum mortale et per consequens quilibet viator dubitat si sit in peccato mortali vel solummodo veniali. 35

Similiter, pro quolibet veniali quantumcunque levi foret homo dampnandus stante statu innocencie, ergo dignitas dampnacionis sequitur ad quocunque veniale. Sicut enim Dei volucio facit quocunque peccatum accusabile quod delebitur dignum venia, ita Dei volucio 40

6. Cod.: quod ut. 8. In marg.: Prima opinio; ib. Cod.: ad deest.
Addidi. 12. Cod.: balbucium. 15. Cod.: ignora hac differencia. In
marg.: a. 22. In marg.: b. 27. In marg.: Secunda opinio. 38. ve-
niale; in cod.: sequitur g° = ergo.

eterna faceret quodcumque peccatum quantumcumque leve pro quo homo dampnabitur dignum morte. Si enim quodcumque peccatum viantis pro tempore legis gracie inducat in mortem secundam, nisi homo fructuose 5 peniteat, et quantumcumque grave peccatum fuerit est dignum venia, si homo finaliter fructuose peniteat, sequitur opinionis huius insufficiencia.

Similiter, ista via ut prior ignorat de quocunque peccato si sit mortale vel veniale, eo quod ignorat si 10 peccator sit pro illo per se dignus dampnari; ymmo videtur quod nullum peccatum quod homo scit signare sit huiusmodi, quia dato uno peccato pro quo homo sit dignus dampnari infinita alia consequuntur.

Tertia via dicit quod solum peccatum finalis impenitentie est mortale et quodlibet aliud veniale, eo quod illud necessario inducit mortem duplam et nullum aliud sine illo, ut patet de peccato in Spiritum Sanctum.

Sed contra istam viam videtur, primo quod quilibet viator sit ambiguus utrum fuerit in mortali vel veniali 20 et sic superflueret omnis absolucio vel potestas clavium prelatorum.

Similiter, iuxta hoc nullus predestinatus unquam pec-25 cavit mortaliter, quod videtur falsum de peccato originali et actuali eque gravibus in predestinatis vel prescritis.

Similiter, cum quilibet viator debet sperare quod non sit in peccato mortali et per consequens, cum nullus debet credere quod sit in mortali, nullus debet ex conscientia ad confessionem accedere, et periret lex papalis et totum forum conscientie iam currentis. Multi sunt 30 tales modi dicendi de istorum peccatorum differencia, ut alias recitavi de illis septem cum evidencieis contra illos. Sed pro isto suppositis dictis alibi utendum est distinctionibus terminorum, specialiter cum peccatum mortale et veniale non sint nomina scripture et nunquam vel raro inventa in scriptis sanctorum de milenario Christi. Potest autem peccatum dici mortale tripliciter: primo modo quodcumque peccatum presciti cum de facto continue inducit mortem duplam; quamvis

Neither test enables us to tell whether a given sin is mortal or venial.

3. Some say that final impenitence is the only mortal sin.

Objections:
1. None knows in what state he is.

2. The predestinate cannot sin mortally.

3. This would destroy the papal law.

(Mortal and venial are not scriptural terms, and mortal is used in three senses;

7. opinionis; cod.: oracione. 14. In marg.: Tercia opinio. 20. superflueret al. man. script. in textu. 23, 24. Cod.: originale. 24. Cod.: vel prescritis. 31. Cod.: et alias. 32. In marg.: Responsio. 36. In marg.: Peccatum dicitur mortale tripliciter. 37. Cod.: preacti cum.

1. All sin of enim prescitus quandoque dicatur peccare venialiter, the foreknown. tamen illud peccatum preparat et inducit continue ad mortem finalis in penitencie, et isto modo peccatum mortale et veniale possunt distingui ex opposito, cum omne peccatum predestinati et solum illud ad quod 5 Deus ordinat veniam dicitur veniale.

2. All sin. Secundo modo dicitur peccatum mortale quod est inductivum mortis secunde, et isto modo non video quin quocunque peccatum sive presciti sive predestinati potest dici mortale, quia est inductivum mortis anime.¹⁰ Nam licet homo modo non moritur, tamen infirmitas inductiva in mortem corporis dicitur mortalis; et isto ^{Fol.}_{258^a} modo mortale et veniale non ex opposito distinguuntur, cum dicitur ad subsistendi consequenciam.

3. Such sin as takes away the grace of present righteousness. Sed tertio modo peccatum dicitur mortale eciam in 15 prescito quod tollit ab eo gratiam secundum presentem iusticiam, et peccatum quod dicit in prescito carenciam talis peccati dicitur veniale. Per istam autem distinctionem equivocationum potest tolli quecunque instancia in ista materia opposita veritati. ²⁰

Answers to objections:
1. We ought not to doubt of our predestination but hope it. Ad primum argumentum contra terciam sentenciam negatur consequencia; nam multi fideles nec dubitant utrum sint presciti nec debent, cum debent sperare oppositum, verum tamen in ista spe et suppositione credulitatis firme possunt decipi, in quo deficiunt a 25 finali perseverancia. Sed quantum ad claves confessionum et aliorum quibus prelati cesarii nimis pompantur, patet quod est plena plebis illusio, cum ipsi nesciunt distinguere inter mortale et veniale nec docere gradum gravedinis peccati in homine quem absolvunt, sed grave- 30 dinis talis noticia debet evidens surgere ex peccante, sicut medicina sufficiens ad delectionem peccati que est contricio; ideo est fatuitas peccatorum. quod querunt sic medicos. Christus autem est medicus scrutans corda et renes, qui scit distinctissime gravedinem peccati et 35 quo medicamine sanaretur. Alii autem medici antichristivi usurpant quod nesciunt; sed sicut in sacramento altaris ex ceca ignorancia illudunt populo, sic in isto. Claves enim regni celorum stant in sacerdotibus quos Deus instruit, ordinat et eligit ad istud officium. Et de pote- 40 state et limitibus harum clavium patet alibi.

The keys of confession are simply a deceit.

Ad secundum patet quod non valet consequencia, cum ^{2.} It is true that sequatur oppositum; bene tamen et vere concluditur the predestinate cannot sin quod nullus predestinatus peccat mortaliter primo modo, mortally. hoc est, peccato finalis impenitencie, cum sic peccare ⁵ proprium sit prescritis; nec video quomodo stat peccata esse eque gravia in predestinatis et prescritis propter comitanciam sui finis.

Ad tertium negetur consequencia ut priores, sed bene We may procedent, si non sit aliquod peccatum mortale nisi distinguish ¹⁰ peccatum finalis impenitencie in prescito. Ipsum autem between mortal cum necessitat ad mortem secundam, et concomitancia sin, absolute gracie in aliis cum necessitat ad vitam perpetuam, and conditional. satis equivoce dicuntur mortalia. Ideo quidam vocant primum peccatum mortale simpliciter absolute, sed ¹⁵ secundum vocant mortale secundum quid vel sub condicione. Et credo quod Deus ordinavit futuricionem in istis peccatis viatoribus incognitam, ut prelati erubescant tam blasphemie de sibi incognitis diffinire.

Unde tyriaca foret contra prelatos cesarios, confessores Prelates should be made to say ²⁰ de sectis novellis, questores et alias volentes pro peccatorum delecionibus et absolucionibus pecuniam extorquere, querere primo instanter per quid peccati mortalis how they know mortal from venial. et venialis differencia cognoscetur; quod si nesciunt tota sua fabulacio in ista materia est suspecta, et si definiunt per nomen actus exercicia, ut hominem occidere, furari vel quecumque similia, patet quod quecumque species actus extrinseci potest meritorie exerceri, ut posito quod Deus precipiat illum actum vel aliter dispenset quod non sit prevaricacio propter causam ²⁵ sibi incognitam quam non noscunt.

Standum est ergo in fide scripture, timendo Deum Venial sin may be et omne genus peccati, istorum fabulaciones sophisticas relinquendo. Unum tamen videtur mihi notandum expressius, quod peccatum dicitur veniale dupliciter, primo ^{1.} the sin of the ³⁵ quia ipsum est dignum venia ex concomitancia gracie predestinacionis et lenitate illius peccati propter quam Deus diffinit quod habebit veniam, et venialitas istius peccati est vanti incognita, licet peccet graviter cum concomitancia voluntatis. Secundo modo dicitur peccatum ^{2.} sins merely ⁴⁰ veniale quecumque omissione qua viator non facit ad of omission in God's service.

1. In marg.: B. 7. Cod.: sue finis. 8. In marg.: C. 10. Cod.: finale.

11. Cod.: concomitancia. 25. nomen. Cod.: novi. 26. Cod.: finari.

27. Cod.: extrinseci. 34. In marg.: 1. Peccatum dicitur veniale dupliciter.

39. In marg.: 2.

regulam plene ut serviret Deo, peccato preterito non obstante, sed isto modo apostoli peccaverunt continue, et istud peccatum potest dici involuntarium presencialiter, licet sit voluntarium initialiter. Et istud est peccatum levissimum, sicut peccatum finalis inpenitencie est 5 gravissimum.

SERMO XXIV.

Hoc sentite in vobis quod et in Christo Jesu. Philipp. II°, 5.

Our thoughts
are to be
modelled on
those of Christ.

In ista epistola docet Apostolus singulos christianos 10 quomodo debent aptare formam suam exemplarem ad conformandum vitam suam prime regule, et primo dat pro principio quod christiani singuli *hoc senciant in se ipsis quod senciunt in Christo Jesu.* Cum enim sentire sit commune ad apprehensionem sensus extrinsecam 15 atque intrinsecam, patet quod iste philosophus utrumque in eodem involucro apprehendit, et cum multiplex sit ydemptitas, patet quod Paulus non demonstrat per hoc universalem ydemptitatem sed medium inter ipsam et ydemptitatem specificatam, ac si diceret: Quicquid sensu 20 extrinseco vel intrinseco senseritis, videatis quod a sensatione Christi Jesu debite exempletur. Sensacio enim secundum philosophos dicit primo passionem, quia re-

Sensation is
first passive,
the reception of
an appearance;
then active,
apprehending
the thing by its
appearance.

ceptionem speciei sensibilis et secundo dicit actionem immanentem, quia apprehensionem sensibilis immediate 25 sua specie. Primo ergo debemus in accione qualibet nostra pati et secundo debemus considerare attencius quod quid pro passione tali voluntaria apprehendemus Fol. de premio et istam lectionem | pocius affectare addiscere 258^a quam aliquam aliam assignandam. Debemus enim omnes 30 sensus nostros extrinsecos a visu primo usque ad tactum ultimum voluntarie et humiliiter subicere passioni, sic quod quicquid pro veritate iniusticia passi fuerimus quoad corpus, arbitremur esse thesaurum apud Deum absconditum infiniti premii inductivum, et quoad sensus 35 intrinsecos cogitemus ymaginativa, estimativa, phantastica et memorativa, non imprecative quomodo vindicta foret capta de hostibus, sed desiderative, ponendo pro basi

7. In marg.: In die Palmarum. 11, 12. exemplarem — vitam suam twice.
12. Cod.: confirmandum. 23. Cod.: decepcionem. 33. Cod.: fuerim.

7. Dominica in Ramis Palmarum. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 283.

Christi pacientiam et addendo ymaginem quomodo nos
et viantes singuli ad pacem ecclesie imitaremur ipsam;
unde (ut breviter comprehendam) omnia bella ecclesie
publica vel privata, omnia eius litigia, omnis eius
5 dissensio ac mala in moribus oriuntur ex hoc devio
quod non plene addiscimus pacientiam Jesu Christi, et
tamen rogamus assidue habere pacientie ipsius docu-
menta, cum in facto attendimus ad commenta regis
filiorum superbie. Quis enim fuit Christo potencior,
10 cum uno verbo atque intuitu hostes suos prostravit qui
fuerant missi ipsum comprehendere (Joh. XVIII°)? Aut
quis fuit Christo sapiencior qui didicit et exemplavit
postoris in causa humana pati humiliiter pro Deo?

All quarrels
arise from our
not having
learned Christ's
lesson of
patience.

Et hoc est melius quam blasfeme more demonis
15 vindicare; ideo Apostolus detegens istam sentenciam in
radice dicit quod *cum Christus in forma Dei esset, non
rapinam arbitratus est esse se equalē Deo, sed semet
ipsum exinanivit formam servi accipiens*. Quamvis autem
multipliciter dicatur aliquid esse in alio, tamen ad
20 propositum accipitur pro inesse formaliter, sicut homo
est in humanitate; sic enim Christus cum sit *verbum
Dei* secundum Apostolum (ad Hebreos I^o) fuit in deitate,
hoc est, sibi inest eternaliter quod sit verus Deus.
Sicut enim humanitas est forma qua homo formaliter
25 dicitur esse homo, sic deitas est forma qua Trinitas
dicitur formaliter esse Deus. Ex quibus cum ystoria de
gestis colligitur quod non cadebat arbitrium suum super
rapinam arbitrando se esse equalē Deo, sicut fecit
primus apostata et primus homo, cum illud arbitrium
30 Christi fuit verum. Sicut enim communis humanitas est
forma, qua quelibet persona hominis vere dicitur esse
homo, sic communis deitas est forma Dei qua quelibet
persona divina vere dicitur esse Deus. Una ergo arbit-
tracio fuit blasfema usurpacio et alia fuit veridica verbi
35 Dei sentenciacione; et tamen cum tota ista equalitate
assumpsit humanam substanciam vel naturam, et sic
factus utraque natura in unitate persone semetipsum
exinanivit, quia produxit creaturam ad extra que fuit
Christi humanitas quam assumpsit in unitatem persone
40 verbi eterni; et sicut in ore cifre vel figure nichili qui

Christ's
example in
humbling
himself.

How He was
in the form of
God.

The devil and
Adam grasped
at equality with
God;

Christ took it
of right.

5. Cod.: descensio. 6. Cod.: pleno; ib. addicimus. 14. Cod.:
blasfemie. 31. Cod.: qua deest. 34. Cod.: blasphemia usurpacio.

16. Phil. II, 6—7.

Christ set an example of patience and humility for all to follow.

dat signare sequentibus dedit exemplum omnibus christianis sequentibus humilitatis et pacientie ad quem gradum nullus alius possit attingere sed remote in moribus imitari; ideo sicut Christus est vera humanitas, sic est verus servus et mendicus Dei ministrans aliis 5 humilitatis exemplum, quomodo debeant sequi ipsum. Cum enim acceperit istam humanitatem individuam non solum specificatam, patet quod ista humanitas et sic Christus qui est humanitas fuit veraciter forma servi. Sic ergo Christus vere dicit Deo patri: *Panem nostrum 10 cotidianum da nobis hodie* et sic se vere constituit mendicium Dei non hominis, sic extensio se vere facit tam Dei quam hominis esse servum (sicut intrepide dicit Ambrosius et alii sancti). Sicut ergo in priori usurpatione fuit blasphema falsitas, sic in posteriori arbitra- 15 cione suprema fuit veritas.

As many persons are one God, so many natures are one person.
These natures remain distinct.

Illi autem qui negant quod ista humanitas sit persona sona sed substancia, habens quicquid persona verbi habuit sed non habet, garriunt ut graculi voces proprias ignorantibus de terminacione suppositacionis alienae cum 20 aliis fabulis quas diabolus adinvenit; ideo immerguntur profundius negantes de Christo omnem predicationem humanam quam scriptura sibi attribuit. Sicut ergo multe persone et earum quelibet sunt idem Deus in numero, sic multe nature et earum quelibet sunt eadem 25 persona in numero, et sicut in Trinitate cum unitate deitatis servatur distinctio personarum, sic in incarnatione preservatur cum unitate persone distinctio naturarum. Et patet quod Christus severe ad tantum se humiliavit quantum primus homo presumptive et false 30 se exaltavit. Non enim vere vel de facto realiter Adam se exaltavit sed misere se minoravit. Unde secundum Augustinum quia *Adam et primus angelus voluerunt divitatem rapere, perdidierunt felicitatem*. Solius enim Dei est preceptis nullis superioris domini obedire. 35 Econtra vero de Christo qui, ut fuit gigas gemine substantie, vere secundum humanitatem ostendit se minorem patre et nullo modo ut sic *se equalem*; ideo veritas

2, 3. Cod.: quam gradum. 3. Cod.: ponit. 16. Cod.: veritat. 28. Cod.: perservatur. 28, 29. Cod.: personarum. Et patet. 29. Cod.: sc. vere. 38. Cod.: si equalem. Cf. Phil. II°, 6.

10. Lucae XI, 3. 13. S. Ambrosii De Incarn. V., Migne II, 862. 31. Cf. Trial., pag. 215, 216. 33. S. Aug. Opp. tom. IV, 696. 38. Phil. II, 6.

postulabit quod humanitatis exaltacio et divinitatis adequatio sequeretur, et ita secundum has duas manerias Fol. Christus vere recipit duas predicaciones, ut vere *se 259^a exinanivit*, non adnichilavit, vere creatus est et incepit, |

5 minoratus ab angelis, et sic de aliis predicationibus que non possunt competere deitati, licet Christo convenient qui est deitas; unde Augustinus Serm. q. LXXIV^a exponens illud Apostoli *habitu inventus ut homo* declarat quomodo quadrupliciter potest unum alteri esse accidens 10 vel habitus; primo modo quomodo est invariatum in se et translimitat subiectum cui advenit, ut veritas facit animum sapientem, secundo modo quando utrumque transmutatur ut cibus advenit nutritio, tertio modo quando neutrum exhinc mutatur, ut quando anulus inest 15 digito, sed quarto modo quando adinvencio alteratur et quando aliud cui advenit non exhinc alteratur, ut vestis vel habitus inest induito. Recipit enim a corpore formam et formam aliam quam habuit quando iacuit complicatus, et aliqualiter tali modo licet remote et 20 equivoce inest humanitas verbo Dei.

Et hinc dicit Apostolus quod *Christus fuit in similitudinem hominum factus et habitu inventus ut homo*, ita ut similitudo dicit veram ydemptitatem specificam et carnem humanam univoce alteratam. Nec solum est 25 humanitas Christi laudanda propter incarnationem aut propter meritoriam viacionem, sed omnino propter gloriosam passionem qua voluntarie *humiliavit semet ipsum*, *factus obediens usque ad ultimum et turpissimum terribile, quia mortem crucis*. Et sic utrobique correspondet satisfaccio culpe, cum fructus ligni crucis in ipso obediens equifarie satisfecit inobedientie fructus ligni vetiti, et alia correspondent; *propter quod oportuit divinam iusticiam exaltasse Christum a mortalitate et passibilitate ad immortalitatem et impassibilitatem et a 30 situ inferni et sepulcri usque ad situm siderum et celum empirium*.

Nec dubium quin proporcionaliter *donavit sibi nomen* realis honoris *quod est super omne nomen* alterius creature;

How Christ emptied Himself in accepting humanity.

Four ways in which accident and subject may be related, according to their mutual influence.

Christ to be praised for His passion as well as for His incarnation and life.

2. manerias; Cod.: namias. 7. Recte: LXXIII^a vid. inf. 9. Cod.: quadripliciter. 22, 23. Cod.: ita aut. 35. siderum; cod.: sidonum.

3. Phil. II, 7. 8. ibid. Cf. S. Aug. Lib. De Div. Quest. 83, LXXIII, 9. Opp. tom. VI, 64 seq. 21. Phil. II, 7. 27. ib. 8. 32. ib. 9. 37. ib. 9.

nec caret illud nomen virtute summe obedientie persone Christi, *cum in nomine Jesu omnis potestas flexibilis tamquam genu obediat: celestium* que implevit, *mundi* quem Christ's glory. redemit, *et inferni* quem spoliavit; quod factum est post Christi ascensionem. Et ita *oportet ut omnis lingua 5 confiteatur*, non Ebrea, Greca et Latina sed quecunque alia barbara, *quia dominus noster Jesus est in eadem gloria Dei patris*, cum humanitas assumpta sit verbo Dei eiusdem nature cum patre ypostatice copulata. Et hoc figuravit scriptura quam scripsit Pilatus in hiis 10 tribus linguis super crucem Christi in passione a Spiritu Sancto nescius agitatus: *Quod, inquit, scripsi, scripsi.* Et in hiis tribus linguis intelligitur omne genus hominum salvandorum.

We cannot
prejudge of
Christ as God
what we may
prejudge of
His humanity.

How people
misrepresent
what they do
not understand.
Example of this
in a certain
monk,

Et in ista materia de incarnatione oportet logicum 15 notare quid divinitus et quid humanitus est in Christo, et quomodo reduplicativa posicio multipliciter potest intelligi, ut licet deitas Christi fuit causa cuiuscunq[ue] predicacionis competentis sibi humanitus, non tamen conceditur quod secundum divinitatem vel in quantum 20 Deus habet tales predicaciones humanas, quia tunc eo ipso quod aliqua persona est Deus est capax predicationum huiusmodi vel formarum, verumptamen quia humanitati sue possunt predicaciones divine ex sua divinitate competere. Concedunt quidem quod Christo 25 donatum est nomen excellens quamlibet creaturam, quia illi homini ex unione ypostatica potest singulariter tale nomen competere, et mediante Christo potest participacio talis nominis ad alios derivari. Et patet quam equivoce et turpiter laborant ydiote qui in doc- 30 torum absencia mordent ut canes scripta eorum que vix superficienter intelligunt; utuntur autem infami medio ad hoc opus, scilicet mendacio et falsificacione scripture. Quidam autem canis niger mordet medio isto duplice aliorum scripta et specialiter in hoc quod 35 scriba suus scripsit mendaciter alium doctorem priorem interpolatim dixisse quod omnis lex est Deus et cum hoc alibi quod quelibet creatura habet propriam legem suam. Nec mirum si isti philosophi super scriptis absencium congregant mendacia, quia super verbis Christi 40

^{17.} posicio; Cod.: ppo. ^{29.} derivari. Cod.: divinari ^{38.} Cod.: alibi quidem quilibet.

mendaces Judei finixerunt similia sed plus probabiliter. Ubi enim Christus dixit: *Solvite templum hoc et in tribus diebus excitabo illud*, reportaverunt hii viri mendaces ipsum dixisse: *Possum destruere templum hoc et in tribus diebus reedificare*; correspondenter dictus tolstanus vel sui catuli dicuntur reportasse usque ad curiam Romanam sed nimis ydiotice, quia quoisque nec hii nec illi intelligent duo verba. Dixit enim quidam doctor catholice quod *quilibet existens in gratia gratificante finaliter nedum habet ius ad rem sed ius in re super omnia bona Dei*. Et ibi balbuentes catuli loco istorum duorum verborum *gratificante finaliter* reportarunt usque ad Romanam curiam nimis ydiotice ista duo *gratifice et fideliter*, et sic emerunt quod conclusio quam ne-

who has
carried to Rome
false reports of
Wyclif's words.

His 'whelps'
have bought a
condemnation
of a conclusion
which was too
hard for them.

15 scierunt construere fore tamquam heretica condempnata.

Fol. Sic autem dicitur hic doctor facere | proclamacionem
259^b mendacem quod ad destruccionem scole terminabit veritates catholicas tali die. Et tamen magna pars fructus sequentis stat in fictione mendaci super absentes 20 simplices per ipsum et scribam suum composita. Jam enim non est laicus cognoscens linguas quantumcunque stultus sentencia quin per illum modum posset horam scolasticam superflue occupare, sed ista preconizacio mendax indicat quod sit eiusdem scole et eiusdem secte plus sciulus, qui 25 artem mendacii tamquam virtuosam Oxonii introduxit.

Sed (ut ista verba superflua omittantur) supposito quod invenit in scriptis et verbis predictam sentenciam, et adhuc patebit suum stultum mendacium. Pro quo notandum quod nomina quedam analogica quandoque 30 abstrahuntur ad pure signandum divinam essenciam et quandoque ad signandum cum illa analogice quicquam sicut creaturam; per hoc enim tolluntur instancie facte contra veritatem scripture sacre supposita ista equivocacione, et quod inest notis non est contradiccio. Nam 35 ex illo evangelii Joh. I^o, 3 *Per ipsum facta sunt ignari balbuciunt isto modo*. Si, inquiunt, omnia per Verbum facta sunt, Pater et Spiritus Sanctus sunt aliqua, ipsi

Need of
attending to
sense in which
words are used,
or the bible
may accused of
self-
contradiction.

5, 6. tolstanus seu colstanus; it is likely to be a name or nickname for a big dog, but the nearest I can find to it is 'Spartanus' which will not do (Matthew). 11. Cod.: balbientes. 13. Cod.: ydote. 31, 32. Cod.: quam sicut. Creatura; Hic locutus corruptus esse videtur, fortasse legendum: essenciam aliquam ut creaturam.

2. Joh. II, 19. 4. Matth. XXVII, 40. 9. Cf. Libellum magistri Johannis Wyclif, quem porrexit parlamento regis Rici contra statum ecclesie. Fascic. zizann., pag. 247.

facti sunt per Verbum Dei; et isto modo inficiunt evangelium Apostoli: *Ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia* (Ad Rom. II°) cum multis scripturis similibus. Nec mirum, cum ydiote ignari ignobiliter proprium nidum inficiunt. Sentencia enim venerabilis Anselmi in libello suo *De Veritate* quod *omnis veritas est Deus*. Ipse tamen Lincolnensis cum aliis sanctis sepe sentenciat quod quelibet creatura habet propriam veritatem, ubi patet quod ipsi more scripture equivocant, et valde deceat doctores ad memorandum istam equivocationem scrip-

ture equivocaciones tales quandoque inserere. Quando ergo dicitur quod *omnis lex est Deus abstractive* secundum consideracionem summam de lege intellecti (ut Anselmus intelligit veritatem), quia in Psalmo

Lex tua veritas, et quando dicitur quod multe sunt leges eciam inique, analogizatur equivoce in nomine legis, sicut sancti equivocant, dicentes quod sunt plurime veritates. Sed super istis clamat inscius et super isto convincetur ad minimum quod *omnis lex est increata*, et cum aliqua lex non est increata, et sic est doctor quem mordet in sua absencia redargutus.

This fellow
should get up
the elements of
grammar and
logic.

Sed discat ydiota talis requisita ad contradiccionem, antequam procedat, in summulis ad discendum legem et naturam contradictiorum. Melius quidem foret talem ydiotam stulticiam suam plangere sub columpna quam tam patule ignoranciam suam declamare in scola; prius enim addisceret summulas et libros elenchorum, antequam alios sic dupliciter defamaret. Et si adducatur in testem tota scola puerorum vel effeminatorum similium qui nesciunt planius contradiccionem in terminis limitare, parcatur pueris ydiotis, et talibus doctoribus stulticia ydiotica remittatur. Scimus quidem ex fide quod nunquam fuit blasphemior heresis blaterata quam quod dictae scripture sacre cum eis similibus sint summe impossibles heretice et dampnande. Unum autem predico istis hereticis quod omnes illi nesciunt minimum verbum scripture sacre (cum sit verbum Sancti Spiritus) impugnare, sed oportet ipsos addiscere linguam et logicam quam ignorant.

6. Recte: est quod. 12. Cod.: dicitur deest. Addidi. 14. Psalmo;
sequitur lac. in cod. 23. Cod.: similis.

6. S. Anselmi Cantuariensis Opp. (ed. Gerberon), pag. 109:
Quoniam Deum veritatem esse credimus 14. Ps. CXVIII, 142.

SERMO XXV.

Expurgate vetus fermentum. I^a Cor. V^o, 7.

Ista epistola docet fideles quomodo se debeant ad Preparation for
esum eukaristie preparare; et primo necesse est vetus receiving the
fermentum, hoc est, antiquum peccatum hominis Eucharist.
ex purgare. Fermentum enim ad literam est pasta antiqua
ex detencione diutina cum operacione nature acerbata
et quodammodo putrefacta; ipsa enim commixta cum
azimis, hoc est, pasta recenti sine fermento tali facit
totum multum plus sapidum; et signat mistice peccatum
quod ex vetustate fit continue magis grave et reddit
interiorem hominem plus acerbatum Deo et spiritualiter
putrefactum. Quando enim delectacio nature fertur super
suis malis operibus, gravatur peccatum continue et
vetus crimen in putredine quodammodo innovatur; ideo
sicut in esu agni pascalis in lege veteri edebant illum
cum pane azimo, sic in lege nova comedenter fideles
sacramentum eukaristie in azimis in figuram mundicie
spiritualis.

The leaven of
sin.

20 Unde signanter et subtiliter adiungit Apostolus secundum
verbum huius epistole, cum sic dicit: *ut sitis nova conspersio, sicut estis azimi;* ubi notanda est series ver-
borum et signandum ministerium; quando enim panis inter lapides mollitur et furfur a subtilitate albe sub-
25 stancie separatur, illud purum aggregatum *polen* dicitur,
quod propter continuacionem cum aqua munda et preservacionem a vetustate insipida cum sale spargitur
et sic ad preparacionem panis propinquius impastatur.
Et totum istud signat mistice disposicionem connexam
30 in caritate qua populus in recepcione eukaristie para-
retrur (ut notat Augustinus de gradu quadruplici faccionis
panis azimi). Primo enim notat quomodo ex granis 1. The grains
variis in spicis diversis ac terris distantibus frumenti
Fol. 25^e materia congregatur, sic in unitate fidei virtute primi | are brought to-
35 grani frumenti ex diversis generibus et contratis populus
contritus in crimine ad impastacionem panis spiritualis
colligitur et unitur. and wide, as
the members of
the church.

Mystical
meaning of the
process.

1. In marg.: In die Pasche. 6. antiqua; cod.: aequa. 9. Cod.:
resenti. 23. ministerium (?). 25. polen; cf. Trialogum, pag. 267, not. 7,
polinc; rectius legendum: polimen sive pollen.

1. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 286—289.
21. I. Cor. V, 7. 32. Aug. Opp. tom. VIII, pag. 456.

2. Grinding (fear of punishment) separates the pure from the impure. Et ita secundus gradus quo separatur purum ab impuro per viam molitionis est antiqui peccati contricio propter timorem amissionis eterni gaudii celestis, tamquam molaris superioris in circuitu continue currentis, et propter timorem eternalis dampnacionis tamquam 5 molaris pigri inferius quiescentis; inter hec quidem conmota divine gracie furfur peccati dividitur et populus ad unionem caritatis et fidei preparatur.

3. Sprinkling with the water of wisdom keeps the people together. Tercius gradus quem notat Augustinus est salis et aque sapientie super polimen sic mundatum; conspersio qua po- 10 puls constanter adheret fidei et virtuti, ne vento levi temptationis vel eventus seculi ab adhesione Domini separetur.

4. Baking in the oven of tribulation. Quartus gradus quem notat Augustinus est panis formati digito Dei in furno tribulacionis induracio; ista enim constans duricies caritate vel igne Spiritus Sancti 15 perficitur. Et nota quod neque hii quatuor gradus panis spiritualis neque azimitas sunt primo circa activa ydiotis incognita, sed circa verum panem qui virtute verborum Christi fit vere sed mystice corpus suum.

This sacrament a special sign of love. Et ita hoc sacramentum specialiter indicat propter 20 causam triplicem caritatem, primo propter istam figuram quadruplicem qua panis in unitate connectitur, modo quo fideles in caritate unius diei per graciam coniunguntur, secundo propter hoc quod panis ille fit corpus Christi in cuius passione pro proximis maxima 25 caritas demonstratur, et tertio quia accepcio huius sacramenti in memoriam Christi, qui est prima caritas debet fieri ut nos facientes istam memoriam in caritate quodammodo vivamus simpliciter.

The apostle begs them to remain without leaven (of sin). Notato autem hoc sensu mistico videnda est series 30 verborum Apostoli quare imprecatur fideles esse per conspersionem novam *sicut sunt azimi*, ubi notandum secundum logicos quod concretum recipit vicissim predicationem contrariam de concreto sed non sic abstractum. Apostolus ergo, volens illam puram novitatem fidei esse 35 constantem et non momentaneam, vocat fideles perversos *conspersionem novam* propter repugnanciam qua perverti possit populus ad peccatum. Sicut ergo sunt azimi de presenti, cum eternitas signatur presencia

4. Cod.: in trituita. 6. Cod.: quidam. 7. con mota in cod. an cum motu legendum. 10. Cod.: polmen; ib. Cod.: conspersio. 11. Cod.: virtute. 17. Cod.: activa. 22. Cod.: quadruplicem. 23. unius twice. 31. fideles twice. 36. Cod.: fidelis.

verbi essendi, sic maneant perpetuo azimi, hoc est, immunes a crimine, nunquam a Domino separati.

Et ista est sentencia variacionis logice verborum Apostoli; nec est horrenda logica qua subiectum nunc intelligitur per concretum et nunc secundum rationem aliam per abstractum, quia cum forma actualis abstracta non possit per se existere, eo quod modus actualis substancie, ut a subiecto distinguitur ulteriori abstractione; sic enim sacerdos sanctus dicitur *tempore iracundie reconciliatio*, nedum reconciliat gentes ad invicem, et est medium per quod renconciliati per graciā sumus Deo. Sed quamvis more Judaico impresenciarum plus quam unquam in lege nova vel veteri attendimus ad signa sacramentalia vel figurās, quia cum postponimus rem sacramenti et ipsum signatum modo perversionis Judaice, ideo totus fructus quem haberemus ex sacramento isto et aliis exsufflatur. Quando enim fuit minor unio quam est modo possibili in amore; nec dubium quin sacerdos qui istum amorem gigneret sit in causa.

A subject may be spoken of, now by a concrete, now by an abstract term; as Noah is called a reconciliation. (Eccl. XLIV, 17.)

Et nota quod sicut iuxta grammaticorum principia nomen concretum subiecti est prius abstracto et ipsi superaddito primitivum, econtra autem secundum logicos ut album prius est quam albedo derivata ab ipso, sic esse naturale substancie est prius naturaliter quam forme tales abstracte, licet secundum consideraciones logicas prius naturaliter sit albedo, quam subiectum tale sit album. Et patet consideranti differēcia inter abstractum terminum et concretum et ad quem sensum verificari potest grammaticorum sentencia et consideracio logicalis. Et in ista contencione ac dissensione stant verbales logici, eciam prelati superiores, quia ignorant logicam et sentencias scripturarum.

We lose the fruit of the sacrament in attending too much to its outward signs.

Abstractions cannot have an independent existence.

Et hec ignorācia est radix tocius erroris in materia de quiditate eukaristie, ut dicunt quod ipsa est accidentis vel accidēcia sine subiecto et sic vere virtute sue bendictionis panis quem consecrant in nichil convertitur; non enim est racio quare plus verteretur in corpus Christi quam in deitatem vel formam aliam respectivam, sed sicut nichil quod fuit pars panis remanet, sic panis, 40 in nichii convertitur virtute verborum sacramentalium, omnino fit nichil. Et ista blateracio ydiotica dicit blas-

Ignorance of this is the root of error as to the Eucharist.

They say that benediction turns the bread into nothing,

2. Cod.: acerrime. 9. dicitur twice. 12. Cod.: morte Judaico.
17. Hic aliqua verba excidisse videntur. 30. Cod.: conten... discensione.
34. ut, adde: aliqui. 35. Cod.: activa sine. 40. Rectius: cum in nichil.

and no spiritual phe mis ignorantibus quod hoc sacramentum licet sit pri-
aid comes from mitive speciei nichil est, et nichil spiritualis suffragii inde
it.

venit; et propter istam benedictionem crudelem dicunt
quidam quod benedic和平 sacerdotis tam maioris quam
minoris plus quam eius maledic和平 est timenda. Si 5

Cruel blessing
which brings
God's curse
with it!

enim Deus maledicit suis benedictionibus et longe plus
timenda est Dei maledic和平 que effectualiter est sacer-
dotalis benedic和平, non mirum si plus timetur sua bene-
dic和平 quam sua maledic和平 propter concomitanciam
maledictionis et benedictionis divine. ¹⁰

Faithful citizens
let no friar
enter their
cellars lest their
wine should be
turned into
nothing.

Hec eciam est racio quare | fideles burgenses non ^{Fol.}
permittunt fratres penetrantes domos intrare celaria ^{259^a}
sua vinaria ad vinum, ne forte benedic和平 vino in
calice convertant totam doliorum congeriem in pura
accidencia; non enim est racio quare frater benedic和平 15
pani multum distanti a duobus globis panum in corporali
separatis virtute verborum suorum et intencionis convertit
omnes illos in pura accidencia, quin per idem frater
habens intencionem consecrandi omnia vinorum dolia et
verba sacramentalia rite prolata super vinum in calice 20
quod potabit convertit omnia illa dolia in pura accidencia
vel nichil. Sed magna gracia est quod omnes illi fructus
quos fingunt se sic destruere valent tantum ut non
alterata alia ad vescendum; quod si vera foret eorum
ficta sentencia, salubre esset quod audientes missas in 25

Fortunately the
nothing is
equally good
for food.

suis oblacionibus stent a longe. Teneamus igitur fidem
antiquam quod hoc sacramentum sit in natura sua panis
aut vinum et sacramentaliter vel mistice corpus Christi
aut sanguis, sicut dicit decretum antique Romane ecclesie
De Consecracione dist. II^a: *Ego Berengarius.* Sic enim 30
dicit Apostolus qui accepit sensum suum a Domino
(ut patet I ad Cor. X^o et XI°), ubi regulariter vocat
sacramentum hoc *panem* aut *calicem* et numquam ac-
cidens sive nichil; cum hoc dicit evangelium quod *ille*
panis aut *calix* est *corpus Christi* aut *sanguis*, ideo cum 35
scriptura non potest falsificari (ut fingunt heretici),
patet quod utrumque de hoc sacramento debet concedi.
Hoc autem sacramentum non est ydemptice vel ypostatice
corpus Christi; et per hoc tolluntur omnes instancie,

Scriptural
authorities.

2. Cod.: et nichil. deest.
29. sanguis; cod.: signis.

15, 18, 21. accidencia; cod : activa.

30. Decr. III pars, distinct. II, cap. XLII. 33. I. Cor. X, 16, 17;
XI, 23, 26, 27, 28.

que syllogizantur syllogismi expositorii, quia vel sunt contra fidem scripture vel ex ratione diversitatis signanda sunt vilissimi paralogismi. Sic enim conveniebant Christus et Baptista preco suus in sentencia, quando primus dixit quod *Baptista fuit Helias* et propheta; secundus autem negavit ad sensum equivocum quod Elias fuerat vel propheta, et ita (ut dictum est diffuse alibi) ex uno latere cavenda est ydolatria et ex alia detestanda blasphemia, cuius testificans declaracio est scriptura.

10 Sequitur autem in textu Apostoli: *Etenim pascha nostrum ymmolatus est Christus.* Quamvis autem pascha vel pasce dicatur equivoce, tamen in proposito accipitur pro agno, filio Dei infiguratus. Unde sicut Christus semel pro semper intravit in sancta nec est eius introicio

Our symbol is
inferior to that
of the O. T. (the
paschal lamb),
but our
sacrament
excels that in
significance.

15 repetenda (ut patet Hebreorum IX°), sic est de ymmolacione huius agni Dei fideliter senciendum. Ipse ergo dicitur autonomatice *pascha nostrum*, et licet agnus paschalis in natura sua precellebat sacramentum nostrum quod accipimus in memoriam veri agni, tamen figura-
20 lité et ad sensum misticum hoc sacramentum misticum excedit sacramenta veteris testamenti. Oportet enim figuram datam rudi populo ad credendum Messiam venturum esse magis sensibilem et naturaliter plus propinquam suo figurato quam oportet memoriale in lege
25 gracie quod sit sacramentum memorans idem corpus. Non enim est tale memoriale sacramentaliter memorans corpus Christi quin sit vere et realiter idem corpus Christi, sed modum quo est corpus Christi oportet fidelem attendere. Nam unio illa sacramentalis est

30 maxima citra ypostaticam unionem; sicut enim secundum regulas Augustini mistice et non corporaliter Christum comedimus, sic hoc sacramentum sacramentaliter est sed non ydemptice corpus. Non enim dixit Veritas illum agnum pascale esse corpus suum sicut panem
35 istum dixit esse corpus suum, et hec est sufficiens racio diversitatis quare secundum debemus concedere sed non primum. Ideo argumenta ydiotarum a simili deficiunt in hac parte.

The
sacramental
union is not
hypostatic.

3. Cod.: vilissime perlogissimi. 23. Cod.: sensibile. 31. Cod.: Augustine. 32. Cod.: comedemus.

4. Matth. XI, 14; Joh. I, 21. 10. I. Cor. V, 7. 31. S. Aug. III. De Doctrina Christiana Opp. tom. III, 52. Epist. XIV ad Bonifacium Opp. tom. II. Ep. XCIVIII, 9. Cf. Serm. sec pars., pag. 453.

Keeping the feast is eating the Sacrament which implies the spiritual eating of Christ's body; and this must be in virtue and sincerity.

Tercio conclusionaliter hortatur Apostolus: *Itaque, inquit, epulemur non in fermento veteri neque in fermento malicie et nequicie sed in azimis sinceritatis et veritatis.* Ex quo videtur Apostolum intelligere per epulacionem manducionem corporalem sacramenti 5 manducionem spiritualem corporis Christi in sua natura principaliter implicentem, ac si diceret: Epulemur hunc panem sacramentalem memorialiter, non in veteri peccato sed in statu gracie innovato. Fermentum autem malicie est peccatum hominis in se ipsum; oportet enim 10 ex lege peccati omnem peccantem primo peccare in se ipsum, et hoc est innaturalis nequicia. Debemus autem epulari in virtutibus facientibus vitam sinceram quoad mundiciam et vitam veram excludendo fraudes contra proximos, ne quis in negocio circumveniat fratrem 15 suum, quoniam vindicta est Deus in omnibus istis, et per consequens vir talis duplex animo comedens sacramentum hoc in memoriam Salvatoris et proditorie accumulat sibi iram Dei.

All the circumstances of the passerover may be expounded as signs of the Eucharist.

Mystical interpretation of the preparation of the bread.

Et possunt notari omnes circumstanciae in esu agni 20 pascalis (ut notat Gregorius) et exposui ad sensum tropologicum in esu huius venerabilis sacramenti. Sic enim Apostolus alludit tam sensui allegorico quam morali, quia vetus fermentum est vetus homo cum accidentibus suis. Azimus est homo virtuosus, nova conspersio est 25 hominem innovari particulariter memoria passionis Christi. Assumit ergo Apostolus vulgarem parabolam quod parum veneni inficit totam substanciam rei mundi; Fol. ideo iuxta historiam Exodi XII° sicut | Judei moniti 260^a sunt in esu agni evacuare de domibus suis vetus fermentum, secundo quod sint solum azimis instaurati, et tercio quod molerent farinam evacuato furfure, et quarto quod ipsam spergerent aqua, reducendo in pastam, ne evolaret sed oportune fieri posset in modica quantitate; correspondenter mistice debet homo primo penitencia 35 laboriosa rimari domum anime, ne fermentum peccati inibi sit repertum; ad quam laboriosam rimacionem secundo consequitur quod sit virtutibus instauratus quod est ipsum esse azimum. Talis enim panis est cibus anime. Sed oportet tertio molere granum frumenti, 40

11. Cod.: legi; ib. Cod.: peccaverit. 21. Cod.: tropicum. 33. Cod.: pergerent.

1. I. Cor. V, 8. 21. S. Gregorii, In Evang. lib. II, Hom. XXII.

recolendo subtiliter Christi passionem, et sic quarto simpliciter comedere carnem et bibere eius sanguinem (ut docet Salvator Johannis VI°). Quando enim homo interior ista devocius memoratur, spiritualiter pascitur 5 longe laucus quam homo exterior quantumcunque lautum cibarium anxius comedendo; et tunc intus Christus per graciam fit eius membrum, quia *qui adheret Deo unus spiritus est.*

Sed oportet ad dictum conglutitatem excludere 10 furfur laxativum et subtilitati noticie commiscere caritatem cum timore filiali, quia hoc est aqua purissima sapientie qua redigitur lex ad mandatum de dilectione; et supportatur onus Christi ut leve compendiosissimum et viaticum utilissimum viatori.

15 Et hec racio quare, sicut in lege veteri festinanter parabant pascha tale ad esum in transitu maris rubri, sic mistice debemus festinanter parare nobis hoc spiritualiter edulium, dum viamus ad patriam. Et hec racio quare hoc sacramentum vocatur viaticum. Si autem 20 hoc sacramentum sensibile faciliter et compendiose habere possimus memoriale mentale, quod est sufficiens et compendiosius quam sensibile sacramentum, et ita tota ista epistola Pauli reduci potest ad formam sillogisticam in hunc modum: cum omnes viantes debent 25 preparare et comedere agnum pascale, ad sensum mysticum debent expurgare vetus fermentum, ut dicit maior textus; sed cum Christus finis tocius huius figure sit taliter immolatus, sequitur tertio quod debemus diligencius ad sensum expositum epulari. Et patet 30 syllogismus cum suis premissis ex sensu Apostoli.

The sacrament prepares us for our journey to heaven as the passover did the Jews for their Exodus.

SERMO XXVI.

Omne quod natum est ex Deo vincit mundum.

I^a Joh. V^o, 4.

Beatus iste Johannes tractans specialiter de dilectione The new birth. 35 Dei et proximi dat in epistola ista principium quo foveret ista dileccio et removet obstaculum quo extingueretur potissime. Premittit ergo nativitatem qua homo ex Deo nascitur virtuosus, et illa nativitas exprimitur

16. Cod.: pascham. 18. patriam deest. Addidi. 37. Cod.: postissime.

8. I. Cor. VI, 17. 31. Dominica prima post Pascha. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 289—291.

crebrius in scriptura. Cum enim homo ut sic habet noviter Deum patrem et noviter sanctam matrem ecclesiam, signanter dicitur ex Deo nasci noviter. Patet istud Johannis III°, 3 quomodo oportet hominem *nasci denuo* (ut Veritas explicat Nichodemo) et Joh. I^o, 12:5 *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri*. Hoc autem licet sit hodie parvipensum, est tamen virtute maximum, quia I. Joh. . . . scribitur, cum *filiii Dei sumus et nondum apparuit quid erimus, scimus quoniam cum apparuerit et similes ei erimus*. Tercius 10 autem locus explicatur: Ista nativitas est caput huius capituli in quo docetur a signo quis est spiritualiter

We conquer the world when we love Jesus more than worldly things.

15 *natus ex Deo. Omne, inquit, quod natum est ex Deo vincit mundum; in qua propositione ut compendiosius includatur uterque sexus non dicit: Omnis homo natus ex Deo sed, sive vir sive femina ex Deo nascitur, vincit mundum. Potest autem intelligi in utroque sexu racio cuiuslibet virtuosi, quia virtuosum quodlibet oportet originaliter ex Deo nasci. Per mundum autem intelligitur res mundana aliciens occasione peccati proprii et in-*

20 *stinctu diaboli ut res mundane domino Jesu prepondérancius diligentur. Quando autem racio ista refellitur, mundus vincitur; et ista est racio potissima qua extingueretur caritativa dileccio. Ideo oportet quemcunque viantem hoc impetum primitus removere.*

25

Faith enables us to do this.

*Unde sequitur modus medii per quod potissime ista victoria completeretur. Hec est, inquit, *victoria que vincit mundum, fides nostra*. Oportet autem in construccióne spiritualis castri fidem supponere et cum omni spirituali edificio ipsam erigi, quia nullus viator quicquam 30 boni perficit si non fide, ut patet Hebre. XI°, 33: *Sancti per fidem vicerunt regna etc.* Nec est resistencia mundo, carni sive diabolo, si non fide; ideo movet Apostolus *quod simus in omnibus sumentes scutum fidei*. Ideo signanter dicit Evangelista quod victoria qua mundus 35 vincitur est fides ecclesie. Hec est causa sufficiens, et causa effectualiter hostes spirituales convincens est fides posita in effectu.*

6. Cod.: reciperunt. 7. Cod.: licet sic. 8. Joh. sequitur lacuna in cod. 20. Cod.: aliciens. 21. Cod.: mundana. 33. Cod: Apostolus I^o (primo?); sequitur lacuna.

9. I. Joh. III, 2. 27. I. Joh. V, 4. 34. Eph. VI, 16.

Explicat autem tertio iste philosophus particularius He who believes quod explicavit confusius, incipiens a primo et plus Jesus to be the necessario articulo fidei: *Quis est*, inquit, *qui vincit son of God mundum nisi qui credit quod Jesus est filius Dei*. Qui hardened devil.
 5 enim perfecte credit Christi divinitatem et complete superaddit sue incarnationi eius conversacionem et non mollitur vel inclinatur a caritate est diabolus induratus. Potissimum ergo medium huius victorie est credere perfecte et explicite Jesum esse verum Deum et verum
 Fol. hominem | . Et multi nomine christiani dicunt se istud 260^b perfecte credere et tamen turpiter et infideliter deficiunt in radice; si enim credimus quod Salvator noster ad exemplandum nobis iter ad patriam sic viavit, quomodo cum hoc sic ab eius semita erraremus? nam exorbitando 15 in Deum et hominem blasphemamus et preponendo viam diaboli ipsum vel instrumenta sua pro Deo nostro infideliter adamamus.

Christ's example in purging His church.

Et ex ista radice cepi originem ad dicendum quicquid de statu ecclesie in castris scolasticis sepe dixi. 20 Supposui enim ut fundamentum fidei quod Jesus Christus sit verus Deus et verus homo; et illi secundo addidi omnia facta sua et dicta in evangelio vel alibi expressata. Et tertio supposui quod omnia illa scripta vel facta sunt ad ecclesiam viancium instruendam. Et ex illa 25 radice triplici processi ad conclusiones particularius explicandas, et primo instar Christi incepi ab ecclesia cleri sui. Ipse enim Matthei XXI° in adventu suo ad Jerusalem maxime memorando statim ivit ad templum et errores pullulantes ex avaricia sacerdotum primitus 30 expurgavit. Cum ergo omnis Christi accio sit nostra instruccio, patet quod nos facere debemus similiter. Sumpsi autem pro radice in ista materia Christi pauperiem, secundum quam dominus mundi summe dives ad intra et dives super toto mundo tam ex titulo status 35 innocentie quam ex titulo ypostatice unionis fuit cum hoc ad exemplacionem sue ecclesie et specialiter superiorum de clero sine aliqua repugnancia summe pauper. Patet ex fide sui Apostoli II. Cor. VIII°, 9.

17. Cod.: adiamus. 18. In marg.: Nota stabile fundamentum. 1, 2, 3.
 25. Cod.: processi. 27. Cod.: Ipsa; ib. in marg.: Nota. 30. In
 marg.: Conclusio notanda.

Authority of
O. T. against
endowments.

Cum autem Jesus sit noster Deus tam legis nove quam veteris, assumpsi ad hoc triplex testimonium ex utraque. Nam Numeri XVIII°, Deuteronomii X^o et Ezechielis XL° Deus precipit quod illi de tribu Levi non habeant partem hereditatis cum cetero populo suo.⁵ Si ergo clerus legis veteris qui fuit allectus per bona temporalia, ut introductorye serviat Deo suo, fuit tam arte preceptus carere possessione hereditaria, quanto magis tempore legis gracie mundo senescente et die finalis iudicii propinquante?¹⁰

Authority of
N. T.

Ex novo autem testamento sumpsi triplex testimonium sepius replicatum. Primo est illud Luce XIII°, ubi dominus utriusque testamenti Christus Jesus sic alloquitur suos discipulos; sensum autem ad quem renunciant suis temporalibus docet optime vita Christi et suorum apostolorum conversacio ab ista regula exemplata.

Secundus locus testificans eandem sentenciam est istud Luce XXII°, 25: *Reges gencium dominantur eorum, vos autem non sic; sed quicunque voluerit inter vos maior esse sit aliis magis servus*, ut colligitur ex factis Christi et aliis evangelii.

Tercius locus est dictum Christi Matthei XX°, 22, ubi cognatis Christi primatum temporalium per matrem suam potentibus Christus hoc negavit, implicite concedens illis pauperiem passionis et declarans consequenter quod tam ipse dux belli quam illi primatum talem aufugerent et ministerio summo humano humiliter et exemplariter subiacerent. Cum ergo isti articuli fidei non possunt ab aliquo impugnari et manifeste precipiunt abdicacionem secularis dominii a clero Christi, patet quomodo secundum Christi ordinacionem totus clerus debet a tali temporalium possessione penitus expurgari. Satis quidem est quod totus clerus quanto mater nostra indiget in viando vivat pure de decimis et oblacionibus, sicut vixerunt sacerdotes maioris ministerii in veteri testamento.

3. In marg.: 1°; ib. Cod.: Deuter. XVIII°; Rect. X^o, 8. 4. Cod.: Ezechielis XLIV°. 12. In marg.: 1; ib. Rectius Luce XIV°, 33: *Qui non renunciat omnibus que possidet non potest meus esse discipulus.* 18. In marg.: 2. 23. In marg.: 3. 26. Cod.: pauperem. 27. Cod.: tam ipse — quam illi dux belli (sic). 28. Cod.: humanis.

Et unum sepe prenesticavi et adhuc prenóstico quod ecclesia numquam erit sine perturbacione notabili, antequam Christi ordinacio que tantum hiis diebus despiciatur ad institutionem secundum formam primariam sit

The Church cannot have peace until it follows Christ's ordinance.

5 reducta. Tres autem patriarche in legum confinio scilicet Christus, Baptista et Paulus pro ista sentencia zelaverunt. Christus summum caput ecclesie tam verbo quam opere licet enim non mendicavit a fratribus (ut pseudo blasphemant in ipsum) nec dedit se manuali laboricio, 10 quia fuit continue melius occupatus, tamen notando omnia temporalia sive vescibilia vel aliter usibilia que pro viacione sua cepit de ecclesia, longe copiosius eidem ecclesie de temporalibus ministravit. Fecit enim duplex convivium (ut patet Matthei VI° et VIII°), in quorum 15 uno saciavit quinque millia hominum et in alio quatuor millia exceptis fragmentis remanentibus, cum quibus multus populus poterit saciari; et patet calculantibus quod nec ab ipso nec a suis apostolis pro convivacione tot vescibilia sunt sumpta. Tributum autem solvebat 20 cesari et nemini cum suis apostolis fuerat onerosus.

Christ gave more temporal gifts than he accepted.

Baptista autem secundus patriarcha vixit in heremo Fol. de melle silvestri et locustis cum tegumentis de pilis | 260^e camelorum et sic nulli ecclesie viancium fuerat onerosus.

The Baptist was burdensome to none, Paul was content with little.

Tercius autem patriarcha *vas elecciónis* fuit de parcis 25 *alimentis et tegumentis* simplicibus *contentatus* (ut dicitur I ad Tim. VI°, 8), ymmo communicando cum avaro populo vel egeno vixit de laboricio manuali (ut patet Actuum XX°). Si autem non licet scandalizare hos tres patriarchas in isto, quia hoc est blasphemare in 30 Deum, patet quomodo clerus Christi debet in populo conversari.

Ex istis convincitur quomodo tiriaca convincens tres hostes anime foret effectualiter credere incarnationem domini Jesu Christi. Quia autem hec fides supponit 35 humanitatem et deitatem unitas ypostatice in eodem supposito, ideo Johannes ostendit primo multipliciter quod Christus sit homo. *Hic est, inquit, qui venit per aquam et sanguinem, Jesus Christus.* Nam nemo debet vere et non fantasticē baptizari per aquam nisi fuerit

Belief in the incarnation a specific against spiritual enemies.

1. In marg.: Prenosticacio. 7. In marg.: 1. 13. Cod.: talibus.
18. Cod.: conviacione. 21. In marg.: 2. 25. Cod.: contentatis; recte: contentus.

32. tiriaca, theriacum, antidotum. Cf. De Officio Pastorali, pag. 16. 37. I. Joh. V, 6.

Christ's
baptism a
proof of His
manhood,

verus homo. Christus fuit baptizatus per aquam (ut patet Matthei III° et Luce III°), fuit igitur verus homo. Fuit enim baptizatus, non quia indiguit lavari a crimine vel expurgari a macula corporali, sed ut suam humanitatem ex sua baptismacione ostenderet nobis, ut fratres 5 suos ad baptismum duplicem incitaret et ut aquam tactu sue beatissime carnis sanctificaret. Et quotlibet istorum cum circumstanciis sibi adiacentibus indicat Christum esse verum hominem.

as is also the
shedding of His
blood.

Secundo probatur idem per hoc quod Jesus effundendo pro nobis suum preciosum sanguinem tam in venis quam arteriis tam vivus eciam quam mortuus cum sensacione maximi doloris moriebatur vera morte, que solum homini potuit competere: Fuit igitur verus homo. Et istas duas raciones intelligit Johannes *per 15 aquam et sanguinem*. Ideo Johannis XIX°, 33—35 dicitur signancius: *Ad Jesum autem cum venissent, ut viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, sed unus militum lancea latus eius aperuit, et continuo exivit sanguis et aqua. Et qui ista vidit testimonium perhibuit.* 20 Quia ergo indigemus absolucione et redempcioine, ideo fuit nobis Christus, et *Jesus Christus*, quia multiplicitate unitus, et *Jesus*, quia tirannide diaboli nos salvavit. Et nota quod ter nominat Johannes *aquam* et bis *sanguinem*, quia aqua baptismi nos lavit, aqua lacrimarum nos 25 meruit et aqua lateris nos inebriavit, non una vice sed amore caritatis ac dulcedine premii celestis; bis vero interpolacione notabili cruentavit, scilicet in circumcisione et passione sudando, flagellando et vulnerando passive, totum tamen censemt una cruentacio, sicut et 30 una passio; unde in circumsisione dedit patri arras pro mercato et in passione effundendo totum sanguinem solvit et plenum precium pro humano genere redimendo.

Aqua ergo ter nominata signat baptismum Trinitatis, et sanguis bis nominatus signat imperfectum sacramentum circumcisionis utriusque, cum fuit Christus auctor sicut utrumque a latere sui iam mortui emanavit, indicans quod habebat divinitus secundum naturam superiorem virtutam aliam regitivam; contra naturam

6. ut aliquam in cod. 16. Cod.: dicit. 21. Cod.: indigemus.
26. meruit; incerta lectio; Cod.: m'mt; ib. Cod.: una vitis. 29. Cod.: suadendo. 30. Cod.: sensetur. 33. Cod.: generi. 38. Cod.: divinit'.

quidem est quod exeant ab homine iam mortuo tam sparsim aqua et sanguis tam mirifice separati. Spiritus autem assumens sibi corpus fantasticum caret totaliter istis signis, ideo signanter dicit Johannes quod Christus

The water and
blood indicate
His body and
soul.

5 *non venit in aqua solum sed in aqua et sanguine.* Aqua enim posset illusione diaboli in concavitate corporis instagnari, sed sanguis necessario generatur ab anima, et spiritu vitali in quo viget eius potencia circumfertur. Ideo ista duo sic unita in Christo vere indicant corpus

10 humanum ac eius animam. Sed quia efficacius probant vivi quam mortui, ideo tertio principaliter adducit Johannes testimonium Trinitatis ad probandum utramque naturam ypostatice copulatam: *Et Spiritus, inquit, est qui testificatur quoniam Christus est veritas.* Nam essentia

Witness of the
spirit; that is,
the Trinity.

15 divina que est tota Trinitas est spiritus, ut patet Joh. IV°, 24: *Deus, inquit, spiritus est; et ipsa testatur Christum esse verum Dei filium naturalem et per consequens veritatem (sicut ipsem dicit Johannis XIV°).*

Approbat enim Trinitas frequentibus miraculis Christi 20 facta. Cum ergo Christus arbitratur se esse verum Deum et hominem, ut patet veritas huius arbitrii, aliter enim esset Christus blasphemus et hereticus manifestus, tunc autem spiritus increatus non eum tam multipliciter approbaret. Sed tota ista testificacio patet expressius

25 ex testimonio Trinitatis. Ideo dicit Johannes pro causa quia *tres sunt qui testimonium dant in celo: Pater, Verbum et Spiritus Sanctus, et hii tres unum sunt.* Pater enim testatur Jesum esse filium suum dilectum (Matthei III°).

Fol. 260^a Verbum eciam testatur de se ipso quod sit idem essentia
cialiter Deo patri. *Ego, inquit, et Pater unus sumus* (Joh. II° et Joh. XVI°). Quod Verbum sit eadem natura cum Spiritu Sancto sed prius origine, patet ex hoc: *Si, inquit, abierto, mittam eum ad vos.* Sed tertio Spiritus Sanctus testatur in columbe specie (ut patet Matthei III°) totam Christi conversacionem et bine persone prioris testificacionem; et ista est summa auctoritatis concordia, cum hii tres sunt essencialiter unum summum.

Et quoad eius humanitatem *tres sunt qui testimonium dant in terra: Spiritus, aqua et sanguis, et hii tres unum*

1. Cod.: exiant. 2. Cod.: nnifice. 5. Cod.: sed in aqua deest.
Addidi. 7. Cod.: sanguinis. 11. Cod.: vivi deest; ib. cod.:
dicit tertio. 31. Recte: Joh. X^o, 30. 38. Cod.: humanitatis.

13. I. Joh. V, 6. 26. I. Joh. V, 7. 33. Joh. XVI, 7.
38. I. Joh. V, 8.

The three earthly witnesses: sunt (ut habet litera Augustini). Spiritus autem est anima Christi quam inclinato capite moriendo tradidit Deo Christi; e. patri (ut patet Johannis XIX°). Quamvis autem spiritus the soul of assumpserit sibi corpus, non tamen animatur, ut ex fide Christ; evangeli de Christo credimus. Aqua vero quam effudit 5 water poured forth in tam varie, testatur veram Christi humanitatem. Effudit weeping and in His passion; enim aquam tribus vicibus, lacrimando (ut patet Johannis XI°) in suscitatione Lazari (Luce XIX°), in flendo per Jerusalem, et in passione (ut testatur evangelium Apostoli Hebreorum V^o, 7) *cum clamore valido et lacrimis offerens preces Deo, exauditus est pro reverencia sua.* Et correspondentur ad fletum hunc triplicem, tripliciter legitur spiritum tradidisse, primo post eius creacionem uniendo ipsum corpore (Luce I^o), secundo in passione tradendo spiritum Deo patri (Johannis XIX°), 15 et tertio remittendo in resurreccione (ut patet Rom. VIII°). Cum autem sit Deus in tota ista transmutacione invariabilis et necessario agens omnem operationem ad extra, patet quod omnibus hiis tribus vicibus tradidit spiritum Jesu Christi, et correspondenter tribus vicibus 20 emisit aquam de suo corpore, quod soli homini potuit competere. Primo (ut dictum est) in tripliciter lacrimando, secundo in passionis articulo aquam cum sanguine esudando. Si enim secundum philosophos ychor miscetur cum sanguine in cruentacione hominis naturali, 25 multo evidencius emanavit cum sanguine in exsudacione Jesu Christi. Et tertio effudit aquam cum sanguine iam mortuus lanceatus (ut patet Johannis XIX°). Et quelibet ista aque effusio testatur veram humanitatem domini Jesu Christi. 30

the blood. Tercius autem testis est sanguis quem effudit tripliciter (ut patet ex dictis); et testatur Christum esse verum hominem non spiritum corpori fantastice copulatum. Et (ut Augustinus exponit) hii tres testes in terra effectualiter uniuntur testificando veram Christi humanitatem. 35 Quando enim tres testes concordant, unum in testimonio possunt dici; istud autem triplex testimonium probat Christi humanitatem, cum nichil habet animam rationalem quam Johannes vocat spiritum nisi homo, nec angelus

5. Cod.: evangelio. 14. Cod.: corp. 22. Cod.: et tripliciter.
24. icor cod.; cf. De Ben. Inc. 40. 37. Cod.: probat twice. 39. Cod.: nisi angelus.

1. Cf. Aug. Contra Maximimum Arianum, Opp. tom. VIII, pagg. 725, 726. 22. S. Aug. l. c.

lacrimatur nec corpus fantasticum emittit sanguinem. Et hii tres non solum testantur Christi humanitatem sed nostram redempcionem et eius divinitatem. Nam per hoc quod anima descendit ad inferos disrumpendo 5 claustra diaboli, et per hoc quod sanguis et aqua simul exierunt de latere Christi iam mortui, notatur nostra redempcio, et cum nullus pure homo habet potestatem sic emittendi aquam et sanguinem de suo latere, patet Christi divinitas, et sic iste triplex testis simul reddit 10 testimonium ad hec tria. Cum ergo accipimus testimonium hominum qui possunt mentiri ad probandum legaliter facta abscondita, quanto magis debemus acceptare pro veritate plus patula duplex Dei testimonium triplicatum. Nam hoc triplex testimonium in terra cum non 15 possit sic testificari, nisi ex divino spiritu naturaliter moveatur, patet quod est Dei testimonium; ideo dicit Johannes quantum ad testimonium tam divinitatis Christi quam eius humanitatis: *Quoniam*, inquit, *hoc testimonium Dei, quod maius est, quoniam testificatus est de filio suo;* 20 hoc, inquam, duplex testimonium triplicatum est testimonium Dei (ut patet ex dictis). Et hoc idem testimonium testatur de Dei filio quod sit verus Deus et verus homo et per consequens gemina substancialis natura. Et ultimam rationem Johannes exprimit per hec verba: *Qui,* 25 *inquit, credit in filium Dei, habet testimonium Dei in se.* Ex quo textu multis videtur quod racio ista innuitur: Omnis homo tenetur credere illud quod cedit ad honorem patris sui et eius utilitatem, sed omnis homo tenetur esse filius Trinitatis, ergo omnis homo tenetur credere 30 Trinitati, sed tota Trinitas testatur supradictam sentenciam (ut prius ostenditur), ergo omnis homo tenetur hanc credere. Nec dubium quin ista sentencia omni homini cedit ad modum et honorem. Qui ergo credit in Filium Dei fide caritate formata, habet in se testimonium Trinitatis, ymmo cum quelibet creatura sit in 35 Deo, habet in se aliud triplex testimonium quod est Dei; et patet quod non oportet fidelem preeminere, testes citare vel examinare ad probacionem huius sententie, cum habeat tam vivax et efficax testimonium in se ipso, et 40 sic ista testificacio excedit omnes probaciones politicas.

They bear witness not only to Christ's manhood, but to His divinity and our redemption.

4. Cod.: disrupendo. 8. Cod.: omittendi. 24. Cod.: per deest.
27. Cod.: illud deest. 32. hanc twice. 40. Cod.: poleticas.

He who believes has witness in himself and needs no other.

SERMO XXVII.

Christus semel passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius. I^a Petri II°, 21. Fol. 261^a

How we ought
to follow in
Christ's
footsteps,

Ista epistola (sicut multe alie) docet quomodo debemus imitari Christum in modo vivendi. Et in diversitate 5 istius sequele patet nequicia tocius ecclesie militantis. Nam Joh. scribitur: *Exemplum dedi vobis ut, quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis;* et I^a Cor. XI°,¹: *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi;* et I^a Petri II°: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum,* 10 *ut sequamini vestigia eius.* Si ergo tanta Christi precepio et tanta vasis sui doctrinacio et tanta passionis sue excitacio non movent ad sequendum Christi vestigia, non video quin inmobilis cum istis paribus sit dyabolus incarnatus. Planissima quidem sunt dicta Spiritus Sancti 15 quod omnis viator debet omnimode sequi Christum.

to gain heaven,

Si enim volumus celum adquirere, cum *ipse sit via* (Johannis XIV°, 6) sine qua nemo potest celum attingere, patet quod necessitamus sequi vestigia huius ducis.

and avoid the
perils that
surround us.

Iterum, cum necessitamus per viam periculosam hostibus 20 multiplicibus incedere, patet quod oportet nos refugium huius inquirere, et iterum, cum via sit lubrica, undique caribdi vallata et sine sequela huius lucis periculosissima tenebra circumsepta, patet quod fidelis cupiens quietari sine lapsus gravi periculo splendenciam huius lucis, 25 ideo Joh. dicitur: *Modicum lumen in vobis est, ambulate dum lucem habetis, ut non tenebre vos comprehendant.* Et patet quod contempnentes ista vestigia sunt infideles in diaboli devio desperati. Cum ergo ista sit brevissima, clarissima atque tutissima, patet cecitas 30 deviancium qui semitam istam spernunt et specialiter cum argucia exemplacionis huius finis: Christus dux belli fidelium tot sit passus, qui enim frustrare nititur opera recta terreni hominis est culpandus, multo magis qui in tantum sui perniciem nititur frustrare blasfeme 35 Deum et hominem.

3. Cod.: Petri III°. 9. Cod.: ego Petri. 19. Cod.: vestigia deest. Addidi; ib. Cod.: duc'; ducatus (?). 24. Cod.: circumcepta. 25. splendenciam huius lucis; hic verbum excidisse videtur. 26. Joh.; sequitur lacuna in cod. 28. Cod.: contempnente. 29. ista scil. via sive semita.

1. Dominica secunda post Pascha. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 292—294. 7. Joh. XIII, 15. 26. Joh. XII, 35.

Pastor autem iste fuit tam innocens et faciens cuncta opera sua ad regulam quod *peccatum non fecit* in aliquo, et per consequens cum nec diabolus nec hostis aliquis nocet homini si non ex devio sui peccati, patet quam 5 securum est sequi semitas tanti ducis. Et si requiratur certitudo promissi, ipse est veritas prima, *in cuius verbis non potest dolus aliquis reperiri*. Ideo Joh. X^o (ut recitatur in evangelio hodierno) dicit Christus *se esse bonum Christ the good shepherd* oves suas fidelissime diligenter; ipsas enim 10 perditas per devium perscrutatur, ipsas infirmitatas scabie celesti medicamine plene sanat et ipsas per pascua semper virencia tute muniat; et tamen propter defectum imitacionis Christi oves racionales in manus luporum incidentes, quia per multa capita et sectas 15 infidelissimas oberrantes; unde tota nitencia ecclesie debet diversitatem istam destruere et unitati ovilis et simplicitati pastoris intendere. Stat autem huius pastoris imitacio specialiter in pacientia sue iniurie, quia *cum malediceretur* obprobriosissime, econtra *non maledicebat*, His example of 20 sed pro suis hostibus exorabat, et *cum pateretur* penam acerbissimam quam hostes sui iniustissime et ingratissime inferebant, *non comminabatur* humanitus quod redderet illis pro sua iniuria vices suas, sed (ut patet Joh. XVIII°) quando ipsos prostravit uno intuitu mitissime osculando 25 Judam gratis se obtulit cruciandum. Et sic (ut dicit epistola) *tradebat se ipsum* Pilato *iudicanti se iniuste timore cesaris et favore heresis Judeorum*.

Et in isto capitulo sunt multi moderni tam milites quam alii omnium nacionum. Hii enim timent similiter 30 dicere veritatem evangelicam propter timorem brachii secularis et hii plus timent dicere veritatem fidei scripture propter prelatos cesarios, et utrobique subiugantur servituti diaboli *timentes, ubi non erat timor*. Nam *peccata nostra ille ipse Jesus noster in corpore pertulit*, de 35 quanto penam et satisfaccionem suam in corpore suo pro peccato humani generis *in ligno* sustulit. Sicut enim in ligno peccatum inobedientie primi hominis iniuste florebat, sic fructus obedientie secundi Adam in ligno crucis arido dependebat. Peccatum enim sepe

4. Cod.: ex divino. 10. Cod.: infirmitates. 14. Recte: sunt incidentes. 17. Cod.: simplicitate. 19. Cod.: et obprobriosissime econtra maledicebat. 39. Cod.: arido; ib. Cod.: dependeat.

2. I. Petri II, 22. 7. Joh. X, 14. 18. I. Petri II, 23.
33. Ps. LII, 6. 33. I. Petri II, 24.

Danger of dividing his fold.

His example of patience.

We moderns fear to speak the truth of the Gospel.

sumitur pro hostia, pena vel satisfaccione hominis pro peccato, et sic dicitur in textu Petri: *Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, cuius livore sanati sumus.* Sicut enim primus homo *faciendo sibi perizomata* de peccato erubuit, sic secundus homo 5 christiani generis livorem penitencie percussionibus penalibus pro nobis sustulit, ut erigentes caput pro complecione iusticie confortemur; et ita sicut primus homo cum suo genere timuit detegere, asserere vel defendere pro sua macula veritatem, sic secundus homo 10 auderet cum suo genere pro complemento iusticie in radice destruere falsitatem.

This is the test
whether we are
alive to
righteousness.

Unde evidencia est de quo genere sunt viantes, per hoc quod sunt veritatem aut falsitatem divine vel dia-
bolice defendantes. Causa autem finalis huius commu- 15
tacionis fuit ut *peccatis mortui iusticie vivamus.* Tunc enim homines mortui sunt peccato, quando quoad obedienciam dyaboli et consensum peccati sunt corrupti Fol.
vel | causam inobedientie Deo non vivifice defendantes; 26^b
et tunc *vivunt iusticie*, quando cordati in causa Dei 20
defendant iusticiam Dei sui.

Eratis enim pro tempore commissi primi criminis *sicut oves errantes* sine pastore; partes sui corporis unientur, cum diabolus rapit, dividit et disperdit. Christus autem econtra colligit, continuat atque unit; quando 25 ergo genus humanum habuit pro suo duce principem tenebrarum, nimirum in devio erraverunt; sed quando tunc tempore gracie *conversi sunt ad pastorem* ecclesie et *animarum episcopum* dominum Jesum Christum, debent reliquo Antichristi devio intendere concordie pacifice 30 viam eius.

Christ is bishop
of souls, not of
worldly dross.

Christus autem est episcopus non siliquarum vel stercorum mundane substancie sed secundum dona virtutum et gracie *episcopus animarum.* Et sicut anima in subtilitate distat a corpore, sic Christi episcopatus distat 35 ab episcopis per mundanos perversis. Primo enim ad tempus successerunt episcopi per Petrum, Clementem et sanctos alios loco Christi, sed a tempore quo relicta Christi imitacione atque pauperie intendebant maioritati seculi et mundi diviciis, perversi sunt sub doctrina et 40

11. Cod.: audiret. 20. Cod.: vivut. 31. Cod.: vim. 35. Cod.: episcopatum.

4 Gen. III, 7

20. I. Petri II, 24.

28. ib. 25.

dictu scolastico Antichristi. Ideo erubescerent de evangelio quo christiani precepti sunt in fide scripture tam crebro et communiter sequi Christum. Concludunt enim sibi patencius ex priori professione fidei et sequenti 5 in opere.

Istam autem metam argucie notat diabolus et dicit finaliter ad eam sed vendicacione callida iusticie Dei sui singulos qui sibi finaliter serviunt et complete. Non enim posset diabolus concludere hominem vel dampnare 10 nisi in virtute prime iusticie cui oportet ipsum invitum paciendo penam sui domini subservire; cum prelati contencionum, non episcopi animarum, cancellant in pluribus, Christi sentenciam non sequuntur, cavendum est cunctis Christi fidelibus sed precipue regibus, principiis 15 et terrenis dominis, ne participant eorum crimen.

Potest enim esse quod ad tantum adversentur Christi vestigiis sequentes diabolum, quod tam se ipsos quam seculares dominos ex consensu nephario ducant et precipitent ad infernum. Docet enim Petrus I^a Petri II° 20 quod christiani singuli et prelati precipue debent in moribus sequi Christum. Sed Christus (ut docet Cephas) cum malediceretur, non maledicebat, prelati autem presumunt maledicentibus maledicere et hoc (quod turpe est dicere) propter observanciam legis Christi. Ideo si 25 in maledicione peccare vel errare non poterunt (sic ut fingunt), audeo dicere quod peccare non poterunt in aliqua causa mundi.

Cum ergo tam crebro peccant excommunicando et maledicendo insontibus, timendum est mundi principibus 30 ne ex consensu defensorio participant eorum criminibus.

Iam enim cecatum est regnum Anglie ultra cetera, ut quicunque in excommunicacione duraverit ultra quadraginta dies ex auctoritate regis et regni carceri mancipetur. Hoc enim nec fundatur in lege Domini 35 nec papali. Sed corrigunt simplices de suis temporalibus et ut includant seculares dominos in culpis gravioribus, exceant regnum, ut ad onus suum fideles sui legii taliter onerentur. Cum enim papa explicat multos casus in quibus excommunicatus debet excommunicacionem

The devil, the vindicator of God's justice will punish wicked prelates,

Kings must beware not to share their guilt.

They sin in cursing the innocent.

Evil of the law which imprisons the excommunicate.

1. Recte: ductu. 7. Cod.: mendicacione. 9. Cod.: homini. Hic locus corruptus esse videtur. 12. Cod.: causellant. 30. Cod.: nec ex. 31. In marg.: Nota contra incarceracionem excommunicatorum per quadraginta dies. 34. Cod.: mancipentur. 35. Cod.: corrigent.

pro suo perpetuo tolerare, et hii secundum legem quam in regnum nostrum induxerant debent post quadraginta dies pro tali excommunicacione detrudi in carcerem, manifeste sequitur quod rex et regnum nostrum facti sunt in casu tortores pauperum, quia faciunt sicut⁵ debent. Sed quis rex, princeps vel compos mentis in regno non horreret tantam nequiciam motam?

The remedy is
an appeal to
the king from
excommunication.

Est autem propter salvacionem regni et extincionem nequicie Antichristi quedam evangelica medicina, quod licet cuicunque legio regni nostri ab excommunicacione¹⁰ tali cuiuscunque sacerdotis regni nostri ad regem et eius consilium appellare. Et fundatur super omnes appellaciones factas ad Romanum episcopum, quod sanctus Paulus diu post conversionem suam in causa fidei pro defensione sui corporis et utilitate ecclesie appellavit ad cesarem¹⁵ (ut patet Act. XXV°); non (inquam) appellavit ad papam Petrum, licet fuerit sibi propinquior, nec ad summos episcopos legis veteris sed ad regem Romanum, licet tunc reputatus fuerit infidelis; et milites licet pagani ipsum duxerunt incolumem anxie et sumptuose per²⁰ terras et maria usque Romam (ut patet ex fide Actuum apostolorum).

Que ergo racio diversitatis fingi poterit quod non licet fidelibus Anglicis appellare ad regem fidelem per tutelam ministrorum suorum non paganorum in causa²⁵ tam rationabili per episcopos adinventa, specialiter cum rex et regnum auctorizarent ultra excommunicacionem talem iniustam incarcerationem subdole introductam propter quam tam rex quam regnum tam corpore quam anima perdi posset. Cum ergo rex habeat³⁰ omnes episcopos et clericos regni sui suos ministros sumptuose conductos, vocare debet ipsos ad tale consilium, si habeant evidenciam, unde iustificare poterunt excommunicacionem huiusmodi atque legem, et Deus ex sua gratia cum defensione ac focione procerum³⁵ regni nostri providebit sibi de ministris fidelibus | qui Fol.^{261^o convinent stulticiam legis huius atque facti. Nec dubium quin ad regem et miliciam suam pertinet in tali casu cognoscere, quia pertinet ad eos consensum talem}

He should make
the bishops
justify their
action.

8. In marg.: Nota medicinam contra talem incarcerationem. 9. In marg.: 1. 10. Cod.: regis nostri. 12, 13. Cod.: appellaciones decet. 15. et utilitate — sibi alia manu in textu scriptum. 33. Cod.: si; recte: et si.

16 et seqq. Cf. Serm. sec. part., pag. 416, 422—424.

nepharium precavere: ergo pertinet ad eos, cum possunt corrigere, ne ex omissione dampnentur errore huiusmodi, communicare.

Iterum, iuxta argumentum Augustini Deus perfecte donans regi regni custodiam donat sibi quod pertinet ad eius tutelam, quia aliter illaquearet regem in rete diaboli. Sed sensus publice iniurie et eius auctorizatio in regno sonat maxime in eius perditionem duplificem, et eorum destruccio maxime sonat ad eius tutelam et stabilicionem; ergo rex potens in ministris suis hec facere principaliter debet ad ista tendere.

Iterum, nullum dubium quin reges et milites debent Deo in puniendo inimicos eius taliter ministrare. Et hec racio quare Augustinus dicit quod *rex est vicarius*

Dei et episcopus vicarius Jesu Christi; prior enim debet vindicative et posterior passive procedere. Et ex istis elicetur talis racio: appellare est de iniuria facta a superiori habente ad hoc potentiam per Antichristum postulare; sed omnis talis iniusta excommunicacio legii regis est eius iniuriatio et rex est excommunicante superior habens ad corrigendum potentiam; ergo ad regem in tali casu est licitum appellare. Unde idem est episcopum talem potestatem regi precludere et eius regalia proditorie tollere et in fauces diaboli ante quam Antichristus ipsum tradere. Notorium quidem est quod incarcерatio que est quedam mors licenciam originalem habebat a regibus, et iterum notorium est quod nulli reges christiani nisi fuerint proditores Dei et profundati tyrannide darent licenciam suis presbyteris ad incarcerandum suos legios, quia faciunt sicut de lege Dei debent; ideo presbyteri presumentes hoc facere offendunt proditorie in regaliam Dei et regis. Unde Act. IV°, 19 quando apostolis preceptum est sub gravi pena quod non ulterius predicasent in nomine Jesu Christi dixerunt:

Si plus obediendum est Deo quam homini vos ipsi iudicate.

Nec sacerdotes legis veteris maledicti presumpserunt in casu isto incarcere homines, ut audent prelati. Nimium ergo est quod tantum diminuerant in regibus seculare dominium, licet non auferant illis fidem et sequestrent eorum potestatem, post quam beatitudinem mererentur.

4. S. Aug. Opp. IX, 282, 464 (?). 14. S. Aug. Epp. CLXXXV. Opp. tom. II, 651. Cf. Triologum, pag. 297.

Bishops return Per hoc enim manifeste ostenderent cuius sunt servi et evil for good, filii. Diabolus enim secundum legem suam semper like their father, the devil. reddit malum pro bono, et sic sui filii, si pro bono dotationis et ampli dominii secularis patronis suis reddiderint istud malum. Nec dubium quin incarceracio 5 ista non sit fundabilis in scriptura sed tradicio peccatoris satane et tradicio morti pro purgacione ecclesie, sicut fecerunt Petrus et Paulus, sed prelati cesarii carent huiusmodi potestate; ideo dicitur quod, quia evangelizare nesciunt nec volunt addiscere, ideo ad extollendum suum 10 venenosum dominium incarcerant plus tyrannis. Et idem est iudicium de sectis novellis incarcerantibus fratres suos; unde quidam sagax politicus fertur dixisse quod rex et regimen debent iure poli sub pena dampnacionis perpetue appellationem ab excommunicacione huiusmodi 15 approbare et secundum legem Dei et rationem naturalem quam Deus eis indidit ipsam iustificare conformiter ad evangelium et fovere. Addit eciam quod prelatus cesarius debet excommunicatis iniuste et regnicolis circa istud

Friars too imprison their brethren wrongfully. Prelates should pay damages to those they have unjustly excommunicated and a fine to the king. officium occupatis sumptus tribuere et quintam partem 20 sui redditus aut minus vel amplius (secundum quod rationi congruit) dare regi, et facit ad hoc evidenciam ex sapientia Joseph Genes. XI° qui ordinavit ad elidendum egi peccatorum quod *quintam partem suorum fructuum darent regi*. Quinarius enim ratione sue circulacionis 25 numerus superbis dicitur a quibusdam. Et confirmatur legis racionabilitas isto modo: Si licet regi confiscare omnia temporalia sui episcopi propter levem causam, ut quia curatum in sua diocesi revocat a regis servicio et non licenciat eum ut in regis seculari servicio quiete 30 resideat omittens curam officii pastoralis: multo evidens pro causa Dei et proditoria regis et regni potest rex quintam partem possessionum sui episcopi ad elidendum eius superbiam confiscare. Et hoc foret evidens, si liceret regi ad restituendum ordinacionem Christi omnia temporalia sui episcopi capere in propria potestate. Prodidores enim suos in evidencius puniunt gravius non solum in temporalibus sed eciam pena mortis. Rogemus itaque Deum, ut in causa Dei et salutis anime reges et regna habeant voluntatem et prudenciam legios suos acucius puniendi. 40

15. Cod.: huius. 21. Cod.: reddatur. 23. Cod.: eligendum; cf. l. 34.
24. egi peccatorum; ita cod. Recte: superbiam. Cf. l. 34. 26. Cod.: superbum. 31. Cod.: omittentes. 39. Cod.: regni.

24. Gen. XLVII, 24.

SERMO XXVIII.

*Obsecro vos tamquam advenas et peregrinos abstinere
Fol. vos a carnalibus desideriis que | militant adversus animam.
261^a 1^a Petri II°, 11.*

5 Docet beatus Petrus quod christiani debent non solum We should
predicacione aut sancta conversacione sed humili subiec- spread the law
cione diffundere legem Christi. Et defectus huius ternarii 1. by preaching,
indubitanter est causa quare christianismus est hodie 2. by conversa- of Christ;
adeo coartatus. Si enim contrariorum contrarie sunt 3. by obedience.
cause, et ista tria erant per se causa in primitiva ec-
clesia quare fides ecclesie fuit adeo dilatata, sequitur
per locum a contrario sensus quod defectus eorum sit
causa quare fides ecclesie sit nunc adeo coartata. Non
enim est aliquis iam conversans in ecclesia a minimo
15 usque ad summum pontificem quin deficiat in aliquo
horum trium. Nam clerus deficit in recta predicacione, All these are
seculare brachium deficit in sancta conversacione et
vulgus deficit in huiusmodi subieccione. Et quia carnale
desiderium magis impedit in populo sanctam conver-
20 sacionem, ideo Petrus incipit cum prudenti modestia
ortari, ut populus ammoveat istud calcar: *Obsecro,*
inquit, *vos*, hoc est, cum adiuracione rogo. Et nota
quod non dicit: Maledico vel excommunico, nisi taliter
faciatis, sed humiliter *obsecro*, non propter temporale
25 meum commodum (ut faciunt evangelizantes et excom-
municantes moderni) sed propter vestram salutem per-
petuam animarum. Sicut enim ista Dei est condicio
quod servicium illud desideret pre cunctis illis quod
sit utilius servitor, sic evangelizantes qui debent esse
30 Christi vicarii omnino cavebunt ne contra caritatem
querant sua commoda, omittentes bonum quod utilius
est subiectis.

Petit ergo Petrus instancius ut subditi sui *tamquam* We are
advene et peregrini a carnalibus desideriis se prudenter pilgrims and
35 *abstineant*. Constat quidem ex fide quod omnes viatores strangers here.
pro tempore sue viacionis sunt tamquam advene respectu
civitatis huius seculi et peregrini a civitate celesti;
nam ad habitacionem istam terrestrem pro brevi tempore

8. Cod.: indebitanter; ib. Cod.: christianissimus. 13. nunc; cod.:
non adeo. 21. Cod.: ammovet.

1. Dominica tertia post Pascha. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by
Arnold, II, pag. 294—296.

adveniunt et in comparacione ad habitacionem perpetuam civitatis celestis in valde brevi tempore inconstanter et vane concurrunt. Ideo signanter vocat eos Petrus *advenas et peregrinos*. Advene secundo cavent ne hereditatem vel possessionem perpetuam ultra indigenas sibi accu- 5 mulent, quia sic inter ipsos et priores terre incolas generaretur invidia; et hec est racio quare sacerdotes non debent in nostra habitabili proprium sed ad servandas possessiones temporales mundanis hominibus debent ut advene hortantes ad civitatem celestis Jerusalem 10 evagari; nec peregrini sunt solliciti de nutricione et ornacione sui corporis sed quantum exigit et promovet necessitas vie sue.

Our body
should be the
soul's horse,
under good
control.

Proporcionaliter autem debent viantes et clerici specialiter transcurrere tamquam super pontem pro 15 brevi temporis meditullio istam viam; aliter enim contingret de facilis viatorem substerni tam de sella culmine quam de equo. Anima enim dominans corpori habet sibi ipsi subditum tamquam equum; quod si habeat culmen virtutum, in virtute appetitiva sedet 20 superius ut in sella; carnis autem petulancia prosternit personam hominis ab utroque; ideo dicit Petrus quod carnalia desideria *militant adversus animam*. Sunt enim inter virtutes et carnalia desideria quasi hastiludia, in quibus oportet, plus quam in hiis ludis corporalibus 25 cavere de corporis lesionē, a lesionē spirituali anime precavere. Debent enim hii spirituales milites servare strenue pro tempore huius milicie strepas suas; quod fit, quando *conversacionem suam inter gentiles servant in statu bonitatis moralis*, et per consequens, quando 30 habent intencionem divine glorie ut strepam dexteram et intencionem edificandi ecclesiam ut sinistram. Finis autem consequens istam miliciam est *ut gentiles in suo errore talibus viris evangelicis detrahentes post suam conversacionem glorificant Deum qui dedit talem con- 35 stanciam servis suis*. Hoc enim fiet, quando Deus *visitabit* viventes gentiliter ad fidem ecclesie convertendos, et omnino quando Deus finaliter iudicabit hoc seculum et unicuique mercedem propriam pro sua milicia adaptabit.

4. secundo; cod.: uº (vero?). 8. non debent, sc.: habere. 11. Cod.: peregr. 17, 18. Cod.: celle culmine. 21. Cod.: cella. 26. Cod.: cavetur. 27. Cod.: servant.

23. I. Petri II, 11. 33. ib. 12.

Tunc enim omnes homines vel gratis vel invite glorificabunt dominum Jesum Christum, noscentes quod via sua est rectissima, doctrina sua compendiosissima et premiatio sua iustissima et peramantissima, ut vita 5 perpetua. Ideo signanter dicit Christus Joh. XIV°, 6: *Ego sum via, veritas et vita;* et ita signanter et subtiliter dicit Petrus quod gentiles *considerantes christianos radicitus ex bonis operibus glorificant Deum suum,* et tenetur strepa dextera huius milicie.

10 Sed quia humilitas est fundamentum et custos virtutum omnium aliarum, ideo Petrus mandat suis discipulis ut *sint subiecti omni homini tamquam creature,* in qua relucet ymago Dei; hominem enim effecit Deus ad ymaginem et similitudinem Trinitatis (ut patet

Humility the foundation of all virtues.

15 Gen. I^o); et debet fieri ista subieccio non propter questum aut lucrum habendum ab homine sed pure et simpliciter propter Deum et potissime superioribus personam Dei representantibus, sicut *regi* qui debet extollere in execucione iusticie feriendo iniustos et

We must submit ourselves specially to those who represent God, and of these the king is chief.

Fol. 26^a premiendo iustos. Sicut enim persona regis | *precellit* quoad mundum, sic concomitante iusticia precellit alios quoad Deum. Ideo signanter Petrus premittit eum et dimitit apostolos, quia intencio sua est nominare personas suas graves ecclesie que direccius Christi

25 indicant deitatem *sive ducibus tamquam missis* a regia potestate, nam, policia secundum Deum servata integra sicut hodie laceratur ex Antichristi stulticia, reges iusti sicut debent precellere quoad honores seculi et timores, sic debent precellere in virtute; et ita duces debent

He must be righteous.

30 mitti a regibus propter hos fines duplices *ad vindicandum Dei iniuriam de malefactoribus et laudandum Dei iusticiam* ad premiandum moraliter virtuosos. Et patet quantus honor debetur regibus et ducibus sic conservantibus virtutes et destruentibus vicia tamquam precipuis ministris

35 Jesu Christi.

Racio autem huius subiectionis humilis stat in isto *quod sic est voluntas Dei ut imprudentes detractivi non habeant datam occasionem detrahendi vobis ex inobediente superbia, sed pocius obmutescendi ex subieccione* 40 *humillima quasi liberi a peccato.* Nec obest talis subieccio

4. Cod.: peramantissimam. 13. Cod.: in aqua; ib. efficit. 16. Cod.: lucrum mandavit. 28. Cod.: Sicut deest. 38. Cod.: actionem detrahendi.

True freedom. libertati a viciis que est vera libertas, nam libertas fundata in potencia seculi coactiva est *velamen* quoad extra apparet hominibus, stans de possibili cum maxima servitute peccati; et est communiter occasio peccandi, cum non sit per se virtuosa, sed superbie seculi inductiva. 5 Ideo vocatur *libertas malicie* et est nuda valde et periculosa, nisi vera libertas virtutis et subiectionis humilis fuerit concomitata. Ideo non per se laudat Petrus statum huius sed statum humilem in quo contingit seculare dominium propter humilitatis concomitantiam collaudari. 10 Petrus ergo collaudat humilitatem in regibus et ducibus, supposito quod virtutibus fuerit perornata.

All men, even
kings and
prelates, must
be subject to
each man.

Et patet quam intricate Romanus episcopus tractat hanc fidem De Maioritate et Obediencia capitulo *Solite*. Nam intencio Apostoli est quod reges et ecclesiastici 15 potissime *sint subiecti omni creature humane* vel homini. Et sic Spiritus Sanctus vere intendit quod omnis vians subiciatur alteri, eciam sibi ipsi secundum spiritum (et ista doctrina est universalis omni homini sed maiori in ecclesia ut viro apostolico et pape precipue attendenda, 20 cum Christus fuit subiectus cesari, ducibus, suis apostolis, eciam sibi ipsi); qui vero non obediatur sic tam maiori quam minori, est infideliter indispositus ad cognoscendum fidem scripture. Deus enim obedit homini et maior quoad Deum subicitur alteri, et quoad corpus secundum 25 rationem spiritus subicitur sibi ipsi et multo evidencius domino seculari. Unde periculorum et stultum videtur hoc evangelium Petri sic exponere: „*Subiecti estote omni humane creature*, hoc est, non debetis omni humane creature esse subiecti quocunque binario de humano 30 „genere annotato; et sic intelligitur quod fecit Deus „duo luminaria magna: luminare maius, hoc est, papam „tamquam luminare maius ut precesset diei, id est clericis, „qui diei, id est clero subdito, eructat fideliter verbum „vite, et luminare minus ut lunam vel cesarem qui se- 35 „cularibus subiectis iudicat in Deo scienciam terrenorum”. Ista enim exposicio se ipsam inficit, scripturam sacram

The fiction of
the two lights.

10. Cod.: domini dominium. 11. Cod.: collandi. 14. Cod.: hunc fidem. 16. Cod.: humani. 18. Cod.: ipsi subici. 22. Cod.: Qui vero non deest; ib. Cod.: et sic. 28. Cod.: sicut. 30. Cod.: esse deest.

16. I. Petri II, 13. 14. Decretal. Gregor. IX., lib. I, tit. XXXIII, cap. VI. 32. Cf. Decret. Innocentii III, cap. *Solitae* in Corp. iur. can. ed. Friedberg, II, pag. 198.

impossibilitat et a sensu Spiritus Sancti infatuat; unde a probabili videtur fidelibus quod sensus talis sit periculosis atque hereticus, quia secundum Jeronymum qui scripturam sacram aliter intelligit quam Spiritus 5 Sanctus flagitat hereticus est censendus. Sed tam in testamento veteri quam novo fuit ista scriptura intellecta fideliter, quando nulla talis sentencia de papa cesario est exorta. Sed unum videtur et scripture consonum quod luminare maius sit vir apostolicus pauperior, 10 humilior et fidelibus ceteris servicior; quod a tempore dotacionis (ut dicitur) nulli pape cesario competit. Ideo quid isti fidei evangelii Petri et patriarche Jerosolimitano? non enim pertinet directe sed repugnat isti fidei scripture quod papa, patriarcha vel aliquis 15 prelatus cesarius sit maior in populo quoad mundum.

Maiores ergo in clericis debent esse in maiori vel humiliori ministerio magis secundum . . . , id est, ad Dei honorem et ecclesie obedienciam plus ministrantes, secluso ab eis seculari dominio ut veneno; sed seculare 20 dominium debet seculi potentatibus concomitante virtute et gracia reservari; ideo subiungit Petrus: *Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, regem honorificate.* Omnes (inquam) homines honorate tam superiores quoad mundum vel Deum quam eciam nos- 25 met ipsos, cum Apostolus precipit . . . *ut sitis invicem honore prevenientes.* Et istud fit reccius, quando supra bestias sive divicias honor rationabilis creature honorato impenditur; nec hinc repugnat sed pocius ex fide consequitur quod talis honor includit societatem, cum 30 Paulus et Barnabas fuerunt socii Petro, Johanni Evangeliste et ceteris qui in caritate perfeccius dilexerant fratres suos. Ideo absit quod Petrus includit repugnanciam in verbis suis quoad istam sentenciam, sed conformiter ad Paulum intendit quod propter timorem Dei debemus Fol. 262^b honorare reges et principes secundum honorem qui | eis convenit et sic honorem dare cuiilibet fratri nostro secundum quod dictant regule legis Christi; non est in isto quaternario data per opposita, cum tam debemus

According to
Scripture the
greater light is
he who is
poorer and
more
serviceable than
all the rest.

Secular power
should belong
only to laymen.

11. Cod.: nulle pape cesarie. 17. secundum. Hic verbum excidit.
24. Cod.: superiore. 25. precipit; sequitur lacuna in cod.

3. Hieroymi Comm. in Jesa. I, cap. I, vol. IV, pag. 25 (ed. Domin. Vallarsius, Venet. 1766). Cf. Trialogum, pag. 243.
21. I. Petri II, 17. 25. Rom. XII, 10.

Deum honorare quam regem timere et econtra, verump-tamen licet unicuique rei quam timemus et honorificamus, debemus proporcionalem et congruum timorem et honorem tribuere, et quia regi debemus explicite (in-est facto supra alios) honorem tribuere, ideo dicit 5 Petrus: *Regem honorate.*

All truth is in
the gospel, but
some (e. g.
mathematical)
only implicitly.

Et in isto labore in equivocis multi stolidi ex igno-rancia logice seducuntur. Ydiote quidem non solum ignorant equivocationem latentem in generibus (ut dicitur VII° Phisicorum) sed ampliorem equivocationem 10 in analogicis explicatam, ut lex evangelica in sua analogia dicit quamlibet veritatem, modo quo loquitur Augustinus, pofens in scriptura sacra, ymmo eciam in evangelio, esse quamlibet veritatem. Sed noverunt philosophi quod dupliciter potest veritas esse in evan- 15 gelio, scilicet explicite vel implicite; explicite sicut veritas signis adequatis et propriis in evangelio expre-sata, ut ista veritas: *In principio erat verbum, implicite autem veritas que in evangelio includitur et non sic signis propriis expressatur ut ista veritas geometrica:* 20 *Omnis triangulus habet tres angulos euales duobus rectis cum sibi similibus in evangelio isto includitur: Omnia per ipsum facta sunt.* Sed non dubium quin implicite et non explicite sit veritas ista evangelica nominanda. 25

Ignorant men
fancy there is
a contradiction
when words are
used in different
senses.

Unde in ista analogia equivoca laborant multi ydiote, contendentes ex ignorancia logice homines contradicere sibi ipsis, ut quandoque dicitur lex humana quecumque veritas de novo humanitus promulgata et quandoque dicitur lex humana decretum hominis culpabile, humanitus 30 sed non divinitus adinventum; sicut autem *leges inique* (de quibus loquitur Ysaias) et sic intelligendum est ec-clesia Deum alloquens: *Tu solus sanctus, tu solum Dominus,* et cum hoc sine repugnancia concedens multos homines esse sanctos et dominos. 35

Et sic equivocant homines in mendicacione, ut quidam vocant mendicacionem innuitivam vel insinuativam vel

4. Cod.: ut quia. 13. In marg.: Augustinus. 16. In marg.: 1;
Nota quomodo omnis veritas est in evangelio. 17. Cod.: adequata.
18. In marg.: 2. 20. Cod.: propriis et expressatur.

10. Cf. Aristol. Metaphys. VII, 1. Opp. tom. III, 510 (ed. Acad. Bor.). 13. S. Augustini, Contra Faustum, XIII, 5. Opp. tom. VIII, 254. Cf. De Baptismo contra Donatistas, IX, 98.
18. Joh. I, 1. 31. ls. X, 1.

verbis expressam peticionem elemosine corporalis; et illo modo concedi debet quod omnis viator mendicat a Domino; immo innuitive vel insinuative dicuntur superiores a suis subditis; sed aptando equivocationem 5 pertinentem ad statum ecclesie militantis, dicitur quod mendicare est egenum preter titulum mundani debiti contra temporalia pro sua relevacione expressa voce sensibili postulare. Et sic tam Christus humanitus quam reges et principes et omnes viantes necessitantur a 10 Domino mendicare. Et sic est de multis aliis signis analogicis, in quibus ydiote ignorantes summulas stolide fabulantur. Cognoscerent enim in primis quod triplex est gradus equivocationis, scilicet in analogis, in generibus, in cuiuscunque sensu discrepacionibus.

15 Sic enim equivocarunt Dominus et Baptista, quando Dominus dixit Baptistam esse Heliam et Baptista verba illa non sensum Domini abnegavit.

Secundo cognoscerent quod ad contradiccionem oportet Foolish attack
equivocationem talem tolli (ut patet primo Elenchorum, III° of friars on
20 capitulo); et tertio notarent summulas puerorum, ante- secular doctors.
quam tales inscii corroderent peripsimata scriptorum hominum que ignorant, ut quidam fratres ignari logice peripsimata scolastica corrodentes clamant in scolis quod seculares doctores tamquam sacerdotes accusantes 25 Susannam debent ab invicem separari et tunc statim (ut inquit) eorum repugnancia debet nosci.

Ignorant quidem hii falsi fratres quomodo ignorancia Their quibbles.
ex summulis puerilibus debet capi. Ignorant secundo ex nutricione in simiali argucia, in qua ab introitu 30 suo in religionem frivolum educantur, quomodo si doctores instar scripture sacre in verbis equivocant, tunc adulterine tamquam sacerdotes volentes Susannam cognoscere sibimet contradicunt. Sed ignorant tertio Counterattack;
nuditatem criminis proprii quomodo duo fratres (ut a recent case
35 fertur) unam meretricem simul conduxerant de rapinis of immorality,
quas ab egenis rapuerant, et villa non distante ab Oxonia per decem milia facinus istud percipiens fregit fores et captis fratribus suscepit meretricem in domo stercorum delitentem; et interrogaciones ac confessiones

6. In marg.: Quid est mendicare? 12. Cod.: famulantur. 15. In
marg.: Triplex gradus equivocationis. 23. Cod.: scolasta; ib. Cod.:
scolastica. 27. In marg.: 1. 28. In marg.: 2. 33. In marg.: 3.

16. Cf. Trialogum, pag. 273, 274.

which involved sequentes est turpe christicolis publicare. Tales enim contradiction^a, fratres in eodem lecto fuerunt contradictorii sibi ipsis. We must beg of God.

Ex ista autem descripcione mendicacionis ad proposatum patent conclusiones per quas ad argucias fratrum frivolas respondetur: prima est quod omnis homo ne-5 cessitatur pro tempore sue viacionis a Domino mendicare. Patet quod *Christus egenus factus est* (II. Cor. VIII°, 9), et per consequens omnis homo qui debet *panem suum cotidianum* a Domino pro suo relevamine postulare, et sic verificantur dicta scripture: *Ego autem mendicus sum et pauper*, et multa eis similia que asserunt quod Christus Jesus qui est dominus omnium mendicavit.

Demanding dues is not begging.

Secundo sequitur quod ballivi, domini temporales et reges per ministros suos petentes tallagia a subiectis suis | licet indigeant non autem ut huiusmodi sunt mendicantes, quia preter titulum elemosine ex titulo mundani debiti ista petunt. Fol. 262°

Asking on behalf of others is not begging.

Tercio sequitur quod Apostolus et ceteri petentes pro fratribus suis egentibus non pro relevamine proprio, non sunt ut sic ab illis elemosinantibus mendicantes, 20 quia non pro relevamine proprio ita petunt. Si autem extendatur mendicacio ad quamcunque postulacionem huiusmodi, equivocatur in termino; sicut posset dici quod Christus et omnes beati sui mendicant pro nobis viantibus a se reciproce et a Deo. 25

Saints in bliss cannot beg.

Quarto sequitur quod Christus non secundum deitatem mendicare potuit, sicut nec beati pro statu sue beatitudinis sunt mendici. Prima pars patet quia Christus non secundum deitatem potuit indigere iuxta illud Psalmi *Dixi domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Ex qua causaliter sequitur quod Christus non potuit secundum deitatem aliquo indigere. Et secunda pars conclusionis patet ex hoc quod omnes beati sunt ut sic extra statum egencie.

Et per ista patet responsio ad argucias cuiusdam 35 fratribus qui mendicacionem suam nititur stabilire. Deficiente enim sibi evidencia ex scriptura ad stabiliendum suum ordinem vere suam mendicacionem mendicat

3. In marg.: Nota de mendicacione et fratrum incepione sententia sermonibus XIV° et XVI°. 7. In cod. I. Cor. VIII°; in marg.: Prima conclusio. 13. In marg.: Secunda conclusio. 15. Cod.: sunt deest. 18. In marg.: Tertia conclusio. 21. Cod.: quia deest. 26. In marg.: Quarta conclusio.

10. Psalm. XXXIX, 18. 30. Psalm. XV, 2.

argacias a scriptis apocrifis de vita beati Martini, beati A friar justifies
 Cutberti, beati Gregorii et beati Edwardi; in quibus ^{begging from} the lives of the
 quatuor vitis (ut mendicando mentitur) licet fratribus
 sicut et sanctis angelis mendicare. Sed constat ex dictis
 5 beati Augustini in libro suo de Sermone Domini in
 Monte quod talia dicta in legendis vel vitis sanctorum
 apocrifa licet vera, et non sequitur: Talis beatus petit
 elemosinam pro Christo, ergo mendicat. Nam sic petere
 10 elemosinam potest competere non egenis nec pro suo
 relevamine sed ad relevamen ecclesie militantis; et tunc
 circa descripcionem predictam beatus huiusmodi non
 mendicat.

Et si obicitur quod tam Christus quam beati sunt
 egentes (ut patet Matthei XXV° et Act. IX°), patet quod
 15 equivocatur in egencia membrorum et egencia persone
 proprie. Sic enim fratres occidunt Christum crebrius
 tam in fratribus suis fidelibus quos occidunt quam
 eciam in egenis quos spoliant.

Supposito ergo quod relevamen suum vel proprium
 20 dicat relevamen persone proprie, patet quod ista obieccio
 non procedit. Supposito ergo, sicut in lege veteri angeli
 apparuerunt in persona hominis personam Domini sepius
 presentantes, sic angeli apparuerunt in forma hominis
 istis sanctis viantibus elemosinam Dei et ipsorum pro
 25 relevamine acceptantes. Sed frater deficit in posteriori
 argucia: igitur mendicarunt; sed notent historici quo-
 modo angelus qui apparuit beato Cutberto non sic
 mendicavit sed fuit ab eo obnoxius invitatus, et relicto
 pane qui fuit nive candidior insalutato sancto domino
 30 laborante pro pane calido recedebat.

His stories do
 not prove
 begging, as
 when angels
 appeared as
 men.

7. In marg.: Augustinus. 27. Cod.: qui deest.

2. Beati Edwardi i. e. Regis et Confessoris. 4. Vita S. Cuthberti, episcopi Lindisfarnensis ad Edfridum episcopum et fratres Lindesfarnensis insulae († 687) auctore Beda Venerabili ed. in Bedae opp. ed. Smith 227—264. Vita altera metrica ib. 267—291. Vita alia auctore monacho coaevo Lindisfarnensi A.A.S.S. Boll. 20. Mart. III, pag. 117—124. Vitam Edwardi Angliae regis et Confessoris Oct. 13th invenies. 7. Fortasse: Contra Faustum XIII, 13. Opp. tom. VIII, 259: Nec illi audiantur, qui sub nomine quasi secretae et apocryphae veritatis et hominum paucitatis dicunt etc. Cf. Trialogum, pag. 239: Unde scripta aliorum doctorum magnorum quantumcunque vera dicuntur apocrypha 29. Cf. Bedae V. Vita S. Cuthberti cap. II. A.A.S.S. XX. Mart. II, pag. 100.

Friars disguise
themselves as
angels.

Econtra autem fratres deformantes se bonis angelis penetrant domos, vocatas elemosinas sed rapinas proprius extorquentes. Et sic in legenda beati Edwardi legitur quomodo anulum quem habebat Evangelista ab ipso remisit per quemdam peregrinum Anglie ad Edwardum 5 indicans sibi horam mortis et beatitudinem consequendam.

Fratres autem non reddunt rapinam quam rapiunt nec supererogantes spirituale donum instar Johannis Evangeliste suis beneficis recompensant, ideo deficiente eorum 10 argucia ad stabiliendum quod illi angeli mendicarunt topice suaderi possit ex talibus scriptis ypocrifis quod fratres mendicantes in hoc malis angelis similantur. Nam sicut demones reddentes malum pro bono spoliant bona fidelium per fraudem atque mendacia; sic et ista; 15 extendendo autem nomen mendicacionis ad quamcunque postulacionem insinuatim vel innuitivam egeni, patet quod fratres in mendaciis excedunt limites Iesu Christi nisi forte dicatur quod mendicant in gallico universaliter, petentes quod donentur fratribus pro amore Dei aliqua 20 bona.

Friars beg in
French,

perhaps to
shew they are
Robertines.

Sed ego nescio excusare formam quare sic petant in gallico nisi vel quia sic mendicare in Anglico erubescunt vel ut indicent se esse plurimum Robertinos. Primum autem cum sit meritorium sicut et confessio fieri 25 deberet expresse in Anglico, et quoad secundum non est laus fratribus, cum in prima creacione Urbani nostri tam provinciales quam capitales eorum cum suis subditis iurati sunt sibi ut pape fideliter adherere, licet modo tamquam apostate ab ipso infideliter sint 30 divisi. Et patet quod eorum mendicacio non est a Christo vel apostolis exemplata sed tam fide scripture quam rationibus reprobata.

They do not
honour the
King.

Redeundo ergo ad textum Petri patet quod fratres predicti ut Petrus precipit non honorificant regem suum, 35 tum quia spoliant pauperes regni sui, monstruose edificia congregando, tum eciam quia facti confessores et consiliarii tam preconsulum | quam eciam dominorum ^{Fol.} _{262^a} vel tacent vel impugnant fidem evangelicam. Et sic tota

2. Cod.: penitrant. 9. Cod.: supererogant. 29. Cod: iurate.

3. The story is told in the lectiones of the service for that day. Cf. Sarum Breviary, Lectiones V and VI of the service for the Translatio Edwardi Regis et Confessoris. XIII. Oct.

dissensio regnum fit ex inequa participacione tempo- but disturb the
ralium specialiter in egenis et ex defectu pacientie realm.
evangelice quam fratres debent in publico predicare;
patet evidenter quod tota perturbacio regnum radi-
5 caliter stat in ipsis; et patet quod fratres dehonificant regem suum nisi forte more suo loquantur yronice quod preparant sibi cathedram igneam cum principe tenebrarum. Hii enim procurant et consulunt quod rex auctorizet licenciam in suis conventibus, ut fideles veritatis
10 amatores incarcerent et occidant; nec dubium quin rex si non ab isto crimine resipiscat, edificat ad iehennam.

Iterum, episcopos legios regni nostri pseudofratres Mischief of
episcopi inficiunt et per consequens totum regnum; et friar bishops.

15 hii sunt episcopi demonum, dissensionum et divorciorum in populo cum suis complicibus, quia ad hoc laborant

precipue, querentes bona populi sed non ipsis. Et revera quesita medullitus ratione legii regis invenietur tales pseudo non esse eius legios sed pocius proditores;

nam nec in se nec in suis principibus faciunt hoc Friars instead
20 viagium regi suo sed dant pape eciam hosti publico of paying taxes
regis et regni omnia bona regis que ipsi occupant, to the king give
licencia regis non petita, et ubi seculares presbyteri to the Pope.

regni nostri solvunt regi nobile pro tributo, ipsi licet habeant multiplicata salario de regni subsidiis, huiusmodi

25 nichil solvunt. Cum ergo simulata sanctitas sit duplex iniquitas, patet quod fratres regni nostri plus alienantur

a regis legalitate propter infeccionem et spoliacionem subdolam regni quam alienantur a legalitate regni Francie quod circueunt et devastant. Et tamen ex

30 subtilitate patris sui vendicant de rege ut debitum quod sint confessores eius consiliarii, licet spolient eius the-

sauros multipliciter et divisionem anime et corporis multorum procerum eciam Cesaris procurarunt, sicut
divoria multorum coniugum satis libere coniunctorum.

35 Quidam tamen eorum videntur esse boni et plures habent a Deo naturale ingenium et multa spiritualia dona Dei, si non a veneno patris sui et cathena sui ordinis sint infecti, ut doctor Carmelitarum quem

alloquor. Nam a tempore quo habitus huius ordinis
40 fuerat stragulatus usque ad hoc tempus quo iste quatuor

Yet there are
friars good men
and with good
gifts of God as
a certain
Carmelite.

i. Cod.: in econtra = ic^{ω} pro ic^{ω} 3. in publico; cod.: ip^o. 8. In
marg.: 1. 10. Cod.: occident. 12. In marg.: 2; ib. Cod.: pseudofratres.
20. viagium; cod.: $\text{m}\dot{\text{a}}\text{g}\text{m}$. viagium = annua pensio ad vitam, usufruit,
pension viagere, viage (Du Cange). 21. In marg.: 3. 23. nobile =
6 s 8 d ($\frac{1}{2}$ mark). 24. Cod.: regno. 31. Cod.: circuerunt.

His arguments. secte per Robertinos et Urbanitos difformiter stragulantur, non novi fratrem qui in donis Dei supernaturalibus plus excellit, ideo licet ipsum honorem propter rationem multiplicem, excipio tamen honorem veritatis. Ponit enim quod sicut sunt quatuor ordines fratrum, sic sunt 5
 He condemns
begging for
sloth.

 This is what
the orders
practise.

quatuor manerias mendicandi; quarum prima quam vere dicit esse dampnabilem est mendicatio ex ignavia, et illa omnes iste quatuor secte participant. Si enim forent plene igne caritatis, sicut erant apostoli, religiosi sequentes vel isti ordines in suis viciis non pocius nunc, 10 quando plus vacant a fructibus spiritualibus quam abundantes in fructibus spiritualibus, mendicarent. Si igitur ignavia, si ignis spiritualis vacuitas, patet quomodo omnes isti ordines sunt ignavi. Sed relicta ista voragine vanitatis notandus est textus Petri quomodo 15 servi debent esse subditi dominis suis temporalibus etiam discolis, non faciendo quicquid precipiunt sicut nec implendo quicquid ad quod pseudofratres consulunt. Et istam doctrinam que cederet ad pacificationem regnum et comodum dominorum pseudofratres (ut patet alibi) 20 pretermittunt. Timor autem debet esse non solum corporalis sed spiritualis quo principaliter timeant Deum suum.

SERMO XXIX.

Omne datum optimum et omne donum perfectum de-
sursum est, descendens a patre luminum. Jacobi I^o, 17. 25
 Spiritual good
the best. Constat ex doctrina Augustini quomodo de tribus modis bonorum bona fortune sunt infima, bona nature sunt media et bona gracie sunt optima. Et quamvis omne bonum creatum a Deo descendit, tamen beatus Jacobus specialiter et sibi pertinenter nominat bonum 30 tercium spirituale; et sicut dare est communius quam donare, sic Deus dat communius homini ista bona triplicia intencione promerendi beatitudinem; que intentio est optima sed donum beatitudinis quod est finis predicte dacionis est perfectum, perfeccior ultima et 35 completa. Sicut enim a circumferencia celesti mediante

1. Cod.: Urbanicas. 8. Cod.: illam. 9. Cod.: religio. 13 Hic aliquot verba deesse videntur. 15. Cod.: voragin.

23. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 297, 829.
 25. Dominica quarta post Pascha. 26. Hunc locum in scriptis S. Aug. non inveni. Cf. tom. V, 769.

lumine venit influencia ad totam speram corporalium non econtra, sic in bonis spiritualibus venit vel causatur totus ambitus eorum a patre luminum qui est fons et origo tocius influencie que causatur et in homine reddit 5 circulariter ad beatitudinem consummatam.

Error of the Pelagians, who say man may have merit without grace,

Et patet destruccio errorum in ista materia, ut secta Pelagiana dicit quod homo pure ex naturalibus sine data gracia posset mereri beatitudinem, et sic virtutes atque felicitas non descenderent, id est, non causarentur 10 gracie a patre luminum sive Deo. Non enim ymaginandum est Spiritum Sanctum intendere quod hec dona que sunt qualitates descendunt a Deo localiter sed causantur, cum iuxta naturale principium omne causatum ad extra fit a suo principio quod est efficiens

Fol. 263^a et | finis ipse superius in natura.

and of the Manicheans, who attribute all matter to the evil God.

Secunda heresis Manicheorum per hoc tollitur quod quicquid per se causat causam causat etiam suum causatum. Si ergo totum genus spiritualium per se causatur a Deo, etiam totum genus corporalium que 20 causantur a spiritualibus causatur etiam ab eodem. Posuerunt autem Manichei duo principia scilicet deum bonum et deum malum: deum bonum deum spiritualium et deum malum deum corporalium. Seducti autem sunt hii ambo ex errore philosophie et logice. Pelagius autem 25 accepit omne accidens esse rem per se possibilem, et sic Deum non oportere de necessitate absoluta dare gratiam spiritui ad hoc quod ad beatitudinem ipsum acceptet. Sed error huius logice (ut dictum est in materia de eukaristia) est causa heresis consequentis. 30 Manicheus autem putavit esse magnum inconveniens Deum bonum causare corpora venenosa ut serpentes et alia nociva homini. Nam eo ipso quod opifex potest et scit bonum facere et facit cum hoc malum, de tanto est culpandus. Deus ergo bonus cum semper scit et 35 potest facere bonum faciendo malum foret racionabiliter increpandus. Cum ergo accio opificis denominatur a suo opere, ut homo faciendo bonum benefacit, sic Deus faciendo mala opera malefacit quod Deo bono non potest competere.

40 Et hec confirmacio metaphysica per hoc quod bonitas et malicia in eodem subiecto pariter includuntur. Sed bonitas potest esse per se, ut patet in Deo bono, ergo

Both errors sprang from false philosophy.

19, 20. Cod.: que causatur. 40. metaphysica; adde: apparent.

malicia potest esse per se; quod non potest esse nisi infuerit Deo malo. Sic enim arguit Averroes ex hoc quod est dare movens et non motum (ut patet de materiali substancia) et est dare motum et non movens (ut patet de materia prima), quod est dare movens et non motum, quod est Deus vel prima causa. Sic in proposito. Et confirmat Manicheus sentenciam suam ex testimonio multiplici scripturarum: *Terra, inquit, erat inanis et vacua et tenebre erant super faciem abyssi, ecce multiplex artificium Dei mali.* Sed certum est quod errores in philosophia et metaphysica induxerunt hanc heresim; unde Augustinus convictus quandoque ex argumentis sophisticis seductus gradatim ordinat creaturas, aliquam magis bonam et aliquam minus bonam. Et decet ac oportet Deum nostrum ordinare creaturas, ut gradibus suis bonitatem eius participant, quia aliter non constituerent universum. Immo concedi debet quod Deus noster facit mala, immo ipsas malicias pene sed non culpe. Sed nimis rudis foret metafysicus qui crederet quod malicia poterit per se esse; malicia quidem pene si est est in punito ad iuste constituendum pulcritudinem universi; et malicia culpe si est est formaliter in peccante, et per consequens Deus bonus ordinat eius subiectum et quod ipsum peccatum sit bonum indirecte faciens ad pulcritudinem universi.

Ad primum argumentum Manichei conceditur quod Deus bonus causat omnia corpora venenosa, cum venenum sit bonum atque licet venena nunc post lapsum nocuissent; et patet quod assumptum rationis Manichei est impossibile. Deus enim optime facit mala, quia modus faciendi non attenditur pure penes bonitatem aut maliciam rei facte, cum stat virtuosum bene facere rem malam de genere vel viciosum male facere rem bonam de genere; et huius exemplar est quod Deus simul producit creaturam, unam bonam et aliam minus bonam. Sed cum omne malum sit penale vel culpabile, creditur quod Deus nunquam permitteret fieri malum culpabile nisi propter

9. Ecce; in cod.: ex. 10, 11. Cod.: error. 11. Cod.: in induxerunt.
14. Cod.: et aliam minus. 24. Recte: eo quod. 26. In marg.: 1.

8. Gen. I, 2. Averroes, Commentarii in Aristotelis opera (ed. Ven. 1560) tom. IV, fol. 70 et seqq. 12. Cf. S. Aug. Opp. tom. I, 140 seqq. VIII, 552 seqq. X, 1319.

The Manichaean
tries to prove
his point from
Scripture.

God makes evil
things,

but the evil that
He causes has
a good purpose.

bonitatem libertatis arbitrii et bonum multiplex inde sequens. Nec faceret malum pene nisi peccati malicia antecedit, verumtamen creacio nature peccantis et intentio Dei universitatem suam bonificantis precedunt 5 omnimode malum culpe. Utrum autem Deus posset facere mundum meliorem vel quicquid fecerit modo meliori quoad rationem facti est difficultas in qua non oportet pronunc theologum profundari.

Quoad secundam rationem Manichei patet quod non 10 sequitur; nam tales forme accidentales simul inexistentes subiecto nullo modo poterunt per se esse, verumtamen quando forme positive quarum neutra est privativa, insunt eidem subiecto et imperfeccior poterit a perfectioni seiungi, multo evidencius imperfeccior poterit ab 15 imperfecciori in subiecto aliquo separari, ut si sit dare motum et non movens, multo evidencius est dare perfectius quod sit movens et non motum (ut arguit Aristoteles). Econtra autem de privativis non est evidencia, et Manicheus istam metaphysicam ignoravit, ut 20 non oportet, si est dare magnum, quia Deum immensum, quod sic est magnum quod non parvum, ergo est dare parvum et non magnum; et sic est de bonitate et malitia et aliis similibus infinitis.

Quantum ad tertiam rationem de auctoritate scripture, 25 patet quod directe militat in oppositum sententie Manichei, nam quando Genesis dicit: *In principio creavit Deus celum et terram* vel loquitur de deo bono vel de Fol. deo malo, cum mixtum non posset intelligi, si de deo 263^b bono, tunc ipse fecit terram que erat *inanis et vacua*, 30 et per consequens fecit quocunque corpus mixtum medium inter illa; si de deo malo, tunc ipse fecit corpus celeste tam gloriosum et nobile et per consequens omnia sua lumina et influencias per quas orbis regitur sublunar. Motus autem quo Deus singulariter producit suam 35 fabricam per hoc exprimitur quod apud Deum non est transmutatio nec vicissitudinis obumbracio. Ipse enim manens immobilis cuncta movet (ut docetur VIII° Phisi-corum); movens enim perfectius sine sui variacione

Manichaeus did
not recognize
the difference
in accidental
forms between
positive and
privative.

Manichaeus'
proof from
Scripture
recoils on
himself.

The act of
creation does
not imply
mutability,

4. Cod.: bonif^{us}. 9. In marg.: 2. 24. In marg.: 3. 33, 34. In cod. sublimaris.

18. Est enim quoddam movens et immobile; Aristoteles, Phys. Auscult. III, 1. Opp. III, pag. 212.

movet cetera, igitur summe perfectum et finis omnium aliorum movet illa omnia sine hoc quod aliquo transmutetur; aliter enim esset perfectibile ab extrinseco ipsum movente. Ex hoc patet quod tam quoad actum extrinsecum non vicissitudine obumbratur. Tunc enim 5 per vices et interpolacionem temporis nunc necessitaret et vellet ad intra et nunc ad extra suam fabricam conservaret; quod est impossibile, cum sit lux actuallissima, cuius actus intrinsecus est lucere et opus extrinsecum est lumen sue fabrice conservare. Sed videmus 10 quod lumen corporale decidit in absencia luminosi.

in spite of the
philosophers.

Sed contra istud instant philosophi, dicentes quod idem (in quantum idem) semper agit idem, ergo cum ex voluntate antiqua non provenit accio nova, videtur quod nec iste mundus nec aliqua eius pars de novo 15 inciperet, sed (ut dicit error philosophancium) cum Deo eternaliter permaneret.

So soon as
time was the
world was,
generated by
the eternal will
of God.

In isto lapsu philosophorum oportet theologum metaphysicam cum philosophica sentencia commiscere. Deus enim licet fuit eternaliter ante mundum, non tamen 20 temporaliter, cum iste mundus necessario semper fuit, quia per omne tempus (ut docet Augustinus libro Confessionum); et tamen incepit in principio quod est verbum et in principio temporis quod est instans. Et idem est querere rationem quare iste mundus fuit tam 25 diu et non amplius, et quare in quantitate permanente continua iam est tantus. *Ex voluntate enim eterna quando sibi placuit genuit istum mundum*, non quod a voluntate antiqua decidit vel quod voluntatem novam ex voluntate obiecti tunc primo noti elicuit. Et sic est 30 intelligendum de partibus mundi integralibus quoad suam materiam et de partibus suis specificis quoad genus humanum. Itaque *genus est inicium aliquod universitatis create*, quia ex illo cum aliis generibus rerum iniciatur quelibet individua creatura. Verbum autem 35 Dei eternum quod est plenum veritatis, immo ipsa veritas, est Jesus Christus, Dei filius naturalis (ut patet Joh. I^o et XIV°); et secundum talem analogiam producimur

3. Cod.: extrincico. 4. tam; rectius tantum leg. esse vid. 5. Cod.: extrinsecum. 12. In marg.: Obiectus. 18. In marg.: Responsio. 22. In marg.: Augustinus. 29. Cod.: decidi. 38. Cod.: analogiam.

19. Cf. Trial., pag. 50, 51. 22. S. Aug. Confessionum lib. XI, cap. X. Opera, tom. I, pag. 199. 28, 33. Jacobi I, 18.

per gratiam et facti sumus noviter Dei filii et nove
quodammodo creature. Verbum autem istud non solum
est verbum Dei idem substancialiter Deo patri sed verbum
veritatis et gracie, verbum scilicet evangelicum per quod
instrumentaliter recreamur.

Ex ipsis colligitur, cum Deus semper agit in sua creatura secundum dispositionem que sibi congruit et in creacione dedit homini liberum arbitrium, ut ex dispositione propria recipere varie influencia a patre luminum, patet cum quanta diligencia homo ad hoc se disponeret quoad Deum. Ideo docet Jacobus quod *omnis homo debet esse velox ad audiendum divinam sentenciam et tardus ad loquendum* quocunque nisi quod a Deo audierit diffinitum. Homo enim est naturaliter vas primi luminis receptivum, sed unus est magister scilicet verbum Dei a quo oportet omnem doctrinam primo recipi; ideo nisi instigetur per doctrinam huius luminis reticebit, et patet salubritas doctrine Jacobi quod omnis homo quantumcunque sciolus debet esse velox ad audiendum verbum Dei, cum ministerium plus ignorat de fide quam nescit distinete, et per idem reprimendo superbiam debet esse tardus ad loquendum quamcunque sentenciam, cum stulte se ingerere ad diffiniendum aliquid quod Deus in ipso non loquitur sapit blasphemiam. Et cum passiones anime ut ira specialiter ad hanc spiritualem influenciam disponunt, patet quomodo homo generaliter debet esse *tardus ad iram*. Debet enim homo quandoque irasci, et sicut non debet loqui nisi quando ex instinctu Domini agitatur, sic non debet irasci nisi quando oratione Domini reversatur; et tunc generaliter ire Domini conformatur, de qua ira loquitur Psalm. IV°, 5: *Irascamini et nolite peccare*. Alia autem ira qua homo ex superba blasphemia irascitur, dicitur ira viri, sed prior dicitur ira Dei; ideo de ista secunda dicitur: *Ira, inquit, viri iusticiam Dei non operatur*. Talis enim ira oculum interioris hominis conturbat et sic in disponendo ad intuitum veritatis excecat, et sic facit non solum iusticias Dei omitti sed iniusticias diaboli sepe committi. Et patet quod nemo vindicaretur de quacunque iniuria,

How we should
be disposed to
receive light
and teaching
from God.

Our passions
interfere with
this disposition.

11. In marg.: Nota. 26. In marg.: Nota. 28. Cod.: loqui irasci.
31. Cod.: confirmatur. 32. In marg.: Ira duplex. 34. Cod.: ia;
recte: ira. 35. Cod.: non deest. 37. Cod.: non secundum.

nisi de voluntate Dei revelationem et certitudinem habuerit specialem.

Wars and
quarrels are
against the law
of God.

Ex quo patet quante bellantes, excommunicantes et militibus altercantes sunt contrarii legi Dei *propter quod abientes omnem immundiciam mentis ebetantem | intellectum et abundanciam malicie procedentem in opere intellectum hominis excecentem in mansuetudine suscipite verbum fidei quod Deus inserit* tanquam molliciem ad figuram cere disponentem. Sicut ergo semen est insitum et virtute magnum licet modicum quantitate, sic 10 est de verbo fidei (ut patet Hebr. XI°). Ideo debet accedens ad scolam fidei in mansuetudine primo credere, cum mansuetudo sit quedam tractabilitas ad obediendum nature supra hominem, ut est Deus et per consequens ad obediendum fidei, sicut cere mollicies disponit ad 15 recipiendum impressionem sigilli. Tale autem verbum fidei est salvificum animarum, cum *nemo vincit mundum nisi qui credit quoniam Jesus est filius Dei* (ut dicitur I Joh. V^o, 5). Nec dubium quin si homo vincit hostem 20 vincet diabolum atque carnem.

Private religion
not a gift from
the Father of
lights.

Circa hanc epistolam dubitatur utrum privata religio sit datum optimum, descendens a patre luminum, per quod anima fidelis disponitur ut salvetur; et videtur quod non, quia tunc exprimeretur in aliquo verbo evangelico quod aliquid continet quamlibet veritatem. 25 Sed cum Deus necessario agit ad extra secundum capacitatem subiecti, sanctis prioribus magis capacibus religionem istam prius insereret; quod cum non fecit, patet quod preter patrem luminum religiositas ista habuit alienam originem. Non enim in toto evangelio 30 fundatur tacite vel expresse nisi (ut loquar yronice) in isto Matthei ultimo: *Ite, docete omnes gentes.* Voluit enim Christus quod, quando eius discipuli erant plene instructi, non incarcerarent claustraliter intra parietes, sed irent in orbem universum ad evangelice prodessendum 35 ecclesie, nec haberent ad proprium claustrum redditum, cum Christus habuit nichil suum tygurium.

Orders fail in
excess
i. of number,

Et si dicatur quod claustralibus nutrient suos discipulos, patet quod deficiunt in numero et in modo. Christus

3. Cod.: quante twice. 16. Cod.: singuli. 21. In marg.: Dubium.
23. In marg.: i. 26. Cod.: ad exempla. 38. Cod.: maturat suos.

4—7. Jacobi I, 21. 21. From here is the tract "De Religione Privata II", printed by Buddensieg, pag. 524. 32. Matth. XXVIII, 19.

enim nutritivit soles duodecim quorum duodecimus scilicet Scarioth fuit pessimus. Que ergo blasphemia quod patronus peccabilis nutriat multa millia? Numquid est sufficiencior et sapiencior Jesu nostro qui ad ponendum 5 mensuram in grege pusillo istum duodecimum permisit perire? Quot ergo milia credendum est peccare gravius in talibus conventibus quam peccarent in seculo, cum Scarioth cum magistro prudentissimo et collegio sanctissimo ita fecit.

- 10 Et quantum ad modum, patet quod per tradiciones 2. of traditions. suas multiplices excedunt infundabiliter legem Christi. Cum ergo libertas atque facilitas illius iegis debet observari in suis limitibus, videtur quod presumentes sic stabilire hos novos ordines culpabiliter temptant Deum. 15 Nemo enim debet quicquam facere nisi quod ex divina revelacione et doctrina scripture fuerit sibi notum prodesse ecclesie. Sed ex neutro istorum est notum prelato vel suis obligatis quod talis inclaustracio foret eis utilis vel prodessens ecclesie; ergo debet omnimode reticeri. 20 Sic enim secundum Jacobum homo debet esse *tardus ad loquendum*, quod non loquatur aliquid nisi alter istorum duorum modorum habeat evidenciam sic loquendi; ergo multo magis in religione perpetua, ubi foret magis periculum quam in levi loqua. 25 Et quantum ad loquelam nedum Jacobus sed beatus Petrus ortatur: *Si quis loquitur*, videat que loquatur, *quasi sermones Dei*. Ubi ergo possunt fundari sermones de habitu corporali, de victibus et aliis signis frivilis que ultra regulam evangelicam observantur? Immo sub-30 stancia regule que ordinatur esse perpetua confundatur; grave quidem videtur quod christicole quibus Deus dedit disposiciones tam dispares sint ultra obligacionem Christi tam anxie obligati. Idem enim videtur sic obligare servos Dei et more primi apostate innuere quod Antichristus 35 habet potestatem ultra Christum dispositione mentis tribuere et correspondenter ad illas generaliter novas regulas stabilire. Unde (ut sepe tetigi) in omnibus talibus privatis ordinibus evagatur consilium Antichristi; nam fratrifactor vel procedit imperative vel consultive vel seductive, quia nulli vel pauci sunt quos fiendi fratres rogant ut

1. Cod.: nutritivit celos. 3. Cod.: notandum est. 26. Cod.: ne quis loquiatur (sic). 39. Cod.: insultive.

Danger of pure titulo elemosine faciant illos fratres. Primum autem advising a man membrum foret luciferina presumpcio et secundum to become a coincidens cum tercio foret stulta et presumpta seduccio. Nemo enim fratri suo consuleret nisi ad illud de quo est certus Spiritum Sanctum consulere. Sed 5 nullus frater non inspiratus ad hoc scit Spiritum Sanctum consulere, ut homo quem alloquitur fiat frater; non ergo debet sic nude ad illud consulere.

Maior patet ex hoc quod nemo debet specialiter in hiis que concernunt salutem anime voluntati Domini 10 contraire, cum notum sit quod, consulente spiritu Domini ad salutem et spiritu religiosi privati consulente ad contrarium et sic ad dampnacionem, foret Antichristus expresse quod contra regulas caritatis quibus *diligeret proximum ut se ipsum* procuraret stulte fratris sui 15 dampnacionem.

Many incur
worse
damnation
through
entering orders.

Nec dubium, cum multi fiunt de sectis istis privatis qui ea occasione gravius sunt dampnati, ut est in baptismo atque ceteris virtu | osis operibus (a quo lex 263^d Fol. Christi consulti), videtur stultum et periculosem ad 20 tales privatas vitas sine fundamento consulere. Si ergo talis fratrifactor debet esse *tardus ad loquendum* eciam in illo quod est scripture sacre sentencia, multo magis in tam periculo debet consultor ponere custodiam ori suo. Quam rogo excusacionem haberet in die iudicii 25 de dampnato? Christus enim eligens Scarioth dedit sibi graciā secundum presentem iusticiam, et ille occasione mala accepta ex malicia propria gravius est dampnandus, et tales consiliarii sic non possunt; ideo cauent prudentes in hiis que concernunt salutem vel dampnacionem 30 anime dare consilium.

Recruiters for
orders are the
devil's
procurers.

Ex istis videtur quod multi augentes religiones privatas sunt in hoc procuratores diaboli et sui proximi seductores. Communis autem christiana religio est cercior, melior et levior quam privata. Quia ergo fronte consiliarius Antichristi consuleret ad periculosius gravius et imperfeccius Christi consilio pretermissō? Unde quidam describunt religionem christianam communem, quod est illa quam Christus precipit, cuius proxima regula est in suo evangelio expressata, ut in illo (Luce XII°, 35): 40 *Sint lumbi vestri precincti obligatur quilibet christianus*

6. Cod.: sit Spiritum. 9. Cod.: spiritualiter. 10. Cod.: consernunt.
 12, 13. Cod.: ad contrare (ad contraire?). 17. Cod.: dubium quin.
 24. Cod.: periculo. 30. Cod.: consernunt. 35, 36. Cod.: consularius.
 38. Cod.: communionem.

ad observanciam castitatis. Christus enim more suo dat apostolis singulare principium quod vult esse immediata regula suis fidelibus consequenter. Sed quidam dompnus describit communem religionem christianam 5 quod est religio pure obligans naturam rationalem ad observanciam decem mandatorum, excludendo ab huiusmodi obligacionem ad observanciam trium principalium consiliorum Christi de paupertate, castitate et obedientia, et quod religio privata sit religio essencialiter obligans 10 naturem rationalem ad observanciam tam mandatorum Dei quam eius trium principalium consiliorum et accidentaliter obligans eandem ad observanciam preceptorum et consiliorum per sanctos patres promulgatorum; et iste dompnus more monachorum intricate loquitur et 15 diffuse. In hoc tamen quod tanto explanat suam sententiam est laudandus.

Quoad primam descripcionem patet quod implicat hos dompnos esse dampnabiles, quia excludit eos a religione simplici christiana; quam si non observent 20 contenti precise suis privatis religionibus, indubie dampnabuntur. Et patet assumptum ex hoc quod iuxta has descripciones communis religio christiana et religio privata forent contrarie (ut patet ex multis particulis descriptionum), melius ergo foret concordare has duas 25 religiones, sic quod prior religio sit Christi compassibilis et substrata fundamentaliter ad eandem.

Item, eo ipso quod communis christiana religio obligat ad observanciam mandatorum, obligat ad observanciam Christi conciliorum, cum eorum observancia laudabiliter 30 sequitur ad observanciam mandatorum. Et eo ipso quo aliqua regula obligat ad antecedens, obligat formaliter ad quocunque sequens ex eodem. Si enim quis diligit Deum *ex toto corde, ex tota anima et tota mente*, tunc observat paupertatem, castitatem et obedientiam Deo 35 suo. Castitatem quia illam Christus precipit cuilibet christiano, paupertatem quia aliter non diligeret Deum ex toto corde nisi imitetur in paupertate voluntaria Dei. Ipse enim dicit Matth. V^o, 3: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum.* Illa ergo paupertas spiritus

A certain monk says that the common religion of Christ binds to the observance of commandments, but private religion also to the observance of Christ's counsels.

Obligation to the commandments involves obligation to the counsels.

3. Cod.: regulam. 4. Cod.: dompnus. 7. Cod.: obligacione ad observancia. 11—13. Cod.: et accidentaliter — consiliorum deest. Addidi e textu "De Rel. Privata". 14. Cod.: iste dépcit. 18. Cod.: dampnos. 20. Cod.: precisi. 21. Cod.: quod in quantum.

que est optima est ad beatitudinem requisita. Et quantum ad obedienciam manifestum est quod Christi consilium loquitur de obediencia servanda Deo atque prepositis ymmo cuilibet conviventi. Ait enim: *Deus obedit voci viri* (Josue X^o, 14) et laici obedientiunt voci viri evan-5 gelici predictantibus.

The monk shuts
out all seculars
(priests and
laymen) from
obeying Christ's
counsels.

In hoc ergo iniuriatur nobis iste dominus quod excludit seculares tam presbyteros quam laycos a Christi consiliis observandis. Nam tunc licenciaret nos ad carnis petulanciam qualemcumque ad inobedientiam nostris 10 prepositis aut ad temporalium cupidinem ampliandam. Et tunc omnino secularium foret vana religio. Sed non credamus taliter stolidato sed observemus regulam religionis nostre quam habemus in evangelio expressatam. Si enim debemus observare ista consilia, tunc Deus 15 obligat nos sub pena amissionis premii ad ista concilia observandum, et per consequens non debet a secularibus vel religionem communem Christi servantibus excludi observancia istius triplicis consilii christiani.

If observance of
the counsels is
essential to
private religion
any monk who
breaks one
destroys his
religion.

Et quantum ad secundam descripcionem patet quod ipsa multiplicitas sapit calumpniam. Si enim privata religio obligat quemquam ad mandata sive concilia, tunc enim est de essentia illius religionis quod ipsum obliget ad eandem, et per consequens repugnat quod religio talis servetur in monacho nisi ipsum obliget ad 25 observanciam istorum, et per consequens quociens vel quamdiu monachus prevaricatur vel deficit ab observancia istorum trium conciliorum expirat sua religio. Fol. Tunc omnes religiosi privati continue forent apostate. | 264^a

Yet all the
religious are
defective in
some point.

Qui (rogo) sunt de illis religiosis, qui non declinant a mandatis Domini vel non deficiunt in observancia istius triplicis consilii christiani? Considerarent, inquam, quod iuxta illud sequeretur quod repugnat monacho fornicari, quod sit inobediens suo preposito, et ad iniuriam ecclesie accumulent sibi dominia sive divicias, vel quod peccet; et tunc indubie non foret aliqua privata religio. Nam si esset, tunc religio in subiecto aliquo observatur et per consequens descripcio que ponitur esse de religiosis talis essentia. Nulla quidem religio essencialiter obligat ad illud quod non potest esse, sicut nec monachus 40 obligatur suo abbati mortuo existenti diabolo iam damp-

5. Cod.: viri deest. 8. Cod.: tam deest. 21. Cod.: capit.
35. Cod.: accumulant. 39. Cod.: nulla qui quidem. 41. Cod.: diabolus.

nato; et per consequens talis privata religio non essencialiter se obligat alicui preposito conversanti. Ideo si ista frivola religio quemquam obligat, tunc solum accidentaliter obligat, sicut solum accidentaliter est; et si valeat, 5 accidentaliter obligat quemlibet christianum. Oporteret ergo hunc dominum studere ad quem actum et a quo tempore ac circumstanciis individuatum religio sua obligat; et realius accedendo quomodo observat secundum legem communem Christi hoc triplex consilium? Non 10 enim valet sophisma quod nullus talis religiosus dissolvit suum ordinem de possibili, quia si est talis religiosus, habet illum ordinem subiective servatum in se ipso et per consequens manet integer non solitus; et per consequens manet religiosus perfectus ut prius, quia si 15 religio illa deficit, tamen manet irreligiosus apostata. Et per consequens talis religiosus non tunc dissolvit suam religionem, quia tunc non est religiosus nec sua religio.

Tales multas instancias posset logicus diffuse facere 20 contra sentencias stolidorum qui tamquam tintinillus simulant repugnacias doctorum et nec scientes summulas nec leges equivocorum sive oppositorum nesciunt construere codicem elenchorum, sed detegentes in scriptis suas diffiniciones invenirent ex deteccionibus logicorum 25 quod quodlibet verborum suorum alteri sit repugnans.

Arguunt autem ad stabiliendum excellenciam sui privati ordinis multas mardosas argacias. Primo sic: Quia religio privata ex ratione sua intrinseca essenciali ordinatur ad cultum Dei ampliorem quam communis 30 religio christiana, ergo est illa perfeccior. Potenciorem, inquit, cultum exhibit religio privata Deo per sui obligacionem quam communis religio. Cum (ut dictum est) religio privata obligat essencialiter tam ad observanciam preceptorum quam consiliorum Christi, qualiter non facit 35 communis religio, et (ut dicit) tam Christus quam sui apostoli fuerunt de privata religione, licet non fuerunt de ea secundum illam variacionem accidentalem quam habet hodie, fuerunt tamen de ea secundum omnia sua essencialia; et (ut dicit) religiones private non differunt 40 a se invicem essencialiter specifice sed accidentaliter tantum.

These chatteringers charge contradiction just because they do not understand the elements of logic.

It is argued
 1. that private religion gives God fuller worship;
 2. that Christ and His apostles belonged to a private order;
 3. that the orders do not differ essentially.

2. Cod.: Ideo sic. 6. Cod.: huic domini. 19. Cod.: posset locus.
 20. Rectius: tintinillus = tinnulus, cf. Du Cange VI^a, 591. 25. Cod.:
 quod quilibet.

The first
assertion is
borrowed from
Scotus, by men
who do not
understand
him.

How should
founders be
wiser than the
Holy Spirit?

Christ's
counsels more
weighty than
an abbot's
command.

Quantum ad istam arguciam, patet quod est plena repugnancia et veneno. Nam primum assumptum mem-
dicatur ex loquela doctoris Scotti, et tam eius logica quam ignorancia quiditatis religionis private a sic balbuentibus ignoratur. Nesciunt enim religionem suam 5 vel eius essentialem, ideo illud assumptum negabitur ut venenum. Nam communis religio christiana est religio quam Christus et sui apostoli observarunt, que ordinatur ad ampliorem cultum Dei quam omnes religiosarche sciunt vel poterunt observare; ideo sua religio diminuit 10 a religione Christi nisi forte dicatur yronice quod religio istarum vaccarum pinguium in hoc extollitur quod in eorum sumptuosis cibariis et monstruosis edificiis Deus contra Christi ordinanciam honoratur. Sic enim contendunt quedam abbatie quod habeant laciora fercula 15 et omnia que sonant in seculare desiderium magis ampla. Ideo absit fidelem blasphemare in Deum quod spiritus Sanctus dedit religionem communem in sanctis apostolis quam voluit in christianis singulis observari et quod Antichristus succedat vel religiosarche, minime 20 servi Christi, qui inveniant religionem privatam ista religione catholica plus perfectam. Omnes autem secte religionis private nesciunt fundare suam religionem vel unam ab alia essencialiter separare. Quomodo ergo balbutirent quod religio sua ex ratione sua intrinseca 25 essenciali sit perfeccior quam communis? Numquid credimus, si ex religione sua sic lateant sub columpna, ditantur in seculo et cavent in communicacione evangelica quod perfeccior sit propria quam communis religio christiana. Nam nec in genuflexionibus nec in 30 longis ethnicorum oracionibus nec in buccis rubeis nec in ventribus pinguis stat religio christiana, sed pocius concomitantur oppositum. Communis quidem religio obligat tam ad observanciam preceptorum quam et Christi consiliorum. Absit inquam quod leve verbum 35 abbatis pinguis qui ex Dei presciencia est diabolus incarnatus sit preceptum suis monachis et non verbum Christi Jesu abbatis nostri (quod ad salutem anime fidelibus est consultum) sit | eis preceptum, ut maiorem 264^b rationem precepti habet Christi consilium Matthei V^o, 25:40 *Fol.*
Esto consciens adversario tuo cito dum es in via cum

16. Cod.: magit (sive magic). 23. Cod.: senciunt fundare. 36. Cod.: presencia. 41. Cod.: consciens.

illo, quam habent omnia precepta prelatorum qui sunt noviter introducti, quibus precipiunt subiectis suis ut procurent dominis multas divicias, ut preparent eis multas lauticias aut ut faciant observancias frivolas 5 propter quorum mandatorum dirucionem et inobedientiam sunt, ut inquiunt, gravius puniendi.

Et quantum ad hoc (ut asserit) Christum et suos apostolos fuisse de religione privata, patet quod potest dicere religionem comunissimam (qualis debet esse christiana religio) esse privatam, sicut religiosi illi dicunt carnes tritas non esse carnes, venacionem sine gravi tumultu non esse venacionem, aut cognicionem mulieris cum hoc quod non sit ad corporis destrucionem sed carnis consolacionem non esse luxuriam. Christiana ergo 15 religio cum debet communicari cunctis Christi fidelibus debet esse communissima, licet ex introducta cautela refuge nunc sit rara, et quomodounque apostate tales dixerint religionem Christi et suorum apostolorum quam dicunt esse privatam, ipsimet non observant.

20 Quantum ad illud ultimum quo dicit religiones privatas non differre a se essencialiter et specifice sed accidentaliter tantum, placet quod dicit religionem possessionatorum non differre specifice a religione mendicantium, sicut nec religionem sacerdotum secularium 25 differre essencialiter ab altero eorundem. Ex quo cum veris sequitur quod stante eorum religione quoad omnia sua essencialia tam ipsi possessionati quam fratres possunt et debent esse de religione secularis presbyteri per coactivam potentiam brachii secularis; nam per 30 nudam ablacionem talis accidentalis servato essenciali non tollitur sed pocius extollitur religio christiana. Tunc enim foret ecclesia ordinacioni Christi conformior, tota religio cleri religioni Christi similior et unitati propinquior, et dissensionis causa in populi iniuriacione de 35 raptu suorum bonorum foret sedacior; et per consequens dominacio secularis brachii secundum ordinacionem Domini foret maior.

Secundo arguit ad exaltacionem sui ordinis isto modo: The monk says, Beatitudo intencior nata est adquiri per essencialia communis reli- higher bliss is obtained in the orders.

40 private religionis quam per essencialia communis reli- gionis; ergo privata est perfeccior quam communis.

How the religious juggle with words.

It is true the religious are all one; the accidents that divide them should be put an end to.

2. quibus scil. preceptis; ib. Cod.: Christi subiectis. 3. Cod.: domini.
9. Cod.: comissimam. 10. Cod.: religiosus. 17. Cod.: nunc ut sit.
23. Cod.: difre specifica a religine. 39. Recte: intencior.

Such an assumption is a mere drunkard's dream.

Medicina, inquit, est reliqua perfeccior per quam nata est acquiri sanctitas intencior; ergo etc. Sed assumptum istius argucie dicitur esse post crapulam et ebrietatem monachis sompniatum; unum tamen scio quod talia sompnia non adquirunt beatitudinem sed pocius precipitant ad infernum. Christus enim et sui apostoli per religionis communis observanciam ad intenciom gradum beatitudinis attigerunt quam aliqui de privatis ordinibus attingere suffecerunt; ideo ex miraculis patentibus in vita eorum pauci vel nulli de istis ordinibus sunt beati; nam empicio canonizacionis apud Romanam curiam fratris vel monachi ex hoc quod comedit lampredam integrum sine potu vel ex hoc quod corpus suum movit feretrum agitatum a demone cum similibus illusionibus diaboli vel apparitionibus sompniantis non constituit beatum in ecclesia triumphante. Ideo absit quod omnes canonizaciones huiusmodi sint ut articuli fidei ab ecclesia catholica acceptande.

It is argued that in the private orders there are fewer hindrances in the way to blessedness.

This assumes the founders to be wiser than Christ.

The signs of the orders are red cheeks and fat bellies.

Tercio arguit ex conformi assumpto putrido: Ex hoc scilicet quod impedimenta que sunt impeditiva homini in viando versus beatitudinem copiosius tolluntur per observanciam religionis private quam per observanciam religionis communis, ergo etc. Nam istud assumptum blasphemie innuit religiosarchas suos esse prudenciores quam fuit dominus Jesus Christus. Ipse enim non precepit suos presbyteros includi sumptuose in claustro sed *ire in mundum universum ac predicare evangelium omni creature* (ut patet Matthei ultimo). Et si non in isto verbo evangelico fundent inclusionem religiosorum suorum inter parietes vel in claustro, audeo dicere quod in tota scripture pagina non fundabunt. Si enim volunt esse scolares penitencie cum Baptista, petant heremum habitantes sub divo et non abutantur artificialibus nostris ad onus ecclesie plus quam ille.

Consideret ergo fidelis quomodo generacio ista adultera signa querit et videat si lex evangelii et signum crucis Christi sit pocior, nam sub signis suis gignunt buccas rubeas et ventres pingues cum omnimodis insolenciis peccatorum. Et patet quomodo signa generationis huius adultere minus impediunt a peccatis quam

2. Recte: Intensor. 8. Cod.: attingerunt. 9. Cod.: sufficerunt.
11. Cod.: canonizacionis hii. 34. Cod.: illi.

signa religionis simplicis christiane. Quid ergo prodest monachum sive fratrem habere distinctionem coloris vel forme in habitu et habere cum hoc animum insolentem? Revera nichil, nisi forte ultra christianam 5 religionem habuerint signa ypocrisy; et sic geminetur Fol. in populo duplex iniquitas. Et sic (ut quidam dicit) ad | 26^c hoc valet in monacho vestium amplitudo ut ventris et corporis grossicies latencius adolescat; n̄gredo autem vestium attestatur cuius sunt filii et quomodo in animo 10 variis criminibus fiunt nigri; rotunditas vero bote testatur quomodo eorum affeccio circa carnalia circulariter est laxata. Unde metricus

*Ampla cuculla nimis, nigra vestis, bota rotunda
Non faciunt monachum, sed mens a crimine munda.*

15 Et idem est iudicium de numero et magnitudine escibilium quos requirunt. Quid ergo valet ad refreshandum carnem vel cavendum quecumque peccata requirere quod tantus panis et potus ministrentur monacho in dies sub debita qualitate? aut quid valet numerum 20 ovorum foramine mensurari, numerum allecum et ferfurorum carnium cum aliis monachorum eduliis ad mensuram et numerum limitari et plus pro illis quam pro observancia evangelii litigare? Revera huiusmodi vana est religio. Et si sub signis istis religiosus quandoque proficeret in ordine christiano, hoc est valde per accidens atque raro. Quod autem surgunt media nocte et dicunt in dies tot missas et psalmos sub pena tam gravi est indiscretionis indicium et a libertate profeccius ecclesie tardativum. Et patet falsitas assumptorum domini 30 in suis arguciis et quomodo mendicat mendacia in suis descripcionibus et rationibus quare ordines sunt privati.

The true witness of their habits.

Evil of punctilious rules as to food.

SERMO XXX.

*Estote factores verbi Dei et non auditores tantum,
fallentes vosmet ipsos. Jacobi I^o, 22.*

35 Constat ex processu epistole huius sancti quomodo commendat actum virtutis ultra habitum; et ideo sepe loquitur de actu virtutis, de actu religionis et aliis

St. James specially praises good works.

8. Cod.: gossiens. 16. Cod.: esibilium.

13. See Serm. II. pars, vol. II, pag. 101, et De Quatuor Sectis novellis Pol. Works, pag. 254. 32. Dominica quinta post Pascha. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 299—301.

virtuosis actibus, habitus omittendo, quia nichil habere
habitum caritatis et actum omnino omittere, quia secundum
Gregorium caritas omnino operatur magna si est;
licet autem quidam fideles non habeant sufficienciam
procedendi in opus extrinsecum, acta tamen operis intrin-⁵
seci nemini negantur, unde infantulus baptizatus flamine et
statim mortuus habet sufficienciam Deum in actu diligere,
antequam anima recedat a corpore. Jacobus ergo ortans
viantes sufficietes ad perficiendum actum duplarem
virtutis precipit quod *sint factores verbi Dei in opere*¹⁰
et non solummodo auditores. Ille autem est factor verbi
Domini qui complet eius sentenciam in effectu; et ille
est auditor solummodo qui audit a Deo verbum Domini
atque intelligit et quoad duplarem eius actum eius
sentenciam criminaliter pretermittit. Talis enim sophista¹⁵
diaboli fallit populum sed principaliter semetipsum.
Ad hoc enim habet talentum Domini sibi datum, ut in
actu procedat quem si renuit se ipsum onerat de
redicione racionis talenti et putans se sibi sufficere ex
nuda sciencia sibi data sibi non proficit sed multum²⁰
officit quoad Deum, quia finem munera divini culpabiliter
subtrahit; et talis intencionis humane frustracio
est culpanda. Et sic non Deo sed frustranti provenit
fallax malum. Ad hoc enim datur a Deo talis habitus,
ut secundum sufficienciam sic habituatus prosit ecclesie.²⁵
Et ocium in huiusmodi dono Dei infert omne malum
ecclesie militantis.

Declarat autem Jacobus istam sentenciam in exemplo:
Si quis, inquit, auditor est verbi et non factor hic com-
*parabitur viro consideranti vultum nativitatis sue in*³⁰
speculo. Auditor enim talis considerat qualem suffici-
enciam habet a Deo genitam et perseverans ociose in
illo intuitu ut fatuus concernatur, ac si homo intueretur
se ipsum in speculo; et in illa visione reflexa quies-
ceret non ulterius directe ad opera prodessencia pro-³⁵
cedendo. Ideo signanter dicit Jacobus. *Consideravit enim*
se et abiit et statim oblitus est qualis fuerit. Sentit autem
quod ex nativitate sua data a Deo in multa sufficit

5. Cod.: extrinsecum. 5, 6. Cod.: extrinseci. 6. Cod.: nemini
negatus. 16. Cod.: semet ipm. 33. Cod.: fatuos. 38. in multa;
rectius: in vultu.

3. S. Greg. Reg. Epist. Ep. LIII. Opp. tom. II, pag. 780.
Ep. LXIV, pag. 839. In Ezechiel, lib. II, Hom. V, tom. I, 1354.
29, 36. Jacobi I, 23, 24.

True charity
must issue in
act.

Hearing and
understanding
useless, if action
is omitted.

quod in practica huius potencie evagando circa mundalia atque carnalia ociatur. Deus autem dedit sibi istam potentiam atque noticiam, ut prosit ecclesie ac sibi ipsi. Sed oblitus est istius sententie vel oblitus generacionis sue a Deo vel ipsam recolens de fine suo, hoc est, de actu non memorans in extraordinariis actibus mundialibus evagatur. Sicut enim rem videns in speculo fallitur circa eius situm, magnitudinem, instantiam et ceteras appendicias materie rei vise, sic culpabiliter pausans in consideracione qualitatis primeve quam habet a Deo in omnibus istis errat mistice intellectis. Debet enim considerare situm ubi est, ut patet ex verbis Domini dictis Ade Gen. III°, 9: *Adam ubi es?* Et tunc recoleret quomodo positus est in valle viancum ad attingendum situm celestem per observanciam legis Domini in effectu. Secundo recoleret quam magnus positus est a Deo in officio ministrandi et quam magna pena est sibi debita in casu quo deficiat ab hoc ministerio, | et tunc circa specularem magnitudinem non erraret. Sed tertio consideraret verum locum in quo Deus ipsum posuit, et tunc non erraret circa instantiam credendo implicite per suam cecam superbiam quod distat multipliciter a se ipso. Et sic de aliis consideracionibus que iuxta perspectivos peculialiter concernunt istam materiam. Debemus enim more scripture succincte transcurrere Spiritus Sancti sententiam et in opere diffusius immorari: ideo satis est quod consideremus Dei sententiam in hiis verbis, ut sicut videns se vel quicquam in speculo, videns visione reflexa inducitur in errorem, cum non imprimit in memoriam verum (si tamen veram magnitudinem atque distanciam rei vise), sic attendens ad speculativam fidei dimissa operacione que debet esse ut eius materia, gracia cuius fides adicitur, errat circa materiam fidei atque finem, eo quod non habet affectum simul cum illo quod videt; sed fantastice et indirecte videt ymaginem crediti reflexam in se ipsum et non directe transeuntem in opus secundum Dei beneplacitum. Et sic noticia genita est imperfecta non informans ternam potentiam anime, cum voluntas deficit informata memoria cum ratione; ideo obliviscitur fidem propter defectum sui

He wastes on wordly things
the power God
gave him for
the good of the
Church.

7. Cod.: videns twice. 12. In marg.: 1. 16. In marg.: 2. 20. In marg.: 3. 25. Cod.: consernunt. 27. Cod.: minorari.

Looking only
on the
speculative side
of faith and not
acting leads
man into error
and imperfect
knowledge.

operis. Unde Matthei VII°, 21 dicit Veritas: *Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine secundum has duas potencias intrabit in regnum celorum*, sed oportet quod addat tertium Domine in opere voluntatis faciendo beneplacitum Dei patris. Et utinam nos ociantes in 5 opere et nimis innitentes speculative intenderemus efficaciter isti fini.

The perfect law
of liberty is
that given by
Christ.

Unde sequitur: *Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis et permanserit in ea, non auditor obliviosus factus sed factor operis, hic beatus in facto suo 10 erit.* Lex autem perfecte libertatis, lex est nova quam Christus edidit, quia supra legem antiquam liberat hominem, ut post mortem transeat immediate ad gloriam; et supra omnes leges humanas libertat eciam servum civilem ad regimen patrie, ubi lex canonica vel civilis 15 quecunque compatitur secum maximam servitutem peccati atque diaboli ad penam perpetuam mancipantem. Ideo signanter illa lex vocatur inter omnes lex perfecte libertatis.

The mere
hearer does not
continue in the
law.

Alia autem libertas momentanea in facie secundum rationabilitatem dicitur imperfecta. Ille autem 20 permanet in lege evangelica qui usque ad finem manet in ea, quia deficiendo ab illo termino manet in ea momentanea et nimium imperfecte. Et hec est sententia textus Jacobi. Ille enim qui sic permanet in lege evangelica non est auditor oblivious qualis predicitur, sed primi-25 cipaliter intendit ut sit factor operis, cum ille sit per se finis quare fides et alia carismata Christi dantur. Nec intendit quod omnis viator tempore legis gracie transit immediate ad gloriam, cum multi manent in purgatorio, sed quod non est universale medium resi-30 stendi predestinatis, sicut patribus in veteri testamento, quin plene purgati in via (sicut erant Paulus et ceteri) immediate transierunt ad gloriam.

He who
continues has
an earnest of
bliss in this life.

Nec solum innuitur quod talis beatus erit finaliter beatitudine premiatus, sicut erit quilibet premiatus, sed 35 quod erit beatus beatitudine arrabili vie, sicut medicina dicitur sana, quia facit hominem finaliter esse sanum. Talis autem viator quantumcunque tribulatus fuerit ratione speciei facti sui meriti beatus erit; sed cum oportet omnem christianum permanere in lege simplici 40

5. Cod.: occantes. 7. Cod.: isti fine. 20. Cod.: secundum rationabiliter rationabiliter dicitur. 23. Cod.: momentanea; ib. hec est deest.

christiana ac multi vocati religiosi ab ipsa deficiunt,
ideo signanter annectit Jacobus: *Si quis autem putat se
religiosum esse non refrenans linguam suam sed seducens
cor suum, huius vana est religio. Sicut autem fides sine
operibus est mortua, sic religio que videtur mente pla-
cere Deo et cum hoc maledicit ore proximo est inanis.*
Sicut enim opera caritatis excludunt quodcumque imper-
fectum ipsis contrarium, sic perfecta religio; et sic
religiosi nostri qui videntur ultra seculares prestare
Deo obsequium et cum hoc seminant mendacia ac
detracciones in proximos inaniter laborant nec sunt
ut sic religiosi, nisi forte vocata fuerit religio conversacio
discipulorum patris mendacii. Sed illam vocat iste
sanctus *religionem vanam*, cum putantes religionem
christianam minus sufficere sed superaddentes religionem
superfluam se ipsos seducunt in opere, quia christiana
religio sine qua non valet alia preexit refrenacionem
verborum in lingua sine qua quecumque superaddita
religio foret vana.

Perfect religion excludes evil.

20 Et in signum quod religiones novelle sunt vane, quia
verbum Dei quod est Christus despiciunt, generaliter
sunt in verbis mendacibus dilapse, ac si forent a patre
mendacii adinvente. Ipse enim non sunt tarde ad lo-
quendum, ne in ecclesia Dei disseminent venena mendacii
25 sed lapsu lingue serpentine inficiunt religionem simplicem
Fol: christianam; ideo sicut habitus, | corpore si careret,
265^a subtracto corpore foret vacuus, sic talium qui se false
vocant religiosos religio foret vana. Et sicut homo dum
est mortuus non est homo, sic hec religio dum est vana,
30 non est religio, quia deest religio christiana. Et sic (ut
quidam dicunt) est de qualibet religione privata, dum
privatur vere religionis Christi propria ratione.

The new
religions are
vain, for they
are given to
lies.

Sed quia fit mencio de religione, ideo Jacobus de-
scribit religionem in actu, quam preponderat, ita dicens:
35 *Religio munda quoad Deum, quia terfa a pulvere ten-
poralium tamquam speculum, et immaculata quoad pro-
ximum, quia infedata errore peccati quoquo odit ipsum,
hoc est, visitare pupillos et viduas in tribulacione eorum
et immaculatum se custodire ab hoc seculo; qui solum*

What pure
religion in
action is.

24. Cod.: discernimenter. 25. Cod.: infiunt. 26. In cod. perperam:
ideo sicut si tempus corporeus (corpeus) si careret ... 3r. Cod.: qua-
liter. 35. Cod.: quia terra.

servat perfecte hoc opus misericordie observat septem opera misericordie corporalis et alia septem misericordie spiritualis, sicut implens vel *offendens in unum mandatum implet vel offendit in singula.*

Illum autem qui non spiritualiter visitat pupillos destitutos a suffragio 5
of mercy bodily matris ecclesie nec viduatos a Christi ascendentis iu-
and spiritual. vamine iuxta illud Psalmi *Viduam eius benedicens
benedicam*, non informat religio christiana, et tamen religio est forma qua homo vere et non vane religiosus dicitur. Sed sicut oportet ad serviendum Deo informari 10

trinam spiritus humani potentiam, scilicet memoriam, rationem et voluntatem, sic oportet verum religiosum spiritualiter visitare pupillos et viduas et se immaculatum ab hoc seculo custodire. Si enim fuerit in temporalibus maculatus, sua visitacio non reficeret sed inficeret 15 christianos. Sic enim vocati prelati visitantes particulares ecclesias per suam avariciam inficiunt et nocent illis quas apostatice sic visitant.

Four causes of
error in
regarding a
lookingglass.

Et nota secundum perspectivos quod quatuor sunt cause propter quas erratur in intuitu speculari, primo 20 propter intemperanciam lucis reflexe que ex hinc est debilior; secundo propter situs diversitatem, tercio propter puncti visi (a quo forma reflectitur) remotionem; videtur enim speculariter visum per duplēm lineam, que est incidens et reflexa; et quarto propter variacionem 25 centri visus a superficie speculorum (ut patet V° Vitelonis conclusione septima).

1. Light wasted
in reflexion.

Correspondenter cum radius incidens sit gracia intellectum illustrans que in vanum recipitur et reflectitur, dum opere non impletur propter defectum experti 30 saporis dulcedinis absconde in opere, quem habent illi qui voluntatem Dei voluntarie practizant, ultra illos qui inaniter solummodo speculantur, patet correspondencia primi sensus. Quoad situm ecclesie omnis peccator

2. Position; the
proud man
puts himself in
the place of
God.

cum sit superbus ponit se reputative in situ Dei a quo 35 influitur influencia intelligencie et ideo est cecatus; et hinc oportet quod sit error in mundo quoad situm et magnitudinem.

7. Psalmi; sequitur lacuna. 20—25. In marg.: 1—4. 26. Cod.: visis.
35. Cod.: se deest.

4. Jacobi II, 10. *Quicunque offendat in uno, factus est omnium reus.* 7. Ps. CXXXI, 15. 26. De Vitelone cf. Serm., vol. II, pag. 385.

Tercio patet quod licet Deus sit immediatus quoad
essenciam cuilibet viatori, tamen sic deside videntes
per reflecciónem gracie elongant se a Deo propter
duplicitatem radiorum, cum vir duplex animo inconstans
5 est in omnibus viis suis.

Sed quarto cum centrum visus qui secundum pira-
midem debet directe in Deum tendere, videt terminative
fantasticum distans ab angularibus visualibus, non
mirum si visus sit errore multiplici involutus. Unde
10 sicut septem sunt specula ad que fit regularis refleccio,
sic secundum septem mortalia peccata reflectitur gracia
propter temporalia indebitate affectata. Et sicut speculariter
videns videt sic solum pro tempore obiectionis speculi,
sic oblivious in bono opere solum prout recolit de-
15 auditio. Et nota quod specularis visio secundum rationem
multiplicem conceptui hominis comparatur, ut alia
ratione ponit Jacobus similitudinem inter accidiosum
auditorem legis Domini et speculariter se videntem. Et
alia ratione Apostolus dicit: *Videmus nunc per speculum*
20 *in enigmate;* utrobique tamen quedam defectiva racio
est communis.

Quia autem vani religiosi nostri contendunt circa
religionem suam noviter adinventam quod sit perfeccior
quam communis antiqua religio christiana ac socii

25 considerant quod ista sentencia multum dependet ex
verbis communibus dictis de lege, ideo notandum est
breviter quod lex nunc dicitur nuncupative et nunc
vere. Lex autem vere dicta est descriptive veritas direc-
tiva hominis ad beatitudinem attingendum. Et sic nunc
30 sumitur abstractive pro prima veritate et nunc concretive
in proprio genere ut ab aliis veritatibus est distincta.
Et ita quedam est lex evangelica vel divina et alia lex
humana; nec distinguuntur ista ex opposito, cum utraque
tripliciter et equivoce variatur. Lex autem divina primo
35 modo dicitur lex Dei que in scriptura sacra quomodo-
libet implicatur; et sic omnis vera lex est lex Dei vel
lex evangelii; lex autem falsa quam fingunt hypocrite
Fol. 265^b solum nuncupative vocatur lex Dei. Et hoc est tertium
signum | in quo magi Pharaonis defecerant.

3. Remoteness
of what is seen;
we keep afar
from God.

4. The centre
of sight is
wrongly
directed.

Meaning of
“law”.

All true law is
divine.

8. Cod.: anxibus (sic). 39. Cod.: deficerant.

19. I. Cor. XIII, 12.

Three kinds of human law:

1. Natural law implicitly approved in Scripture.

2. True law, whether implicitly or explicitly in Scripture.

3. Law of merely human framing whether approved by Scripture or not.

A black dog of the order of St. Benedict says that the difference in orders is accidental.

This phrase is borrowed from a Carmelite who called W. a fox.

Lex autem humana potest iterum sumi tripliciter: primo pro lege humanitus adinventa sed in scriptura sacra ab antiquo implicita, secundo pro lege vera, sive in lege Dei explicita fuerit sive implicita, dum sit hominis directiva; tertio nuncupative pro lege humanitus explicitata, dum tamen non sit in scriptura sacra implicita; et ita duplex lex tercia est iniqua. Et sic intelligunt quidam quod lex divina et lex humana ex opposito distinguntur; et ista membra significacionis tercie dicuntur satis equivoce. Et patet quod lex humana est necessaria viatori, nec potest quisquam ipsam destruere. Secundo patet quod lex vera, (ut est plus necessaria) magis ostenditur in scriptura. Et tertio patet, cum lex sit regula religionis, quod proporcionaliter se habet religio ad religionem, sicut se habet lex ad legem, et per consequens lex sine regula humanitus adinventa sepe sapit calumpniam, lex autem vel regula divina non potest a veritate deficere, patet quod religio christiana est perfeccior quam aliqua religio pure humanitus adinventa. Nec est cura de quaunque religione huiusmodi in fide nisi de quanto in religione Domini est fundata. Sancti autem infinitum inferiores quam Christus sciencia et virtute statuerunt sibi pro regula quomodo voluerunt vivere et stultificati in hoc sepe defecerant; genus autem eorum sequens plus stultificatum voluerunt perpetuare talem regulam quibuscumque quos circueundo poterunt seducere.

Et in ista blasphemia consistit maior pars veneni ordinum privatorum. Unde quidam canis niger de ordine Benedicti assumit pro principio quod religiones private non differunt a se invicem specifice sed accidentaliter tantum. Unde tres ponit causas quare isti ordines sunt privati: prima quia privant suos professores a multis faciendo ipsa esse sibi illicita, que si non foret huiusmodi professio, forent sibi licita. Voco autem istum dompnnum et sibi similes canes magni, quia sic vocavit Carmelita publice predicando me vulpem et ipsos canes vulpem illam usque ad exitum insequentes. Et gaudeo

2—5. In marg.: 1, 2, 3. 9. Cod.: tercii. 17. Cod.: capit.
21. Cod.: nisi de deest. 27. Cod.: veni. 32. Cod.: privati primati.
35. Cod.: mangni. 37. In marg.: 1.

30. De isto cane nigro de ordine Benedicti cf. Johannem Wellys, monachum de Ramseye, cuius 'Acta' in Fasic. ziz., pag. 239 memorantur. 37. 'Carmelita' is the Carmelite Stokes, cf. Lechler II, 628, 629.

quod sunt adeo concordati tamquam Herodes et Pilatus quod omnes iste religiones private sunt, ut idem niger canis asserit, essencialiter idem ordo.

Sed non dubium quin per hoc verbum implicatur eorum confusio et contra regulam propriam ac dispensaciones papales repugnancie intricacio. Arguitur ergo contra dictam causam quare isti ordines sunt privati. Si enim sic privant suos professores, forent illis illicita, tunc illa a quibus sic privant essent illis illicita et per consequens illicite facerent ipsa; et ita illicite viverent propter talia opera perpetrata. Melius ergo foret illis servare libertatem pristinam, ne sic vivant illicite, nec ad tantum infatuabitur canis iste religionem suam facere multa esse illicita, licet non sint, quia vana foret talis religio principians huiusmodi factionem. Nec dubium quin multiplicitate congregatur impossibile aliunde; nam quis sophista dubitat qui noscit quod ex negativa non sequitur affirmativa, quin impossibile sit quod si non foret talis professio ipsa forent illis licita. Cum enim si foret talis professio ipsa forent illis licita, patet quod absolute necessario ipsi forent et sic ordo talis apostatans foret Deus. Talia multa de universalibus operibus cogitari possent in ista materia que manifeste inficerent istum canem. Non enim scit que descriptive forent illicita, sed cuicunque religioni sunt multa illicita que secundum.... sunt satis licita. Ideo canis iste edentulus non habet os vel sapientiam, cum inficiat dictam vulpem.

Secunda causa nominacionis religionis private secundum eum est ista, quod religio privata solum obligat partem christiani; communis autem religio obligat omnes homines.

Contra istud instatur per hoc quod omnis particularis religio obligat partem christianismi et non totum; quelibet pars communis religionis christiane est particularis religio, ergo quelibet pars communis religionis christiane obligat partem et non totum et est per consequens privata religio, et sic tota communis religio christiana foret secundum se totam religio privata. Gaudeo autem quod communis christiana religio obligat omnes homines eciam beatos in patria. Sua autem religio non intrat patriam sed solum obligat stultos miseros hic viantes.

12. Cod.: prestinam.
26. secundum; hic verbum excidit. Adde: cum.
29, 32. Cod.: christianissimi.

15. Cod.: principans.

19. Cod.: illicita.
28. In marg.: 2.

1. Cf. Lechler I. c. 628.

If the religious are forbidden what is allowed to others they lose their Christian freedom.

Private religion so called, because it binds only a part of Christendom.

True religion binds even the blessed.

3rd argument:
Each private
religion springs
from special
inspiration.

Tertia causa dompni est quod quelibet privata religio est singulariter per Spiritum Sanctum inspirata, ubi communis religio christiana non singulariter sed communiter inspiratur. Sed hic miror quomodo sompniat hic canis tam vigilans quod quelibet persona religionis 5 private a Spiritu Sancto singulariter inspiratur, cum | Fol. multi sunt ab exordio incarnatus diabolus peior quam 265 Scarioth. Si enim sua religio subiecta in anima a Spiritu Sancto singulariter inspiratur, tunc et ipsa anima, sed cum quelibet singularis religio sit a Spiritu 10 Sancto singulariter inspirata, quodlibet autem individuum communis religionis christiane est singularis religio, patet iuxta istud quod quodlibet individuum communis religionis christiane est a Deo singulariter inspiratum. Ideo dicit quidam quod non propter istas tres causas 15 mardosas dicitur sua vana religio privata religio, sed ideo quia privatur fundamento laudabili; loquor autem extense de privacione, et materia privatur forma quam nunquam habuit. Christiana autem religio (ut patet ex balbus huius canis et fide scripture) a Deo singulariter 20 inspiratur, sed timeo quod talis privata religio ex sua infeccione et reatu qui ipsam destruerent nimis generaliter obligat viatores.

SERMO XXXI.

Estote prudentes I^a Petri IV°, 7.

25

Prudence an
intellectual
virtue.

Secundum philosophos patet quod prudencia est quinta virtus intellectualis, dirigens homines quomodo debent in agilibus regulari; et ad exercitium istius virtutis movet Petrus sicut magister suus Christus Matth. X^o, 16: *Estote prudentes sicut serpentes;* necesse quidem est 30 viatorem quemlibet excitari. In ista prudencia tamen quilibet debet dupliciter progredi per viam satis ambiguam erumpnosam, primo imitando Christum in moribus secundum quod Christi dona exegerint et secundo procedendo successive usque ad diem Domini in quo 35 oportet omnem hominem sibi singulariter rationem tribuere, quomodo hic continue conversatur, et quo-

12. Cod.: communis religio. 16. Cod.: et idco. 26. Cod.: patet deest. 30. Cod.: Esto; ib. Cod.: est twice. 34. Cod.: Christi dona Christi exigent.

24. Dominica infra Octavas Ascensionis. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 302—305. 26. Cf. Trial., pag. 129, 132.

modo dona huius Domini secundum prudenciam dispensantur.

Cum autem sunt hostes tres anime et quilibet eorum habet suum exercitum, viatores continue debent vigilare.
 5 Cum enim nemo sufficit ex se ipso hostibus resistere et adiutorium divinum est presto pulsantibus, patet quam necessarium est istum spiritum continue postulare, ut.... nostrum dirigat ad portum salutis. Sed secundum Apostolum *qui filii Dei sunt hii spiritu Dei aguntur* (Ad 10 Rom. VIII°, 14) ideo precipit Paulus: *Sine intermissione orate*; et magister suus Christus precipit omnibus *vigilare*.

Tertia vero armatura tutissime defensiva contra hos insultus hostium est tunica caritatis; ideo tertio precipit Petrus quod *sint ante omnia mutuam caritatem in se 15 ipsis continuam habentes*. Et debet continuitas ista intelligi non quoad molem sed quoad tempus, cum valde periculose sit quod vians cum calidissimis hostibus continue invadentibus intrinsece quoad tempus quantumcunque sit inermis, specialiter cum armatura ista non 20 sit gravis vel frigida sed allevians ad beatitudinem et mitigans frigus diaboli. Debent autem viantes omnino semetipsos caritative diligere, cum sint caritatis filii qui debent in eodem exercitu contra cuneum diaboli se iuvare; quod si in veste dispari sint inducti sibi 25 ipsis contrarii, quis dubitat quoniam exercitus christianus stabit invalidus contra hostes? Ista ergo est vestis nupcialis, pro qua omnis prescitus in finali iudicio reprobat.

Et cum peccata sint vulnera quibus quilibet viator 30 cum hostibus vulneratur, caritas precipue habet hanc efficaciam quod operit istam multitudinem vulnerum contra iacula diaboli atque sanat; ideo Petrus revelans necessitatem huius vestis dat pro causa quod *caritas operit multitudinem peccatorum*. Nec oportet timere 35 instantias sophistarum quod si caritas operit multitudinem peccatorum, tunc ipsa peccata remanent, eo quod sub caritatis vestibus sunt celata, cum tamen secundum theologos sunt directe contraria et necessario mutuo se

Against spiritual enemies we have need of

1. prayer,

2. watchfulness,

3. charity.

Sins are the wounds these enemies inflict; charity covers and heals them.

3. Cod.: et deest. Addidi. 4. Cod.: debent deest. Addidi. 5. Cod.: se resistere. 8. Cod.: ut; sequitur lacuna. Ade: animum. 10. Cod.: cum (cu) intermissione; recte *sn* = sine. 18. intrinsece; Cod.: intersice sive intussice. Hic verbum excidisse appetet: pugnet sive dimicet. Fortasse legendum: invadentibus intersit. 25. quoniam. Recte: quin. 32. revealans; Cod.: imaculans.

10. I. Thess. V, 17. 14. I. Petri IV, 8.

expellunt. Constat quidem quod tam meritum quam peccatum remanere potest in suo fructu sive vestigio, quia aliter non diceret Evangelista quod *opera bonorum sequuntur illos*; nec aliter nominaret Apostolus fructus tam virtutum quam eciam viciorum. Remanet ergo post 5 remissionem reatus peccati quedam inclinacio vel promptitas ad peccandum, sicut et remanet pena peccati, et sic in istis peccatum remanet sed ad dampnacionem vel reatus imputacionem caritatis vestibus est opertum. Et per illas emplastrum sanans continue ab invasione 10 hostium est protectum.

4. Charity makes us hospitable,

most of all spiritually.

Et ex illa caritate fraterna quarto sequitur quod conviantes sint hilares *hospitales*. Non enim intendit Petrus quod quilibet viator obligatur ad capiendum peregrinum in hospicio corporali, cum Christus et sui 15 apostoli carebant propriis domiciliis, in quibus sic advenas hospitarent, sed obligantur active viantibus ad prudens corporale hospicium; vult Petrus quod omnes homines obligentur ad hospitalitatem spiritualem que melior est priori. Quis (inquam) excusare se potest | Fol. 265^a a vestibus anime vel eius hospicio, ne communicet cum fratre? et certum est quod de tanto ipsum peregrinum et fratrem in Domino magis egregie hospitat atque vestit. Aliter enim nec unquam doceret suam humanitatem atque apostolos deserere domicilia ac possessiones 25 omnimodas seculares. *Murmuracio* autem, cum contradicit elemosinacioni voluntarie, debet abici in hoc facto.

5. We are bound to distribute God's fides to our brethren.

Quinto necessitat ad ista racio fidei, supposito quod que habemus propter istum finem a Deo accipimus, 30 ut caritative administremus et communicemus ea cum fratribus. Ideo dicit Petrus: *Unusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes sicut boni dispensatores multiformis gracie Dei*, ac si diceret: Sicut unusquisque viator accepit a Deo multiplicita dona Dei, 35 que Petrus vocat gratiam, eo quod tam gratuitate sunt donata, et finis intentus a Domino est ut communione caritativa confratres ipsis participant: sint ergo illam administrantes prudenter cum fratribus, ne frustrent

6, 7. Cod.: promptas. 27. Cod.: elemosinacone. 28. Cod.: supposta; ib. supposito quod: hic aliquot verba exciderunt. Rectius leg.: Quinto necessitat ad ista racio fidei; fides quidem ... 33. Cod.: in deest.

3. Apocal. XIV, 13. 13. ib. 14, 32. I. Petri IV, 10.

(quantum in illis est) tam factum Dei propositum; et propter variactionem horum donorum vocat ea Petrus in communi *graciam multiformem*.

Et quia communis consistit sensibilis communicacio
5 fidelium in loquela, ideo Petrus dat pro regula quod
si quis loquitur, multis fratribus audientibus sive nullis,
quod tali prudencia dirigat linguam suam quod loquatur
quasi sermones Dei, id est, verba veritatis edificatoria
audienti. Et patet quod fratres seminantes mendacia et
10 predicantes ludicia notabiliter . . . mandat Petrus quod
quis ministrat in aliquo ministerio membra ecclesie,
ministret tamquam ex veritate quam administrat Deus.
Debemus ymaginari atque supponere quod Deus influit
virtutem ministrandi toti ecclesie militanti et quilibet

Prudence in speech.

15 minister illius ecclesie habet ex dono Dei partem talis
virtutis. Et ipse tamquam serra vel ministerium per
illam virtutem agitur, ut perficiat Domini voluntatem.
Et patet quam alienus a Petri sententia atque verbis
est stilos atque conceptus prelatorum hodie ecclesie.

Every minister should be an instrument to do God's will.

20 Quando enim vocant se non ad conceptum talem mi-
nistros ecclesie sed hii patres beatissimos habentes a
Christo plenitudinem potestatis et hii inferiores dicunt
se esse dominos redditum atque proventuum et, ut istud
nomen fiat solempnius, eciam episcopi vocant se suos
25 dominos, licet ministerium evangelicum pretermittant:
doctrina tamen Petri est *ut in omnibus honorificetur Deus* confitentibus se esse nudos ministros Dei abiectos,
licet acceptos per *graciam*, cum taliter fecit Christus.
Sed Antichristus et sui discipuli extolluntur multifarie
30 super ipsum.

Prelates claim power and possessions as their own.

Circa istius epistole sentenciam dubitatur utrum sit
prudencia ecclesie novas leges et religiones statuere
ultra legem et religionem simplicem christianam; et
patet ex sepe dictis oppositum. Nam prudencia viatoris
35 stat in mediis virtuose tendendi ad beatitudinem. Sed
illa securissime et potissime dotentur in legem et reli-
gionem Christi, igitur stulticia est ipsas dimittere et
novas atque ambiguas accipere. Et ista videtur sententia

Folly of introducing new laws and religions.

Sepe viatorem nova, non vetus, orbita fallit;

9. notabiliter. Adde: peccant; ideo mandat.
29. Cod.: ante Christus. 31. In marg.: Dubium.

19. Cod.: et stilos.
39. orbita = via publica.

et hinc creditur matrem ecclesiam non gignere post introduccionem istorum ordinum tot palmites in beatis quot genuit quando viabat solum secundum legem simplicem cristianam. Via enim illa adinventa est ut plurimum infundabilis atque incognita; nec dubium quin, 5 cum viator sit solum finite capacitatis cognoscendi et currendi per hanc viam, eius noticia ac sufficiencia occupata circa ista media novella ab occupacione media legis et religionis Christi quodammodo retardatur.

1. I am said to contradict Augustine, who says we add to the Gospel.

Sed contra istam sentenciam et raciones quas feci 10 in ista materia arguit multipliciter dominus niger. Primo quod contradico Augustino et experientie communi, cum Augustinus dicat (ut recitat XI° distinct. capitulo *Ecclesiasticarum*) et *plura adicimus* evangelio et per consequens licet addere alia super evangelium. Hic 15 notaret canis edentulus quomodo aliqua includuntur in evangelio explicite et alia implicite. Et ille inclusiones sunt satis equivoce; et tunc patet responsio ad argumentum monachi quomodo nunc procedit. Multa enim facimus que sunt illicita, sicut multa fecit Augustinus 20 de quibus penituit et postmodum retractavit, cum ut narrat beatus Possidonus de ipso, quando vidi contensiones inter discipulos suos et seculum circa paucas possessiones temporalium quas habebat, displicuit sibi quod illas acceperat. Quis ergo color in argumento 25 monachi: si multa adicimus evangelio, ergo bene? Sed supposito quod evangelio multa virtuose adicimus, patet quod hoc est licitum, quia dum implicita in evangelio tamquam fragmenta de quibus certi sumus patule explicamus. Sic enim fecit sanctus Augustinus | Fol. 266^a

The only lawful addition is explaining what was there implicitly.

et ceteri sancti super evangelio postillantes. Si autem quis, eciam angelus de celo, adiecerit leges vel religiones que nec in evangelio explicite nec implicite includuntur laborat circa leges iniquas et religiones vanas quas Isaias et Jacobus nobis notant. Ideo nisi quis fuerit 35 certus de plena inclusione sentencie que est in evangelio stultum videtur illam sentenciam expressare.

5. Cod.: quin deest. 13. Cod.: nec distinct. 15. Cod.: aliqua.
19. Cod.: quomodo non. 20. Cod.: illicia. 31. Cod.: postulantes.
33. Cod.: explicitatem nec implicitatem. 36. Cod.: est deest.

10. Cf. Fasc. zizan., pag. 239. 13. Cf. Decret. Prima pars, dist. XI, cap. VI: Sed et alia plura adicimus magnam quasi vim commendancia 20. Cf. S. Aug. Opp. II. Suppl. tom. X, pag. 273. Cf. Trialogum, pag. 414.

Per hec patet responsio ad secundam eius arguciam qua 2. My opponent tries to prove
nititur ostendere me contradicere michi ipsi, cum arguo
quod non licet novam religionem superaddere, eo quod
licet novam legem superaddere (ut suppono ex alibi de-
claratis). Patet solucio planior quam tunc dixi; nam reli-
giones iste private aliquid includunt de regula christiana
et aliquid superaddunt. Quantum ad illud quod includunt,
sunt licite et antique, quantum ad illud quod super-
addunt, si ipsum incorporant tamquam partem sue reli-
gionis et regule, si ipsum nec sit explicitum nec im-
plicitum in scriptura, manifestum est quod ipsum est
venenum et rethe diaboli, cum prudenciores doctores
quos ponunt fuisse de suis privatis ordinibus (ut Petrus
Comestor et beatus Bernhardus) dicunt quod ordo suus
15 et sua religio est idem qui fuit in ecclesia primitiva
(ut alibi diffuse exposui). Nam sapientes qui fuerunt in
ipsis ordinibus acceptarunt adinventiones adiectas tam-
quam peripsimata et ipsis ordinibus accidentalia et non
partes. Sed stulti sequentes plus apprecentur adinven-
20 ciones que quibusdam personis erant utiles quam regulam
evangelicam vel mandatum; unde stulte statuunt quod
quilibet persona talis ordinis tamquam partes eius
essenciales atque precipuas has observat, ut patet de
corporali habitu et ritibus deridendis.

25 Tercio arguit dompnus sic: Si observancia pure legis
evangelice per se sufficit ad salutem, tunc alie leges
private superfluunt. Si (inquit) hoc argumentum valeat,
tunc sequitur quod omnes libri Augustini et tota sen-
tencia mea quam scripsi superfluunt. Si (inquit) hoc
30 argumentum non valet, sequitur per idem quod argu-
mentum meum non valet.

Quoad istum obiectum patet quod dimittitur subiecti
constancia in minori qua capitur quod multe sunt
leges private que non sunt in evangelio, et tunc indu-
35 bitanter vere concluditur quod sunt superflue atque
false; et certum est quod sunt aliisque leges et religiones
huiusmodi; unde si Augustinus vel doctor aliquis scrip-
serit in logica, in philosophia vel theologia quamcunque
sentenciam que non sit fundabilis in scriptura, mani-
40 festum est ipsum de tanto errasse, cum secundum

That may be
lawful which it
is unlawful to
impose as
necessary.

That may be
lawful which it
is unlawful to
impose as
necessary.

3. He says if
the Gospel is
enough all laws
and my own
writings are
superfluous.

If they are
against the
Gospel they are
superfluous and
mischievous.

2. Ccd.: ostendere mihi. 5, 6. Cod.: religione. 18. Cod.: ipsi.
22. Cod.: quilibet. 25. In marg.: Responsio. 36. Cod.: alieque.

2. Fasc. ziz. l. c. 25. ibid.

Augustinum *si aliqua sit veritas, in hac scriptura invenitur*. Et ista est sententia Apostoli ad Galatas I^o, 8: *Si quis vobis aliud evangelizaverit quam evangelizavimus vobis, eciam si sit angelus de celo, anathema sit*; ubi patet quod Apostolus supponit evangelium suum includere 5 explicite vel implicite singulas veritates. Secundo supponit quod si quisquam evangelizat aliud quam ipse evangelizavit explicite vel implicite, tunc evangelizat errorem et heresim. Et istam fidem adiceret canis niger, antequam superflue et ydiotice multiplicaret tales ar- 10 gencias. Ego autem protestor, sicut sepe confessus sum, quod si quidquam scripsero vel dixero in quacunque sciencia, quod non sit fundabile in scriptura, illud dolenter revoco, confitens quod sepe erraveram; et rogo ut ecclesia illud habeat ut errorem; sed credo quod 15 nec in logica nec in philosophia nec theologia tociens infundabiliter erraveram a scriptura, sicut religiones novelle in suis adinvencionibus ac ritibus erraverunt. Ideo vellem quod ipsi supersederent ab illis, sicut ego propono supersedere ab erroribus philosophicis, quo- 20 usque ipsos fundaverint in scriptura.

4. He gives a
foolish
argument and
says it is
modelled on
mine.

The dog for a
while changes
into an ape.

Quarto arguit: Cum Deus per se sufficit creare mundum et non minus potens est nunc quam tunc fuit, ergo nunc alie cause secunde superfluunt. Talem (inquit) formam facio ego in fine tractatus tertii; ergo si illa 25 forma non valeat, nec mea valebit.

Hic considero quod ydiota propter zelum quem habet ad sustinenciam veritatis induendo formam simile exuit formam canis. Arguit enim per locum a simiali similitudine, quando latraciones canine sibi deficiunt. Prima 30 autem argucia non habet colorem licet forte ut alius frater suus ignorans vocem propriam prophetizet. Nam verum est (ut dicitur) quod multe cause secunde superfluunt, cum in cibis, in potibus et eduliis monachorum sunt superfluitates plurime, ut in fructibus ex eis genitis, 35 et cum omnes ille sint cause secunde superfluunt. Hoc

2. Cod.: Galatos. 7. Cod.: alias. 9. Recte: addisceret. 22. In
marg.: 4. 27. In marg.: Responsio. 33. Cod.: cause due.

1. Vide Trial. 64, 240, 379. 11. Cf. Protestationes multiples magistri Johannis Wycliff ap. Höfler, Anna von Luxemburg, Königin von England, Denkschriften d. k. Akademie der Wissenschaften, XX. Band, pag. 147—150. 22. Fasc. ziz., pag. 240.

autem non docet per unigeniti argumentum sed forte super hoc cespitat ut propheta. Si autem concluserit quod superflueret aliqua causa prima ad Dei creanciam, verum non concluderet; sed notaret ydiota quomodo 5 sunt quatuor genera causarum secundum rationem distincta. Deus autem per se causat, cum cuius causancia 'nulla creatura communicat. Notaret secundo quomodo per se quandoque dicit sufficienciam causacionis Fol. 266^b signate sine alio in eodem | genere adiuvante; et quando- 10 que dicit secundum logicos exclusionem alterius in quocunque genere concausantis. Primo modo Deus per se sufficit creare mundum et multa facere ad que habet ex se et per se sufficienciam, sed secundo modo dicit logicus (cui ego dissensio) quod Deus non sufficit per 15 se causare mundum, cum requiritur aliud concausans cum ipso, ut patet de mundi partibus que mundum materialiter sunt causantes, et de universalibus partibus quiditativis quas Deus preexigit concausantibus; cum secundum Auctorem De Causis *prima omnium rerum 20 creatarum est esse, et ante ipsum non est creatum aliud.* Notaret ergo monachus quomodo tota christiana regula et sua ficticia adinventa concurrerent in eodem genere attingendum. Et (ut sepe assumpsi) multi viantes attin- gerent hoc bravium brevius, compendiosius atque facilis, 25 ergo tradicio supercumulata est superflua atque stulta.

Quinto arguit dompnus sic: Cum observancia mandatorum per se sufficit ad salutem, tunc observancia consiliorum est superflua.

Sed miror qua fronte edentulus iste asserit hoc as- 30 sumptum, cum nedum ad salutem hominis multa alia preter istam observanciam sunt in aliis generibus requi- sita, sed in genere cause materialis ac efficientis, quod est idem cum genere observancie mandatorum, sunt multa alia requisita. Oportet enim quod beatificandus 35 operetur meritorie que operacio distinguitur ab illa observancia. Nec potest quisquam observare mandata nisi eo ipso observet consilia et multas alias circum-

causes.

5. He argues:
If it is enough
to observe the
command-
ments,
observance of
counsels is
superfluous.

One cannot be
observed
without the
other.

1. Cod.: argumenti. 3. Cod.: creanciam; cf. Serm. I, 174, l. 26; III, 11, l. 32. 26. In marg.: 5. 29. In marg.: Responsio.

19. Auctor De Causis i. e. Alpharabius. Cf. Trial., pag. 86.
Vid. Opp. B. Thomae Aq. Expos. in Librum de Causis, ed.
1592, fol. 2. 26. Fasc. ziz., pag. 240.

stancias laudabiles que distinguuntur ab observancia mandatorum.

6. He argues:
There is more grace than is
needful to salvation, so
the rest is superfluous.

Sexto arguit sic: Cum medietas latitudinis gracie per se sufficit ad salutem, sequitur argumento consimili quod totum residuum superfluit. Sed argucia ista 5 putrida collecta est antiquitus per summos ydiotas. Ymaginantur enim quidam eorum plus profundati in erroribus quod gracia componitur ex suis partibus intensivis, sed extendendo nomen gracie latitudinis ad quocunque donum Dei gratis datum se habens diffor- 10 miter quoad tempus vel subiectum, concedo gracie latitudinem, sic nulla pars eius per se sufficit ad beatitudinem, cum preter qualitatem oportet addi operacionem, perseveranciam et multa alia. Et cum quicunque beatus premiabitur secundum gradum quo 15 meruit, patet quod non est color: Si quis potest beatificari ad aliam beatitudinem inducendam; sed propter hoc superfluit. Sic enim et coloracius quilibet monachus et totus ordo suus superflueret, cum tota militans eccllesia potest plene et perfecte consequi beatitudinem 20 sine illo ordine vel aliquo monachali. Licet autem persona matris ecclesie posset esse plene beata sine istis privatis ordinibus, prosunt tamen per accidens matri nostre sicut diabolus, sicut monachus vere dicit: lex Christi, quantum est ex parte legis, est per se 25 sufficiens toti humano generi ad salutem. Si tamen hoc sit verum, ve illis qui addunt tradiciones frivolas tamquam leges, sicut religiones private spissim faciunt, per quas tradiciones lex Domini immaculata obscuratur, ignoratur et in effectu pseudodiscipulorum Antichristi 30 postponitur.

He adds that laws compel, but private orders induce to be good.

Sed addit monachus quod coaccio et instruccio sunt necessarie ad legem Domini addiscendam, et sic leges civiles sunt medium cogens fideles ad bonum tamquam medium timoris, sed privati ordines sunt medium amoris 35 inducens etiam ad bonum. Et sic multiplicitate prosunt matri ecclesie.

In ista nota verum assumitur, cum Spiritus Sanctus et sua mocio sunt media necessaria ad instruendum

3. In marg.: 6; ib. Cod.: beatitudinis; Correxi e Fasc. zizann., pag. 241. 4. In marg.: Responso. 6. Cod.: summas. 9. Cod.: ac latitudinis. 13. Cod.: beatitudine. 21. Cod.: cum illo. 30. Cod.: pseudodiscipulorum.

3. Fascic. ziz. 241. 32. ibid.

fideles quomodo et quantum debent agere pro beatitudine consequenda. Medium autem ad hoc stimulans est timor pene et amor premii, sed sui rubiginosi stimuli, licet prosint per accidens sicut omne peccatum, ante induc⁵tionem istorum mediorum ad profectum ecclesie neminem stimularunt, sed post per introductionem eorum sunt plures ad cursum vie ad patriam aliqui retardati et alii simpliciter impediti. Nec video quod ordo hodiernus monachalis vel alias privatus stimulet per amorem nisi ^{Modern orders do not stimulate by love.}
 forte carnales quorum Deus venter est et alias despicientes legem et media religionis simplicis christiane. Stulticia enim magna est onerari mediis inutilibus vel minus utilibus, mediis maxime necessariis a Christo traditis pretermissis. Nec multum excitat fideles quod ¹⁰ quidam qui volunt in religionibus privatis constare, servantes religionem Christi et defectus eorum arguere, incarcerantur horribiliter et longiori pena inaudita in seculo occiduntur. Ideo religiones iste private rubiginosa calcaria sunt timoris, et sic verum in fine annexetur, ¹⁵ sed impertinens est dicendum vel efficaciter invehendum.

SERMO XXXII.

Cum compleverentur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco. Act. II°, 1.

Y storia actuum apostolorum licet superflua vel super-
 Fol. 266^e ficialis videatur aliquibus, | est tamen necessaria, cum particularius instruit in Christo et suis apostolis quomodo debeamus ipsos in moribus imitari. Est autem dies Pentecostes dies quinquagesimus a resurreccione Domini et dicitur a *Pente* quod est quinque et *Coste* 30 decem. Et est hoc festum solempe exemplatum ex veteri testamento; patres enim illius testamenti celebrarunt festum proporcionabile in memoriam legis date in monte Synai (Exod. XX°); que lex dicitur data fuisse quinquagesimo die ab exitu de Egypto; et hinc in 35 Anglico dicitur hoc festum dies dominica sapiencialis, nam isto die effusa et confirmata est sapientia legis gracie per Spiritum Sanctum in corda discipulorum.

Derivation of Pentecost.

English name is Wit-Sunday: the Sunday of wisdom.

9. Cod.: stimilet. 20. Cod.: dicendis. 34, 35. Cod.: in angelicum.

21. In die sancto Pentecostes. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 305—307.

Miraculous character of the thunder. Narrat autem ystoria, cum Christi discipuli erant discipuli pariter mente et corpore, sonus venti quam tonitruus non terrens sed mulcens per Spiritum Sanctum qui est consolator cordium et spirans ubi vult ipsis discipulis in auditu sensibili apparebat et replevit totam 5 domum singulariter. Ex quo patet miraculum eo quod tonitruus communiter et distanter causatur in aere ex causa alia quam fuit loco eis conveniens, nec solum fuit locus ille repletus sono sed splendore insolito. Nam ignes lucentes apparuerunt spissim in aere quorum 10 fervor indicavit caritatem in apostolis, forma autem ignea indicavit noticiam disparum ydiomatum vel linguarum et lucencia indicavit undique claram noticiam in ambobus. Iste autem ignis sededit, id est, permansit supra singulos eorum secundum modum loquendi 15 Scripture Sedistis in Cadesbarne multo tempore, id est, mansistis; et (ut quidam reputant) illo modo sederunt apostoli in suo cenaculo vel stando vel genuflectendo vel Deum ut Spiritus Sanctus moverat adorando.

How the apostles spoke with tongues.

The one utterance was heard as different languages.

Illa autem stacio linguarum signat in discipulis firmatatem noticie et virtutis; et sic repleti sunt Spiritu Sancto in effectu. Quamvis autem Trinitas necessario sit ubique, dicitur tamen esse noviter vel singulariter, ubi taliter operatur in signo sensibili, ergo necessitatibus 25 sunt eloqui postquam sic repleti Spiritu Sancto, et hoc secundum diversitatem linguarum, ut auditorio fuit conveniens. Unde ad magnitudinem mirabilium non solum loquebantur isti illustres discipuli, intelligendo omne ydioma, sed distincte loquebantur simul in eodem aere 30 singulum ydioma. Nec oportet ex isto quod ille aer fuit simul et semel figuratus contrarie sive motus, sed quilibet de suo auditorio distincte audivit et noviter proprium ydioma. Sicut enim per rebellionem populi contra Deum divise sunt lingue (Gen. VI¹⁰), sic per unionem 35 populi in Deum per donum Spiritus ydiomata sunt unita, sic quod ex eodem materiali vocis per illustra-

2. recte: venti tamquam. 8. Cod.: ut solum. 10. Cod.: lucetes.
 11. Cod.: farvor; ib. caritatem deest. Addidi. Cf.: The seconde signe of this miracle was of the substance of fier, that bitokned, that thes apostles weren ful of charite to speke. 11, 12. Cod.: forma autem lignea.
 12. Cod.: disparum. 14. Cod.: cedit. 15. Cod.: secundum deest; addidi.
 16. Scripture; sequitur lacuna. 18. Cod.: senaculo. 29. Cod.: illustri.

2. Act. II, 2. 4. Joh. III, 8. 16. Deut. I, 46. 22. Act. II, 4.

cionem internam dispariter conceperunt. Ad quod manuduci potest experimentator quod eodem sono campane vel alterius sonorici videtur diverse motis quod aliter loquitur vel sonorat; et ita Spiritus Sanctus movebat 5 animas auditorii eundem sonum dispariter intelligere, cum instruccio intrinseca fuerat variata. Et sic sepe per inmocationem maligni spiritus plures demoniaci sunt seducti. Et illa operacio interna que sic sonat in bonum, dicitur Spiritui Sancto conveniens.

10 Viri quidam religiosi ex genere primo Judei qui ex captivacionibus plurimis in nacionibus sunt dispersi venerunt peregre in Jerusalem ad istam festivitatem. Erant autem Judei plurimi sepius captivati (ut patet IV. Reg. . . . , per Salmanazar). Judei ergo captivati 15 per regem Caldeorum propter affectionem possessionum et filiorum multi non redierant Jerusalem (ut patet I^o Esdre). Et sic de multis captivatis per Antiochum regem Grecorum (de quibus I^o Macchabeorum). Horum autem plurimi venditi sunt diversis nacionibus in quibus didi- 20 cerunt linguis dispares et nomen nacionis proprie contraxerunt.

Facta autem hac voce miraculosa tamquam tam apostolorum quam aliorum fidelium assistencium Deum cordate laudancium pre magnitudine miraculi, dum 25 tamen prius non audiebant loqui, convenit multitudo predicta peregrinorum et mente confusa est, eo quod irradabantur per voces proprias Galileorum quos noverant audire distinete quilibet linguam suam. Et narrat naciones septemdecim; Judei namque secundum partes Judee 30 diversas dispariter formant voces, ut patet de Petro, cuius loquela manifestum se fecit quod fuerat Galileus, et hinc Juda bis inseritur. In istis autem linguis aliqui sunt plus diversitati, ut Judei et Romani; aliqui minus propter regionum propinquitatem, ut habitantes Meso- 35 potamiam (que est pars Sirie) et Judei; aliqui vero minime variantur, ut incole eiusdem regionis propter diversitatem inter Austrum et Boriam vel alium locum eius. Judei vero vocantur specialiter illi de tribu Juda

How the Jews were scattered abroad and took the language and name of the nations with whom they lived.

The various languages that were heard.

3. Cod.: sonorisi; ib. an diversimodis legendum? 6. Cod.: intrinsica.
10. Cod.: quidem. 14. Reg. sequitur lacuna. 20, 21. In cod.: et nomen accio (sic) proprie contraxerunt. Hic locus corruptus est. 22. Cod.: ac voce. 27. Cod.: Gallorum. 30. Cod: format.

14. IV. Reg. 17, 3, 18, 9. 22. Act. II, 6. 32 bis inseritur.
Cf. Act. II, 9, 11.

et Proselyti illi qui de gentilitate ad Judaismum sunt conversi, ut communiter fiunt fratres.

Fuit autem duplex causa huius auditus mirabilis, primo quia tam | miraculose et tam dispariter sunt locuti in linguis tam variis, secundo quia tam sapienter et profunde de scripture subtilitatibus sunt locuti; verumptamen inter audientes aliqui sinistre conceperant ut Judei perfidi, incolentes Jerusalem. Hii enim nec sensum conceperant neque miraculum, sed interpretati sunt *istos Christi discipulos ex ebrietate meri stolidi balbutire.* Sed Petrus tamquam vir auctoritatis et alii Christi apostoli declararunt Jerosolymitis ex fide scripture prophetice quod sic ex spiritu Domini sint locuti. In Jerusalem quidem viguit testamentum vetus tam secundum legem Mosaycam quam secundum partes ystoricas quam eciam prophetarum. Et nota quod evidencia Petri non est demonstracio infideli, licet sit fidelibus satis certa; et consimili evidencia ostenditur ex evangelio Marci ultimo cum facto notorio. Et multi prelati sunt communiter infideles. Nam Christus dicit quod signa eos qui crediderint in evangelium hec sequentur: *In nomine meo, inquit, demonia eicient;* et sic de quatuor aliis signis sequentibus.

Prelates should cast out devils, but cannot, even from themselves.

Et cum oportet illa signa impleri ad sensum aliquem in quomodounque conversis ad Dominum, patet quod oportet in factis prelati, si perfecte crediderint in evangelium et legitime sint conversi, ista signa impleri et specialiter signum primum. Sed illi nec evangelizando eiciunt demonia a suis fratribus nec eciam a se ipsis quod primo et principaliter facerent.

The devil mammon possesses them.

Sed secundum evangelium sint fideles: cum enim sint septem maneries demonum incitantes homines ad septem peccata mortalia, ut spiritus superbie, spiritus avaricie atque luxurie et sic de aliis incitantibus homines ad peccata ad que ipsos concipiunt plus proclivos, nō temus si spiritus avaricie que mammon dicitur a prelati nostris atque religiosis exhinc expellitur. Et cum signis sensibilibus ac fidei scripture credi debeat, patet ex maioritate sue avaricie quod non sunt conversi. Et utinam convincentes in foro humani iudicii accusatos

1. Cod.: Proselti. 4. Cod.: dispariti. 22. Cod.: sic deest.

10. Act. II, 13. 21. Marci XVI, 17.

suos de crimine luxurie, heresis vel quocunque alio tam evidenter convincant dampnatos suos quos iudicant, sicut populus potest ipsos convincere ex infidelitate et perversione ad mammonem. In illis autem que oportet esse mundo, ut virtutibus, potestate atque noticia, simulant sanctitatem, dicentes quod habent plus potestatis quam Petrus vel alias Christi apostolus, eo quod absolvunt a pena et culpa et facientes miracula multa abscondita dant ampliores indulgencias quam aliquis

They claim a power beyond Peter's; that of absolution.

10 apostolus unquam dedit; sed in ista seduccione Antichristi oportet fidelem notare opera Christi cum fide scripture et ex eorum operibus quoad Christi similitudinem ipsos cognoscere et non ficticias miserabiles ac infundabiles ultra Judeos imponentes ebrietatem
15 Christi fidelibus omnino contempnere.

Circa hanc epistolam dubitatur (ut sepius) si religiosi nostri privati ut sic a religione Christi degenerent et sint ut sic per consequens infideles, et (ne equivocatio fiat in termino) intelligendo per religionem presentem

Doubt, whether the members of private orders are infidels.

20 privatam, que supra religionem Christi superaddit adiunctiones humanas infundabiles in scriptura vel partes essenciales religionis aut ordinis velut proprietates inseparabiliter consequentes ad perfectionem ordinis generaliter observandas, et scrutetur theologus etiam ab illis privatis ordinibus que requiruntur et sufficient ad individuationem vel speciem illorum ordinum et generaliiter hec duo inveniet in cunctis privatis ordinibus homini occultata; occultata dico quia professores illorum ordinum nec audent nec sciunt illa detegere vel sciolis publicare.

They will not declare what is the essence and distinction of their orders.

25 Si enim verum sit (quod dicit monachus) omnes privatos ordines tam possessionatorum quam mendicantium non differre in specie, unde habebitur differencia quod illi ordines differunt specifice a religione apostolica vel communi simplici christiana? aut quare non diceret
30 quis probabiliter quod sicut ordo canonicorum et monachorum incipit temporibus apostolorum, sic ordo Fratrum incepit eodem tempore et non fuerunt in aliquo apostolo sed a solo Domino confirmati, licet illi ordines longe posterius inceperunt esse monachorum et canoniconum et per multos annos posterius inceperant esse Fratrum. Ordo enim per accidens est talis nominis.

A monk says all the orders are essentially the same.

What then is the distinction from the common Christian religion?

5. Cod.: ab ut virtutibus. 16. In marg.: Dubium. 28. Cod.: homine.
27, 28. Cod.: homini occultata dico. 29. Cod.: sciunt; nec deest. In marg.: i.
30. Cod.: omnes. 38. apostolo; cod.: app^{to}; ib. Cod.: conformati.

Why do they
dispute with
each other?

Similiter, si omnes isti ordines tantum convenient; quomodo variaretur tantum contencio inter dictos ordines de antiquitate et novitate, quod unus eorum per papam et alius non adeo confirmatur, ab uno eorum licet ad alium ut perfecciorem procedere, non econtra. Si enim ⁵ solum differunt secundum maius et minus que non variant speciem, quomodo non in ordine quorumcunque possessionatorum vel mendicantium contingit in eodem ordine in numero esse personas secundum maius et minus adeo variatas, et sic eadem persona ¹⁰ foret qualiscunque ordinis possessionatorum vel mendicantium, cum non ex opposito distinguuntur.

In truth they
are divided,
since a
difference in
accidental
forms may
change species.

Similiter, si omnes illi sint eiusdem ordinis et regule apostolice simplices professores, quomodo non apostatant a suo ordine vel ab apostolis tantum degenerant? ¹⁵ Tenetur enim communiter quod variando a populo vel econtra ^{Fol.} apostatatur ab ordine; et sic de conversacione ^{267*} in populo extra claustrum. Et ita de multis accidentalibus que longe minus facerent ad variandum speciem quam universacio omnium claustralium facit ad vari- ²⁰ andum speciem vite eorum a vita apostolica et obligari ad privatum prepositum vivendo secundum eius obedienciam, obligari ad claustrum vivendo secundum observanciam talis loci et obligari ad privatas observancias longe plus faceret ad distincionem specificam ²⁵ religionis talis private ad religionem apostolicam quam facit qualitercunque distincio ordinum privatorum vel ordinis cleri ad ordinem laicalem.

Istam materiam videret theologus tractando eam profundius et responsionem scioli adversarii audiendo. ³⁰ Modica enim variacio in formis accidentalibus mutat speciem, ut patet de numeris, de figuris, de proportionibus; quare ergo non sic in religionibus, cum sint forme accidentales que personis tam accidentaliter inexistunt?

Nothing that is
not founded in
Scripture can
constitute a
true religion.

In ista materia alibi dixi diffusius quomodo nulla circumstancia que non est implicite fundabilis in scriptura constituit aliquam religionem vel ordinem laude dignum. Sed catuli ceci nolunt videre distinciones

35

1. In marg.: 2. 4. Recte: ut . . . liceat. 5. Cod.: profectorem.
10. Cod.: varietas. 13. Cod.: in marg.: 3. 28. Ad ordinem twice.
29. In marg.: Responsio. 36. In marg.: Conclusio.

1. Cf. De Fundatione Sectarum, Pol. Works, pag. 25 et seqq.

atque sentenciam per quas sue argucie deliterent et forsitan in penam peccati mei hoc evenit. Sepe enim tractando istam materiam absconderem veritatem, nunc equivocando, nunc ipsam sub communi involucre ab-
 5 scondendo, et nunc veritatem pusillanimiter reticendo,
 vel propter superbiam vel propter adiutorium ordinis quem non adeo impugnabam, vel propter timorem servilem, cum in caritate evangelica non tunc adeo sum accessus. Sed Matthei V^o, 3 scribitur: *Beati pau-*
 10 *peres spiritu*, et Jeremie XVII°, 5: *Maledictus qui con-*
fidit in homine, et Matthei X^o, 28: *Nolite timere eos qui occidunt corpus* etc.

I have not declared this truth as I ought and have been misunderstood even by my friends.

Amplius autem cum Dei adiutorio propono planius sensum catholicum quem dederit Deus declarare. Sed
 15 quod magis molestat me, amici mei karissimi cum quibus sepe communicaveram sensum Dei, vel sinistre vel imperfecte reportant sentenciam promulgatam. Dixi enim sepe quod universalia legum hominum, immo ipse leges hominum, sunt veritates eterne in scriptura planius
 20 implicate, sicut est ista: Perturbans rempublicam sensibilius est racionabiliter puniendus. Et sic de multis aliis principiis legum civilium, que leges non possunt iustificari nisi ab eternis principiis et per se necessariis oriorentur; leges tamen humane non sunt vere generaliter
 25 quoad tempus et nimis generaliter quoad populum applicandum. Patet quod adinvenciones sue que sunt leges inique se exorbitant a tramite veritatis. Nec unquam dixi quod omnes leges hominum sunt inique vel quod nulla principia legum hominum sunt veritates
 30 eterne sed plane oppositum. Si autem placet equivocanti restringere leges hominum ad tradiciones iniquas, non est vis quoad sentenciam. Leges autem universales hominum sunt inique vel plurimum defective, quia licet nunc ex sua universalitate non eveniat nocumentum,
 35 novi tamen casus crebro emergunt ex quibus cum sua universalitate stante fit iniusticia. Et tales casus politici non considerant in sua instituzione primaria, et sic dixi quod lex in sua generalitate est veritas directiva hominis ut debite serviat Deo suo, et hoc genus legis est
 40 generaliter lex divina cuius una pars in scriptura sacra

Whatever in human law is true is implied in Scripture.

I have been falsely reported to say that all human laws are wicked.

Law is truth directing man how to serve God.

6. Cod.: adiutorii. 14 and 16. sensum corr. in marg.: Cod.: (extinct) secundum. 17. Cod.: vel implete. 26. Cod.: que sunt twice.
 36. Cod.: poletici. 39. Cod.: servat. In marg.: Quid est lex.

Part of it lies absconditur. Et applicant explicite, ut debite serviant hid in Scripture and when explained, this is human law. Deo suo, sunt heedem leges humane et sub eodem nomine sunt equivoce leges aliquando nuncupate que sunt leges inique; earum tamen iniusticia nunc percipitur in republica et nunc latet, ut ponitur pro lege regni Anglie quod quicunque episcopus vel prelatus dotatus vel mendicus de religionibus privatis incarceraverit suum obedienciarium, rex et regnum ratificabunt incarcerationem huiusmodi et auctoritative ac defensorie approbabunt. Nec dubium quin illa sit lex periculosa some laws are called laws although unjust, such as that ordering imprisonment of the excommunicate. et iniusta ac radix perturbationis regno et seminarium in iuriie faciente; et ita est de legibus multis papalibus, ut patet De Maioritate et Obediencia, capitulo *Solite*, De Penitenciis et Remissionibus, capitulo *Omnes utriusque sexus*. De Ritibus, capitulo *Si duobus* in Sexto cum multis similibus.

It is defended on the ground that the prelate is supposed to excommunicate justly.

Supponunt autem maiores politici fundamentum nimis putridum, inficiens facta sua quod non debet supponi prelatum excommunicare vel incarcerare suum obedienciarium nisi iuste; idem est illud supponere et supponere quod sint impeccables sicut Deus. Quandoque autem ex iusta radice de tali lege bonum evenit et iusticie complementum et alias crebrius venit malum; et quo | ad leges papales supponunt quod papa generaliter tamquam persona impeccabilis interpretetur legem ultra suam generalitatem, ut exigit iusticie complementum; quod cum sit falsissimum, patet quod foret expediens et debitum de Dei iusticia quod nulle leges huiusmodi statuantur; et sic est de religionibus nostris privatis.

This implies that prelates are impeccable.

My opponents attempt a 'reductio ad absurdum'.

Ulterius quantum ad questionem qua queritur an quatuor libri evangeliorum per se sufficiant ad regimen ecclesie pro quoquaque tempore sui lapsus; si sic, videtur quod superaddicio apostolorum in epistolis suis canonicas ad ipsos quatuor libros sapit peccatum tamquam superflua, sicut in tribus evangelii Marci, Luce et Johannis per ordinem superadditis evangelio Mathei, et per idem omnes postillaciones sanctorum et leges ecclesie

1. Cod.: absconditas. Hic aliquot verba desunt. 3. Cod.: sut equivoce; ib. lege aliquo. 14. Cod.: capitulo deest; ib. in marg.: Fundamentum suum. 15. Recte: De Appellationibus in Dec. Greg. IX° vide infra. 30. In marg.: Questio notanda. 35. Cod.: Johannes.

13. Decretal. Gregor. IX, lib. I, tit. XXXIII, cap. VI. 14. ib. lib. V, tit. XXXVIII, cap. XII. 15. ib. lib. II, tit. XXVIII, cap. VII. Cf. Trialogum, pag. 427.

forent superflue et inique, vel aliter non est dicenda quare generaliter leges humane et religiones private forent superflue.

In ista argucia blasphemie simiales similitudines sunt assumpte, dum per locum a mardosa similitudine sic arguitur: Auctores fidei scripture paulatim addiderunt codices ad utilitatem ecclesie et veritates prius absconditas explicarunt, ergo per idem licet doctoribus, papis et aliis regnicolis leges superaddere sine fine. Capi namque debet ut fides (sicut docet Augustinus) quod scriptura sacra sit ut sic infinitum maioris auctoritatis quam sunt ut sic leges alie; consequenter et sic necesse fuit pro regimine ecclesie et a Sancto Spiritu ordinatum quod tali tempore et tali mensura sint codices fidei scripture taliter publicate; ideo ille qui arguit: ergo per idem debent leges et scripta sequencia secundum suum ordinem publicari, in casu quo stulte credit sue argucie se ipsum seducit ut infideli deterior; scripta autem sequencia nunc proficiunt et specialiter si pure sapiunt legem Dei et nunc officiunt retardantes, et eo specialiter quod declinantes ab operibus legis Dei deficiunt a regimine Spiritus Sancti, sicut oppositum contingit in ecclesia primitiva. Ideo videtur michi quod stante eternitate legis vive novi testamenti non obesset sed proficeret quod multi codices et multe scripte sentencie sint destructe, sic tamen quod sacerdotes imitantes Christum in moribus evangelizent efficaciter veritates evangelicas scriptas in libris suis interioribus. Ad quantum autem terminum hoc foret expediens et non ultra non est nobis discutere sed illis qui sunt ad hoc a Spiritu Sancto specialiter illustrati. Hoc tamen possimus statim cognoscere quod propositis duabus viis disparibus debemus meliori intendere et sic, cum melius sit operari et predicare populo viva voce quam multiplicare tot codices, muta taliter invenire. Dimittamus hoc secundum et priori diligencius innitamur et sic supplicatis erroribus non multiplicemus signa talia inanimata sed ex auctoritate scripture sacre talibus erroribus vivis vocibus obviemus. Unde instinctu diaboli generacio adultera querit signa huiusmodi, multiplicando

They do not understand the difference between explaining old laws and bringing in new ones.

There are many books that might be destroyed without loss.

Preaching better than copying books.

4. In marg.: Responsio. 20. Cod.: sapiant. 34. Cod.: et predicare twice. 36. Cod.: invitamur.

9. Cf. Trial., pag. 239.

codices, basilicas et alias novitates in signis mortiferis ac religionibus evangelico opere pretermissio. Conceditur ergo quod post evangelium Matthei necesse fuit (quia ordinatum a Sancto Spiritu) ut tria sequentia evangelia adderentur et post illa omnes epistole apostolorum 5 canonice ac actus apostolorum cum Apocalypsi, et cum Spiritus Sanctus non ultra progreditur, ibi siste. Si autem ex fide Spiritus Sanctus docuerit homines postillare, admittant quibus fit talis revelacio postillaciones huiusmodi; et sic de aliis factis ecclesie militantis. ¹⁰

God gave truth
and law in due
measure.

Credimus autem ex fide quod licet tota veritas et lex Dei sit in prioribus scriptis evangelice implicite, Deus tamen eternaliter ordinavit quod sint secundum illam mensuram adeo implicite. Et cum Deus posuit omnia opera sua in numero, pondere et mensura, ¹⁵ Antichristus cum suis discipulis fabricat cotidie novas scripturas quas dicit equivalere scripture sacre vel ipsam superaddere, ac si vellet constituere novum mundum. Verba autem Christi superant in mensura, numero et pondere fabricam huius mundi; et sic de omnibus ²⁰ notulis quas omnes instituendo inserunt vel novas regulas fabricando vel novos ritus aut fabricas faciendo vel quicquid aliud mundiale secundum mundanam sollicitudinem providendo. Si in clericis, sapit substraccionem predicacionis vel implecionis operis legis Dei et de tanto ²⁵ superfluit tamquam culpabile, et sicut ista regula extinguqueret sollicitudinem temporalium in possessionatis ut in secularibus et clericis, sic extinguqueret mundanam sollicitudinem in quibuscumque collegiis secularium vel claustralium qui propter ocupacionem in talibus super- ³⁰ fluis ab opere evangelii ociantur. Et sic considerante prudenter Christi discipulo post complecionem scripture ut mundi fabrica utatur illa pro regula sui operis et extinguat quantum sufficit novas species ordinum vel scripturarum | que non elucidant atque facilitant ex ^{Fol.} ^{267^c} complecione operis legis Dei ad eius sufficienciam declarandam; et ita sicut carnalis copula extra matrimonium vel intencionem procreacionis ad constituendum seculum est dampnabilis nobis lapsis, sic quodammodo sentit catholicus de scripturis. Multi enim fornicantur ⁴⁰

2. Cod.: evangelicis.
ib. Cod.: et deest.

6. Cod.: Apocolypsi.
34. Cod.: continguat.

25. Cod.: opere;

13. Cf. Trialogum l. c.

superbe cum ipso diabolo, scripturas vel regulas impro-
vide statuendo et de possessione civili specialiter in
clericis providendo, et sic licet post lapsum debeat
ecclesia a modo vivendi in statu innocencie variare,
5 non tamen debet secundum instrucionem Antichristi
sed legis Christi prudenter hoc facere in mensura.

We vary more
than we need
from the state
of innocence.

SERMO XXXIII.

Vidi hostium apertum in celo. Apoc. IV°, 1.

Cum exposicio huius libri requirit revelationem novam,
10 similem quam Johannes habuit, que revelacio commu-
niter postillantibus est absconsa, grave videtur michi
ignaro huius scripture sentenciam sompniare; ideo quid-
quid in expositione ista dixero, dico non diffiniendo
vel temere asserendo, sed tamquam probabile si placeat
15 ipsi Deo. Tenetur enim communiter quod Johannes in
Apocalypsi scribit sompnum ymaginarium, cuius inter-
pretacio illi qui ipsam noverit statum militantis ecclesie
abhinc usque ad diem iudicii in maioribus mentibus
indicaret. Et sic est Apocalypsis sextiperta cum suis
20 incidencis; quarum prima pars tractat de persecione
martirum, que Psalmo vocatur *timor nocturnus*;
secunda tractat de heresi que propter verba acuta et
subtilia, violancia in ecclesia lucidata dicitur *sagitta
volans in die*; tercia tractat de symonia, que dicitur
25 *negocium perambulans in tenebris*; quarta tractat de
Antichristo, qui est *demonium meridianum*; quinta de die
iudicii et sexta de statu ecclesie triumphantis.

Difficulty of
expounding the
Apocalypse.

Sixfold division
of the book.

Ista autem epistola inculcat quomodo militans ecclesia
serviendo celesti ecclesie gloriosius regulatur. *Vidit itaque*
30 *Johannes ymaginarie hostium apertum in celo*, per quod
signatur scripture sacre sentencia fidelibus viantibus
reserata ad modum loquendi Apostoli *Ostium mihi
magnum apertum est*, et ad modum loquendi evangelii
Luce XI°, 7 *iam ostium clausum est*. Scriptura autem
35 et specialiter evangelium est *celum*; ut ergo tota scrip-

How gloriously
the true church
is ruled.

11. Cod.: a postillantibus. 17. Cod.: noverint. 19—20. In marg.:
Apocalypsis est sextiperta. 1, 2, 3, 4, 5, 6. 21. Psalmo sequitur lac.
in cod. 22. Cod.: accita. 27. Cod.: pro indm. 31. Cod.: sentenciam.
32. Cod.: Apostoli; sequitur lacuna.

7. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 308—312.
In die Sanctae Trinitatis. 21. Ps. XC, 5. 23. ib. 6.
25, 26. ibid. 32. I. Cor. XXI, 9.

The voice calls tura dicitur mundi fabrica, *vox* autem *primo* vocantis us to the study of Scripture. angeli est minister triumphantis ecclesie ad sensum scripture debite incitantis et signanter notatur in *tuba*, sed Spiritus Sanctus in ipso loquitur scripture sententiam. Oportet autem exponentem scripturam debite esse 5 alienatum a seculo et ad angelicam vitam *ascendere*. Et tunc in ipsa intelliget eventus ecclesie quos oportet cito fieri, cum omnia que eveniunt aut bona aut mala a Deo necesse sibi eveniunt.

The throne is the place of the Trinity and of Christ's humanity.

Et statim talis tactus ab angelo per Deum prius 10 tangentem sit in sompno vel spiritu, dimittendo omnem vitam temporalem ac negocia secularia in celestibus conversando. *Sedes autem posita in celo* est locus debitus Trinitati et humanitati Christi totum mundum et specialiter ecclesiam regulantis. Hec autem *sedes* indicat 15 in Deo summam et iudicariam potestatem, supra quam sedem Trinitas sedet immobilis; cuius maiestatem, quia lingue ipsam balbuciunt, non in ista revelatione Johannes singulariter nominat, sed quia ex effectibus habemus de Deo scintillam noticie, ideo Johannes describit colorem 20 duplicum in sedente: *Aspectui autem dicit esse similem lapidis iaspidis et sardinis*, quia Deus in essentia sua non est hic a nobis noscibilis, sed noticia de ipso quam hic habemus est simul *aspectui coloris viridis*, quia oculum interioris hominis letificantis, eo quod Deus est 25 benevolus et misericors retributor hiis qui fideliter serviunt sibi. *Aspectus autem lapidis sardinis* qui rubeus dicitur notat in Deo vindicativam in hiis qui proditorie sibi serviunt hic in via. Istam autem noticiam oportet viantes primo ex fide habere de Deo, ut dicit Apostolus 30 Hebreorum XI°, 6: *Accedentem ad Deum oportet credere quia est et retributor bonorum sit.*

The Jasper (green) and the Sardine (red) indicate God's mercy and His wrath against the wicked.

Iris autem que erat in circuitu sedis, ac si quis colorem smaragdinum inspicret, signat quomodo Deus in circuitu omnium suorum operum miscet misericordiam 35 cum severitate iusticie. Sicut enim iris est signum federis inter Deum et terram (ut patet Genesis IX°), sic color puniceus superior et color viridis inferior impressi in exaltacione aerea et aquea, indicant temperatam et

1. Cod.: mund. 6. Recte: ascendentem. 8, 9. Cod.: evenit.
13. Cod.: po^u in celo. 19. Cod.: nominatur. 20. Cod.: sintillam;
ib. Cod.: describit. 21. Cod.: similis.

mitigativam regulacionem ecclesie factam a Christo Deo et homine qui est singulariter caput eius. Unde sicut apparentibus duabus iringibus color viridis inferiori est superior et amplior ex aqueitate duplice, sic Christus 5 post incarnationem agit misericordius cum sua ecclesia
 Fol. quam egit in veteri testamento. Nec oportet quod in 267^a istis exemplis sit similitudo omnimoda, cum impossibile sit Deum ad extra agere nisi simul agat misericorditer atque iuste. Rationes tamen sicut colores iridis sunt 10 distincte.

Quod autem Johannes *vigit viginti quatuor sedilia in circuitu sedis Dei*, signat universitatem positionum superiorum fidelium in ecclesia militante, sive sint persone simplices sive persone ex multis episcopis aggregate. 15 Sic enim David ordinavit XXIV sacerdotes maiores successive ministrantes in templo (ut patet I. Paral. XXV°), et notant arsmetrici sensum mysticum secundum proprietatem huius numeri, sicut ille numerus est superficialis resultans ex ductu quaternarii in senarium, sic 20 singuli superiores prelati ecclesie debent habere secundum sensum quadruplicem scripture scilicet literalem, moralem allegoricum et anagogicum iuxta convenientiam status vie et numeri senarii perfectum sensum licet superficiali aut tenuem de scriptura. Et sicut immediate 25 post illum numerum sequitur numerus quadratus resultans ex ductu quinarii in se ipsum, sic immediate post istam viatorum noticiam resultat perfeccior pro statu patrie que fit ex ductu Trinitatis et diversis nature in Christo sine aliquo superfluo vel diminuto. Et ita viginti 30 quatuor istorum sedulium vacuitas attestatur super sterilitatem ecclesie militantis. Quamvis autem ecclesia submersa in temporalibus non considerat istum statum, tamen ordinata in priori pauperie et elevata in celum quo Christus ascenderat videret quod status iste episcoporum foret infinitum perfeccior quam status cesariorum ad inferius suos trahencium quantumcunque in temporalibus sint dotati; illi enim seniores sedentes super tronos illos *vigit viginti quatuor* forent maturi in moribus, quia in sciencia divina populo seniores, et propter

The 24 elders signify the leaders of the faithful.

Mystical meanings of the number twenty four.

1. Cod.: regracionem. 15. Cod.: sacerdotes. 19. Cod.: cenarium.
 21. Cod.: quadruplicem. 23. Cod.: cenarii. 28. diversis. Cod.: diu'c'.
 Rectius: et divine. 39. Cod.: pp.

11. Apoc. IV, 4. 21. Vide supra Serm. XXII. 37. Apoc. IV, 4.

tronos forent ipso alciores ad sensibilius attrahentes in via spirituali qua secundum ordinem Christi sunt positi stabiliter insidentes. Prelati autem cesarii habentes tronus suos subitus terram et non in circuitu sedis Dei trahunt conversantes superius ad infernum. 5

They are
clothed in white
as being pure
from the world,
the flesh, and
the devil.

Sunt autem isti viginti quatuor de ordinacione Christi *vestimentis albis circumamicti*, quia mundicia quoad carnem, mundum atque diabolum habent vestes anime a macula reservatas. *Corone autem auree* istorum viginti quatuor seniorum sunt victorie laudabiles ab ipsis hostibus 10 et rutulantes sapientie quibus ducunt ad patriam gregem suum. Nostri autem prelati carentes ipsis coronis stercorebus temporalium sunt ornati. Et de trono Dei per istos tronus viginti quatuor procedunt hec tria per ordinem *fulgura, voces, tonitrua*. Fulgura sunt miraculorum 15 corruscaciones, voces sunt sancte et mulcentes ad amorem patrie exhortaciones, sed tonitrua sunt terrificae predicationes de die iudicii et pena perpetua infernali. Quamvis autem Johannes vidi hec tria de sede Dei veniencia per ista sedilia, quia tamen modo sunt loca 20 vacua, nec Johannes nec eciam ipse Christus videt modo per ipsa sedilia currere ista tria, licet Johannes viderit quod in desperatis sedilibus bassioribus quoad seculum, sed alcioribus quoad Deum ista rutulent, prioribus et viginti quatuor sedilibus terremotu submersis. 25

Now their
places are
vacant.

The seven
lamps indicate
the whole body
of the blessed.

Septem autem lampades ardentes ante tronum intelliguntur universitas spirituum beatorum parata ad Dei beneplacitum in militante ecclesia exequendum. Iste autem lampades sunt semper plene devocione, caritate et gracia ac semper ardent illuminantes et accendentes 30 duplarem naturam ecclesie militantis. Quia autem permanent iam secundum situm temporalem pro suo officio, ideo fixi in celis sunt ut lampades sive sedilibus in aere dependentes.

The crystal sea
a sign of
baptism.

Quarto autem vidi iste propheta *mare vitreum simile cristallo*, per quod signatur res sacramenti baptismatis, cuius caracter tamquam cristallus indissolubilis est virtus baptismi indelebilis, licet hoc mare in tribulacione frangi poterit tamquam vitrum. 35

9. Cod.: viginti deest. 19. Cod.: se sede. 22. Cod.: sedulia.
28. Cod.: exequendam.

Quinto vidit *quatuor animalia in medio et in circuitu sedis Dei*, quia, cum anima sit ubi afficitur, quatuor evangeliste tam intellectu quam affectu occupati circa Christi divinitatem atque humanitatem possunt singula-
5 riter et quadam proprietate in ipso existere; sedes autem ista non potest esse vacua. Ista animalia sunt plena oculis, quia habent plenam noticiam omnium preteritarum veritatum ac eciam futurarum.

The four
beasts, the four
evangelists,

Primum autem animal simile leoni Marcus dicitur et 10 consequenter Lucas, Mattheus et Johannes. Iustum autem ordinem innuit potencia, sapiencia et benevolencia deitatis, cum Patri appropriatur potencia, Verbo sapiencia et Spiritui Sancto gracia vel benevolencia. Johannes autem interpretatur gracia Dei, sed Mattheus humani-
15 tatem Christi indicat; sed quia Christus conceptus est de Spiritu Sancto et oportet ipsum Spiritum exequi in effectu omnia ad que Christus spiritum istum miserit, ideo forte Johannes vel *aquila* in fine ponitur. Alii autem intelligunt per ista quatuor animalia quatuor Fol. 268^a cathedrales | ecclesias, scilicet Hierosolymitanam et Anti-
ochenam, Alexandrinam et Constantinopolitanam. Sed istud videtur michi esse fabula sompniata.

not, as some
say, the four
patriarchal
churches.

Sex autem ale quas habebant animalia intelliguntur 25 sex manieres legis Dei, scilicet lex naturalis, lex Mosaica, prophetarum oracula, lex evangelica, apostolorum epistole et eorum consilia. Nam per ista sex debent evangelistarum vicarii volare, nunc contemplando divina, nunc descendendo ad edificandum ecclesiam militantem, nunc ad dexteram per graciarum acciones in prosperis, nunc ad 30 sinistram per pacientiam in adversis, nunc *ante* considerando penas et premia et nunc *retro* considerando Dei mirabilia retroacta. Isti autem quatuor Evangeliste 35 sicut et eorum veri vicarii cantant continue cantum Trinitatis que substancialiter est natura divina. Confitentur eciam Dei proprietates, ut eius generale dominium quia dominus, omnipotenciam eius creativam quia Deus omnipotens, eius effectualem produccionem mundi voluntariam quia erat in principio ante tempus, eius graciosam gubernacionem continuam quia est, et eius consumma-
40 cionem completam post finale iudicium, quia venturus est.

The six wings
of the six kinds
of law.

The Evangelists
and their
successors sing
the praise of
God and of
His work.

32. Cod.: Iste.

1, 9, 30 et seqq. Apoc. IV, 6, 7, 8.

The Church sang thus until it was endowed. Et istud solempe canticum cantabat ecclesia trecentis annis ante dotacionem, sed post luxit multipliciter perturbata; et post ista animalia procedit episcoporum exercitus tempore prosperitatis ecclesie ab illis quatuor informatus, adorans Deum eternum et Trinitatem con-⁵ formiter istis quatuor animalibus supradictis. *Ipsa enim dederunt gloriam ad correspondenciam Dei Patris, honorem ad correspondenciam actus mirifici Verbi Dei, et benedictionem ad correspondenciam Spiritus Sancti, omnia opera sua in perpetuitate benivole consummantis.*¹⁰

Now our elders do not know the song. Sed istud canticum ignorant nostri seniores, cum sint monstra subterranea ut bufones; in fide tamen confessionis Trinitatis cum suis appendiciis consistit totus profectus ecclesie militantis (sicut patet in parabola Salvatoris Luce XI°). *Ipsa enim ecclesia habens Christum amicum rogat eum obnixius ut tres panes sibi accommodet,*¹⁵ hoc est, tres articulos fidei de noticia Trinitatis. *Ipsa*

The Church prays Christ for knowledge of the Trinity. autem ecclesia instat pro istis panibus, quando *in noctis medio* spiritualiter tribuatur. Et anima que est amicus ecclesie extravagans in temporalibus tamquam via ²⁰ revertitur ad cor volens salvare utramque naturam ecclesie. Sed deficientibus istis articulis fidei non habet de cibo spirituali quid poneret ante ipsum. Christus autem cum suis electis pausans in beatitudine ecclesie triumphantis propter priorem maculam continuatam ²⁵ ingrate reddit se quoad petitionem istam difficultem atque tardum. Sed persona militantis ecclesie in petitione ista constancius perseverans impetrat istorum articulorum noticiam et per consequens in ipsis panes quotquot habet necessarios, ut viando spiritualiter sit cibata. Nam ³⁰ talis continuacio pulsacionis Christum necessitat ad iuvandum dominaliter... ex passione et lege propria foret improbus apud Deum. Potest autem tota ista materia etiam Trinitas nature divine capacibus demonstrari. Quis (inquam) dubitat quin ex pura philosophia ³⁵ posteriori demonstrari poterit esse unam potentiam essentialem vel naturam quam Deum dicimus? et cum illa sit optima et perfectissima, planissime ac delectabilissime legit intus se ipsam cum omnibus suis passionibus, et per consequens, cum quelibet assignando nec ⁴⁰

7. Cod.: de patris. 24. Cod.: paulans. 32. dominaliter. Hic aliqua desunt. 33. Cod.: patet autem.

6 et seqq. Apoc. IV, 8, 9. 15. Lucae XI, 5.

Philosophical
proof of the
Trinity.

potest interpolari in ista intelleccione, incipiendo vel desistendo, quia secundum philosophos tunc vilesceret indigens ad suam beatitudinem causa extrinseca adiuvente. Si ergo ista natura ita se habeat, quis dubitat quin habeat potentiam secundum quam potest ad intrasic agere? Et cum illa potencia non potest ociri ex ratione proxima, necesse est quod ab illa potencia equaliter atque sapienter procedat actus intrinsecus; et necesse est quod ex ista potencia ac verbo et sapientia sibi equali procedat res tercia que est quietacio vel complacencia in se ipso; et ista tria vocat ecclesia Patrem et Filium et Spiritum Sanctum. Nec potest eciam infidelis subterfugere rationem.

Circa istam epistolam dubitatur (ut sepius) utrum licet innovare religiones ultra hoc quod Christus ordinavit in ecclesia primitiva; et patet ex decursu Apocalipsis et deterioracione ecclesie quod non licet. Unde (ut patet in epistola proxima precedente) viri religiosi, nacione primeva Judei, confitebantur miraculum Spiritus Sancti;

Judei indigene, consentes morti Christi in Jerusalem inclaustrati, interpretati sunt miraculum diabolice modo quo patres eorum interpretati sunt Christi miracula.

Ideo (ut sepe dixi) talis novitas inclaustrationis et religionis private non fundabitur in scriptura nisi (ut loquar yronice) ex isto Marci ultimo: *Ite in orbem universum et predicate evangelium omni creature.* Sicut enim Christus abbas noster noluit in templo parvo vel tabernaculo alligari (ut patet ad Hebreos IX°, 11):

Christus, inquit Paulus, *pontifex bonorum largorum et*

30 perpetuorum per amplius et perfeccius tabernaculum in-

Fol. *troivit semel in sancta.* Et propter eius imitationem

^{268^b Apostolus et ceteri discipuli per trecentos annos et}

amplius circuerant istum mundum edificando ecclesiam

instar Christi. Sed postmodum *refrigescente caritate*

35 multorum constipati sunt sacerdotes ecclesie propter

defectum caritatis atque noticie et propter recordiam

atque verecundiam in claustris ut tetris carceribus sunt

inclusi. Nec dubium quin ista incarceracio prenosticat

incarceraciones alias plus nocivas. Fundabilis ergo

It is unlawful
to make new
religions.

The Jews who
mocked were
those cloistered
at Jerusalem.

For 300 years
the disciples
went about
preaching:
then from defect
of charity they
shut themselves
in cloisters.

12. In marg.: Dubium. 14. Cod.: epistolam ducitur. 17. Cod.: patet in ecclesia. 20. Cod.: morte. 24. Cod.: religionibus privatis. 33. Cod.: circuerant.

25. Marci XVI, 15. 34. Matth. XXIV, 12.

difficultas est, ex qua auctorizacione isti privati ordines ceperunt originem, cum sit per se ut fides quod non licet matri ecclesie retrocedere in viando, et est iterum notorium quod nisi assit fundacio vel authorizacio, est dicta novitas ex cautela diaboli introducta. Cum autem 5 in scriptura sacra sit omnis veritas sive licencia ac in dicta scriptura infundatur, patet quod a fundacione evacuatur talis vana religio. Nam ante collectionem Benedicti fuerunt multi sancti monachi secundum vitam heremiticam instar Baptiste licite conversantes, et sic 10 in principiis ordinum sine dispensacione vel incorporacione tradicionum erant homines licet debilius et debilius conversantes. Fundacio autem, authorizacio et confir-

The orders seek
sanction from
the Pope which
is valueless.

macio istorum privatorum ordinum a Romano pontifice sunt petite, et cum ignoratur sed probabiliter creditur 15 ipsum et suos sequentes esse diabolum condempnatum, ex illis sine dubio suus ordo cepit confirmationem atque originem a diabolo non a Christo.

They might as
well act for
themselves, as
do bandits
and pirates.

Item, cum cuncti tales Romani pontifices non plus valent auctoritatem tribuere sive licenciam ad novitates 20 huiusmodi quam sacerdotes alii scienciores, videtur quod provide est sive debilius ac si forent a propriis fratribus confirmati. Nam fratres proprii scienciores ac sancciores habent maiorem potestatem apud Deum et totam ecclesiam triumphantem. Locus enim Rome est ex-25 cellencie tali impertinens sicut locus Jerusalem, et humana eleccio, cum sepe sit frivola et maledicta a Domino, ad talem excellenciam nichil facit. Cur ergo non licet quibuscumque collegis novum ordinem ad votum statuere? Sic faciunt raptores et fures in mari 30 et terra qui in magna parte sunt sibi similes.

The Schism
may cause
clashing in the
obedience due
to the Pope and
to the head of
the order.

Item, cum stat auctoritatem Romane curie cassari, ut confunditur sedes Jerusalem, videtur quod stat istos privatos ordines servare omnes suas servancias et propter defectum fundacionis extra ecclesiam evagari, et cum 35 modo non habent fundacionem plus quam tunc, videtur quod tamquam sine fundamento populum christianum in fide decipiunt. Unde quesivi sepius si in ista divisione duorum paparum et nomine ipsi tenent populum, cum papa religioni christiane sit necessario quam suus 40

2. Cod.: est fidelis. 11. impciis; in primiciis? 14. Cod.: Romano publice. 15. Cod.: sunt pte; cf. Trialogum, pag. 437: In cuius eviden-
ciam petunt confirmationem instantius a Romano pontifice. 17. Cod.: illis dico; sine deest. 38. Cod.: quesive. 39. Cod.: in nomine.
40. Cod.: sit deest.

privatus prepositus est necessarius ad religionis sue observanciam quam taliter profitentur, videtur quod detestando suum privatum prepositum licet eis sine apostasia ad alium declinare et per idem omnes privatos 5 sine differencia se miscere et multo magis differenciam in habitu corporis vel aliis ritibus infundabilibus licet dimittere.

Similiter, Grecos reputamus ex sua divisione scismatica infideles, licet teneant fidem apostolicam; et 10 sic de Indis quoad fidem quam eis indidit sanctus Thomas, et ita de multis nationibus que non subiecte sunt Romano pontifici. Cum ergo tantum errat quecunque istarum duarum parcium que tenerit partem falsam et tantum declinat a sentencia veri pape, videtur 15 quod alter illarum omnino a fide exorbitat et ante divisionem istorum paparum constanter et concorditer tenerent nostri religiosi istam sentenciam. Sed videtur quod expectant ut perfidi cum utroque papa commixti in tantum quod in Anglia fratres eiusdem ordinis sunt 20 propter provincialem tamquam in materia fidei separati, ut hii, quod provincialis quem Urbanus noster constituit sit provincialis eorum legitimus, et hii quod alias quem ipsi elegerint vel generalis sub Roberto, iusticia sit provincialis eorum legitimus; et breviter 25 non est racio quare de divisione istorum duorum paparum foret dissensio sive dubietas quin per idem in eleccione quorumcunque prepositorum, prelatorum ordinum posset esse consensus dubietas.

Similiter, notemus rationem quare ante istam divisionem isti religiosi magnificarunt quod oporteret simul esse papam unicum et non multos. Est duplex causa, prima, cum papa figurat Christum tamquam immediatus eius vicarius, idem foret approbare tales duas figurae et asserere quod fuerant duo Christi. Sed hoc foret 35 omnino infidele et antichristiva sentencia: ergo et alia sentencia istud indicans in figura. Sic enim Apostolus diffinit ut infidelitatem quod christianus sit regulariter circumcisus; idem enim foret hoc asserere atque similia ut futurum Messiam alium expectare.

One pope's party must err, and the friars are already divided as to the choice of provincials.

The religious always magnified the need for a single pope; 1. as a figure of Christ,

9, 10. Cod.: et si de Indis. 12. Cod.: sunt deest. 22. Cod.: provinciales. 23. Cod.: eligerint. 26. Cod.: discensio. 27. Cod.: prelatorum. 28. Cod.: consensu dibietas. 30. Cod.: magnificarunt.

2. Because of
confusion that
would follow
from many
heads.

One of these
popes must be
apostate.

Yet the friars
do not dare
say which is
the true one but
keep relations
with supporters
of both.

Friars are
careful not to
beg of each
other;

Secunda racio quare tenuerunt religiosi | quod repugnat ^{Fol.} 268^e esse duos papas in omni ordine christiano est ista, quia per idem liceret esse quatuor vel quotquot populus particularis voluerit, et multo magis liceret in privatis ordinibus esse simul quotos et pares prepositos, quod 5 notum est religionem talem confundere. Quare ergo non in papis disparibus ordinem christianum? Et hec racio quare dicit Aristoteles quam erit necessarius unus princeps; et cum eadem racio quecumque fuerit modo movet, videtur quod necessario alter istorum paparum ¹⁰ cum suis complicibus a religione christiana apostat. Nec dubium quin alter istorum, vendicans immediate sic proponi toti christianismo, econtra notatur cum omnibus suis consencentibus; quod si fratres et alii ordines privati concederint, asserendo nos fideles et ¹⁵ partem aliam infidelem, cur non audent in tanto devio fidei predicare, confirmando nos in fide quam dicunt esse catholicam et repugnando vel detestando fidem aliam, ut martyres fecerunt in simili, specialiter cum habent tot apostatas de fide contraria quos tantum ²⁰ fovent et nutrit et cum quibus ad depcionem regnorum tantum communicant? Si (inquam) plena radix eorum in ista materia esset rimata sedulius, forent inventi infideles et regnicolis proditores. Nos autem seculares sumus extra istud periculum, quia sicut de- ²⁵ testamur omnes istos infundatos privatos ordines, sic detestamur papas et quoscunque prelatos cesarios, dicentes quod foret expediens ecclesie quod a talibus generaliter sit purgata. Dicimus tamen quod Urbanus noster cui plus credimus sit papa verus nobis, cum ³⁰ putatur necessarius ad salutem. Docemus eciam quod Urbano nostro, Roberto Gybonensi et cuicunque alii volumus obedire de quanto legem Christi nobis dixerit, non ultra. Christo enim non plus debuimus obedire; quomodo ergo excederemus in luciferina obedientia ³⁵ quoad detestandum apostatam vel eciam Antichristum.

Facta autem istorum privatorum ordinum cum ista divisione felici plane docent quod isti ordines nos seculares non diligunt sed nostra temporalia, que fraudulenter rapiunt; in cuius signum fratres non ⁴⁰

5. Cod.: quotus. 8. Cod.: necessario; ib. recte: quod erit.
30. Cod.: cum preter. 39. Cod.: seculare non diligunt.

8. De re publica III, 18., Opp. tom. III, 652.

mendicant a fratribus eiusdem ordinis quantumcunque potentes ipsos neverint in pecunia sicut modicum mendicant a monachis et aliis privatis ordinibus ac si communitas eorum tamquam regnum Antichristi com-
 5 mixta fidelibus intenderet regnum Christi in suis pauperibus destruere et regnum Antichristi in copia temporalium confirmare. Si enim propter amorem caritativum tam instanter ab extraneo et alieno populo mendicarent, multo magis ab avaris divitibus suis consociis, cum
 10 maior foret color et necessitas utrobique. Sed unum regnum devastans aliud parcit regno proprio totis viribus consumens regnum quod invadit. Possessionati autem religiosi ac si cognoscerent istam perfidiam obviant fratribus cautelose, nunc dando illis parce frag-
 15 menta; nunc includendo eos sine alimento vel tegumento in domibus et nunc eos sine aliquo diversis rationibus emittendo. Et utinam seculares simplices istam caritativam communicacionem cum fratribus a religiosis possessionatis addiscerent vel dicendo illis quod doceant
 20 utrum sint Urbaniti vel Robertini, vel quod nimia pars temporalium regni per quam relevarentur huiusmodi evagantes est in domibus possessionatorum ordinum per fratrum negligenciam incastrata.

and they get
charity help from
monks.

SERMO XXIV.

Ego enim accepi a Domino quod et tradidi vobis.
I^a Cor. XI°, 23.

In ista epistola docet Apostolus nedum Grecos sed ^{Doctrine of the} Eucaristie est cunctos fideles quomodo de sacramento Eucaristie est credendum; et primo ut indicet fidelibus firmitatem
 30 sue sentencie dicit quod accepit illam a Domino et per consequens non potest a veritate deficere. Et nimis blasphemum foret vel in isto dicere quod Apostolus men- ciatur vel quod sentencia Domini foret falsa: *Ego, in-
 35 quir, accepi a Domino quod et tradidi vobis*, quasi diceret sentenciam de Eucaristia quam tradidi vobis non a capite proprio sompniavi sed inmediate accepi a Domino veritatis. Et si Christus posset in fidei constancia variari, potissime profiteretur veritatem fidei quam fuit docturus

19. Cod.: addicserent.
altaris in marg. inf.

23. Cod.: fratrem.
32, 33. Cod.: mensiatur.

26. De sacramento

24. In festo Corporis Christi.

ecclesiam in nocte cene, cum ipsum cognoverat esse crastinum moritum. Dominus, inquit, *Jesus in qua nocte tradebatur accepit panem et gricias agens fregit et dixit: Accipite et manducate. Hoc est enim corpus meum quod pro vobis tradetur.* Ubi post divisionem ⁵ fidei contendunt plurimi quid demonstratur pronomine.

The question is what the pronoun 'this' denotes.

The decretists say it denotes nothing.

If so Christ's speech means nothing.

Others say 'this' denotes the Body. If so Christ merely said 'this body of mine is my body' and instituted no new sacrament.

We should hold Jerome's opinion, that the bread is the body.

Decretiste quidam ut glossator ordinarius De Consecratione dist. II^a tenent quod omnino nichil demonstratur pronomine, cum ipsum et tota oratio sumitur materialiter tamquam recitatum a Christo; quod si sit ¹⁰ verum, omnino tota oratio sicut et eius subiectum bonum demonstracione significans nichil penitus indicaret. Quomodo ergo forent hec verba Christi in nobis effectiva sacramenti altaris vel panis tam mirabiliter conversiva?

Ideo dicunt alii quod per illud | pronomen demonstratur absolute simpliciter corpus, sed ipsi stultius maculant fidem nostram, cum iuxta illos Christus non magis intenderet, nisi quod corpus suum sit corpus suum quod a nativitatis sue exordio continue fuit verum, ²⁰ ideo tenenda est sententia beati Jeronymi in epistola sua ad Helvidiam dicentis: *Nos, inquit, audiamus panem quem fregit Dominus deditque discipulis suis ad manducandum corpus esse domini Salvatoris, ipso dicente: Hoc est corpus meum;* ubi patet quod iste sanctus (qui plus ²⁵ novit de sensu scripture quam omnes mendaces postillantes a tempore Innocencii IIIⁱⁱ usque hodie) confitetur ut certitudinem fidei quod in ista propositione sacramentali panis substancia quam Christus ut eius vicarius in manus prius acceperat demonstratur, et hic tam ³⁰ crebro Apostolus in hoc tractatu tam decimo capitulo quam undecimo hoc sacramentum pronunciat esse panem. Et idem patet in quatuor Evangelistis (Luce XXIV° et Act. II° capitulis). Nec dubium quin auctores scripture per panem intelligunt non nichil vel ignotum accidens ³⁵

^{5, 6.} divisionem fidem in cod. Rectius leg. esse videtur: post solucionem fidei vid. infra: divisa est hec fides. ^{7.} Cod.: quidem. ^{8.} Cod.: tenet; ib. in marg.: Prima opinio. ^{16.} In marg.: Secunda opinio. ^{22.} Cod.: Ethelbidiam; in marg.: Tertia opinio Jeronymi. ^{23.} Cod.: quem twice.

^{2.} I. Cor. XI, 23, 24. ^{7.} Cf. Decreti tert. part. dist. II, cap. XLII. Ille glossator Johannes de Deo esse videtur, Lusitanus, celeberrimus seculo XII. canonista, cf. Trialogum, pag. 251. ^{22.} Cf. Hieronymi Ep. ad Hedibiam. Opp. tom. II (ed. Venet. 1766), 844. Cf. Trial., pag. 250. Sermon. lat. tom. II, pag. 453.

sed verum panem quem sacerdos transsubstanciat virtute This is what the
verborum sacramentalium in corpus Domini; et revera Scriptures say.
iste sanctus doctor cum aliis de millenario Christi sanius
atque profundius sentit de sensu scripture et specialiter
5 de propositionibus fidei quam omnes pape vel postilla-
tores succedentes a tempore quo diabolus est solutus.
Iste autem sanctus manifeste dicit quod panis ille quem
sacerdos capit in manibus consecrando est corpus Do-
mini; quod probat per hoc quod ille qui mentiri non
10 potest dicit: *hoc est corpus meum*, quem panem ille
indubie demonstrando . . . Sed a tempore quo divisa est
ecclesia per apostatas introductos divisa est hec fides
sacramento eukaristie indicans divisionem ulteriorem in
papis et aliis . . . Dei a religione simplici cristiana, cum
15 tamen Apostolus dicat quod esse debeat una fides. Sed
omnes fratres vel alii de religionibus privatis nesciunt
quid demonstratur pronominis aut quid in natura sua
sit hoc sacramentum sensibile quod oculo corporali
cernitur, secundo in tres partes dividitur et tertio
20 masticatum dentibus inglutitur. Istam autem questionem
quam instanter quereret fidelis a satrapis aufugiunt ut
ignari vecordes multa subterfugia trutana simulando.

Fidelis autem non communicaret cum illis tamquam
fide, antequam istam materiam fidei reserarent. Quesivi
25 namque sepe a fratribus ad quem sensum sacramentum
illud quod tam crebro vocatur *panis* debet intelligi, sed
ipsi tamquam ydiote ignari fidei postulacionem suam
exprimere non audebant.

Sed contra nostram sentenciam et sensum Domini
30 arguunt ydiote primo paralogismo quem vocant sillo-
gismum expositorum, dicentes se probare quod totum
corpus Christi, collum et membra singula, a nobis
crudeliter frangitur, putrescit et a bestiis turpissime
devoratur, quia iste panis in multis taliter est tractatus,
35 et ille panis secundum nos est corpus Christi, ergo
corpus Domini sic tractatur.

Sed (ut sepe dixi) isti ydiote in primis addiscerent
logicam ac fidem ecclesie quomodo non sequitur ex-
positorie: Si ista natura divina, communicatur istis
40 tribus suppositis, et sic de mille exemplis in materia
de Trinitate.

11. demonstrando: hic aliquot verba exciderunt. 14. Et hic aliquot
verba desunt. 20. In marg.: Nota. 24. In marg.: Questio. 30. Cod.:
per logistuo; ib. in marg.: Prima obieccio. 37. Cod.: addicerent. In
marg.: Responso. 1.

The false
teachers cannot
say what the
pronoun
denotes or what
the host is.

They accuse us
of making
Christ's body
liable to all the
accidents of
bread, put-
rescence etc.

They must
learn logic, as
seen in the
doctrine of the
Trinity,

of the
Incarnation

Secundum exemplum est in materia de incarnatione, ubi non sequitur: Iste Christus est humanitas assumpta et ille idem Christus est deitas, ergo humanitas assumpta est deitas; per istam enim arguciam arguunt et tenent aliqui infideles quod deitas passa fuit et mortua, quia 5 Christus qui est illa deitas taliter se habebat.

of universals.

Tercium exemplum est in materia de universalibus, per quod exemplum manuducuntur in materia de fide eciā ydiote, ut si A sit homo communis, non oportet si hoc A sit sortis et hoc idem A, cum homo com- 10 munis sit omnis homo, quod papa sit sortis. Ideo (ut dicunt recti logici) solum quando medium existit, hoc aliquid necesse est per vim sillogismi expositorii extrema quorum unum est per se communius coniungi, ut si sortis moritur et ipse est per se species humana, tunc 15 species humana moritur. Minor autem est falsa, cum sortis sit individuum secundum suam proprietatem personalem; homo autem est species humana secundum communionem qua communicatur cuilibet individuo illius speciei, et talem extraneacionem reperies in quo- 20 libet tali paralogismo vocato sillogismo expositorio.

An argument
put forth by
Wyclif which
his opponents
could not
answer.

Unde quidam ydiote propter timorem similitudinis negant sentenciam de rebus communibus; sed nec possunt raciones illarum aufugere nec communitatem nature divine tribus personis aut communionem persone verbi 25 naturis disparibus declinare. Unde quidam secularis sciolus interfuit consilio perfido in quo adversarius scripture cum suis catulis estimavit se dampnasse quod post consecrationem substancia panis re | manet, sed ^{Fol.} 269^a sic arguens et responsum non habens dissensit eorum 30 perfidie. Genus, inquit, generalissimum substancie ibi manet, et ipsum genus est quecunque substancia et sic substancia panis, nisi omnino omnem panem destruxerint, ergo substancia panis manet post consecrationem. Sic enim confitetur ecclesia quod cum Christo est nostra 35

1. In marg.: 2. 7. In marg.: 3. 10. Sortis cf. Serm. vol. II, pag. 215 et De Comp. Hom., pag. 99; ib. in cod. A plo'. 11. In cod.: papa plo' (sic); quid sibi vult hoc verbum? 13. In marg.: Nota expo- sitionem logicam. 21. Cod.: per logismo. 28. In marg. inf.: De sacramento altaris.

7. Cf. Trialogum, pag. 273: Et in materia de universalibus non oportet ambigere de exemplis, ut licet species humana sit Petrus et eadem species sit Paulus, non ex hinc sequitur quod Petrus sit Paulus etc.

substancia in celo collata, nedum ergo genus generalissimum sed quia species vel natura humana, que cum sit communis omnium hominum cuiuslibet individui hominis est natura.

- 5 Tales autem ydiote nedum disserent logicam sed sillogismos aut consequencias, ne seducantur a pueris et infideliter seducant populum christianum. Sicut ergo deficit paralogismus expositarius in tribus exemplis propositis, ita deficit in ista materia: Si iste panis sacramentalis sic se habuerit; ille panis est corpus Domini, ergo corpus Domini sic se habet; longe quidem sit fidelibus ab ipsis hereticis concedentibus quod in quoconque sacramento altaris vident corpus Domini oculo corporali, quod mus comedit corpus Christi aut 15 quod dilaniant fractura suorum pollicium vel contricione suorum dencium omnia membra Christi. Tales enim conclusiones licet approbate fuerint per bullas vel litteras a Romana curia, sunt negande. Et eodem modo tolluntur per sillogismum quos ydiote dicunt in modis et figuris rectissime regulari: Omnis (inquiunt) panis sacramentalis rotundatur, figuratur vel taliter accidentatur; omne corpus Christi est panis sacramentalis, ergo omne corpus Christi sic se habet. Et sequitur multiplicatio inconvenientium predictorum.
- 25 Sed isti ydiote nescientes sillogizare in frisesimorum de ipsis tribus terminis: frater, mendax et mendicus, cognoscerent per sillogismos in tribus materiis supradictis. Non enim sequitur: Omnis Christus est natura divina, omnis humanitas est in Christo, ergo omnis 30 humanitas in Christo est natura divina; et ita de suis similibus.
- Sed tertio principaliter arguit catulus quidam varius isto modo: Si sacramentum altaris sit panis materialis, sequitur, quod omnis viator sit in natura sua sacramento 35 illo perfectior, eo quod forma ultima cuiuscunque hominis sit perfectior accidente; forma autem ultima huius sacramenti sit accidentis, cum ipsum sit accidenter sacramentum. Sed vulpes musitavit sepius circa istam arguciam primo circa conclusionem primo propositum, 40 cum omnes canes contrarii fidei sacramenti senciunt

Objection:
To say the
sacrament is
bread, is to
make it
imperfect in its
nature.

21. Cod.: accūtatur. 25. frisesimorum; ita cod. 26. Cod.: tribus twicc. 32. Cod.: quidem. 38. In marg.: Responsio. 39. In marg.: i.

13. Cf. Joh. Hus Opp. tom. I, fol. CLXIV.

quod ipsi sint imperfeccius in natura sua quam aliqua substancia assignanda. Quomodo ergo habet catulus iste pro inconvenienti quod homo gracia cuius hoc sacramentum editur sit in natura perfeccior quam ipsummet sacramentum. Miror secundo de forma secunde 5 argucie huius canis. Nam si illa argucia daret fidem, per idem omnis creata substancia foret imperfeccior quam aliqua assignanda.

The
sacramental
symbol is in
nature less
perfect than the
Paschal lamb
but more
perfect in
signification.

Quarto quod non est creata substancia, quoniam sit accidentaliter informata. Ideo dimittendo tales argucias 10 concedo quod hoc sacramentum sit in natura sua imperfeccior quam agnus paschalis in lege veteri ipsum figurans, sed est sacramentaliter longe ipso perfeccior, quia creatus corpus Christi. Et vellem quod fideles vel heretici (si auderent) ponerent suam fidem de quietate huius venerabilis sacramenti. Nec dubito quin omnes defendantes pertinaciter oppositum istius sententie sunt ut sic heretici, sive papa sive episcopi sive religiosi privati. Nam iuxta sanctos de millenario Christi et fidem antiquam specialiter servatam in laicis hoc sacramentum est corpus Christi in forma panis, sed illi pertinaciter defendunt contrarium, ergo iuxta diffinitionem heresis sunt manifeste heretici; quod si negaverint scripturam sacram illud asserere, discutiant per testimonia sanctorum et vigiles raciones quomodo debet intelligi 25 dictum Veritatis que mentiri non poterit, *hoc est corpus meum*, et non credant falsis fabulis falsorum fratrum, quod hoc sacramentum sit nichil vel accidens, sed (ut dicit fides scripture crebrius) substancia veri panis. Sicut enim Christus est due nature scilicet humanitas 30 atque divinitas personaliter copulate, sic quod utraque illarum sit persona Christi, ita quodammodo hoc sacramentum est verus panis naturaliter et sacramentaliter corpus Christi. Et ista unio tituli ypostaticam unionem est maxima. Oportet autem fidelem theologum notare 35 predicacionem triplicem pro detegendis arguciis sophistarum diaboli in ista materia, scilicet predicacionem formalem, predicacionem essencialem et habitualem. Qui autem ignorat istam ternam illi secure denuncio et ignorabit quomodo panis ille sit veraciter corpus 40 Christi; non enim secundum predicacionem ydempticam

Three kinds of
predication;
formal,
essential,
habitual.

1. Cod.: sit. 5. In marg.: 2. 16. Cod.: quoniam omnes.
34. Cod.: tit. 40. Cod.: verasciter.

vel ydemptice sed sacramentaliter et figurative est ille panis Domini corpus, sicut secundum Augustinum homo vere et realiter sed figurative comedit corpus Christi.

Et per istam noticiam predicationis triplicis potest fidelis defendere secundum quam formam verborum Fol. debet concludi veritas istius materie, ut bene | sequitur ^{269^b in sillogismis expositorii supradictis quod corpus Christi est illud quod frangitur, quod putrescit et quod dentibus masticatur; et tamen corpus Christi non formaliter sic se habet, ut in assimili loquendum est in exemplo triplici supradicto. Et eodem modo formandus est sillogismus in secunda conclusione in predicacione essenciali que sequitur.}

Knowledge of these will guard against many fallacies.

Secundo notaret fidelis quomodo concedi debeat quod corpus Christi est ostensum in sacramento, quia panis ostensus, et tamen nec ipsum nec aliqua pars eius ibi ostenditur, sed habet esse spirituale secundum quod ibi multiplicatur ut anima; nec audeo dicere quod panis vel aliqua pars eius sit caput Christi vel aliquod membrum suum, licet probabiliter dici poterit quod quelibet pars quantitativa illius panis sit veraciter corpus Christi et cum qualibet parte illius hostie sit spiritualiter secundum concomitantiam quodlibet membrum suum.

How Christ's body is in the sacrament.

Tercio obturaret fidelis instancias hereticorum in ista materia quibus arguunt per locum a similitudine, et per idem concedi debet agnum paschalem et quamlibet figuram vel terminum signantem esse ut est ista eukaristia corpus Christi. Ad hoc enim quod valeat talis argucia oporteret prius fundare quod Veritas que mentiri non potest dixerit talem rem esse corpus suum, sicut dixit de pane sacramentali, quod si Christus concesserit, tunc concedam. Absit enim quod imposicio vel imaginacio nostra de signis habeat tantam efficaciam quantum habet verbum Veritatis, que dixit et *facta sunt omnia*; coucedo tamen quod Christus est leo, verinis et vitulus cum predictatis figurativis similibus; et quod in predictatis huiusmodi sunt multi gradus quorum omnium quietans evidencia est ista: fides scripture sic asserit. Et hinc nolo extraneare in terminis extra scolam, diffiniendo quod hoc sacramentum sit panis materialis, substancia

We must admit whatever is said in Scripture.

8. In marg. sup.: De sacramento altaris. 14. Cod.: in secundo. 18. Cod.: multi'. 20. Cod.: quilibet. 21. Cod.: Christi. 25. Cod.: a deest.

34. Joh. I, 3.

panis vel quocunque alio nomine nominatus, quo supra fidem scripture ecclesia difficultare poterit. Multa tamen sunt vera que scolastice et particulariter catholice possunt dici. Fides autem scripture dicit quod ipsum sacramentum est panis qui frangitur, et certum est 5 quod nec ille panis est ydemptice corpus Christi nec accidens ignotum fidelibus sive nichil. Et sic nego quod ille panis in natura est prior pane equino vel quacunque materiali substancia ut veneno. Unde in talibus arguciis opturo hereticos querendo more Christi ab illis quid 10 ipsi senciunt de quiditate et passionibus huius venerabilis sacramenti.

In Christ's words the predication is habitual.

Redeundo autem ad textum, sepe exposita Christi sentencia alludens nostre sentencie, quando dicit: *Hoc facite in meam commemorationem*. Nam memoriale 15 voluit Christus esse suis fidelibus panem et vinum sacramentalia ita sumi. Per hoc autem quod textus dicit calicem esse *novum testamentum* in Christi sanguine plane habitualis predicacio designatur, cum notum sit nec talem calicem nec vinum in eo contentum esse 20 ydemptice novum testamentum, sed novum testamentum et eius fructum ex proprietate liquoris huiusmodi figurantem et in commemorationem amoris Christi debemus hoc facere. Nec fas est discredere quod verbum Dei quod est eterna sapientia sic alternat ex indiffe- 25 rentia verba sua sed fructuosa ac notabili ratione. Non enim dicit hoc vinum est sanguis meus sed *hic calix novum testamentum est* in meo sanguine, ubi patet quod secundum figuram methonimie intelligit per hunc calicem vinum contentum in calice, et per hoc docetur quod in 30 priori propositione *hoc est corpus meum* uniformiter demonstratur pronomine illud sacramentum, cum non sit fingenda racio quare in propositione secunda *hic calix novum testamentum est* demonstraretur pertinenter liquor sensibilis contentus in calice quin per idem in 35 priori propositione demonstraretur panis constans quem accepit in manibus.

Secundo nota quomodo Christus per secundum verbum dicit varie *illum calicem non esse suum sanguinem sed novum testamentum in suo sanguine*, ut vel sic doceat 40

2. ecclesia. Cod.: eccia.^{34.} 20. Cod.: nec unum.^{35.} 29. In marg.: 1.
Cod.: pertineter. 36, 37. Cod.: que accepit.^{38.} 38. In marg.: 2.

14. Lucae XXII, 19. 18. ib. 20.

suam ecclesiam predicationem talem esse habitualem et non ydempticam. Ideo postillantes qui dicunt quod ex serie verborum post et ante patet quod illa non est figurativa locucio sine fundamento se ipsos decipiunt 5 et sequentes.

Sed tertio patet quod, sicut aspersio sanguinis vituli figurabat remocius confirmationem veteris testamenti, sic vinum huius calicis figurat propinquius novum testamentum, et est secundum habitudinem ipsummet 10 testamentum, et non est repugnancia, sed Spiritus Sanctus simul dixit utrumque, licet dispariter atque equivoce quod *hic est calix sanguinis mei novi et eterni testamenti*. Et *hic calix novum testamentum est* in meo sanguine, quia utrobique est eadem sententia sic dicenda.

Fol. 269° Et pudeat grammaticos ex infundibili ruditate | qua dicunt quod hoc pronomen *hoc* non demonstrat nisi rem insensibilem. Nam in grammatica Spiritus Sancti demonstrat rem sensualem communiter, ut patet in proposito in illo Eccles. ultimo: *Deum time et mandata eius observa, hoc est omnis homo*. Et in illo Marci ultimo: *Signa autem eos qui crediderint hec sequuntur. Quocies, inquit, manducabis panem hunc et bibetis hunc calicem, mortem Domini nunciabis, donec veniat.* Corpora quidem ista ad hunc finem sacramentant et 25 usque ad diem iudicii viator mortem Domini memoretur. Sed ex tunc adveniente clara noticia de presencia corporis Christi accidentaliter experientia superflueret huiusmodi sacramentum. Itaque *quicunque manducaverit panem vel biberit calicem Domini indigne reus erit corporis et sanguinis Domini*, cum tamquam falsus proditor nephando osculo simulat sacramentalem et fructuosam memoriam et tamquam alter Judas substernit calicem nequierit simulatam.

Nam *probet se ipsum homo* et sic mundus a crimine 35 et in recta intencione ad fructuose memorandum has partes Domini ut tam secundum corpus quam animam fiat salvus. *Qui enim manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit*, cum falsitatem simulat contrariam iudicii veritatis; quomodo ergo *diiudicat*, hoc est, in

Grammatical
use of the
pronoun.

A man must
examine
himself.

6. In marg.: 3. 16. In marg. sup.: De sacramento altari. 25. Cod.:
yator. 26. Cod.: de puericia. 32. Cod.: alter index. 34. Cod.:
Non probet.

12. Lucae XXII, 20. 19. Eccl. XII, 13. 21. Marci XVI, 17.
22. I. Cor. XI, 26. 28. ib. 27. 37. ib. 29.

discrecione memorie finem hunc iudicat ratione cuius tali corporali cibario vesceretur; finis eius quem Deus intenderat tali iudicio temerario in proditore huiusmodi est frustratus. Si autem sine tali vescencia homo biberet de corpore et sanguine Christi fructuosam memoriam, 5 bene spiritualiter comedederet corpus Christi et biberet eius sanguinem. Et ista quadruplex recitacio qua sacramentum dicitur esse *panis* evigilaret fideles ad defendendum Pauli sentenciam atque verba licet verba atque sentencia extranea fuit infundabiliter sompniata. Quid ergo per panem et calicem intelligeret sanctus Paulus?

Our opponents accuse us of depraving the sacrament.

Sed si obicitur quod iuxta sentenciam illam vilesceret sacramentum, dicatur adversario fidei quod sic obiciunt ydolatre creaturam sensibilem tamquam Deum infideliter adorantes; sic eciam garriunt ydiote qui ignorantes 15 voces proprias nesciunt quid sit sacramentum huiusmodi. Sed sciunt (ut falsi fingunt) quod sit imperfeccius quam aliqua materialis substancia signanda, et per hoc seducunt populum quod non hoc sacramentum est honorabilius in natura et nedum in hoc sacramento sed ipsummet 20 (ut credit fidelis populus) sit realiter corpus Christi. Quid ergo promovet ad fidem fidelium sua infidelis sentencia, cum credunt concorditer et adorant affectualiter illud sensibile tamquam Christum, et elevato quoconque ligniculo est in illo beata Trinitas, cum necessario sit 25 ubique, et per consequens perfeccius corpore Christi, in illo eciam est communiter ipsum corpus Christi, cum habet se spirituale per partem quamlibet regni sui. Isti ergo adversarii fidei ex ignorancia turpi dehonoran quantum in ipsis est corpus Christi.

30

SERMO XXXV.

Deus caritas est. I^a Johannis IV°, 8.

Johannes Evangelista more suo tractat specialiter de perfectissima virtute theologica, scilicet caritate et hinc

12. Cod.: Sed obicitur.

31. Dominica prima post festum S^{te}Trinitatis. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 312—316. In the Roman missal the same epistles occur on the first twenty-four Sundays after Pentecost that occur in the Sarum missal on the first twenty-four Sundays after Trinity; that is each epistle is read a week earlier in one case than in the other. The English Prayerbook it is needless to observe, adheres, with a few trifling deviations to the Sarum use (Arnold).

in ista epistola inculcat sepius nomen illud. Dicit ergo pro fundacione dicendorum quod *Deus caritas est*. Quod potest verificari in predicacione triplici; cum enim caritas sit ordinata dileccio et quelibet persona divina ordinatissime diligit quamlibet creaturam, patet quod tota Trinitas est summa caritas. Secundo tamen modo caritas sumitur personaliter pro Deo Patre, eo quod ipse est origo personarum duarum sequencium; ita originaliter est caritas dans Filium et Spiritum Sanctum ad salvandum ecclesiam. Sed tertio sumitur caritas pro actu vel habitu theologico subjective in homine emanente a caritate priori, et de illa caritate communiter loquuntur theologi. Licet autem nomen et signacio caritatis multipliciter variatur, sufficit tamen ad propositum ista tria exprimere.

How God is Love.

Prima ergo evidencia quod Deus Pater sit caritas, God the Father stat in isto quod misit Verbum suum pro salvacione ^{is Love as shewn by His sending the Word.} humani generis; unde notato emittente et misso ac homine cui fit missio patet dileccio vel caritas infinita.
20 Et patet inconculcacio significacionis triplicis supradicte. Impossible est quidem Deum communicare cum homine nisi ex vi communicacionis ostenderit caritatem. Tribus ergo modis ostendit Deus caritatem suam homini, primo in hoc quod gracie creavit ipsum ex nichilo ^{He shews His love to man in creation,} 25 et gracia sue utilitatis creavit quamlibet creaturam; Fol. secundo ostendit caritas | Dei ad hominem in hoc ^{revelation,} ^{269^d} quod lapsu homine et indignificant se ut a Domino taliter . . . , Deus tamen ex immensitate gracie prius ostendit homini prophetas ut ruditer informantes, secundo misit sibi Filium proprium magistrum dignissimum, ut notat Apostolus ad Rom. VIII°, 32: *Proprio filio non pepercit sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Sed tertium signum caritatis consummate est beatificacio hominis post tot carismata prius data. Unde propter variationem rationum 35 caritatis et gracie non solum Prima Persona divina sed Verbum et Spiritus Sanctus quandoque appropriate dicitur caritas increata; Verbum quia caritas Dei, cum non consistit in habitu sed in actu, signanter dicitur actualis eius dileccio, que est verbum; secundo quia Christus tam divinitus quam humanitus habet quadam

How the Word is Love.

4. Cod.: quilibet. 7. Deo Patre; Cod.: tempe (sic). Correxii. Vid. l. 16.
15. Cod.: eprimere. 27, 28. taliter. Hic verbum aut aliquot verba exciderunt. Que in epist. B. Johannis l. c. IV. 9 dicuntur, supra desunt.

proprietate quandam rutilanciam caritatis. *Maiorem,* inquit, *dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Et tercia racio quia Media Persona infinita dilectione extremas respicit.

How the Holy Spirit is Love.

Sed caritas est duorum extremorum connexio in amore, et similibus rationibus Spiritus Sanctus quadem proprietate caritas dicitur. Ipse enim graciosissime et mediatisse homini communicat bonitatem, ideo cum sit nexus patris ad filium quadam proprietate caritas dici potest; nec dicat aliquis quod Deus puniendo vel dampnificando hominem non indicat caritatem, quia impossibile est quod actus tales exerceat nisi propter caritatem quam habet ad hominem sic punitur. Nam ut sic benefacit homini puniendo eum micius quam meretur, et sic natura divina secundum tres personas est ut ignis illustrans. Secundo principaliter declaratur ordo lucencie istius caritatis immense et sperice in homines quos dilexit; et conclusio evangelica est quod habitudo qua Deus active dilexit nos est longe prior quam accio qua nos Deum diligimus. Ideo dicit textus: *In hoc est caritas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse dilexit nos et misit Filium suum propiciacionem pro peccatis nostris.*

All love in the creature must come from God.

Sed iste ordo, quia omnis caritas ut talis est bonum, omne bonum oportet esse patrem luminum vel ab ipso descendere, igitur omnem caritatem creature oportet ab ipso descendere; ut si non foret possibile esse aquam derivatam nisi a dicto fonte descenderit, non esset possibile aquam effluere, nisi ab illo fonte fuerit derivata; sic est de caritate causata.

30

Similiter, cum omnem habitum oportet ab actu procedere et omnem actum creatum oportet ab actu eterno procedere, patet quod non possibile dilectionem inesse creaturis nisi a dilectione eterna processerit; et hoc est notum illis qui sciunt quod Deus non potest quemquam noviter diligere vel odire, si ergo quemquam in caritate diligit Deus vel odit, eternaliter ita se habuit. Et patet quod creatura non potest equari Deo quoad tempus vel ordinem nature sive originis in dilectione caritatis. Non autem sequitur: *40*

12. Cod.: tale. 18. Cod.: evangelice. 19. Cod.: et longe. 33. Cod.: quod patet quod; ib. Cod.: non est possibile.

1. Joh. XV, 13. 21. I. Joh. IV, 10.

licet ista missio Christi fuit temporalis, quod propositum Dei sive dileccio a qua ista processit fuit propterea temporalis, verumtamen effectus caritatis divine est generaliter prior tempore vel natura quam est dileccio 5 creature posterius correspondens.

Christus autem dicitur propiciacio, redempcio, et sic de multis aliis abstractis in predicacione secundum essenciam et equivoce predicantis. In hoc autem quod Christus est propiciacio pro peccatis, ostenditur in 10 Deo immensis caritatis, quia peccatum quod obicitur caritati divine obstaret quodammodo infinite, ideo nisi Deus esset infinite caritatis, pius atque misericors, esset oppositum in adiecto quod ipse foret propicius pro peccatis. Cum enim non sit possibile peccatum esse nisi 15 primo fuerit contra Deum et gravitas peccati penes hoc attenditur et gravior est persona que illo offenditur, patet sentencia. Et ideo canit ecclesia quod *Deus omnipotenciam suam parcendo et miserendo maxime manifestat.*

Sed tertio docet Johannes quomodo nostra dileccio 20 debet a dilectione primaria exemplari. Omnis enim creatura rationibus eternis exemplatur in Deo et signanter actus meritorius creature. Sed quia nimis remote foret plane exemplare nostram dilectionem a natura divina nisi ab incarnatione Filii fuerit exemplata, ideo ex caritate duplice 25 in Christo est necessarium nobis dilectionem nostram meritoriam exemplare; ideo dicit textus: *Karissimi, si sic Deus dilexit nos, et nos debemus alterutrum diligere.*

God's immense
charity shown
in Christ's
propitiation.

We must
imitate God's
love.

In qua similitudine sunt tria notanda in exemplari, ut similitudo dilectionis humanae sit aprior. Primo enim 30 notandum est quod in Christo dileccio qua nos dilexit precessit redilectionem in nobis, et quando dileccio nostra cessat vel extinguitur, prior manet, sic debemus Fol. nos in dilectione proximos prevenire et non expec | tare 270* ut ipsi nos prius diligent, sive inimici fuerint vel amici, 35 cum iuxta fidem scripture debemus generaliter et parate tam inimicos diligere quam amicos. Et si ipsi cessaverint propter perfidiam vel frigus diaboli, nos debemus remanere in igne Domini et illos accendere

We must love
without waiting
to be first loved.

5. Cod.: posterius quorum deus Christus. 18. Cod.: miserando.
27. Cod.: sicut Deus. 35. Cod.: tamen iuxta.

17. „Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maxime et miserando manifestas.“ Oratio for 11th Sunday after Trinity in the Sarum Missal. 26. I. Joh. IV, 11.

in amore. In hoc enim ostenderetur caritas plus meritaria et caritati divine similior.

Divine love
makes us love
our neighbours
for God's
honour and our
mutual spiritual
profit.

Secunda proprietas amoris divini est quod non diligit alios propter commodum proprium sed propter honorem divinum et dilectorum commodum, sic nos debemus⁵ sincere proximos nostros diligere propter honorem Dei et communicacionem boni utilis spiritualis inter nos et illos. Qui enim non diligit proximum pure, ipsum non vere diligit, immo odit et diligit sua vel alia delectabilia ad que dileccio principaliter terminatur. Et¹⁰ talis dileccio est corrupta. Diligamus ergo fratres nostros in Domino.

True love leads
us to hate evil.

Tercio autem dileccio habet hanc proprietatem quod propter amorem sincerum odit malos, diligendo eorum naturam et odiendo eorum defectus vel crimina, sic¹⁵ nos debemus perversos et inimicos Christi diligere et odire; diligere naturas et bonam fabricam Dei et odire peccata vel opus diaboli. Et in confinio dilectionis talis licite atque illicite iacet magnum periculum, cum invidus faciliter odit bonitatem proximi propter superbiam atque²⁰ invidiam, sed virtuosi ut Moyses et ceteri debite vindicantes vindicant (quantum pure sufficient) Dei iniuriam, iniuriam propriam sustinentes. Sic enim Christus exprobravit phariseos et sacerdotes legis veteris et diligendo naturas et odiendo prodiciones Dei atque ypocrises.²⁵

Et ad istam similitudinem nos debemus communicare cum fratribus et ceteris de privatis religionibus instar Christi. Et non ex eorum superancia superbire vel ex eorum crimen congaudere, sed caritative velle ipsos esse nobis similes in perfeccione religionis primeve.³⁰

Love will lead
us into fuller
love and
knowledge.

Quarto moveret ad debitam dilectionem fraternalm quod ipsa est in Dei dilectionem beatificam inductiva. Nam hic habemus de Deo noticiam solum specularem vel perfuctoriam et per consequens dilectionem levem et a beatitudine remotam, ideo sicut Dei noticia, sic³⁵ eius dileccio in proficientibus accendetur. Unde Jo. . . . *Hec est vita eterna, ut cognoscant te verum Deum et quem misisti Iesum Christum.* Nam clara noticia Dei secundum virtutem intellectivam inducit inseparabiliter

3. Cod.: divine. 8. Cod.: non deest. 8, 9. Cod.: ipsum — diligit twice. 10. Cod.: dilectibilia. 18. Cod.: confino. 26. Cod.: non debemus. 33. Cod.: hic debemus. 36. Joh. sequitur lacuna in cod.

dilectionem et gaudium secundum potentiam volutivam. Ideo videtur multis quod Christus in actu cognoscendi simul intelligit utramque potentiam; unde propter obscuritatem Dei noticie sepe dicit Evangelista quod *Deum nemo vidit unquam*, hoc est, naturam divinam non est intuitus in viando, quia Exodi XXXIII°, 20 scribitur: *Non videbit me homo et vivet*, hoc est, non intuebitur naturam meam, vivendo vitam istam sensibilem et carnalem. Et sic intelligitur scriptura que crebrius inculcat istam sentenciam (ut patet Job IX° et XXIII°). Nam quando sensus viancium sunt pleni speciebus sensibilium, circa illa mens adeo occupatur quod de divinitate valde parvam habemus specularem noticiam abstractivam.

15 Sed illa parva cum virtuosis circumstanciis modificata in viatoribus inducit in claram noticiam quod Deum videbimus sicut est, quia Matthei scribitur: *Beati mundo corde, quia ipsi Deum videbunt*. Ideo dicit textus: *Si diligamus invicem, Deus in nobis manet et caritas eius in nobis perfecta est*. Nam diligendo proximos nostros in Domino varie Deum diligimus; et illa dileccio inducit dilectionem Dei propriam et sinceram, sicut ceta inducit filum. Ideo in sic diligendo pro via Deus in nobis manet per graciam titillans ad dilectionem huiusmodi 25 et accendens et non solum inducens caritatem vie perfectam sed permanente finali perseverancia caritatem patrie consummatam. Ideo Johannes instructus in ista scola quod apud Deum sunt cuncta presencia dicit subtiliter quod *in nobis illa caritas est perfecta*.

30 Sed quia viator desiderat maxime istum statum, ideo Johannes docet qua experimentali noticia debemus cognoscere probabiliter nos ipsum habere et servare: *In hoc, inquit, cognoscimus, quoniam in eo manemus et ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis*.

How we may know that we are in a state of grace.

35 Arre quidem per quas possumus confidere nos currere in Christo ad patriam et ipsum in nobis permanere per gloriam, sunt iste quod Deus participavit nobis dona Sancti Spiritus quod experientia possimus cognoscere et effectu. Quid enim est nobis noticius quam actus

If we have the gifts of the Holy Spirit.

27. Cod.: consummata; ib. Cod.: ideo Jo. 30. Cod.: desiderator.
32. Cod.: ipsum habere servare. 36. Cod.: ipse.

4. I. Joh. IV, 12. 10. Job. IX, 11; XXIII, 8, 9.
17. Matth. V, 8. 18. I. Joh. IV, 12. 33. ibid.

anime quibus diligimus et cum circumstanciis debitis delectamur? Opus autem extrinsecum quod ab illis exequimur nedum est nobis notum sed proximo conviventi; et istam consideracionem parum palpant episcopi et quicunque alii qui cece sunt in amore temporalium 5 involuti. Et tamen iste thesaurus anime est | prestancior ^{Fol.}
^{270^b} ac delectabilior quam omnis pecunia vel corporalis thesaurus quem habet aliquis dives seculi. Nam ex fide et demonstracione deduci poterit quod iste celestis thesaurus infinitum prestancior calefaceret ecclesiam, ubi ¹⁹ alias thesaurus tam prelatos quam subiectos frigifacit.

Our prelates
bare little for
these gifts.

Et hec racio quare per divisiones et anfractus tantum hodie discontinuatur ecclesia; non enim appreciamur dona Spiritus Sancti sed Terremotum per cuius spiritus inclusos expiratos aer inficitur et peiorantur quecunque ¹⁵ vivencia; super terram autem terrenam victoriam affectant eciam prelati ecclesie et de victoria super hostibus spiritualibus vel de donis Sancti Spiritus parum gaudent. Et cum sicut aer inclusus in homine, in puteo vel cateracta subterranea, quia caret irradicatione a ²⁰ sole et ceteris astris celestibus, statim inficit inspiratus; sic opus spirituale bonum de genere nisi Deus assistat per graciam docens circumstancias virtuosas, inficit interiorem hominem et dividens terram per motum eius innaturalem demergit animum ad infernum; sic ²⁵ enim *aperta est terra* et deglutivit Datan et operuit congregacionem Abiron. Et utinam iste eventus in lege veteri non prestituat in lege gracie eventus consimiles in prefatis.

Talem autem similitudinem experimentalem de donis ³⁰ Sancti Spiritus habuerunt apostoli tam ad intra quam ad extra; ideo dicit Johannes: *Et nos vidiimus et testificamur quoniam Pater misit Filium suum, salvatorem mundi.* Apostoli quidem conversati cum Christo viderunt ipsum ac eius mirabilia oculo corporali; viderunt eciam ³⁵ fidem oculo mentali sincerius quam vident viantes hodie; cuius probacio est quod efficacius et copiosius testificati sunt ecclesie fidem illam et utrobique rutulant dona Spiritus Sancti. Nos autem licet impossibilitamur a

2. Cod.: extrinsecum. 22. Cod.: quasi Deus. 27. Cod.: isti eventus.
28. Cod.: prestatet.

14. Concilio Terraemotus (anno 1382) hoc loco procul dubio innuitur. 26. Num. XVI, 32. 32. I. Joh. IV, 14.

visione corporali viacionis Jesu Christi, in fide tamen secundum interiorem hominem possumus ipsum cognoscere: Joh. XX°, 29 dicit Christus: *Quia vidisti me Thoma, credidisti. Beati qui non viderunt et crediderunt.* Remanet 5 autem in nobis via possibilis dona Spiritus experiendi et beatitudinem attingendi. Aliter autem Deus defective desereret suam ecclesiam et non foret nisi desperacio in viante post apostolos succedente. Sed cum *fides sine operibus mortua est*, patet quod, licet habemus 10 fidem ut fingimus, tamen defectus operum mortificat nos quoad beatitudinem, cum si vidimus per fidem sicut viderunt apostoli, non tamen efficaciter testificamur in opere sicut illi.

We must have
works as well
as faith.

Et cum talis testificacio in modo vivendi et evangelizandi est tam necessaria quod preciosissimum fructum infert, 15 ideo dicit textus: *Quisquis confessus fuerit quoniam Jesus est filius Dei, Deus in ipso manet et ipse in Deo.* Tunc enim fit ore confessio ad salutem, quando ex mundo corde et virtuosa conversacione viator testificatur 20 quod Jesus est Dei filius naturalis et propter dignitatem sui commercii et humane operacionis ipsam magnificat et exequitur eius finem in se ipso et aliis quantum potest. Aliter enim non foret laudanda confessio sed ridiculosa narracio. Deus autem manet in tali confitente 25 per graciā illustrantem et ad opera meritoria inclinan tem, et ipse manet in Deo tamquam in causa per se finali, cum vivens taliter sit ut sic in disposicione quam Deus sibi eternaliter ordinavit.

The apostles
magnified
charity as the
special gift of
God.

Nec scitur ista sentencia ab homine nisi pro parte; 30 ideo dicit Evangelista: *Et nos cognovimus et credimus caritati quam Deus habet in nobis.* Ipsi enim apostoli cognoverunt noticia multiplici (scilicet sensu, intellectu inspirato et coniectante ab effectu) caritatem Verbi et crediderunt caritati humanitatis Christi et magnificarunt 35 caritatem (que est donum Dei) specialiter ipsis datam.

Unde ut perfecte moveamini ad sectandam caritatem, notate eius excellenciam, quia Deus est persona caritatis et gracia increata et fundens immediate caritatem donum suum; ideo manere formaliter in caritate est 40 manere in Deo reciproce, quod est tutissimum et

8. Cod.: succedentes. 23. Cod.: sed twice. 33. Cod.: caritatem twice. 33, 34. Cod.: non crediderunt.

8. Jac. II, 17. 16. I. Joh. IV, 15. 30. ib. 16.

delectabilissimum viatori, cum excludit horrorem et timorem de die iudicii; ideo textus dicit: *In hoc perfecta est caritas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicii, quia sicut ille est et nos sumus in hoc mundo.* Perfeccio autem in nobis viantibus stat in isto 5 quod participantes caritatem incretam per amorem finalem, quod sicut ille est iam in corpore et anima gloriosus propter perfectum amorem tam amici quam inimici quem habuit, sic et nos sumus in suo tempore quamvis sumus nunc in hoc mundo multipliciter tribulati. 10 Medium autem firmans spem nostram in isto stat in hoc quod sumus imitantes | eum ut filii, et ideo Fol. I. Joh. III°, 2 dicit Sanctus: *Karissimi, nunc filii Dei sumus et nondum apparuit quid erimus; quoniam cum apparuerit quasi similes ei erimus, quoniam videbimus* 15 *eum sicuti est,* et per consequens ex visione illa beatifica erimus in beatitudinem transformati. Et signanter super-additur amor filialis firmans dictam spem et scienciam in beandum, quia oportet illos habere caritatem perfectam. Sed perfecta *caritas foras mittit timorem;* est enim 20 timor multiplex, scilicet naturalis in quo non consistit meritum sive demeritum, et taliter timuit Christus cum membris eius pro amissione bonorum nature.

Five kinds of fear:

- 1. servile, fearing loss of goods more than sin;
- 2. worldly, a like fear, leading only to loss of merit;
- 3. initial, true fear of God, but tainted with earthly regards.

Sed est quintuplex timor alias bona accidentalias persone respiciens, scilicet timor servilis, mundanus, 25 inicialis, castus et filialis. Timor autem servilis est usque ad perdicionem virtutis de bonis futuris vel favore hominum timere. Talis enim timor manifeste facit servos peccati. Timor vero mundanus est timor culpabilis quo propter servandam prosperitatem mundanam continuatur 30 usque ad perdicionem meriti inclusive. Timor autem inicialis est timor meritorius quo spernuntur hec bona transitoria, et Deus timetur principaliter et permixtum, quando scilicet hoc timetur de ammissione tali, et licet timor laudabilis imperfecte et initialiter habeatur, 35 ad ulteriorem timorem laudabilem ego hucusque non

2. tuciorem de die. 14. erimus; add: scimus. 24. Cod.: quintiplex. In marg. sup.: De timore quintiplice. Timor quintuplex. 26. In marg.: 1. 27. Cod.: future. 29. In marg.: 2. 31. In marg.: 3. 34. Cod.: non licet. 35. Cod.: habeatur et.

2. I. Joh. IV, 17. 20. I. Joh. IV, 18. 32. Et illum dicunt David, Salomo et Ecclesiasticus esse inicium sapientie. Et iste timor est perfectissimus ad quem nos mundani in via attingimus. De Mandatis, cap. X. MS. (Matthew).

attegi. Quartus autem timor dicitur castus quo fidelis anima sic despontatur cum sponso ecclesie quod servat spirituale ministerium inturbate quotquot casus de bonis hiis (falsum dicitur) sibi contigerint.

4. Chaste fear
in which the
soul does not
fear not loss of
goods.

5. Filial, fears
not even death,
but casts out
servile and
worldly fear.

5 Sed timor filialis superaddens timorem castum in patrem offendere aggreditur usque ad mortem terribilia instar Christi, et illa perfecta *caritas foras mittit timorem* servilem et mundanum. Talis autem timor servilis et mundanus habet penam ratione criminis comitantis. Et ita est de timore initiali quo ratione peccati venialis comitantis habet penam et anxietatem pro mundanis. Sed timor filialis quem comitatur perfecta caritas habet omne gaudium, cum in ammissione temporalium eciam bonorum nature usque ad vitam corporis Dei filius 15 fuerit tribulatus, quia de premiacione patrie tantum gaudet quod quidquid de pena temporali passus fuerit propter spem premii suffert cum gaudio.

Servile fear
affects all who
are worldly;
specially friars
and endowed
clergy.

Et in tali pena anxia necessaria est quilibet mundo deditus et specialiter fratres et religiosi possessionati circa temporalia insaciabiliter inhiantes. Sed qui sic timet non est perfectus in caritate, sic ut Deum non diligit toto corde. Omnis enim talis imperfectus timor penam habet, quia quadam inclinacione appetit peccatum sed timet penam aut famam seculi pro qua et non perfecte 25 pro amore iusticie ab opere peccati continet, sicut adultera non amore sponsi sed timore et dolore in seculo cavet adulterum. Sicut ergo talis tristatur in adventu sponsi, mulier ex pura dilectione mariti continens gaudet in eius adventu, sic est de perfectis in caritate 30 et in perfeccione continentibus respectu adventus iudicis in finali iudicio. Et hic conclusio est Johannis: *Diligamus ergo Deum integre confidentes in eius amicibili amore, cum tantum eternaliter nos dilexit;* ideo namque plenam spem debemus habere in eum, omnem timorem 35 anxiū expellendo; et sicut est in isto, sic generaliter in omnibus aliis ministeriis quoad Deum, scilicet quod illud quod est delectabilius nobis, facilius atque utilius, est mandatum et declinans ab illo incidit in gravius tristabilius. Benedictus ergo sit sponsus qui taliter amat

1. In marg.: 4; ib. Cod.: qui fidelis. 4. falsum; cod.: flm; falsum dicitur; hec verba e margine in textum incisisse videntur. 5. In marg.: 5.
10. Cod.: que racione. 21. Cod.: sic ut deest. 26. Cod.: et do.
29. Cod.: in in.

sponsam; sed dolendum et timendum est quod nimis multi sint affecione adulteri.

If we love God,
we must love
our brethren.

Quinto plane sequitur quod debemus fratres nostros complete diligere, eo quod ad dilectionem Dei ista dileccio fraterna requiritur. *Si quis, inquit, dixerit 5 quoniam ego diligo Deum et fratrem suum oderit, mendax est.* Et loquitur de odio fratris quoad naturam vel donum Dei, quia odire malum in proximo est amare. Ista autem conclusio Johannis ex hoc evidet quod sic odiendo proximum odit quis Dei fabricam et sic Deum, 10 similiter amare inicialiter proximum secundum rationem qua servus Dei, est principium necessarium ad Dei dilectionem in via: *Qui, inquit, non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere?* Et hinc in vulgo dicitur: *Qui perfecte diligit 15 proximum diligit eciam canem suum.* Multo magis qui perfecte diligit Deum, diliget suam fabricam sibi consimilem in natura, cum ad hoc a Deo instinctum habeat naturalem. Et tertio moveret ad dilectionem proximi quod *hoc mandatum expresse habemus a Deo* quod 20 diligens Deum diligit et fratrem suum. | Nam Mat-
Fol.
thei XIX°, 19 requisitus Dominus quid faciendo viator^{270^a} vitam perpetuam possideret, respondet Christus finaliter quod *in diligendo Deum secundum rationem triplicem et proximum ut se ipsum* propter complecionem universe 25 legis vitam perpetuam mereretur.

Private orders
do not lead to
love one's
neighbour.

Et patet ex sentencia huius epistole quomodo privati ordines non disponunt professores suos ut perfeccius diligent proximum quam facit communis religio christiana, quia omnes illi ut sic private diligunt ordinem proprium 30 et sunt ab opere dilectionis caritative in pluribus retractati; ut religiosi ex hinc non audent in multis que prodessent populo predicare vel dicere veritatem. Temporalia autem secularia audent diripere sed propter timorem simulati sacrilegii in quantacunque necessitate 35 non audent proximos adiuvare et propter talem hypocrisim sepe celebrant, predictant et continent, bona opera de genere facientes. Sed (ut multis videtur) si perfecte diligenter proximos suos a talibus nidis reprobis continerent. Sunt castra ad bona seculi rapiendum et (ne 40

2. Cod.: sint deest. 6. Cod.: diligo deest.

5. I. Joh. IV, 20. 13. ib. 20. ib. 21.

communicentur fidelibus) retinendum et sunt repagula ad proximorum adiutorum in necessitatis articulis repellendum. Nec sufficit inexpertis malicias istorum detegere, sed benedicti quidam dirumpentes hoc vinculum 5 detegunt eius versicias atque fraudes, et cum perfecta *caritas foras mittit timorem* ad quem ex religione necessitantur quod ipsa a perfecta caritate necessario ipsos privat; et ex hoc patet quam vana est eorum religio.

10

SERMO XXXVI.

Nolite mirari si odit vos mundus ^{1a} Joh. III°, 13.

Verba huius epistole possunt tam ad bonos dirigi ^{How worldly business interferes with God's service.} quam ad malos, sed ad bonos direccius. Confortat autem Evangelista fideles quod mundana prosperitas 15 ipsis ut ceteris mundialibus non arridet: *Nolite, inquit, mirari si odit vos mundus.* Per mundum autem videtur sane posse intelligi quelibet communitas vel persona que est in negotiis vel causis mundialibus implicata; ille autem implicat se in illis qui propter timorem 20 mundanum dimittit caritativum servicium quo servire beat Deo suo. Et sic potest intelligi textus Apostoli II^a Tim. II°, 7: *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus ut ei placeat cui se probavit.* Nam cum tam activi seculares quam contemplativi militant meritorie 25 Deo suo, manifestum est quod implicacio in negotiis secularibus, ut dicit vitam culpabilem ordinacionem amoris Dei qui de vobis requirit preponderanciam amoris. Ille autem qui dicit se Deum perfecte diligere et in negotiis secularibus preponderanter se occupat 30 tamquam vir inconstans et mendax in negotiis secularibus se implicat.

Racionem autem quare fugiebat hec conversacio ^{The Christian must love God above all things.} assignat Apostolus: *ut ei, inquit, placeat, cui se probavit christianus.* Christianus enim (in quantum talis) ad 35 tempus post baptismum servavit religionem et ordinem

4. Cod.: quidem. 7. Cod.: cessitaur. 17. Cod.: quilibet.
 20. Cod.: mundianum. 22. Cod.: negotiis. 23. Cod.: tam deest.
 24. Cod.: actui. 26. culpabilem; hic aliquot verba exciderunt; adde:
 est contra seu adversus. 29. Cod.: preponderantur. 32. hec conver-
 satio scil. in amore Dei.

10. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 317—320.
 33. II. Tim. II, 4.

christianum. Et hoc ad hunc finem experientia nosci poterit utrum in religione illa posset perpetuo permanere. In confirmatione autem et ceteris sacramentis sequentibus ad religionem Christi ulterius est professus; precipuus autem punctus istius religionis est iste quod homo 5 super omnia creata diligit Deum suum; quem punctum manifeste infringit qui implicat se negotiis secularibus modo dicto; et in ista heresi videntur mihi secularia, temporalia vel mundana; et sic negotia secularia sunt licita, sed in implicacione illicita stat venenum. Nec 10 contendo circa illud principium Apostoli: Euntes ad villam et ementes prandium Christo et suis negotia secularia exercebant Christo sedente ad fontem cum muliere Samaritana Joh. IV°, 9.

Supposito autem quod negocio seculare ita ample 15 ostenditur, sicut est fundabile ratione, et supposito quod implicacio in istis negotiis sit implicacio culpabilis, sicut describitur (qua descripcione videtur papam in tercio Decretalium non meliorem vel aliam invenisse), patet sentencia predicta de statu ecclesie, et primo 20 incipiendo a fratribus. Limitatores enim emunt a suis confratribus patrias de quibus excoriarent populum cum tot instanciis atque fallaciis, sicut emitur bos vel equus, et consequenter (ut oportet) mendicant instancius, nunc tacendo populo necessariam veritatem, nunc multi- 25 plicando ludicia atque mendacia que credunt populo complacere et nunc dimissa predicacione et intencione honoris Dei ac salutis populi mendicando sollicite et circa alia studia inutilia evagando. Numquid credimus tales ex descripcione predicta negotiis secularibus im- 30 plicari? Et idem est iudicium de toto ordine qui istam nequiciam auctorizat, ita quod videtur includere repugnanciam quod tot globi fratrum sint secundum istos Fol. ritus in ecclesia cumulati, nisi fuerint ad implica | cio- 271^a nem in negotiis secularibus necessitati. De possessionatis 35 autem videtur esse maior evidencia, cum laborant sollicite, nunc ad secularem curiam pro temporalibus perpetuo impetrandiis ac suis possessionibus defendendis et nunc ad Romanam curiam pro ecclesiis suggestione falsissima perquirendis et nunc pro vescibilibus gulose per 40

Secular business is lawful, but we may be unlawfully involved in it.

How friars are so involved.

So are the possessors who toil at Court and at Rome.

5. Cod.: est ista. 9. et sic; rectius legendum esse videtur: et si.
11. Cod.: illud primum. 18. Cod.: describitur; ib. sicut; adde: supra.
25, 26. Cod.: nec multiplicando. 37. Cod.: temporibus. 40. Cod.: vestibus.

se et suum capitulum consumendis. Cum ergo necessitatibus sunt pro istis atque similibus in ministerio Dei deficere, patet quam spissim necessitantur ex suis privatis religionibus se negotiis secularibus implicare. Et idem est iudicium de prelatis cesariis, quos oportet seculariter bona sua consumere et fastui ac mundo cultu Dei postposito deservire.

De Romana vero curia ut papa et cardinalibus est idem iudicium. Item, propter dotacionem et vocatum Christi patrimonium defendendum, tum propter iudicia secularia in distribuendis beneficiis ecclesiasticis in quibus se stulte et infundabiliter onerarunt, tum tertio quia evangelizationem et studium legis Christi cum ministerio apostolico propter seculum amiserunt. Et cum implicatio talis in negotiis secularibus hereses et excommunicationem implicat, patet qualiter secundum legem Dei est de talibus iudicandum. Si enim Christum diligenter iuxta suum testimonium (Joh. XIV°), sermonem suum servarent, et cum ipse sermo sit evangelium quod neque audiunt neque intelligunt neque servant sed illo postposito leges privatas et seculares fabulas anteponunt, manifestum est quod ut sic dilectionem Dei contempnunt. Et si cecitate sua abstrusa et blasfemia de absolucionibus et indulgenciis pretermissa viderent clare ut beati per quam viam transeunt anime talium defunctorum, dolerent de suis viciis et spissim commixtis blasfemiis quorum omnium radix est quia volunt mundum diligere contra preceptum Christi in Evangelista 1^a Joh. II°, 15: *Nolite diligere mundum neque ea que in mundo sunt.* Et quia simile ex quadam naturalitate afficitur suo simili et odit suum dissimile, signanter dicit Johannes in principio huius epistole viris evangelicis: *Nolite mirari si odit vos mundus, cum magister suus dicat Johannis XV°, 19: Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligenter, quia vero de mundo non estis sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.*

Sed parvipendendum est hoc odium, ymmo de illo fidelibus est gaudendum, quia cum iste mundus eum non cognovit et per consequens nec conversacionem suam

The same may be said of the Pope and cardinals.

¹. Cod.: consumendum ⁷. Cod.: cultum; ib. Cod.: proposito.
¹³. Cod.: cum minister Jo applicio. ¹⁴, 15. Cod.: implicio talis.
¹⁵, 16. Cod.: ex'q'm. ²⁰, 21. Cod.: preposito. ²³. Cod.: abstrosa.
²⁶. Cod.: vitis. ³⁰. Cod.: simile est. ³³, 34. Cod.: Joh. XVII°.

nec premia que distribuit servis suis sed omnino scolam principis huius mundi, stultus foret qui appreziaretur eius dilectionem sed pocius eius odium adoptaret.

Love to the
brethren the
cause of grace.

The 'brethren'
are not friars.

Nec credendum est fabulis sompnatiis de absolucione a pena et a culpa sed evangelio Jesu Christi. Evangelista 5 vero dicit: *Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.* Apostoli quidem post missionem Spiritus Sancti cognoverunt in Spiritu has hereses futuras per exercitum Antichristi, sed de 10 ipsis certe cognoverant quod translati sunt per gratiam Salvatoris de morte anime que consistit in conversacione huiusmodi seculari ad vitam gracie, licet in honoribus et diviciis secularibus non habudent; et utinam prelati cesarii istud scirent. Causa autem huius vite gracie est fraterna caritas quam observant; ideo subdidit: *Quoniam 15 diligimus fratres.* Non autem intellexit quod diligit fratres privati ordinis, cum ipsi sint mundus communiter et per consequens odiendi, sed quod diligit fratres in Domino, hoc est, generaliter christianos. Si enim apostoli privatos fratres diligenter, privatas sectas eorum sicut 20 posteriores religiosarche multiplicarent et scriptis autenticis confirmarent; quod cum non fecerunt sed habuerunt spiritum prophecie secundum quem conversacionem sectarum huiusmodi dampnarunt, est 'nobis evidens quod adventum eorum in conversacionem rationabiliter 25 odierunt. Poterunt enim melius quam aliquis vel omnes de istis ordinibus ipsos instituisse et in suis scriptis approbasse, si hoc fuisse de Dei beneplacito cognoscent. Diligamus ergo nos fratres nostros secundum religionem simplicem christianam et odiamus huiusmodi vanitates. 30

Them too we
must love, but
hate their evil
ways.

Nec est negandum quin nature falsorum fratrum sicut omnia bona opera sua de genere sint amanda, quoniam in evangelio huius epistole sequitur: *Qui non diligit manet in morte.* Debemus ergo secundum hanc formam ipsos diligere et odire conversaciones suas fallaces et 35 crimina instar Christi qui odiendo ypocrises et dampnando peccata dilexerat phariseos, et sic communiter intelligit scripture in predicacione simplici, quando dicit de Deo: *Iniquos odio habui cum talibus similibus locucionibus, id est, odivit quod creature sue taliter 40*

32. Cod.: qui in.

6. I. Joh. III, 14. 33. ib. 39. Ps. CXVIII, 113.

sint inique; et sic intelligitur quod christianus odire
debeat privatos ordines.

Ex istis sequitur correlarie quod *omnis qui odit*
culpabiliter fratrem suum homicida est, cum extinguit
spiritualem vitam anime proprie, ad quam graciam
Fol. spiritus est translatus; et dispositio ac | sepe actualiter
^{271^b} est homicida fratris sui, cum tamquam alter Caym sepe
animam . . . hoc . . . privat eam spirituali vita que est
prestancior quam vita proximi naturalis. Et cum *omnis*
¹⁰ *talis homicida non habet* ut sic graciam vivificantem que
dat titulum ad *vitam eternam*, patet quod omnis talis
excluditur a societate predicta tamquam hostis Christi
de exercitu Antichristi.

Et istam equivocationem de dilectione hominis et What love is
15 inimici oportet diligenter notari; quomodo diligi debet required of us.
natura ac bona de genere que Deus gracie sibi distri-
buit; sed odiri debet culpa et quecumque privativa devocio
gracie et beneplaciti divini quam capit a principe huius
mundi. Omnes enim tales secte stragulatis vestibus et
20 variis induuntur; ideo quoad vestes albas quas habent
a Domino sunt amande et quoad vestes contrarias
odiende; et sic specialiter debet intelligi de istis reli-
gionibus novellis que tamquam viri duplices in animo
inconstantes quoad vestes anime stragulantur; eciam
25 creditur quod heresis prenosticatur ex inducione per-
petua et despunctione cum varietate habitus corporalis;
sed quia superficialis dileccio fraterna non sufficit, ideo
docet Johannes quam dilectionem Christus in se et
membris suis exigit: *In hoc cognovimus caritatem Dei,*
30 *quoniam ille pro nobis animam suam posuit et nos*
debemus pro fratribus animas ponere. Incitativum ergo We must be
sufficiens christiano diligi foret sic facere quod Christus ready to lay
prius in persona sua sic fecerat et verbis docuit faciendum.
Ad hoc enim si sumus in caritate, habemus a Deo
35 potentiam et virtutem. Si ergo Christus mortuus est
in corpore dignissimo ad reconciliandum et inimicos,
quanto debemus nos ponere corporalem vitam nostram
tam abiectam pro salute spirituali amicorum et matris
ecclesie quibus sumus adeo obligati. Nam secundum

8. animam; Rectius legendum esse videtur: animam extinguit, hoc est.
14. Recte: Et secundum istam. 25. Cod.: quot hereis; an legendum hec
eis; hereis alia ut videtur manu scriptum. 37. Cod.: demus nos.

Augustinum I^o De Doctrina Christiana XXXII° debitus
ordo caritatis exigit quod primo diligamus Deum,
secundo spiritus nostros, tercio proximorum secundum
gradus propinquitatum et quarto corpora nostra. Ipsa
ergo corpora minus bona debemus in casu prudenter 5
tribuere pro salute meliorum spiritus proximorum. Aliter
enim nostra dileccio Dei recorditer deformatur, cum
viator et prelatus spiritualiter debet causam Dei de-
fendere et salutem proximi procreare, et licet mors
proprii corporis fuerit intentata. 10

We must give
freely of our
possessions.

Aliud vero signum caritative dilectionis nostri sed
minus priori est caritativa communicacio bonorum
fortune cum circumstanciis debitibus egenum proximum
relevare. Ideo dicit textus: *Qui habuerit substanciam*
huius mundi et viderit fratrem suum necessitatem habere 15
et clauserit viscera ab eo quomodo caritas in eo manet?
Et in ista materia Basilius: *Fameli ci panis quem tu*
tenes, nudi tunica quam tu in conclavi ad putrefactionem
conservas, discalciati caliga que apud te marcescit, indi-
gentis argentum quod tu possides tibi superfluum contra 20
tot iniurias quod dare valeres, et Augustinus: *Pasce fame*
morientem quem si non pascis occidisti; et spiritus huius
scripture et sanctorum sententia demonstrari per locum
a maiori: Si pro salute proximi debemus vitam nostri
corporis in casu exponere, et multo magis debemus 25
vitam nostram et bona naturalia nostra bonis fortune
adiacentibus nobis diligere, multo magis debemus tempora-
lia nostra pro relevamine proximi prudenter tribuere,
et respectu mensurans dicionem elemosine est illud
Luce XI°, 40: *Verum tamen quod superest, date elemosinam,* 30
et ecce omnia munda sunt vobis. Non enim video quo-
modo aliquis christianus et specialiter clericus cognoscet
indigenciam proximi plus quam suam sine assi-
stencia alterius relevantis et hoc habens ultra necessarium
ad sustentacionem proprii corporis illud quod superest 35

1. In marg.: Augustinus; ib. rectius XXIII° legendum: Cf. S. Aug. l. c.: Cum ergo quatuor sint diligenda, unum quod supra nos est, alterum quod nos sumus, tertium quod iuxta nos est, quartum quod infra nos est . . .
7. Cod.: sed recorditer. 23. Cod.: in sanctorum; ib. demonstrari; adde: potest. 28. Cod.: relavamine. 32. Cod.: spiritualiter. 34. Cod.: revelantis.

1. S. Aug. Opp. tom. III, 1, 11. 14. I. Joh. III, 17. 17. Ba-
silii Magni Sermo I. in Divites Avaros Opp. (edit. Bas. 1540),
tom. I, pag. 355: Esurientis est panis quem tu retines, nudi es-
tassis, quam tu in arca custodis, discalceati calceus, qui apud te mar-
cescit, egentis argentum, quod tu in terram fodis. 21, 30. I. Joh. IV, 18.

a iuvamine proximi retineret. Idem est iudicium de quocunque quod clericus vel frater habuerit ultra hoc quod regula Christi et apostolorum requirit; tota ergo christiana religio in caritate fraterna consistit que non sit sophistica neque fucata: ideo dicit Johannes: *Filioli mei, non diligamus verbo neque lingua sed opere et veritate.* Multi sunt qui oleo sophisticō ungunt capita indigentum sed factis fructuosis subtrahunt iuvamen, Fol. 271° tamen multi eciam sunt qui adulacione et fame falsa | 10 publicacione palpant proximos et reputantur de tanto ipsos diligere, cum tamen in rei veritate ipsos de tanto odiunt, impediunt atque nocent; ideo signanter et sapienter inculcat Johannes quod debemus diligere in opere contra primum et veritate contra secundum.

15 Sed cum in ista dilectione stat tota religio christiana, dubitatur utrum fratres in ista dilectione fructuosa excellunt alios christianos, cum certum sit ex fide quod si religionem suam supra omnes alias in verbis magnificant et torpent infructuosa dilectione proximi supra 20 alios quos postponunt quod tunc vana est eorum religio atque mendax.

Et videtur quod doctrina Johannis est facto fratrum oppositum, capiendo in primis quod non in corporali elemosina vel opere misericordie sed in opere spiritualis 25 misericordie stat precipue meritum viatoris; nam Christus et sui apostoli ab intento dominii perpetuati a tali elemosina . . . foret maxime necessaria viatori; ergo non in illa; sed aliunde stat summa religio christiana; in hoc omnes secte fratrum consencidunt faciendo se 30 gratis mendicos voluntarios et inhabiles ad hoc opus; ideo scrutandum est aliud opus caritatis in quo fratres excellunt alios a caritate fraterna. Et non est fingendum aliud si non in hoc quod dant aliis spirituale suffragium.

Et videtur ex tertio dicto Johannis quod fratres in 35 ista caritate fraterna deficiunt, primo ex hoc quod animam suam non ponunt pro fratribus sicut Christus. Ubi enim possent dicere veritatem pro utilitate et salute populi subterfugiunt simulantes tam in confessionibus quam They disguise the truth. in privatis consiliis et communibus exhortacionibus, quod 40 alienum fuit a Christo, cum noscens sacerdotes et

5. Cod.: *socia* neque *futu.* 11. Cod.: *ipso.* 17. In marg.: Dubium.
21. In marg.: A. 27. elemosina. Hic aliquot verba exciderunt. 37. populi; cod.: prosperi. 38. Cod.: similantes.

5. I. Joh. IV, 18.

Friars do not
excel in love.

phariseos maxime spiritualiter nocere populo illos maxime exprobravit. Et quantum ad prosperitatem temporalium ex uno latere calidissime excoriant populum et ex alio latere illos qui dicunt veritatem de cleri pauperie quomodo eius defectus facit tantam dissensionem et perturbationem in populo, quantum sufficient in verbis et opere persequuntur; et cum hoc faciunt propter conservanciam sui ordinis in excessum edificii quod magis diligunt, sequitur quod a caritate deficiunt; nam hec adinventa religio simpliciter abstracta est eciam infinitum imperfeccior, humana vel est nichil; et certum est ex fide et opere Christi quod lapides vivos debemus infinitum magis diligere et per eorum structuram in domo Dei magis zelare quam lapides inanimatos vel quotquot alias basilicas.

15

Instead of helping others they clutch all they can to spend on churches.

Secunda via Evangeliste ad convincendum defectum caritatis fraterne stat in defectu communicationis terrene substancie; fratres autem pro construendis basilicis habent tam communiter quam private multas libras pecunie congregatas, et cum in quantacunque necessitate viderunt similes christianos, ipsos cum illa non adiuvant sed pocius extorquent et quantumcunque exigentibus et hoc per fraudes atque mendacia; quomodo ergo non est talium vana religio?

They lie to gain honour.

Tercium medium Johannis ad convincendum vanum ordinem stat in isto quod quidam simulant se diligere verbis mendacibus atque signis sed in opere et veritate deficiunt. Sed numquid credimus fratres in isto capitulo, cum de illis quos adeunt instar eorum patris simulant scandalosa mendacia? et hoc ut prosternantur et diffamantur in populo; et cum pro toto mundo salvando non taliter mentirentur, quam vana est sua religio. Ideo dico illis cum Jacobo quod *quicunque eorum putans se religiosum esse non refrenans linguam sed seducens cor suum, huius vana est religio.* Et quoad celebraciones oraciones et absoluciones quibus seducunt populum patet, quod nisi sanctitas vite in eis precesserit in

1. Cod.: noscere. 5. Cod.: paupe = paupere. 9. Cod.: que
magis. 10. Cod.: nam hoc. Hic locus corruptus est; ib. Cod.: ab-
tractus = abstrct'. 11. Cod.: humana nam vel. 13. Cod.: structura.
14. Cod.: inanimatis. 16. In marg.: B. 18. Cod.: destruendis.
20. Cod.: congregatis. 22. exigentibus. Hic verbum excidisse videtur.
27. Cod.: atque lig'; rectius sig'; ib. oportet in opere. 29. Cod.: quos
adiut. 34. Cod.: seducit.

omnibus talibus magis nocent. Seducunt autem se ipsos et populum per hoc fraternitatum, absolucionum et aliorum spiritualium simulatum suffragium, cum non habent potestatem concedere aliis participationem in suis meritis eciamsi assint, sed eorum distribucio fratribus est propria soli Deo.

Fol. 27¹^a Quamvis autem oracio meritoria pro persona alia in multis casi bus multum proxit, tamen secundum quod cupiditas et blasphema securitas in oratoribus fuit

Prayers may profit others, but only if offered rightly.

extincta, sed illas convincunt communicantes cum fratribus ex verbis suis et opere, et eodem modo convincunt quod predictant principaliter propter lucrum temporalium et non propter salutem anime auditoris. Sed quis dubitat quin tunc predicatione sua est blasphema?

Secundum quoad mendicacionem voluntariam quam tantum magnificant, patet quod in hoc blasphemant in Christum Deum, imponentes mendaciter quod taliter mendicavit, et elemosinas pauperum extinguent communiter, cum deceptus in sua maiori egencia per mendicacionem fratum sit impotens diu posterius ad se ipsum et suam familiam relevandum. Et multi pauperes ex tali fraude fratres inopes incurront mortem, ubi fratres habundant in vescibilibus petulancia et in edificiis et ornamentis aliis sumptuosis. Si ergo distribucio temporalium discrasiat rem publicam, respondeo: ille secte non publice perturbant illam; si ergo *omnis qui odit fratrem suum sit* ex Johannis testimonio *homicida*, quomodo non foret in sectis fratum homicidium variatum? Dicuntur enim corporaliter occidere suos do-

Friars rob the poor and trouble the realm.

mesticos et extrinsecos quos odiunt.

Sed tertio spiritualiter occidunt quosdam scandalosis mendaciis, eo quod dicunt defectus ordinum ut in ecclesia corriganter. Quarto occidunt se ipsos et multos alios per hoc quod extinguent in eis vitam spiritualem secundum quam viverent apud Deum; quomodo ergo talis proditor non est elegius regni quod incolit, cum tantum perturbat regna principum atque ecclesiam que est regnum celorum?

They commit spiritual murder.

2. Cod.: per hanc. 8. Cod.: tum sed; ib. Cod.: quod fuit [sua]
seu sua^a. 13. Cod.: auditore. 15. Cod.: Secundum quia da.
17. Cod.: Deum in potestates. 20. Cod.: domini posterius. 24. In cod.
perperam: si ergo in ergo. 25. Cod.: rem pie^{um}. 28, 35. Cod.: quo
pro quomodo. 30. Cod.: extrincecos. 33. Cod.: Tercio. 34. Cod.
quod deest. 36. Cod.: eligus. Cf. pag. 325, l. 23, 30, 36.

SERMO XXXVII.

Humiliamini sub potenti manu Dei. I^a Petri V^o, 6.

Need of
humility.

Ista epistola docet humilitatem viancum in opere exequendam que fundamentalior sit sive perfeccior, cum virtutes locum non occupant sed singule quoad 5 speciem sunt connexe et econtra. Prodest autem ymaginacio istius materie cum recto sensu mistici intellectus. Deus enim est magister optimus nedum per totam habitabilem sed etiam totum mundum. Habet autem in manu sua *virgam* et *baculum* quibus dispariter 10 castigat homines pro utilitate ecclesie, et quosdam facilius et quosdam severius, ut oportet. Ista autem est *virga vigilans* quam *viderat Jeremias* in brevitate, fragilitate,

God's rod and staff are always near to punish us and keep us low.

non potens deficere. Et conformiter senciendum est de baculo, cum utrumque sit potestas divina secundum 15 rationem duplicem variata. Cum ergo quounque viator tenderit habet tam virgam quam baculum magistri iustissimi super caput, debet varie et humiliiter sibi servire, considerans quod quantumcunque magistro placuerit, hec instrumenta magistralia sunt presto capiti, 20 ut vindictam vel penam ad votum incuciat. Nec solum causa ista efficiens propter timorem necessitat ad sic humiliiter gradiendum, sed causa finalis intrinseca inde sequens. Qui enim sic currit humiliiter viam Domini sub hac virga et baculo *in die visitacionis* (id est, in 25 finali iudicio) erit ad beatitudinem patrie exaltatus.

Teneat ergo se viator humiliiter, ne blasphemet cum Lucifero multipliciter appetens gradum Dei. Et ista doctrina patet ex cantico sancte virginis Luce I^o, 51, 52: *Dispersit superbos mente cordis sui, depositus potentes de 30 sede et exaltavit humiles*, et Luce XIV°, 11: *Omnis qui se exaltat humiliabitur et qui se humiliat exaltabitur* cum multis dictis similibus.

We must cast our care on God.

Sed secundo docetur quomodo huius magistri discipuli debent ex integro *sollicitudinem suam in ipsum 35 proicere*, cum sit summe misericors et statum sui

4. Cod.: exequendam fundamentaliorum sit sive perfeccioni. 12. Cod.: se vierus. 23. Cod.: intrincica. 28. Cod.: multiplicite. 29. Cod.: cantico et. 30. Cod.: despexit. 36. misericors (?); Cod.: mctor.

1. Dominica tertia post Trinitatem. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 321—323. 10. Psalm. XXII, 4. 12. Jerem. I, 11. 35. I. Petri V, 7.

fidelis famuli summe curans. Ideo dicit textus Petri:
Omnem sollicitudinem vestram proicientes in eum, quoniam
 Fol. *ipso cura est de vobis.* Oportet enim viantes esse sollici-
 272^a tos; sed sollicitudo huiusmodi est partita in sollicitudinem
 5 celestium et sollicitudinem terrenorum, et dividitur in
 licitam atque illicitam. Licta vero est sollicitudo acti-
 vorum virtuose viancium sicut Marthe. Ista autem licet
 sit periculosa atque difficilis, est tamen necessaria
 viantibus, dum tamen sollicitudo in unum principium
 10 finaliter sit directa; unde sollicitudo illicita vocatur
 sollicitudo circa temporalia, dum caruit isto fine, et
 illam sollicitudinem Christus prohibet Matthei VI° et
 sepe alibi. Et patet Petri sententia, cum omnis solli-
 citudo circa temporalia vel fines alios crita Deum debet
 15 finaliter si sit licta in ipsum proici. Sed ad iudicandum
 necessitatem sollicitudinis circa temporalia si sit super-
 flua oportet legem Dei consulere, discernendo quomodo
 ad beatitudinem provocat et sollicitum non retardat;
 et sic omnis operacio viancium debet ad oracionem
 20 ac honoracionem Dei finaliter retorqueri; nam qui
 operatur fideliter bene orat et qui vivit meritorie de
 tanto magistrum honorat.

Lawful and
unlawful care.

Sed quia superfluitas in temporalibus usualibus et *Wealth brings*
vescibilibus et ceteris instrumentis inducit communiter *care.*

25 sollicitudinem vicioram, ideo tertio dicit Petrus: *Sobrii*

estote et vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam

leo rugiens circuit querens quem devoret. Sobrietas autem

Temperance
does not only
concern eating.

licet in vescibilium temperancia consistit, principaliter

tamen potest extendi ad temperatum medium circa ali-

30 menta et tegumenta quorumcunque viancium, intelli-

gendo per alimenta generaliter cibos et potus et per

tegumenta pannos cum ornamenti ceteris et domibus

regni tegentibus corpora viatorum. In temperamento

autem istorum secundum medium virtuosum consistit

35 magna prudencia viatoris (ut patet I^a Tim. VI°, 8), quia

superfluitas in esibilibus et generaliter in tegumentis in-

Superfluity
induces sloth.

ducit nedum sompnum corporis, sed communiter somp-

num anime in peccatis; non amittit Petrus (sicut sepe

mandat Dominus: *Vigilate, ad expergefaciendum non*

5. Cod.: et deest. 16. Cod.: temporalia sc. 26, 27. Cod.: tangit leo.
 31. Cod.: genus aliter. 33. Cod.: regem. 35. Cod.: I. Tim. LXII°.
 38. Cod.: amicit; hic locus corruptus est.

We must be vigiles) stimulum in oracionibus. Qui enim petit quicquam a temporali domino, ut duce, principe sive rege non tunc dormitat, sed attente vigilat pro intentione petiti et honore Domini; quanto magis petens summum desiderabile a Domino dominorum. 5

Vigilance
needed against
the devil.

Nec solum amor habendi evigilaret viantes sed timor diaboli callide et consciente insultantis. Circuit autem diabolus per circulos cautelarum, temptans varie in quibus peccatis homo sit facilius superatus. Ideo Job I^o, 7 dicitur: *Circuivi terram et perambulavi eam;* et in tali 10 circuitu impii ambulant, ut prestatur. Unde secundo rugit diabolus per semitam, non tamquam leo de tribu Juda mortificatos peccatis vivificant; nec obest sed consonat quod tam Christus quam diabolus sit leoni secundum proprietates dispare comparatus. Sed tertio 15 querit diabolus sollicite quem devoret, et finaliter assimilet in comparando se ipsum in suum corpus mysticum per peccatum contra ipsum. Sicut enim omnes predestinati sunt membra Christi finaliter similati, sic omnes presciti sunt membra diaboli sibi corporati reprobi. 20
Ista ergo consideracio timoris expergefaceret viatores.

Faith enables
us to resist him.

Remedium autem contra istos insultus diaboli est *fortiter in fide sibi resistere;* fidem autem habere debemus quod si membra Christi esse volumus, sicut gratis possumus, ipse cum tota triumphante ecclesia contra 25 diabolum cum toto suo exercitu nos iuvabit. Et sic ex fide debemus capere quod si non assit nostra desidia, pars nostra erit forcior, et sic non fortitudo corporis, sed talis fortitudo formate fidei per se iuvat contra diabolum. In principio autem aciei exercitus debet esse 30 pugna acucior, quia pugna diaboli, sicut qui cunque motus violentus secundum philosophos versus finem est ^{Fol.} ^{272^b} tardior, econtra autem spiritualis victoria contra diabolum sicut motus naturalis est versus finem facilior atque velocior; ideo prudencia fidelium est forcius ob- 35 stare principiis.

Remedies
against him:
1. avoiding sin;

Remedium contra diabolum vel quemcunque spiritualem anime est triplex, primo declinare fomentum peccati in quo hostis fortificatur contra hominem;

1. Cod.: amictit stimulum. 7. Cod.: conscientie; ib. Cod.: insultantis. 9. Cod.: Job. X^o. 20. Cod.: reprobu. 21. Cod.: consideracioni. 32. Cod.: secundum phariseos. 38. spiritualem; adde: inimicum.

secundo inclinari circa occupacionem laudabilem divino 2. seeking good suffragio; cum enim Deus principaliter facit victoriam sed principaliter in adiutorio suo confidere et tertio 3. with God's help casting off cum Deus adiuvat homines ut sunt digni, viator excusat sins and lusts.
 5 a se peccata atque desideria, et tunc posset de victoria hostium secure confidere; nec posset fingi quod predestinato ex privilegio divino adest, cuius diabolus predestinationem ignorat et sancctoribus . . . plus mundum tamquam securus de reprobis quos videt tantum ad
 10 facinora inclinatos. Ideo dicit Petrus: *Scientes eandem passionem ei que in mundo est vestre fraternitati fieri,* The predestinate are also tempted.
 quasi diceret: Debetis scire quod diabolus temptatione consimili temptat predestinatos ut prescritos mundo deditos, ideo vestram fraternitatem sive collegium oportet
 15 pati a diabolo ut mundanos. Finis autem victorie facit diversitatem specificam, licet partes priores pugnas ha-
 beant satis consimiles.

Petrus autem confortatus in hac certitudine fidei pro-
 rumpit in laudem Christi dicens: *Deus autem omnis* God's gifts of
 20 *gracie qui vocavit nos in eternam ecclesiam suam in* Christo Jesu, modicum passos ipse perficiet, confirmabit,
solidabitque. Ipsi gloria et imperium in secula seculorum
Amen. Primo ergo profitetur Petrus Deum patrem
 25 istorum fidelium esse Deum omnis gracie ad comple-
 cionem sue victorie requisite. Dat enim primo graciam
 gratuitus et virtutibus, secundo in multiplice adiutorio
 actuali et tertio dat graciam finaliter consumantem.
 Ipse autem cum vocavit suos electos quos Petrus ex
 30 prophecia noverat nedum ad beatitudinem sed in eter-
 nam suam gloriam, hoc est, proposuit, ut sitis gloriosi,
 licet modicum in Christo paciamini hic in via, tamen
 victoria est speranda. Dicit ergo modicum, quia non
 sunt condigne passiones huius temporis ad futuram
 35 gloriam que revelabitur, et dicit passos in Christo,
 quia cum non in quacunque causa ut furto, homicidio
 vel simili causa seculi erant passi sed iusticia que est
 causa Christi, et realiter ipse Christus et necessario
 perficiet victoriam pugne quam tam gracie incepérat,
 secundo confirmabit regulans pugnam in fine vite et

8, 9. Hic locus corruptus est. Aliquot verba excidisse videntur.
 14. Cod.: collegin. 26. gratuitus); cod.: ḡciuct'. Adde: et plenam.
 37. Cod.: Christus est. 38. Cod.: quam tum. 39. Cod: in finem.

10. I. Petri V, 9. 19. ib. 10, 11. 34. Rom. VIII, 18.

tunc imponet sigillum victorie et tercio solidabit in patria, quando non erit vagus error sed perpetuus fructus victorie, ergo fit laus ipsi.

Unlawfulness
of private
religions.

Circa istam epistolam dubitatur (ut sepe) utrum sit licitum religionem privatam cum tradicionibus suis 5 perpetuis supra religionem Christi statuere, et videtur quod non, quia nullam religionem licet intendere nisi que in humilitatem sub potenti manu Jesu Christi sonuit; sed sic non sonat talis novella religio, ergo conclusio.

The orders rob
churches and
defame those
who do not
belong to them.

Item, ex fine huius epistole Christus perficiet, confirmabit et consolidabit statum religiosorum quos in suam ecclesiam introduxit, sed novelli ordines laborant ad oppositum, ergo male; nam non solum spoliant ecclesias particulares, privantes eas temporali suffragio 15 quo officium debitum perficerent hic in via, sed statum earum denigrant et blasphemant suum extollunt, cum Christus statum priorem confirmavit et consolidavit, cuius confirmationem et consolidationem non licet infringere. Dicunt enim regulariter quod status sui 20 ordinis est apud Deum perfeccior quam aliquis status ecclesie antecedens, cum aliter non esset color | licite 27° introducere statum suum; quo dato implicat communiter quod rarius et excellencius beatificantur quam de religione simplici christiana. Si enim ita communiter 25 et tam alte beatificantur homines extra religionem suam sicut infra eam, in quo staret perfeccio religionis huius?

The popes
support them.

Et confirmacio huius est practica paparum qui ad religionem alciorem ac arciorem secundum legem suam 30 licenciant, non econtra; quod non haberet colorem nisi status religionis talis foret pro beatitudine adquirendo labilior. Concessa ergo ista sentencia videtur quod pape et christiani quilibet qui in tales privatos ordines introierunt (nam omnes fideles tam clerici quam laici 35 perficerent Dei beneplacitum) quod tam faciliter possent implere, nam de laicis et clericis quodcumque opus fecerint possunt esse, fratres vel feminine, et cum matrimonium sit laudabile ac meritorium conveniens statui innocencie, non videtur ideo quare non licet fratribus 40 uxorari; dispensacionem enim maiorem quam illam

4. In marg.: Dubium. 1. 7. Cod.: intencere. 11. In marg.: 2.
12. Cod.: statim religiosorum quas. 22. Cod.: color twice. 24. quam
beatificantur in cod. 34. Cod.: privatas.

sepe quesierant et forte tam lucrum ex operacione
feminarum adquirerent quam temptationes contrarias
inter multas evaderent, quam eciam multa peccata
innominabilia evitarent. Quare ergo non audent predi-
care istam sentenciam, cum ex fantasiis eorum sequitur
quod omnes christiani extra suos ordines peccant gra-
viter ex hoc quod perfeccionem huiusmodi pretermittunt?
Qui enim potest magis bonum eligere et minus bonum
pretulerit, non mediocriter peccat secundum Jeronymum
et decretum De Con. d. IX^a cap. *Non mediocriter*. Et
cum a tempore quo introducti sunt fratres nichil vel
modicum est de suis miraculis post mortem, sed de
alii (quos importunus inpecierunt) ut domino Ardma-
chano et ceteris audita sunt post mortem multa mi-
racula; unde Romana quam acceptant ut evangelium
canonicum aut pro tempore pro quo introducti sunt
plures quam de illis; et non est fas illis accusare
illam ecclesiam quod hoc facit, quia fratres nolunt ad
illam ecclesiam pecuniam conglobare et symoniace pro
canonizacione huiusmodi sibi dare. Hoc enim esset
hereticare illam ecclesiam contradicere communi expe-
riencie de fratribus. Volunt enim pro acquirendis huius-
modi privilegiis tam in corpore quam in pecunia plus
ceteris laborare. Ideo dicunt quidam: Nisi laboraret
pecunia sua ad curiam, nunquam fuisse canonizacio
sanctorum sui ordinis introducta. Et hoc facit excellencia
status religionis private ut supra sanctos ecclesie primi-
tive et ipsos apostolos vel status quos nec per se
solidaverunt extollantur. Vana est ergo religio que ex-
citat sic ad fastum.

Similiter, cum ordines in perfeccione sint dispares, sicut Rivalry among
nec ipsi nec Romana ecclesia scit quis ordo altero sit
perfeccior, ut nec sciunt quid in natura sua sit hostia
consecrata, videtur quod lex privatorum ordinum per-
plexat ecclesiam. Non enim sustinuerunt monachi quod
status fratrum foret suo perfeccior, nec alii fratres ac
monachi Cartusie tolerarent quod status fratrum Minorum

Why should
not friars
marry.

Miracles
wrought at
Fitzralph's
tomb.

Canonization is
said to be sold.

2. Cod.: contrarius. 3. Cod.: quod eciam. 9. Cod.: peccant.
13. Cod.: quies importunus. 15. Romana: hic aliquot verba excidisse
apparet. 16. Cod.: canoninum. 36. Cod.: status suum.

9. Decreti Tertia pars, dist. V, cap. XXIV. 15. Cf. Trial.,
pag. 433: Dicitur enim, quod a tempore, quo ordines isti in-
ceperant, plures sunt canonisati de illis quam aliis ...

foret statu suo perfeccior. Cum ergo quicunque statum perfecciorem reliquerit omissione peccat graviter, videtur quod illa perplexione perfeccionis vite viancum est tota militans ecclesia involuta.

Similiter, cum episcopi servant statum apostolorum ⁵ et status eorum est statu episcoporum alcior, videtur quod fratres quoad statum apostolos antecellunt. Sed quid blasphemius? forte hinc est quod predicando de fratribus suis quos sanctos reputant capiunt sibi pro the | mate, *ubi ponemus eum*, et laborant evidenciis putridis quod omnes sanctorum ordines antecellunt; et ^{Fol. 272^a} conformiter sencidunt de se ipsis viantibus, cum status excellencia supra divicias sit laudanda. Et hinc dicitur quod se ipsos significant ad primas cenas in conviviis dominorum et habere recubitus in secretis cameris ¹⁵ dominarum.

Friars'
extravagant
claims to
holiness.

Et hinc quoad statum contendunt plurimi, querentes si sacerdotium sit ordinum privatorum, et videtur quod non, quia cum sacerdotio, episcopio, apostolatu et statibus aliis viatorum stat peccatum mortale, sed cum ²⁰ religione sua non stat peccatum mortale, quia tunc foret religio immunda et forent inobedientes, facientes indebita quicquid agunt. Ergo omnes tales status priores sunt imperfecciores statibus ordinum privatorum. Sed ego non video quo tenderet ista luciferina presumpcio ²⁵ nisi quod excedentes omnes status ecclesie militantis parificari volunt in statu domino Jesu Christo. Responsio ergo fidelium stat in isto quod fratres et quicunque de privatis ordinibus si fuerint in aliquo statu laudabili illum mendicant de statu priori quem Christus instituit; ³⁰ nam quoad status proprios quos haberent ex institutione suorum ordinum, ego nescio fundare quiditatem nec perfeccionem eorum nisi ut sint monstra accidentalia statui sacerdotis.

What is the
status of the
church.

Unde pro declaracione istius materie notanda est ³⁵ quiditas atque distinccio status ecclesie. Quamvis autem status dicatur multipliciter atque equivoce, suppono tamen quod status ad propositum sit disposicio in qua verbum Dei ordinavit creaturam rationalem stare, ut debite serviat Deo suo. Et est quidam generalis in quo ⁴⁰

^{2.} Cod.: perfeccionem. ^{5.} Cod.: s. n. (scilicet enim) episcopi.
^{14.} Cf. Lucae XX°, 46. ^{18.} Cod.: sit deest. ^{19.} Cod.: apostolatum.
^{29.} Cod.: alico. ^{31.} Cod.: haberet. ^{33.} Cod.: nisi sint. ^{35.} In
marg.: Nota. ^{38.} In marg.: Quid est status. ^{40.} In marg.: i.

stat una communitas ad hunc finem et quidam personalis qui solum convenit uni persone simplici.

Est autem divisio huius generis vel membra, scilicet naturalis, ministerialis et moralis. Naturalis autem est congregacio dispositionum ac accidentalium quas Deus ordinavit in creatura, ut sibi serviat et propter variationem in partibus huius status dicitur (Job XIV°) quia homo viando nunquam in eodem statu permanet.

1. Natural.

Status autem ministerialis est status in quo Deus partem ecclesie instituit, ut debite sibi ministret et quosdam dicit prophetas, quosdam apostolos et quosdam doctores (ut dicit Apostolus Ephes. IV°). Sed de statu fratrum non inveni nec video quomodo varia corporalis habitus cum aliis circumstanciis induceret religionem novam, ordinem laude dignum quin per idem pannus linneus quem ligant in capite Saraceni vel milites Anglie qui illuc laboraverant aut peple vetularum novos ordines aut religiones inducerent, cum statu aut tali ministeriali stat peccatum mortale, ut patet de episcopatu atque apostolatu Scarioth cum regaliis plurium tirannorum ac ceteris deficientibus in suis officiis. Nec contendo utrum status officialis sive equivoce dicatur in talibus et in aliis qui virtuose complent suum officium.

25 Tercius autem est status moralis qui est per se dignus premii celestis; nec per se sequitur ad unum istorum statuum vel alium, sicut nec christiana religio que proprie per se dicit virtutem quoad Deum in qualicunque statu alio fundata fuerit. Concedo ergo quod status sacerdotii est status ministerii et perfectus, expresse fundabilis in scriptura. Statum autem fratrum non plus scio fundare in ratione vel scriptura quam statum reprobum harlatorum si fratres . . . virtuosи, cum virtuosos contingit esse in statu officii incolarum, 35 ideo statum pastorum, agricolarum et aliorum artis mechanice possunt homines fundare ab experientia et scriptura, sed non statum fratrum nisi forte ex solu-

2. Ministerial
as of prophets
and doctors.3. Moral, which
is independent
of the others.No authority
for friars in
reason or
scripture.

1. In marg.: 2. 3. Cod.: membris. 4. In marg. inf.:

Status triplex { naturalis,
ministerialis,
moralis.5. In marg.: a. 9. In marg.: b. 11. Cod.: dedit. 21. Cod.: prolium.
33. fratres; sequitur lac. un. verbi.

cione patris mendacii. Sed patet solucio | obiectuum ^{Fol.}
in ista materia, quando queritur si sacerdotium sit ^{273*}
status perfeccior statu fratrum, est autem status quem
Christus susceperat et perfeccior salva falsa implicacione
quam novellus status quem fratres tantum magnificant,⁵
ideo fratres et communiter de vocatis religionibus pri-
vatis non sunt religiosi sed manifesti apostate; quod
si illorum religiosi fuerint, contingit laicos in qual-
cunque statu laudabili esse plus religiosos ut latrinarum
purgatores, obstetrices cum eis similibus, non est im-¹⁰
pertinent ubi in patria locabuntur.

These orders
claim falsely to
be higher than
other religions.

Et quantum ad regulas datas istis privatis ordinibus
quomodo licet a faciliori ad alciorem procedere non
econtra, nec eorum fundacio nec leges ex illis ordinibus
stabilite sunt super evangelium sed communiter apocrise.¹⁵
Quod si intelligitur per ordinem stricciorem religio
magis sancta in quoconque statu fuerit, multa dicta in
ista materia possent sane intelligi. Et patet quod multa
dicta a fratribus et istis privatis ordinibus de suis
habitibus et de suis ritibus ac religionibus sonant in ²⁰
manifestam heresim atque blasphemiam; in cuius signum
nescientes fundare ipsos in rationibus vel scriptura
sumptuose et laboriose querunt confirmationem suam
a Romano pontifice; qui si de possibili fuerit Anti-
christus, tunc ab Antichristo et mendace sathanha con-²⁵
trahitur originaliter suus ordo. Nec balbucia in istis
quod blasphematur in beatos Domini, ut Benedictum,
Dominicum et Franciscum, cum status eorum moralis
si et quatenus sanctus fuerit est laudandus. Sed cum
nec eorum sanctitas nec canonizacio sit de fide ecclesie,³⁰
ipsa est tamquam possibilis et probabilis supponenda.
Status autem alias quo ministrant Deo et ecclesie,
sepius fuit stultus; nec ad Ambrosium, Jeronymum,
Augustinum cum eis similibus quo extra illos status
fuerant attigerunt; ad omnia ergo opera Christi debemus³⁵
respicere et ipsum quantum sufficimus imitari, sed
propter talia extraordinaria tam noticia conversacionis
Christi quam eius imitacio et ad ista attencio sunt
omissee.

3, 4. Cod.: quod Christus. 9, 10. Cod.: latrones purgatores. Cf.
Wyclif's questionem de absolucione a pena et a culpa: Revera evidenter
posset papa movere homines ad purgandum latrinas. 11. Cod.: veri in.
15. Cod.: apocrite. 23. Cod.: sumptuose. 26. Cod.: balbucia inscius
(iustius?). 27. in beatos domini; cod.: iubēs Deum.

SERMO XXXVIII.

Estimo quod non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam que revelabitur in nobis. Rom. VIII°, 18.

In ista epistola hortatur Apostolus quod voluntarie 5 sine murmure ministrent in servicio Iesu Christo et per consequens quod omnes passiones quas beatificandi sufferre poterunt hic in via, non sunt digne minimo gradu beatitudinis nisi preveniente gracia Redemptoris. Only Christ's grace makes suffering merit bliss.

Nam omnes huiusmodi passiones sunt sub certo gradu 10 penales et bone moraliter, quecunque pars beatitudinis est infinitum melior; ergo non potest fieri cambium iustum nisi ex gratia gratis dantis. Nam bonum temporale valet labore aliquem, ut patet de operariis iustis laboribus conductivorum et communiter laboran- 15 cium pro hominibus hic in via. Sed bonum beatitudinis est infinitum melius quam bonum huiusmodi temporale, ergo infinitum plus valeret de labore gratia subducta. Unde cum dignum sit quod qualitercumque Deus voluerit impleatur, Deus autem vult ex gratia sua quod beati- 20 tudo pro labore modico homini sit donata, ponunt periti linguarum quod dignitas et condignitas distin- Distinction between dignity and condignity. guuntur; dignitatem autem ponunt generaliter quando- cunque ex titulo gracie vel sine illo iuste sunt com- municati; et sic dignum et iustum est quod quicunque 25 predestinatus honoretur in patria quem rex celorum voluerit honorari; nec aliter quod sic possumus aliquid vel bonum vie vel bonum patrie a Domino vendicare. Condignitas autem dicit utriusque equalitatem dignitatis coniuncte communitati; et patet prima proposicio Apo- 30 stoli ut quantumcumque viator patitur nisi assit Dei donantis gratia beatitudinem non meretur. Et hec est famosa distincio quod aliud est meritum de condigno et aliud de congruo, scilicet quod de ratione magnitu- Condiginity and congruity; dinis dominii sui sit congruum quod pro fidelitate servi 35 graciouse atque magnifice sibi retribuat. Meritum autem de condigno est meritum unius viatoris quoad alium,

6. Cod.: consequens deest. 17. Cod.: gratia gratia. 19, 20. Cod.: pro beatitudo. 22. Cod.: ponun. 23, 24. Cod.: comminata. 31. In marg.: Meritum duplex. 32. In marg.: 1, 2.

1. Dominica quarta post Trinitatem. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 323—325.

quando sine gracia redditis ex pura iusticia bonum ^{Fol.}
equi | valens sibi redditit; nec distinguuntur illa ex ^{273^b} opposito, cum eo ipso quod aliquod est meritum de condigno, est meritum de digno vel congruo, non econtra.

Controversies
as to merit and
grace.

In ista autem materia cum terminis magistralibus 5 atque sentenciis sunt multi plus quam expedit intricati; et hinc sunt respondentes in ista materia multipliciter variati, ut hii dicunt quod nemo meretur beatitudinem, cum pure gracie a Domino sit donata, et hii dicunt coloracius negantes hanc viam tamquam hereticam, 10 concedentes quod viator meretur a Domino sed non de condigno, ut dicit Apostolus, ymmo ut Deus doceat neminem debere quicquam donare alteri nisi de congruo presit dignitas, ordinat quod nemo haberet beatitudinem nisi ut congruit; et quicunque secularis dominus tribuit 15 servo suo aliquid sine hoc quod primo se ipsum dignificet ad illud, et per consequens mereatur, offendit in divinam iusticiam, cum oportet quod in omni retribuzione iusta hominis Deus retribuat. Ideo modificant logici, respectu quorum est talis reddicio pure gracia 20 vel congrua et respectu quorum est talis retribucio pure iusta. Et signanter dicit Apostolus *futuram gloriam revelandam*, quia nondum nobis apparuit, et cum apparuerit eius perpetuitas revelata, ultra illam non oportet expetere confirmationem vel certitudinem per alia argu- 25 menta. Et in spe illius omnes viatores virilius laborarent, cum tales creature viantes statum expectant certissime sue beatitudinis in quo revelabitur eis ut filiis Dei et in actu ut suis heredibus quidquid fuerit ad beatitudinem requisitum. Nam I^a Johannis III° dicit Evangelista: 30 *Scimus quoniam cum apparuerit similes erimus ei.* Et nota quod homo secundum quandam excellenciam est Dei *creatura*, cum creabatur secundum naturam corpoream, secundum naturam spiritualem anime, secundum donum gracie et secundum statum patrie. Et ideo quia 35 nomen creature sibi convenit autonomatice, hinc facta distribucione vel per se nominacione huius termini *creatura* ad hominem tamquam signatum famosius limitatur, ut patet ex verbis Domini Matthei ultimo: *Predicate evangelium omni creature.* Et confirmatur ista 40

8. In marg.: 1. 9. In marg.: 2.

31. I. Joh. III, 2. 39. Matth. XXVIII, 19, 20.

sentencia de voluntaria passione per hoc quod *vanitati* omnis homo post lapsus de necessitate subicitur, eo quod in certitudinem vite penalitatem vie et tribulaciones multiplices oportet hominem velit nolit suscipere, 5 et omnia talia instar Ecclesiastici vocat Apostolus *vanitates*.

Et quia necessitatur illis subici tamquam materia forme quam non potest exuere, ideo dicit quod homo est *creatura illis subiecta*; et ad denotandum quod homo 10 non habet vanitatem huius ex ordinacione Dei primaria sed ex lapsu, sive voluerit sive noluerit, ideo subiungit Apostolus quod *homo sic subicitur vanitati et non volens*; cum ergo sit ad subeundum istam vanitatem tanta necessitas et eius passio voluntaria pro Christo respectu 15 alterius sit meritoria atque levius, stultus foret qui illam viam non gratis ordinacioni Domini se submittit, ut patet ex Christi martyribus.

Predestinatus ergo considerans quod Deus subiecit peccatores iustissime in huiusmodi vanitates, gratis submittit se illis, expectans in spe retribucionem perpetuam; semper speret itaque quod homo qui est tam indigna creatura pro statu vie *liberabitur a servitute corrupcionis in libertatem glorie filiorum Dei*. Liberabitur, inquam, quia fiet liber et exuet pro suo perpetuo servitutem 25 corrupcionis, id est, servitutem carnis corrupte, cui de necessitate iam subiacet, et *liberabitur*, id est, in statu libertatis ponetur in patria qui filii post possessionem regni patris sui competit. Et illa libertas est maior ac gloriosior quam homo habuisset in statu innocencie 30 eciam in patria sine lapsu.

Ponitur autem duplex evidencia ab experientia fidei quod omnis viator necessitatur pro tempore quo est Fol. 273^e *creatura Dei et sic quodammodo prope nichil ingemiscere* de sua vita penali, et electi ad patriam necessitati sunt fructus meritoriorum operum penaliter *parturire*. Ideo dicit textus: *Omnis creatura ingemescit et parturit usque adhuc*, ubi notum est quod loquitur de viatoribus predestinatis pro tempore, pro quo sic viant.

Man is subject
to vanity
through the
Fall.

The
predestinate
submits
willingly.

The elect groan
and travail.

4. Cod.: velut nolit. 5. Cod.: Ecclesiasticis. 17. Cod.: ^āmbris.
19. huiusmodi; cod.: hui^ī. 20. Cod.: dei llis. 28. Cod.: libertas (sic).
38. Cod.: viavit.

1. Rom. VIII, 20. 5. Eccl. I, 2. 9. Rom. VIII, 20, 21.
22. ib. 33, 34. ib. 22.

Need of
patience.

Secundum exemplum est per locum a maiori, ubi Apostolus testatur de se ipso et sibi similibus quod *intra se gement consimili racione*, cum tamen habeant primicias Spiritus Sancti, sicut non habebant ceteri informandi. Nam Spiritus statim post Pentecosten dedit 5 copiosius capacioribus dona sua, ideo apostoli et ceteri discipuli qui miraculo suo illa receperant dicuntur habere primicias Spiritus Sancti. Si ergo non solum inferior viator qui instruit alios sed a superiori instruitur ingemescit et parturit modo dicto, ymmo ipsi apostoli 10 qui alios generunt, ideo ex generalitate illata personis tam inferioribus quam superioribus debet generaliter quilibet humiliter gratis pati, si (inquam) spe confortati ut anchora in tribulacionibus fluctuantis sunt pacienter *expectantes redempcionem corporis glorificandi que ge-* 15 *neraliter fiet aliis adoptivis, et sic spe (non adhuc re)* *salvi sunt*, quanto magis inferiores filii gratis et humiliiter taliter paterentur. Quorum omnium invincibilis racio est in Christo qui immunis a crimen et dignissimus hominum taliter erat passus. Quando enim naturalis filius Dei cuius inflictionem nemo potest evadere ex decreto eiusdem Domini taliter cruciatur, quomodo inferiores servi ex proprio delicto rei adoptandi in filios et premiandi per gratiam non remurmurarent contra penam minorem eis duplici ratione debitam? 25

The orders not
remarkable for
patience.

Circa hanc epistolam dubitatur (ut supra) utrum religiosi privati sunt ad istam voluntariam pacientiam quam Apostolus meminit magis apti, et videtur quod non, quia ex fictione multiplici vendicant quod a nullo extrinseco puniantur. Apostoli autem subiecti erant 30 omni genti et cuilibet nacioni, ergo cum securitas prosperitatis temporalium et proteccionis hominum sit culpanda, videtur quod isti religiosi privati de tanta pacientia laudanda exorbitant. Si enim non plus magnificarent suum ordinem quam fecerunt apostoli sed gratis 35 afferent se in mortis periculo pro defensione valida legis Christi, tunc meritorius, religiosus et proximis suis utilius conviarent. De tanto ergo est eorum religio increpanda. Et confirmatur ex proprio eorum principio;

5. Cod.: Pentacosten. 7. Cod.: sive illa. 7, 8. Cod.: debentur habere. 13. Cod.: pacti. 16. Cod.: adoptivus. 19. Cod.: qui deest. 26. In marg.: Dubium. 28, 29. Cod.: quod non videtur; quia deest. 30. Cod.: extrinsecus. 32. Cod.: snnt. 37. Cod.: meritorius religiosus.

cum secundum eos obediencia facta homini fundat magis eorum meritum, sed tunc forent apiores ut plus obdiren toti humano generi quam modo obedient, ergo prompciores ad meritum. Tunc enim haberent amplius 5 claustrum, amplius collegium et viliorem prepositum. Cum ergo ab omnibus istis excluduntur per suam religionem privatam, patet conclusio. Sed quia religionem suam magis magnificant ex mendicacione voluntaria, videndum est parum de illa.

10 Quantum vero ad sentenciam legis veteris, videtur quod omnis mendicacio sit culpanda, primo per illud Deuteronomii XV°, 4: *Omnino indigens et mendicus non sit inter vos.* Secundo per illud Prov. XXX°, 8: *Mendicitatem et divicias ne dederis michi.* Et tertio per illud 15 Job XXXIII, 3: *Quis michi tribuat ut cognoscam menses pristinos.* Ubi patet quod sapiens Salomon non oraret ne veniat sibi mendicitas nisi fuerit detestanda, nec sanctus Job optaret sic opulenciam et detestaretur sic mendicitatem, nisi eciam fuerit odienda; et de lege 20 nova patet quod religiosarcha Christus non potuit taliter mendicare. Per hoc ergo quod in toto evangelio talis mendicacio subticetur, patet quod non est de regula christiana, cum iuxta illud quod est utilius est in evangelio Christi expressum.

25 Item, Act. IV° quando discipuli purissime tenebant religionem Christi, scribitur, *nec quisquam egens erat inter illos sed erant illis omnia communia.* Et sequitur causa: *Dividebatur autem singulis prout cuique necesse erat.* In privatis autem nostris religionibus unus privatur 30 pecunia et vite necessariis dum alius proprietarius possi-
Fol. det multas | libras. Numquid illa est religio apostolica
27^{3^a} quam discipuli ex Sancti Spiritus doctrina didicerunt? Sicut enim fundantur in mendaciis et ipsa sunt eis organum temporalia adquirendi, sic in' via et regula 35 sua contrarii menciuntur. Si autem mendicacio vel eius causa taliter sit culpanda, sequitur per locum a maiori quod mendicacio voluntaria in valido qui non eguerit amplius est culpanda, cum voluntarie se subiciens cul-
pando statui est plus increpandus quam necessitatus 40 illi subici.

Beggary is wrong.

At the outset of the church none lacked.

1. Cod.: cum deest. 24. Cod.: expressius. 30. Cod.: aliis proprietarius. 31. Cod.: Nuquid. 37. Cod.: egerunt.

If the friars
may beg, so
may all
christians.

Item de ratione, si mendicacio talis sit licita, tunc liceret cuicunque parti ecclesie quantumcunque inopportune circa talia occupari. Non enim est racio quare divites fratres et validi mendicant licite quin per idem licet possessionatis quantumcunque placuerit mendicare.⁵ Si enim racio debet esse fratribus frenum, nulli vel pauci eorum aliquociens mendicarent, ut si non indigencia fuerit rationale obstaculum, cum quilibet eorum habet omnia in communi que totus ordo habuit, quomodo non dicitur persona populi de qua sic mendicant;¹⁰ ymmo cum in ambiguis utrum sint contraria ritui vel consona debet fidelis rationem consulere, antequam rationem presumpserit obviare, videtur quod seculares negarent mendicacionem in fratribus vel saltem habens probabilitatem de prestancia suarum diviciarum cum¹⁵ ipsis quodam involucro calcularet. Si enim in pecunia, in domiciliis et vescibilibus cum ornamenti corporeis habundent plus quam tenens simplex vel pauper, qua ratione ab ipso taliter mendicarent?

Why should
the merits of a
convent be at
the disposal of
a single
limitour.

Similiter, si seculares debent mendicacionem fratum²⁰ de lege Domini procurare, quare non alias secularis potencior veniente alio mendicante, vel quare tota perfectione mendicantis erit ad unam personam de conventu plus reprobam limitata et non communicata fratribus aliis plus perficiendis? Si enim bona corporalia debent²⁵ esse communia, multo magis ex vi communionis bona spiritualia, et si in limitatore mendico mendicat tota communitas eiusdem ordinis, cum multi de tali communitate a ratione mendicacionis propter causas plurimas excluduntur, videtur quod quelibet talis mendicacio in³⁰ iquitate participat, et quantum ad instantias factas contra ista argumenta per locum a simiali similitudine doceat obiciens primo similitudinem et det secundo claram rationem diversitatis, et sic rimabitur illis mendicantibus.

They beg for
ill got money.

Similiter, si tam instanter licet mendicare ab ho³⁵ minibus et specialiter divitibus, cum divites ratione peccati atque iniurie prioris darent iniuste tribuendo fratribus aliena, videtur quod fratres excitant ut proximi peccent distribuendo aliena inprovide; sed cum talis consensus sit reputandus, perfecte videtur quod tota⁴⁰

10. Cod.: sibi mendicant. 11. Cod.: ambiguus. 18. Cod.: plus deest. 19. Cod.: mendicaret. 22. Cod.: alia. 25. Cod.: perfici. 30. Cod.: excluditur. 32. Cod.: a simil. 34. Cod.: ist; ib. Cod.: mendicab.

fratrum mendicacio ex sibi dubio sit iniusta, specialiter cum sine conscientia mendicant ab avaris divitibus, a publicis raptoribus et sine conscientia a quibuscumque de quibus se crediderunt plus lucrari; cum tamen secundum legem ecclesie rector non debet capere divicias a furibus et meretricibus vel quocunque lucro illicito bona fortune querentibus, videtur subterfugium si frater isti distribucioni consenserit et procurat.

Illa autem distribucio est culpabilis et iniqua, ergo 10 distribucionem culpabilem et iniquam procurat. Et hoc videtur racio quare apostoli laborarunt manibus et non ad tales distribuciones illis ambiguas procurarunt. Si autem quisquis sit certus de dignitate sui quod dignum est et habeat illa bona, cum cognoscit quod 15 Deus qui est suus dominus graciosus, illorum bonorum dominus capitalis, potest de illis gratis ablatis licenter accipere, sic tamen quod non procurat ad actum illicitum. Et hec racio quare Christus innuitive solomodo mendicavit, dans exemplum ut solum taliter mendicarent.

20 Si autem dicatur quod bona que sic gratis veniunt non sunt mendicis sufficiencia, videant mendici quod Fol. 274^a sua stulticia vel | cupiditas non sit causa, ut puta, quod non in superfluo globo stulte se cumulent, quod mendicantes elemosinas non expendant inprovide vel quod

25 minus importune petant ab homine, quem debent supponere in distribucione talis mendicantis peccare. Et sic considerantes cuncta sollicite videbimus quod mendicacio est multis perplexitatibus de duplice nequicia involuta. Dubii quidem sumus vel verisimiliter credimus 30 quod communitates pro quibus mendicatur vel aliquis earum sit Scarioth et sic sollicite nutrimus Antichristum atque diabolum. Ex parte autem personarum a quibus mendicatur ignoramus si mendicans seducit suum elemosinantenem excitando eum ad opus per quod indisponitur, ut faciat iusticie complementum.

Absit ergo quod fidelis talem artem perplexam intenderet vel foveret. Et per hoc patet responsio ad communem instanciam qua suadetur quod homo in casu nutritre debeat Antichristum atque diabolum, quia in 40 casu nutritre debet et fovere in vite necessariis propter finalem necessitatem illum Petrum qui tunc, post et

They lead to unjust distribution.

They say that unasked gifts would be insufficient to support them.

They want too much.

We are told we ought to help even the wicked.

1. Cod.: in ista spiritualiter. 12. Cod.: ambiguas quod. 21. Fol. 273^a in m. inf.: cupiditas non sit causa. 24, 25. Cod.: quod meus. 27. Cod.: cunctis. 40, 41. Cod.: prope finalem.

This is false. ante est Antichristus atque diabolus; ergo conclusio. Sed sic arguentes in probacione antecedentis deficiunt, cum non potest vel perfunctorie suadere quod aliquis debeat nunc sustentare hunc Petrum in vite necessariis, immo posito quod deficiat michi evidencia ipsum esse tunc 5 Antichristum, prescitur sive diabolus, sed credam oppositum, peccatum quod prius feceram est in causa, et sic nutriendo ac fovendo illum Petrum in penam peccati prioris, facio contra Christum.

Et hinc est quod sapientes milites ecclesie exuunt 10 se a corporali suffragio quo indigentes huiusmodi relevarent et habentes de tali suffragio non relevarent taliter indigentes, sed in casu posito inspirationem consulerent Dei sui, cum aliter in penam peccati prioris facherent ut non debent. 15

We should be Et hinc creditur mendicantes dispersos per patrias careful how we relieve a sturdy 15
relevee to
beggar.

God may intend Et hinc creditur mendicantes dispersos per patrias
him to do no ultra ecclesie, in illo proposito peccat graviter contrarius
more harm to beneplacito divino et utilitati ecclesie, et multo magis,
the church. 25

quia relevat tales mendicantem, ideo stultum
est quod simus ad relevacionem validorum talium nimis
proni, et magis inconveniens quod ex istis infertur
communiter est quod elemosinantes non excitentur ad
fovendum huiusmodi mendicantes. Sed felix conclusio: 30
Si enim debo diligere inimicum, eciam prescitur atque
diabolus, debo cum paribus sibi benefacere, sed in
casu beneficia tali prescito in ultima necessitate posito
foret suffragii corporalis subtraccio, ergo in casu hoc
sibi debo; si enim ulterius vivendo et peccando gravius 35
augeret sibi penam inferni, quis dubitat quin hoc faciens
ipsum dampnificat elemosinare corporaliter aliquem? Et
si obicitur: Per istam evidenciam non debo facere
corporalem alicui, patet quod non sequitur, sed plane
quod non debo elemosinare corporaliter aliquem nisi 40

i. Cod.: est Christus. 3. Cod.: profunctorie. 10, 11. Cod.: se-
xuunt se. 11. Cod.: indigentes habitus. 12. Cod.: non faciat (?).
13. Cod.: positi. 30. Cod.: huius; modi deest. 31. Cod.: prescilli.
39. corporalem; adde: elemosynam.

vel particulariter vel confuse mihi fuerit revelatum,
quia debeo esse in gracia et in omnibus agibilibus
meis spiritu Dei duci; in elemosina spirituali prestanciori
elemosina corporali non est periculum; et planum est
5 quod tenens hanc fidelem sentenciam non ero procurator
placidus mendicanti, quia procurator talis improvidus
sepe malefacit illi cui benefacere vult et nocet matri
ecclesie; qui autem est mendicus ex impotencia quod At best he takes
Deus in ipsum intulit, populi malicia et fratum nequicia to the impotent.
10 est causa quare populus sufficienter tali in vite neces-
sariis non providit, et sic illa clamorosa mendicacio ad
minimum est a malo. Fratres autem arguunt ex mendi-
cacione huius decepti in falsa consequenter et talibus
illusionibus decipiunt activos ecclesie.

15

SERMO XXXIX.

Omnes unanimis in oracione estote. I^a Petri III°, 8.

Cum nemo salvabitur nisi dona Spiritus Sancti ha-
buerit, nemo autem recipit hec dona nisi dispositionem
priorem habeat, patet quod ad habendum hanc dispo-
sitionem viator sedule laboraret. Hec autem disposicio
consistit in illo potissime quod viatores sint eiusdem
intellectus et eiusdem affectus in Domino. Unde
Act. IV°, 32 dicitur: *Multitudinis credencium erat cor
unum et anima una.* Et ad illum sensum dicit Petrus
25 quod *omnes debemus esse unanimis in oracione*, hoc est,
unius intellectus quoad fidem credendam et unius
affectus quoad retribucionem in oracionibus postulandam.
Fides autem in oracionibus debet esse, quicquid iuste
postulaverimus, si non ponamus obicem, Deus dabit;
30 sed oportet cavere in talibus oracionibus quod petamus
finalem beatitudinem vel alia que media sunt ad illam.
Fol. Ideo Joh. XV° dicitur: *Petite, ut gaudium vestrum sit
274^b plenum, et accipietis.* Oportet secundo quod ad habendum
petitum per vitam nostram meritoriam simus digni; et
35 patet quod radicalis significatio in oracionibus ex pre-
destinacione exoritur. Et oportet tertio quod petitum
in oracionibus dignorum sit eis utile; unde Apostolus

We should
pray only for
bliss or the
means to it.

We must live
so as to be
worthy to
receive.

4. Cod.: planē. 5. Cod.: non ego procurator. 7. Cod.: vult deest.
8. Cod.: qui ante. 11. Cod.: clamosa. 35. Cod.: quod deest.

15. Dominica quinta post Trinitatem. Cf. Wyclif's Sermons,
ed. by Arnold, II, pag. 325. 32. Joh. XVI, 24.

God will give
whatever is
good.

quamvis ter rogavit Dominum quod ab eo discederet stimulus carnis sue, discessum tamen quia foret sibi inutilis non habebat. Et (ut breviter dicatur) quicquid aliquis a Domino postulaverit ab eo racionabiliter exhibendum, cum Deus sit veritas et racio prima, necessario obtinebit; et tunc solum petit in nomine verbi Dei. Unde Johannis XV°, 17: *Si quicquam petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis.* Quantumcunque ergo orans petitum non impetrat, sciat quod illud non petit in nomine Jesu Christi.

10

Debemus eciam in oracionibus esse eiusdem affectus, quia divino beneplacito conformari, quia aliter indebite diceremus petitionem terciam: *Fiat voluntas tua, sicut in celo et in terra;* et cum illa peticio Sancto Spiritui correspondet, patet quam multi non orant in illo spiritu, et sic multi intellectu et affectu contrarii localiter simul orant, sed propter contrarietatem spiritus non sunt plus quam canes bellantes in eodem sacculo exauditi; per ista namque communiter oracio est confusa. Et eadem est consideracio si aliqua persona in oracione fuerit beneplacito Dei contraria.

Dispositions
needed in those
who pray.

i. Mutual
compassion.

Exequitur autem Petrus disposiciones necessarias oratori, ut necessarium est quod petens quidquam a Domino sit *compaciens* fratri suo (ut patet in parabola Christi de villico Matthei XXII°). Unde ad compacienciam viatoris requiritur in eo prudencia, ut compaciendo iniustis, dando pecuniam mendicis validis vel peccantibus in quoconque alio genere peccati. Requiritur primo compassio misericordie spiritualis, ut videlicet ab illo crimen quo gravatur spiritus liberetur. Et hinc sepe contingit quod talis compassio requirit subtractionem possessionis quam possidet ita peccans; nemo enim debet multare aliquem, auferre ab eo aliquid nisi ex caritate et prudencia moveatur; et ad opera spiritualis misericordie plus quam ad opera corporalis misericordie debet prudens attendere, quia opera corporalis misericordie non sunt utilia nisi de quanto opera spiritualis misericordie presupponunt; nam notatis septem operibus corporalis misericordie patet quod ipsa per accidens sunt habitus, cum homo potest peccando in datarium

40

2. Cod.: dissessum. 12. conformari; scilicet debemus. 20. aliqua; cod.: a' = autem. 26. ut; rectius nec compaciendo. 38. Cod.: nam nam.

13. Matth. VI, 10.

dare sibi cibaria et tegumenta; ideo nisi assint prudencia et virtutes alie regulantes, nichil valent. Sicut ergo membra eiusdem naturalis corporis compaciuntur ad invicem reciproce se iuvando, sic debet esse de 5 membris ecclesie (ut patet I^a Cor. XII°). Sic enim ferrent levius insultus hostis extrinseci ut comportantes ferunt pondus levius, licet quilibet ferat totum, et in mirabili inpercepto quando aliquis de militante ecclesia quantumcunque remotus ab alio apud Deum meruit, 10 prodest et iuvat quemcunque de eadem ecclesia quantumcunque destiterit, et ista consideracio movet multos ad amplius promerendum.

Secunda disposicio ad orandum est amor *fraternitatis*; 2. Love of the brethren.
 et potest ostendi faciliter ex predictis. Quando enim 15 multi simul orant vel vivunt, qui ut taliter bene orant, omnes se iuvant mutuo tamquam membra eiusdem corporis et levius ferunt pondus peccati quo ecclesia pregravatur; cum igitur iuvare membrum talibus sit precipuum opus misericordie et amoris indicium, patet 20 quomodo unanimes in oracione debent esse tam *compacientes quam fraternitatis amatores*, nec solum debemus amare fratres in Domino sed fratres ordinum privatorum quos quidam vocant extravagantes elegios, quia in omnibus regnis et patriis quantumcunque discordibus 25 vendicant ex patris sui licencia se licite evagare. Et cum princeps huius mundi vel Antichristus habet spissius tenentes in mundo quam habet dominus Jesus Christus, hii Antichristi discipuli habent ubique alimenta et tegumenta ex fratrum suorum consorcio. Et dicuntur 30 elegii, quia ultra omnes alios legis divine consilia evangelica cum suis tradicionibus transmutarunt: ut dispensatio cum suis habitibus ac observanciis fictis quod non licet eis stare pro fide evangelii (ut liberi extra hos ordines) nec ea que apponuntur ut nos gratis 35 comedere vel tegumenta (nisi de secta sua fuerint) instar Christi et apostolorum induere. Et sunt elegii principum terrenorum (ut supra tangitur), eo quod vendicant non subici suis regibus sed sine regnorum licencia spoliare suas provincias copiosius quam faciunt 40 earum domini temporales. Homicidia autem corporalia sine sua impetione dicuntur in suis domesticos com-

Friars are vagabonds and outlaws.

18. cum; cod.: *cm̄*. 21. Cod.: amores. Cf. I. Petri III°, 8. 30. In cod. perperam: ultra omnes alios nec legis divine ut consilia evangelica. Hic locus probabiliter corruptus est.

mittere, sed omnino homicidia spiritualia per mendacia sua et scandala in ecclesiam militantem. Debemus tamen ipsos caritative diligere odiendo sua peccata et destruendo suas malicias quantum sufficimus, cum supponimus quod sicut Nichodemus phariseus sunt 5 eorum singuli indurati. Istam autem cautelam videtur famulos Christi debere servare contra religiones privatas, ut, si sanguissuge due filie cantant *Affer, affer* ^{Fol.} ^{274^c} Prov. XXX°, 15, fideles Christi re | cantent contra has filias: *Aufer, aufer.* Istam sanguissugam intelligunt 10 quidam Antichristum sive diabolum, eius autem duas filias intelligunt duas religiones privatas possessionatorum et mendicantium; contra priorem filiam debent potentatus ecclesie per subtractionem validam sue diutine elemosine recantare et contra secundam filiam debet 15 eadem ecclesia sed populares precipue per subtractionem prudentem sue date elemosine recantare. Nec dubium quin exequitatores prioris filie et limitatores secunde filie principalius dediscerant *Affer, affer.*

- 3. Pitifulness. Tercia autem, quarta et quinta disposicio hominum 20 ad orandum est, ut sint *misericordes, modesti, humiles.* *Misericordes*, non solum compacientes miseriis fratum in animo sed etiam corporale suffragium cum circumstanciis debitibus tribuendo. Et hinc immediate annexitur
- 4. Courtesy. 5. Humility. quod in istis relevantes alios sint *modesti*, servantes 25 modum et ordinem et non ipsos stulte ac improvide disrumpentes, sicut faciunt illi qui improvide ditant has duas filias sanguissuge; sed omnino spiritualis misericordia est notanda, cum quodammodo infinitum plus sit relevare peccato miserum a sua miseria quam 30 miserum corpore, ut patet de Christo et apostolis qui ad hanc misericordiam principaliter intendebant. Iste autem binarius filiarum sanguissuge debet has tres species misericordie annotare, cum debent in animo misereri dupliciter egentibus et omnino egentibus terrenis 35 diviciis quos ita spoliant; sed quoad tertiam partem misericordie debent incipere ab anima propria misereri et sic progredi tribuendo, subtrahendo illusiones a populo quem seducunt. *Humiles* — humilitas autem debet esse quasi sigillum ad omnes disposiciones hominum 40

8. Cod.: ut sibi. 14. Cod.: sue diucie. 17. Cod.: dante. 21. Cod.: adorans. Cf. pag. 325, l. 13. 26. Cod.: modum ordinem. 30. Cod.: plus plus. 35. Cod.: egens.

21. I. Petri III, 8.

virtuosas, ut patet, videlicet ab elacione refrenati tribuant humiliter totam bonitatem suorum operum Deo suo.

Sed sexta circumstancia oracionem bonificans et ^{6. Returning good for evil.} humilitatem declarans est quod iniuriatus in facto vel

⁵ verbo non econtra reddat malum pro malo vel maledictum

pro maledicto sed e contrario benedicat; Et illam regulam

Petri que valet omnes regulas privatorum ordinum ^{The orders are vindictive.}

hee due filie sunt oblite, cum non sint aliique gentes

vel communitates in mundo plus vel crudelius tam

¹⁰ verbo quam opere quantum sufficiunt vendicantes;

sed in hoc simulant se prestare obsequium, quod in

hoc defendunt suos sanctos ordines, sed ordinem sancte

ecclesie quem Christus instituit ac suas regulas sunt

obliti. Petrus enim convincit regulam istam ex operibus

¹⁵ Christi, quem debemus tamquam necessariissimum pre-

positum imitari: *Christus, inquit, passus est pro nobis,*

nobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius,

qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur,

non comminabatur I^a Petri II°, 21, 23. Ecce quod

²⁰ Christus infinitum superans omnes privatos prepositos

quem debemus singuli imitari in se servavit hanc

regulam et voluit ipsam in singulis eius discipulis

observari. Et hinc Petrus immediatus Christi vicarius

superans hos omnes ordines doctrinam istam ingeminat.

²⁵ Nec dubium quin ista regula sufficeret plus privatos

ordines regulare quam omnes sue private ille adinvente.

Nunc enim magis attenditur et premium expectatur de

observancia private regule quam regule Jesu Christi.

Sed quid in collegio infideli blasphemius?

³⁰ Forma autem vocacionis ad Christi religionem et ^{It is in blessing} regulam stat in isto, *ut benedicendo* et ^{that we must} benefaciendo ^{possess our} eciam inimicis possideamus hereditatem. Cum triplex sit

heritage.

regula in ista materia, prima et infima est regula vel

lex diaboli, ut ipse cum omnibus membris suis reddat

³⁵ regulariter malum pro bono; secunda lex mundi est ut

reddat bonum pro bono et malum pro malo; sed tercia

lex suprema que est celestis excedens hanc medium

est lex et secte sue reddens regulariter bonum pro

malo. Licet autem Christus econtra reddat malum pene

4. Cod.: iniuritus.

8. Cod.: obligate.

9. Cod.: mundo se.

10. Cod.: mendicantes.

33. In marg.: 1.

35. In marg.: 2.

36. In marg.: 3.

38. lex, adde:

Christi.

pro malo peccati, ipsa tamen pena est bonum iusticie personam perficiens cui datur. Si ergo volumus esse filii Dei et heredes Christi, oportet nos ipsum in vita et moribus imitari. Et istam regulam evangelicam studeremus et alias prophanas (cum ista sufficiat)⁵ taceremus. Nam Luce VI°, 35 scribitur: *Diligite inimicos vestros, benedicite maledicentibus vobis et orate pro calumniantibus vos*, pauci enim vel nulli de privatis ordinibus obligant se ipsos ad istam evangelicam religionem vel regulam, cum ipsa dimissa et contempta¹⁰ ad vanas religiosos sollicitant obligare.

We must
refrain from
foolish
speaking.

Et cum secundum religionem Christi debemus benedicere et nolle maledicere, hortatur Petrus fideles de sua religione linguam a stultiloquio cohercere: *Qui, inquit, vult vitam diligere et videre dies bonos cohercat¹⁵ linguam suam a malo et labia sua, ne loquantur dolum;* ubi patet quod regula ista de Psalmo XXXIII°, 13 ac eciam textu Petri est prestancior quam omnes regule private vel observancie de silencio in privatis ordinibus obser^{Fol.} vando. In cuius signum professi in privatis^{274^a} ordinibus exeunt in seculum plus elabuntur in peccato lingue quam seculares observantes religionem simplicem christianam. Qui, inquit propheta, vult habere vitam sine morte que est vita beata (dampnati enim appetunt mori et odiunt tam vitam propriam quam omnium²⁵ aliorum, et dies boni sunt dies beatitudinis sine interrupcione noctis, una quidem dies in patria est propter multas lucencias multi dies perpetui), cohercat linguam suam publice, ne publice maledicat et labia sua ne machinentur iniurantibus malum in occulto.

By doing good
we seek true
peace.

Magis autem malum venit a lingua primo prohibita et malum superficietenus palliatum venit a labiis, et correspondenter qui in verbis refrenat hec duo crimina habet correspondenter hec duo bona superius memorata. Unde sequitur in textu prophete: *Declinet autem a malo³⁵ et faciat bonum, virtutes firmando et fundando, quia iste due sunt plene partes iusticie et regule christiane. Intus querat pacem tam intellectu quam affectu, quia in via absconditur, ut perfecte sequatur eam usque ad celum unde processit.* Et patet quod prosequi non semper⁴⁰ sonat in malum culpe; multi quidem perfuntorie que-

7. Cod.: *et orate deest.*

14. I. Petri III, 10. 35, 38, 39. I. Petri III, 11.

runt pacem sed non eam cum sufficienti violencia vel diligencia persequuntur, cuius impedimentum est quod non conformat se debite legi Christi. Hic autem *caro concupiscit adversus spiritum et econtra* (ut dicitur ad 5 Gal. V^o, 17), ideo vera pax primo comprehenditur in patria, licet hic cum magna violencia corporis sit secuta. Unde sancti qui illam pacem in via percipiunt in celestibus conversantur; nam *oculi dilectionis Domini diriguntur ad iustos*, et audit eos celeriter quoad 10 ipsis utilia, *sed vultus indignacionis Domini super maliciosos*, ut perdat memoriam eorum de turba vivencium, ubi iusti scribuntur (Exodi XXII°).

Et nota hic quod intus hec octo que narrat Psalmista per ordinem est miranda proprietas primi ad secundum et subtilitas commixionis quoad ordinem christianum, et cum omnis religio securitatem appetit (ut patet eciam de religionibus privatis que propter hunc finem congregant et perpetuant sibi redditus atque ecclesias), mendici autem propter talem securitatem 20 recordem dicunt se mundum relinquere et sibi consocios qui de facto superfluunt congregare, utrique autem sibi edificant irreligiose domos superfluas tamquam castra, sed cum illis securitas primo debet esse ab extrinseco adquisita, patet illorum irregularitas, cum querant pacem 25 in seculo, ubi non poterit inveniri.

Et patet ex fide scripture quantum mundani et specialiter isti privati ordines sunt adversi. Omnes enim debemus pacem in Christo inquirere; ipse autem docuit inquisitionem istam in humilitate et virtutibus aliis ad 30 intra incipere; religiosi autem revertentes hunc ordinem pacem Christi non inveniunt sed perturbationem, et ipsi sunt qui magis perturbant ecclesiam, ut fuit in tempore Christi de sacerdotibus qui non tantum degenerarunt a regula legis Dei, ut faciunt nostri religiosi 35 quos homines reputant sancciores. Nam inequa distribucio temporalium tamquam lapides ceresorum deiecti in pueros conturbat ecclesiam militantem. Sed quis congregat vel rapit avidius hec temporalia quam faciunt iste secte? Christus autem (Johannis XIV°, 27) reliquit 40 in religione sua et suis discipulis ordinem sue pacis

The orders seek false worldly peace.

Disturbance arises from the scramble for temporal things.

5. Cod.: Gal. IV°. 9. Cod.: quoad ad. 12. Recte XXXII°.
30. Cod.: reliō. 34. Cod.: faciant. 36. Cod.: seresorum.

et docuit formam contrarie habicionis sue et perfectionis pacis sue: *Pacem, inquit, relinquo vobis, pacem meam do vobis;* et pro forma habendi hanc pacem subiungit, *non quomodo mundus dat, ego do vobis.* Clerus autem conformatus seculo querit pacem seculi secundum formam dacionis mundi, et hinc invenire non poterit veram pacem; et audacter assero quod antequam iste ordo in clero destructus fuerit et ordo quem Christus instituit suscitatus, nunquam militabit ecclesia sine perturbacione notabili. Clerus enim qui debet esse ut cementum, coniungens laicos lapides Deo suo, multipliciter committit mendacia que sunt seminarium discordie diaboli; et quoad evangelizacionem subvertunt per fabulas et adinvenciones sacramentalium infundabiles legem Christi. Per hec ergo tria tam deordinate regnancia oportet veram pacem ab ecclesia exulare.

If we are
followers of
Christ, nothing
will harm us.

Petrus autem assecurando viantes de securitate prospera vere pacis sic loquitur: *Quis, inquit, est qui vobis noceat si boni emulatores fueritis?* Illi autem sunt boni emulatores qui directe sequuntur Christum ducem christiani exercitus et hortantur alios ad sequendum | . Sed ^{Fol.} ^{275^a} emulacio ista ad invidiam est perversa. Quis ergo est qui inordinate timeret pusillanimitate vel fatigaretur in conscientia, cum boni emulatores Christi sunt ut sic securi ab omni perturbacione nocente. Christus enim et precedit et sequitur et plene concomitatur suum exercitum. Confidens ergo de sua omnipotencia, omnisciencia, omnivolencia evadet securius per passus seculi erumpnosos. Totum autem periculum in viacione huius exercitus quod timeret attencius ad seculum stat in isto quod christiani sepe usque ad mortem variam a reprobis paciuntur.

Suffering for,
righteousness,
sake is not
harm.

Sed Petrus prudenter excludit istam instanciam. *Si quid, inquit, patimini propter iusticiam beati,* quasi diceret, ubi maior timor imminet secundum apparentiam mundanorum est maior securitas, cum inquirendo pacem intrinsecus in virtute et sic stabilita pace cum Domino, tunc quidquid viator patitur propter iusticiam non est nisi via florida directe et secure dicens ad beatitudinem. Et ex istis concludit Petrus quod in fide constantes

9. Cod.: suscitatus twice. 35. imminet; cod.: fuūēt. 39. Cod.: directa.

*non timerent persecucionem habitus mundanorum neque timorem ipsorum fidelium intrinsecum a mundo ini-ciendum, cum ipsum constanter excuterent. Quis rogo fidelis firmus in fide quod homo suus interior non 5 potest interimi et quod Deus a premiacione constantis et virtuosi non potest deficere, timeret istas mundanas instancias? Ideo dicit Christus Matthei X^o, 28: *Nolite, inquit, timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed pocius timete eum qui potest 10 et animam et corpus perdere in iehennam;* totus ergo timor fidelium debet in Christum colligi, ne ipsum offendat propter amissionem virtutum et lapsum in vicia. Quamvis autem timor naturalis in talibus insit, non tamen attingit ad timorem sensus et intellectus quo vir-tutes anime deprimuntur; talis enim dicitur conturbacio timidi in temperancia; sed *dominum Jesum Christum* qui est Deus et homo et dux nostri exercitus *sanctificate in cordibus vestris*, quod fit, cum ei constanter semper secundum fidem caritate formatam et indefectibiliter 20 adheretis.*

SERMO XL.

Quicunque baptizati sumus in Christo in morte ipsius baptizati sumus. Rom. VI°, 3.

Cum quecunque scripta sunt ad nostram doctrinam 25 scripta sunt, patet quod ista historia de morte et re-surreccione Christi est nobis ad sensum mysticum fructuosa. Instruct enim nos secundum declaracionem Apostoli quomodo debemus vivere hic in via. Nam baptizacio qua baptizamur in Christo signat motus quomodo 30 debemus ut sic mortificari viciis et ablui a peccato et aliter baptizacio foret frustra. Baptismus autem noster contrahit virtutem a morte Christi, cum aqua qua abluijmur signat suam tribulacionem ab inicio sue pas-sionis usque ad mortem suam inclusive. Inmersio vero 35 in aquam signat nos sepeliri sum Christo quoad peccata mundi et sic mori peccato, et levacio de fonte signat tam Christi resurreccionem quam nostram qua in via

Baptism
signifies the
death of sin.

13. insit; cod.: misit. 32. Cod.: contrait.

21. Dominica sexta post Trinitatem. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 328—329.

surgeremus ad novam vitam mundam a peccato sine interrupcione, sicut Christus resurrexit immortalis, nam ablatus in flumine surgit. Et patet extendi verba temporis et admittenti predicacionem secundum habitudinem quomodo fideles rite baptizati et in Christo 5 baptizantur in eius morte, quia in virtute mortis sue et eius similitudine spiritualiter baptizantur.

In baptism we
are buried with
Christ,

and arise new
men.

Et cum plene ac rite ad sensum mysticum baptizantur, patet quod nedum ad sensum mysticum cum Christo morimur, sed sepulti sumus cum ipso pro toto viacionis 10 triduo in sepulcro. Sicut enim baptizati sensibiliter in aqua merguntur, sic ad hunc sensum mysticum in sepulcro includimur et prius peccatis morimur. Ideo dicit Paulus: *Conseptuli enim sumus cum illo per baptismum in mortem.* Et ita sicut Christus miraculose surrexit a 15 mortuis, sic nostra levacio de fonte baptismatis figurat quomodo debemus pro perpetuo surgere a peccatis; ideo dicit Paulus quod *quomodo surrexit Christus a mortuis per gloriam patris, ita et nos in novitate vite ambulemus.* Sicut enim Christus resurgens immortalis 20 factus fuerat ex novitate docium novus homo, ita resurgens a peccato et mundus ac constans in via virtutum ambulans eciam dicitur novus homo. *Si enim* nos evulsi de terra mala per mortem Christi *complantati sumus* in terra flores et fructus virtutum per ordinem germinante, et hoc sine recidivacione, sicut Christus amplius non moritur, indubie simul erimus dotati gloria ad similitudinem resurreccionis Christi. Et patet patule sensus textus: *Si, inquit, complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul et resurreccio-* 30 *nis erimus.* Nam in lege veteri usque ad tempus incarnacionis Christi maledicta fuerat ^{Fol.} _{275^b} terra hominis, ut Gen. III°, 17 dicitur: *Maledicta terra in opere tuo,* sed in lege nova virtute incarnacionis Christi, terra humani generis fuerat benedicta. Si ergo in illa terra 35 plantati fuerimus benedictionis Christi, participes tunc facti sumus per gratiam simul vere mortis Christi. Nec dubium quin tunc erimus participes fructus resurreccionis.

16. Cod.: baptis. 24, 25. Cod.: complati. 32. Cod.: maledicta sicut terra. 34. Cod.: Christi twice. 37. Cod.: simul ibi.

14. Rom. VI, 4. 29. ib. 5.

Sed oportet omnino ad istam innovationem quod vetus consuetudo peccati corporis corrumpatur, ut tota peccatorum congeries destruatur; ideo dicit textus: *Scientes quod vetus homo noster crucifixus est, ut destruatur corpus peccati et ultra non serviamus peccato;* debemus quidem credere quod vetustas omnium quos Deus decrevit salvari fuit simul in crucifixione Christi destructa et sic quodammodo cum ipso moriente in patibulo crucifixa. Omnes enim tales salvandi habuerunt esse immortale propinquum in Deo pro tempore mortis Christi. Vocatur autem corpus peccati congeries peccatorum disparium specierum, ad cuius similitudinem dicitur corpus iuris. Exemplum autem a quo capitulista nominatio est compaginacio corporis ethrogenii naturalis. Sed finis aut fructus quare Deus sic proposuit et taliter passus est fuit ut *ultra non serviamus peccato* sed integremus perfecto in nostro ordine regnum Dei.

Et ve illi qui illud propositum aut istam passionem frustraverit vel impedierit retardando. Qui enim habet omnia membra laxata ad prone peccandum non habet veterem hominem crucifixum vel membra illis ligata aut astricta per amorem crucis Domini, sed evagatur aliter quam spiritualiter crucifixus, et cum illis spiritus To be dead to sin is to be freed from its power.
Qui mortuus est, iustificatus a peccato; sensus enim scripture videtur intendere quod homo mortuus est rei signate, ut peccato, mundo vel rei alteri, quando illo prius regnante in illo post extinguitur. Et patet proposicio, cum peccatum deserere sit iustificari ab illo; et patet ultra, quod *si mortui sumus cum Christo* ad sensum expositum scilicet peccatis mortui et sepulti baptismo proporcionaliter ad Christum et resurrexerimus modo dicto, *credimus quod vivemus* proporcionaliter cum eo hic per tempus modicum; sicut Christus post per assensionem clarificatus est in dextra patris celestis, sic post finale iudicium corregnabimus in eternum. Morte autem baptismi virtute mortis Domini destruitur totum corpus peccati tam originalis quam actualis,

10. in Deo (?); cod.: mdo. 14. Cod.: ethremoii, et. De Eccl., pag. 104.
 19. Cod.: proponitur. 26, 27. Cod.: sensus in scripture. 28, 29. Cod.: illis prius. 29. Cod.: in illo ex post. Hic locus corruptus esse videtur.

mortalis vel venialis, sicut et pena saltem sparsim pro suo tempore, et sic granum frumenti tamquam mortuum fructificat novus homo ad imitacionem Christi fructus virtutum destruta pelle contracta ex veteri Adam.

Iste autem cursus paulative procedens ponit finaliter 5 gloriam tam corpori quam anime. Ordo autem huius patet quodammodo in figura, cum *Christus resurgens ex mortuis iam non moritur*, scilicet ab instanti resurrectionis usque in eternum *nec mors sibi dominabitur* ultra angustias animam suam ut prius, et proporciona- 10 biliter debet esse de christianis singulis imitantibus hanc figuram. Quod autem Christus mortuus est peccato, *mortuus est semel*, quia sicut solum una vice mortuus est corporaliter pro toto peccato mundi tollendo, cum illud in tanto sacerdote sufficiat, sicut sibi sufficit *semel 15 introisse in sancta* pro magno anno mundi (ut patet ad Hebreos IX°); sic eternaliter mortuus est peccato, cum nunquam peccare potuit sicut nec mori divinitus. Imitemur ergo hunc ducem et sacerdotem magnum, quantum sufficimus. Et propter has causas non iteratur baptismus 20 morte Domini figuratus.

Quod autem Christus vivit vel vita deifica vel humana, *vivit Deo*, quia ad honorem et beneplacitum Dei patris. Et ita cuncti viantes debent existimare se esse peccato mortuos et pure ac integre vivos; et ita quamvis mo- 25 ralizari poterit totus textus Genesis et Exodi cum tota scripture historia, sufficit tamen a sanctorum limitibus contentari; credimus enim in omnibus istis Spiritum Sanctum virtutis medium attigisse, sic quod ulterior expressio fuisse ad onus ecclesie; et hinc multi ne in 30 exposicionibus excedant virtutis medium, scientes quod scriptura sua non ligat alios, intendentes practice de quanto supponunt eis proficere, contentantur.

The Apostle
will not have
evil done that
good may
come.

Et nota quod pseudo imposuerunt Apostolo sequi ex dictis suis hominem debere peccare, ut gracia habundet; 35 ideo illud removet dicens: *Absit* non per se sed per accidens, et indirecte evenit bonum ex malo et communiter non illi qui fecit malum sed alii sue speciei. Sic enim occasione accepta ex bona lege et aliis multis eveniunt multa mala; ideo non sequitur: Si ex hoc 40

16. pro magno anno; cod.: pro mago a'.

27. Cod.: ad sanctorum.

7. Rom. VI, 9. 13, 23. ib. 10 17. Hebr. IX, 12, 25.
36. Rom. VI, 15.

evenit bonum, quod illud sit rationabiliter faciendum, sicut non sequitur: Si ex hoc evenit malum, quod hoc non sit faciendum; ideo absit quod credatur infidelium reportatorum argucie, si ubi habundavit delictum super-
5 habundavit et gracia, tunc si plus habundasset et gracia; ista enim est argucia gulosorum et in omni genere peccancium dampnandorum.

Fol. 275^c Sed est difficultas ulterior, utrum aliquis peccare It is said that
debeat supposito quod omnia que evenient | de necess- the sinner only
10 sitate evenient et quod peccata multa prosint per fulfils God's
accidens et quod de tanto sint bona et de Dei bene- will in sinning.
placito ipsa esse; et videtur quod, sicut peccata sunt bona et de Dei beneplacito ipsa esse, sic peccator debet facere ipsa esse, et cum idem sit peccatum facere esse
15 et peccare, videtur quod peccator debet peccare.

Item, peccator necessitatur a Deo peccare, sed nemo necessitatur a Deo ad aliud vel modum aliquem nisi quod Deus vult fieri et facientem illud facere, ergo peccare debet peccator et peccatum facere.

20 Item, sicut peccatum est bonum ac proficit, sic illud bonum debet fieri ac perficere et per consequens peccator debet faciendo taliter prodesse ecclesie. Multe tales sunt raciones logice in quibus tam communiores quam subtiliores theologici occupantur.

25 Sed supposita veritate triplicis assumpti, videtur nimis grave illa que inferuntur concedere, cum tunc videtur quod nemo possit facere nisi faciendo Dei beneplacitum, sicut debet, cum nemo possit peccare nisi Deus eternaliter ordinaverit et necessitaverit quod 30 sic peccet; quomodo ergo est peccator propter hoc quod sic facit Dei beneplacitum increpandus? Tolleretur ergo omne peccatum et pena vel increpacione pro peccato, et tolleretur vel blasphemaretur divinum iudicium et maior pars scripture inficeretur, cum deficeret 35 gloria vel exposicio sibi danda. Ideo sepe dixi alias quod peccatum est bonum, quia *felix culpa* est necessaria pro fine inde per accidens consequente et de tanto est de Dei beneplacito.

Sed dupliciter potest intelligi esse peccati, scilicet 40 esse primum et esse secundum; esse primum peccato

We cannot admit such a conclusion.

19. Cod.: peccare debet et peccator peccatum. 36. Cod.: felix cul-
patur necessaria. Cf. Trialogum, pag. 141.

40. Cf. Trialogum, pag. 141, 142.

Sin in its nature is only a defect, but it may profit by accident. deficit, cum sit defectus vel deesse et sic quoad illud peccatum est sine esse cum loco eius habet deesse. Esse vero secundum peccati est ipsum peccatum per accidens prodesse, et sic Deus non possit permittere deesse primum peccato inesse, nisi prodesse secundum sibi infuerit, quia malum non potest esse nisi fundetur in bono. Et ita negetur quod homo debet peccare, et sic de multis similibus, licet peccatum perpetratum debet proficere; et sicut non est color quod homo debet peccare, si debet dampnari, cum antecedens sit iniustum et consequens pure iustum, ita non sequitur: Si peccatum meum debet proficere quod debo sic peccare atque proficere. Et ita de multis similibus que solverent mediate primum peccati quod est deficere.

Only God can bring about such profit.

Ad primum argumentum negetur assumptum, cum Deo sit proprium facere peccata proficere et de tanto facere ea esse non quoad esse suum primum, quod est ipsa deficere, quia tunc faceret quod homo peccet (quod videtur esse blasphemum), sed facit quod cum homo peccaverit illud prosit, et sic mirabili modo Deo est proprium facere peccata esse, quia quoad esse suum secundum, eo quod non potest peccare, sicut soli sibi convenit facere peccata proficere. Creatura autem peccabilis non debet facere peccata esse, quia tunc foret culpabilis, blaspheme sibi assumens quod Deo est proprium. Peccatum autem non est nisi equivoce. Ideo oportet secundum quandam penuriam modum loquendi in ista materia acceptare; nam loqui de peccato est simile locutioni in materia insolubilium, cum peccatum sit insolubile maximum.

30

God does not necessitate to sin, but to the positive being which produces sin.

Quantum ad secundum argumentum negavi quandam assumptum, concedendo quod peccator ex sua mala consuetudine et peccati detencione necessitatetur peccare, sed tamen Deus non vult ipsum peccare nec a Deo necessitatur, nec Deus ipsum necessitat ad peccandum, verumtamen Deus ipsum necessitat ad esse positivum quod produxerit peccatum; peccatum enim intellectum formaliter non est aliquid positivum, cum Johannis I^o, 3 vere dicit Evangelista: *Omnia per ipsum facta sunt;* peccatum non includitur sed excluditur, cum ipsum 40

2. Cod.: elus twice. 7. Cod.: sic deest. 13. Cod.: solvarent.
14. mediate(?); cod.: me^e; rectius inēe = inesse.

31. Cf. Trialogum, pag 141, 142.

communiter dicitur fieri sine Deo, hoc est, sine hoc quod Deus velit ipsum fieri. Et si obicitur quod Deus, volendo antecedens cuiuscunque, vult et ipsum consequens, et si vult unum convertibilium, vult et reliquum; Deus ergo volens illam consuetudinem vel causam primam que necessitat ad peccandum vult et consequens illatum scilicet quod peccetur.

Ad illud dixi negando illam magnam consequenciam et loquendo de consequencia ex parte rei, concedendo assumptum, cum Deus vult illam consuetudinem, sive sit peccatum sive passio peccati, et vult suum consequens scilicet peccatum, et tamen non vult quod peccetur, cum non vult quod peccatum deformet subiectum quoad esse primum peccati, sed vult quod informet ad creature profectum quoad esse secundum peccati; et ultra conceditur quoad multorum convertibilium Deus vult unum quoad esse suum primum, ut secundum Augustinum bene sequitur, si homo peccet, punitur pro peccato et de illis convertibilibus beneplacitum est Deo de esse primo secundi et non de esse primo priorum, et ita est de multis passionibus peccati et ipso peccato cum eius convertibilibus.

Ad tertium negatur assumptum, cum peccatum debet esse bonum atque proficere, cum hoc sit de Dei ordine, sed Deus non ordinat quod peccatum fiat vel debet fieri, verum tamen debet proficere, sicut homo laudando Deum debet ut sic de eo gaudere; nemo tamen debet gaudere de hoc quod quis peccet, sed quod de peccato ex Dei gratia profectus provenit. Et ita non sequitur quod peccator debet peccando prodesse ecclesie, quia Fol. tunc deberet | obesse ecclesie et ipsam culpabiliter ^{275^a deturpare. Quod ego non audeo affirmare, licet multi et magni illud asserant inpetentes super dictis quod esse secundum peccati non dicitur nisi peccatum habuerit aliquod esse primum nec peccatum ita debile . . . potest quicquam facere nisi in virtute Dei et sic de multis instanciis. Sed fateor quoad primum quod esse secundum peccati dicitur equivoce quoad esse primum, sicut illud dicitur equivoce esse, intelligendo per esse}

God does not will sin, but wills the good that comes of it.

Sin has properly no being.

16. Cod.: quod multorum; ib. enim quoad. 22. Cod.: eis convertibilis (,u'?). 35. debile; codex: debilis; sequitur lacuna.

17. S. Aug. Contra Faustum Opp. vol. VII, 435.

deficere, nec aliter video quomodo possemus in ista materia balbutire. Et secundo videtur probabiliter quod peccatum facit profectus ecclesie in virtute Dei, et tamen ipsum non habet ydeam in Deo nec esse aliquod sed habet deesse in subiecto peccabili. Et tamen oportet⁵ nos ex fide scripture Joh. VIII°, 34 credere quod *omnis qui facit peccatum servus est peccati*, et quod peccatum habet multas leges et multas subtiles ac laudabiles passiones.

Christ did not beg. Et ex ista consideracione potest fidelis respondere¹⁰ ad argucias quibus suadetur quod Christus vocabiliter mendicavit. Si (inquiunt) mendicare sit egenum bona fortune sine titulo mundani debiti pro suo relevamine postulare, cum Christus fit egenus et sic postulavit pro suo relevamine bona huiusmodi, sequitur quod taliter¹⁵ mendicavit. Quando autem quesivit a muliere Samaritana aquam, quando dixit Zacheo: *Festinans descendere, quia hodie in domo tua oportet me manere*, et sic de similibus, videtur quod de vescibilibus pro suo relevamine sine titulo mundani debiti suffragium postulavit et per con-²⁰ sequens mendicavit. Unde cum Christus habuit rationem multiplicem preter titulum mundani debiti, videlicet rationem divinitatis secundum quam est dominus omnium circa ipsum, rationem status innocencie et existentie in plena gratia secundum quas est dominus omnium;²⁵ petat ergo Christus vel membrum eius temporalia pro suo suffragio secundum rationem huius excluso titulo secularis dominii. Et tunc ex descripcione sequitur quod mendicat.

Meaning of preposition 'pro' Ad ista dubitatur quod theologus non debet onerare³⁰ ecclesiam diffusis sermonibus sed antiquas linguas prudenter onerare multis sentenciis. Secundum ergo antiquam grammaticam philosophorum, iuristarum, theologorum ista preposicio *pro* cum suo casuali signat circumstanciam per se cause extrinsece ut efficientis vel³⁵ finalis. Sic enim dicunt iuriste quod homo non excommunicat quemquam pro aliquo nisi ipse sit per se et completa causa excommunicationis huiusmodi. Et sic in evangelio Johannis IV°, 42 dixerunt Samaritani

7. Cod.: peccatus. 28. Cod.: secularies.
38. huiusmodi; cod. (hic et passim h̄ = habitus).

37. Cod.: ipsum.

mulieri instructe a Christo: Jam non propter tuam loquelam credimus, ipsi enim audivimus et scimus quia hic est vere salvator mundi; ubi notum est quod loquela Samaritane fuit causa parcialis atque per accidens fidei 5 populi inductiva, quia cum assistencia et eloquencia Christi fuit principalis causa huius fidei; ideo antecedencia notantes pro causa tacent priorem, et sepe alibi in scriptura illud quod homo diligit solum in ordine ad finem maiorem diligendum dicitur non diligere 10 sed odire.

Istis notatis patet quod illa particula *pro suo relevamine* signat circumstanciam per se cause finalis et per consequens connotat rationem elemosine sive misericordie in donante, quia cum isti termini *misericordia* 15 et *elemosina* sunt termini analogi satis ambigui, ideo videtur multis quod in descripcione huiusmodi sunt tacendi.

Ad primum sepe concessa est conclusio, loquendo Christ begged
de mendicacione innuitiva et de mendicacione facta innuitively but
20 Deo patri, sed limitatum est ad mendicacionem clamorously.
clamorous. factam homini. Et taliter non est fundabile quod Dominus mendicavit, quia semper tacuit taliter postulare, docens discipulos et hypocritas sequentes non esse taliter nutriendos.

25 Et quantum ad confirmationem duplarem consequentem, His chief
patet quod Christus non potuit pro suo relevamine purpose being
secundum titulum misericordie ab una persona petere the good of the
ista bona sed pocius pro spirituali relevamine person whom
30 non est color si Dominus petit potum vel aliud bonum He asked
suum a ministro suo quod propterea mendicat ab illo,
quia deest racio mendicandi vel postulandi.

Et si obicitur quod Christus quandocunque innuitive mendicavit ab homine, postulavit pro donantis relevamine non pro suo, patet quod falsum assumitur, cum sicut Christus sit egenus, inops atque esuriens, sic voluit et indiguit relevari. Hoc tamen non repugnat sed consonat quod Christus voluit datarios per meritum spiritualiter relevari, cum Christus sit compendiosissimus 40 operator, nec est inconveniens sed racioni consonum

6. huius; cod.: h̄l'; ib. fuit twice. 6, 7. antecedencia; cod.: aīa = anima. 9. maiorem; cod.: am̄. 11. Cod.: particularia. 14. Cod.: misericordi. 23, 24. Cod.: non est taliter.

An act may have two purposes.

quod idem causatum habeat plurimos per se fines, ut innuicio qua Christus innuebat devotis suam egenciam, habuit suam relevacionem corporalem et relevacionem spiritualem fidelium qui sibi temporalia donaverunt.

As lord of all things Christ could not beg.

Et quantum ad tertium patet quod est summe impossibile quod Christus sic petat temporalia pro suo relevamine secundum rationem status innocencie vel existentie sue in gracia, quia tunc diceret quod illa racio competenter suo relevamini et per consequens (in quantum est innocens et sic in gracia) quod est summe impossibile, quia racio utriusque status in sua perfectione pocius excludit talem egenciam. Ideo Christus postulavit sic innuitive secundum rationem qua assumpsit nostram miseriam et non secundum rationem sui dominii, licet ipsa racio necessario fuerit comitata. ^{Fol. 276^a} 15

As such He might and often did command.

Et patet quod repugnat aliquem recte postulare pro suo relevamine sine egencia secundum rationem qua est dominus postulati. Christus tamen extendendo suum dominium sepe peciit secundum modum dominandi, ut patet de asina et pullo eius, de Zacheo et similibus. ²⁰ Et si dicatur quod limitator, cum postulat pro suo conventu, non mendicat, patet quod non sequitur, cum pro egencia sui sic postulat, licet aliud stulcius sit secutum; et nota quod sicut mendicacio in sua analogia sumitur licet equivoce pro mendicacione licita atque illicita, mendicacio autem proprie dicta et unita ad descripcionem huiusmodi solum sumitur pro mendicacione solum licita. Ex quibus videtur quod mendicacio fratrum non est mendicacio sed sophisticacio ypocristica et rapina. Ad veram quidem mendicacionem oportet, ³⁰ primo quod persona mendicans primo egeat postulato, quod tam in limitatore quam in suo capitulo sepe fallit; oportet secundo quod secundum veram rationem petat pro suo relevamine quod eciam sepe fallit; ideo dicunt quidam quod mendicacio fratrum est fantastica ³⁵ ypocrisis falsius simulata. Nec obest quod clamorosa mendicacio sit licita, cum necessitatibus eventu celesti egere et carere potencia se ipsum de labore necessario adiuvandi potest in penam peccati fratrum qui preventirent et sepelirent eius egenciam clamorosam et liceat ⁴⁰ mendicare.

SERMO XLI.

Humanum dico propter infirmitatem carnis vestre.
Rom. VI°, 19.

Ista epistola docet media et medicinas per que peccata carnalia et grossa debeant evitari. Incipit ergo Apostolus ut prudens medicus quomodo debet carnalibus apponere medicinam: *Humanum, inquit, dico propter infirmitatem carnis vestre.* Humanum, id est, sentencia plana et utilis auditorio tali conveniens quam predictor vel curator debet in tali populo seminare. Prudencia enim prelati huius stat in hoc quod aptat semen et medicinam populo, ut sibi plus congruit ad salutem. Quid enim valet predicare rudi populo subtilitates Trinitatis increase? Revera idem videtur esse ac si quis seminaret frumentum in lapides vel terram sterilem et incultam. Et ista videtur Christi sentencia Matthei VII°, 6: *Nolite sanctum dare canibus neque spargere margaritas inter porcos.* Illi enim sanctum dant canibus qui predicanter evangelium induratis in crimine et pronis ad residivacionem tamquam canis qui redit ad vomitum; illi enim spargunt margaritas inter porcos qui subtiles veritates constantes et lucidas instanter predicanter carnalibus voluptariis et tardis ingenii. Tales enim debent per exempla sensibilia manuduci. Istam autem formam generaliter prosequitur sanctus Paulus inculcans tacite subtilitates altissimas quas non sufficit comprehendere totus mundus.

Exemplum autem manuducens fideles rudissimos, quomodo prius viventes in petulancia debent facere Deo restitucionem in serviendo sibi debite, stat in isto quod sensibiliter cognoscunt proximum eis iniuriantem debere eis satisfacere recompensam. Ergo per locum a maiori qui iniuriatur supremo domino ita debet. Cum ergo ex fide dedit Deus omnia membra et quecumque naturalia istis hominibus ut ex integro sibi serviant, manifestum est quod petulanter declinant, serviendo carni,

Atonement for
past
disobedience
lies in service
to God.

9. auditorio; cod.: aucto.^o 10, 20. residivacionem in cod. 23. voluptariis; cod.: volup^{as} (sic!); fortasse legendum; hominibus in carnalibus voluptatibus (for fleshly lusts that they have, Sermons I. c.); ib.: tardi. 28. Cod.: exemplum autem quod. 30. stat in isto; cod.: statim isti. 36. Cod.: petulant declinans. Hic locus corruptus. Aliquot verba exidisse videntur.

1. Dominica septima post Trinitatem. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 330—331.

mundo vel diabolo, Dei servicium omittendo, te facere recompensam. Sed quomodo rogo restitueret nisi eadem membra diligencius de cetero in Dei servicio manciparet? Hoc autem totum non sufficeret nisi immensitas divine gracie mediaret, quia quantumcunque in futurum ficeret 5 dona, posterius plus requirunt. Unde ergo de iusticia subducta misericordia insurgeret satisfaccio pro peccato? Ideo dicit textus alludens diem misericordie et satisfacciōnē congrue et non condigne: *Sicut, inquit, exhibuistis membra servire immundicie et iniquitati ad ini- 10 quitatem, ita exhibete membra vestra servire iusticie in sanctificacionem.* Ille autem exhibet membra sua, ut ser- viat iniquitati qui movet ea ut peccet, quia ut sic tam homo quam membrum suum servit peccato ac iniqui- tati ad iniquitatem sive principium iniquitatis quod 15 est diabolus. Econtra autem exhibet membra sua servire qui ea aptat ut debite serviat Deo suo; cuius aptacionis terminus intrinsecus est quod homo sit sanctificatus.

The service of
God cannot
coexist with the
service of sin.

Movet autem ad istam communicacionem tam finis intrinsecus quam finis extrinsecus; pro quo declarando 20 capit Apostolus: *Cum, inquit, servi essetis peccati, liberi fuistis iusticie.* Homo enim est servus peccati, quando peccatum dominatur in ipso, inclinando atque necessi- fol. tando ipsum | ad serviendum sibi atque diabolo. Cum 276^b enim necessitatibus servire carni, mundo atque diabolo, 25 ubi subiectis istis serviret libere Deo suo? adicitur maxime servituti, et de quanto consuetudo mala vel peccati gravitas magis obligat de tanto servilius obli- gatur. Tunc autem dicitur homo liber iusticie, quando nichil sibi et iusticie propter extraneacionem et con- 30 federacionem cum iniusticia. Tunc enim iusticia sua non obligat eum ad aliter serviendum, quia non est iustus, iustus autem de quanto est iustior de tanto plus iusticie obligatur. Et patet modus loquendi de predicione danti sextuplici in epistola precedente. 35

The service of
sin is
unfruitful.

Status autem talis vane libertatis patet ex vanitate fructus laudabilis. Ideo dicit textus: *Quem ergo fructum habuistis in illis in quibus nunc erubescitis?* cum (inquit) debet credi sano iudicio et non corrupto, ut febricitans non sane iudicat de sapore, patet quod facti virtuosi 40

1. te facere; ita cod.; satisfacere? 11. Cod.: exhibente. 32. Cod.: est iustus autem. 35. Cod.: sextuplici.

9. Rom. VI, 19. 21. ib. 20. 37. ib. 21.

et in moribus maturati erubescentes de statu priori illum iudicant fuisse putridum et iniquum. Fructus autem eius non est nisi momentanea et pruriginosa delectacio ad quam laniato interiore homine consequitur 5 tristitia dolorosa. Finis autem huius libertatis est mors penalis in via et ipsa usque ad mortem continuata consequitur mors eterna. Finis autem alterius libertatis qua homo fit liber a peccato consequitur in hoc mundo The fruit of God's service is perpetual bliss.

10 post mortem vita perpetua et beata. Ideo dicit textus: *Nam, inquit, finis illorum mors est; nunc autem liberati a peccato, servi autem facti Deo habetis fructum in sanctificationem, finem vero vitam eternam.* Nam continuantes in virtutibus ex hoc sanctificantur, id est, firmantur in 15 moribus hic in via, et perseverantes usque ad finem beatitudine perpetua premiantur. Exemplum illud Apostoli est satis rude secularibus et quantumcunque sciolu est subtile. Nam secundum beatum Jacobum agricultor laborat anxie pro seminacione suorum seminum in aura 20 frigida, sed cum gaudio eorum fructus colligit, si copiosi et boni fuerint in estate; correspondenter est de bonis fructibus supradictis, ut Psalm. CXXV^o, 6: *Eunt ibant et flebant mittentes semina sua, venientes autem venient cum exultacione portantes manipulos suos.* Quid 25 dubium quin ista experimentalis sententia manuducit valde rudes ad Deo debite serviendum? Sed latet mira subtilitas quomodo qui seminant in lacrimis in exultatione metent et quomodo fructus temporalis et fructus anime mistice correspondet. Nec dubium quin fines 30 extrinseci sequentes ex istis fructibus variantur, cum finis servitutis peccati sit ipse diabolus et finis servitutis iusticie verus Deus. Non enim possunt inesse isti fines intrinseci nisi isti fines extrinseci statim assint.

Sed quantum ad fines intrinsecos dicit textus: *Stipendia peccati, mors; gracia Dei, vita eterna, in Christo Jesu domino.* Sicut enim omnes servi diaboli usque ad mortem habent pro stipendio intrinseco mortem perpetuam, ita habent pro stipendio suo extrinseco obiective ipsum diabolum; nam Apoc. VI°, 8 scribitur: *Ecce*

1. Cod.: et in moribus twice. 11. Cod.: nunc inquit. 15. hic;
cod.: huius modi. 24, 25. Quid dubium; cod.: quin dubium. 29. Recte:
correspondent. 32. Cod.: potest possunt.

11. Rom. VI, 21, 22. 18. Jacobi V, 7. 34. Rom. VI, 23.

equus pallidus et qui sedebat super eum, nomen illi mors et infernus sequebatur eum. Sanguisuga enim facit servos suos pallidos et exsangues; ideo non mirum si equus diabolus qui est mors mentis extrinseca sit pallidus. Infernus autem cum omnibus circumstanciis dampnationis perpetue sequitur istos servos. Sed finis intrinsecus servorum iusticie est gratia consummata que est vita eterna et finis eius extrinsecus est dominus Jesus Christus. Ideo dicit textus: *Gracia Dei vita eterna.* Nec video multum differre sive gratia intelligatur nominative sive etiam ablative, utrobique autem est beatitudinis causa extrinseca obiectiva verbum Dei divinitus atque humanitus. Ipsum enim terminabit secundum quietationem perpetuam tam sensum beati quam intellectum, quia Joh. XVII°, 3 scribitur: *Hec est vita eterna ut cognoscant te et quem misisti Jesum Christum.* A fructibus ergo et finibus istorum statuum cognoscetis eos. Et sunt in progressu condicionis opposite, cum servitus Dei invalescit in delectacione, et hoc tanto plus apparent de quanto quis est acucioris iudicii. Et habet (ut sepe dicitur) finem vitam eternam et in toto econtra est de innaturali servitute peccati, cum omnes regule scripture religionem sapiant et de religione ut fundamento est maior contencio. Ideo de ipsa (ut sepe superius) erit sermo.

25

Various meanings of religion;
1. the truth that teaches us how to serve God.

2. The acts springing from that truth.

3. The people who do them.

Sed quia ex fide scripture supponi debet quomodo *si est religio* et quomodo *quid est* ex secundo Posteriorum immediate ad illam consequitur, ideo circa illam questionem est paululum immorandum, capiendo in primis quod nomen religionis est satis equivocum. Ali quando enim accipitur religio pro veritate directiva hominum, ut debite serviant Deo suo et aliquando pro actu a religione huiusmodi procedente sed tertio materialiter pro ipsis religiosis taliter inclinatis. Religiones autem vane cuiusmodi sunt omnes nec explicate nec implicite fundabiles in scriptura non sunt religiones nisi forte nominetenus et valde equivoce. Religionem autem veram distinxi sepius in religionem christianam | communem et religionem privatam. Religionem communem christianam vocavi religionem quam omnis fidelis debet sub pena amissionis beatitudinis observare, et illa in-

26. In marg.: Dubium. 30. In marg.: 1. 32. Cod.: de suo;
ib. in marg.: 2. 33. huiusmodi; cod.: h^r; ib. in marg.: 4.
34. Cod.: religiosos.

Fol.
276^c

tellecta primo modo est lex mandatorum Domini, sed intellecta secundo modo est vel actualis complecio huius mandatorum vel universalis observancia sine prevaricacione in aliquo individuo legis Dei; et sic quicunque 5 habuerit plenam observanciam cuiuscunque mandati Domini, habet individuum illius legis communis, et per consequens illam legem. Et ab ista religione, cum sit dupliciter intellecta, dicuntur viri religiosi, viri Judei, ex nacione primaria et ex omni nacione in qua dispersi 10 fuerant terras alios incolentes (ut patet Act. I^o); et probabiliter supponitur quod illi viri religiosi servaverunt longe perfectius religionem simplicem christianam quam alii Judei qui pro suo perpetuo habitaverunt in Judea. Et ad illum sensum dicitur Cornelius miles *vir religiosus* 15 (Act. X^o, 2) cum multis aliis, cuiuscunque laudabilis status fuerit, dum perfecte observaverit legem Christi.

Sed circa descripcionem religionis private est magna contencio, eo specialiter quod religiosi privati vel nesciunt vel non audent religionem illam describere vel illam 20 in limitibus suis detegere sed more fluminis instabilis volunt ad novam religionem noviter addere vel subtrahere, licet dicunt in verbis quod non obstante illa variacione manet continue religio eadem in numero; sed oportet eos limitare sensum religionis de qua tamen 25 mirabiliter sunt locuti. Dixi autem quondam quod privata religio est parti ecclesie propria, religioni Christi superaddita a suis patronis sequentibus, et ritibus ad inventis individuata.

Sed illud dictum intelligi potest multipliciter, primo quod religio privata sit date leges vel regule que omnes prius erant in scriptura implicite sed per patronos posterius expressate, et similiter iuxta significacionem secundam et terciam religionis est de religione privata proporcionabiliter senciendum, et solum talem religionem 35 privatam sencio ego esse laudabilem.

Secundo vero modo potest intelligi privata religio aggregatum ex talibus regulis et observanciis culpabilibus quas religiosi dati affectione indebita observant. Et sic intelliguntur omnes private religiones hodie in ecclesia

The dispersed Jews kept religion purer than those who stayed in Judaea.

Private religions refuse to describe their religion because they wish freedom to add to it.

Private religion is laudable so far as it only makes clear the sense of scripture,

but nowadays it means adding unauthorized rules.

1. primo modo twice. 5. Cod.: mandati deest. 10. Cod.: incolantes.
17. In marg.: De religione privata. 18. Cod.: quo. 29. In marg.: 1.
36. In marg.: 2.

17. Cf. Wyclif, De Religione Privata, Pol. Works II, 491—536.
26. ib. pag. 502.

transcurrentes. Ille autem dicuntur religiones equivoce, cum omnes sint vane propter peccatum inseparabiliter sapientes.

How the religious justify their additions. Et quantum ad incorporacionem illorum modorum vivendi in religionibus huiusmodi non est finis, ut aliqui 5 incorporant in religionem suam unum ritum vel modum vivendi qui vel est vanus vel impertinens religioni christiane, et alii incorporant alium sic quod ex eadem religione communi privata pullulant quelibet religiones vane peccatum inseparabiliter sapientes. Nituntur ergo 10 religiosi privati stabilire suam religionem secundo modo dictam, primo tollendo instancias contra illam. Nam assumptum est sepius quod religio communis christiana per se sufficit aliam explicare. Primo (inquiunt) quod illud non sequitur et quia deficit eis viva racio ad hoc 15 improbandum, induunt habitum simialem; per idem (inquiunt) sequitur quod, cum sufficit ad salutem hominis servare tria mandata prime tabule, sequitur quod alia septem mandata superfluunt omnino. Sed caveant isti blasphemi quod non credant tradiciones suas adiectas 20 equivalere septem mandatis secunde tabule, quia tunc cum paribus forent Deus. Omnia autem mandata secunde tabule includuntur in tribus mandatis prime tabule et econtra, sic quod omnia decem mandata dicuntur; convertibiliter ad subsistendi consequenciam quorumcunque 25 sic ex mandatis negativis sequuntur mandata affirmativa et econtra. Ideo dicit Jacobus quod *qui offendit in uno factus est omnium reus*. Necessarium itaque fit quod omnia decem mandata decalogi secundum formam quam Deus ecclesie sue instituit simul sibi sapiencius 30 explicitur; et conformiter intelligitur de religione simplici christiana. Et patet quod ecclesia Dei non posset pure vivere secundum tria priora mandata decalogi septem aliis pretermissis.

New laws are not wanted, but the execution of the old ones. Et hic videtur mihi quod ecclesia novella in ordinando 35 novas religiones et novas obligaciones ab illis multipliciter oberravit, cum contenti de regula Christi darent operam ad eius practicam exequendum. Non enim oportet pro quocunque delicto constituere novam legem sed antiqua lege manente punire secundum illam taliter 40

10. Nituntur; cod.: intelliguntur. 29. Cod.: omnia septem. 30. Cod.: quem Deus. 40. manente; cod.: mate; manifeste? ib. Cod.: illis taliter.

27. Jacobi II, 10.

delinquentem; et sic desidia exequendi legem Christi in practica est causa quare torpens ecclesia instituerat tales leges. Et ex istis videtur multis quod dampnacio trium episcoporum in Anglia adiunctis viginti quatuor
 5 doctoribus in theologia et in viginti quatuor sententiis non caruit omnino calumpnia. Dampnant enim ut erroneum et opponunt falsum quod *sancti instituentes religiones privatas quascunque tam possessionatorum quam mendicantium in sic instituendo peccaverunt*. Nam secundum
 10 beatum Evangelistam: *Si dixerimus quod peccatum non habemus, nos ipsos seducimus et veritas in nobis non est*, quia (ut sepe docet) necessitati sumus post lapsum
 Fol. 276^a saltem venialiter peccare continue. Cum ergo religio-
 15 sarche pre dicti non erant scienciores dicto Evangelista,
 20 videtur quod in medio sue etatis, quando illos ordines instituerunt, venialiter peccaverunt. Non enim summe meritorie istorum ordines instituerant et per consequens non omnino sine defectu sed melius et meritorius instituere potuerunt, et ita in sic instituendo peccatum
 25 eis infuit; aliter enim attigissent gradum quo Christus religionem suam instituit et omnes religiosarche predicti eque perfecte instituissent suum ordinem et per con- sequens omnes hii ordines fuissent eque perfecti, quod contradicit istis privatis ordinibus et sentencie communi ecclesie. Nec dubium quin si dicti religiosarche dum
 30 sic instituerant defectibiliter hos ordines peccaverunt ut sic quicquam operando peccato venialiter, tunc in illud operando peccato.

Secundum argumentum predicti catuli stat in isto: De quanto sponsa Christi habet plura promovencia ad suum finem vel dirigencia ad eundem, de tanto viat perfeccius versus illum, sed ex hoc quod quis viat secundum legem Christi et leges humanas cum lege Dei commixtas, habet plura promovencia et dirigencia versus suum finem;
 35 ergo ex hoc perfeccius viat versus suum finem.

Falsity of the
condemnations
of the
'earthquake'
council.

Our opponent
says that
human laws
are an
additional help
to good life.

9. Cod.: et sic. 20. Cod.: eis insinuatur enim. 26. Cod: peccaverunt twice. 27. Cod.: ut si. 29. In marg.: Secundum argumentum.

3. Cf. *Fasc. zizann.*, pag. 286, 498. 4. Cf. *Fasc. zizann.*, pag. 286: „Numerus episcoporum decem”, pag. 287: „Numerus doctorum theologiae septemdecim, doctorum iuris quatuordecim . . .” 7. Cf. *Fasc. zizann.*, pag. 281: Item quod sancti instituentes religiones privatas quascunque tam possessionatorum quam mendicantium in sic instiuiendo peccaverunt.
 10. Joh. I, 8.

On this supposition the private religious ought to surpass even the Apostles. Sed videamus quo tendit ista blasphemia; nam supposito quod procederet, sequeretur quod religiosi pri-
vati copiosius et alcius tenderent versus beatitudinem quam fecerunt aliqui ab institutione religionis Christi usque ad illos. Sed quid blasphemius? Nam apostoli, martyres et confessores spissius et alcius rapti sunt ad celum quam erant aliqui postquam isti ordines erant introducti. Supposito autem quod unum infinitum sit magis alio et quod infinitas iuvancium viacionem ecclesie post eius dotacionem et illos privatos ordines sit maior quam infinitas iuvancium antequam ordines isti fuerunt adinventi, ad hoc patet quod assumptum argumenti est summe impossibile, cum Christus cum paucissimis mediis ipsum iuvantibus perfectissime et altissime in celum ascenderat. Potest autem esse quod sint plura iuvancia et retardent, eo quod iuvant remissius, ut possessio maior, et virtuosos secundum quamlibet eius partem iuvat ad beatitudinem (ut supponitur) de possibili, et tamen suppono quod vians renunciaret quacunque tali et viaret in maiori gratia, sicut fecerunt apostoli, melius et celerius attingeret illum finem. Ideo non video quomodo illa fallax argucia assumeret hoc potisma nisi ut magnificaret amplas possessiones in monachis quod de tanto sunt plus habiles ad beatitudinem properendam. Sed quid blasphemius, cum Psalm. CXLIII^o, scribitur quomodo narratis multis prosperibus mundanis stolidi mundani *beatum dixerunt populum cui hec sunt*; sed cum Christus fuit pauperrimus, adiungitur diffinicio Sancti Spiritus: *Beatus populus cuius est dominus Deus eius*. Unum ergo promovens ad beatitudinem quod Christus instituit valet mille illorum que retardant communiter. Et Deus cum suo exercitu iuvat specialiter viantes de Christi adiutorio contentatos et curiosi querentes iuvamina extranea designantur.

It is urged that our argument would destroy all human law. Tercio arguit catulus isto modo: Si viacio sponsi Christi sit imperfecciorata propter hoc quod viat tam secundum legem evangelicam quam humanam, vel ergo illa imperfeccio exoritur ratione legis evangelice vel ratione legis humane. Non potest primo modo, ergo secundo; ex hoc sequitur quod omnes leges humane abrogande forent ut iniuste.

5. In marg.: Responsio. 11. Cod.: antequam, antequam. 16. Cod.: eo eo. 17. Cod.: virtuoso. 34. Cod.: designatur. 35. In marg.: Tercium argumentum.

Hic catulus tanquam cecus ante novem dies ad minus respicit: Conceditur quidem quod expedit via-
cioni toti tocius ecclesie quod tam secundum leges divinas quam humanas partibiliter reguletur, ut clerus
5 pure secundum leges divinas et alii populares ecclesie viventes secundum leges hominum sunt iuste, non ergo plus sequitur: Ecclesia debet vivere secundum humanas leges, ergo clerus, quam sequitur: Ecclesia debet civiliter dominari, ergo monachi.

10 Sed replicatur communiter quod ille leges que clau-
straless sic imperficerent eo ipso forent inique et per
consequens destruende.

Sed initens isti argucie est indispositus ad percipiendum habitudinem iungendorum, quomodo funis, furce et collum sunt singule res bone et tamen habitudo illorum secundum quam iustus suspenditur est mala, sic pinguis monachus est natura bona sicut cibarium quo vescitur, et tamen superfluitas collectionis in stomacho est mala, et sic de infinitis similibus, cum 20 sicut Deus facit creaturas absolutas bonas et determinat eis quantitates et qualitates, ita determinat eis habitudines respectivas, cum omnia posuit in mensura. Correspondenter est de iniustis legibus, cum aliq[ue] uni persone congruant et alie alteri quoad usum; nec ignorat 25 sophista fallaciam si reprobacio vel dampnacio cuiuscunque prescriti sibi proderit, sicut et querit: lex peccati tunc proderit sibi quod dampnable huiusmodi informetur.

Item, querit catulus utrum leges humane sunt necessarie ad regimen ecclesie vel non; sed sepe dictum est 30 quod leges humane, quia ille que sunt iuste, sunt necessarie ad regimen ecclesie, quia sunt implicite leges | Fol. 277^a evangelice et per consequens leges Dei. Alio autem leges humane inique ecclesie sunt nocive et non solum preternecessere, sed non sequitur si leges humane sint 35 utiles ad regimen ecclesie, tunc monachus vel clericus debet ipsas addiscere, docere vel exequi, ut necessarium est ad regimen humani corporis quod fex eiciatur; sed absit ex illo inferri quod oculus debet huiusmodi egestionem ministrare; cum Apostolus dicat I Cor. VI°, 1:
40 *Negocia, inquit, secularia si habueritis, contemptibiles qui sunt in ecclesia, illis constitute ad iudicandum.*

1. Cod.: ante IX^{teem}; ib. in marg.: Responsio. 6. Cod: homicidum sunt iuste. 28. In marg.: Questio. 29. In marg.: Responsio.
39. Cod.: enim Apostolus.

Human law is needed in its own sphere.

Each member of the Church has his own office.

The need of
human law
does not
impugn the
sufficiency of
Christ's law.

Ulterius arguitur si leges humane sunt ad regimen ecclesie necessarie, ergo lex Christi expressata in evangelio non est per se sufficiens. Sed revera non est maior color in ista argucia quam si sic arguitur: Iste latrinarius est necessarius ad purgacionem latrine, ergo 5 Deus non est per se sufficiens; nam lex Christi expressata in evangelio (cum sit essencialiter Deus ipse) est per se sufficiens requirens alias leges in genere ut perficiant domum suam. Nec sequitur: Si leges ille sunt preternecessarie, quod sint superflue et nocive, quia 10 aliqua sunt preter necessitatem absolutam, et cum hoc necessaria necessitate ex suppositione, quia multis utilia, ymmo si aliter argumentum simile illius procederet, sequetur evidencius quod quecunque pars sue dotacionis sit superflua et nociva, quia certum est quod possent 15 eque sancte ut modo vivere sine illa. Sic enim vivunt fratres qui (ut singunt monachi) vivunt sub eodem ordine eque perfecte vel perfeccius, ut fratres asserunt.

Acts may be
meritorious and
yet not binding
on all men.

Et per hoc respondeatur ad arguciam qua arguitur quod facta, dicta et scripta doctorum superfluunt, sed si 20 sint eis meritoria, tunc sunt eis necessaria, sicut quecunque ultra sunt necessaria ad finem avide prosequendum. Sed facta talia non presumunt publicare ut legem evangelicam novas sectas ut lex Domini instruentem, et sic multa sunt in sua natura separatim necessaria, que licet multum proficiant, habitudo tamen eorum et stulta commixtio postmodum multum nocet, sicut patet de dominiis et possessionibus humanis que applicata religionibus multum nocent. Et ita sciendum est de possessionibus a fratribus spoliatis. Isti enim 30 deordinando habitudinem bonorum ecclesie intoxicant multa bona, et ita sicut lex Christi est perfeccior quam humana, ita ecclesia cleri est perfeccior vivendo pure secundum legem Christi quam foret vivendo secundum legem ex lege humana composita. Ecclesia enim apo- 35 stolorum est perfeccior quam ecclesia laicorum vel ecclesia presencium prelatorum, sicut componere unam legem ex illis est luciferina presumpcio. Plus enim valet illustracio quam Christus dat sue ecclesie fideliter laboranti quam valeret postulacio vel cumulacio tradi- 40 cionis humane cum lege Domini, et sic conceditur

1. In marg.: Argumentum. 3. In marg.: Responsio. 16, 18. eque;
cod.: esse. 19. In marg.: Argumentum. 20. Cod.: si deest.
38, 39. Cod.: Plus enim videlicet.

quod secundum formam qua predicarunt apostoli foret lex Christi perfeccius explicata quam secundum frivolas et fabulas hodiernas. Sicut enim non expedit onerare frigidum cum quotquot vestibus propter frigus, sic nec 5 expedit quotquot appendicias apponere domibus vel aliis tegumentis, et specialiter quod illis limite fuerunt vel conservate; conformiter non expedit sine fine addere glossas vel regulas ad scripturam et specialiter non eas tamquam alterius generis et sibi observientes induendo. Regule 10 autem illorum ordinum blaspheme inducuntur, ac si quelibet earum foret perfeccior quam lex Christi, et ita blasphema induccio non valet ad declinacionem vel voluntariam defensionem legis Christi sed ad eius obscuracionem ac parvipencionem.

15 Et patet mendacium cause triplicis ficte quare sponsa Christi viaret perfeccius secundum commixtionem ex lege divina et humana et eciam exposicione scripture sacre quam pure secundum legem divinam, primo quia sic viando foret lex Christi plus cognita in effectu, ut 20 patet de statu ecclesie primitive; secundo quia perfeccius corrigerentur rebelles per legem simplicem christianam quam modo corrigitur per leges minus laudabiles sophistice palliatas; et tertio quia leges evangelice licet communes obligacione sunt maxime applicabiles ad 25 opus plus necessarium viatori. Fingere autem tres falsas causas istis oppositas pro stabiliendo contrario est blasphemum.

Ulterius patet quam prophanum est allegare philo- Our opponent's sophum secundo Rethoricorum quod melius est civitatem citation from 30 regi per leges scriptas quam per arbitrium hominum. Aristotle is Nam iuxta ordinem Christi civitas ecclesie debet regi mensurabiliter per utrumque. Debet enim regi per legem scripture scriptam dupliciter sed vivacius per arbitrium hominum legem illis debite promulgancium, 35 cum vox viva movet effeccius quam scriptura. Sed tertio potissime per inspiracionem Dei qui graciosius assisteret fideli Christi mediis contentato. Multe quidem leges humane sunt culpande propter suam generalitatem et commixtionem cum falsitate, multe eciam leges 40 humane licet iuste tamen propter propinquitatem iniuste

Falsity of the
reasons alleged
for adulterating
Christ's law.

12. Cod.: non videlicet. 14. Cod.: ac per impencionem. 24. obli-
gacione; cod.: obline. 31. Cod.: civitas eccl.

29. Rectius Artis Rhetoricae I, 13. Opp. tom. III, pag. 705.

sunt de difficii et impossibili practizande ut leges dantes potestatem viatori interficere latronem, ne ipsum occidat; que eciam dant licenciam viro aut femine ut stupratorem violenter irruentem ante illatum stuprum si possit interimat, | et sic que tangit Augustinus ^{Io}^{Fol.} ^{277^b} De Libero Arbitrio. Quamvis autem licet in casu possibili sic facere, difficile tamen vel impossibile est viatores attingere illos casus, ideo lex pacientie quam Christus docuit est secura.

SERMO XLII.

10

Debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus.
Rom. VIII°, 12.

How we are
debtors to the
Spirit.

In ista epistola docet Apostolus quomodo vita nostra aptabitur secundum corporis et anime variam rationem, proponens primo quomodo *debitores sumus* non solum ¹⁵ Spiritui Sancto sed spiritui nostro proprio, et *non carni*, ad tantum *ut vivamus* regulati principaliter *secundum eius appetitum*. Et patet gradus obligacionis vel debiti horum trium, scilicet debiti nostro Deo qui, sicut tota Trinitas est spiritus, cum Johannis IV°, 24 dicit Veritas: ²⁰ *Deus spiritus est*, quem infinitum plus debemus diligere quam nos ipsos. Spiritui autem nostro debemus dilectionem secundum gradum sue bonitatis et confederacionis naturalis, cum natura docet omnem hominem se ipsum diligere et sic vitam, et consimili ratione debemus ²⁵ carnem nostram diligere, cum secundum Apostolum nemo carnem suam unquam odio habuit. Oportet tamen quod longe plus diligamus spiritum nostrum quam carnem, quia carnem solum secundum rationem qua apcius debet servire spiritui et secundum rationem et regulacionem spiritus corpus in moderamine gubernare; et per consequens cum caro debet ancillare spiritui, non debemus esse debitores carni ad tantum, ³⁰ ut secundum ipsam vivamus vitam humanam vel spiritualem a Deo et spiritu proprio regulandum, licet ³⁵ vivamus secundum rationem anime sensitive vitam corporalem que est similis bestiali. Et excepto patet

2. Cod.: dantas. 12. Cod.: Joh. VIII°. 33. Cod.: debiliores.

5. S. Aug. Opp. tom. I, pag. 572. 10. Dominica octava post Trinitatem. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 331—333.

quod non debemus alicui creature sic obedire ut Deo spiritui faciamus contrarie; nam hoc faciendo occideret homo spiritum proprium, cum sibi obligatur in debito maior.

5 Et in errore confinii solucionis debiti carni atque spiritui consistit magnum periculum, sicut et in solucione debiti domino temporali proporcionabiliter ad hec tria. Ideo dicit textus; *Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini, si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.* Et loquitur Apostolus in proposicione priori de vita supra in homine, cum analogum per se sumptum debet sumi pro famosiori; et correspondenter loquitur de morte spirituali, cum medius qui est anima vivit ex Deo per gratiam, sicut vivit corpus ex isto medio 15 spiritu per naturam.

Difficulty of
adjusting the
claims of flesh
and spirit.

Et patet quomodo domini temporales et prelati ecclesie non debent ab homine quicquid exigere nisi quod debet secundum Deum vite spiritus convenire, sic vide- 20 licet, quod quicquid foret congruum spiritui subiectorum ut Deo plus placeat et magis obediatur, debent isti prepositi requirere a subiectis. Cum ergo spiritui hominis a Deo commissa sit regula sue carnis, patet ex debito legis Dei quomodo anima hominis regulare debeat cuncta opera sue carnis. Cum ergo omnia opera vitalia 25 carnis hominis procedunt ab anima, tunc mortificantur ipsa intrinsece antequam genita sint ad extra, quando racio actus illos ad intus genitos sic extinguit, quod non procedant in opus extrinsecum. Mala autem que mente concipimus apcius mortificantur, ne procedant 30 in opus extrinsecum, considerando de soliditate vite petre iusticie iuxta illud Psalmi CXXXVI^o, 9: *Beatus qui tenebit et allidet parvulos suos ad petram.*

Rulers may
require nothing
that is contrary
to the life of
the spirit.

Et patet quod utile est homini adherere Christo cogitatione et dilectione, quia per hoc actus anime ab 35 ipsa geniti tamquam parvuli in casu quo sint illiciti mortificati sunt, dum ad illum lapidem alliduntur, et in casu quo sint boni per acuicionem ad illum lapidem in opus extrinsecum virtuosius producuntur. Ideo dicit Psalmista: *Mihi autem adherere Deo bonum est.* Et cum 40 totum capitale regimen stat in primo spiritu, necesse

If we dwell
with Christ the
soul will be
helped to do
rightly.

9. Cod.: mortifice. 15. naturam; cod.: ^ωnū. 23. Cod.: regula de.
27. Cod.: illis. 30. soliditate; cod.: solite.

8. Rom. VIII, 13. 39. Psalm. LXXII, 28.

est quod omnes salvandi finaliter sibi adhereant per amorem. Ideo dicit textus: *Quicunque spiritu Dei aguntur, hii filii Dei sunt.* Sicut enim Deus communi influencia movet singulas creaturas, sic instinctu speciali movet per viam ad patriam omnes quos ad illum adoptavit.⁵ Viator secundum Apostolum est secundum corpus navis et secundum animam nauta cum suis mercimonii fluctuans in mari seculi, cuius ancora est spes de beatitudine et ventus ducens est flatus Spiritus Sancti. Ideo debemus importune illum spiritum adorare. Multum ergo valet duci per amorem ad patriam ut heres et filius et non trahi quadam innaturalitate ad tartara tamquam servus.

God has many sons by adoption.

Non obest Deum habere multos filios, cum unicus sit ei filius naturalis et mediante virtute illius multos ¹⁵ habeat sancta Trinitas adoptatos; et illi dicuntur dupl-i citer, vel secundum legem timoris ut in veteri testa mento, vel secundum legem amoris ut in lege gracie. Ideo dicit textus: *Non, inquit, accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adpcionis* ²⁰ *filiorum Dei, in quo clamamus Abba Pater.* Quamvis autem multi patres de lege veteri fuerant predestinati, habuerunt tamen legem duram et servilem serviliter ^{Fol.} castigandi, quia nondum attege ^{277c} | rant statum filii trac-²⁵ tandi filialiter et statim post mortem in hereditatem patris iure hereditario inducendi, quia nondum incarnatus est Christus Dei filius naturalis quem oportuit primatum tenere quoad ius et possessionem hereditatis celestis; ideo patres legis veteris non sic actualiter erant filii sed tamquam parvuli serviliter pertractandi.³⁰ Cum ergo Deus semper meliorando procedit, cum dedit patribus de lege veteri spiritum dure servitutis, oportet quod in lege gracie dando per Spiritum Sanctum legem novam quod illis sit lex amoris dulcior et facilior quam antiqua. Si enim Deus iterum daret legem servi-³⁵ tutis eque difficultem et eque timorosam, non gracie sed superflue in factis suis procederet, ac si lex antiqua foret stulte vel improvide nobis data. Ille ergo spiritus datus in lege gracie, hoc est, illud donum Spiritus Sancti signanter vocandum spiritus adpcionis filiorum ⁴⁰

ii. Cod.: ergo videlicet.

2. Rom. VIII, 14. 19. ib. 15.

Dei, quia virtute illius doni vocamur et sumus filii
Dei adoptivi et illo titulo audacter clamamus tam
Hebrei quam singule naciones *Abba Pater*. Abba Hebreum
est pater vel patir in Greco vel Latino, et sic per
5 geminacionem vocum eiusdem sentencie vocatur nedum
quod Deus est pater Hebreis sed Grecis et Latinis et
per consequens cuncte fidelium nacioni, sed quod
tempore legis gracie Deus est nobis pater nedum
creacione et servili instruccione ac gubernacione sed
10 speciali filiali adopcione.

The meaning
of 'Abba Pater.'

Quamvis autem non possumus cognoscere experi-
mentalni noticia quod sumus sic filii Dei, tamen Spiritus
Sancti revelacione et illustracione speciali dat spiritui
nostro testimonium quod sumus sic filii Dei. Quando
15 enim homo non deficit in peccando, subtrahendo ser-
vicium quod Deo debet, Deus docet eum revelacione
vel medio alio secundum quod expedicius foret sibi
pro tempore. Unde I Cor. II°, 10 dicitur: *Nobis autem
revelavit Deus per spiritum suum*. Nec est perfecta spes
20 viantis nisi habeat talem noticiam, cum triplex sit
noticia viatoris, scilicet sciencia, credulitas et spes.
Omnia ergo hec tria excludunt anxietatem formidinis,
et si simus sic filii Dei adoptivi, quod solum prede-
stinatos consequitur, tunc sequitur quod sumus heredes,
25 et cum hereditas illa non potest dividi sed communicari
cunctis beatis sine eius diminucione vel beatitudinis
privacione, patet quod oportet illam hereditatem
communicare cunctis filiis taliter adoptivis; et ita
debemus esse heredes Dei patris et coheredes Christi
30 cum filio naturali habente primatum cum Deo filio
patre suo.

How we may
know that we
are the sons of
God.

Circa istam epistolam dubitatur utrum communicacio
in hereditate celesti et racio meriti correspondent; et
videtur quod sic, quia de lege Dei proporcionabiliter
35 ut beatificando de congruo merebatur, in patria sal-
vabitur, ut patet ex fide catholica et significacionibus
terminorum.

The share in
the celestial
heritage is
correspondent
to merit.

In oppositum sic: Si quilibet predestinatus sic
merebitur, contingere tunc ipsum pro statu vie cognoscere
40 taliter se mereri et per consequens posset ius ad

20. Cod.: nominativam, cum. 27. Cod.: prioracione. 38. Cod.:
sic qui quilibet.

32 et seqq. Cf. Trialogum lib. IV, cap. XXX, pag. 349 et seqq.

^{It does not follow that the share is transferable.} beatitudinem in alios derivare; quod faciliter conceditur a fratribus qui concedunt secularibus literas fraternitatis testantes porcionem vel partem sui meriti tam in vita quam in morte.

^{If it were, a man might give away his own salvation.} Et ne fiat equivocatio, suppono quod fratres non intelligunt unum confratrum suorum incomunicantem unam partem sui meriti et alium aliam, sed quod quilibet ex vi communionis habeat ipsum totum. Si enim in prima insania errant fratres, tunc ex eis dubio stulte distribuunt bona meriti pro quibus in beatitudine salvarentur. Et cum erit divisio immediata post diem iudicii, quod omnis homo dampnabitur sive salvabitur, videtur quod fratres nesciunt si ex stulta particione sui meriti dampnabuntur.

^{No one can be sure of bliss.}

Item, nemo debet cerciorare fratrem suum de retribucione quacunque, nisi de illa de qua est certus ipsam evenire. Sed quilibet frater huiusmodi est incertus, si ipsem beatificabitur; igitur non debet cerciorare alium de participio sui meriti. Si enim sit prescitus quomodo participabit aliquis merito suo in patria, cum ipse in die iudicii non erit particeps sui meriti?

Item, nemo scit vel debet credere quod frater suus cui concedit tale participium sit beatificandus in patria, et si non beatificatur non participabit merito alterius post mortem, ergo fratres huiusmodi non debent hoc eis tam dubium confratri suo concedere. Cum enim fratres per litteras huiusmodi expectant retribucionem temporalis commodi, ita quod sapiat empacionem, videtur quod nullus sciolas debet sic emere catum in saculo, cum foret stultissimus qui rem temporalem emeret quam crederet venditorem non posse vendere neque dare.

Item, propter illam talem commutacionem est homo cercior de premio, sed finis cuiuslibet talis commutacionis foret premii certitudo, ergo quilibet talis commutacio foret superflua.

35

^{It is urged that transfer of merit although uncertain incites men to good.}

Hic dicitur communiter quod si non foret aliis finis talis commercii quam premii certitudo, tunc illud commercium foret frustra. Sed nunc est excitacio hominis ad merendum et ad communicandum opera misericordie indigenti, et de tanto est sentencia lite- rarum licita atque pia.

Fol. 277^a Sed mirandum videtur | de illo responso sophistico,
 primo cum nemo mentiri debeat propter totum mundum
 salvandum, evidencius non debet mentiri propter devo-
 cionem in alio excitandum et specialiter propter lucrum
 5 temporalium sibimet cumulandum; secundo quia iuxta
 doctrinam Petri: *Si quis loquitur, debet loqui quasi ser-
 monem Dei;* sed ex sibi dubio isti sermones sunt falsi
 et nunquam in scriptura vel rationibus exemplati: ergo
 nullus frater debet taliter loqui, et multo magis ex
 10 deliberacione scribendo et sigillo communi testificando.

Similiter, nemo meretur sperando vel credendo quod
 non debet credere sed quod daret sibi audaciam ad
 superflue in alio confidendum, dimissa vita propria
 virtuosa. Sed hoc faciunt tales litere fratrum, ergo
 15 neutri parti sunt meritorie directe ad devocationem vel
 meritum excitantes. Nec valet alia sophisticacio que a
 discolis posset fingi, quod non concedunt simpliciter
 absolute tale participium sed condicionaliter: si Deo
 placuerit et cetera, sicut paria aliunde; nam si solum
 20 ad sensum talem condicionatum concessum foret vel
 donatum aliquid alicui, quia ex condicionali non sequitur
 quicquam dari, et si Deus occasione illius sophismatis
 per impossibile quicquam daret, iste litere a fraude
 deceptionis et superfluitatis non forent propterea ex-
 25 cusate.

Similiter, ad illum sensum posset frater concedere
 cuilibet beatitudinem et quocunque signabile, ut quem-
 libet esse Deum, quia si hoc Deo placuerit, ita fiet.

Similiter, ut prius litere ille ad sensum talem forent
 30 omnino superflue et populi seductive, ideo non darent
 occasionem populo ad merendum sed tam fratribus
 quam populo ad illos cum quibus fiet interlocucio sedu-
 cendum; ideo nullus sani capit is fingeret illud.

Item, vel multiplicant fratres tales literas pure propter
 35 caritatem quam habent ad eos cum quibus communi-
 cant, vel pure propter lucrum vel commodum tempo-
 rale aut mixtim; si secundo modo, tunc sunt simoniaci
 et populi seductores, cum non querant salutem anime
 proximi sed bona sua per mendacia patris sui. Sed
 40 tertio modo discuciendum foret que causa principalius

We may not lie, to excite devotion in others.

Letters of
fraternity make
men trust in
others, instead
of living
virtuously.

13. Cod.: confidendum. 29. ad sensum twice.

6. I. Petri IV, 11.

The friars issue
such letters
from unworthy
motives.

illos movet et quomodocunque foret commutacio sua, de tanto sapit peccatum. Si primo modo, mirandum foret quare sancti apostoli qui habuerunt maiorem caritatem quam fratres predicti tales literas non fecerunt nec faciendas posteris exemplarunt, quare eciam epi-⁵ scopi et religiosi possessionati non utuntur communicaione huius caritatis, aut quare fratres non donant literas huiusmodi cognatis suis et dominis quos magis diligunt, sed pure illis de quibus sperant lucrum et decepcionis aditum. Multa sunt signa decepcionis huius ¹⁰ ex quibus probabiliter capi potest quod fratres non pure sic faciunt propter caritatem fraternalm; si enim ex vi communicacionis sanctorum iste litere forent superflue suis fratribus et religiosis aliis, per idem forent superflue aliis secularibus adeo ferventibus caritate. ¹⁵ Dicitur tamen quod regibus, dominis et dominabus quorum confessiones audiunt et aliis religiosis tales literas non concedunt.

It is God's
prerogative to
distribute
merit.

Item, videtur quod quelibet talis confessio sapit blasphemiam; nam quecunque opera talia mirabilia cum ²⁰ desierunt esse in suo genere, non habent esse nisi spirituale in Deo absconditum iuxta illud Apoc. XIV°, ¹³ dictum de sanctis: *Opera enim illorum sequuntur illos.* Si ergo Deo sit proprium servare illis merita postquam desierint esse in suo genere, sequitur quod Deo ²⁵ est proprium ipsa distribuere cui volet, et per consequens premiandus a Deo ex titulo gracie non habet potestatem sic ipsa concedere. Nam quantumcunque bonum opus de genere quis fecerit non habet sibi rationem meriti nisi de quanto ad meritum Deus ipsum acceptat. Ergo ³⁰ multo magis vel a pari ipsum non habet rationem meriti quoad alium extraneum nisi de quanto Deus acceptat illud ad meritum. Sed Deus propter tales literas non plus vel minus acceptat quicquam alicui ad meritum, sed regulariter ut fuerit de congruo ipse ³⁵ dignus; ergo litere quoad hoc forent superflue. Idem enim innuerent tales litere ac si maniacus concederet quod vult aut concedit quod Deus acceptet opus meum, ut tu a Deo premieris; et sic cum triplex responsio blasphemie, aut quod Deo aufertur quod sibi ⁴⁰ est proprium, aut quia creature tribuitur quod soli Deo potest competere, vel utrumque, patet quod illa

fratrum zizannia implicat omnia ista tria, et eo colo-
racius quo cum dehonoracione Dei seducunt populum
quoad suam beatitudinem adquirendam et perturbant
rem publicam temporalia proditorie a populo spoliando.

5 Item, tantum videtur conferre merita persone quam
approbo sicut auferre merita ab eadem; sed in primum
possunt (ut inquiunt), ergo et in secundum. Et cum non
sit racio quare merita sua possunt sic auferre, quin
per idem et merita aliena, videtur quod possunt spo-
liare ecclesiam de suis meritis, sicut spoliant eam de
suis temporalibus. Non enim est racio quare conferunt
vel auferunt merita alieni nisi quia orando merentur
ut Deus sic faciat et hoc eque bene possunt de alienis
meritis sicut de propriis, ymmo ut sophista contendit
Fol. 278^a beatos | in celo possunt facere quod non taliter pre-
mientur sed quod tam a meritis quam premiis sint
frustrati. Sicut enim evidencia sua dant beatitudinem
et premiant finaliter, eo quod faciunt Deum sic facere,
sic distribuunt merita ecclesie eo quod faciunt Deum
20 sic facere, sed cum hoc sit eis ambiguum et incognitum
utrum sit beneplacito Dei contrarium, videtur quod sit
blasphema presumpcio sine sufficienti evidencia istud sic
in cartis asserere. Nam sophiste mundi non obligati
non concedunt falsum vel eis dubium, aut negant verum
25 ad quod se Deus determinat tamquam sibi necessarium
que omnia faciunt isti sophiste diaboli. Cum enim ex
cartis suis sequitur quod cartatus habebit beatitudinem
cum eis et quod non dampnabitur in inferno, utrumque
illorum volunt consequenter concedere et eorum oppo-
30 sita negare; que cum communiter sint falsa et contraria
eorum necessaria eternaliter a Deo determinata, patet
quam expresse isti sunt Antichristi in difficultatibus
suis Christo contrarii.

Item, videtur quod quicunque de ecclesia et specia-
35 liter frater cartativorum potest eque concedere fratrum
merita sicut ipsi; non enim concedunt nisi quia rogant
Deum ut sic eveniat, et ita potest vidua facere devocior
et per eius oracionem eque faciliter evenire, ergo con-
clusio. Non enim est meritum iam subiectum in ipsis
40 sed vel extinctum per peccata superveniencia vel natura-
liter desit; quomodo ergo sunt illi singulariter meriti

If they can
confer merit
they can
withdraw it and
can deprive the
saints in heaven
of their reward.

Every member
of the Church
can do as
much as they,

1, 2. Cod.: celeracius. 7. Cod.: ut inquirunt. 11, 12. Cod.: auferunt
vel auferunt. 13. Cod.: esse bene. 14. Cod.: et sophista. 26, 27. Cod.:
ex caritatis. 35. Cod.: caritativorum.

yet they claim
power beyond
Christ's and
the Pope's.

talis domini vel habentes super ipsum specialiter potestatem? Nam videtur quod ipsi excedunt Christum et papam in talibus. Christus nec potest sic concedere nisi sciverit illud esse de beneplacito patris sui nec potest cartas huiusmodi sigillare, cum sepe sint false,⁵ sed Johannis III°, 11 dicit *quod ipse* et membra sua solum *quod sciunt loquuntur*, diabolus autem et membra sua scripturis et sigillis affirmant quod nesciunt. Forma autem dominacionis eorum in verbis suis super Christum extollitur in hoc quod Christus qui est (ut sepe) minister¹⁰ ecclesie dat singulariter quod promittit, sed isti concedunt pluraliter quod sic fiat ubi est papa qui non dat indulgencias vel absoluciones a pena et culpa nisi confessis et contritis; isti in suis concessionibus illud tacent; excedunt itaque papam in spirituali suffragio ecclesie¹⁵ militantis et (ut multis videtur) ex istis implicant quod plane dominantur suffragio temporali ecclesie militantis. Si enim potest dare quecunque opera meritoria sua vel alia militantis ecclesie, cum opera meritoria sint facta ad extra in gracia, videtur quod quecunque talia²⁰ opera aurifabri, monetarii vel cuiuscunque artificis preciosi cui voluerint possunt concedere et sic super talibus operibus dominantur. Ipsa enim sunt opera meritoria, quia facta in gracia ut suppono. Nec valet dicere quod fratres concedunt hec opera non secundum rationem²⁵ qua sunt bona temporalia sed secundum rationem qua sunt merita Deo placencia ad beatitudinem consequendam; quia cum fratres non sunt tanti sophiste ut concedant quod dare non possunt, videtur quod possunt omnia talia merita secundum rationem qua³⁰ merita beatitudine digna de congruo plebi dare; quare ergo non spoliant omnes prescritos de manu diaboli et inducunt omnes viantes in gaudium celi? Cum enim habent ad illa potentiam (ut fingunt), videtur quod ex ocio talis potencie sunt dampnandi.

35

Merit can only
be distributed
as God ordains.

Et patet eorum blasphemia, cum fingunt quod fructus dignissimos homini operum possunt dare ad libitum sed non materiale substanciam ipsorum operum. Unde quero communiter ab eis si vel ex se habent vel speciali dono Dei quod possunt talia merita sic distribuere et⁴⁰ habitudinem consequentem; si primo modo, tunc sunt

3. Cod.: Christus nec non. 8. Cod.: affirmat. 10. Cod.: qui deest.
12. Cod.: qui deest. 21. Cod.: aurefabri. 25. Cod.: nam secundum.
38. Cod.: materiale. 39. Cod.: si deest.

expresse luciferi, cum se extollunt super omne quod dicitur Deus. Si secundo modo iuxta Jacobum dicentem quod omne datum optimum et omne donum perfectum desursum descendit a patre luminum. Ex quibus sequitur quod Deus prius naturaliter donat talia merita eis quibus sibi placuerit impertiri quam fratres hec faciunt, ymmo semper vel regulariter Deus prius temporaliter hec concedit.

Ex quibus sequitur quod hanc distribucionem primo concedere est Deo proprium et cum sequens concessio fratrum non proficit plus vel minus sed concessioni Dei eterne oportet cedere atque stare, videtur quod ista fratrum concessio sit superflua et blasphemia. Idem enim est illa concedere et concedere homini quod sit predestinatus vel quod est a Deo vel eius oppositum eternaliter diffinitum. O si seculares theologi seminassent tantam blasphemiam que est suprema pars heresis, quam spissim forent illi publici heretici et acute a satrapis persecuti, sed membra diaboli ex iuvamine in scelere mutuo sibi fovent. Omnes enim partes Antichristi defendunt eius sentenciam contra Christum.

Item, videtur quod omnes isti fratres sunt ut sic hypocrite, avari et omni genere sceleris maculati, sicut prius sit per evangelium apostolicum prophetatum.

Quantum ad ypocrisim que est maledictissima superbia, Fol. patet quod in cartis suis implicant se singulariter esse

^{278^b}

They pretend
to be singularly
holy.

sanctos, et cum vita eorum ac opera ex scriptura sacra manifeste ostendant oppositum, planum est quod sunt ypocrite. Et illud videtur Apostolum plane docere

30 I^a Tim. IV, 1: *Spiritus, inquit, manifeste dicit quod in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendantes spiritibus, erroribus et doctrinis demoniorum loquencium in ypocrisi mendacium.* Qui (rogo) manifestius discedunt a fide quam fratres qui tradiciones suas ultra ordinacionem Christi magnificant, mencientes et blasphemantes in Christum quod ipse mendicacionem eorum in persona propria exemplavit? Qui secundo plus attendunt spiritibus erroris quam fratres qui dimisso evangelio veritatis ludicriis, fabulis et mendaciis in suis sermonibus innituntur? Si enim fuerit senescallus vel referendarius

Friars are
greedy
hypocrites.

10. Cod.: concessio twice. 12. Cod.: oportet credere.

1. I. Thess. II, 4. 3. Jac. I, 17.

regis ad mediandum inter ipsum et suos tenentes ex magno concilio ordinatus qui dimisso verbo veritatis quod sibi iniungitur nunciat tenentibus mendacia que non a domino sunt precepta et ex hinc exoritur discordia inter dominum et tenentes, nonne foret talis mediator⁵ proditor utrorumque? Sic autem est de fratribus vel quibuscumque aliis evangelizando mendacia seminantibus et per consequens facientibus discordiam inter Deum et populum christianum.

Et quoad secundum manifestum est quod tales sunt ¹⁰ demonium meridianum *in ypocrisi loquentes mendacium*. Quomodo (rogo) seducerent populum sic ad fraternitatem suam per literas suas nisi sanctitatem pre ceteris simularent? aut quomodo (rogo) tam frontose loquerentur mendacium de valore huius fraternitatis, de predestina-¹⁵ tione sua ac populi cum aliis mendaciis in suis litteris implicitis nisi sua falsitas peplo ypocrisis sit velata? Hii ergo sunt seductores populi quos Spiritus Sanctus manifeste dicit venturos in fine seculi in nomine

The root of all their wickedness is covetousness.
Antichristi. Nec dubium quin radix omnium malorum ²⁰ cupiditas pro continuacione et defensione sui consorciis movet eos. Que (rogo) foret necessitas sic seminare mendacia perturbativa ecclesie de suis proximis nisi fuerit candens cupiditas terrenorum? Unde illi videntur esse

falsi prophete quos Christus prenunciat Matthei VII°, 15:25 *Attendite a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces; a fructibus eorum cognoscetis eos.* Qui (rogo) sunt falsiores prophete quam fratres sic seminantes mendacium et fingentes per literas suarum fraternitatum quod quilibet ³⁰ eis in fraternitate confederati fuerint perpetuo sunt salvandi? Vestimenta autem sua dicunt esse omnia in sanctitate et securitate beatitudinis excedencia vestes Christi, cum dogmatizant nimis heretice quod quicunque mortuus fuerit in suis vestibus dampnacionem perpetuam non videbit. Intrinsecus autem sunt lupi rapaces, cum animas et corpora fidelium rapiunt ad infernum et tamquam sanguisuge docent limitatores suos hoc canticum *Affer, affer.*

Quarto autem docet Christus per quod signum ⁴⁰ possumus ipsos cognoscere. Non enim arbor a foliis

25. Cod.: false.

11. I. Thim. IV, 2. 39. Prov. XXX, 15.

vel a floribus, sed ex fructibus cognoscetur utrum sit laudabilis qualitatis; si ergo laboriosus circuitus fratrum est gracia querendi lucrum ab auditorio, laute consumendo pauperum elemosinas subtiliter spoliatas et ⁱⁿ edificiis ac aliis ex pure extraordinariis, quis dubitat quin talis fructus finalis indicat qualitatem fratrum et finem tocius operis precedentis? Si enim laborarent gracia salutis fidelium sicut apostoli, tunc servarent doctrinam eorum viventes nunc in laboricio sicut oportet, ¹⁰ sed omnino non forent adiutorio onerosi.

Their fruits
testify against
them.

Nec oportet sollicitari circa soluciones arguciarum ¹⁵ quas fratres fabricant pro suis mendaciis confirmandis. Dicunt enim ex similitudine simiali, cum merita sint sua, possunt communicare ea fidelibus, specialiter cum sonant in piam devocationem que resonat caritatem. Hoc sophisma diaboli per illud tollitur quod fratres si sancte viverent et utiliter cunctis hominibus gratis concederent comunicacionem huiusmodi sine cartis; notificari quidem debet fratribus et cunctis fidelibus quod carte ²⁰ tales sigillate non ad hunc finem directe proficiunt sed officiunt undeaque; fundamentum autem huius similitudinis de communicacione talis meriti sapit blasphemiam. Quarta autem simialis similitudo per quam fideles seducuntur stat in isto quod sicut ad unam ²⁵ candelam lucentem candele plurime accenduntur, sic ad unam sanctam viam et merita fratrum unius secte multi extinti seculares quoad sanctam conversationem spiritualiter illustrantur. Sed pallescat talis ydiota sic proclamando sui consorciis sanctitatem, cum, posito quod ³⁰ sit sanctum (ut raro evenit), nec talis proclamacio sibi prodesset nec ecclesie sed noceret, cum sanctitatem ^{Fol.} prius habitam ypocritice extinguere; | recolerent inquam ^{278^c} de doctrina Christi Matth. VI°, 3: *Cum facis elemosinam, nesciat sinistra quid faciat dextra;* et sic de multis ³⁵ doctrinis contra ypocritas quas Dominus ibi docet. Notaret (inquam) secta fratrum quomodo phariseus se pom-pavit, quod non erat sicut ceteri hominum, et specialiter sicut ille humilis publicanus, qui ex diffinicione Christi descendit iustificatus in domum suam ab illo; ⁴⁰ sic multo magis simplex christianus iustificabitur et globus pharisaeicus dampnabitur, cum multiplicius ypo-

Their various
false pretences.

11. Cod.: sed oportet. 16. Cod.: si deest. 18. huiusmodi; cod.: hi^r; ib. Cod.: carnalis. 22. Cod.: excommunicacione. 35. Cod.: quas deest.

Their errors as crite se iustificant ultra simplices christianos, quia non to the Eucharist. solum verbis privatis sed publicis instrumentis, scriptis et bullis. Sicut enim in ista materia, sic seducunt populum de eukaristia unionis; variant enim infundabiliter de eius quiditate et passionibus eam sequentibus, 5 in tantum quod dicunt corpus Christi et Deum olim fuisse comestum a muribus et laniatum ad quamlibet eius partem et irrecuperabiliter putrefactum. Tercium exemplum simiale est quod excommunicatus communicat aliis excommunicationem ex solo consorcio coniugatis.¹⁰ Cum ergo Deus sit prorior ad premiandum quam puniendum, multo evidencius sequitur quod fratrum sanctitas diffundit se in alios caritatis elemosina coniugatos. Sunt talia multa exempla similia que fratres implicant ut de accensis carbonibus et multis rerum 15 partibus ex unione earum redduntur notabiliter forciores.

Quantum ad istud patet supposita ex distinccione excommunicationis quod nemo ex vi communicationis cum excommunicato dampnabitur in anima nisi ex proprio peccato delinquat noviter, quod est ex vi communionis cum alio abscondito a Deo amplius maledicto. Si enim assistencia excommunicato per se maledicit communicanti, tunc tota Trinitas, angelorum assistencia et fidelium convertencium prius conversos excommunicacionem in eis induceret; quod oportet excommunicantes nostros negare, cum multos excommunicant communiter et absolvunt posterius propter lucrum.

Without charity we cannot be spiritually helped by others.

Correspondenter, nisi quis habundaverit in caritate Dei et proximi, prudenter signa dilectionis proximis ostendendo, non communicabit fratrum vel aliorum³⁰ spirituali suffragio, sed subductis omnibus fratrum literis vel concessionibus assistente tali augmentatione caritatis vel gracie participabit quibuscumque spiritualibus suffragiis ecclesie etiam suppositis fratrum suffragiis, velint nolint. Deus enim concedit communicationem talium bonorum³⁵ spiritualium ad quam concessionem fratres non possunt attingere. Orare tamen possunt et mereri aliis specialiter si ab eis hec heresis subducatur. Concedi tamen debet quod multi viantes tam fratres quam alii possunt parcialiter in aliquod antecedens, faciendo et concedendo⁴⁰ et dando ipsum, et in suum consequens sic non possunt; ut homines possunt mereri beatitudinem et primam

1. Cod.: iustificat. 2. Cod.: publicis vestimentis. 3. Cod.: sic deest.

graciam aliis, et tamen non possunt dare illis beatitudinem actualiter, cum in beatitudine (ut videtur sapientibus) possunt dare iuxta illud Luce: *Mensuram bonam et confertam et coagitatam et superfluentem dabunt in 5 sinum vestrum.* Error autem in logica, metaphysica et fide catholica cum cupiditate mundana confundit fratres in ista materia, ut fabulantur quod committunt vel donant omnia bona sua in manus sui prepositi, quod sic quod sibi liceat quecunque voluerit bona huius-
o modi dispensare, sed sciant quod in die iudicii unusquisque onus suum portabit et premiabitur vel dampnabitur, quomodoque meruerit vel demeruerit, et tunc non valebunt contra fidem scripture palliaciones iste diaboli per sectas fallacie introduce.

In the Judgment
each shall bear
his own
burden.

15

SERMO XLIII.

Non simus concupiscentes malorum, sicut et illi concupierunt. I. Cor. X^o, 6.

The Apostle
warns us
against lust;

Paulus in ista epistola tamquam speculator providus predictit ecclesie ex prenosticacione exemplari scripture 20 preterita: *Non simus, inquit, concupiscentes malorum desideriorum, sicut prevaricatores legis veteris cupierunt.* Et talis concupiscentia secundum formam illicitam est mater omnium malorum que perversis eveniunt, et ideo illa est imprimis diligenciam precavenda. Si enim in 25 lege veteri propter illicitam concupiscenciam virga Dei celerius punit pueros legis veteris pena sensibili, nos autem peccantes gravius non sic punit, quia pena insensibilis inferenda, posterior longe gravior est servata.

against
idolatry;

Secundo hortatur Apostolus ne ex tali inordinata 30 concupiscentia simus *ydolatre*, quia (Exodi XXXII°) scribitur quomodo post ydolatriam vituli dederunt se insolencie et postmodum a Moyse et suis fratribus sunt puniti. Et talis ydolatria crebrescit in ecclesia, cum eo ipso quo plus Deo diligitur aliquod temporale, talis 35 committitur. Sed quis inchoando a papa, prelatis inferioribus et transeundo per religiosos duplices ad homines seculares non plus afficitur honori et lucro

5. sinum deest. 10. Cod.: sed stant. 19. Cod.: pronosticacione.

3. Lucae VI, 38. 15. Dominica nona post Trinitatem.
Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 333—336.
30. I. Cor. X, 7.

seculi quam honori et cause Dei? Opus enim et sollicitudo cum pugna in isto indicant veritatem.

against
fornication,
bodily and
spiritual;

Tercio caveamus *ne fornicemur* cum mulieribus alienigenis sive indigenis fornicacione corporali, et specialiter ne fornicemur | spiritualiter, virum in sponso ecclesie dirumpendo, quia (ut patet Num. XXV°) Deus est vindex in ipsis omnibus, cum propter fornicacionem corporalem quam minus odit *occidit viginti quatuor millia*, et per consequens minor numerus in textu Apostoli erat verus, nec dubium quin ex causa notabili illum exprimat, non maiorem.

against
tempting Christ
by our worldly
life;

Quarto *non temptemus Christum, sicut ipsi temptaverunt* (Exod. XVII°) et a serpentibus perierunt (ut patet Numeri XXI°, 5). Illi autem temptant Christum culpabiliter qui dimisso suo modo penali vivendi intendunt conversacioni seculi et corporis voluptati. Tales enim vel non aspiciunt pendenciam Christi in cruce vel si eam respiciunt hoc faciunt nimis sinistre, et Timoth. III° scribitur, sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, *ut omnis qui credit in ipso non pereat sed habeat vitam eternam*. Illi autem temptant Christum qui dimissa attencione ad exaltacionem eius in cruce veluti deorsum in voluptatibus amant seculum atque carnem.

against
murmuring.

Quinto cavere debemus *ne contra Deum murmurremus* pro nostra tribulacione vel prosperitatis mundane diminucione vel pena alia quam Deus pro crimine nobis infert, quia ut (patet in processu Exodi et Numeri) ab angelo occidente qui priusquam terminos terre promissionis attigerant perierunt: sic nos carentes dono finalis perseverancie et murmurantes contra eventus seculi terram vivencium et bona patrie non intramus, sed malus angelus nos prius exterminat, hoc est, ponit extra terminos quos perseverando finaliter ad similitudinem Sancti Spiritus haberemus.

The world is
more given to
these vices now
than under the
old law.

In isto itaque superbo quinario viciorum perit seculum longe copiosius quam in lege veteri perierunt. *Hec autem omnia contigerunt* non solum propter penam illis reprobis intelligendam, sed ut penam graviorem

5. Cod.: verum; cf. Num. XXV°, 8. 12, 13. Cod.: si ipsi temptaverunt.

3. I. Cor. X, 8. 8. Cf. Num. XXV, 9. 18. II. Tim. III, 8.
38. I. Cor. X, 11.

nobis magis peccantibus figurarent et ut predestinatis cautelam cavendi culpas consimiles demonstrarent. Unde sic infert Apostolus: *Scripta sunt enim ad correccionem nostram in quos fines seculorum devenerunt.* Nam totum
 5 tempus ab ascensione Christi usque ad diem iudicij In this old age of the world we should be
 vocatur secundum singulas eius partes fines alicuius grave and leave
 seculi; nam correspondenter ad etatem seculi debemus the flesh, the
 servare gravitatem in moribus. Ista autem est ultima world and the
 etas seculi in qua debemus tamquam graves persone devil.
 10 et mature in moribus carnem, diabolum et mundum
 deserere. Si autem post tot exempla et documenta The flesh is
 etatis prioris quam debemus servare in memoria reman- less attractive,
 serimus obstinati, sumus pueris prioribus amplius degenerate
 puni- both in strength
 endi. Et movet ad hoc quod decor carnis et flores and beauty.
 15 seculi nunc plus tepescunt quam in priori etate mundi
 et per consequens sunt remissius appetendi. Quis enim
 nunc in carne tantum est validus, sicut priores in
 corpore valuerunt? Patet quod nullus, ut patet de
 robore, agilitate, pulcritudine, longevitate cum eis
 20 similibus. Quomodo ergo miser decrepitus tantum de-
 corem corporis affectaret?

Et quoad cupiditatem prosperitatis mundane patet The world is
 quod raciones consimiles facerent in nobis ipsam vile- less alluring,
 scere. Mundus (inquam) non alliceret propter sterilitatem since its
 25 omnium terre nascencium que homini deservirent, troubles are
 propter incertitudinem ex pestilenciis, bellis et aliis que greater.
 prosperitatem seculi extingunt, tercio propter maliciam
 et fraudem proximorum qui sese diligenter et ultimo
 propter experientiam tedi in mundo et doctrinam
 30 scripture docentis ad bona patrie properare. Diabolus The devil has
 eciam quoad constantes in fide virtute passionis Christi less power
 suffragiorum sanctorum sacramentorum iuvamine et against the
 predicacione evangelii est in potencia mitigatus. Ideo faithful.
 forte dicitur quod *fines seculorum* quoad mundialia
 35 venerunt inter nos. Sicut enim sunt multa secula, ita
 habent in ultima etate ecclesie multos fines. Propter
 tales consideraciones multi viantes *cupiunt dissolvi et*
esse cum Christo cum Apostolo et Martino. Si enim
 spem certam habent de superiori vita post mortem,
 40 ipsam vitam debent desideranter appetere. Quis enim

38. Martino; cod.: mar; proxima lin.: tio.

3. I. Cor. X, 11. 38. Phil. I, 23.

infirmus sperans convalesciam non desiderat sanitatem? Ideo evitabiliter defectus fidei, spei et caritatis, amor carnis et seculi sunt in causa quod tam manifeste tres virtutes in senibus etatis ultimi seculi refrigescunt et due alie insolencie ex cautelis diaboli misere inva- 5 lescent. Nisi enim essemus in istis miseriis philocapti, nunquam sic affectaremus sic vivere et cum tanta tristitia statim mori.

We must
beware of the
wiles of the
devil.

Cum ergo diabolus cautelis prioribus habundat et specialiter quoad eos qui non innituntur divino suffragio, 10 ideo signanter subiungit Apostolus: *Itaque qui se existimat stare videat ne cadat.* Racio quidem exigit quod aliquis maturioris etatis existens in via plus labili diligencius caveat ne cadat, cum sit in statu fragiliori et hostis insidians per viam lubricam sit | sic temp- Fol. 279^a tando subtilior, et eo cercior quo verecundius est hominem cadere qui tot iuvaminibus est suffultus; cadit autem qui temptationibus hostium consciens succumbit vecorditer superatus. Et hec racio quare Christus per stratam regiam transiens in viando docuit 20 confederacionem cum mundo deserere. Et cum religiosi nostri ad tantum stultificantur cautelis diaboli quod deserta ordinacione Christi sunt cum tradicionibus frivolis et dotacionibus seculi despontati, et tamen quemcunque qui detexerit istam sentenciam dampnant ut 25 hereticum et machinacionibus subdolis persequuntur.

Christ kept the
royal road, but
our religious
have turned
aside.

Sed quia inveterata malicia faciliter induratur ultra possibilitatem dilectionis hominis in diabolum transformati, ideo mandat Apostolus: *Temptacio vos non apprehendat nisi humana ac si in nomine Christi preci- 30 peret, quia non in forma diaboli sint temptati.* Necesse quidem est quod temptemur ab hoste triplici tamquam primus homo de consensu faciliter penitentes. Et est ista humana temptacio cuius est faciliter cadere et a peccato per penitenciam resilire. Alia autem temptacio 35 qua privati ordines per multos centenarios annorum communiter indurantur est temptacio diabolica indurata, et per consequens illi sunt diaboli populum cum quo habitant seducentes.

7. nunquam; cod.: iniqua. 16. cercior; cod.: cercio (!). 30, 31. pre- ciperet; cod.: p'ciperet.

Nec est desperandum de potentia resistiva, quia res pugnat fidelitati et iusticie Dei quod homo temptetur ad malum aliquod perpetrandum ultra hoc quod possit resistere, quia tunc Deus daret hostibus hominis potenciam et virtutem contra quam non posset iuvare hominem ad sibi fideliter serviendum, quod summe repugnat prime iusticie; ideo dicit textus: *Fidelis autem Deus est qui non pacietur vos temptari supra id quod potestis, sed eciam faciet cum temptatione proventum, ut possitis sustinere.* Quamvis enim irretitus peccato non sufficit cum illis paribus resistere temptatori, habet tamen potentiam ad resistendum, licet non habet sufficientiam propter suam stulticiam precedentem, sicut gratis faciens se vinciri et in lacum deici fit insufficiens ad resistendum longe debiliori, quamvis potentia maneat maior potentia devincentis. Sic est de peccatore: Potencia manet incorruptibilis, cum sit liberum arbitrium et rediret eadem vinculo male consuetudinis dissoluto. Ideo committat homo se Deo non ponens obicem ad recipiendum gratiam. Et tunc non dubium quod Deus faciet omnem temptationem provenire ad augmentum meriti sic temptati. Ideo dicit Psalmista Psalmo XXV°, 2: *Proba me Domine et tempta me.* Vel enim Deus cadere non sinit vel in casu quo sic egerit et sic vel coronat propter victoriam vel augmentat humilitatem et graciam, et sic casus est multis expediens ut resurgent in maiori gracia et caucius ac diligencius de cetero se preservent.

In omnibus autem istis oportet cavere tamquam summum periculum ne homo ex ignorantia irreciatur in rethi diaboli ultra hoc quod possunt cum illis paribus resilire, quia talis indubie est demonium meridianum. Et religiosis privatis timendum est specialiter de hoc lapsu, quia tantum confidunt de privatis observanciis et factis fratrum sui ordinis precellentis quod putant se prestare Deo obsequium, ut sint in augmento talis erroris amplius indurati. Et ista induracio omnino perturbat ecclesiam.

Circa istam epistolam dubitatur utrum *domini temporales possunt ad arbitrium eorum auferre bona tem-*

24. Cod.: quo sic deest. 29. Cod.: irretitatur. 35, 36. Cod.: amplius iniustati.

37. Cf. Conclusiones erronee, Concl. XVII: Item quod domini temporales possint ad arbitrium eorum auferre bona temporalia ab ecclesiasticis habitualiter delinquentibus vel quod populares possint ad eorum arbitrium dominos delinquentes corrigere. Fascic. ziz., pag. 280. Walsingham Hist. Angl. II, 59.

God will grant grace to all men, even to those hardened in sin, if they will accept it.

The Earthquake-synod has condemned as a dangerous error the conclusion that temporal lords may deprive delinquent clergy.

In doing so it condemned many Catholic kings.

The clergy wish to assert capital lordship over their endowments.

To this end they have added a clause about the people depriving lords.

poralia ab ecclesia habitualiter delinquentे, et dicitur quod ista conclusio tamquam error nimis periculosus a synodo Terremotus in Anglia est dampnata. Nec dubito quin caterva demonum de falsis fratribus interfuit ut temptatrix. Si enim sit hoc error nimis periculosis, tunc est falsum contra rectam viacionem ecclesie et sic heresis, eo quod in scriptura sacra est omnis veritas (ut sepe asserit Augustinus); et per consequens, cum iste error sit falsitas, sequitur quod sit ille scripture sacre contrarius. Et certum est quod pertinaciter defensatur, quia reges et principes credunt quod ad regaliam suam pertineat ita posse; nam dato opposito sequitur quod viri ecclesiastici, cum sint valde peccabiles, possunt regna et populum eorum destruere sine hoc quod regibus liceat clero resistere vel eius insaniam per ablacionem proprie elemosine que est ignis ad hoc excitans impugnare. Rex autem Anglie non posset licite punire corpora talium traditorum, si non posset licite subtrahere sua temporalia ab ipsis plus aliena, super quibus habet speciale dominium, et sic cum illa potest regalia sit regis precipua, idem foret ipsam infringere et regimen regni subdole impugnare.

Item, cum multi reges valde nobiles atque catholici crebrius exercuerunt illam potentiam, idem esset secundum tales formam oppositum eius asserere et hereticare eorum vitam ac animam postmodum condempnare, quod heredes regum Anglie et specialiter eorum filii viriliter impugnarent. Sic enim ad similitudinem phariseorum et sacerdotum impetencium Christum de heresi imponerent regi suo de quo habent tantum temporale subsidium errorem et heresim manifestam. Sed Deus movebit cor regis, si sibi placuerit, ad destruendum istam vesaniam.

Item, vel sunt ecclesiastici Anglie capitales domini reddituum et bonorum temporalium que rex eis donaverat vel econtra. Si primo modo, sequitur cum veris quod illi ecclesiastici sunt in maiori parte capitales domini regni nostri et sic quoad temporalia regi Anglie non subiecti. Quod videtur ipsos sentire eo quod proporcionabiliter ut papa se habet ad imperatorem quoad seculare dominium se habet cleris Anglie quoad regem. Et illud videtur sentire secunda particula dampnacionis

21. Cod.: sit deest. 31. Cod.: errem. 32. Cod.: si deest.

predicte: Error, inquiunt, nimis periculosus est sic credere vel quod *populares possunt ad eorum arbitrium dominos delinquentes corriger*, nam superflue et sine aliquo previe, asserunt, globata foret ista particula nisi 5 ad innuendum similitudinem quod, sicut domini seculares Anglie dominantur popularibus, sic clericci dominantur ipsis dominis. Sed audacter assero quod utriusque istorum assercio nimis perturbaret rempublicam et pacem atque concordiam regni nostri. Sed forte dicitur 10 quod per adiectionem istius particule *quod possunt ad arbitrium eorum sic facere* tollitur omnis instacia in contrarium facienda; sed quomodounque ecclesiastici presentes vel fratres locuti fuerint in presenti sedata tamen eorum insania et redeunte recta logica ac meta- 15 phisica, patebit clarius quod plane sequitur quod, si rex et domini non possunt ad arbitrium eorum sic facere, tunc non possunt facere, quia illud arbitrium vel est potestas iudicaria vel actus iudicarius huius potestatis et quocunque detur si domini temporales non 20 possunt sic facere secundum potestatem huiusmodi actum, omnino non possunt sic facere, quia si oporteret expectare arbitrium Romani pontificis vel arbitrium archiepiscoporum vel clericorum omnium regni nostri, rex vel seculares regni non haberent huius potestatem, sed 25 resideret in clericis capitalibus dominis eorundem, et sic rex indubie non foret rex Anglie nec aliqui eius magnates domini temporales, cum necessario totum eorum servicium foret reducibile ad refugam Antichristum, et sic totum regnum foret plene hereticum. 30 Regnum, inquam, plane defendit contrarium, et clerici si noluerit vel nescit hoc esse catholicum ex timore servili etiam foret hereticus. Et quantum ad illud additum *quod error iste sit nimis periculosus*, patet quod timuerunt in Terremotu, ubi non erat timor, quia certissimum medium ad pacificandum rempublicam foret servare et firmare solide legem Christi. Hoc autem fit per punicionem errorum et rectam evangelizacionem. 35

Quantum ad punicionem errorum patet quod oportet esse in ecclesia in seculari brachio potestatem aliquam 40 ad regendum, sicut manus iuvant oculos; aliter The secular arm must have power to punish error.

1. Cod.: periculosius. 4. previe; cod.: p'me; pretextu? ib. cod.: asserunt. 9. forte; cod.: porte. 13. Cod.: cedata. 31. Cod.: ut nescit. 39. Cod.: ut seculari; ib. cod.: aliam. 40. Cod.: sic autem manus; ib. cod.: oculos et sepe. Hic aliquot verba exciderunt.

periret regnum atque respublica. Quod autem ex isto medio duplici pax ecclesie stabilitur, patet ex hoc quod tota perturbacio oritur ex peccato; sed hoc est medium ad ipsum efficacius destruendum. Cum enim pax a Deo descendit *omnibus hominibus bone voluntatis* 5 per observanciam legis Christi, patet quod idem est in hoc Christo resistere et perturbationem ecclesie. Unde talem pacem infamem non *venit Christus mittere in terram sed gladium*; unde satrape dicunt, ut propheta recitat, *Pax, pax et non est pax*, quia (ut Fides loquitur) 10 *nemo Deo restitit et pacem habuit*. Fratres autem tamquam Antichristi discipuli (ut quidam prudens eloquitur) impediunt veram pacem, primo in hoc quod dimissa evangelizacione in qua voluntatem Dei plebi ostenderent innituntur ludicriis et prophanis. Nec mirum si ex tanta 15

- Friars hinder peace:*
1. by frivolous preaching,
 2. by preaching for money,
 3. by causing unjust distribution of wealth, misleading the rich and spoiling the poor.
- They hinder true preachers.*
- prodicione turbatur ecclesia. Secundo in hoc quod illud quod predican dicunt symoniace, multiplicando mendacia, que est forma sceleratissima contra veram pacem perturbationis maxime inductiva. Et tertio in hoc quod perturbacio plus sensibiliter consistit ex distribucione 20 inequa temporalium, cum ex ea magis omnes mundo dediti perturbantur. Diabolus autem tamquam seminator lapidum cerasorum inter pueros seminat inter deditos mundo discordiam. Illi autem qui originant distribucionem talem inequam originant perturbationem atque discordiam. Fratres autem ut custodes anime magnatorum et dominarum in absolucionibus et consulpcionibus inducunt errorem in dominis per quos pax huiusmodi infirmaretur.

Et quoad plebem spolian ipsam temporalibus quibus redderent firmam dominis et viverent ad sustentandum 30 rempublicam; ad tantum enim quantum expendunt fratres superflue per induccionem eorum oneratur ecclesia; ideo nimirum trahunt secum maiorem partem stellarum seducentes episcopos; iam enim ex suggestione diaboli (quia discipulorum Antichristi) negant ipsi 35 evangelizacionem sacerdotum pauperum nisi habeant ab eis licenciam; cuius racio non videtur nisi ut fratres sermocinaciones suas vendere possunt liberius ^{Fol.} 279° et ut crimina in clero sint plus cautela diaboli

7. perturbationem; adde esse. 12. Cod.: et quidem prudens.
16. Secundo; cod. ex errore scribentis: duplici. 23. Cod.: cirasorum.
39. Cod.: diaboli conculcata occultata.

occultata: Christus enim voluit habere ad evangelizandum Paulum et alios adiutores, sed prelati nostri non audebunt blasphemare in Christum quod sint ex sua potencia, ex sua sapiencia vel sua diligencia sufficien-
 5 ciiores Domino ut perficiant istud opus. Quare ergo renuunt habere adiutores in evangelizacione legitima plus quam Christus, sicut sacerdotes predicti habent ex speciali dono Dei noticiam et animum evangelizandi?
 Sed nec licet Deo nec homini impedire ipsos, ne in
 10 hoc impleant verbum Dei, ut currat Christi sermo liberius. Ergo non licet episcopis in hoc impedire dictos presbyteros. Rex enim non tantum dominatur super liberorum temporalibus regni sui quin possint gratis dare elemosinas quibus volunt; ergo multo magis epi-
 15 scopus non dominatur tantum super sciencia pauperis presbyteri et aliis donis Dei quin possit libere ex titulo spiritualis elemosine gratis populo predicare, cum aliter nec Deus nec rex potest licite talia impedire. Qua fronte auderet Antichristus illa presumere? nam fratres
 20 videntes suas fabulas et mulcentes ac foventes peccatores et suas culpas statim licenciant ad populo predicandum, sed illos qui volunt gratis dare verbum evangelizandi sine mendicacione non sinunt evangelizare. Quod oritur indubie ex instinctu diaboli; nam procuracio sua semper
 25 circa magis difficile et plus perturbativum ecclesie, quid rogo istorum foret magis difficile vel plus perturbaret ecclesiam quod sacerdos Christi gratis diceret populo verbum Christi sine mendicacione vel lucro temporali vel quod frater seminaret populo frivola et
 30 mundo placencia ac post mendicaret avide et per consequens foret auditorio onerosus? Evangelium autem dicit (si volumus illi credere Matthei X^o, 8) quod *gratis accepistis, gratis date*. Cum autem *iugum Christi sit suave et onus suum leve*, iugum autem Antichristi se habet
 35 contrarie, patet quod iugum Christi fratrum in tali predicacione sit vinculum Antichristi quod satrape decepti nituntur tantum defendere.

In isto ergo concilio Terremotus turbatur nimirum The earthquake
 ecclesia; populus autem laicalis exoneratus mendicacione council has
 24, 25. Rectius: Nam cum procuracio sua semper sit circa magis difficile. troubled the
 26. Cod.: quod rogo. 33. Cod.: accepisti. 35. Rectius in tali predi- Church.

12. Cod.: non tamen. 19. Antichristus; Cod.: X^s = Christus.
 24, 25. Rectius: Nam cum procuracio sua semper sit circa magis difficile.
 26. Cod.: quod rogo. 33. Cod.: accepisti. 35. Rectius in tali predi-
 cacione fratrum.

33. Matth. XI, 30.

Bishops have no right to prevent priests from exercising God's gifts.

symoniaca fratrum et de auditione sermonum suorum frivolorum atque mendacium gaudet nimis in recipiendo eorum oppositum. Qualis ergo foret prelatus qui in ista rectitudine populum impediret? Credo autem ex gratia Dei quod nec populus cessaret etiam invito episcopo verbum Dei audire secundum formam hanc evangelicam nec quod dicti presbyteri angeli Christi atque apostoli propter Antichristi instancias timebunt serviliter vel cessabunt; magnam quidem vim habet natura et inclinacionem ac facilitatem consimilem verbi Dei; ille ergo episcopus foret demonium meridianum et directe contrarius episcopo animarum qui necessitaret suos subditos ad audiendum fabulas mendicancium madosorum et divertendum a predicacione evangelii gratis denunciancium catholicam veritatem. 15

The number of
prelates adds
no weight to
the decrees.

Nec obest quod in Terremotu determinata sit hec heresis per plures satrapas, quia cum *multi sunt vocati pauci vero electi* est evidencius quod processit ex pluribus et forcioribus membris diaboli; ideo non est attendendum in talibus synodis ad multitudinem electorum, ut ex hoc arguatur topice quod diffinicio eorum sit magis heretica, sed attendendum est ad fundacionem sinceram elicitem ex scriptura.

Evil of bishops'
imprisoning
priests.

Communiter autem talis pars Antichristi onerat seculares dominos et alios eis subditos non honorat. Quid rogo profectus quod auctoritate regis Anglie episcopi et prelati sibi subditi incarcerent et occidant iniuste communiter fratres suos? Revera lucrum temporale consequenter non sibi evenit, sed expensis regis et regni fundantur tales carceres et carcerantes vel carcerati, et super hoc contingit regem ex consensu tali vel auctoritate dampnari perpetuo, eo quod sit carnifex fidelium et auctor sentencie Antichristi. Lucrum autem aliud regi vel regno nunc ex talibus incarcerationibus non expectes. Et ita reperies de omnibus declinationibus Antichristi in quibus est contrarius meritorie utili et facili legi Dei. Fidelis ergo populus cum habeat largas ecclesias et verbum Domini non sic alligatum, non attenderet ad tales prepositos Antichristi.

^{14.} madosorum; recte: mardosorum. ^{27.} Cod.: occident. ^{31.} Cod.: rem ex.

^{17.} Matth. XX, 16. Cf. Nomina episcoporum consentientium et praesentium in condempnatione, Fasc. ziz., pag. 286.

SERMO XLIV.

Scitis quoniam, cum gentes essetis, ad simulacra muta prout ducebamini eentes. I^a Cor. XII°, 2.

In epistola ista docemur quomodo debemus ex re-
cepione prioris beneficie grati esse Christo. Quamvis enim secundum Senecam ‘De Beneficiis’ est ingratitudo naturaliter detestanda, commemorat ergo Apostolus quomodo fideles Corinthii sunt a gentilitate bestiali graciōsius revocati. *Scitis, inquit, quoniam cum gentes essetis,*
10 hoc est, iure gentiliter viventes secundum legem cor-
Fol. ruptam, ut geniti tamquam ydolatre turpissimi ad |
279⁴ *simulacra muta prout ducebamini* ex instinctu diaboli erratis, nunc ad unum simulacrum eentes et nunc ad aliud. Hoc autem foret humane nature turpissimum,
15 cum homo detestatur turpem uxorem, turpem partum et turpe ornamentum, sed usque ad caligam multo magis horreret turpem Deum qui est quodcunque simulacrum quod in nomine Domini quis honorat; magis ergo et gracia gratitudo Christi fuit gentiles
20 ab istis erroribus revocare; sed similis videtur necessitas hodie revocare superiores ecclesie ab infidelitate ydo- latrie. Nam reges et temporales domini in pena peccati prioris ducuntur ut bos ad iugum diaboli, ut consen- ciant machinato facinori Antichristi, et in tantum cecati
25 sunt et ex diabolo prevalente in eis adeo simulati quod assumunt ut evangelium quod oportet eos eciam contra evangelium diabolo taliter obedire.

Nec dubium quin vadant ut sic ad simulacra muta et tradiciones prophanas quas in Antichristo participant
30 ex consensu, sed contra omnia talia debemus clero et cuiuscunq; fideli vel infideli ut fidem supponere quod non valet in clero usus, lex vel privilegium vendicatum, nisi de quanto in Christi evangelio est fundatum. Immo docto quod aliquod talium repugnat Christi evangelio,
35 ministerium foret debitum seculari brachio istud infligere, quod aliter plus honoraret infideliter tradiciones frivolas Antichristi quam leges et ordinaciones domini Jesu Christi.

Duty of
gratitude to
Christ for
bringing us to
the true
religion.

Our prelates
have turned
away to a false
one.

5. Cod.: esse deest. 6. Senccam; cod.: sen. 36. Cod.: honeraret.

1. Dominica decima post Trinitatem. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 336—339. 6. Seneca, De Beneficiis lib. I, 1. III, 1.

In setting other
teaching above
Christ's we
implicitly call
Him accursed.

Et certum est quod quicunque talis fuerit tamquam plenus spiritu diabolico et volens desideria patris sui facere, loquitur verba ista sua. Unde Apostolus signanter subiungit: *Ideo notum vobis facio quod nemo in spiritu Dei loquens dicit anathema Jesu.* Quicunque enim magnificat tradiciones suas contrarie ordinacioni Jesu dicit implicite verbo et opere quod Jesus excommunicatus fuerat vel divisus a Deo, et sic dicit sibi implicite anathema. Et cum Spiritus Sanctus ymmo tota Trinitas approbat cuncta eius opera atque dicta, patet quod nullus talis qui ex auctoritate Spiritus Sancti loquitur imponit Christo huiusmodi anathema. Et patet blasphemia satraparum qui innuunt implicite ultra Saracenos vel quamcunque sectam infidelium quod Christus in tradizione sue legis excommunicatus fuerat et per-¹⁵ versus. Ipsi in verbis fatentur quod sunt veri et approbant Christum Deum sed factis expresse negant, cum in re subvertunt eius ordinacionem ac legem longe copiosius quam faciunt Saraceni. Ubi (queso) unquam auditum est eciam inter Iudeos quod qui gratis pre-²⁰ dicaverit Christi evangelium carceri mancipetur, qui autem discolariter trutannizaverit et symoniace populum spoliaverit approbetur? Hoc autem est malum a quo habent Dei filii virtutem et potentiam declinare. Et ex alio latere patet quod impossibile est quemcunque fructuose dicere Christum dominum Jesum suum, nisi in spiritu fuerit roboratus. Si enim secunda persona fuerit eius dominus et salvator, tunc ex gratia Sancti Spiritus illud fiet. Et patet quam multi sunt false et nomine-²⁵ tenus christiani, quia omnes qui tradicionibus novellis legi Christi contrariis nituntur; illi enim intendunt implicite divisionem in Trinitate, quod est summe hereticum et blasphemum. Cum ergo non sit possibile viatorem aliquem meritorie operari, nisi fuerit de Christi familia, cum dicat Matthei XII°, 30 *qui non est tecum contra me est*, patet quam preciosus est iste titulus viatori. Licet autem sint divisiones in operibus Trinitatis tam bonis quam malis, est tamen summa unitas in Deo atque concordia a quo procedunt hec dona;

12. Cod.: Christo huius. 26, 27. Cod.: nisi in spiritu fuerit twice.
26. Cod.: personana.

ideo dicit Apostolus: *Divisiones vero graciarum sunt, idem autem spiritus; et divisiones ministracionum sunt, idem autem Dominus; et divisiones operacionum sunt, idem vero Deus qui operatur omnia in omnibus.* Tres autem divisiones procedunt a spiritu domino Deo nostro de quibus debent omnes et singuli contentari; quidam autem habent gradus dispares graciarum de quibus debent omnes habituati gracias agere unitati spiritus a quo tam dispariter hec procedunt. Ad tantum quidem Dominum pertinet habere gradus valde dispares ministrorum et per consequens prius est necessarium habere gracias valde dispares ad debite ministrandum, et cum Deus operatur omnes operaciones creature de quanto bonum nature sapiunt, patet quod de necessario omnes operaciones moraliter bone vel male ad unius Dei unitatem reducuntur a quo oportet illas procedere secundum dispares raciones; ideo non est aliquod opus tam malum in Antichristo vel eius discipulis quin quodammodo prosit ecclesie; ideo cum Deus Spiritus Sanctus est et tantus dominus et tante videns utilitatem sue ecclesie, laus sit illi.

Signum autem quod viantes sint de Christi familia Fol. est quod de tali variacione nolint contendere sed de 280^a pulcritudine divini operis contentari. Novem autem sunt gradus varietatis tamquam novem angelorum ordines in quibus scintilla Domini pulcritudinis intimatur. Ideo dicit textus: *Unicuique datur manifestacio spiritus ad utilitatem;* nam diversa membra ecclesie habent diversas noticias experimentales de suis officiis, et ex fide 30 cipiunt quod omnia ista cedunt ad utilitatem unius ecclesie necessariam (quod non est divisio vel apostasia in militante ecclesia quin prosit ad laudem) et honorem reducuntur matris nostre. Cum per talem obfuscacionem datur occasio, ut illa deterga fiat postmodum speciosior 35 et clarior in membris que Deus ex gratia dignabitur fide stare, ideo dicit Apostolus: *Unicuique datur manifestacio spiritus ad utilitatem;* hoc est, unicuique membro ecclesie manifestatur in proximo effectus spiritus Dei, non ad utilitatem servi sed ad utilitatem sancte matris 40 ecclesie; quod de novem gradibus tamquam de novem ordinibus angelorum ostenditur.

The difference
of God's gifts.

Christ's true
followers will
not contend
about these
gifts, but accept
God's work as
beautiful.

25. Cod.: tamquam nomen. 26. Cod.: scintilla.

1—4. I. Cor. XII, 4—6. 27, 36. I. Cor. XII, 7, 8.

Enumeration of *Alii*, inquit, *per Spiritum datur sermo sapientie*. Iste
the nine gifts. autem gradus tamquam altissimus attingit divinam
noticiam et alius dirigit ecclesiam militarem quare
et qua ratione debet procedere. Secundo autem datur
alii membro ecclesie sermo sciencie secundum eundem 5
Spiritum, cum apostoli habuerint noticiam veritatum
fidei ad ecclesiam alte et fundabiliter instruendum. Ipsi
autem et posteriores eorum vicarii habuerunt noticiam
bassiorem ad consilia et opera particularia ecclesie
dirigenda. 10

Tercio datur *fides alteri*, quia generaliter prius natura
vel tempore cognoscit viator veritates fidei, antequam
ipse illas cognoscat per interiorem illustrationem vel
a posteriori demonstracione; ideo istud donum tertium
oportet supponere tamquam aliis fundamentum. Nec 15
dubium quin *ab uno eodemque Spiritu* eidem membro
ecclesie istud evenit.

Quarto quia miracula sensibilia et specialiter circa
sanitates hominum affectatas confortant et confirmant
rudes ecclesie, ideo dicit Paulus quod *alii membro 20*
ecclesie datur gracia faciendi in proximo *sanitates*, ut
Christus promisit Matthei ultimo et patuit de Petro et
Paulo apostolis cum multis aliis, ut patet Act.
et XXVI°.

Quinto datur *alii membro ecclesie operacio virtutum 25*
ostendencium in populo Dei potentiam et virtutem, ut
contingit de stacione solis Josue et divisione maris
Exod. cum eis similibus; aliud enim est miracula
plebi facere et aliud virtutes Dei in illis ostendere, cum
infideles miracula possunt cernere et tamen discredere. 30

Sexto datur *alii membro ecclesie prophecia*, cum
apostoli habuerunt prophetis legis veteris maiorem cer-
titudinem prophecie, et nos qui scripta eorum constanter
credimus, habemus licet remissius spiritum prophecie,
cum ista que sunt procul a populo tam noticia quam 35
tempore constancius predicamus; et illa est necessaria
ad providendum pro periculis futuris ecclesie ad cog-
noscendum Dei noticiam et ad diligendum eius salubrem
gubernacionem.

11. Cod.: fideles. 23. Act.: sequitur lacuna. 28. Exod.: sequitur
lacuna.

1, 5, 11. I. Cor. XII, 7, 8. Cf. Johannis Wyclif, De Septem
Donis Spiritus Sancti, Pol. Works, I, pag. 208. 16. I. Cor. XII, 9.
20. ib. 25, 31. ib. 10.

Septimo *alii datur discrecio spirituum* utrum sint boni vel mali, diaboli vel beati; sathan quidem quandoque transfert se in angelum lucis et multis patribus tam legis nove quam veteris sunt spiritus varie apparentes.
5 Nec dubium quin spirituale donum Dei sit spirituum istorum qualitates scire distingue.

Octavo *dantur alii genera linguarum*, ut sciat eloqui fidem scripture variis gentibus (ut patet de apostolis Act. I^o).

10 Sed nono et ultimo *datur alii interpretacio sermonum fidei* in scriptura, ut sunt doctores et predicatores fideles usque hodie ecclesiam illustrantes. Et hec omnia novem dona operatur unus ac idem Spiritus, et non sicut gentiles crediderant errando, putantes quod Minerva
15 dedit a proprietate sapienciam, Mercurius eloquenciam, et ita de aliis donis Dei.

Sed pro solucione obiectum in ista materia et inutilium questionum dicit Apostolus quod *spiritus Domini dividit omnia ista dona singulis membris ecclesie, prout 20 vult* et noscit ecclesie et illis prodesse.

Ex quibus patet primo quod Deus habet distinctissimam noticiam singularium et non confuse ipsa noscit, ut quidam erranter dixerunt, sub intencione vel nomine transcendentis. Patet secundo quod causa sufficiens et
25 quietans fideles ad respondendum vane querentibus quare Deus tam varie ista facit quod ideo quia *vult*. Cum enim sit omnipotens, si vellet aliud vel aliter in mundo fieri, itaque esset. Et patet tertio reieccio questionum quibus quidam querunt, utrum Deus de potentia sua
30 absoluta posset velle aliter vel melius quoad productum; quid ergo est utile ecclesie in ista materia diffinire?
Fol. 280^b Nec est pudendum quod multa sunt queribilia que particulariter ignoramus. Satis est ergo fidelibus plene cognoscere quod si Deus voluerit poterit ita velle, et ista videtur mihi nunc via prudencior | quam responsio illa particularis secundum quam fui in ista materia in minori etate sollicitus. Quando enim vita hominis breviatur, debet ad doctrinam salubriorem attendere vanis et inutilibus pretermisssis.

God's knowledge extends to all details.

His will is a sufficient reason.

There are many things of which we must be content to be ignorant.

1. Septimo; cod.: 9°. 2. Satham in cod. 13, 14. Cod.: non sint gentiles. 14. Minerva; cod.: munera.

The Earthquake-Council has affirmed that a person profits more by special prayers on his behalf than by general prayer.

Circa hoc evangelium dubitatur utrum per Spiritum sapientie atque sciencie datur vianti cognoscere si *speciales oraciones, applicate uni persone per prelatos vel religiosos, plus prosunt illi persone quam generales oraciones eidem persone;* et catholica est affirmativa⁵ huius dubii ac hereticatum huius oppositum in concilio Terremotus. Et cum nec racio nec scriptura videtur confirmare istorum prelatorum sentenciam in hac parte, videtur quod licet circa illam dubitare.

Videtur autem quod sentencia quam catholicant sit¹⁰ falsa. Primo sic: Oraciones generalissime sunt maxime necessarie cuilibet salvando, ergo nulle speciales oraciones applicate uni persone etc. plus prosunt quam generales applicate eidem persone.

Probatur consequentia ex hoc quod oraciones generalissime quas Christus dixit maxime profuerunt illis pro quibus oravit, ergo nulle oraciones sic applicate magis profuerunt quam aliique generales; et cum Christus sit semper vivens ad interpellandum humanitus pro quolibet salvandorum, videtur quod nulla oracio specialis sic applicata plus proposit viantibus quam alia generalis.

Et consimile est argumentum de beatis in celo pro nobis generaliter orantibus et de oratoribus hic in via qui ad similitudinem triumphantis ecclesie oracionibus²⁵ generalibus magis prosunt, quia (ut suppono) ad similitudinem triumphantis ecclesie ex maiori caritate orant pro viatoribus. Et si dicatur quod applicatio talium oracionum generalium magis proposit, cum necessario Deus applicat omnes oraciones, quecumque profuerunt,³⁰ videtur quod oraciones generales tantum prosunt sicut aliique speciales.

The application of prayers rests with God.

Confirmatur per hoc quod nulla oracio prodest homini nisi de quanto Deus acceptat eam et applicat, ut sibi proposit; sed sive attendatur ad dignitatem oracionis sive³⁵ ad dignitatem persone iuvande, eque contingit Deum acceptare oracionem generalem sicut specialem aliquam ad iuvandum. Ideo theologizare que oracio plus proposit homini videtur esse de sensu Dei abscondito divinare.

3. Cod.: applicat. 4. Recte: non plus.

3. Conclusio XIX: Item, quod *speciales oraciones, applicate uni persone etc. Cf. Fasc. ziz., pag. 281.*

Item, cum oportet omnem fidelem attendere quod If a man could
 quelibet oracio prodessens alteri precise de tanto prodest assign prayer,
 de quanto Deus eam acceptat et ut vult personam pro it would be in
 qua oratur iuvari per illam, videtur quod est in po his power to
 5 testate orantis specialiter facere Deum velle ut persona change the
 pro qua specialiter oratur tantum vel taliter sit adiuta, eternal will of
 quod videtur sapere blasphemiam. Si enim omnia que God.
 evenient de necessitate evenient, non videtur quomodo
 specialis oracio magis prosit, eo quod sive oretur ge
 10 neraliter vel specialiter sive non oretur pro illa ab
 ecclesia militante, de necessitate tantus profectus pro
 veniet proporcionabiliter ut persona iuvanda fuerit Deo
 digna. Si autem negetur quod omnia que evenient de
 necessitate evenient, adhuc oportet ad dignitatem persone
 15 et voluntatem divinam attendere et penes illam maiori
 tatem iuvancie mensurare. Quibus habitis cum sentencia
 catholica oportet dicere quod (ut oracio) plus specialiter
 voluntas Dei intenditur ad iuvandum. Sed quid blas
 phemius quam quod Dei volucio sic variatur? Et con
 20 sequitur opus nostrum; nam opinans non dicet quod
 quelibet Dei volucio sit invariabilis et eterna, ymmo
 hoc dato oportet quod, sive generaliter sive specialiter
 oret pro aliquo, stabitur diffinicioni divine eterne; quam
 non est in potestate hominis variare; et. sic sive homo
 25 intenderet sive remiserit intencionem ad prodessendum
 persone alteri pro qua orat, impertinens est quod illa
 persona per oracionem huius plus iuvetur.

Item, quelibet talis prodessencia vel iuvancia vel Profit of prayer
 penes hoc attenditur quod est bona in sui natura vel comes
 30 penes hoc quod Deus vult illam personam pro qua 1. because the
 sic oratur ad maximum a Deo adiuvari, ita quod qui
 libet adiuvans ad finem illum ad tantum adiuvet, sicut prayer is good;
 iuvans aliquod assignandum, et multi trahunt navem et 2. because God
 quilibet eorum tantum trahit ut aliquis qui totam navem, has willed the
 35 licet non apposuerit tantum nisum; primo modo non, person to be
 tum quia potest esse bonum in sui natura et non me helped.
 ritorum alicui, tum eciam quia stat personam pro qua
 oratur quantumcunque oracio fuerit meritoria ex sui
 incapacitate et per oracionem huius ad beatitudinem
 40 non iuvari, ut patet de orante prescito inhabili pro
 quo oratur. Si secundo modo, tunc cuilibet vianti oratori
 est dubium quante oracio sua quantumcunque specialis
 1. The prayer
 may be good,
 but the person
 unable to profit.

2. Cod.: et tanto.

2. No one can fuerit proderit elemosinanti. Ex quo patet quam blas-
know that his phemum est elemosinas tales vendere pro corporali
prayer is good. precio vel mutare, quia neutra pars noscit utrum emptum
vel venditum proderit mercenanti.

Other difficulties in assigning profit. Nec valet dicere quod oracio proporcionaliter ad eius valorcm prodest elemosinanti supposita eius capacitate, quia elemosinans iam mortuus non habet iuvamen in anima divisibile secundum suas partes quantitativas aut qualitativas. Et quantum ad iuvamen corporis, non est fingenda racio quare oracio unam partem premii a proprietate habeat, quin per idem quantumcunque, vel quare specialiter proderit uni persone ecclesie et non supposita equa capacitate proderit eciam adeo cuicunque. Et conformis est racio de proporcione oracionis generalis ad oracionem individuam quoad mores. 15

All depends on God's acceptance, which is unknown to us and rests chiefly on the worthiness of the recipient. In ista materia videtur michi quod non est de equivalencia oracionum huiusmodi somptuandum, sed tantum precise valet quecunque racio quantum Deus ipsam acceptat ad professiunciam et iuvanciam alicui, quod (ut plurimum) est nobis incognitum; ideo debet predi-20 cari hominibus pro quibus fit talis oracio quod tantum precisely valebit illis quantum apud Deum se ipsos dignificant, et sic forsitan in nullo eis proderit quantumcunque specialis fuerit, sed nocebit. Sicut enim oracio vel quodcunque meritum ecclesie prodest capacibus

secundum distribucionem Deo cognitam, sic demeritum iniuriatur vel dampnificat homines proporcionabiliter ut Deus tardaverit propter huiusmodi demeritum hos iuvare. Tota ergo racio iuvaminis vel impeditio oracionis talis vel meriti stat in acceptacione vel in de-30 acceptacione divina; ideo iuvet se ipsum homo in vita propria stando pro ordinacione et lege Christi quantum sufficit et penes hoc tam generalis quam specialis oracio ecclesie se iuvabit. Et hinc sepe contingit quod destruendo privatos ordines, privata loca, privata collegia 35 et quecunque alia a lege Dei exorbitancia plus iuvat vel proficit cuilibet de ecclesia quam iuvat quecunque oracio quantumcunque specialis. Unde videndum est ad quantitatem iuvaminis vel professiuncie ad qualitatem oracionis vel ad qualitatem persone pro qua oratur, ut oracio 40 plus prodest ecclesie quam isti persone A vel nichil forsitan sibi prodest.

6. Cod.: ens valorem. 16, 17. Cod.: equivalencia.
hominis.

21. Cod.:

If this were generally preached, Christ's law would be more followed.

Et ista materia fideliter predicata vulgaribus contingen-
ter privatos ordines expensas spiritualium oratorum
et omnino facerent viatores in vita sua meritoria se-
cundum legem Christi primevam confidere. Et credo
quod intencio generalis iuvaminis ad istam sentenciam
plus prodesset ad oracionem utilem quam quotquot
intenciones private iuvarent vel sic intendenter vel
alium pro quo orat; nam omnes operaciones meritorie
et specialiter ille quibus intenditur et iuvatur ordinacio
Christi primeva afferunt persone et ut capaciore sint
plus suffragii spiritualis; nam (ut dictum est superius)
nimia blasphemia est asserere quod quicunque viantes
possent ad libitum quecunque merita plus vel minus
ad prodessendum persone quam plus diligunt applicare.
Nec dubium quin quecunque vita vel operacio sancctorum
est, oracio utilior, et sic contingit quod taciturnitas
vel operacio circa edificationem ecclesie est oracio
utilior quam quecunque intenta specialissime ab orante.
Nam non in labiis tantum sed in toto corpore sed spe-
cialiter in anima consistit oracio Deo placita. Non
tamen nego quin multum proficit sic orare vocaliter,
dum tamen animus sic orantis attenditur.

Et patet quod plus prodest conducere oratorem recte
viventem quam quemlibet prelatum vel fratrem plus a
lege Domini declinantem. Ideo clerus collectus in synodo
Terremotus non sine causa racionabiliter suspecta pretermis-
tit oraciones secularium sacerdotum et oraciones alias
fidelium laicorum. Si enim ad vitam et regulam ordinatam
Christi attenditur, ipsi sunt communiter prelatis
cesariis et privatis ordinibus apiores et magis laudabiles
oratores, eo quod vita eorum est auctorizationi Christi
propinquior. Nec sequitur ex isto superflue orare spe-
cialiterve pro partibus ecclesie ordinate, quia sepe di-
cemus in talibus plus caritative Deum et ecclesiam suam
diligere; debemus tamen regulariter plus Deum et post
universalem ecclesiam Dei diligere et tercio proporcionaliter
ut Deus magis diligit maius bonum, continue
dicentes in animo Deo nostro *Fiat voluntas*. De quanto
enim magis humiliter illud dixerimus, magis matri nostre
proficiimus, et pro quam nuda est diffinicio Terre-
motus, cum sit impertinens utrum oracio specialior vel
generalior plus proposit ecclesie, communiter tamen ge-

It is suspicious that the Council had nothing to say as to the prayers of secular priests and faithful laymen.

neralior cum sit oracioni Christi similius est ecclesie et partibus capacibus aprior quia Deo acceprior, cum Deus plus diligit res communes. Et sic nisi varie simul illuminatur et accenderetur ecclesia plus prodesset sibi orando nude | dicere oracionem dominicam. Et patet ^{Fol.}
_{280^a} solucio ad obiectus, communiter namque constituendo speciales oratores et promovendo eos aliter quam lex Christi ordinat peccatur graviter ad retardaciones ecclesie militantis.

SERMO XLV.

10

Notum facio vobis evangelium quod predicavi vobis.
I^a Cor. XV°, 1.

Meaning of
,evangelium,

In ista epistola Apostolus innuens commendacionem sui evangelii ratione quadruplici docet fructum beatitudinis ex eo finaliter consequendum. Evangelium enim dicitur ab *eu* quod est bonum et *angelum* nuncium, quasi bonum nuncium, nec refert sive pronuncietur evangelium seu euangelium. Stultum quidem est de pronunciationibus vocum tantum contendere, ut in una lingua eadem sententia profertur varie in Austro et 20 Boria; nec est tantum sacramentum in sonacione verborum lingue latine, et sic quod maneat recta sententia. Et patet (ut sepe asserui) quod omnes quatuordecim epistole Pauli et alie canonice cum actibus apostolorum et quatuor libris evangeliorum evangelium possunt dici. 25 Si autem plus amplificetur terminus, non contendo. Non enim est racio quare ista epistola Pauli et epistola ad Galatas sit evangelium, ut est ex fide credere, quin per idem et alia scripta apostolorum.

All the
Apostolic
writings may
be counted as
Gospel.

Great authority
of St. Paul, as
having been
rapt into
heaven.

Cum autem auctoritas dicentis multum commendat 30 nunciata, patet quod ex raptu Pauli ad tertium celum (in quo audivit archana verba, que non licet homini loqui) cum excellencia sue conversacionis rectissime tam ex Deo in Paulo tubante quam ex vase verbum sanctificante sit hoc evangelium devocius acceptandum. Ideo 35 dicit: *Notum facio evangelium quod predicavi vobis.*

12. Cod.: I^a Cor. III°. 18. quidem; cod.: quidest est. 24. Cod.: alie a canonice. 28. Cod.: Galatos. 31. Cod.: nunciata.

10. Dominica undecima post Trinitatem. Cf. Wyyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 339—341.

Liquor enim perfectissimus exspirans a tanto vase est ultra oleum emanans a tumbis sanctorum inducens sanitatem corpoream acceptandus; nam longe plus sanitas anime quam sanitas corporis est laudanda, et 5 inter omnes operaciones viantis evangelizacio antecellit.

Secundo commendatur evangelium Pauli in isto quod Greci qui tunc reputati fuerunt sapientissimi, ymmo generaliter secta christianorum gratis acceptavit Pauli epistolas. Ideo secundo subiungitur: *Quod et accepistis.*

General acceptance of his Gospel by the Church.

10 Inter alia quidem miracula que fecit Dominus fuit unum de maximis quod per tam paucos predicatores et apud mundum tam abiectos evangelium tantum supra sensum humanum tam difficile ad credendum et servandum apud carnem et seculum tam late in tam brevi 15 tempore seminaret. Nec dubium quin illud non contineret nisi in hiis verbis vite verbum Dei miraculose ageret.

Tercio commendatur evangelium istud per hoc quod erigit accipientem ad Deum et celestia contemplanda 20 et affectanda subiectis temporalibus supra bruta. Unde secundum Aristotelem XIV° De Animalibus solus homo inter animalia erectum habet caput ad celum propter substanciam divinam qua homo participat, et secundum theologos anatomia de stacione hominis non solum est 25 ut rectus habeat animales spiritus puriores, sed ut mistice contempletur celestia et non inclinetur in sensu suo tamquam bestia ad terrena. Ideo Apostolus alludens isti sensu dicit Corinthiis quod *in evangelio isto statis.*

Its elevating doctrine.

Sed quarto cum a fine attendi debet rei perfectione, 30 videndus est terminus ad quem ducitur subiectum hoc evangelio alteratum; et cum sit beatitudo que est terminus perfectissimus quem creatura aliqua potest attingere, patet quod evangelizacio racione istius termini est perfecta. Lex ergo evangelii tante perfectionis 35 sibiunde debet hauriri et populo predicari ac alie leges humane que ab ista distrahunt debent abici ut prophane, quia Psalmo CXVIII^o, 21 scribitur: *Maledicti qui declinant a mandatis tuis.* Et ista declinacio creditur esse causa quare ecclesia non stat erecta contra dia-

Its aim; the bliss of heaven.

Present need that it should be preached.

19. et celestia; cod.: et ceteri a (ce^{ti} a). 35. Cod.: scitibunde; ib. Cod.: predicare.

21. Aristoteles, De animalibus hist. I, 15, 494. Cf. Trialogum lib. II. cap. VI, pag. 94. 28. I. Cor. XV, 1.

bolum sicut olim; ideo (ut sepe dixi) ista predicacio qua predicantes dimittunt evangelium et annunciant populo mendacia, ludicia et prophana est maior pars cause perturbacionis ecclesie. Si enim populus audiret in talibus predicationibus regulariter verbum Dei, ad 5 aliquid attenderet et servaret, nec lex Christi ad tantum sterilesceret sicut modo.

Preaching useless if it does not produce its end of good life.

Sed in ista evangelizacione potest esse labor inutilis et, posito quod Apostolus predicaverit genti verbum Dei quoad memoriam et complecionem evangelii negli-¹⁰ genti, eciam posito crediderint rudimentis fidei sine hoc quod fructum fidei in virtuosis operibus servaverunt, labor evangelizantis quoad tales populum fore frustra. Labor enim ex II° Physicorum fit frustra, quando finis non sequitur qui ex recta intencione opificis intenditur.¹⁵ Ideo dicit Apostolus: *Qua racione predicaverim vobis, si teneatis nisi frustra credideritis*, ac si diceret, non est signanda racio quare ipsis sic evangelizaverit nisi teneant memorialiter et opere exequantur, nisi, id est, si non huiusmodi, si nis sequitur, tunc frustra credi-^{Fol. 281^a} derunt, cum *fides sine operibus est mortua*, eo quod fides est fundamentum ad fideliter operandum. Si autem sic fructuose teneant verbum Christi, tunc ostendunt in facto qua racione eis taliter predicavit et aliter non.

Paul preached Christ's death, burial, resurrection and appearance after death.

Nec solum frustrantur a sua audizione et credulitate²⁵ sed ex negligencia reprobantur. *Tradidit enim Paulus Corinthiis fidem quam accepit a Domino, cum fides debet esse principium ad opera meritoria que sequuntur.* Quatuor autem articulos fidei de Christo predicavit Corinthiis qui presupponunt Christi incarnationem et 30 nativitatem. Docuit enim eos primo *quod Christus mortuus est pro peccatis nostris non suis* (ut patet Isaie XLII°, 5); *sepultus est ut veritas mortis eius plus probaretur miraculis* (ut patet Matthei XXVII°); *tercio resurrexit tercia die accipiendo primum diem et ultimum synecdochice secundum partem quartam, incipiendo diem naturalem a medio noctis; quarto apparuit Petro et aliis* (Matth. ultimo).

^{14.} Cod.: sit frusta.
pag. 56.

^{35.} Cod.: synodo^{re}. Cf. De Ben. Incarn..

^{14.} Arist. Physic. Ausc. II. 3. ^{16.} I. Cor. XV, 2.
^{21.} Jac. II, 26. ^{26.} I. Cor. XV, 3. ^{31—34.} ib. 4, 5.

Apostolus autem exprimit personas autenticas quibus Christus apparuit post resurrectionem ut Petrum (Luce ultimo), secundo vero apparuit post octo dies Thoma presente (ut patet Joh. XX°), sed tertio apparuit *quinquentis fratribus simul* in Galilea (ut patet Matth. ultimo). The witnesses of Christ's resurrection
 Unde in confirmationem efficaciorum huius apparitionis dicit Apostolus quod *multi illorum fratum manent usque adhuc*, testantes viva voce dictam resurrectionem. Et istud triplex testimonium magis notabile sufficit Apo-
 10 stolo, quamvis (ut patet alibi) erant duodeviginti quoad quartam visionem qua *visus est Jacobo*. Dicunt quidam quod facta est die Pasche, alii autem quod facta est post tres visiones predictas, quando Jacobo ex speciali devocione singulariter Christus apparuit. Sed priores
 15 dicunt quod *deinde* non dicit ordinem temporis sed ordinem visionis laudabilis inidente. Unde quia Jacobus vovit quod non comedaret, antequam videret Dominum (quod non est valde laudabile), ideo Apostolus premittit hanc visionem triplicem ante illam. Sed ista
 20 contencio variacionis non est nobis utilis, ideo est tacenda. Quinto autem visus est Christus *omnibus discipulis* in sua ascensione (ut patet Matthei ultimo); in qua visione videtur oportere ponere plures quam undecim viros quibus Christus visus est apparitione secunda (de
 25 qua Joh. XX°); quod potest intelligi mixtim de viris et feminis vel mixtim de discipulis qui non erant apostoli. Sexto et ultimo apparuit Christus Apostolo quod quidam intelligunt in prostracione Pauli Act. IX°. Ideo dicit:
Novissime autem omnium tamquam abortivo visus est 30 et michi. Ego enim sum minimus apostolorum qui non sum dignus vocari apostolus, quoniam persecutus sum ecclesiam Dei.

Abortivus autem dicitur tripliciter: vel si extra tempus debitum nascatur vel si cum violencia et dampno materni 35 uteri educatur vel si non ad debitam quantitatem vel alia genito naturalia producatur, que tria vere et humiliter de se sentit Apostolus. Nam alii vocati sunt ante missionem Spiritus Sancti ad apostolatum et visionem resurrectionis Christi, sed Paulus posterius; alii sponte

4. Cod.: ut no patet. 5. Cod.: fratibus twice. 10. duodeviginti;
 slc cod. 29. Cod.: abortavo. 31. Cod.: sum deest. 39. Cod.: Palus.

7. I. Cor. XV, 6. 8. Cf. Sermon. Pars I, pag. 167.
 11. I. Cor. XV, 7. 21. ib. 29. ib. 8, 9.

Three meanings of abortive.
 All apply to St. Paul.

conversi sunt, ipse autem violenter quasi precisus de utero synagoge quam per suum exitum diruperat et quassavit (ut patet Act. IX° et infra), et tertio cum ab aliqua perfeccione cuiuscunque alterius apostoli Paulus in prodiendo in synagoga defecerat, signanter 5 et vere vocat se ipsum *abortivum* et *apostolorum*

minimum. Sicut enim sancti in quadam preminencia excedunt alios, ratione cuius vere dicitur non est inventus similis illi, sic quilibet sanctus habet vestigium singularis defectus quod sit sibi causa vere humiliacionis. Ideo 10 Paulus istum defectum in se considerans verum dicit quod est *minimus apostolorum* quoad rationem istam et non secundum illam est dignus vocari apostolus. Non enim licet credere quod Paulus propter devocationem in istis sermonibus est mentitus. Unde Apostolus referens 15 verba sua ad tempus quo blasphemavit, pro quo in parte sed non totaliter fuit excusatus, sic infert: *Quoniam persecutus sum ecclesiam Dei.*

St. Paul attributes all that is good in him to the grace of God.

Sed inferius recognoscens Dei magnificenciam recognoscit se per eius graciam magnificatum eciam supra 20 alios apostolos, dum sic dicit: *Gracia Dei sum id quod sum, et gracia eius in me vacua non fuit.* Licet prima proposicio intelligi potest tripliciter, primo in nominativo intelligendo subiectum, secundo intelligendo ipsum in ablativo, et intelligendo id quod est apostolus pro eius 25 essentia naturali, sed tertio videtur mihi pertinencius, intelligendo hoc signum *gracia* in ablativo et intelligendo per hoc signum *id quod sum* essentia christiani secundum quam homo fit membrum ecclesie, cui vivere est Christus, et per graciam nova quodammodo creatura; 30 unde ad magnificandum quia plus omnibus laboravit statim attribuit totum laborem et dignitatem sui | laboris ^{Fol.} _{281^b} Dei gracie dum sic infert: *Gracia eius in me vacua non fuit*, quasi diceret Deus ex se et non ego ex me operatus est per graciam in me ut nudo organo et sic 35 qui dedit graciam applicavit illam ad opera. Ideo sit laus illi.

The apostles were not free from sin;

Circa hanc epistolam dubitatur utrum Paulus et ceteri apostoli peccaverunt continue in viando, et videtur quod sic, quia nullus eorum fecit continue post mis- 40

1. Cod.: prescissus. 7. Cod.: preminencia provincia.

21. I. Cor. XV, 10.

sionem Spiritus Sancti plene ut debuit, sed eo ipso quod in illo defecit peccavit continue saltem venialiter, ergo conclusio. Et istam sentenciam videtur Veritas innuere Matthei VI°, 12, ubi docet viatores quoscumque 5 orare: *Dimitte nobis debita nostra, sicut etc.*, ubi superflueret orare pro dimissione debiti plus quam in patria nisi debitum saltem peccati venialis in viatore generaliter remaneret.

Item, si viator vivit per tempus plene ad regulam, as follows from the words of St. John.

10 sic non habet ex donis Dei unde vivere debet perfeccius, ut oportet concedere de assignato homine sic peccante, patet quod talis de se vel quocunque alio hoc asserens presumit contra paranimphum; Evangelista qui scribit I. Joh. I^o, 8 in memoriam ad istam heresim: 15 *Si dicimus quod peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est.* Idem enim est ad sensum Dei in Evangelista non peccare et peccatum non habere, quia (ut contendunt sophiste) quilibet viator peccatum non habet, non solum quia quilibet ab aliquo peccato 20 fratri excluditur, sed quia omnes homines non habent peccatum aliquod, cor vel caput, licet habeant peccata, idem ergo est ad sensum Spiritus Sancti peccatum non habere et (dum vivamus in vita sensibili) non peccare; quamvis autem quidam ante mortem habeant datum a 25 Deo singulariter quod faciunt plene ad regulam diligentes Deum quantum debent, oportet tunc ipsos esse exclusos a vita sensibili, quia Exod. scribitur: *Non videbit me homo et vivet.*

Item, videtur quod beatus Petrus in tota conversacione Even St. Peter sinned venially.

30 sua post missionem Spiritus Sancti diligencius sequentibus apostolos Spiritum Sanctum consuluit, sed ipse peccavit venialiter, abstrahendo se cum Judeis a communione cum conversis gentibus, ergo multo evidencius quicunque alii de nostris faciendo quicquid meritorum quod fecerit 35 vivendo in vita sensibili peccaverit. Nam in fide ecclesie ad Gal. II°, 11 scribitur quomodo Paulus *in faciem Petro restitit, quia reprehendendus erat;* cum nec Petrus nec alii Judei conversi communicare voluerunt cum gentibus ut debuerunt. Et utinam nos plus declinantes a stricti-

5. Cod.: dimittere. 21. cor vel caput; rectius: sicut nec unum cor vel caput. 26. Cod.: tum tunc. 27. Exod.; sequitur lacuna. 9. Cod.: deberent.

27. Exod. XXXIII, 20.

tudine vite Christi non plus peccaremus in quocunque opere nostro quam in isto opere fecit Petrus. Idem ergo est asserere nos esse inpeccantes in nostris operibus, dum sensibiliter sic viamus, et asserere nos esse patres beatissimos, sic quod non teneamur dicere 5 oracionem dominicam, eo quod sine debito vel defectu facimus secundum omnia que a Deo recipimus, quod foret lucifera presumpcio supposita nostra; ideo dicunt periores logici quod quicquid operis meritorii in sic viando fecerimus, peccamus continue, quia deficimus 10 a plenitudine perfectionis operis quod debemus, et sic in sic operando peccamus, sed non in quantum illud genus meriti operamur. Et patet quam stulta et maligno spiritu subterraneo inspirata fuit illa sentencia quam diffinuerunt satrapae *quod nulli sancti instituentes privatos 15 ordines in institucione huiusmodi peccaverunt.* Blasphemant enim de ipsis supra Christum in isto qui creditur secundum formam oracionis dominice exorasse, eo quod licet in persona sua peccare non potuit, tamen vere reputans peccatum ecclesie esse suum, eo quod pro 20 ipso puniri debuit, cum ecclesia fuit membrum sui corporis, sic oravit: *Dimitte nobis debita nostra;* et istam sentenciam tenet Augustinus in *De Natura et Gracia,* et alii sancti communiter qui omnes modernos satrapas vel fratres de dicto concilio excellebant. 25

How Christ,
though he had
no sin, could
use the Lord's
prayer.

No prelates can
define the faith
further than
they have
authority from
Scripture.

Ex ipsis videtur inferri quod nulli fratres vel prelati quicquam debeant in materia fidei diffinire nisi ad hoc habuerunt auctoritatem scripture vel revelationem a spiritu speciale; nam quoad primum, cum *omnis veritas secundum Augustinum sit in scriptura,* patet quod si 30 veritatem diffiniunt, includitur in scriptura; quod si rite procedunt ignorantes utrum in scriptura includitur, debent Spiritum Sanctum consulere et si in penam peccati non inficitur ipsorum diffinitum concilium, patet quod oportet ipsam a Spiritu emanare. Unde 35 error in dicto concilio procedens a tetro spiritu infernali dicitur super eorum stulticia attestari Deum odire quod

3. Cod.: essem in. 25. concilio; sc.: Terremotus. 28. Cod.: re-
velacione. 37. Cod.: Deum enim.

13. Fasc. ziz., pag. 281, 324. Conclusio XXI: Quod sancti instituentes religiones privatas quascunque tam possessionatorum quam mendicantium in sic instituendo peccaverunt.
22. Matth. VI, 12. 23. S. Augustini Opp. tom. X, pag. 135.

iniuriatus ab eis a rege Anglie poscat auxilium; cuius
ratio videtur pluribus, ne eorum versucia suis dominis
sit detecta.

Fol.
281°

Et quantum ad appellacionem Pauli Act. XXV° fingunt
5 quod ipse non a sacerdotibus sed a seculari iudice
appellavit ad regem suum. Sed isti ad minus pauca
respicientes de nimis levi | pronunciant; iudex quidem
iste in multis favebat Paulo, ideo non antequam habuisset
ab eo responsum voluit duxisse eum Jerosolimam, sed
10 Paulus timens quod ex sacerdotum pecunia corrumpe-
retur et quod in Roma seminando fidem Christi profi-
ceret ab ipso iudice sed principaliter a sacerdotibus qui
plus sibi gravaminis et iniurie intulerunt, non autem
appellavit ab iniquo tribuni iudicio sed ab iniquis
15 operibus sacerdotum. Et multis videtur quod sacerdotes
moderni sacerdotes illos in defectu auctoritatis et iudicii
scelere antecellunt; non enim legitur quod incarcерarunt
ex sua auctoritate quempiam ex hoc quod gratis predi-
cavit evangelium, sed prelati moderni fratres dicuntur
20 sic evangelizantes incarcерare et velle occidere ac fratres
legitimare ad predicandum populo qui sibi predican
ludicria atque mendacia ac post adiutorium spoliant
horrendissima symonia. Et revera inter Judeos, Saracenos
vel sectam aliam non legitur contra Christum crudelitas
25 tam horrenda.

St. Paul's
appeal to
Caesar was
from the
priests,

who yet were
not so bad as
our modern
ones.

Nec mirum quod vesania tartarica ad tantum efferuit
quod regem nostrum ac eius proceres de pravitate They implicitly
heretica subdole impetunt. Afferunt enim quod est error
regem vel temporales dominos posse auferre temporalia
30 ad suum arbitrium ab ecclesia delinquenti; et cum
notum sit regem auferre a quibusdam abbathiis quin-
gentas marcas per annum et a quibusdam monachis
Francigenis ad suum arbitrium plus vel minus, patet,
cum hoc defendit pertinaciter quia constanter ut pro-
35 priam regaliam, quod si hoc sit error et in materia
fidei, tunc est heresis, quia falsum scripture sacre con-
trarium pertinaciter defensatum. Et sic rex et totum
regnum in isto sibi consenciens foret hereticum.

Et ultra cum veris infertur quod episcopi et alii Bishops, and
40 prelati tenentes de rege sunt eciam heretici, sed fratres still more friars
potissime ex consensu dampnabili; et ita sicut homo are heretics,
in peccando nocet primo et principaliter sibi ipsi, sic

videntur dampnantes articulos huiusmodi hereticare
precipue semetipsos. Nec dubium quin ille sit spiritus
inferni qui ad dampnacionem huiusmodi inspiravit;
alias autem dampnaciones in pitaciis inertibus intulerunt,
sed laus sit Deo nullus fidelis vel infidelis hanc formam⁵
dampnacionis alicubi defendebat, sed quod pudet eos
cognoscere defendant quod nesciunt, quid non est sacra-
mentum altaris, sed quid sit, ubi iacet difficultas, non
reserant ut non sciunt.

Sepe autem dictum est ex auctoritate Pauli et per¹⁰
consequens Spiritus Sancti quod hoc sacramentum est
panis quem frangimus, non accidens sive nichil. Paratus
sum tamen, quiescendo in verbis scripture, concedere
quod ille panis est in natura sua quicquid sufficienter
fuerit doctus esse, pocius tamen concederem quod sit¹⁵
caput fratris vel quecumque signanda substancia, antequam
concederem quod sit aliquod de novem generibus sive
nichil. Numquam autem pertinaciter defendebam quod
esset substancia panis materialis, sed quod sit panis ex
auctoritate Apostoli usque ad mortem volo defendere.²⁰
Sed si instetur contra dicta per tradiciones humanas
de appellacione et synodus, patet quod omnia talia
non valent, nisi de quanto fundata fuerint in scripture.
Ideo nichil facere de lege civili, de forma appellacionis
qua simulant et de alia forma quam reprobant nisi sen-²⁵
tenciam suam fundare poterint in scripture.

Wyclif will maintain to the death that it is bread after the Apostle's authority.

Small weight to be attached to Councils.

Et conformiter dici debet de conciliis suis generalibus
que adeo solemnizant. Non enim accipi debet vel credi
consilium apostolorum nisi de quanto creditur quod
Spiritus Sanctus confirmavit eorum sentenciam. Sed³⁰
cum multi concurrentes ad modernum concilium sunt
(ut plurimum) apostate stolidi et ignari, blasphema foret
lex vel regula que dictaret quod generaliter standum
est et credendum iudicio pluris partis; cum enim per
argumentum topicum infertur oppositum, patet quod³⁵
in scripture sacra est finaliter quiescendum et quicquid
dubii in operibus particularibus superexcreverit sine
lege ulteriori in revelatione divina sive concilio est
pausandum, cum maior pars apostatarum talium de
facili heresi et destruccioni ecclesie consentiret. Ideo⁴⁰

4. Cod.: pitaciis meribus. 23. Cod.: fundata deest. 24. Cod.:
facere scilicet debent. 32. Cod.: blasphemia. 35, 36. Cod.: quod
scriptura; in deest. 38. concilio; incerta lect.; cod.: gci.

4. Cf. Trial. pag. 377.

sicut religiosarche nostri ad Christum in constituendo suos ordines non possunt attingere, sic vocati apostolorum vicarii racione sue conversacionis perverse apostolos ipsos in suis consilii non possunt attingere; ideo 5 blasphema est regula quod si maior pars talium sententie cuicunque consenserit, tunc est vera, laudabilis aut tenenda; quod si glossetur, semper credendum est maiori parti collegii habenti maioritatem racionis. Revera ita tenendum esset cum persona unica omnibus aliis 10 contradicentibus ymmo cum graculo vel quoconque extra illos; multi namque corrupti communiter sese inficiunt ex consensu. Nec est plus articulus fidei quod Fol. 28^{1a} non errant in concilio quam in vita.

SERMO XLVI.

15 *Fiduciam talem habemus per Christum ad Deum, non quod sufficientes simus aliquid cogitare a nobis quasi ex nobis.* II^a Cor. III°, 4, 5.

Ista epistola multipliciter docet ecclesiam quid et qualiter credere debeat et sperare et consequenter alias 20 fructiferas conclusiones que ex istis patule inferuntur.

Primo ergo docet quod sperare debemus per mediatorem Dei et hominum, scilicet quod omnis nostra sufficiencia est ex Deo. Patet ex hoc quod omnis creatura est ex Deo; *ex enim signat circumstanciam primo originantis;*

25 secundo negant theologi quod ex verbo Dei procedit Spiritus sed a Patre per Verbum et ex Deo, quia ex Patre est quelibet creatura, sed per Verbum et Spiritum Sanctum, et sic intelligit Apostolus ad Romanos XI°, 36:

Ex ipso, per ipsum et in ipso sunt omnia. Nam inter

30 Patrem et Filium est prioritas quedam originis; unde philosophi qui lacius loquuntur cum preposicionibus dicunt quod omnis materialis substancia constat ex sua materia, quia materiam ponunt formam precedere et nichil dicunt moveri ex se nisi quod habet in se principium sufficiens sui motus ut animata et specialiter homo, habens in se appetitum et intencionem obiecti; 35 inanimata autem ut elementa et mixta ponunt moveri

All our hope
should be in
Christ.

Force of the
preposition 'ex'.

4. Cod.: ideo sive immo (10) possunt.
16. Cod.: sumus. 27. Cod.: quilibet.

5. Cod.: blasphemia.

14. Dominica duodecima post Trinitatem. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 342—345.

ab extrinseco ut a generante et prohibens removente. Nam gravia et levia non sufficient de se incipere suos motus sed expectant influenciam celi quod ipsa generat vel iuvamen hominis aut alterius illud quod ipsa detinet removentis; homo autem potest cum vult quiescere et 5 post quietem ex sua sufficiencia motum gratis incipere, quia habet secundum philosophos intrinsecus sufficienciam sui motus, cum sit divisibilis in per se movens et per se motum; per se movens est anima cum suis potenciis et intencionibus, sed per se motum est corpus a qualis 10 divisione parcium inanimata corpora sunt exclusa.

All action is in
the first place
from God.

We cannot even
think, much
less act, of
ourselves;

yet with God's help we can act.

Here is the
answer to
certain errors
of the
philosophers
and of the
Pelagians.

Sed Apostolus striccius loquens de *ex* negaret quod homo vel mundus aut aliquid aliud ex se possit moveri, cum oportet omnem motum appropriate fieri ex primo movente immobili. Nec est in ista equivocacione istius 15 prepositionis *ex* diucius immorandum; et patet negativa prima Apostoli quod non sufficit aliqua creatura eciā homo qui est creatura perfeccior ex se vel aliquid cogitare, et multo evidencius non sufficit ad extra facere aliquid corporale, quia ad faccionem talem oportet 20 alia iuvancia comitari, sed ad cogitationem creditur non requiri aliquam aliam substanciam preter Deum. Spiritus enim humanus qui est homo, si per possibile vel impossibile per se esset, adhuc sufficeret cogitare Deum et ipsum diligere. Deus tamen excellencius cogitat 25 de se ipso, quia sine actu, specie et habitu, que a divina essencia distinguuntur. Ista tamen oportet superaddi essencie creati spiritus ad hoc quod Deum intelligat. Si ergo quantum ad omnem actum intrinsecum (in quem magis sufficimus) Deum prius agentem requirimus, 30 patet quod omnis *sufficiencia nostra est ex Deo*; ex quo patet quod cum suo suffragio habemus sufficienciam ad agendum.

Et patet destruccio erroris illorum qui ponunt solum Deum posse agere, ut Averroys imponit Avicenne, et 35 forsitan intellexit quod solum Deus potest ex se agere sine adiuvancia alicuius extrinseci; quod est verum, et consimili ratione tollitur error Pelagianorum quos creditur ad tantum magnificasse liberum arbitrium hominis, quod homo potest per se mereri beatitudinem 40

1. prohibens; cod.: *phēns*. 7. Cod.: philosophos twice. 20. Cod.: qui ad. 29. omnem; cod.: *omciū*.

31. II. Cor. III, 5.

35. Cf. Trialogum, pag. 74.

sine gratia anime perfusa; et forte intellexerunt quod non requiritur gratia preter Deum et spiritum, que gratia poterit per se esse. Ideo non capit intellectus fidelium ut anima mereatur per se nisi prius per 5 Deum gratis et per consequens per graciam sit adiuta; sed illa gratia cum sit bona qualitas mentis, non poterit per se esse; et tertio patet prima affirmativa Apostoli quod fiduciam debemus habere per Christum ad Deum in singulis factis nostris; cum enim debemus in ipsum 10 credere, debemus in ipso confidere quod, si sibi servimus fideliter necessario, ipse ad nostra iuvamina presto erit. Deus enim non potest in tali iuvamine creature deficere et multo evidencius non potest deficere interiori homini ad similitudinem eius facto.

15 Ex quibus sequuntur multa corollarie, primo quod nemo debet de actu vel opere suo superbire, sed quicquid fecerit humiliter agere laudes Deo. Sic enim fecit Christus humanitus (ut patet Joh. V^o, VII°, XI°, XIV° et XVI°). Si ergo homo dignissimus ita fecit, quod 20 supercilium cecaret nostrum animum ne nos taliter faciamus? Secundo sequitur corollarie quod debemus divino suffragio intendere et sperare, non in creature Fol. 282^a suffragio religiose confidere. Credimus enim quod si homo fideliter | serviat Deo suo, ducetur Dei spiritu 25 tam anima quam corpore ad quidquid fuerit necessarium ipsum facere vel habere. Quomodo ergo non temptaret Deum infideliter qui cum ipsis inniteretur humano concilio, humanis legibus vel ordinanciis, cum habet ex Deo sufficienciam in se ipso? Apostoli enim congregati 30 Deum consulere fuerunt ab eodem Spiritu concorditer informati. Non queramus ergo superflue concilium qualiter facere debeamus, cum verbum Dei quod est scriptura sacra et impulsus Spiritus in recte viventibus factis docet; et practizata ista sententia non foret sic mon- 35 struosa religiosorum caterva nec multitudo legis hominum conglobata, que omnia implicant diffidenciam in Deo et declinacionem a vita apostolica et a Christo. Et tertio patet corollarie quam diligenter Christi humanitas est studenda per ipsam, ut per gradum necessarium 40 scale in fide, spe et caritate in eius divinitatem et per consequens in totam Trinitatem ascendimus. Ipsa enim

We must not pride ourselves on our acts but give thanks to God.

If we serve God truly he will teach us all we need know.

If this were recognized we should have fewer religious and lawyers.

3. esse. In cod. sequuntur duo verba spiritui (sive spiritum, spm) collinita: quid sibi velint, haud apparet. 4. Cod.: et anima.

tollit peccata mundi, ipsa instruit errantes in seculo et ipsa quietat beatificandos in patria. Ideo nimurum Apostolus commendat istam naturam nobis tam necessariam, quando dicit *fiduciam habemus per Christum ad Deum*, ubi planum est quod per nomen Christi simpliciter eius 5 humanitas annotatur.

Gratitudo autem Christi et doni sui precipui excellencia ex hoc patet quod *fecit apostolos* et eorum vicarios *ministros ydoneos novi testamenti*. Cum enim ipsum testamentum sit novissimum immediate ducens ad beatitudinem et ex fide scripture Joh. dicit Christus: *Ubi ego sum, illuc et minister meus erit*, patet quam preciosa est ista ydoneitas ministerii viatori. Sic enim cupidus gaudet de terreno ministerio lucrativo, ut contingit de dignitate seculari vel ecclesiastica; quanto 15 magis gauderet de isto, cum ministerium infert evidencius, levius et cercius incomparabiliter maius lucrum. Sed per filargiriam fides titubat in hac parte ydiota: quod stat in sensu scripture, cum Luce XXIV°, 45 scribitur: *Dedit illis sensum ut intelligerent scripturas*, 20 et secundo in fortitudine perseverandi in tali ministerio quam eciam sepius illis dedit.

Duty of preaching.

Tota autem ministracio laudabilis in sacerdotibus stat in hoc quod instanter vocant se ipsos et populum ad cenam novissimam Jesu Christi (ut patet Luce XIV°). 25 Unde inter omnes culpas clerici videtur mihi illam esse magis dampnabilem que non rite implet officium sic vocandi; nam tales sunt ut sic quoad honorem Domini infidelissimi et quoad utilitatem vocatorum sceleratissimi. Si enim rite vocando subditos invitatos darent ad hoc 30 maiorem operam, tunc forent plus pro honore Domini et pro utilitate vocati et per consequens plus pro persona propria promerentes; et (ut sepe dixi) est in parte indicium de illis qui dimissa lege Domini predictant mendacia sive ludicria vel ponunt in evangelizacione 35 instanciam, mendicacionem vel lucrum temporalium commiscentes; illa enim ministracionem predicantium inficiunt et conversacionem populi subiecti sepe retardant. Sicut autem populus debet servo bono et fideli in istis credere, sic pigrescente servo in hoc ministerio 40

11. Joh.: sequitur lacuna. 20. Recte: Aperuit illis. 31. Cod.: tunc forte. 33. Cod.: sic sepe dixi. 37. Cod.: predicanum.

1. Joh. I, 29. 8, 9. II. Cor. III, 6. 12. Joh. XII, 26.

populus debet ipsum contempnere et vocacioni Dei interne sine qua non valet alia constanter intendere. Pars eciam laicalis post notam desidiam sacerdotum debet quatuor maneris hominum ad intrandum in 5 hanc cenam compellere (ut patet ex processu Luce XIV°). Et utinam nos curati non essemus in isto ministerio Domino servi pigri, et, cum prelati sunt plus nobis ad hoc ministerium obligati, ve illis si non in propria persona illud implet, ymmo servos alios fideles 10 ad implendum hoc ministerium habentes preceptum a Domino per potestatem coactivam et tradiciones suas frivolas impediunt aut retardant. Unde Luce XI°, 52 dicit Christus: *Ve vobis legisperitis, quia tulistis clavem scientie; ipsi non introistis et eos qui introibant prohibueris.* Et Matthei XXIII°, 13 patet eadem sentencia: *Ve, inquit Christus, vobis scribe, pharisei et hypocrite, quia clauditis regnum celorum ante homines. Vos enim non intratis nec introeuntes sinitis intrare.* Et in isto capitulo videntur esse episcopi atque fratres; ipsi enim 20 et tulerunt ypocritive claves scientie ad rectum et facilem introitum in beatitudinem populo predicandum et tamen nec recte vivunt imitantes Christum in moribus nec salubriter subiectos vocant ad cenam novissimam, sed pocius ponunt obicem, ut non intrent.

25 Debent autem ministri vel servi Christi intendere in hoc officio *non nude ad literam*, hoc est, sensum literalem, *sed ad spiritum*, id est, spiritualem sensum Fol. 282^b quoad finem quem Deus intenderat pro salvacione populi apciorem. Sicut enim talis *litera* carens spiritu 30 est exanimis in | se ipsa, sic *occidit* subiectum et auditorium, cum taliter ministratur. Econtra autem *sensus spiritualis* tam legis nove quam veteris *vivificat* populum cui debite ministratur; et ex ipsis verbis eliciunt false pharisei quidam quod lex Dei tam in lege nova quam 35 veteri sit falsissima cum occidit; sed (ut diffuse ostensum est alibi) nichil blasphemius vel maius hereticum, cum ydiote isti palpati funditus non habent rationem sue sentencie, nisi quia ex errore suo ex ignorantia sic senciunt de scriptura ac si arguerent solem esse falsissimum, eo quod errantes concipiunt ipsum esse

Christ's
servants must
attend to the
spiritual as
well as the
literal sense.

18. Cod.: sinistis.
36. maius; recte magis.

28. Cod.: salvacio.

34. Cod.: quidem.

solummodo tripedalem; et sic Deus noster foret blasphemus, eo quod nulla res est de qua homines falsius concipiunt, et cum signare si actus oportet Domini facere, ut ipsi arguunt, Deus signat falsissime, ymmo quod os Domini locutum est tam divinitus quam 5 humanitus sic foret falsissimum, sicut et loquens; verbum enim falsum loquentis a proprietate ipsum iudicat esse falsum. Heresis autem ista a diabolo est inventa, ut tollatur scripture sacre auctoritas et liceat Antichristo cum suis discipulis sine obligacione ad legem Domini 10 evagari. Dicit enim quod lex Dei et articuli fidei sunt inter omnia scripta sectarum falsissimi, quia de illis sic false concipiunt et obligare eos ad vere intelligendum foret eis labor inutilis et logice sue ac dictis et factis contrarium. 15

Scripture is not less true because men misunderstand it. Nec est aliqua alia secta sub sole que tantum turpificat legem suam, ut patet de Judeis et Saracenis, ymmo de ipsis politicis ut lege cesaris, de aforismis ypocriticis, quibus cunctis lex Dei blaspheme supponitur. Sicut ergo res nature non eo minus est vera quo false 20 concipitur, sic scripture sacra vel lex Domini. Ideo arguentes pueriliter in oppositum probarent primo quod lex Dei sic recte debet intelligi quod non possunt. Quilibet enim scripture sacre particula et si videatur esse quantumcunque falsa principaliter signat Deum 25 esse a proprietate sensum pertinentem catholicum et accessorie vel consequenter indirecte sensum alium verum vel falsum. Sed quid hoc ad convincendum legis Domini falsitatem? Revera non plus quam si quis convinceret impossibilitatem oris et lingue erronee sic 30 loquentis. Discat ergo hic stultus signanciam rectam legis Domini, et ipsam sic stolidi non blasfemet. Unde istam heresim dampnarent episcopi in concilio Terremotus, cum sit fundamentum aliis heresibus, sicut scripture sacra est speculum et fundamentum fidelibus 35 ad quascunque hereses vel iniquas conversaciones in ecclesia convincendum. Sed multi vellent quod hoc speculum non pateret. Litera ergo scripture sacre, licet occidat hos stolidos sicut Deus, remanet tamen infringibilis vera, licet Antichristus ex scripture et sensu 40 quem sibi applicat fundaverit legem suam. Illud autem non est scripture sacra licet in signis communicet.

2. Cod.: blasphemius. 19. ypocriticis; cod.: ypctis. 40. Cod.: et scriptura.

Sensus autem Spiritus Sancti quem oportet esse veritatem catholicam est forma a qua denominatur caracteres esse sacri. Unde sequitur in textu Apostoli: *Quod si ministracio mortis literis deformata in lapidibus fuit in gloria, ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi propter gloriam vultus eius que evacuatur, quomodo non magis ministracio spiritus erit in gloria?* Ad intelligendum autem hoc argumentum Apostoli per locum invincibilem a maiori oportet primo notare terminos atque historiam. Constat quidem quod ministracio potest intelligi vel accio ministrantis vel ipsum signum subditis ministratum; et sic lapides scripti digito Dei vel alii lapides sequentes ad eorum similitudinem exarati dicuntur ministracio mortis, quia ab illis occasione mala accepta multi sunt mortui. Et ad litteram lapides illi fuerunt exanimis deformes in comparacione ad sanctas animas in quibus Christus legem suam expresserat. Scriptura quidem illa fuit valde deformis et turpis in comparacione ad scripturam quam Spiritus Sanctus impresserit animabus sanctis quas duo sentencie atque scientie tam mirabiliter illustrant.

Ulterius notandum est ex historia Exod. XXXIV°, quomodo facies Moysi cornuta fuit vel duobus radiis stillantibus ex collocucione cum Domino perornata; propter quod filii Israel non audebant in ipsum attendere, sed facie velata loquebatur cum eis. Hiis notatis patet sensus verborum Apostoli tam de scriptura lapidum quam de glossa faciei Mosayce. Maius autem est animam illustrari per graciā Sancti Spiritus, sicut contigit die Pentecostes, quando lex Christi data fuerat, quam erat faciem Moysi taliter corporali lumine radiari. Hoc enim in natura sua fuit imperficius et evacuatū est infra modicum tempus; sed irradiatio mentis cum augmentatione gracie usque ad beatitudinem et per sequens in perpetuum perseverat. Velamen autem Moysi Fol. secundum misti | cum sensum quem exponit Apostolus 282° signat cecatam perfidiam Judeorum, propter quam attingit ultra nudam litteram veteris testamenti ad intelligendum Christum verum Deum et hominem per quascunque figurās legis veteris denotatum. Nam ad

Greater glory
of the giving of
the Spirit than
of the Law.

2, 3. Cod.: caractères. 20. sanctis twice. 21 Cod.: mrater = magistraliter; ib. Cod.: illustravit. 22. est historia; ex deest.

intuitum Christi reverberati sunt radii usus interioris pontificum Judeorum, ne eius divinitatem fide consiperent.

Glory of the
Gospel and
degeneracy of
those who live
under it.

Et patet consequencia Apostoli; et si vetus testamentum (hoc erat transitorium et momentaneum) erat⁵ cum ministris suis in tanta gloria et honore, multo magis testamentum novum eternum inferens tantam gloriam in filiis adoptivis. Et patet quantum vocati fideles tempore legis gracie degenerant a glorificatione et honorificencia legis Christi, eciam plus quam patres veteris¹⁰ testamenti; non enim presumebant vel audebant asserere quod lex antiqua secundum aliquam sui particulam erat falsa sed honorem multiplicem sibi et suis careceribus tribuebant; nec audebant propter legis illius sufficienciam novas leges condere et specialiter lege¹⁵ veteri inconsulta. Moderni autem presumunt statuere leges novas, condere eciam legi Dei contrarias, et tales novellas magis magnificant et honorant quam evangelium, quia dicunt ipsam esse in plurimum impossibile atque hereticum et inutile ad praxim vel iudicium ecclesia-²⁰ sticum et ad utiliter populo predicandum. Sed quis toleraret letanter talem blasphemiam? Unde Apostolus reprobans heresim istam sic arguit: *Si ministracio dampnacionis gloria est, multo magis abundat ministerium iusticie in gloria,* quasi diceret si ministracio Moysi²⁵ quando Christi noticia velata est et populus ductus serviliter reputata fuerat modicum de fide habentibus gloriosa, quanto magis ministracio secundum quam filii plene liberi iustificantur ab observancia tali servili reputari debet a filiis Dei carissimis plenis fide et³⁰ Spiritu Sancto secundum mentis iubilum gloriosa. Unde Luce XXIV° quando velum templi scissum est, consummate sunt figure intollerabiles et umbre sensus legis veteris luce vera in lege gracie vivente. Sed signum *infallibile* adventus Antichristi est quod lex³⁵ Christi ad tantum deprimitur et lex novella ad tantum a populo honoratur. Unde Psalmo . . . scribitur: *Constitue legis Domine latorem super eos,* ac si diceret: Ex hoc quod nolunt glorificare in mente et opere legem Christi, constitue proporcionaliter ad suum delictum⁴⁰

10. Cod.: quam deest. 25. Cod.: in gloria. 32. recte XXIII°, 45.
37. Psalmus; sequitur lacuna.

eis prepositum Antichristum. Non enim intendit lex gracie quod habeat codices sumptuosos vel ministros mundialiter exaltatos sed plene oppositum, sed quod tam intellectu quam affectu glorificant sentenciam legis Christi et quascunque alias tradiciones hominum vilipendant. Hoc enim est honorare legem et capere occasionem a lege ut eam venerantes perpetuo salvi fiant. Principium autem debet esse fidelibus quod lex Christi est levis, brevis et utilis, non onerans Dei filios ut 10 ceremonie veteris testamenti nec consumens suos legistas in studio tedioso ut leges cesarie, sed in opere brevi ac delectabili reficiens sibi fideliter adherentes. Et sic utilitas legis Christi patet ex hoc principio quod quicquid est vanti utilius lex Christi precipit illud pre 15 omnibus observari. Aliter enim non foret legifer eius Christus per se sufficiens et facetus.

Circa hoc evangelium dubitatur utrum in prevaricazione legis Christi sunt sacerdotes vel seculares domini plus culpandi; nec dubium quin sacerdotes, cum inter 20 eos fundatur originaliter Antichristus, ab ipsis debet exemplariter et doctrinaliter legis Christi observancia derivari, et iterum non dubium quin in isto seculares domini sunt notabiliter increpandi, cum ad hoc portant gladium Christi, ut per coactivam potentiam depriment 25 Antichristum, sed ypcrosis sua tantum excecat hoc brachium quod in causa Dei et in eo quod maxime cederet illis ad commodum sunt nimis timidi et recordes. Nam in causa seculi fallaci et fragili audent regna aliena invadere et ad mortem ac destrucionem 30 sui ac populi laborare, sed levem et meritoriam causam Dei in suis domesticis non audent defendere. Et idem est argumentum de causa diaboli qua propter inanem gloriam et seculare dominium usque ad mortem audent contendere, et sic de causa carnis eciam propter amorem 35 sed verius odium meretricis. Cum ergo isti sint tres hostes fidelium, patet quomodo recordes in seculari brachio presumunt causas hostium suorum defendere et causam Dei sui dimittere. Sed que maior infidelitas in procuratore qui debet esse vicarius Christi Dei? Sed 40 Antichristus summe odit et obstat ne ista sentencia secularibus dominis predicetur.

Priests more to blame than
secular lords,
who are nevertheless seriously in fault.

SERMO XLVII.

The eternal inheritance is given by grace, not by the law.

Abrahe dicte sunt promissiones et semini eius. Gal. III°, 16.

In ista epistola docet Apostolus quod per ^{Fol.} 282^a gratiam domini Jesu Christi datur eterna hereditas et non ex lege veteri moralia, legalia et ceremonialia includente, 5 et per consequens veniente herede in carne servatis moralibus et non curatis iudicialibus cum ceremonialibus est ad vitam Christi et consuetudinem attendendum. Et pro declaracione assumpti notat Apostolus quod super testamentum hominis mortui confirmatum de 10 hereditate danda filiis nemini licet addere vel diminuere; ergo multo minus quoad testamentum Dei et *promissiones* factas Abrahe et suo semini. *Abrahe quidem dicte sunt promissiones* et confirmatae per modum testamenti successionis hereditaria (ut patet de iuramento Dei 15 Gen. XXII°, 16). Multo ergo minus licuit illa infringere vel aliam maioris auctoritatis vel priorem origine ad dandam hereditatem superaddere. Si autem daretur ex lege que tam diu post successit et non ex promissione post fidem que per tantum temporis precedebat, pro- 20 missio foret irrita; quod de Deo foret blasphemum inconveniens, cum nec Deus nec homo potest infringere volucionem Domini vel promissum, quia Deus non potest hoc velle vel in volucionibus taliter variari.

The seed of Abraham is Christ; and those are sons of Abraham who have faith in Christ.

Grammatical construction of the text.

Notat autem Apostolus quod scriptura dicit singula- 25 riter quod *Abrahe dicte sunt promissiones et semini eius*, per hoc denotans quod est unus viator de semine suo in cuius una fide consequentur alii hereditatem principaliter intentam. Ex quo patet quod filii Abrahe quoad illam hereditatem percipiendam solum sunt fideles ipsum 30 sequentes in fide Christi. Si enim in legibus mardosis hominum attendi debet ad numerum atque casum, in tantum quod homines illius legis utuntur famose tamquam principio quod qui cadit a sillaba cadit a causa, quanto magis debet hoc intelligi de lege Domini imma- 35 culata data a Spiritu Sancto et dictata. Ideo dicit Apostolus: *Non dicit, inquit, et seminibus, quasi in multis;*

19. Cod.: post post. 23, 24. Cod.: volucionem . . . volucionibus.
37. Cod.: in seminibus.

1. Dominica decima tercia post Trinitatem. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 345—347. 37. Gen. XXII, 18.

sed quasi in uno: et semini tuo, qui est Christus. Nec oportet curare de disconvenientia generis relativi et sui antecedentis, cum Apostolus plus curavit de relacione et conveniencia sensus quam littere. Ideo textus Genesis 5 promittentis *in semine tuo benedicentur omnes gentes* intelligit quod in illo semine qui est Christus est illa celestis benediccio inferenda. Cum ergo dicte promissiones tam Abrahe quam semini suo sunt quasi testamentum iureiurando confirmatum a Deo, patet quod 10 lex Mosaica data posterius post quadringentos et triginta annos in monte Sinay post dictam promissionem non evacuat vel irritat ipsam promissionem a Deo precedentem, sed lex scripta posterius irritaret priorem promissionem, si dicta hereditas daretur ex lege sic 15 scripta. Ergo non sic datur hereditas ex lege, cum non irritat promissiones Domini prius factas. Tunc enim omnes sancti morientes interim, ut Abraham, Isaac et Jacob et predestinati filii Israel hereditatem illam Domini non haberent, cum nondum in tempore suo 20 data fuit lex Mosaica.

Et nota quod iuxta dicta superius *ex signat circum-* The inheritance
granted by
promise.
stanciam cause prioris originantis, ideo dicit Apostolus quod ex promissione et non ex legis dacione confertur celestis hereditas. Nam lex et fides seminis Abrahe 25 sunt duo, quorum primum non est nisi remotum dispositivum ad secundum. Ideo oportet dacionem hereditatis ex Dei grata promissione procedere, non ex lege; et sic si Deus principaliter propter legem sic scriptam daret dictam hereditatem, tunc irritaret promissionem 30 priorem. Et patet in parte sententia textus: *Hoc, inquit, dico, testamentum confirmatum a Deo, que post quadri-*
gentos et triginta annos facta est lex, non irritum facit ad evacuandam promissionem. *Nam si ex lege hereditas, iam non ex promissione,* quasi diceret: Illam promissionem 35 Dei priorem dico testamentum confirmatum a Deo infinitum plus quam confirmatur per mortem hominis testamentum, cum iusurandum Dei sit infinitum pre-stancius quam mors hominis. Illa ergo promissio que per tantum tempus sequens facta est lex per scripturam 40 Moisaicam non irritat promissionem a Deo precedentem,

5. Cod.: benedicent. 25, 26. disposizioni in cod.

5. Gen. XXVI, 4. 22. ib. XXVIII, 14. 30—34. Gal. III, 17, 18.

sic quod ipsa originet hereditatis dacionem et non prior promissio. Vocatur autem lex Mosaica in proposito universitas veritatum quas Moyses in scriptis rediget, et inter illas veritas predicta Genesis erat una. Quando eciam ligavit filios Israel hec scriptura ex promulgacione 5 Moysi, tunc facta est lex, cum secundum famosam signacionem veritas non est sic lex antequam fuerit promulgata.

Yet the law
was not
superfluous.

Et si obicitur quod promissio Dei facta Abrahe fuit per se ex se sufficiens ad hereditatem patrie possiden- 10 dam, ergo dacio legis fuit | superflua, patet quod non Fol. valet consequencia, cum Deus utrumque propter causam 283^a racionabilem ordinavit. Et utinam omnes discipuli Antichristi scirent assignare causam tam patulam negacionis consequencie qua infertur quod leges et 15 religiones novelle post dacionem legis et religionis Christi superfluent. Negacionem autem prioris consequencie innuit Apostolus, cum sic dicit: *Abrahe autem per repromotionem donavit Deus. Quid igitur lex?* ac si argueretur: Si Abraham et ceteri patriarche conse- 20 cuti sunt beatitudinem ex repromotione sine legis dacione, ergo superfluit posterius dare legem. Sed consequenciam istam innuit Apostolus esse negandam, cum legis dacio valeat ad hec tria, primo ad coherendum et castigandum rebelles transgressione notabili quoisque 25 veniret lex amoris cuius auctor est Christus qui est semen Abrahe promissum et legem evangelii immediate tradens. Ex quibus sequitur quod lex vetus infra terminos sic inclusa, sicut habuit rationem sui inicii quoad iudicialia, sic debet habere finem quoad iudicialia et 30 ceremonialia causa racionabili exigente. Sed cum Christus fuit per se causa finalis omnium huiusmodi figurarum, manifestum est quod Christo Dei filio veniente in carne cessare debuerant et lex levius amoris filii et heredibus debet dari. Ideo dicit Apostolus quod *lex propter trans- 35 gressionem posita est, donec veniret semen cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris*, quasi diceret: Lex vetus propter petulantes iuvenes et rebelles posita est illis ut frenum, et hoc per ministerium angelorum qui locuti sunt Moysi (ut patet Act. VIII°) donec veniret 40

It was needed,
first for
repression until
Christ brought
in the law of
life.

18. Cod.: apostolis. 27, 28. Cod.: immediate tardens.

18. Gal. III, 18, 19. 35. ib. 19.

semen qui est Christus, habens potestatem interpretandi totam legem veterem, servando moralia, mutando iudicia et terminando ceremonialia, ut Matthei VII°, 29 legitur quod *erat docens eos sicut potestatem habens et non sicut scribe eorum et pharisei*. Et eadem auctoritate sequitur Matthei XII°, 8: *Dominus est filius hominis eciam sabbati*. Non ergo sequitur: Si licet Christo ad profectum ecclesie sue in legibus particularibus variare, et per idem licet Antichristo in suis tradicionibus et privatis 10 religionibus quantumcunque sibi libuerit variare. Deus autem dedit multa in manu mediatoris Dei et hominum que non sunt communicabilia alteri creature. Ideo dicit Paulus quod *lex vetus ordinata per angelos posita est in manu mediatoris*.

15 Per hoc autem quod est talis mediator infert Apostolus quod sit Deus, eo quod nichil pure homo vel creatura possit sic reconciliando inter Deum et hominem mediare. Ideo dicit Apostolus: *Mediator autem unius non est; Deus autem unus est*, quasi diceret: Cum 20 Christus sit medians ex fide inter Deum et hominem, eo quod mediator (in quantum huiusmodi) requirit duo extrema, oportet quod conveniat cum utroque, et sic oportet ipsum esse tam Deum quam hominem, et cum tantum unus sit Deus, patet quod oportet Christum 25 ratione sue divinitatis esse omnipotentem supra singulas creaturas, et per consequens est mediator optimus possibilis ad reconciliandum genus humanum Deo in quem deliquit.

Cum ergo ex istis sequitur quod Christus sit auctor 30 utriusque legis, patet quod interveniente causa rationabili potest cum lege veteri dispensare et facta reconciliacione legem gracie promulgare. Patet secundo, cum Christus omnipotens sit Deus et homo, auctor utriusque legis et omnium promissionum Dei, quod lex et pro- 35 missa Christi non possunt contrariari, eo quod Christus tunc foret contrarius sibi ipsi. Ideo dicit Apostolus: *Lex ergo adversus promissa Dei? Absit*; quasi diceret:

Christ could
not have been
the Mediator
but for His
double nature.

The promise
and the law
cannot clash,
since Christ is
the author of
both.

5. Cod.: et earum auctoritate. 7. Cod.: sabboti. 18. In marg.
sup. fol. 283^b *Deus autem unus est*, ad Gal. III°. Deus unus est cuius maiestas est adoranda a singulis. *Dominus unus est* cuius potestas metuenda est a famulis, unus pater cuius paternitas reverenda est a filiis, unus magister cuius veritas audienda est a discipulis. 35. Cod.: potest possunt.

Sicut lex vetus et promissiones priores non erant contrarie, sic eadem lex vetus et adventus Christi cum lege gracie non erant contrarie sed consone pro loco et tempore necessario requisiti. Et hec est secunda racio quare oportet utramque legem in ordine suo succedere; nam lex vetus fuit utilis ad ostendendum peccata et insufficiam hominis ex se ipso et per consequens ad desiderandum Christum sufficiens medium tam varie in lege veteri figuratum.

The law was
in accordance
with the
promise of
Christ's
coming, but it
was of use
only as a
preparation for
that coming.

Et patet quod lex vetus medians inter promissionem ¹⁰ divinam et adventum Messie fuit utriusque consona, sed non per se sufficiens ad iustificandum, cum oportuit post ipsam adventum incarnationis Domini expectare, in cuius virtute valuit dispositio, valuit et in spe tam illa promissio quam etiam lex antiqua; media non ¹⁵ enim sunt utilia nisi de quanto disposuerunt ad per se finem apicis consequendum. Finis autem talis est optimus per se movens omnia mediaria ad eundem, ut si homo ambulat gratia sanitatis, tunc ipsa sanitas est secundum philosophos prima intencione moveri per loca ²⁰ singula ambulantis; et multo magis per media | Trini-Fol. tatis, cum non potest pro aliquo loco vel tempore de-^{283b}ficere. Si enim lex vetus per se iustificare poterit sine fine in lege gracie consequente, tunc tam promissiones quam lex vetus superflue antecederent ad legem aliam, ²⁵ et Deus foret ecclesie sue improvidus ordinator. Ideo necesse est (ut fides loquitur) quod sequatur Messias, cum per se fine et lege ultima, post quam non est alia expectanda. Quod autem Antichristus commiscetur lutum cum ferro (ut figuratum est de pede imaginis ³⁰ Danielis II°), facit totam ecclesiam militarem impotentem ut sequatur velociter suum ducem. Et patet quod lex Mosaica conclusit omnia facta secundum illam esse defectivam et perfectionem ultimam expectatam a Messia et occasione accepta irretivit suos servantes ³⁵ peccato multiplici quod ostendebat et non per se immediate mundabat. Ideo dicit Apostolus: *Si enim data esset lex que posset vivificare, vere ex lege esset iusticia. Sed conclusit scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus, quasi diceret:* ⁴⁰

3. Cod.: consoni.

31. Dan. II, 33. 35—40. Gal. III, 21, 22.

Si data esset lex Mosaica que ex se posset vivificare spiritualiter, vere ex illa lege foret iusticia sed scriptura legis Mosaice conclusit peccatum superhabundare, eo quod nondum erat satisfaccio pro peccato, et per con-
sequens omnes tunc viantes tamquam oppressi crimine militaverant sub peccato.

Tertia racio que est extra epistolam stat in isto quod priusquam veniret fides Christi, dispositus lex per figuras rudes et remotas ad fidem Christi credendam et suscipiendam. Unde I^a Cor. X^o, 11 *Omnia in figura continentur illis.* Et sic conclusa est multitudo fidelium quodammodo coacte in fidem Christi quam crediderunt ut nos sed minus libere atque clare. Et sic fuit lex ista pedagogus disponens ad fidem Christi, sicut puer in-
ducitur timore magistri ad virtutem futuram.

Circa hanc epistolam dubitatur utrum filii quam sui filii naturales: Nec dubium quin ex diffinitione Apostoli et ratione pars affirmativa istius dubii sit tenenda, eo quod nulli sunt filii alicuius hominis 20 laudabiles, nisi de quanto illa filiatio fundatur in Deo, cum Deus et racio sua superat quamlibet creaturam. Sed in quantum aliqui sunt filii imitacionis in moribus sunt tam filii quam filii Dei sed non in quantum sunt filii Abrahe naturales: ergo pars affirmativa dubii causa tholice est tenenda, sicut docet Apostolus.

Sed pro ulteriori declaracione istius materie est notwithstanding that Christ is God's natural son, we are God's adoptive sons, if we follow Him in life.
30 beatitudinem consequendum iuxta argumentum Apostoli si filii et heredes. Dividitur autem totus iste mundus in Dei filios et diaboli, sicut filios principis huius mundi. Quamvis autem illorum distinctione capi potest ex predeterminatione et Dei prescienza, verumptamen quia utrumque 35 istorum est nobis incognitum, ideo loquendo evidencius potest dici quod ille descriptive est Dei filius qui finaliter sequitur Christum in moribus. Ideo Joh. I^o, 12, 13 dicitur: *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, hiis qui credunt in nomine eius, qui non ex*

Thirdly the figures of the law were a training for faith..

Better to be sons of Abraham by imitation than naturally.

16. filii; hic aliquot verba excidisse appareret. Lacuna in cod. non assignatur. 30. Apostoli; sequitur lacuna in cod. 32. Cod.: et deest.

sanguinibus neque ex voluntate carnis neque ex voluntate viri sed ex Deo nati sunt. Ubi patet quod verbum Dei sine quo factum est nichil dedit hominibus potestatem ut fierent filii Dei adoptivi, sed oportet quod primo recipient ipsum per fidem, graciā et amorem. Cum autem Deus non fecit sibi filios invitatos, patet quod oportet ipsos diligere patrem suum et per consequens oportet ipsos credere in nomine patris sui. Sed sequitur triplicitas diabolica quam oportet Dei filios detestari et unitas quam oportet eos necessario amplexari. Primo oportet quod *non nascantur ex sanguinibus*, secundo quod *non nascantur ex voluntate carnis* et tertio quod *non nascantur ex voluntate viri*. Pro quorum intellectu suppono quod *ex* significat circumstanciam cause principaliter originantis formam nativitatis. Hoc autem est famosum tam apud philosophos quam eciam apud autores scripture.

Those are born
of blood who
set the ties of
kindred above
God's adoption.

Isto premisso videtur michi quod illi nascuntur *ex sanguinibus* qui preponderant nativitatem suam mundanam quam habent ex cognacione supra nativitatem spiritualem quam habent ex Deo. Et in isto capitulo sunt multi populi qui sunt ad tantum cognacione et sanguine federati quod pro quolibet sui sanguinis volunt mori, sed fratrem suum secundum Deum effectualiter parvipendunt. Tales autem nascuntur *ex sanguinibus* qui sunt filii multorum sanguinum quorum filiationem plus appreendant quam filiationem qua sunt Dei filii adoptivi. Licet autem homo naturaliter afficeretur suo sanguini, non tamen tantum quod rationem eius plus diligat quam rationem filii Dei sui | .

Those are born
of the will of
the flesh who
care most for
the world.

Secundo detestandum in filiacione mundana est quod homo nascatur *ex voluntate carnis*; qui sunt filii huius seculi plus propter commodum seculare, propter voluptatem carnalem vel aliam circumstanciam individuantem carnem, appreendant talem filiationem quam filiationem qua sunt Dei filii adoptivi. Sic enim multi non timent offendere in iusticiam (que est Dei filius) propter lucrum seculi vel propinquitatē in loco vel patria, et omnes tales nascuntur *ex voluntate carnis*.

1. Cod.: sanguine.
31. Cod.: Secunde.

14. Cod.: quo ex.

18. Cod.: nascantur.

Tercii autem filii Belial maledicti sunt illi qui nas- Those of the
cuntur *ex voluntate viri* plus appreciantes quod sunt will of man,
filii generosi vel divitis quam quod sunt filii Dei, et who pride
sic filiacionem naturalem turpificant, cum ipsa per themselves on
5 filiacionem in moribus ornaretur.

Relictis autem hiis tribus filiacionibus Dei filius pre- We ought to
ponderat quod nascitur sic ex Deo. Ex quo patet quod regard more
christianus diligeret fratrem suum longe plus sub ratione brotherhood in
qua christianus vel frater in Domino quam secundum the Lord than
natural kinship.

10 aliam descriptam triplicem rationem. Secundo patet quod racio filiacionis Dei sic purgata a predicta triplici ratione diabolica pacificaret totam ecclesiam militantem, cum non turbatur si non alia filiacione huius triplicis rationis. Et tertio patet medium quo homo potest pro-
15 babiliter iudicare si sit Dei filius vel in gratia vel ad beatitudinem adoptatus. Cum enim actus anime ut est dileccio sunt nobis plus cogniti, quilibet diligens fratrem suum potest faciliter rationem et intencionem illius dilectionis concipere, ut quilibet potest cognoscere si
20 sincere diligit fratrem suum in Domino, hoc est, ex ratione qua supponit eum esse fratrem suum in Domino, quia filium Dei patris et matris ecclesie. Si autem mundialiter, carnaliter vel diabolice diligit illum quem naturaliter habet fratrem, tunc indubie est apostata,
25 quia filius diaboli qui est Belial vel primus apostata.

Et istum sensum intelligo sanctum Evangelistam plenum amore concipere, quando dicit I. Joh. III°, 14: *Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres;* ubi primo patet certitudo noticie
30 ex firmitate propositi et revelante gracia assistente:

Nos, inquit, *scimus.* Secundo exprimitur casus a quo est *translacio*, quia non solum a casu communi humani generis sed a lapsu de crimine originali et multis actualibus, de quibus omnibus per graciam sunt trans-
35 lati. Sed tertio causa inducens ad istorum omnium efficienciam actualem subiungitur, cum sic dicit *quoniam diligimus fratres*, ac si assecuratus fuerit si sincere diligit fratres suos et permanserit in illa dilectione, tunc indubie habet omnia supradicta.

40 Et ex ipsis colligitur quam diabolice religiosi privati et specialiter fratres apostatant, specialiter si propter invidiam et continuacionem sui mardosi ordinis multi-

The private religious slander their brethren as to the Eucharist.

plicant super illos qui debent esse fratres sui in Domino mendacia scandalosa, ut de fidelibus plebi pronunciant, ubi credunt magis officere, quomodo fideles publice dogmatizant quod sacramentum consecratum a presbytero fractum in tres partes et post masticacionem in 5 ore fidelium inglutitum non est corpus Christi sed solum pascha panis.

Alii autem menciuntur quod corpus Christi solum est ibi, dum verba sacramentalia proferuntur, et alii quod non in confinibus illius panis sed solum in medio 10 remanet corpus Christi. Et sic de multis aliis mendaciis que pater eorum docuit sine causa.

Their various
opinions as to
the host.

Ego autem examinavi ad partem sed publice istos apostatas, et quidam eorum subtiliores inter alios dicunt quod hoc sacramentum sit nichil. Alii autem dicunt 15 quod hoc sensibile non est sacramentum sed accidentis sine subiecto, tertii vero dicunt quod est species panis, sed nec est nec esse potest corpus Christi; quarti autem dicunt quod est corpus Christi, sed non potest frangi vel dividiri, nec recipere mutaciones sensibiles peregrinas. 20

They are
dangerous
heretics.

Cum ergo nos et fideles ecclesie sentimus in omnibus istis (ut docet evangelium) expresse oppositum, manifestum est quod illi sunt periculosi heretici. Querebam ergo crebrius quare de fidelibus fingunt supradicta mendacia, et cum non possit fingi titulus amoris, solum 25 relinquitur odium sive invidia. Et cum iuxta evangelium Johannis (quod mentiri non poterat) *omnis qui odit fratrem suum homicida est*, manifestum est quod omnes huiusmodi sunt in ecclesia homicide et sic heretici excommunicati a Deo atque apostate; et cum non solum qui 30 talia agunt sed qui consciunt agentibus sunt similiter criminosi, manifestum est quod totus ordo eorum vel quasi sit crimen | consimili spiritualiter sic occidi. ^{Fol.} ^{283^a} Revera plus in ea proporcione in qua est plus anime occisio quam corporis detestanda et plus dileccio fratris 35 in Domino quam fratris carnalis ex caritatis legibus attenda, non tamen intendo quod scientes de istis apostatis ista mendacia irruant in eos, occidendo eorum corpora sed quod caveant ab illis tamquam infidelibus et non per falsas rapinas et eorum fictas elemosinas 40 nutrient sua facinora vel defendunt.

13. Cod.: exanimavi. 30. Cod.: a Deo twice.

SERMO XLVIII.

Spiritu ambulate et desideria carnis non perficietis.
Gal. V^o, 16.

In ista epistola intendit Apostolus docere viantes secundum quam regulam recte viabunt semitam rectam ad patriam. Distinguit autem inter carnem et spiritum, et suas leges supponens et vocacionem multiplicem utriusque. Spiritus enim nunc accipitur pro Spiritu Sancto, nunc generaliter pro spiritu creato, sive bonus 10 fuerit sive malus, et tertio pro natura que condiciones immateriales habuerit sine corpore, ut ventus vel aer sepe spiritus nominatur; sed quarto plus ad propositum accipitur spiritus pro anima vel parte pociori anime secundum quod legibus Sancti Spiritus regulatur. Et 15 illo modo intelligo Spiritum in proposito. Caro eciam nunc accipitur pro natura carnali, ut in illo Joh. I^o, 14 *Verbum caro factum est*, et nunc pro animata natura secundum quod ad carnalia desideria inclinatur. Et sic intelligo carnem in proposito. Multe autem sunt 20 alie signaciones et variaciones signum horum terminorum quas omitto, attendens ad sensum litterae.

Dicit ergo Apostolus ad sensum expositum: *Spiritu ambulate.* Non enim intendit ambulacionem corporalem sed viacionem spiritualem, sequendo Christum in moribus 25 qua viatur ad patriam. Illa enim ambulacio est motus Spiritus, quia instinctus spiritualis ad quem secundum dignitatem spiritus debemus magis attendere. In qua deambulacione si simus assidui, debemus a carnalibus desideriis pre cavere. Nichil enim plus valet (ut sancti 30 asserunt) ad dominandum carnis desideria quam cogitare intimius qualem exitum post mortem habebimus et quam vilis ipsa erit, cum sit mortua. Quamvis enim sancti viantes habeant sepe stimulum carnis, ut contigit de Vase eleccionis, non tamen consencentur perpetracioni 35 facinoris nec implent in opere cogitatum; quod si

Various meanings of 'spirit' and 'flesh'.

To walk in the spirit is to follow Christ and avoid all carnal desires.

2. In marg. sup. fol. 283^a *Spiritu ambulate*, ad Gal. V^o. Ambulandum est *spiritu*, id est, via spirituali, cum sit via spaciose, quia pluribus preparata, via sponsa, quia moribus adornata, via laboriosa, quia penis circumsepta, et via gloria, quia ad gloriam est directa. 7. Cod.: supponens est. II. Cod.: sine rpe (sic). 13. Cod.: anima natura. 32. Cod.: vel ipsa.

1. Dominica decima quarta post Trinitatem. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 348—351.

facerent, cum desideria carnis perficerent, hoc est, usque ad opus extrinsecum plene facerent.

Carnal liberty
is truly slavery.

Isto autem modo inducitur mandatum Apostoli; prius enim manuduxit Galatas, ne subdantur tradicionibus onerosis legalium, cum homines sicut tam fere quam 5 aves naturaliter appetunt libertatem. Sed cum talis effrenis libertas aliquibus sit nociva, docet Apostolus qualiter a tali vinculo liberati debent secundum legem Spiritus et non voluptatem carnis in Dei semita ambulare. Et talis ambulacio est omnino facilior et brevior quam 10 carnalis. Caritas enim cum sit actus spiritus et non corporis nec requirit organa sive divicias, sicut requirit carnalis voluptas, est facilis atque levis; unde putantes carnaliter se libertari ad faciendum quidquid voluerint, se ipsos in servitutem illaqueant et deserunt desiderabilem libertatem. Generaliter enim (ut sepe dictum est) peccans in Dominum maliciam in se ipsum reverberat, non in Deum.

Such is the
freedom by
which some
would protect
bad priests
from
punishment.

Et sic generaliter de mencentibus atque peccantibus in suum proximum. Quidam enim nituntur libertare 20 clericos dotatos in Anglia, quod quantumcunque contra legem vel regnum deliquerint, non in ablacione suorum temporalium saltem ad regis arbitrium puniantur et cum sic veris implicant quod nobilissimus rex Anglie Edwardus III sit dampnatus; et per consequens, sicut 25 non orant specialiter pro diabolo, sic nec orarent pro illo, cum oratio eorum foret superflua, et per consequens cum habent multa temporalia secundum illam condicioneis expressam, convincitur ex eorum confessione quod ab ipsis sint sua temporalia auferenda. Non enim 30 licet eis ut begardis secundum suum iudicium evagari vel sua suffragia secundum intenciones quantumcunque regulares desiderant limitare, quia tunc iuvaret seculares patronos specificare eis regulam secundum quam vivere debeant vel orare, et cum capitulum eiusdem ordinis 35 fratrum habeat singulariter officium ad audiendum confessiones regis prioris et sequentis posterioris, nimis perfidus foret et infidelis sicut totus ordo suus in isto sibi consciens, nisi notificaret regi superstitione 40 periculo heresis huius dampnabilis.

Bishops should
preach the
truth.

Episcopi autem et fratres si crediderunt hoc quod dampnant, debent ex caritate subducta cara condicione

civilis stipendii publicare hoc regi et regno, cum Baptista de peccato quod reputant longe minus et minus perturbans sanctam matrem | ecclesiam, Herodem publice arguebat. Que ergo perfidia excusaret eos ab infidelitate quoad Deum et proximum? Numquid addicio illius particule *secundum suum arbitrium* vel sophistica reputacio quod est error sanat eorum perfidiam, cum ipsimet procurarunt a Gregorio XIº quod sit heresis dampnatissima? Et istud observant ut evangelium; et dicerent eius convenientiam cum sua sentencia, si auderent, eo quod si sit heresis dampnatissima, tunc est error.

Et patet quod perplexi sunt mundi oratores qui dimissis oracionibus generalibus obligant se gratis ad orandum specialiter atque simpliciter pro patronis de quibus trepidant si nunc sunt in celo, in purgatorio vel inferno. Si enim decedebant in mortali vel heresi, tunc sunt diaboli condempnati. Ista consequencia est cognita illis esse bona et antecedens, nec est illis cognitum esse verum nec illis cognitum esse falsum, ergo nec consequens subducta obligacione alia ab eis simpliciter est negandum. Et cum gratis concedunt et orant specialiter et absolute pro talibus, debent gratis concedere quod tales non sunt modo diaboli condempnati, cum nemo debet simpliciter et absolute orare pro illo quod scit divino iudicio repugnare. Ideo prudenciores orantes non orant nisi condicionaliter pro talibus defunctis; nec dubium quin oraciones condicionales non prosunt illis nisi de quanto per eorum merita erant digni. Ex quo manifeste sequitur quod oratio generalis in tanta caritate tantum valeret illis, quantum valeret condicionata oratio specialis.

Et quantum ad applicacionem specialem, videtur quod sit stulta, mitigans caritatem, eo quod caritas *non querens que sua sunt* debet Deo humiliter dicere: *Fiat voluntas tua, sicut in celo et in terra.* Sed constat quod maior est humilitas voluntati divine sic subici quam suffragium nostrum uni persone cuius condiciones sunt nobis incognite propriari. Tantum enim videtur valere talis singularis applicacio quantum valet singularis do-

Danger of
special prayers.

We should
leave it to God,
to assign the
benefit of our
prayers.

5. Cod.: addero. 27, 28. Cod.: defunctis.

8. Chronicon Angliae (appendix), p. 396. 34. II. Cor. XII, 14.

35. Matth. VI, 10.

nacio sive concessio eorum que sunt singularia dona Dei. Et eodem modo stultum est nobis absolute asserere quod oramus vel facimus quicquam meritorie ut debemus, quia si simus presciti (quod est nobis incognitum), gratis asserimus quod est satis ambiguum. Et hec racio 5 cum suo fundamento destrueret multas oraciones speciales et moveret ad ambulandum secundum Spiritum et non carnem, quia caro concupiscit adversus spiritum et econtra. Caro enim afficitur circa sensibilia et homo pro talibus sic orat, ut talia sic affectat. Spiritus autem 10 conformans se voluntati divine plus amat communia et pro particularibus sibi incognitis, nisi forte condicionaliter nunquam orat. Sic autem sepe fit in oratoribus quod orant pro oppositis, quia oportet omnino esse dissonum voluntati divine, cum carnalis et spiritualis 15 affeccio sepe sibi invicem adversantur et per consequens orans sive desiderans taliter suffragari adversatur sibi ut alteri oranti vel desideranti sibi suffragari secundum condicionem oppositam, ut si ego volo implicite et absolute Petrum salvari vel ante horam in purgatorio 20 liberari et Paulus orans humilius dimissis talibus applicationibus orat quod generaliter compleatur Dei volicio, orat in spiritu voluntati divine conformius quam ego.

We know not what to ask.

Ex quibus patet quod, sicut viantes non quecunque volunt volitione sensuali faciunt in opere, sic est oracione 25 senciendum; unde, quia ignoramus quid specialiter petere debeamus, dicit Apostolus et ipse *Spiritus orat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*, non quod Spiritus Sanctus gemat in persona propria sed postulat Deum patrem quod est nobis utilius; pro cuius ignorancia 30 debemus gemere ultra quam scimus exprimere, sicut turtur gemit pro pluribus que ignorat. Si autem viator Spiritu Sancto et legibus sui spiritus sic ducitur, tunc non legalibus penis veteris legis subicitur, cum non sequitur: Volo parate si sic fecero sic puniri, ergo volo 35 et debo sic puniri.

Et hec est una stulticia que ex tradicionibus adinventis adstringit multos christianos ut faciant et sufferant quod non debent. Unde generales regule post evangelium adinvente tollunt a pluribus libertatem. Ut autem Apo- 40

22. Cod.: volucio (et passim).
Apostolus sequitur lacuna.

26. Cod.: bene quia.

27. Cod.:

stolus specificet suo auditorio opera carnis, ut caucius caveantur, enarrat septemdecim et postmodum iuxtaponit opera duodecim spiritus cum spirituales ratione fulciti opera preciosa avidius amplexantur.

5 Primum autem operum carnalium est *fornicacio*, quod cum sit sensibile, est noticie carnalis hominis manifestum. Est autem fornicacio corporaliter intellecta peccatum carnale inter solutum et solutam. Secundum opus carnis est *inmundicia* contra naturam vel quecumque ^{Fol. 284^b inordinata pollucio. Tercium opus carnis est *impudicia* in tactu et osculis. Quartum opus carnis est *luxuria* generaliter ista sequens. Quodlibet enim trium precedentium sicut multa similia possunt dici luxuria. Existis autem pullulat *ydolatria* (ut patet III. Reg. XI° de 15 Salomone) et ideo *ydolorum servitus* nominatur ab Apostolo. Quintum opus carnis et sextum sunt *veneficia* que sunt sortilegia, que fiunt communiter ad querendum honorem libidinosum, et cum omne animal prolificum tempore coitus sit bellicosum (ut dicunt philosophi), 20 patet quod ex predictis luxuriis oportet septimum opus carnis scilicet *inimicicias* exoriri (ut patet de historia II. Reg. XIII° de Absolon contra Amon). Octavum opus carnis procedens a prioribus sunt *contenciones* in verbis clamorosis, non solum in viris sed feminis, nec solum 25 circa luxuriam sed circa bona fortune et famam quibus luxuria est nutrita. Nonum opus carnis sunt *emulaciones* in verbis pungitivis ab invidia procedentes. Decimum opus carnis est *ira* quam necesse est ex prioribus sepe 30 procedere, cum tam ex factis quam verbis predictis irascitur homo qui se reputat vilipensem; et manifesta signa talis iracundie apparent statim in facie. Undecimum opus carnis sunt *rixe* que sunt inordinate applicaciones irati in verbis vel sermonibus preparantibus ad vindictam. Duodecimum opus carnis sunt *dissensiones*, 35 quoniam incipiunt fieri partes ad pretensam iniuriam reciproce vindicandum. Decimum tertium opus carnis sunt secte, sicut partes ex prioribus peccatis sunt firmate. Et videtur mihi quod omnes religiones private sapiunt quodammodo tales sectas; unde in actibus 40 apostolorum vocantur secte religio phariseorum et christianorum. Cum in omnibus talibus sectis sit quedam divisio in conversacione humani generis; ideo oportet}

The seventeen
works of the
flesh.)

quod quedam secte sonent in vicium et alie que dicunt divisionem a peccatoribus in virtutem. Decimum quartum opus carnis sunt *invidie* que ex sectis communiter oriuntur et in signis sensibilibus ostenduntur, ut patet de fratribus qui ad defendendum suas sectas invadunt⁵ invidie et multipliciter adversantes, et specialiter detrahendo, pugnando et de displicentibus menciendo, cum iste secte sint bona privata crita religionem Christi et que dum propria querunt infundabiliter crita bona communia sancte matris ecclesie vel diminuunt caritatem¹⁰ que *non sic querit que sua sunt*. Decimum quintum opus carnis sunt *homicidia* que sequuntur hec priora. Decimum sextum opus carnis sunt *ebrietates* que sunt extra mensuram bibiciones sensum hominis perturbantes. Decimum septimum et ultimum opus carnis sunt¹⁵ *commessaciones* que sunt inordinate et frequentes commestiones.

Multa autem sunt talia opera et eis similia que dum homines inordinate agunt regnum Dei non consequuntur. Sicut enim analogum pro famosiori sumitur, sic famosius²⁰ dicuntur hec agere que sine sufficienti contricione vel penitencia ista agunt.

The orders are
the cause of
political
disturbance.

Et nota quod Apostolus non intendit ista describere vel ex opposito distinguere tamquam genera impermixta, licet indubie istorum ordo et causacio subtilitate mirabili²⁵ sese respiciant. Secundo nota quod querenti causam perturbationis reipublice responderi potest secure quod causa tocius perturbationis sunt secte noviter introduce. Sicut enim secta Machometi causavit divisionem notabilem in humano genere, sic et alie secte³⁰ plus alie minus. Et confirmari potest ex hoc quod ubi sunt multe cause concurrentes ad idem, quelibet earum coniunctim et divisim (ut patet philosophis) causat idem. Cum ergo omnes ille condiciones septemdecim causant perturbationem ecclesie, cum vicia sunt connexa, patet³⁵ quod vicium sectarum causat illam discordiam.

Et hoc patet specialiter eo quod ante introductionem illarum fuit maior concordia et multipliciter illis maior discordia sequebatur; nam ubi *multitudinis credencium est cor unum et anima una*, exinde necessario comitatur⁴⁰

10. Cod.: matri. 25. Cod.: caucio. 36. Cod.: causam.

3 et seqq. Gal. V, 21. 39. Act. IV, 32.

concordia. Ideo ex opposito ubi est maior intencionis et volacionis discordia, oportet quod maior perturbacio sit secuta. Patet ex historiis a principio mundi usque hodie et racio id convincit. Possent enim private secte 5 cum privatis observanciis tantum vel plus facere ad popularem concordiam. Ideo cum earum divisio sine humilitate apostolica facit discordiam, patet quod esset utilius universalis ecclesie quod secte private sine divisione huiusmodi secundum libertates legis Domini militarent. Sic 10 enim plus tenderent ad perfectionis simplicem unitatem.

Unde quidam considerans fratrum nequiciam dicit quod secundum eorum principia et veritatem catholicam in obediencia Deo et homini staret potissime eorum religio, sed tamquam Antichristi filii plus quam Begardi aut 15 Begwine ab obediencia huiusmodi sunt exempti. Nam

quoad leges civiles in contractis quas incolunt dicunt quod nihil illis et hiis legibus, cum privilegiis quibus

The friars have departed from their original principles and have imitated the Beghards.

Fol. 28^e immediate subduntur pape regum | non interest ab 28^e eis tributum accipere, ipsos corripere vel punire, et

They claim exemption from the king's rule and the prelates' jurisdiction, while by money and influence they set at naught the Pope's law.

20 sic in ipsis Antichristus extollitur *super omne quod dicitur Deus*. Cum Christus solvit tributum cesari et sibi ac ministris suis fuit summe obediens quoad leges ecclesiasticas, dicunt quod in regnis quibus inhabitant licet eis quantum cautelose sufficere bona rapere, sed

25 prelati regnorum non sunt subditi sed econtra; et quoad leges papales patet quod de ipsis propter causam multiplicem nichil curant. Habent enim procuratores suos abundantes in pecunia, constantes et callidissimos oratores, sic quod non licet sed sufficit iuratis in regnis 30 remotis ipsos a suis erroribus removere et si eis placuerit privilegia contra leges papales priores adquirere, statim fiet. Et quoad legem divinam simulant ypocritere excellenciam sanctitatis et quoad ipsorum legem cautelis diaboli implicant gregem Christi.

35 De illis autem duodecim fructibus spiritualibus . . . et spiritualiter calefacit ecclesiam.

Cum autem Spiritus Sanctus sic inhabitat viventes, patet quod necesse est ipsum germinare *caritatem* in

8, 9. Cod.: sive divisio huius, 14. Cod.: sed tantam. 33. Cod.: quod ipsum est legem. 34. Cod.: implicat. 35. spiritualibus; hic aliquot verba excidisse apparet.

The twelve
fruits of the
Spirit.

mente quam sic inhabitat, et cum omnis manens in caritate in Deo manet et Deus in eo, non mirum si sit gaudium de tanto hospite. Ideo *gaudium* ponit Apostolus secundum fructum spiritualis conversacionis, et ex istis sequitur tercarius fructus scilicet *pax*, quia, cum fortis 5 armatus caritatis custodit atrium, in pace sunt omnia que possidet. Quartus fructus spiritus est *paciencia*, quia hoc est medium valde necessarium ad pacificandum ecclesiam, cum viator debet gaudere de spe fructus maturi in patria, patet quod considerando Christi pa- 10 cienciam et idem pacem eius et gaudium debet viator equanimiter pati quicquid adversitatis contigerit. Quintus fructus et sextus sunt *benignitas* et *bonitas*. Est enim benignitas caritativa volicio qua quis proponit accen- 15 dere proximum in caritate tam exemplacione quam doctrina. Et bonitas est radius caritatis quo quis mo- vetur benefacere proximo in bonis extrinsecis. Unde (ut quidam interpres locuntur) benignus dicitur quasi bonus ignis, et hoc analogum *bonus* contrahitur se- 20 cundum locucionem vulgarem, ut intelligatur esse boni- ficus. Et cum Spiritus Sanctus docet perseveranciam esse necessarium coronando, patet quod oportet *longani- 25 mitatem* tamquam fructum septimum ex hiis sequi. Est enim longanimitas temporalis longitudo virtutis animi. Ex istis infertur octavus fructus qui est *man- 30 suetudo* nostra mitigans, ad quam multum valet con- sideracio quod Deus necessitat ad opera tam bona quam mala, ut procedant in suo ordine ad prodessen- dum ecclesie; nam mansuetus se mancipat humiliter omnipotenti manu Dei, et ne fraude vel dolo circum- 35 veniatur proximus, est nonus fructus *fidelitatis* necessarius, quia sicut *fides* disponit hominem ad tendendum in Deum qui est supra se, sic secunda fides que est fidelitas disponit hominem ut diligat proximum iuxta se et per consequens quomodo debet diligere se ipsum. Qui enim videret magnum periculum patrie quam in- 34 colit imminere et sciens illud latere alios inhabitantes

1. In cod. sequitur: Et patet quomodo ex sectis novellis *refrigescit caritas multorum*. Ubi enim seculares occidunt corpus humanum, ipsi animam occidunt diabolice, quia mendacis per quem fuit homicidium diaboli introductum. 29. Cod.: non mansuetus. 34. Cod.: hominem diligit.

patriam sileret et taceret enarrare periculum, quomodo fidelitas quoad Deum et proximum maneret in illo? Nonne foret reus mortis per suam negligenciam occisorum?

5 Et ista consideracio de Ezechiele accepta moveret Friars will not
multos cognoscentes peccata communia ipsa usque ad declare the
mortem populo publicare. Et ista infidelitas videtur truth either as
habitare in fratribus, cum ablacionem temporalium quam to endowment
quidam iudicant meritoriam atque catholicam et alii or to the
dampnabilem atque hereticam nec approbant nec Eucharist.
reprobant recorditer reticendo. Et conformiter senciendum
est de infidelitate fundata in sacramento eukaristie, ubi
non audent vel unam partem vel aliam populo publice
predicare. Nos autem publicamus secundum antiquam
15 fidem ecclesie quod illud sacramentum est et realiter
corpus et sanguis Christi in forma panis aut vini; fratres
autem contradicunt concorditer vel tacent recorditer et
sic in fide fluctuant simplices christiani. Dicitur enim
patenter fratribus (quod et noscunt) quod maior pars
20 populi credit illum panem post consecrationem realiter
esse corpus Christi, sicut dicit evangelium Apostoli; et
quando queritur a fratribus si populus congrue credit
in talibus vel tacent vel subdole contradictunt. Quare
ergo non sunt proditores ecclesie? cum tantum spirituale
25 periculum est infinitum maius quam foret hostilis invasio corporalis, vel tacent vel consciunt parti false.

Decimus fructus spiritus est *modestia* que dicit modum
Fol. congruum in agilibus atque scibilibus | conversandi cum
284^a populo cum circumstanciis oportunis. Undecimus fructus
30 et duodecimus sunt *continencia* et *castitas* appetitus.

Continencia autem patitur concupisencias intrinsecas
sed non vincitur; castitas autem cum mortificavit appetitus
illicitos, sensitivos quietat et illas non patitur. Et
isti dicuntur esse duodecim fructus notati Apoc. ultimo,
35 quia licet in via incipient, tamen usque ad fructus patrie
immorantur; et in essencia manent idem. Et hii fructus
exuunt viatores a fructu penali legis, licet sint prompti
in casu quo errantes debent sic puniri. Ideo dicit Apo-
stolus: *Adversus huiusmodi non est lex.*

3, 4. Cod.: occisor. 30. Cod.: appetitum.

36. Cod.: manet.

38. Cod.: errantis; ib. Cod.: devient sic.

34. Apoc. XXII, 2. 39. Gal. V, 23.

Preaching
Christ's law
would avail
more than
making new
rules.

How we should
follow Christ.

Ex quibus quidam colligunt quod utilius esset ecclesie legem Christi efficaciter predicare quam tradiciones novellas ad puniendum rebelles tam multas statuere. Nam tempore apostolorum et diu post antequam multiplicate sunt tradiciones huiusmodi copiosius fructificavit 5 ecclesia. Et a tempore istarum tradicionum sepe inflicte sunt pene fructibus hiis spiritus, quod est hic contra Apostolum, et adinvenit Antichristus viam subtiliorem ad sordescendum in crimen tam ex parte populi quam ex parte illorum qui debent exequi illas leges. *Qui 10 autem vel sunt membra Christi vel filii quod evangelizacioni contingit apcius illi crucifixerunt carnem suam cum viciis et concupiscenciosis.* In hoc enim debemus imitari Christum patrem nostrum in sua crucifixione, et sicut ipse crucifixit carnem suam in natura propria in 15 patibulo usque ad mortem durissimam extendendo, sic nos debemus spiritualiter ad imitacionem sui carnem nostram super crucem Christi extendere; et sicut ipse mortificavit vitam suam corporalem, sic nos debemus facere in corpore et sensitivis potenciis secundum hos 20 fructus spiritus sic vivere, quod non sinamus vicia vel concupiscenciam actualiter pululare. Et tunc mortificamus in cruce tam carnem nostram quam vicia et eius concupiscencias in radice; corpus enim et eius naturales potencies sunt in predicione secundum causam vicia 25 vel virtutes. Et patet solucio ad obiectus fratrum qui arguunt quod non debemus in omnibus sequi Christum. Debemus enim in omnibus que concernunt Christi divinitatem, humanitatem vel crucifixionem remota similitudine et mistica sequi illum. 30

SERMO XLIX.

Si spiritu vivimus, spiritu et ambulemus. Gal. V^o, 25.

In ista epistola docet Apostolus ipsos Galatas specialius quomodo debent in virtutibus viare et quomodo debent peccati pericula preceavere. Quoad primum verbum 35 notandum quod, sicut est duplex esse precedens exi-

2. Cod.: quod tradiciones. 11, 12. Cod.: evangelizacione. 20. Cod.: sensitimis. 33. In marg.: Nota. 35. In marg.: i.

10. Gal. V, 24. 31. Dominica decima quinta post Trinitatem. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 351—354.

stenciam humanam in suo genere, sic est duplex existencia illam sequens. Habet enim homo esse ydeale eternum secundum quod est essencialiter Deus sicut et quelibet creatura, non tamen conceditur quod omnis 5 homo sit Deus, et sic de nominibus signantibus qualitates substanciales in genere. Conceditur tamen cum pronomine signante substanciam nostram, ut quod homo est Deus ante mundi creacionem secundum primum esse suum eternum (ut diffuse declaratum est in materia 10 de ideis), sed secundum esse precedens existenciam actualis est esse seminale ad quem sensum Christus fuit in lumbis Abrahe et omne semen hominis in primo homine. Et sicut prima materia expectat sentenciam de ideis, sic secunda materia expectat declaracionem 15 de rationibus seminalibus; sed prima sentencia est metaphysica et secunda philosophica quas suppono. Sed post produccionem hominis in actu individuali habet duplum existenciam plus famosam, scilicet existenciam naturalem et existenciam gracirosam. Secundum primam 20 informatur anima vel spiritus que est eadem persona cum homine; et quoad secundam existenciam informatur gracia primi spiritus habitantis in homine. Sicut enim homo habet in actu esse naturale per animam, sic habet esse spirituale per graciem informantem. Et cum 25 tot modis dicitur unum oppositorum quot dicitur et reliquum, patet quod oportet credere non esse quadruplex hominis correspondens. Et patet racionabilitas condicionalis prime apostoli dum sic dicit: *Si spiritu vivimus etc.* Cum enim omnis viator sicut quelibet crea- 30 tura necessitatur moveri ad suum terminum, patet quod homo vivens secundum informacionem gracie quarto modo debet proporcionabiliter ambulare. Nam dimittendo ambulacionem istam desineret homo sic vivere.

Fructus autem huius vite duodecuplex in priori epis- 35 stola declaratur, et quantum ad cautelam fugiendi pericula prima et potissima est *non gloriari inaniter de operibus nostris*, etsi bona moraliter videantur, cum prima cautela diaboli sit extollencia hominis sugerere instar sui. Ideo dicit Apostolus *non efficiamur inanis 40 glorie cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.* Illa

The double preexistence of man: ideally in God, seminally in his ancestors.

His double existence; natural and in grace.

The best guard against danger is to avoid boasting.

38. In marg.: 1.

36, 39. Gal. V, 26.

quidem | ^{Fol.} ^{285*} *fraus diaboli surrepit in animas devotorum,* faciendo eos sese provocare verbis deditantibus ex putata sanctitate et invidere, cum fratres novissime apostatantes affirmant quod sunt viris apostolicis de religione primeva secundum quasdam tradiciones frivolas plus perfecti; quorum evidencia potissima stat in isto quod patronus quem vendicant esse suum religiosis sui temporis vixerat plus perfecte.

Christ is the
best abbot and
His order excels
all others.

Sed oportet simias istas secundum spiritum propheticum interioris hominis ad statum ecclesie plus proficie, nos autem secundum oculum interioris hominis usque ad altissimum iudicantes ex fide credimus quod abbas noster Christus vixit perfeccius quam fuit possibile aliquem singularem patronum eorum vivere. Ideo licet nimis degeneramus a vita abbatis nostri, scimus tamen quod status et religio nostra excedit statum et religionem eorum, que non valet in aliquo nisi de quanto statu et religione nostra participat. Et utinam privati religiosi nostri non solum sibi ipsis non invideant nec Christo et regule christiane. Amant enim que sua sunt contra caritatis regulas et populum extra ipsas spoliant quantum sufficiunt et dona fidei ac alia dona spiritualia ab illis subtrahunt, vel quia nesciunt vel verius quia bona temporalia sua querunt.

We must
rebuke with
gentleness and
modesty.

Apostolus tamen ad Gal. VI° capitulo ita scribit: ²⁵ *Fratres, et si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis huiusmodi, instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne et tu tempteris.* Quod mandatum Spiritus Sancti religiosi nostri debent magis attendere, cum ipsi vendicant esse spiritualiores ecclesie eciam Apostolo loquente eis ad os secundum evangelium sibi datum. Si ergo fides scripture Apostoli a dicto Spiritus Sancti non posset pati, quod fratres vendicant se esse veros *spirituales*, nam ad superiores pertinet ipsos inferiores illuminare, sicut partes mundi tam maioris quam minoris partes inferiores subiectas illuminant, et illa illuminacio debet esse secundum prudenciam quoad peccantes ex ignorancia et defectu instructionis in spiritu lenitatis, si autem gravius ex certa

2. Cod.: eos esse sese. 7. Cod.: religiosum. 32. Rectius legendum esse videtur: Sic ergo fides. 33. Cod.: vendicantes. 34. Cod.: viros; ib. Cod.: namque superiores. 39. Cod.: lenitantis.

mala noticia quis peccaverit, tunc est acrius arguendus, sic enim Christus arguerat acucius phariseos; et moveret ad hoc quod quilibet spiritualis viator est valde fragilis et sic egens mutua vicissitudine relevacionis, et 5 per iuvamen tale confratris acuitur et stabilitur virtus compacientis: Ideo dicit Apostolus quod talis debet esse *considerans se ipsum, ne et ipse temptetur*. Et utitur numero singulari ad demonstrandum attencionem singularem ad fragilitatem propriam et debitum ministerii 10 ex officio a dacione Domini ministrantibus. Et sic tota universitas viancium debet tam in bonis faciendis quam malis tolerandis mutuo se iuvare; sic enim agent cele-
rius et levius tolerabunt.

Nec impedit quoad ista localis distancia, quia omnes 15 christiani sunt unum corpus in Domino. Ideo subiungit *legem Christi*. Cum autem lex Christi sit caritas et caritas fraterna potissime se extendit ad taliter iuvandum proximum et ipsum in penalibus supportandum, 20 patet quod ad hoc tenetur fidelis. Cum enim ex fide scripture ecclesia sit unum corpus et unius corporis una sit accio et una passio, patet per locum a suffi-
ciente similitudine quomodo omnia membra ecclesie debent in utroque mutuo se iuvare. Et cum plenitudo 25 legis sit dileccio, patet quod in ista dilectione lex Domini est impleta. Unde superiores tardantes ab isto officio seducunt se ipsos et fraudant ecclesiam. Ideo dicit: *Nam si quis aliter presumat se esse in ecclesia magne dignitatis et meriti, cum ex sua superba pre- 30 sumptione constat Deo contrarium et sic presumendo ipsum seducit a statu gracie, et sic se facit quoad quartum gradum existentie esse nichil.* Cum enim quartus gradus existentie requirit gratiam informantem et per consequens virtutes et humilitatem, patet quod 35 qui decidit ab humilitate et caritate fraterna, decidit a gracia informante et facit se ipsum spiritualiter mortuum et sic nichil, et per consequens se ipsum decipit, cum secundum inanem superbiam falsa reputat de se ipso. Et utinam prelati ecclesie a papa usque ad in-

1. Cod.: arguendum. 3. Cod.: quantumlibet. 5. Cod : stabilitur twice. 29. Cod.: superbia.

16. Gal. VI, 2. 28. Gal. VI, 3. Vulgate: *Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.*

fimum non in ista voragine seducantur. Si enim innuntur spoliacioni temporalium subditorum, postponentes informacionem et spirituale suffragium, quis dubitat quin inferiorant se ipsos, adnichilant et transformant? Inferiorant (inquam) se ipsos a superiori officio in 5 membra diaboli.

Let every man examine himself and give God glory for what is good in him.

Ex ipsis patet cum quanta diligentia quilibet viator examinaret statum et opus proprium, utrum facit debite et plene opus quod pertinet suo officio, quod si post 285^b probacionem fidelem in constancia sua invenerit, laudet 10 Deum a quo graciouse tot bona in organum tam abiectum influxerunt; et sic servata humilitate et abiecta presumptione in se ipso gloriam habebit et in Deo, quem in se invenerit et non in se altero quem fantasiat superbe esse aliquid per inhabitantem gloriam 15 cum non insit. Talis enim putat se esse alterum quam sit de facto, cum manifeste se seducit. Ideo dicit Apostolus: *Opus autem suum probet unusquisque et sic de se ipso tantum gloriam habebit et non in altero.* Non enim intendit Apostolus in hoc dicto quod viator non 20 debet gloriari in Domino vel quod ecclesia aut proximus suus procedit prospere in virtute, sed quod ipse non debet inaniter gloriari de se ipso, quia tunc de se decipitur, credendo se esse alterum quam sit veraciter apud Deum. Ideo stulti sunt qui vane gloriantur in 25 ficta laude alterius, cum debent in propria conscientia melius quoad meritum quam alii iudicare et longe minus de meo merito quod in conscientia mea propria stabilitur. Et ideo subiungit Apostolus: *Unusquisque onus suum portabit.* Cum enim vita viantis sit meritoria sive 30 culpabilis ex rectitudine vel obliquitate proprie conscientie, patet quod, sicut illa conscientia est in Deo abscondita et Deo plane cognita, sic apud Dominum oportet quod portet mercedem propriam, ut meruit apud Deum, non ut blasfemant fratres: qui emunt peccata 35 hominum, obligantes ex dacione munerum sibi vel alteri fratri suo, sic premiantur apud Deum vel salvantur; nam secundum Apostolum *Unusquisque onus suum portabit*, secundum quod in proprio arbitrio meruit vel demeruit apud Deum, quod excedit noticiam vel iustificationem fratris.

19. Cod.: gloria. 36. Cod.: alterius.

18. Gal. VI, 4. 29. ib. 5.

Nec negatur communicacio in temporalibus inter mundo divitem et spiritualiter instruentem, sic tamen quod elemosinans ex sua prudencia in spiritualibus instruatur. Ideo dicit Apostolus: *Communicet autem qui cathechizatur verbo ei qui se cathechizat in omnibus bonis.* It is right that those who are taught should give to their teachers,
 5 *Est autem cathechizare instruere in spiritualibus vel confirmare, modo quo evangelizans alium cathechizat.* Cathechizatus autem tunc communicat cum omnibus bonis cum suo instructore, quando secundum pruden-
 10 *ciam cathechizati et strictam egenciam cathechizantis ministrat temporalia et reportat spiritualia; nam spiri-*
tualis communicacio in bonis meriti hic requirit, cum cathechizatus large et stulte indicanti tribuens, unde occasionem accipit ut sit petulans in alimentis et tegu-
 15 *mentis ultra quam ad meritum suum exigitur: ideo non communicat in omnibus bonis, quia non in bonis gracie vel meriti sed econtra.* but only according to their real need.

Et in isto capitulo sunt fratres et cuncti elemosinati ultra regulam Christi I^a ad Timotheum VI°, 8: *Habentes 20 alimenta et quibus tegamur, hiis contenti simus.* In ista eciam symonia maculantur fratres vendentes spirituale suum per literas fraternitatis (ut tactum est superius). Unde ista symonia habet aliquam rationem pluris stulticie quam symonia qua emitur beneficium ecclesiasticum
 25 a patrono, quia illi communiter inducunt in beneficium temporale, alia autem vendicio suffragii fratrum nec inducit beneficium temporale nec beneficium spirituale; unde blasphemamus ergo in illo quod Deo est proprium, quia non obstante nostro commercio ipse distribuit ad
 30 regulam unicuique, ut est dignus. Ideo dicit Apostolus: *Nolite errare: Deus non irridetur.*

Errant autem qui credunt quod quantumcunque male Bliss cannot be bought.
 vixerint possunt mercacione cum presbytero emere pre-
 mium tamquam ex merito et flectere divinum iudicium.
 35 Et evidencia stultissima capitur a similitudine iudicis
 temporalis; ipse enim potest flecti a iusticia pro com-
 modo temporali. Nec dubium quin omnia talia sapiunt
 manifestam heresim atque blasphemiam. Et simili modo
 errant qui emunt oraciones hominum quos sanctos re-

4. Cod.: instrumentis. 5. Cod. hic et in locis seqq.: cathechizatur (cathezizare). Corrxi. In marg.: chathezizare quid est. 16. Cod.: communicat omnibus. 20. Cod.: in hiis. 28. Cod.: blasphemus.

putant, intendentes quod ipsi possunt propinquius ad Deum accedere, ut inferiores non possunt obstacula et frequentem sollicitudinem quibus excluduntur pauperes a divino colloquio. Nolite (inquam) errare in talibus similitudinibus falsis fictis, quia non est Deus homo ut⁵ homo, ut presencia corporali sit necesse ad ipsum accedere vel a iusticia flecti poterit vel mutari. Cum ergo omnis homo eo ipso quod est habet spiritum cum quo efficacissime possit loqui cum Deo, cum cuius colloquio fructuoso non valet procuracio mediantis, confidat homo¹⁰ in merito proprio quod ad mensuram illius Deus necessario premiabit.

It is contrary
to God's nature
to reward a
man otherwise
than as he
deserves.

Et licet mediantes blasphemie usurpent quod Deo est proprium, et sic (quantum in ipsis est) Deum deiciunt a trono sibi proprio, non tamen promittit Dei nobilitas,¹⁵ quia effectualiter sit irrisus unus, cum potest mereri alteri de quanto potest iuvare ut alius mereatur. Ideo in firmacionem istius sententie dicit Apostolus: *Que | Fol. 285^c* enim seminaverit homo *hec et metet, quoniam qui seminat in carne sua, de carne et metet corrupcionem; qui autem 20 seminat in spiritu de spiritu metet vitam eternam.* Hec est autem triplex diffinitiva immo sentencia quam nulli oratores prelati vel curatores possunt infringere; ideo videant quante bonum possunt instruere vel monere, quia in hoc consistit eorum suffragium, unde sicut²⁵ naturale est quod fructus prodeant iuxta naturam secundum seminatorum nec est in potestate hominis hoc mutare, sic multo magis est de seminacionibus meritorum, in tantum quod, licet sit Deo possibile facere post seminacionem zizannie frumentum crescere vel fructum³⁰ a suo semine quantumlibet variatum; cum impossibile est Deum post meritum viatoris facere ipsum improportionabiliter metere de mercede, quia hoc repugnat Dei iusticie, sed mutare quocunque corpus in reliquum est Deo possibile. Nec audiendi sunt fratres³⁵ deliri qui magnificant erronee Dei potentiam, dicendo secundum quod possibile est quemcunque sanctum in celo eciam humanitatem Christi vel beatam virginem dampnari cras sine interveniente demerito et quemcunque dia-bolum sine merito interveniente beatificari perpetuo et⁴⁰

19. Cod.: seminavit. 22. immo; Cod.: *io.* 34. Cod.: quantum-cunque.

sic de multis aliis heresibus frivilis quas fratres seminant, dicendo quod in hoc potentiam Dei magnificant.

Et quantum ad secundam conclusionem Apostoli, patet quod est absolute necessarium quod, si quis seminat in carne, et metet de carne corrupcionem, hoc est, si opera carnis usque ad finem sue viacionis compleverit, quia illa seminacio est completa. De tali seminacione per se posita loquitur scriptura. Oportet ergo quod sic seminans, cum non potest adnichilari, metat corrupcionem de carne quia putrida, penam scilicet perpetuam carnis sue, ita quod quam necessaria est hec consequentia apud Deum, si homo sic demeretur in carne, tunc in carne taliter punietur, quia Deus alienaret se a iusticia, faciendo oppositum. Et ideo fidelis credit quod absolute necessario si taliter promeretur, taliter premiabitur. Et hoc stabilit fidem fidelium et destruit hereses de simoniacis cambiis premiorum. Et iste est stimulus quo animantur servi Christi ad standum usque ad mortem pro defencione iusticie, quia sunt certi de ista veritate conneccio[n]is, ut sunt certi quod Deus est, quod si taliter in vita merentur, erunt in patria taliter perpetuo premiati. Ideo dicit Apostolus: *Bonum, inquit, facientes non deficiamus; tempore enim suo metemus, non deficiente[s].* Et intelligit per bonum non nude bonum de genere sed bonum meritorium beatitudinis perpetue, ab illo bono est in potestate viantis non deficere, quia cum oportet viantem tam secundum corpus quam animam hic operari continue, patet quod si cum istis usque ad mortem servaverit caritatem, hic non deficit opus meritorium operari. Et cum Deus semper agendo procedit ex sua magnificencia ultra condignum, patet quod in proporcionali tempore premiabit ducendo ad statum in quo non solum de facto non deficient sed in quo non possunt deficere; nam confirmati in patria possident istum statum.

Ex istis conclusionaliter colligitur quod debemus in via (quantum sufficimus) caritatem nostram extendere et eius funiculos secundum rationis limites ordinare. Ideo dicit Apostolus: *Ergo dum tempus habemus, ope-*

God's justice
compels him to
punish the
finally
impenitent.

This is a
reason for
earnest charity.

1. Cod.: multis annis (años). 17. Cod.: est deest. 30. Cod.: procedit peccunias (sic). Recte procedit premians. 38. In marg. sup. fol. 285^e: *Dum tempus habemus, operemur bonum.* Ad Gal. VI°. Sperandum est, quia tempora sunt preciosa cum sint necessaria, opera laboriosa cum sint meritoria, ocia sunt damnosa et anime contraria, premia gloria, quia gaudia multipharia.

22. Gal. VI, 9.

remur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Si enim agricultor in spem fructificationis sui seminis et sue fruicionis seminat anxie semen suum, cum non sit tanta spes de fructificacione seminis corporalis nec tanta spes de fruacione illius fructus, cum 5 fuerit maturatus, quia multe cause possunt intercidere que istos fines poterunt impedire, per locum a maiori quomodo debemus continua spiritualiter seminare? Et cum secundum Apostolum qui *parce seminat parce et metet*, patet quod debemus in spem premii largius 10 seminare, cum multi sunt dampnati quibus non potest proficere. Et multi sunt viantes qui ipso invito se ipsos inhabilitant ut sint participes meritorum.

All the
predestinate
share in the
merit of the
Church.

Ista ergo videtur obligacio que sic excedit hominis potestatem, sed videtur mihi quod limitate viatoribus 15 est distribucio commodata. Et quoad omnes illos potest existens in gracia bonum utile vel bonum meriti operari, cum predestinati participant merito partis ecclesie conviantis, et presciti vel a suo crimine retardantur vel facientes bonum secundum presentem iusticiam vel 20 a dampnacionis gravedine relaxantur, ideo in virtute potencie divine communicantis appropriate merita viatoris prodest simul promerendo beatitudinem toti ecclesie militanti. Sed ut docet hec ultima proposicio Apostoli, ^{Fol.} debemus | in operacione huiusmodi prudenter attendere ^{285^a} ubi videtur michi quod Apostolus hic non intendit de comunicacione meriti qua Deo est propria et per consequens indefectibilis sine errore possibili, sed loquitur de operacione quam debemus communicare domesticis 30 fidei, hoc est, illis quos reputamus Deo plus acceptos et plus ecclesie profuturos. Illi autem sunt domestici fidei qui fidem evangelii plus defendunt et plus procurant ut magis fructificet caritate. Nam hac regula utitur Deus in communicando nostra merita. Nos ergo debemus 35 ad eius similitudinem familiarius communicare cum illis quos magis domesticos fidei reputamus. Deus tamen communicat et distribuit merita indefectibiliter, quia summe ad regulam, et nos defectibiliter, quia suppositione probabili sic facimus; quod si peccatum nostrum 40 precedens non inducat nos penaliter in errorem, sumus

14. Cod.: In ista.
41. Cod.: non penaliter.

16. Cod.: quod ad.

19. Cod.: conviantes.

excusabiles de opere quod communicamus non ad magis domesticos, sed ad illos domesticos fidei quibus nobis communicare congruit.

Et in ista accepcione personarum nimis magna pars ecclesie peccat communiter, diligens fratres suos et ipsos domesticos tractans, non quia illos credit esse Dei magis domesticos, sed propter affectionem mundi vel carnis (ut dictum est superius de distinccione filiorum Dei atque diaboli). Et hec est racio quare quidam se abstrahunt a communicacione cum fratribus, cum multis signis eis evidet quod non sunt domestici fidei sed perfidie Antichristi. Et illos simplices qui reccius laborant ad profectum ecclesie secundum ordinacionem et regulam Jesu Christi, magis nituntur extingui per media sceleratissima patris sui. Sed perturbacio populi stat in isto quod ipsi sunt plures, videntur populo sancctiores et habent de prelatis et dominis plures consentaneos et foventes. Quomodo ergo non debet populus illis credere et contradictores destruere? In ista materia sepe dixi quod necesse est totam ecclesiam fundabiliter cognoscere fidem evangelicam. Secundo necesse est cognoscere illorum fratrum et suorum complicum conversionem et regulam, et ex istis tertio non solum testificacionem humanam (cum sepe sit fallax) sed secundum fidem et opera de talibus iudicare; ideo dicit Christus Joh. X^o, 38: *Si mihi non vultis credere, operibus credite.* Nec dubium quin opera et conversaciones eorum et multo magis verba (cum seminant sepe mendacia) non sunt laudabiliter fundabilia in scriptura. Oportet tamen in temporibus istis periculosis non omnino obmutescere sed fidem Christi cum modestia reserare.

Too much respect of persons prevails among us.

SERMO L.

Obsecro vos ne deficiatis in tribulacionibus meis. Ad Eph. III°, 13.

35 Dictum est in proxima epistola ex auctoritate Apostoli quomodo omnia membra Christi debent reciproce

5. Cod.: e ipsos. 32. In marg. sup. fol. 285^d: *Obsecro vos ne deficiatis in tribulacionibus.* Ad Eph. III°. Tribulacio valet ad probandum prelantis miseriam, ad indicandum tribulantis maliciam, ad execendum divinam iusticiam et ad expurgandum humanam inmundiciam.

32. Dominica decima sexta post Trinitatem. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 354—356.

The Ephesians were not to doubt that St. Paul's trials would benefit the Church. se iuvare et ex hoc ferent levius et festinancius ad patriam properabunt; et hinc Apostolus in primis obsecrat Ephesios *ne deficiant in tribulacionibus* quas pro illis patitur, cum de illis debeant gloriari. Dupliciter autem potest intelligi ipsos deficere in tribulacionibus

Apostoli, primo desperando de liberacione sua aut quod tribulacio sua cedat ad profectum ecclesie. Sed de istius opposito est Apostolus securatus; scit enim cui creditit et qua intencione pro ipso sic passus fuerit; ideo cum scit eius omnipotentiam atque iusticiam, scit eciam eius resuscitationem perpetuam, sequens est ut sciat eius liberacionem ad profectum ecclesie et suam beneficiam perpetuam.

They might fail in not giving him spiritual help. Secundus modus quo intelligi potest defectus Ephesiorum in tribulacionibus Apostoli stat in isto quod ipsi deficient iuvare ipsum suffragio spirituali; per hoc enim posset tardari fructus tribulacionis Apostoli et in latitudine ac profectus copia minorari. Ideo nimurum sic obsecrat et intendit. Michi videtur quod tribulaciones sue sunt gloria eorum loquendo in predicacione secundum causam, cum tribulacio sua sit glorie eorum causa efficiens vel finalis, et in utroque debent agere fiducialiter et verbis Apostoli confortati. Mos enim scripture secundum pertinenciam generis vel numerum in revelacione intelligere rem autenticam, nunc ut unum

et nunc ut multa, nunc secundum habitudinem unius generis et nunc secundum aliam consequentem. Sic enim loquitur Apostolus ad Gal. III°, 16: *Et semini tuo qui est Christus*; et sic in proposito quando dicit quod *tribulaciones mee est gloria vestra*; nec oportet in isto grammatricorum instancias formidare. Propter finem autem perseveracione Ephesiorum in isto sancto proposito *flexit Apostolus genua ad Deum patrem domini nostri Jesu Christi ex quo omnis paternitas in celis et in terra nominatur.*

How the Apostle prayed for them.

Ex quibus verbis patet primo quod Apostolus intendit nomen rei, intendendo per rem quocunque signabile, eciamsi fuerit extra genus, nam Ephesios sic perseverare constanter in tribulacione Apostoli non est formaliter res alia intra genus; secundo patet quod sive | Apo-

35

Fol. 286^a

6. Cod.: disperando. 20. Cod.: lond^o. 36. In marg.: Nota tria;
ib. in marg.: 1. 40. In marg.: 2.

30. Eph. III, 13. 33. ib. 14, 15.

stolus flectat genua corporalia (quod est probabile) sive genua spiritualia (quod est magis probabile), patet ipsum orare Deum patrem humiliter pro illo quod secure estimat esse dandum. Sic enim Christus oravit 5 pro fratribus, exemplando aliis orare similiter et merendo. Sunt autem genua mentis vel interioris hominis in quibus homo considerans processum suum a Deo et fragilitatem propriam, secundum quas applicat in consideracione humili illa ad invicem, et considerans ipsa 10 humili attribuit complectionem eorum Domini voluntati; nec sine tali fleccione valet in orante fleccio genuum corporalis. Sed tertio notandum, cum oportet omnem celestem paternitatem et terrestrem a paternitate patris ad filium nominari; et loquitur de nomine 15 reali, quomodo denominatur subiectum realiter ab accidente vel forma alia que sibi infuerit; omnis ergo paternitas Dei ad angelos que est paternitas in celis, sicut et omnis paternitas hominis ad hominem que paternitas est in terra, omnis (inquam) talis paternitas 20 originatur ex paternitate patris ad filium, in tantum quod paternitas patris mendacii ad suos filios originatur indirecte ex illa paternitate, de quanto sapit iusticiam.

Finis autem planior oracionis Apostoli fuit ille, ut det illis gratiam Christum in eis habitare secundum rationem qua ipsos vere denominet christianos; ideo sequitur in textu Apostoli: ut *det vobis secundum divicias glorie sue virtute corroborari per spiritum eius interiorum hominem Christum habitare per fidem in cordibus vestris*. Huius autem textus construccio videtur esse 30 obscura aliquibus, licet indubie subtilis; videtur autem sic posse intelligi: Finis per se bonus et nobis utilis, cur sic oro est, ut Deus pater det vobis secundum divicias glorie sue, et non secundum corporales ac corruptibles divicias temporales, quod Christus per fidem 35 formatam habitat perpetua constancia in cordibus vestris; quod fit si per dona Spiritus Sancti habeatis virtutem in interiorum hominem infusam, ut servetis taliter istam fidem. Et patet quomodo in ipsis verbis expresse tota Trinitas nominatur. Patet eciam quomodo Deum 40 patrem concedere Christum sic habitare in cordibus filiorum procedit ex eternis diviciis, cum sit infinitum

He prayed for
spiritual
blessings.

8. Cod.: secundum tibias. 12. In marg.: 3. 27. Cod.: virtutem.

26. Eph. III, 16, 17.

prestancius quam divicie temporales; nam Deum habere potentiam eternam ad taliter et taliter ditandum creaturam suam sunt eterne divicie quibus Deus videtur esse formaliter dives. Et sic implicat Apostolus verbis subtilibus fidem, spem et caritatem; fidem secundum 5 quam Christus tam deitate quam humanitate habitat in cordibus fidelium; spem per Spiritum Sanctum consolantem ad beatitudinem consequendum. Tunc enim per Spiritum Sanctum corroboratur homo interior. Sed tertio explicat caritatem, cum dicitur: *In caritate radicati et fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis que sit latitudo, longitudo et sublimitas et profundum,* hoc est, oro ut sitis in caritate radicati quoad vitam activam fluidam; que sine radice predestinacionis in vita ista a beatitudine efflueret, cum sitis in hac vita 15 ut arbores aqua et ventis multipliciter vacillantes; ideo necesse est ut sitis tamquam arbores in' caritate formaliter radicati, et quoad vitam contemplativam stabilem habeatis caritatem constanter fundatam tamquam immobilem. Per talem quidem caritatem potestis ultra 20 concendere ad comprehendendum cum omnibus sanctis tam angelis quam hominibus in beatitudine noticiam Trinitatis et passionum sive nocionum que non potestis comprehendere hic in via.

What are the
breadth and
length and
depth and
height of God.

Iste autem quatuor proprietates varie possunt intel- 25 ligi, ut satis probabiliter per latitudinem Dei intelligitur eius immensitas, per longitudinem eius eternitas, per subtilitatem eius infinitas et per profundum eius stabilitas sive subtilitas. Gregorius autem X^o Moralium, sic intelligit istum textum: *Habet, inquit, Deus latitu- 30 dinem, quia dilectionem suam usque ad persequentes extendit; habet longitudinem, quia ad vite patriam nos longan- nimer tolerando perducit; habet subtilitatem, quia ipsorum intelligenciam qui recepti in supernam fuerint congrega- cionem transcendit et habet profundum, quia dampnatis in- 35 ferius districcionis sue iudicium incomprehensibiliter exhibet. Que quatuor exercet in nobis singulis positis in hac vita, quia et latitudinem amando, longitudinem tolerando et celsitudinem non solum nostram intelligenciam sed et vota superando. Et profunditatem suam exhibet occultos et 40*

34. Cod.: superna fuerint congregacione.

10. Eph. III, 17, 18. 30. S. Gregorii Mor. lib. X, cap. IX.
Opp. tom. I, pag. 346.

illicitos cogitacionis motus districte iudicando. Sed eius celitudo et profunditas quam sit investigabilis nullus agnoscit nisi qui vel contemplacione ad summa provehi vel occultis motibus resistens temptationum ceperit im-
 5 *portunitate turbari. Unde beati Job XI°, 8 dicitur: Ex-*
celsior celo est, et quid facies? profundior inferno, et unde cognoscet? Ac si aperte dicat: Profunditatem at-
 Fol. 286^b que excellenciam quomodo tu cognoscere sufficis qui vel
 virtute ad summa evehi vel te ipsum in temptationibus
 10 reprimere nescis.

Alii autem aptant hec quatuor ad crucem caritatis in via que disponit ad comprehendendum summam Dei caritatem in patria, ita quod latitudo sit protensus a dextris, ubi amici et proximi diliguntur, usque ad 15 sinistrum, ubi inimici in Domino diliguntur; longitudu autem huius crucis est perpetua perseverancia que nunquam excidit, et illa presupponit latitudinem, sicut successivum presupponit rem permanentem; sed subtilitas et profundum se extendunt ad Deum qui supra omnem 20 creaturam diligitur usque ad creaturam inferiorem homine cuius profunditas ignoratur. Quis (inquam) scit discernere vel tenere contra arguentes aliquam esse infimam creaturam? Per illam autem crucem in via deveniet homo ad comprehendendum investigabilem Dei 25 caritatem in patria. Tales sunt multi sensus quos omnes (dum sint catholici) Spiritus Sanctus intenderat; sed quis sit principalior ignoramus.

Unde subiungit textus Apostoli: *Scire eciam super-*
eminentem sciencie caritatem Christi, ut impleamini in
 30 *omnem plenitudinem Dei,* quasi diceret: Oro eciam ut possitis scire illam caritatem Christi quam comitatur sciencia de eodem, quia tunc cognosceret homo Christum tam divinitus quam humanitus; quod attenderet maxime caritatem. *Ei autem qui potens est omnia facere*
 35 *superhabundanter quam petimus aut intelligimus secundum*
virtutem que operatur in nobis, ipsi gloria in ecclesia, in
Christo Jesu in omnes generaciones seculi seculorum
Amen, ac si diceret: Deo sit gloria, cum ipse sit ille
 40 *qui potens est secundum virtutem quam nobis donaverit*
superhabundans facere quam petimus vel intelligimus.

How these four dimensions of God are figured in the cross of charity.

4. Gregor. l. c. resistentes. 5. Gregor. l. c.: beato Job dicitur.

28. Eph. III, 19. 34. ib. 20, 21.

Ipsi ergo sit gloria in ecclesia et in Christo, et hoc secundum mensuram que competit istis tribus, scilicet ecclesie, Christo et divinitati. Ideo dicit: *In omnes ge-*

The two senses of glory. *neraciones seculi seculorum.* Gloria enim nunc dicitur actus glorificantis et nunc proprietas gloriati; primo 5 modo variatur secundum etates Christi et sue ecclesie, sed secundo modo gloria divinitatis similiter est eterna. Unde seculum dicitur esse equivocum ad hec septem, primo ad periodum rei cuiuslibet temporalis, secundo tempus mille annorum, tertio ad totum hoc tempus vie 10 ecclesie, quarto ad octavam etatem vite eterne future; quinto ad quamlibet septem etatum mundi, sexto ad eternitatem Dei et septimo ad evitatem cuiuslibet semi-piterni. Et ideo crebro dicitur in oracionibus quod *Deo sit gloria per omnia secula seculorum.*

15

Doubt whether the Church grows holier as it grows older. Circa hanc epistolam dubitatur utrum ecclesia ut antiquior sit sancior atque perfectior, et videtur quod sic, quia manet eadem continue que ab experimento et influxa noticia continue acquirit scienciam; ergo veritas dubii confirmatur per locum a sufficienti similitudine, quia diabolus ab experimento et longevitate continue adquirit scienciam. Cum ergo Deus graciosius respicit suam ecclesiam quam ipsum diabolum, videtur quod ille a quo derivatur omnis sciencia pocius in suam ecclesiam influit maioritatem sciencie quam in 25 ipsum diabolum.

If does as a whole; i. e. including the Church triumphant, dormant and militant. In isto dubio oportet equivocationem terminorum in primis distinguere; ecclesia enim nunc accipitur generaliter et nunc particulariter; generaliter pro unitate predestinationum in suis temporibus existentium, et sic habet 30 ecclesia tres particulias: ecclesiam triumphantem, ecclesiam dormientem et ecclesiam militantem. Omnes autem iste tres partes post diem iudicii triumphabunt. Ecclesia vero militans nunc accipitur singulariter pro unitate viancium, et sic nunc est una ecclesia militans nunc alia 35 more fluviij sibi invicem succedentis, cum ad cuiuscunque predestinati nativitatem vel mortem ecclesia militans innovatur; nunc vero accipitur ecclesia militans longe constancius et permanencius pro unitate pre-

4. In marg.: Gloria accipitur dupliciter. 8. In marg.: Seculum equivocatur ad septem. 16. In marg.: Dubium. 27. In marg.: Responsio. 29. In marg.: Nota. 34. Cod.: ecclesia nunc militans. In marg.: Ecclesia accipitur multipliciter. 35. In marg.: Nota.

31. Cf. Wyyclif, De Ecclesia, pag. 4 et seqq.

destinatōrum secundum quamcunque partē militaverit hic in via; et ad similitudinem illorū duorum sensuum equivocatur particularius in nomine ecclesie, ut patet de Anglicana ecclesia et Romana. Quod autem 5 quidam equivocant pro quacunque unitate hominū predestinatōrum et prescritorū simul vivencium vel pro ipsis basilicis est equivocatio nobis inutilis.

Istis premissis manifestum est quod accipiendo ecclesiam militantem singulariter pro istis predestinatis vel 10 illis in hoc mundo viventibus iam est ecclesia militans peior et ignorancior quam fuit illa ecclesia que tempore Christi et apostolorum viaverat. Racio autem facta superius bene procedit quod intelligendo ecclesiam militantem constanter pro numero predestinatōrum que 15 habet aliquam partem nunc militantem et in dormitione ac triumphacione succedentem et continue secundum aliquam noticiam novam partem noviter militantem, certum est quod talis ecclesia ut crescit continue in personis, sic crescit continue in sciencia et virtute. Fol. 286^c Christus enim manet | continue caput illius ecclesie et apostoli eius partes; sed querendo utrum isti superstites sunt scienciores vel sancciores quam fuerunt superstites illi antequam diaboli malicia tantum crevit, non dubium quin succedens ecclesia sit debilior quam precedens. 25 Debilior dico sciencia et virtute, in tantum quod Christus caput ecclesie potest dicere particulariter illud *Factus sum sicut vir qui colligit racemos.* Olim enim fuit militans ecclesia tam spissim collecta de numero predestinatōrum quod paucos zizannicos reperires com- 30 mixtos, ac si quis vindemiaret frumentum post semina- cionem et culturam diligenter maturatum, sed post illos successerunt superstites rarenter ponibiles, ita quod multos viantes respiceres, antequam unum predestinatum vel membrum ecclesie reperires, ac si quis post autumpnum granum credens hic unum et hic aliud sparsim in campo ecclesie reperiret. Sed ex ceca stulticia viantes cardones et alias herbas nocivas acceptant tamquam stipites sancte matris ecclesie, cum de facto sint membra diaboli eradicanda et in ignem perpetuum 40 comburenda; patet illa sentencia ex ultima synodo

If we consider the militant Church only, it is worse than in the time of Christ.

The predestinate are more scattered and rarer than aforetime.

^{17.} Cod.: noviter twice. ^{26.} Cod.: illud; sequitur lacuna. ^{40.} Cod.: patet quod.

The Earthquake Council has decreed wrongly as to the sacrament of the Altar.

It cannot be without substance if Christ's body is at all points of it.

Even the friars say that the accidents have quantity as their subject.

Thus the Council denying a subject makes the friars heretics.

Terremotus in Anglia, ubi diffinitum est accidentis in sacramento altaris esse sine subiecto et hereticatum oppositum, ac si fuerit summe falsum. Multiplicabam autem alias ad stabiliendum quod hoc venerabile sacramentum non sit accidentis sine subiecto plurima argumenta et 5 specialiter ex testimonio Augustini et ceterorum sanctorum qui antequam pater mendacii est solutus dixerunt sepius quod accidentis esse sine subiecto non potest capi ab intellectu humano.

Illis autem rationibus hic suppositis tenetur probatio biliter quod in hoc sacramento non sit accidentis sine subiecto. Nam in hoc sacramento est accidentis cum corpore Christi existente ad quemlibet eius punctum et ipsum corpus Christi est subiectum, ergo etc. Videtur enim vere et particulariter quod homo non est 15 sine socio, dum habuerit socium sensibiliter ab eo distantem, sicut homo non est sine pecunia dum habuerit pecuniam in loculo vel parate in corbano quiescentem; ergo multo maius hoc sacramentum quod est accidentis non esse sine subiecto, si ad omnem eius 20 punctum intrinsecum et extrinsecum habuerit subiectum tam notabile finiens vel sustentans.

Item, secundum distinctiones fratrum recencium omne accidentis respectivum et qualitas subiectatur in quantitate sine informata priori substancia remanente; ergo 25 secundum illos ad omnem punctum sacramenti accidentis subiectatur. Et illam sentenciam declarat crebrius doctor communis, doctor subtilis, et alii qui fixerant istam viam. Unde Inceptor Ocham videtur dicere quod, si sint accidentia respectiva ut motus vel variaciones 30 distincte in hoc sacramento omnia illis fundantur in qualitate ut in subiecto, ideo videtur nimia presumpcio hereticare fratrum tam probabilium sentencias in hac parte.

Item, in nulla parte eius sacramenti est accidentis 35 sine individuo speciei vel generis accidentis, si est genus

2. Cod.: hereticum; ib. in marg.: Nota de sacramento altaris. 10. In marg.: 1. 14. Christi: sequitur lacuna in cod. 18. Cod.: corban'. 18, 19. Cod.: quiescente. 20. non esse; cod.: ee. 23. In marg.: 2.

27. Doctor communis i. e. Thomas de Aquino. Doctor subtilis; this is the distinguishing name of Duns Scotus, cf. Fabricii Biblioth. Iat. med. et inf. actatis IV, 422. 29. Guilelmus Occam ord. Minorum, venerabilis inceptor, cf. Fabricii Bibl. I. III, 147.

in specie et species in individuo ut in subiecto, et patet modus loquendi de subiecto in Predicamentis Aristotelis.

Ex ipsis patet quanta presumpcio est hereticare sine evidencia sentenciam philosophicam que testificata est tamquam per se nota, antequam veritas fuerat a scientiis de ecclesia confirmata; et ad tantum procedit ista insania sicut hereticat regem Anglie et eius nobiles, sic hereticat sectas fratrum, et cum fratres dicuntur regulatores huius synodi, videtur cum veris quod hereticant semetipsos. Videtur enim multis quod episcopi qui ignorant quiditatem accidentis vel subiecti eius equivocantibus non determinarent istam sentenciam quam ignorant; non enim videtur esse illis magna prudencia catholicare ysagogas Porfirii, predicamenta Ariostotelis et quintum Metaphysice quoad multa dicta de subiecto et accidente et dampnare scripturam sacram cum multis aliis sanctorum sententiis, specialiter cum ille terminus *accidens* quantum recolo nec iste terminus *subiectum* ad sensum eorum est terminus legis Dei in qua est omnis veritas (ut sepe asserit Augustinus). Ad quid onerarent ecclesiam cum ipsis frivolis que ignorant, cum ante illos vel auctores eorum fuerunt articuli fidei satis multi quos articulos usque hodie eciam prudentes eorum non noscunt?

Evidenciam autem ad hoc moventem non video nisi quia in legenda mardosa huius festi legunt accidentis esse sine subiecto, sed illud quod est sanum atque autenticum in canone misse, in oracionibus atque ymnis dimitunt ut frivolum. In omnibus ipsis enim plane asseritur quod panis est corpus Christi et vinum eius sanguis, sicut testatur evangelium; sed scriptura in legendis est ypocrifa licet vera (ut testatur Augustinus in libro de Sermone Domini in Monte). Quid enim moveret catholicare illud ypocrifum tam infundabile atque falsum, ut Augustinus sepe asserit? Non dubium quin illa | catholicacio sonat in hereticacionem evangelii quo Christus expresse asserit quod iste panis quem sumpserat in manibus est corpus suum, et per consequens remanet non destructus subiectans activa que

It rashly
heretics also
the King and
his Council.

The bishops
need more
learning.

The only
evidence for
the judgment
is one wretched
lesson for the
feast of Corpus
Christi and that
is opposed to
the text of the
Mass.

1. Cod.: species in dividuo. 2. Cod.: in ante predictis Aristotelis.
9. Cod.: quando hereticant. 18, 19. Cod.: terminis. 34. In marg
inf. 286^a: De sacramento altaris per totum.

25. In legenda mardosa. Accidentia enim sine subiecto in eodem consistunt. Lectio 11^a in festo Corporis Christi. 32. Vide supra pag. 221.

sentimus, licet quoad consideracionem fidelium eius quiditas propter corporis Christi excellenciam est sopita, ut videns ymagine dimitit considerare naturam ligni et in consideracione ac veneracione sancti cuius est ymago quantum sufficit se suspendit. Tunc enim se- 5 cundum philosophos talia a consideracione dimissa dicuntur non esse in actu. Unde frequenter quesivi ab istis hereticis quid Christus intelligit per panem quem vocant tam communiter sacramentum, et dicunt quod accidentis quod ignorant, glosantes speciem specialissi- 10 mam rei satis note per terminum analogum nimium ignoratum; unde non valet eorum ficticia. Quacontra dicunt quod expedit tam illis quam nobis ignorare quiditatatem huius venerabilis sacramenti, sicut ignoratur a nobis quiditas Dei nostri, tum quia hoc sacramentum 15 est satis sensibile et panis ab apostolo diffinitum, tum eciam quia evangelium diffinit illud esse corpus Christi, sicut maior pars ecclesie vere credit quod tale accidentis sit corpus Christi, omnes predicti heretici non auderent asserere. Ad hoc autem tendit insania quod Innocen- 20 cius III. Romanus episcopus et per idem alias habet potestatem hereticandi legem Christi et per consequens Jesum nostrum et statuendi legem contrariam. Sed que sanctitas vel sciencia in tali ecclesia Antichristi?

These heretics
cannot explain
what Christ
means by
bread.

They attribute
to the Pope the
power of
making Christ's
law heresy.

SERMO LI.

25

Obsecro vos ego vinctus in Domino, ut digni ambuletis vocacione qua vocati estis. Ad Eph. IV°, 1.

St. Paul appeals to the Ephesians by his imprisonment.

Apostolus in ista epistola hortatur nedum Ephesios ad ordinate servandum moralia sed eciam singulos christianos; sed quia incarceracio Apostoli qua fuit in- 30 carceratus Rome moveret Ephesios ad gratancius acceptandum suam sentenciam, ideo sic orditur: *Obsecro vos ego vinctus in Domino.* Non enim fuit vinctus propter homicidium sive furtum sed propter defensionem fidei, ideo dicit se esse *in Domino vinctum*. Et patet consi- 35 deranti ex maturitate status Apostoli quomodo sic in-carceratus predicaret illis fidelem sentenciam et salubrem. Patet secundo quantam diligenciam servavit sanctus

11. Cod.: terminum twice.

25. Dominica decima septima post Trinitatem. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 356—359.

Apostolus ad vocandum fideles ad nupcias qui tam libere viando per patrias quam vincula paciendo in carcere fratres suos ad celeste convivium invitavit. Et patet tertio mollices facetorum Apostoli, quando dicit non 5 impero vobis sed *obsecro vos*, licet Deus illud percipiat quod vobis omnino cedat ad commodum taliter ambulare. Quos ergo fideles non mulceret et ad caritatem non alliceret ille modus? Primo ergo hortatur ad generalem observanciam, *ut digne ambulent vocacione qua 10 vocantur ad patriam*. Constat quidem ex fide evangelii Luce XIV° quomodo omnes homines instinctu Dei vocantur ad beatitudinem appetendam, cum omnes homines instinctu naturali Dei non dubium hoc affectant. Et preter illam vocacionem internam Paulus et alii evan- 15 gelizantes tamquam fideles Christi servi ortabatur invitatos ut ad cenam paratam veniant celeranter; nam a tempore ascensionis Christi usque ad diem iudicii aperta est ianua aule celi, sic quod paulative fideles possunt libere intrare ad illud convivium, quia parata 20 sunt omnia; nam Christi divinitas atque humanitas presto preponitur super mensam Domini per quas beati tam sensualiter quam spiritualiter sunt cibati. Sicut ergo totum officium predicatoris completur in hoc unico verbo ut fideles rite vocet ad istas nupcias, sic totum 25 vocatorum ministerium in hoc verbo unico completur, *ut digne ambulet secundum vocacionem istam ad terminum beatitudinis*, cum Deus non propter sui commodum sed propter nostrum optimum nos invitat. Ille autem digne ambulat vocacione Dei ad illum terminum 30 qui perseveranter usque ad finem ambulat in virtute, et ille non descendit per gradus peccati sed ascendit de virtute in virtutem quoisque videatur Deus in Syon, hoc est, in supremo montis ecclesie triumphantis.

Prima autem virtus per quam gradatim debent as- 35 cendere est *humilitas*, sicut primum peccatum per quod luciferine descenditur ad infernum est superbia humilitati contraria. Sed quia sunt tres gradus humilitatis, primus qui est necessitatis secundum quem viator sub- 40 ditur superiori, secundus qui est perfectionis secundum quem viator obedit humiliter suo pari, et tercius qui est opus supererogacionis secundum quem viator obedit

His energy
in preaching.

His gentle
method.

He calls the
guests to come
quickly to the
supper.

8, 9. Cod.: generale. 11. Cod.: omnes h. 34. In marg.: 1.
37. In marg.: De tribus gradibus humilitatis. 1, 2, 3.

The first virtue
is humility.

Its three grades.

humilius suo inferiori (sic enim Christus implevit omnem iusticiam cum Baptista, quando Dominus a servo fuerat baptizatus, ut patet Matthei III°): ideo dicit Apostolus quod viantes debent ambulare *cum omni humilitate* | . 287^a

Second virtue, meekness. Post humilitatem necessaria est *mansuetudo* que est 5 tractabilitas, ut a quounque proximo homo motus consonet rationi. Unde Matthei XI°, 29 dicit Exemplar ecclesie: *Discite a me, quia mitis sum et humiliis corde.*

Third, patience. Tercio est *paciencia* necessaria ambulanti, sicut errando fixa in radice terre vivencium vincit impulsus fluctuum. 10 Quid ergo viator de tribulacionibus seculi, quando cogitat et perfecte desiderat celeste premium?

Fourth, mutual forbearance. Et quarto infertur ex ipsis quod viatores debent *supportare se invicem in caritate*. Sic enim debent secundum leges Dei: *Alter alterius onera portate*. Et hinc Apostolus in tractatu suo de caritate querit: *Quis infirmatur et ego non infirmor?* quasi diceret: Nullus. Cum enim omnia membra ecclesie debent mutuo se iuvare, patet quod infirmato uno membro in spirituali potencia a quolibet membro ecclesie, de tanto vis quedam perditur 20 et per consequens infirmatur.

Fifth, Endeavour to keep the unity of the Spirit. Et sic quinto debent viatores esse *solliciti servare unitatem spiritus*, hoc est, id ipsum concorditer sentientes, quia *multitudinis credencium erat cor unum et anima una*. Et hoc est spirituale vinculum pacis; cum 25 existente in homine repugnancia et falsitate, cum *est et non est*, tunc homo non est *bone voluntatis*.

Errors concerning the host have bereft us of peace. Et hanc credo rationem quare pax tantum ab hominibus exulavit, nam sacramentum eukaristie quod debet esse signum pacis unionis atque concordie ad 30 tantum infideliter est tractatum, quod vix duos prelatos vel fratres invenies quin dissonant in fide illius sententie; quod si concorditer sententia in aliquo viatore reperta fuerit, hoc erit in christianis simplicibus qui dicunt ex auctoritate evangelii quod ipsum sacramentum 35 est corpus Christi aut sanguis in forma panis aut vini, cum satrape in synodo Terremotus diffinierant quod accidentia manent sine subiecto; quod non verificaretur

5. In marg.: 2. 6. motus; cod.: mo'. 7. Exemplar; cod.: exar.
9. In marg.: 3. 29. Cod.: exultavit. 30. In marg. inf. fol. 287^a: De sacramento altaris per totum.

4. Ad Eph. IV, 2. 13. Eph. IV, 2. 15. Gal. VI, 2.
16. II. Cor. XI, 29. 22. Eph. IV, 3. 24. Act. IV, 32.
26. II Cor. I, 18.

in casu aliquo, si non sunt illa accidencia que sunt hoc venerabile sacramentum; et per consequens ipsum sacramentum non est corpus Christi vel sanguis, sed cum sint novem genera generalissima accidencium sub quibus sunt species infinite, patet quante contingit viantes in materia de quiditate istius sacramenti fantasticē variare. Ubi ergo est diffinīcio sancti Pauli qui vocavit ipsum sacramentum non rem nobis incognitam sed propter misterium annotandum; et cum nec ratio nec auctoritas subsit unde foret color dicendi accidens esse corpus Christi vel sanguinem, patet quod satrape sic diffinientes tamquam heresim manifestissimam hoc negabant; et cum evangelium tam crebro ex auctoritate Christi hoc asserit, patet quomodo dicti satrape implicant implicite Christum fuisse hereticum. Sed quid horribilius causans in morte Christi a causa veritatis et virtutum et per consequens in mente cunctorum fidelium terremotum? Quamvis autem factus est terremotus in corporis Christi morte, tamen Judei perfidi non presumebant (sicut nec poterant) in Christo extinguerem veritatem, quod in isto Terremoto dicuntur isti satrape presumpsisse, cum nituntur auferre ab evangelio Christi quod hoc sacramentum sit panis et vini, et nituntur secundo auferre a veritate evangelii quod hoc sacramentum sit corpus Christi vel sanguis.

Ex quibus suppositis tamquam veris inevitabiliter sequitur quod veritas sit ablata ab anima viatoris, sed quis infidelis illud blasphemum presumeret? Si autem dicti satrape ad tantum insaniant quod dicunt illud accidens sine subiecto esse corpus Christi vel sanguinem, sicut nos de pane et vino asserimus, queratur ab illis ratio sive auctoritas, eo quod panis quem Christus sumpsit in manibus, benedixit et fregit ante verba consecrationis non fuit accidens sine subiecto, sed vera substancia et illum panem asseruit esse corpus suum, sicut docet beatus Jeronymus cum aliis sanctis (ut patet ad literam).

According to
the prelates it
is neither bread
nor Christ's
body.

Christ said it
was bread and
His body.

5. Cod.: quod quante. 16. causa; cod.: a c^a. 22. In marg.: 1, 2, 3.
23. Rectius: substancia panis et vini.

7. Coll. II, 26—28. 23. Cf. Fasc. ziz., pag. 277: Quod substancia panis materialis et vini maneat post consecrationem in sacramento altaris. 36. S. Hieronymi Ep. ad Hedibiam Opp. vol. I, 824. Cf. Serm. Pars II, pag. 453.

The prelates' doctrine leads us to make Christ's body the subject of all kinds of accidents.

Similiter, si aliquid accidens sine subiecto sit corpus Christi, sequitur quod quelibet pars illius sit in subiecto, quia in corpore Christi quod est subiectum; nam per talem sillogismum expositorum inferrent potissime quod accidens sine subiecto sit corpus Christi, quia 5 illud sacramentum, et illud est accidens sine subiecto. Per idem autem sequeretur quod quantitas, qualitas et cetera accidentia parcialia sunt in subiecto, quia in suo toto, quod est corpus Christi et per consequens subiectum. Nec credo quod fidelis aliquis ad tantum 10 insaniet quod neget illud consecratum a fidelibus in manu presbyteri esse sacramentum, ut patet ex descrip-
cione sacramenti et testimonio sanctorum et paparum concordi cum testificacione ecclesie cantantis quod

Fracto demum sacramento

15

Non vacilles sed memento etc.

Sed isti satrape in Terremoto sue synodi vacillarunt.

Concors ergo legum paparum sentencia est quod in

The three things which make up the sacrament; the host, Christ's body, the union of the Church.

isto sacramento est dare tria, scilicet sacramentum. et non rem ut est illud sensibile sacramentum, et rem et 20 sacramentum ut est corpus dominicum, et tertio rem et non sacramentum | ut est unio membrorum ecclesie. Fol. 287^b

Quomodo ergo foret hoc sacramentum signum efficax amoris pacis et unionis ecclesie inductivum, cum super ipso et Christo sunt tot mendacia cumulata? Mentiri 25 siquidem super simplici christiano est magnum peccatum, quanto magis mentiri tam multipliciter super re tam venerabili, sicut est Christus cum suo corpore et tamquam fidem illud mendacium tam universaliter se-minare? Membra autem ecclesie debent compaginati 30 ad invicem in uno simplici vinculo veritatis, sic quod sint unum corpus Christi mysticum non ex membris diaboli qui est pater mendacii stragulatum; et debet ad conformem sensum ecclesia esse una anima vel unus spiritus, quia I^a Petri VI° dicitur: *Qui adheret 35 Deo, unus spiritus est.*

1. Cod.: aliud.
35. Petri; rect. Cor.

16. Recte: *ne vacilles.*

21. Cod.: id est

15. The Sequence for the feast of Corpus Christi. Ex Sequentia S. Thomae Aquinatis, *Lauda Sion Salvatorem*, str. X. See Daniel, Thes. hymn., vol. II, 97 seqq. Cf. Lechler, Joh. v. Wyclif I, 637.
19. Cf. Trialogum, pag. 248. Hunc locum et in opusculo Johannis Hus, *De corpore Christi* (Opp. I, fol. 146^b) invenies. Cf. Loserth, Wyclif and Hus (Engl. ed.), pag. 287. 35. I. Cor. VI, 17.

Nec obest sed congruit quod multi fideles uniti in The faithful are
conformitate fidei sint tam unum corpus quam unus
spiritus, cum omnis homo sit duarum naturarum utraque,
et localis distancia non impedit huiusmodi unionem.

5 Moveret autem ad talem unionem quintuplex racio
unitatum contra quinarium superbū causantem circulariter divisionem.

Prima ergo est unitas spei que habet idem obiectum
vel terminum ad quem omnia membra ecclesie sunt
10 vocata. Ideo dicit Apostolus: *Sed vocati estis in una
spe vocacionis vestre*, quasi diceret: Sicut in termino
ad quem, scilicet in beatitudine patrie eritis perfecte
unus homo, sic debetis in via tendere ad proporcionalem
unionem, cum finis debet intendi et figurari in mediis.

15 Secunda unitas est in beatitudine obiectiva que re-
quirit unitatem in sua familia. Ideo dicit Apostolus: *Unus dominus*; et cum ille dominus sit Jesus Christus
vere Deus et homo, patet quod est materia vel ter-
minus a quibus est tota salus humana. Sed quia nemo

20 venit ad beatitudinem nisi tractus, patet quam necessa-
rius est funiculus triplex qui de difficulti rumpitur; cuius
prima pars est *fides* quam oportet unam esse loquendo
de fide credita; ideo dicitur *una fides*. Cui connectenda
est secunda pars funiculi amoris que spes dicitur et

25 persona prima quinque unitatum exprimitur. Ista autem
pars fidei credite cum tam ethromogenie variatur, non
infringibiliter continuatur, eo quod sicut Greci habent
unam fidem de sacramento altaris et Latini aliam, sic

30 in Latinis unam fidem habent seculares et simplices et
aliam religiosi, ut fratres, monachi et prelati; ideo sicut
credunt contrarie per tam disparatos funiculos, sic ne-

cessere est quod ad diversas differencias sint attracti.
Necesse quidem est quod tam contrarie credencium

35 quicquid fecerit boni de genere in vacuitate perfidie et
vicii sit seducta, necessaria quidem est fides orthodoxa
ad stabilimentum cuiuscunque meriti vel virtutis; ideo

5. Cod.: quinqueplex. 8. In marg.: 1. 10. In marg. sup. fol. 287^b:
Vocati estis in una spe. Ad Eph. IV°. Vocat nos Deus validis clamoribus,
ut nos expeditat instancia, varii langoribus, ne nos impedit carnis lasci-
via, minis et terroribus, ut nos terreat per minas et supplicia, precibus
et muneribus, ut nos attrahat per perprecces (sic) et beneficia. 15. In
marg.: 2.

16. Eph. IV, 4. 17. ib.

creditur quod omnes satrape Terremotus a stabilimento huius virtutis deficiunt.

and of charity).

4. In one baptism.

Et quoad tertiam partem huius funiculi patet quod est caritas que in nomine baptismi exprimitur; ideo dicit Apostolus pro quarta unitate: *Unum baptisma*. Est 5 enim unitas in Christo principaliter baptismate, unitas in aqua de suo latere effluente et unitas in virtute baptismum huiusmodi consumante. Et utrobique est caritas; unde baptizatur catechumenus in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. 10

5. In one God and Father of all.

Habita ergo unitate domini Jesu Christi qui est terminus a quo salutis humane et unitate funiculi triplicis per quem attrahimur, scilicet Dei Patris, ideo dicit Apostolus: *Unus Deus et pater omnium qui est super omnes et per omnia et in omnibus nobis*; ubi finalis 15 terminus ad quem est motus cuiuscunque rationalis creature exprimitur. Divinitas enim est pater cuiuslibet huiusmodi creature, ideo sibi dicitur Sap. XIV°, 3: *Tu Pater gubernas omnia*, et Deus, cum sit Trinitas super omnia secundum potentiam creativam et per omnia 20 creata secundum virtutem formativam et in omnibus creatis secundum concordiam finaliter quietivam.

How to answer unbelievers.

Circa hanc epistolam dubitatur, cum una debeat esse fides de sacramento altaris, quomodo debeat ad obiectus et questiones infidelium responderi. Certum quidem est 25 quod una pars in illa materia a fide devians non communicat caritative cum reliqua, cum sit Belial. Arguit autem hic Belial contra fidem Apostoli: Si hoc sacramentum sit corpus Christi, est aliquantulum, aliquale et alicuiusmodi in situ huius venerabilis sacramenti; et 30 ex hoc multiplicantur argucie infinite.

Predication may be formal, essential or relative.

Sed hic oportet tam fidelem quam infidelem notare distinctionem predicationis triplicis supradicte, scilicet formalis, essencialis et habitudinalis, cum aliter non sit vera predicacio quod hoc sacramentum vel iste 35 panis sacratus est corpus Christi nisi in predicacione habitudinali; oportet ulterius notare differentiam predicationis essencialis, et quomodo corpus Christi non habet in situ huius sacramenti nisi esse spirituale |, licet Fol. 28°

3. In marg.: 4. 16. motus. Hic aliquot verba excidisse appetit.
21. Cod.: creaturam. 23. In marg.: Dubium. 25. In marg.: De sacra-
mento altaris per totum. 32. In marg.: Responsio. 1, 2. 34. aliter;
cod.: autem.

5. Eph. IV, 5. 14. ib. 6.

ibi habeat unum esse. Tercio autem oportet notare quod, sicut corpus Christi est ille panis vel hoc sacramentum integrum, sic est quelibet eius pars quantitativa, sicut et est quelibet hostia consecrata. Habet enim 5 corpus Christi ut sic rationem tocius universalis quod est eius pars quelibet obiectiva.

Istis tribus notatis dicitur quod in predicacione habituali et secundum essenciam corpus Christi est quantumcunque, qualemcunque et cuiusmodicunque est aliquod 10 huiusmodi sacramentum; et sic est de quantitate duorum pollicum, et rotundum ibidem est secundum quantitatem que inest formaliter sacramento, et sic est de qualitate et ceteris generibus accidencium senciendum. Licet autem corpus Christi sit tantum et tale in situ sacra- 15 menti, non tamen quantificatur vel qualificatur in illo situ, sed est quid quantificatum vel qualificatum ibidem; unde convenienter annexitur talis proposicio: Corpus Christi quantificatur ibidem isto modo, ibidem quantifi- 20 catur corpus Christi, et non sic: quod quantificatur vel quantificatum est ibi corpus Christi, cum hoc sit verum et reliquum falsum; et conformiter diciter ad omnes instancias ydioticas sophistarum.

Et si queritur quid in natura sua sit ibi corpus Christi, dicitur quod ibi est corpus Christi in natura 25 panis, cum sit ibi natura panis et non est ibi natura corporis Christi, ut est in celo, sed est ibi virtus Dei, cum sit ibi spiritualiter et sapientia Dei patris. Et patet ex hic dictis et dictis in superioribus sermonibus quomodo est ad argacias illius materie respondendum. 30 Concedi enim debet quod corpus Christi est in situ sacramenti corpus Christi, sed illud corpus non habet ibi esse corporale sed spirituale, cum corpus vel corporeitas de genere quantitatis que inest corpori Christi in celo non sit in situ huius sacramenti sed corpus 35 quod est substancia naturaliter prius isto corpore quantitatis. Et proporcionaliter dicendum ad denominaciones aliorum accidencium: Quidam autem ponunt quod accidencia habent ibi concomitanter esse virtuale, sicut omnes partes quantitative corporis Christi commultipli- 40 cantur cum ipso concomitanter per totum situm, sed non oportet ad onus ecclesie tantum in ista materia profundari. Corpus enim Christi est ibi divisibile et

The body of Christ may be said to be whatever the sacrament is.

Yet quantity and quality are not to be predicated of it, but it is something that has quantity and quality.

The body on the altar is in nature bread, not Christ's body as in heaven.

It has not there a bodily, but a spiritual being.

We need not enquire too closely how these things are.

non tamen videtur michi quod habet ibi divisibilitatem quantitativam, quia non habet ibi corporeitatem de genere quantitatis, habet tamen ibi rationem divisibilitatis in suas partes qualitativas et quiditativas, et sic corpus Christi est ibi non formaliter quantitative; non 5 tamen est indivisible quantitative, quod est falsum; et patet falsitas illius quod corpus est ibi septipedale, sic quod septipedalitas sit inclusa infra hostiam vel secundum aliam eius partem in hostia et secundum aliam ad extra in aere. 10

Nonsense talked
by friars.

Patet eciam quod alie sentencie blasphemie ficte a fratribus sunt false quod possunt ponere totum mundum manentem sub equali quantitate quam fuit in mundi principio in suis oribus cum aliis vanis conclusionibus similibus. Nam fundamentum putridum gignit multas 15 vanas sentencias consequenter, nec delector respondere ad tales subtilitates frivolas antequam arguens fundaverit fidem suam de quiditate huius sacramenti quid sit naturaliter et quid sit sacramentum. Et patet quod stant antique sentencie philosophice de panis quiditate 20 ad aliorum accidencium passive cum aliis antiquis veritatibus in nature visceribus reservatis, quia absit quod sacramentum veritatis interimit veritatem, sed cum illusione sensuum tam patitur vere sensus hominis quam eciam intellectus, et inter alia pro quibus sum obligatus 25 Deo pro dono noticie, videtur michi quod ex dono noticie huius materie sim sibi singulariter obligatus cuius causam inductivam estimo quod defenderem scripturam sacram et specialiter evangelium esse verum secundum quamlibet eius partem. Ex quo fundamento 30 oportet fidelem concedere predictam sentenciam consequenter.

Quantum autem ad sentenciam racione ecclesie creditur quod diu fuit in ista heresi et maiori, in tempore tamen Nicholai IIⁱ sensit catholice (ut patet de Con- 35 secratione dist. II^a *Ego Beryngarius*), sed postquam introducti sunt fratres tam ipsi quam illi, eciam quam sui glossatores sunt multipliciter in stulta heresi capti-

7, 8. Cod.: septipedibile . . . septipedibilitas. Cf. *Fasc. ziz.*, pag. 120.
10. Cod.: ayere. 21, 22. Cod.: antiquis viribus. 27. Cod.: sive sibi
37. Cod.: ecclesia quam.

36. Cf. *Decreti tercia pars*, *De Consecratione dist. II*, cap. XLII. Cf. *Fascic. zizann.*, pag. 128. Cf. *Trialogum*, pag. 249.

Wyclif thanks
God for giving
him knowledge
of this matter.

vati, ut si Urbanita vel Robertinus contra sentenciam illam remurmurat, dicat quid secundum doctrinam illius ecclesie a tempore Innocencii III° sit in natura sua hoc venerabile sacramentum. Cum autem sit panis secundum fidem Apostoli et (ut ipsi videntur sentire) sit accidens, manifestum est quod a tunc facti sunt contrarii fidei veritati. Paratus sum tamen sentire utroque catholice, si in illa materia vel quacunque alia ab illis, ecclesia vel creatura alia fideliter sim instructus, sed unum scio quod infinitum plus valet sensus evangelii quam omnes bulle quas ista sedes posset in materia fidei vel alia derivare.

He is willing to be taught better, but cares nothing for bulls in comparison of the Gospel.

SERMO LII.

Gracias ago Deo meo semper pro vobis. I^a ad Cor. I^o, 4. St. Paul wrote
 15 Corinthi dicuntur esse Achaici et sunt Greci quibus to the Fol. Apostolus dicitur scripsisse in lingua Greca sicut Ro- Corinthians in Greek, as to the 287^a manis scripserat in Latina. Licet autem isti | Greci Romans in Latin.
 fuerint subversi multipliciter a priori doctrina Apostoli,
 tamen commendat eos multipliciter capiendo eorum
 20 benevolenciam non false vel adulatorie sed pro illis
 statibus in fide quibus specialiter direxerat verba sua.
Gracias, inquit, *ago Deo meo semper pro vobis.* Nam
 mos est auctoris scripture pro speciali gracia agere
 laudes Deo. Sed que gracia maior quam quod Deus
 25 donet servo suo virtutem gignendi fideles in Domino?
 Ideo non mirum si Apostolus propterea gracias agit
 Deo, unde tercia canonica Johannis scribitur: *Maiorem*
horum non habeo gratiam quam ut audiam filios meos
in veritate ambulare, cuius racio est, quia in die iudicii
 30 ipsi erunt testes ydonei quod prelatus ut servus bonus
 et fidelis vocavit eos fideliter ad cenam novissimam;
 et illis est maxima consolacio quam prelatus habere
 debeat de subiectis; unde qui plus consolatur de lucro

God's greatest grace is the power of winning souls to the faith.

13. In marg. sup. fol. 287^e: *Gracias ago Deo meo semper* I ad Cor. X^o (sic). Agende sunt gracie Deo propter largitatem benefici quod donavit indigentibus, propter enormitatem flagicium quod donavit delinquentibus, propter acerbitatem supplicii quod toleravit pro omnibus et propter severitatem iudicij quod preparavit pereuntibus et relaxavit penitentibus.

15. Cod.: et deest. 19. Cod.: capiendum (capiendis; capiende).
 22. Cod.: pro deest. 22, 23. Cod.: iam mos.

13. Dominica decima octava post Trinitatem. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 359, 360. 27. III. Joh. 4.

temporalium quam de ipsis reportat est perfidus Anti-christus in pena perpetua desolandus.

Prelates should grieve when their subjects go astray.

As it is, the people have more faith than the prelates.

Ex quibus patet correlarie quod prelati ut pape, episcopi et rectores audientes subditos suos a veritate fidei errare debent de hoc in infinitum plus dolere⁵ quam si perdiderint omnia lucra mundi. Nam per hoc perdent beatitudinem et per consequens omnia bona Dei. Et patet quod prelati videntes populum suum errare in fide eukaristie et propter infidelitatem vel negligenciam suam qua debent illis cognoscere et con-¹⁰stanter suo populo predicare habent desolandi materiam de sua perfidia; sed prelati faciunt plene oppositum cum populus habet communiter maiorem scintillam fidei quam prelati. Nec obest quin Apostolus semper gracias agat Deo, quia omnis predestinatus (in quantum bene¹⁵ vivit) agit gracias Deo suo. Licet autem Deus sit Deus omnium, est tamen singulariter Deus predestinatorum, sicut de se ipso novit Apostolus.

St. Paul's thanks to God are for the spiritual welfare of the Corinthians.

Agit autem gracias Deo suo non quod prosperati sunt Corinthi in temporalibus nec quod sanati sunt in²⁰ naturalibus sed omnino quod prosperati sunt in spiritualibus donis Dei. Hoc enim infert quicquid est necessarium homini tam quoad corpus quam quoad animam necessitate perpetua; ideo dicit Apostolus quod gracia agit Deo non de bonis fortune vel bonis nature²⁵ sed de tribus bonis gracie: *In gratia, inquit, Dei que data est vobis in Christo Jesu.* Et ad conformem sensum gaudenter loquitur de ipsis Corinthis, quando dicit *quod in omnibus divites facti estis*, ubi loquitur non dubium de spiritualibus diviciis et non de habundancia³⁰ stercorum. Si enim attenderemus ad legem Domini et statum primeve ecclesie, deberemus de talibus diviciis et clerici specialiter condolere. Plus enim gaudebat Apostolus quod Hebrei divites in Christo rapinam bonorum suorum cum gaudio suscepserunt quam gauderet³⁵ de tota dotacione ecclesie sub papa Silvestro tempore Constantini. Nam affluencia temporalium nichil valet ecclesie nisi de quanto ipsam coperat in spiritualibus diviciis, hoc est, virtute et gracia; quod raro vel nun-

^{1.} Cod.: perfidius. ^{12.} Cod.: prelacia sed. ^{13.} Cod.: scintillam.
^{23, 24.} Cod.: quam quo animam. ^{28.} Cod.: dicit deest. ^{34.} Cod.: Hebrei di divites.

^{26.} I. Cor. I, 4. ^{29.} ib. 5.

quam evenit, cum ecclesia Christi et apostolorum di-
tissima caruit bonis illis.

Signum ergo evidens est quo tendit affeccio ecclesie ex hoc quod temporalibus vel spiritualibus diviciis delectetur. Fides quidem est quod spirituales divicie temporales, quia ille ditant et exaltant hominem quoad Deum sed alie depriment quoad ipsum et exaltant quoad diabolum et ad mundum. Et sic per priores divicias facti sunt christiani fideles in Christo sed per posteriores divicias facti sunt divites in mammona sive diabolo. Ideo de Corinthis dicit Apostolus *quod in omnibus divites facti sunt in Christo*; nam intelligendo materialiter certum est quod divicie que sunt spiritus sunt infinitum meliores quam divicie corporales, et loquendo formaliter in infinitum melius est ditari virtutibus quam ditari affluencia temporali.

Condicio autem ditacionis spiritualis est illa quod plene spirituales divicie quantum sufficit sunt connexe; ideo dicit Apostolus *quod Corinthi facti sunt divites in omni verbo et in omni sciencia, sicut testimonium Christi confirmatum est in eis*. Videtur enim quod Corinthi sicut communiter in primitiva ecclesia habuerunt in acceptione Spiritus Sancti noticiam omnis lingue, sed securius dicendum videtur quod ipsi fuerunt divites in omni verbo de articulis fidei et in omni sciencia habituali et actuali, sicut tertio habuerunt illa non perfunctorie sed tamquam *testimonium Dei* in suis memoriis confirmatum, ita quod nichil necessarium ad perfectionem status viandi desit illis Corinthis; habuerunt enim de fide, de virtute et gracia quantum sit necessarium viatori pro beatitudine acquirenda, cum in universis principiis in quibus habebant omnia, habuerunt per graciam virtutem applicandi particularia, quantum pertinuit viatori; et cum due manerieries diviciarum non sint utiles nisi de quanto sunt congrue ad suos terminos inducendos, patet excellencia et sufficiencia diviciarum spiritualium supra alias temporales. Nam regulariter assistente copia Fol. 288^a diviciarum | temporalium aliis modus illarum deest et quantumcunque abundans quis fuerit, certitudo et se- 40 curitas harum deest, omnino contrarium evenit in diviciis aliis. Ideo non proprie sunt divicie sed defectus.

The Church is tested by its preference for spiritual or temporal riches.

The condition of spiritual endowment is that it is granted in all ways sufficiently,

whereas one kind of temporal wealth may be present where another is lacking.

25. Cod.: verbo de de. 29. Cod.: Corintheis.

27. I. Cor. 1, 6.

Cum ergo omnis viatoris possessio nichil valet nisi de quanto habitat ad coronam pro die iudicii possidendum, patet veritas prioris sentencie. Ideo dicit Apostolus: *Ita ut nichil vobis desit in ulla gracia, expectantibus revelationem domini nostri Jesu Christi, qui et confirmabit vos usque in finem sine crimine in die adventus domini nostri Jesu Christi.* Cum autem divisiones graciarum sunt et Paulus dicit quod Corinthi habent plenitudinem sufficiencie gracie quantum sufficit viatori, ideo dicit *quod nichil eis deest in ulla gracia.*¹⁰ Quamvis autem gradus et multa habenda in posterum ipsis non tunc infuerunt, tamen cum illis circumstanciis non tunc erant necessaria nec eis defuerant. Habens enim hereditatem terrenam et copiam terre fructuum atque reddituum (quantum nunc congruit) non dicitur 15 deficere propter hoc quod nunc non adest copia fructuum pro alio tempore subsequentis; sic multo magis est de spiritualiter divite, sed sicut mundo dives positus in adopcione eligeret temperatam copiam temporalium congruentem et non globum monstruosum ex istis divisiis et aliis succendentibus pro temporalibus futuris, ergo multo magis est de donis Spiritus Sancti qui operatur omnia in omnibus ad mensuram. Nam in die iudicii habebunt sancti revelationem non solum de adventu Christi sed de suo iudicio finali, qui erunt salvati, et per 25 consequens habebunt sancti revelationem de penis et premiis que se quuntur; et omnia bona intrinseca vel extrinseca iam nobis attinencia nichil nobis proficiunt, nisi de quanto preparent ad hunc diem; ideo firmatus in hac fide aptat se et sua continue ad hunc finem.³⁰

The hope of
the just is that
God will
confirm them
against the sin
of final
impenitence.

Spes autem iustorum in hoc consolatur quod credunt Deum confirmare sine crimine finalis impenitentie usque ad diem iudicii et viatoribus confirmatis in ista fidei constancia plus prodesset quam omnes mundane divicie vel seculares noticie quas est possibile viatorem acquire, 35 ideo defectus fidei quo solum attendimus ad sensibilia presencia sicut bruta est causa quare scienciam illam contempnimus et circa alia solliciti sumus. Quis dubitat quin divicie pro suo fine ultimo mundanam

8. Cod.: sunt Paulus dicere.

24. Cod.: revelationem de penis et premiis que sequuntur. Vid. I. 26.

38. Cod.: simus.

39. ultimo; hic aliquot verba exciderunt: scilicet attendunt ad sive habent.

gloriam que est particularis, momentanea et caduca? Worldly glory
particularis dico, quia, licet quidam stulti laudant prop- is narrow,
terea mundo divitem, alii tamen plures et sapienciores momentary and
uncertain. ipsum increpant tamquam stultum. Dico secundo quod
5 illa gloria est momentanea, quia diu erit, antequam
mundanus in istis diviciis gradum excellentem attigerit
et ipse a casu habito ac divite a mundo mortuo, statim
eius memoria sepelitur et pro tempore quo est laus
vel memoria mundi recencior parum aut nichil prodest
10 diviti iam defuncto. Et dico tertio quod diviciarum
temporalium gloria est caduca, quia infiniti casus mundi
possunt contingere qui divicias tales a divite miserabili-
liter possunt eripere. Nam et idem est iudicium de
mundana gloria quoad bella vel alia laudabilia fundata
15 in bono corporis naturali. Bona autem virtutis et gracie
expectant longanimiter diem finalis iudicii et tunc uni-
versaliter et eternaliter et firmitate perpetua premiantur.
Quis ergo *habens fidem ut granum sinapis* non
transitoria illa ac noticias humanas dimitteret et spi-
20 rituales divicias ac noticiam fidei affectaret?

Spiritual gifts
are lasting.

Circa hanc epistolam dubitatur utrum regulas prelacie
et militantis ecclesie oportet secundum variacionem
temporis variari, et videtur quod sic ex praxi prelatorum
ecclesie. Nec videtur racio quare pro diversitate loci
25 est in opere variandum, quin per idem pro diversitate
temporis; ideo cum omnia argumenta que possunt capi
ex fide scripture vel opere sanctorum priorum uno
flatu diaboli dissolvuntur, sequitur quod pro diversitate
temporis diversimode est agendum. Ideo dicit Antichrist
30 christus quod, sicut modus suus operandi et regulandi
illi tempori congruebat, sic modus vivendi prelatorum
presencium istis nunc congruit. Nec ex eorum discre-
pancia sunt prelati hodie reprobandi, sed quantum ad
illam Antichristi instanciam cavenda est imprimis fallacia
35 consequenter; ipsa enim est fallacia extra diccionem
que competit numero superborum. Concedendum est
itaque quod praxis viancum tam prelatorum quam sub-
ditorum est secundum diversitatem temporis variata,
sed cavendum est de ista turpi fallacia diaboli; ergo
Fol. 288^b est sic varianda. Scimus quidem ex fide | quod si per
impossibile fuerit per processum temporis taliter va-

Antichrist
maintains that
the laws of the
Church should
vary with the
fashion of the
ime.

26. Cod.: cum deest. 28. sequitur; cod.: s. 29. Cod.: temporis pro.

18. Matth. XVII, 19.

rianda, tunc est varianda; sed econtra non sequitur. Cum autem omnis veritas fundatur in aliqua influxibili veritate, patet quod omnes articuli fidei et omnis veritas causata reducibilis est ad illam; cum ergo Deus ratione eternitatis sue sit presens omni tempore preterito et 5 futuro, patet quod eius iusticia regulabit qualitercumque homo in successione temporis variaret.

The more evil
the days are,
the more we
should strive
to work
righteousness.

Cum ergo ex fide scripture in fine temporis dies mali sunt, et sic debemus tempus redimere, patet quod est stulto stulcior qui credit quod propter maliciam 10 debemus male agere sed pocius propter eius maliciam debemus instancius et caucius pro operacione iusticie providere. Debemus ergo pro variacione temporis in nostris operacionibus variare, quia plus occasione periculi precavere et instante conflictus striccione cum 15 nostris hostibus virilius decertare. Cum ergo nos sumus in quos fines seculorum devenerunt et per consequens propinquiores Dei iudicii, debemus agere virilius et cavere caucius et desiderare fervencius nostrum terminum ultimatum. Ideo pro istis tribus debemus in nostris 20 operibus variare. Cum ergo illa veritas conneccio sit invariabilis et eterna, quod si Deus hoc magis desiderat et sic nobis utilius, tunc debemus magis ad illud attendere, et si ab experientia et consuetudine Antichristi dies nostri in deterius transmutantur, debemus placencie Dei 25 et nostre utilitati pro variacione temporis plus inniti; et ultimo cum veris sequitur quod debemus plus preparare nos ad dispositionem securantem pro die iudicii. Sed Antichristus mendax non audet negare quin illa disposicio stat in constanti observancia legis Christi. 30 Ideo debemus nunc ipsam observare constancius et arguere ac punire acucius delinquentes. In hoc consideret nostra varietas propter variacionem temporis et non ad deterius declinando.

The clergy is
bound to be
specially
earnest in well
doing,

Sed cum ecclesia militans dividitur in hec duo, 35 scilicet in clerum et populum, clerus autem debet esse pars Deo propinquior et in virtute ac observancia legis Dei plebeis superior, illustrans partem inferiorem ecclesie, sicut astra illuminant speram terre, patet quod clerus ad illam periculositatem temporis magis 40

6. Cod.: reglimabit.
27. Cod.: ultima.

17. Cod.: in quo.

24. Cod.: si deest.

attenderet et per consequens dum tempus habet operetur bonum morum instancius et specialiter circa instrucionem brachii secularis. *Sed Jordanis conversus est retrorsum*, cum (ut sepe supra ostenderam) sunt 5 duodecim filie sanguissuge in brachio clericali, quos quidam sic nominant: pape, cardinales, episcopi, archidiaconi, officiales et decani, rectores, presbyteri 10 seculares, religiosi possessionati et mendici, clerici et questores. Isti autem duodecim post dotacionem ecclesie et postquam clerus sit ad *cupiditatem* temporalium que est radix omnium malorum secundum Apostolum inclinatus, sunt tortores temporalium et ad onus ecclesie, non profectum. Suggunt enim vitam ecclesie quia sanguinem tam naturalem quam spiritualem et de 15 officio priori quo veherent spiritus secularium ad celestia per predicacionem evangelii parum curant.

Ideo generaliter loquendo seculare brachium caveret de talibus tamquam lupis et non foveret eos in suis maliciis per ministraciones temporalium que magis 20 affectant, quia tunc indubie dampnabiliter ipsis in antichristivo crimen consentiret. Deus autem providebit sibi de clericis et observantibus legem suam qui versicias Antichristi detegerent, censuras suas factas non esse timendas ostenderent, et promissiones fallaces de 25 absolucionibus et indulgenciis declinarent; quod si in potencia seculari confidant et simplices alterius brachii de bonis fortune spolient, Deus movebit superiores brachii secularis ad coactive ypcritis resistendum. Et supposito 30 quod ipsi resistunt stante veritate et perseverante pa ciencia triumphus gloriosus et corona patrie consequetur.

Nec video in quo clerus plus quam in deteccione illius secularis Antichristi posset apud Dominum pro- 35 mereri. Nam in hoc et propter hoc fuit Christus passus et mortuus et ad dandum indubie exemplum posteris, ut ipsi in casu consimili paciantur, sed quid refert persequi Christum in suis naturalibus vel persecui legem suam? Principium quidem debet esse fidelibus quod superfluit in ecclesia esse papas vel prelatos cesareos qui plus intendant lucro temporalium quam 40 profectui aut saluti anime populorum. Christus enim

but they have
become twelve
daughters of
the horseleech,
who prey upon
the Church.

The temporal
power should
restrain such.

1. Cod.: attenderent. 3. Cod.: sed sed. 19. Cod.: ministratores.
21. Cod.: consentirent. 31. Cod.: detencione.

3. Ps. CXIII, 3. 10. I. Tim. VI, 10.

The best work
the clergy can
do, is to unmask
Antichrist.

instruxit clerum mundo pauperem et abiectum; cuius causa vel racio tantum vel plus hodie moveret ad idem, si illa ypocrisis in clero subvertit ordinacionem Domini in hac parte. Nam Christus servavit hanc regulam de summa pauperie tam vita quam verbis,⁵ post ipsum autem successerunt apostoli qui tam vita quam scriptis eandem regulam confirmabant et post per multos centenarios annorum successerunt sancti qui eandem veritatem percepérant et | specialiter beatus ^{Fol. 288^c} Jeronymus (ut alibi diffusius allegavi). Concordat autem norma usque hodie quod nemo potest extingui copiosa temporalium que inducit sollicitudinem et cogitationem eorum. Cum autem homo sit tantum finite capacitatis et apprehensionis in anima, patet quod tanto est incapabilior ad legem Dei et spiritualia ¹⁵ contraria temporalibus capessendum. Olim autem fuit regula christiana quod plus abiciens hec temporalia et sollicitudinem eorum intentus legi Dei et bonis spiritualibus foret maior, sed hodie est econtra quod habens nudum nomen prelati et copiam temporalium, ²⁰ de quanto falsius nomen habuerit cum maiori copia, de tanto debet reputari in seculari iudicio esse maior.

Et illa heresis tacta fuit de Romanis diaconis tempore Augustini et usque hodie excecat magnam partem ecclesie, et (ut breviter dicatur) non est aliquod officium ²⁵ laudabile in clero cesareo quin in contrarium ex parte diaboli sit eversum, ut predicacio eversa est in ioculationem, sancta conversacio in ypocrisim et iusta operacio in diaboli iniuriam ypocritice simulatam, et (ut breviter comprehendam) totus clerus sapit avariciam ³⁰ spirituali regimine et officio pretermisso.

Some of these ¹² classes need
only to be put
an end to;
others, ordained by Christ, to be
reformed.

Descendendo autem particulariter ad illa duodecim officia status cleri pateret luce clarissimus quomodo eorum quilibet sit eversus. De quibusdam autem cum non habeant fundacionem in primitiva ecclesia non est cura, ³⁵ nisi quod celerius destruantur, cuiusmodi sunt questores, fratres et omnes privati ordines possessionatorum cum prelatis cesareis. De aliis autem fundatis ex ordinacione Christi in primitiva ecclesia videtur multis quod status stare debeant et persone corrigi, ut secundum primi- ⁴⁰ tivam regulam conversentur. Et ad illum finem labo-

8. annorum; cod.: aliorum. 9. Cod.: et twice. Cf. Trial., pag. 296.
11. norma; cod.: viva. 12. Cod.: que deest.

rare debet tota ecclesia, clerus secundum rationem et secundum solucionem obiectum, seculare brachium per temporalis suffragii subtraccionem et cumulacionem inconvenientium in defensione consensuum, totus autem mundus orando, operando, subtrahendo et quomodo-cunque Spiritus Sanctus consultit sanctam ecclesiam adiuvando.

SERMO LIII.

Renovamini spiritu mentis vestre. Eph. IV°, 23.

- 10 Pro exposicione illius epistole oportet primo notare terminos et equivocaciones eorum; cum enim renovari sit idem quod iterum novari, patet quod tunc homo renovatur spiritu, cum iterum novatur in virtute et gracia sicut olim. Quamvis autem hoc posset intelligi generaliter de renovacione humani generis in primo homine, tamen vix unum repieres quin in baptismo vel paulo post habuit graciam et virtutem a quibus cecidit per peccatum et per consequens est ad statum illum florificatum virtutibus renovandus. Sic enim dicit Psalmista quod *iuentus interioris hominis renovabitur ut aquile* (ut mistice concorditer a sanctis exponitur). *Spiritus* autem nunc pro spiritu, nunc pro homine interiore et nunc pro vento accipitur, sed accipiendo spiritum tercio modo dupliciter potest intelligi vel pro potentia anime in qua spiracionem a Spiritu Sancto ipsa recipit vel pro ipsa essencia anime ut a Sancto Spiritu inspiratur. Et licet iste significaciones in parte convenient, tamen loquendo de eis formaliter variantur. Et patet quomodo primum preceptum sive consilium Apostoli 30 est implendum; quondam enim quando fuimus baptizati, fuimus purgati a crimine et donis Spiritus Sancti repleti, sed frequenter postmodum per recidivationem a statu illo excidimus; ideo necesse est nobis secundum mentis

2. Cod.: solacionem. 8. In marg. superiori fol. 288^c: *Renovamini spiritu mentis vestre* ad Eph. IV°. Renovantur diruta ut reparentur, ut patet in edificiis Macch. IV°, 36. *Ecce contriti* etc., preterita ne obliscantur vel ut rememorentur, ut patet de amiciciis I. Macch. XIII°, 1. *Et vidit Jonathas* etc., emortua ut reviviscant vel revirescant, ut patet in vegetabilibus, et vetera ut iuvenescant, ut patet in reptilibus et volatilibus exemplum de aquila et serpente. 24. tercio modo; cod.: III° me^o (= medio). 29. Cod. concilium. 32. Cod.: residivationem.

8. Dominica decima nona post Trinitatem. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 360—362. 20 Psalm CII, 5.

The renewal spiritum renovari. Quamvis autem mens dicatur equi-
must be of the inward man.
voce, tamen in proposito accipitur pro ipso spiritu
secundum rationem qua Deum meminit vel actu in-
trinseco essenciali quo meminit semetipsum. Sic enim
homo interior est terminus secundum tres potencias,⁵
scilicet memoriam, rationem et voluntatem ad similitu-
dinem primarie trinitatis.

Sed quia non sufficit veterem hominem exuere nisi
homo indumenta habuerit quibus poterit novum induere,
ideo secundo subiungit Apostolus: *Et induite novum hominem qui secundum Deum creatus est.* Nam secundum evangelium Johannis I^o, 13 illi qui non ex sanguinibus neque ex voluntate carnis neque ex voluntate viri sed ex Deo nati sunt, ut sic nascuntur secundum Deum, et per consequens cum Deus ex infinitate sue gracie non 15 permittit quemquam secundum eum nasci, nisi ipsum virtute induerit, patet quod concreat virtutes secundum quas creatura sua que est novus homo debet indui. Et cum secundum sanctos tantum vel magis sit impium iustificare sicut novum mundum creare, quia primum 20 est a distancia infinita cum resistencia et secundum a tanta distancia sine resistencia, patet quomodo signanter dicitur *novum hominem secundum Deum creatum.* Quamvis enim in vulgari dicitur quod princeps creat potentatus qui sibi subserviunt, tamen ille modus loquendi est 25 improprius ab infinita Dei similitudine exemptus; verumtamen plus accedendo ad sensum Apostoli verum est quod nemo potest novum hominem | indui secundum 288^a Fol. virtutem, ut flores terre nascencium, nisi induat dominum Jesum Christum. Ipse enim est Dei virtus et 30 Dei sapientia quem oportet substerni in qualibet virtute morali posterius inpingenda. Ideo Rom. XIII°, 14 dicit Paulus: *Induimini dominum Jesum Christum.* Et patet quod non mirum si corpus suum (quod est persona Christi) spirituale esse habuerit in sacramento altaris, 35 cum oportet totum Christum in mente indui in quolibet virtuoso. Sicut ergo Christus secundum naturam corporalem est quadrans, ut secundum naturam spiritualem est circulus, ita sunt quatuor virtutes anime que consequuntur.

40

13. Cod.: sed ex voluntate. 15. Cod.: infinite. 24. Cod.: princeps credit. 39. Cod.: quatuor, ut; ib. virtutes a^e (= anime) consequuntur.

10. Eph. IV, 24.

Virtutes autem cardinales nominantur famosius iusticia, prudencia, fortitudo et temperancia. Justicia autem descripcione dupli scilicet materiali et formali describitur. Materialiter autem dicitur unicuique tribuere quod suum est, quod autonomatice soli Deo convenit, cum solus ipse sic potest debite singulis tam largiter impetrari, et cum in eo non sit habitus distinctus in sua essentia, patet quod essentia divina sit virtus iusticie et per consequens prima iusticia.

The four cardinal virtues:

1. Justice.
God is the primal justice.

10 Obiciunt autem sophiste contra istam sentenciam prime iusticie, secundum quod non attribuit unicuique quod est suum, cum multi homines ad tantum sunt frustrati a suo debito quod carent illo secundum perpetuas iniurias, ut patet de multis casibus in humanis legibus, sed sciant garruli quod secundum artem propriam sunt in illa argucia superati; nam secundum principia fidei Deus tribuit pro suo tempore unicuique dampnato vel salvato, ymmo cuilibet individuo unitatis create quicquid habuerit; cum ergo quelibet res talis 20 individua habet multa, patet quod cuilibet creature tribuit aliquid quod est suum. Quis enim dampnatus habet cor vel animam vel aliam partem corporis vel quocunque accidens sine ipso? Sed ulterius accedendo ad dubium sophistarum queritur si Deus tribuit unicuique creature quod est suum; et patet ex propria arte sophistarum hoc esse verum ut primum; nam si aliquid sit suum, sequens est quod illud habeat, ut patet ex vi constructionis possessorie, et quod Deus illud sibi attribuit, et per consequens quelibet creatura 30 habet quidlibet quod est suum. Sed tertio gravant sophiste si quelibet res habeat quidlibet quod debeat esse suum, et videtur quod non, quia hoc dato nec Deo nec homini fieret iniuria contra quod clamat patule totus mundus. Sed quantum ad illud tertium obiectum 35 sophisticum respondeo, concedendo quod omnis homo et per consequens quelibet creatura habet quidlibet quod debeat esse suum; probatur de homine cui fit perpetua iniuria, in quo casu potissime capi deberet instancia, ut puta quod habere deberet iure hereditatem 40 vel aliquod temporale convocaret perpetuo, ut beatitudinem perpetuam aut virtutes vel media ad illam quibus

Sophists object that God does not give every man all that is due to him.

All that any man has comes from God.

Worldly injustice does not prove that a man has not really his due.

3. Cod.: descripcione. 10. Cod.: autem solli^{te} (= sollicite). 14. Cod.: multis canibus. 30. gravant; rectius: querunt. 31. Cod.: sed quelibet res.

eciam caret perpetuo, et tunc de illo probatur quod habet a Deo quicquid habere debeat, et per consequens quicquid debeat esse suum; supponendo primo sophistice illud famosum quod omne quod fuit vel erit est pro tempore suum, et tunc arguo sic sophistice: Nemo⁵ debet habere nisi quod Deus vult ut ipse habeat, sed si Deus vult ut ipse habeat, necesse est pro aliquo tempore, quod ipsum habet, cum *omnia quecunque voluit Dominus fecit in celo et in terra*. Si ergo sit iustum vel debitum quod homo quicquam habeat, pro¹⁰ aliquo tempore ipsum habet; ideo errant mundani putantes quod homo iniuriatus secundum leges suas frustratur a complectione iusticie pro suo perpetuo. Multos enim prescritos secundum ius suum reputant esse dignos possessione rei pro qua placitant et tunc apud primam¹⁵ iusticiam sunt indigni. Multi enim predestinati sunt digni possessione temporalium que numquam habent civiliter, sed habent eam fertilius et melius in iure poli. *Justorum enim sunt omnia* (ut suppono) et considera quod Deus facit utrobique secundum suam invin-²⁰ cibilem iusticiam recompensam. Prescitus enim existens in gratia secundum presentem iusticiam deberet habere beatitudinem et multa accidencia que media forent ad illam; non tamen debet habere illam, sicut nec Deus vult quod ipsa habeat, cum eius torpor et negligencia²⁵ sit in causa; sed debet habere dampnacionem perpetuam, cum hoc sit de Dei beneplacito et sic iustum. Et de habicione illius pro suo tempore est securus.

Both God and man have what rightly is theirs, not what rightly should be theirs.

Patet eciam quomodo tam Deo quam homini fit multiplex iniuria, et cum tam Deus quam homo habet³⁰ non quicquid deberet, sed quicquid debeat esse suum. Omnis enim iniurians habet quamcunque penam quam debet habere pro sua iniuria, et ita videtur quod qui libet, sicut perpetuo iniuriatur sibi ipsi et cuilibet in celo, sic perpetuo habet penam pro tali iniuria, ut³⁵ perpetuo est iniustus. De qua pena non ipse sed beati habentes fructum de quolibet, de quo iniuriatum est illis habent gaudium sempiternum.

Sed redeundo ad sentenciam grossiorem iusticie, cum secundum Aristotelem | V^o Ethicorum iustum<sup>Fol.
289*</sup>

8. Cod.: quod deest.

8. Ps. CXXXIV, 6. 40. Ethic. Nicom. V, 2. Opp. tom. III, 557.

constitit in quatuor, patet quod quatuor sunt extrema duarum linearum ad modum crucis transversatilium, in cuius extremis quatuor consistit iusticie complementum. Prima autem linea longitudinis iniciatur a Deo et transiens per hominem terminatur in abiectissima creatura. Linea autem latitudinis iusticie incipit ab amicis et procedens per hominem ad inimicos progressit. Et sic tribuendo supremo extremo prime linee, hoc est, Deo latriam et quicquid est sibi debitum, 10 completur iusticia. Tunc enim tribuitur secundum inferius extremum eiusdem linee omne debitum rei inferiori homine, et sic secundum aliam lineam a dextris amicis tribuitur eis debitum et a sinistro latere perfecte tribuitur debitum inimicis. Et in istis lineis 15 potest materia iusticie ad libitum dilatari.

Justice is, as it were, the four points of a cross.

The upright passes from God to the lowest creature and the arms from friends to enemies.

Loquendo autem de descripcione iusticie dicta formaliter dicunt logici quod iusticia est virtus moralis, secundum quam homo dicitur formaliter esse iustus, ut illa descripcio sit communis tam viris quam feminis 20 dicunt theologi quod omnis femina secundum interiorem hominem est ipse spiritus et sic iustus vel iniustus, nec oportet timere sophistas vel grammaticos in hac parte. Sumitur autem hec descripcionis forma ab Aristotele qui in Predicamentis describit taliter qualitatem et secundum hanc formam facile est describere virtutem quamlibet vel peccatum.

Formally treated, justice is the moral virtue by which man is just.

Secunda autem virtus cardinalis est prudencia, quia licet homo habuerit communem iusticiam nisi habeat prudenciam pro complemento iusticie nichil valet. 30 Oportet ergo pro complemento iusticie annexi prudenciam. Est autem prudencia virtus aptans media ad iusticie complementum, et illa debet pro reddenda Deo iusticia per supremam partem crucis ascendere, quia impossibile est quod iusticia debita servetur Deo, nisi 35 servetur eciam cuilibet creature, cum *in ipso sunt omnia*, et hinc dicitur Joh. III°, 14 quod *sicut Moyses exaltavit serpentin in deserto, ita exaltari oportet Christum in cruce*. Nec dubium quin totum hoc fiebat ex summa prudencia. Unde Matthei X^o, 16 movet ipse

2. The second cardinal virtue is prudence, which is needed to make justice valid.

2. Cod.: literarum. 27. Cod.: virtus twice.

24. Predicamentis, i. e. in Categoris. Cf. Categiae, cap. VIII.
Opp. tom. III, pag. 5. 25. Rom. XI, 36.

quod simus prudentes sicut serpentes, quia indubie nemo potest sine prudencia Christum induere.

3. Third virtue, Sed cum non sufficit habere has duas virtutes nisi fortitudo without which tercia virtus cardinalis fortitudo scilicet habeatur, ideo man cannot do oportet secundum ipsam girare circulum vite nostre.⁵ justice.

Quomodo (rogo) iret viator a complectione unius iusticie ad aliam nisi haberet fortitudinem sic agendi? Sed illa non videtur mihi fortitudo naturalis corporalis aut animi sed habitualis aut moralis fortitudo spiritus ad constanter et hilariter operandum; et hinc dicitur fortitudo quartum donum Spiritus Sancti (Ysaie XI°). Nec sufficit virtuoso habere talem fortitudinem nisi cum hoc habuerit temperanciam fortitudinem regulantem;

4. Fourth virtue, sicut enim habens fortitudinem corporis sed carens temperance, needed to keep modo operandi, fortitudinem illam destrueret infra breve,¹⁵ fortitude in the sic habens fortitudinem moralem nisi habuerit temper- right way.

ranciam citissime deviaret. Nec est illa temperancia (ut mihi videtur) virtus sumendi cibaria, sed generaliter virtus applicandi fortitudinem moralem ad opus cum morali modestia. Et patet quod quicunque habuerit unam illarum quatuor, habet quamlibet, cum necessario sint connexe. Dilatações autem illius materie et proprietates huius virtutis quadruplicis relinquunt aliis applicandum.

All virtues are connected. Cum ergo omnes virtutes sunt connexe, sicut et vicia, patet quod nunc possunt intelligi per unam virtutem²⁵ et nunc per duas vel quotquot homo voluerit secundum pertinenciam ad hortandum. Ad hoc enim valet applicatio specierum virtutis, ut talis virtus distinccius atque intencius habeatur. In hoc autem potest homo in una virtute alium vel se ipsum excellere, cum multe virtutes³⁰ habentur ad graciam vel caritatem sed in potencia, unde Apostolus dicit quod *novus homo creatus* a Deo per graciam producitur *in iusticia et sanctitate veritatis*.

The philosophers say that justice includes all virtue. Et hinc dicunt philosophi quod iusticia est omnis virtus, quia reddens unicuique sibi debitum, quantum³⁵ est in potestate hominis, facit enim quomodolibet virtuosum; et sic intelligendum est de sanctitate que est firmitas declinandi a malis et adherendi bonis non solum quoad humanum iudicium sed specialiter quoad arbitrium veritatis. Quod autem philosophi⁴⁰ distinguunt de iusticia distributiva et commutativa (ut

1. Cf. Trialogum, pag 132. 11. Is. XI, 2. 32. Eph. IV, 24.

patet V^o Ethicorum), patet theologis quod solum raciones iusticie vel intenciones eius per tales terminos exprimuntur. Qui vero est vere virtuose deiformis distribuit Deo et universitati sue quicquid honoris vel 5 amoris beat sibi dari; nec talis iusticia distributiva solum particulariter inest magnatibus, sed cuilibet vir-
 Fol. tuoso, cum oportet | eum ut sic cum Deo in premio
 289^b commercari, et sicut oportet in iusticia illa quatuor considerare, scilicet: hominem iustum et Deum, meritum 10 suum et premium, licet premium secundum proportionem irrationabilem modo quo congruit liberali excedat meritum.

Et est istis patet quod multi extra graciā habent bonam consuetudinem ad opera bona de genere incli- 15 nantem, licet non sint propter defectum caritatis vel gracie virtuosi. Unde secundum Gregorium super Joh. XV°, 11: *Hoc est preceptum meum etc.: precepta multa sunt et unum, multa in ramis, sed unicum in radice*, quia cum plenitudo legis sit caritas sive dileccio, 20 patet quod nichil mandat Christus radicitus nisi ut Deus debite diligatur, sed ex illa radice procedunt multe virentes virtutes que non servant florem viredinis nisi in radice caritatis fuerint stabilitate; ideo hic dicit Apostolus: *Propter quod deponentes mendacium loqui- 25 mini veritatem unusquisque cum proximo suo, quoniam sumus invicem membra.*

Mendacium autem in sua analogia secundum An-
 selmum et alios pro peccato quolibet potest sumi, cum
 quanto homo peccaverit, est mendax, quomodo satanas 30 contrarius veritati est pater mendacii non solum in se ipso sed in quolibet peccatore. Et racio est, quia cum mentiri sit contra mentem ire et in mente illa sit necessario prima veritas, patet quod vel nemo potest ire contra Deum vel esse sibi contrarius, vel homo de 35 quanto peccat est contrarius veritati.

Similiter, cum quelibet res dicit se ipsam naturaliter All sin is lying,
 et obligacionem et debitum serviciū Deo suo, et cum since all things
 in quantum peccat deficit, patet quod in quantum proclaim their
 peccat est mentitus. by their very being.

35. Cod.: peccat est contrarius veritati, peccat est contrarius. Hic locus corruptus est.

1. Eth. Nicom. V, 5: Opp. tom. III, pag. 568. 17. S. Gre-
 gorii. In Evang lib. II, hom. XXVII. Opp. tom. I, 1560.
 24. Eph. IV, 25. 28. Cf. infra pag. 462.

Every man in sinning is false to his conscience. Similiter, cum quilibet in quantum peccat est contrarius menti sue ymmo illi conscientie qua vult naturaliter beatitudinem, patet quod omnis peccator in quantum huiusmodi est mentitus. Vocale autem mendacium est modicum ponderandum nisi subsit prius mendacium in mente et realis discrepancia obligacionis hominis ad Deum, quod mendacium communiter consistit in opere et in passionibus anime ante vocem formatam. Ad illum utique sensum debemus *deponere mendacium*, quia a malo peccati quantum sufficimus declinare, et debemus secundo *loqui veritatem cum proximo*; quod facimus, licet muti sumus, si proximum diligimus ut debemus. Et iste sunt due radices iusticie, cum Psalmo XXXVI°, 27 dicitur: *Declina a malo et fac bonum, inquire pacem* etc. Solum autem talis inquirit pacem, cum tota mundi turbacio oritur ex peccato, et ille solum pacem perfecte sequitur qui plus animam amat quam aliquod temporale. Racionem autem omnium illorum Paulus complectitur, cum sic dicit: *Quoniam sumus invicem membra* alicuius hominis, quia tocius humani generis secundum esse suum naturale; quod genus est secundum Porphyrium unus homo; sed membra infirma quandoque nocent toti corpori et magnam partem eius inficiunt. Si autem sumus membra ecclesie ut debemus secundum quartam existenciam virtuosam in homine, manifestum est secundum principium Apostoli quod debemus in nobis utilibus taliter nos iuvare; nam sic loquendo veritatem supportamus et iuvamus nos ipsos reciproce, quod est magnum iuvamen ad currendum expedicius viam ad patriam.

Not even to save the world may we tell a lie.¹⁴ Et ex ipsis patet sententia quam Augustinus, Anselmus et ceteri sepius inculcant quod non est mencendum propter salvacionem humani generis sive mundi. Mendacium enim in quantum sic est peccatum grave vel leve, ut mendacium iocosum vel officiosum. Inter ergo eius genera levissimum est peccatum ad minimum veniale (ut docet Augustinus in libello suo *Contra Mendacium*). Ideo (ut declaravi alias) in latitudine

^{14.} Cod.: cum deest; fortasse: de quibus Psalmo XXXVI° dicitur;
ib. Cod.: XXXIII°.

22. Porphyrii Introductio cum aliis commentariis in Aristotelem scriptis (ed. Ven. 1562). De genere cap. II, vol. I, 2^b. Cf. Triagulum, pag. 78. 24. Anselmi, lib. Exhortat. Opp., ed. Gerberon, pag. 193. August. vide infra. 38. S. Aug. Opp. tom. VI, 419.

mendacii non est medium virtuosum. Quomodo (queso) placeret aliquis veritati contrarium faciens?

Et patet cum hoc multipliciter simul et semel quod contingit ipsum menciendo dicere veritatem, sed quia affectus hominis secundum iram communiter perturbatur, ideo docet Apostolus quomodo dispariter ira se habet ad mendacium; contingit enim hominem virtuose irasci, ideo dicit conformiter ad Psalmum IV°, 5: *Irascimini et nolite peccare*. Cum enim sit in peccatore duplex racio, scilicet racio qua naturam consonat, quod est laudabile et a Deo, patet quod omnis debet quemcunque secundum illam rationem de tanto diligere quia diligendo sic naturam opificis opifex ille qui est Deus diligitur, et cum odire et diligere sint in parte contraria, patet quod duplicitate contingit hominem odire alium licite et illicite. Illicite quando odit naturam vel ipsum secundum rationem qua est Dei fabrica, nam quicunque aliam creaturam sic oderit odit Deum, quod inseparabiliter est malum peccati, odire vero licitum et laudandum est odium quo quis odit peccatum in proximo vel se ipso. Et talis ira precipitur in Apostolo et Psalmista.

Sed quia difficile videtur rationem nature hominis et rationem peccati sui a se invicem pure distinguere, 25 ideo subiungit Apostolus: *Sol, inquit, non occidat super Fol. iracundiam vestram*. Contingit enim sicut | scimus ab 289^e experimento et scripture testimonio hominem irasci alteri pure propter hoc quod peccat in Deum, faciendo sibi iniuriam quem homo plus diligit quam aliam 30 creaturam; et per consequens ut sic peccat in totam ecclesiam. Contingit eciam faciliter hominem irasci alteri propter appetitum vindicte proprie vel impedicionem alicuius privati commodi temporalis. Primo modo Christus, ipsa ymmo divinitas homini est irata, 35 cum Psalmista orat Psalmo VI°, 2: *Domine neque in furore tuo corripias me*. Et isto modo creditur Moysen iratum fuisse ydolatri in adoracione vituli (Exod. XXXII°), et sic contingit de aliis hominibus licet raro. Tunc autem sol iusticie vel splendencia rationis occidit supra 40 iracundiam passionati, quando plus propter inordinatum appetitum vindicte proprie quam propter appetitum vindicte iniurie facte prime iusticie quis irascitur,

Anger differs from lying in that it may be righteous, when directed against sin and not against the person of the sinner.

25. Cod.: non subiungit. 35, 36. Cod.: Domine ne ne in furore (recte: ira) tua.

The sun (of righteousness) goes down upon our wrath, when we are angry on our own account.

quod sepe evenit in expertis caritatis, qui *ea que sua sunt querunt* et diligunt. Et illa sentencia declarata catholice necessaria foret iudicibus, quia ipsi sepe commiscent cupidinem et passionem indebitam, eo quod *ea que sua sunt querunt* communiter. Nec video quo-⁵ modo faciliter quis pugnaret pugna corporali cum alio nisi iratus fuerit illicite cum homine quem impugnat. Et quia in tali passione laceratur communiter vestis anime, sic quod diabolus intrare poterit faciendo sua ultima esse unum, quia voluntates que sunt ultime virtutes vel ¹⁰ actus sue essentie in qua concordia necessario est peccatum, patet quam periculoso est sic diabolo dare locum. Ideo dicit Apostolus: *Nolite locum dare diabolo.*

Sed finaliter cum iracundia consistit communiter in operacione incommoda, dissuadet opus tale illicitum: *Qui furabatur, inquit, iam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem pacienti.* Ubi videtur quod illud preceptum Apostoli specialiter dirigitur ad furantes. Ipsi autem debent generaliter occupationem furti sui dimit-²⁰ tere et laboricio manuali intendere, cum fructus inde consequens dupliciter sit laudandus, scilicet ex preservacione a furto in persona propria et relevamine a penuria ex misericordia de persona alia.

The friars in
begging
disregard this
prohibition.

Et hic patet quod fratres apostatando transgreduntur ²⁵ mandatum Apostoli, cum mendicando communiter ypcrisi rapiunt aliena, quod est deterius quam furtum commune. Et ideo cum non habent a Deo naturalem potentiam et tempus ad taliter operandum, patet quod mendicacionem talem debent dimittere tamquam furtum ³⁰ et laboricio manuali intendere (sicut diffuse declarat Augustinus in *De Operibus Monachorum*). Non enim excusari potest taliter mendicans ab ocio increpando tam ex oneracione simplicium pauperum quam ex ocio membrorum naturalium et corporalium et potencie corporalis, ³⁵ nisi forte doceri poterit quod omnia sua naturalia continue melius quam taliter occupantur, quod videtur temporis mendicacionis sue et insolenti sue desidie repugnare. Apostolus enim adinvenit sibi tempus ad taliter laborandum (ut patet *Act. XX°* et *secunda ad Thessal. ultimo*). ⁴⁰

4. Cod.: ea quod.
40. Cod.: ad twice.

2. Phil. II, 21.
Opp. tom. VI, 475.

19. Cod.: diligitor ad.

32. Cod.: in deest.

13, 16. Eph. IV, 27, 28.

32. S. Aug.

SERMO LIV.

Videte quomodo caute ambuletis. Eph. V^o, 15.

In ista epistola docet Apostolus quomodo christiani debent spiritualiter ambulare; si enim cum magna cautela previdenda est ambulacio corporalis, ubi posite sunt insidie ad nocendum corpori vel temporalia spoliandum, quanto magis cavende sunt insidie diaboli qui tamquam *leo rugiens circuit* viam nostram ad devorandum animam et ad bona nostra spiritualia (que sunt infinitum meliora quam corporales divicie) destruendum. Revera si in illa cautela sumus negligentes, defectus fidei est in causa, et per consequens sumus stulti; ideo dicit Apostolus quod *debemus ambulare non quasi insipientes sed quasi sapientes*. Que (rogo) foret maior insipienza quam viatorem tam fragilem gratis se subicere et ligare contra hostem tam callidum, tam malivolum et subtilem, sicut est diabolus cum suis complicibus; quicumque quidem se irretit peccato gratis sternitur ipsi diabolo consuetudine criminis vinculatus. Sed Proverb. IV°, 25 scribitur: *Palpebre tue precedant gressus tuos.* Per palpebras vero videtur intelligere visionis acuitatem secundum quam viator prospicit periculum de longinquio, ad hoc enim valent We are apt to palpebre intuentis. Sed quia adquisicio noticie cautelose 25 et fortificacio in virtute multum proderit, ideo nos viantes, quia ab ipsis excedimus peccato desidie, debemus Fol. 289^a (ut mandat Apostolus) tempus redi | mere, *quoniam*, inquit, *dies mali sunt.* Unde Gregorius V^o Moralium VIII°: *Tempus redimimus, quando ante actam vitam quam lascivo ciendo perdidimus flendo reparamus.* Et (ut sentenciat Augustinus) oportet perdentes tempus suum precedens in viciis plus inniti virtutibus et abstinentie a peccato, quia dum sic facimus, tempus prius perditum per operam plus fructuosam redimimus, quia occasione accepta de 35 perdicione temporis gracia Dei facit ipsum nobis proficere. Illi eciam tempus redimunt qui despiciendo curas seculi paciuntur illis iniuriari in bonis temporalibus, ut lucentur fructum spirituale, quia hec est

14. Cod.: sed sed. 16. Cod.: se deest.

1. Dominica vicesima post Trinitatem, Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 362—365. S. Gregorii Opp. tom. I, 172.

To redeem the cautela que pacificaret ecclesiam quoad litigia atque time we must give ourselves to spiritual things.

pugnas; cum autem malicia magna hominum multo instat retrahens a progressu ad patriam, et ex cautela diaboli lubrificata et tenebrata est via viancium, ideo racio exigit quod diligencius, stabilius et cautelosius ambulemus; 5 ideo dicit Apostolus *quoniam dies mali sunt.*

The important point is that our affections should be rightly placed in the law of God,

not trusting in human prudence, but understanding God's will.

We must be on our guard against drunkenness.

We should be filled with the spirit,

Cum autem pes hominis sit sua affecio, patet quod in firmitate illius pedis homo potissime stabilitur. Habeat ergo homo affectionem ad legem et honorem Dei (quantum sufficit) exaltandum et quoad bona propria vel privata pro bonis caritatis prioribus deprimenta et in caritate legis Domini stabit fixus. Ideo Psalmo XXXV°, 12 orat propheta: *Non veniat michi pes superbie et manus peccatoris non moveat me.* Ex superbia quidem qua propria excellencia inordinate appetitur, insurgit primus insultus diaboli, ex quo armatura militis Christi et specialiter fidei recorditer proicitur et oppressus cuilibet manui inimici substernitur. In istis ergo diebus malis daret operam ad pedem affectionis impetuosis desiderantibus infigendum. Et 20 quia stulticia nostra magis consistit in confidencia humane prudencie que est fallax regulariter contrarie nominanda, ideo dicit Apostolus: *Propterea nolite fieri imprudentes sed intelligentes que sit voluntas Dei,* nam qui desertis aliis innititur Domini voluntati sine errore 25 declinacionis habebit quod appetit, sed humana prudencia sepe inducit oppositum, ideo imprudencia dici debet. In lege autem Dei rectitudo voluntatis eius exprimitur, ideo fidelis continue meditabitur istam legem.

Sed quia in vescibilium intemperancia consistit maior pars insolencie mundanorum, ideo subiungit Apostolus: *Nolite, inquit, inebriari vino* etc. Luxuria quidem magis silvestricat et furibundum facit et vivere bestialiter viatorem. Ideo cum luxuria sit in ebrietate vini ut causa, singulariter annectitur quod *in vino est luxuria;* 35 cuius occasio est cavenda. Sed pocius debent spirituales *spiritu impleri,* ut in isto *loquentes* audacter sibi ipsis et aliis *in psalmis* (qui ad bene operandum movent), *in ympnis* (qui laudem Dei sonant), *in canticis spiri-*

1. Cod.: que deest. 20. impetuosis; in petrosis (?). 36. Cod.: ca-vendam. 37. Cod.: spiritus.

6. Eph. V, 16. 23. ib. 17. 32. ib. 18. 38 et seqq.
ib. 18, 19, 20.

tualibus (qui iocunditatem patrie celestis annunciant), *cantantes* alacriter in spem gaudii *et psallentes* specia-
liter in caritate Domini, et illa debent fieri *in cordibus fidelium Domino* mundo absconde, sed omnino recta
5 intuacione. Si autem cum istis canticis intrinsecus assint
continue opera caritatis, tunc erunt viantes *gracias agentes semper pro omnibus et in nomine domini nostri Jesu Christi Deo et patri*. Qui enim vivunt in caritate
continue et perseveranter *gracias agunt semper in 10 nomine humanitatis Christi ut medio, et hoc Deo trino ac patri hominis ut dilecto*.

always
rejoicing and
giving thanks.

Et ex istis sequitur conclusio quoad hec mutualis caritativa subieccio; ideo dicit Paulus: *Subiecti invicem in timore Christi*. Quis queso non timeret conversacionem 15 et subieccioneer exemplarem Christi, cum fuit minister summus apostolis lavans eorum pedes et quidquid in ministerium spirituale sonuerit, dum tam salubre exemplum respuerit? Nec potest aliquis viator de excellencia super fratrem suum se extollere, ne iustus 20 inferioribus sit subiectus, cum nullus viator scit si maior vel minor alio fuerit apud Deum; quod si de maiestate sua revelationem habuerit, tanto gratancius ad similitudinem Christi humilius subiectus erit. Christus enim dicitur lavasse pedes Scarioth et non obstante 25 quod fuit diabolus sibi multipliciter ministrasse. Hoc enim licet sibi ad salutem vel beatificacionem non profuit, tamen generi universalis et nobis cuilibet profuit ad exemplum, fuitque ad dampnacionem prelacie cesarie iam instantis, qui habent pro maximo inconveniente 30 quod prelatus mundo superior suo subdito quantumcunque bonus reputatus fuerit sit subiectus. Et illa obediencia carent religiosi privati, cum docentur ex suis Fol. tradicionibus frivolis suo superiori quoad hec licet 290^a diabolo | singulariter obedire; sed fraternalis subieccio 35 que fieret in nomine Domini tamquam Deo proscribitur, cum mundus cum regulis suis attenditur et lex Christi contempnitur.

We must be subject one to another, following Christ in humility.

Unde in concilio Terremotus dampnatum fuit ut *Deus obedivit diabolo*, non recolendo de *Justification of the saying that*

12. hec; cod.: .h.; mutualis; cod.: mutu^a. 20. Cod.: viator sit.
33. hec; cod.: .h. 34. Cod.: diabolus. 38. In marg.: 1.

13. Eph. V, 21. 39. Cf. Fascic. Ziz., pag. 278. Concl. VII:
Item quod Deus debet obedire diabolo. Cf. Fasc. ziz. pag. LXIV.

God obeyed the devil. fide scripture Josue X^o quod *Deus obedivit voci hominis*
 nec quod Christus obedivit Scarioth, non obstante quod simul fuit Deus et homo, et Scarioth tunc fuit diabolus.

Christ obeyed Iscariot,
 and submitted to be tempted of the dévil. Et si fingatur quod talis ministracio in sensibili signo non fuit obediencia propter maioritatem Christi ad 5 Scarioth, quomodo non destrueretur per illud cuiuscunque virtuosi operis exercitacio maioris ad minorem quoad Deum. Et cum ignoratur regulariter si prelatus vel subditus maior fuit quoad Deum, nullus debet subducta revelatione obedire temporali prelato, cum ignorat 10 si debet sic facere iuxta illam ficticiam.

Similiter, Christus fuit passus et temptatus a diabolo (ut patet Matthei IV°), quare ergo non sibi humanitus obedivit? Non enim sequitur: Si Christus negavit adorare latria ipsum diabolum, tunc negavit sibi in aliquo 15 obediire, quia iuxta hoc nulla foret obediencia nostris prepositis faciendum, cum latria sit illis negandum. In hoc ergo quod Christus permisit se sic differri a diabolo fecit sibi maiorem obedienciam vel humilitatem quam subiectus monachus facit suo abbati sive preposito. Christus enim non solum obedivit Deo sicut nec sibi solummodo ministravit, cum Apostolus: *Dico autem Jesum Christum ministrum fuisse circumcisionis.* Melius ergo fuisset hiis dampnatoribus decrevisse quiditatem sacramenti eukaristie cum sua fundacione, cum 25 de illis est tanta heresis tam in prelatis quam subditis seminata. Sed hereses infectivas ecclesie dicti satrape nutriunt et occultant, veritates autem catholicas despiciunt et contempnunt.

Some of the condemnations are catholic, but they are of conclusions which no catholic has maintained, and are meant only for a slanderous imputation.

Quantum ad dampnacionem atque catholicacionem 30 factas in illo concilio Terremotus, patet ex dictis quomodo aliique sunt catholice et aliique plene heretice; catholice sunt ille que sunt de heresibus quas mendaces ex se et patre suo finixerant quas nullus catholicus vult tenere. Talia enim fingunt de viris catholicis, ut suam 35 famam denigrent, ac si hereticarent quod Deus est diabolus vel quamcunque aliam heresim manifestam:

1. Cod.: voci h. 7. Cod.: exercicio. 8. Cod.: sed prelatus.
 12. In marg.: 2. 22. Apostolus; adde: dicit. 24. Cod.: dampnacionibus.
 34. Cod.: fixerant.

1. Josue X, 14. 22. Rom. XV, 8. 31—32. Que hic sequuntur in 'Defensione Wyclif post damnationem suam in concilio Londoniensi' invenies. Fasc. ziz. pag. 283.

parati consequenter per falsos apocryphos testes imponere fidelibus, ac si ipsi forent ipsarum perfidi inventores.

Primum ergo dampnatum ut heresis stat in isto quod *substancia panis materialis vel vini manet post consecrationem in sacramento altaris.* Assumptum patet ex hoc quod post multas consecraciones in sacramento remanet substancia panis materialis aut vini in multis aliis locis; nam nimis insanum foret asserere quod eo ipso quod consecratur aliquod sacramentum altaris 10 quod omnis substancia panis aut vini destruitur.

Proofs that the substance of bread remains.
1. It remains in other bread.

Sed secundo obiciunt sophiste propinquius, ponatur quod A sit sacramentum altaris sub forma panis et quod ipsum servans prioritatem (sicut fecerat prior panis) intinguatur in vino non consecrato, quod est 15 satis possibile et contingens, sicut casus triplicis decretalis de commixione albi vini sive ante consecrationem sive post in vocatis accidentibus, tunc arguitur illo modo: substancia vini remanet in porositatibus post consecrationem in sacramento Eukaristie quod supponitur esse sacramentum altaris. Cum igitur illud sit veritas, licet sit prelatis dubia, videtur nimis magna stulticia illam veritatem dampnare tamquam hereticam. Infinite sunt tales instancie sophistice quas fideles multiplicant docentes plane quod non est heresis veritates 25 illas asserere, cum sensus sit probabilis.

2. Unconsecrated bread or wine may be mixed with that which has been consecrated.

Tercio obiciunt theologi fideles realius illum panem quem Christus accepit in manibus, benedixit et fregit, fecit eciam postmodum corpus suum, sed ille panis fuit substancia panis materialis, et manet post consecrationem in sacramento altaris; et idem est argumentum de vino in calice; et pro antecedente notandum est quintuplex evangelium testans quod Jesus accepit primo panem in manibus, secundo benedixit et tertio fregit antequam protulit hec verba: *Hoc est corpus meum.* 35 Cum igitur ante plenam probacionem verborum illorum non fuit hoc sacramentum confectum, ut omnes loquentes catholice concedunt concorditer, sequitur quod substanciam panis materialis fecit Christus esse postmodum corpus suum. Et ad hoc multiplicata sunt alibi 40 argumenta: primo per hoc quod omnis essentia est

3. More seriously; Christ did not destroy the substance of the bread and wine.

1. Cod.: falsos apostolos. 3. In marg.: 1. 8. Cod.: insane.
11. In marg.: 2. 15. contingens. Cod.: conti^a; ib. Cod.: triplici.
46. In marg.: 3. 29. Cod.: et deest. 36. Cod.: ut omnes ut omnes.

Arguments:
a) All essence is substance.

4. Fasc. ziz. pag. 277.

substancia, secundo per hoc quod omnis res est (eciam accidens conservans condiciones materiales) ut sic res materialis, tercio per hoc quod operaciones illius sacramenti testantur super substancia rei materialis, cum reficiunt et inebriant corporaliter et sicut res consimiles varie transmutantur.

b) Every thing subject to conditions of matter is material.
 c) The consecrated elements are subject to conditions of matter.
 Christ did not say 'Here is my body' but 'This is my body'.
 He did not offer mere accidents to eat.
 Evidence from the doctors, the mass and the Corpus Christi hymn.

Totum ergo subterfugium stat in illo quod tam panis quam vinum secundum se totum in consecratione de-
 sinit et de illis solum | accidencia manent. Contra ^{Fol.} _{290^b} quod multiplicata sunt alibi plurima argumenta; ymmo 10 videtur fidem scripture impugnare illam ficticiam. Non enim dicit Christus: Hic est corpus meum, sed hoc est corpus meum, demonstrans indubie illum panem quem sumpsit in manibus, quia aliter foret nimis sophisticus impertinenter precipiens quod ederent ex hoc omnes, ¹⁵ quia certum est quod panem illum materialem et non nude accidencia postmodum manducabant.

Et ad idem sonant dicta sanctorum doctorum de millenario Christi, ut patet de Ambrosio, Jeronymo et Augustino cum eis similibus, qui dicunt concorditer ²⁰ cum evangelio quod panis est et fit corpus Christi. Et concordat usus et cantus ecclesie quos prelati predicti pro verecundia non audent dampnare, quia tunc oporteret nova officia ecclesiastica pro servicio huius sacramenti venerabilis ordinare, quia hoc temere presumpto ²⁵ et antiquo servicio destructo, diu foret antequam ecclesia participaret hoc venerabile sacramentum. Ideo (ut sepius allegavi) non solum in canone misse patet ista sententia quod panis et vinum nobis fiant corpus et sanguis domini Jésu Christi, cum illam oblacionem non ³⁰ licet fingere aliam quam illas materiales substancias; et idem patet de recenciori cantu ecclesie quo sic canitur:

*Verbum caro, panem verum
Verbo carnem efficit,
Sitque sanguis Christi merum,
Et si etc. —*

35

Talia autem verba multa et sensus tam antiquos quam modernos recenciores ecclesie esset sacrilegium

7. In marg.: Nota. 12. In marg.: 1. 18. In marg.: 2. 37. Et si, adde: *sensus deficit.*

28. In canone misse. Cf. Serm. LXI partis secundae, vol. II, pag. 454. 32. De recenciori cantu see ibid. pag. 459.

condemnare tamquam heretica, cum sint in antiquo dierum et cum sanctis tam communiter approbata.

In ista materia asserui propter raciones multas consimiles tamquam probabile quod hoc sacramentum spiritualiter et realiter est corpus Christi aut sanguis, et interrogatus ulterius concessi quod ipsum sacramentum est naturaliter substancia panis aut vini materialis. Nunc autem taceo hec duo nomina substancia et materialis, non quia credo illa nomina dissonare naturaliter a veritate rei predicte, sed quia non video ad quid cum istis nominibus oneraretur ecclesia; ideo remaneo in verbis brevioribus in fide scripture expressis, concedendo quod hoc sacramentum est panis quem frangimus, et sic dicit Apostolus, qui accepit sensum suum a Domino; semper autem exspecto declaracionem satraparum et specialiter fratrum in illa materia qualis panis vel cuiusmodi sit hoc sacramentum, vel si concedi debeat quod est panis; quod si omnes isti negaverint, ego tamen usque ad mortem concedam ut fidem ecclesie per Deum in suo Apostolo reseratam quod hoc sacramentum est panis et quod ille panis est vere et realiter corpus Christi, quia utrumque docet fides evangelii, considerans quod concilium illorum satraparum fuit incompletum et stolidum, quia formaliter ipsi agitati fuerant et indispositi ex tremore timido Terremotus.

Sed aliud quod deteriorarunt dicti satrape tamquam erroneum sed inconvenienter non determinarunt tamquam hereticum fuit illud *quod decime sunt elemosine et quod parochiani possunt propter peccata suorum curatorum eas detinere et ad libitum aliis conferre.*

Pro ista sentencia que indubie si sit error est heres, sophiste arguunt multis modis, probando quod sit infinita vel particularis sapiens pro multis suis partibus veritatem.

Certum quidem est quod non est dampnabile sed summe catholicum quod aliquis est Deus, et tamen non pro omnibus suis individuis est verum sed solum pro unico quod superat omne genus.

2. Cod.: et. et. 5. Cod.: aut sanguinis. 20. In marg.: Nota.
26. Cod.: dicte satrape.

28. Cf. Fasc. Ziz., pag. 280, 281. Concl. XVIII: Item, quod decime sunt pure elemosyne et quod parochiani possunt propter peccata suorum curatorum eas detinere et ad libitum aliis conferre.

The sacrament is spiritually and really Christ's body and blood.

Wyclif will not use the words 'substance' and 'material', which are a needless burden to the Church, but asserts that the sacrament is bread and the bread is Christ's body.

The council condemned as an error that althes are alms.

Sophistical arguments in behalf of this conclusion.

1. The rector
may distribute
them in charity
and then they
are alms.

2. All we have
is alms from
God.

Serious
argument:
What the
apostles
received was
alms;
the gift has
become
continuous, but
that does not
change its
nature.

Arguunt autem sophiste sic, primo: Iste decime Petri laici secundum se totas donantur a rectore Paulo laico indigenti et hoc secundum sinceram intuicionem. Quomodo ergo non pure elemosine, ymmo priores quam alia elemosina data fratri? 5

Totum antecedens suppono tamquam possibile et ambiguum istis satrapis, si sit verum.

Secundo instant logici per hoc quod ille decime et omnia bona fortune sunt pure elemosine quoad Deum, cum omnis homo vel rex est mendicus Dei (ut sepe 10 asserit Augustinus), et per consequens, si fructuose aliquod tale bonum a Deo accipit, ipsum est pura elemosina quoad Deum, ergo hoc est pura elemosina.

Tercio instant logici quod omnes decime sunt secundum se et quamlibet eius partem elemosine, nec est 15 alia ratione quam elemosina si sint secundum se totas elemosine, tamen sequatur si sunt alio modo vel aliter quam elemosine, nec tunc sunt aliter quam ille ipse.

Sed accedendo ultra limites sophiste querendum est, antequam ecclesia dotata fuerat, utrum alimenta et 20 tegumenta donata apostolis fuerunt pure elemosine vel ex obligacione humani debiti donabilia alia ratione, et cum non sit fingenda racio quin erant pure elemosine sicut Christus pro se et suis apostolis acceperat, videtur quod, sicut ante introductam consuetudinem erant pure 25 elemosine, sic et post, cum consuetudo eiusdem rei secundum rationem omnino consimilem non variat speciem rationis. Sic enim possent fratres | vendicare ex 290° Fol. consuetudine ultra puritatem elemosine debitum quoad Deum, et fundare humanum titulum pure ex continuacione 30 talis elemosine est omnino contrarium rationi elemosine; ergo perpetue observat rationem puritatis elemosine quam in principio habuit, cum condicionata obligacio non destruit puritatem; unde non video rationem quare machinari debet ista veritas, nisi ut Antichristus contra 35 Christi sentenciam diabolice dominetur. Vendicat enim ex titulo vacuitatis pro decimis taliter placitari, sicut frater vendicare possit ex diurna et corrupta continuacione secundum talem quantitatem vel circumstan- cias mendicare. 40

Sed caute debet ecclesia obstare principiis Antichristi. Non enim color si prelatus vel curatus perficit corpo-

rale ministerium quod debet propter ex civili titulo
divicias vendicare, tum quia ex parte decimantis quam
ex parte curati debet tale ministerium gratis dari et
non ex commutacione civili, cum non exigitur, sed

A prelate or
curate has no
civil right to
payment for
his ministry.

5 pocius repugnant equivalencia talium mutatorum, tum
eciam quia nemo gratis dat aliquam elemosinam nisi Alms should be
expectet ex iure poli debite recompensam, et in pere- given for the
gratione, in oracione, in cantu, in predicacione cum sake of a
ieiunio et vigiliis cum eis consimilibus consistit mini- reward in
sterium corporale, et fruicionem spiritualem illorum non heaven, while
licet civiliter vendere vel mutare, ymmo (ut dictum est the priest's
superius de literis fratrum) hoc temptans vel asserens spiritual services may
blasphemat. Et hec racio quare non requiro ut civiliter not lawfully be
debitas oblaciones aut decimas sed ut pure elemosinas sold.
15 gratis datas.

Fol.
347^a

SERMO LV.

Confortamini in Domino et in potencia virtutis eius.
Ad Eph. VI°, 10.

Ista epistola docet fideles viantes quomodo debent In our war.
20 pugnare spiritualiter contra diabolum; sed quia ista against the
pugna non potest perfici sine Dei adiutorio speciali, devil we are to
ideo hortatur in illo adiutorio confortari. Est enim iste trust in God's
dominus potentissimus, paratissimus atque largissimus might.
de quibus inopes suffragandi debent rationabiliter con-
25 fortari. Ideo nedum hortatur Apostolus *confortari in*
Domino sed in potencia virtutis eius; habet enim poten- To put on the
tiam et virtutem solo verbo superandi diabolum, verbo armour of God
suo creavit ipsum et singulas alias creaturas, oportet tamen videre quomodo caute ambuletis propter astuciam is to put on
30 temporis. Ideo dicit Apostolus: *Induite vos armaturam Christ.*
Dei. Cum autem armatura Dei sit virtus et iuxta dicta
nemo potest virtutem induere nisi induerit dominum
nostrum Jesum Christum, patet quomodo oportet fun-

7. Cod.: recompense. 13. Cod.: ut civile debite. 27, 28. rectius:
cum verbo suo.

15. Explicit prima pars epistolarum et tercia in ordine.
S(ermones) isti: *Confortamini in Domino* etc. Ad Eph. VI°.
Confidimus in domino Jesu. Ad Phil. X^o. *Imitatores mei estote*.
Ad Philipp. III°. *Non cessamus* etc. Ad Coloss. I^o. *Ecce dies*
veniunt. Jerem. XXIII° (dictos sermones post . . . ad tale
signum ☩ (fol. 347^a). 16. Dominica vicesima post
Trinitatem. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 365—368.
30. Eph. VI, II.

damentaliter illam virtutem induere; et cum illa virtus sit armatura invasiva acutissima et armatura defensiva tutissima, patet quod sibi est tota victoria ascribenda. Cum autem virtutes morales que sunt qualitates de prima specie sint modi quibus armatura qui est Christus ⁵ homini alligatur, patet quod oportet ipsas attendere. Ideo propter duplarem rationem et duplarem inducionem mandat Apostolus quod homines secundum duplarem naturam induant hanc duplarem armaturam.

We must put
on Christ both
bodily and
spiritually.

Debet enim homo tam corpore quam anima et Christum ¹⁰ et eius modum induere. Finis autem gratia cuius debemus sic virtutes induere foret victoria superandi diabolum. Nec est hoc modicum, quia ipse est in spiritualiter pugnando contra virtutes creatura potissima et eius victoriam consequitur merces largissima. Habet ¹⁵ autem consuetudinem primo hostem per quem invaditur spiritualiter prosterendi; ideo statim secundum rectitudinem affectus spiritualium et temporalium qui sunt pes dexter et sinister primo omnium est attendendus, et huius pedis infirmitas est sananda. Ideo dicit Apo-²⁰ stolus: *ut possitis stare adversus insidias diaboli.*

The armour is
needed for its
beauty and its
service.

Est autem hec armatura virtutum necessaria propter honestatem splendencie virtutum in spectaculo et propter necessitatem iuvandi in prelio, et hoc specialiter cum diabolus sit potens, malivulus, callidus et astutus. Ideo ²⁵ dicit Apostolus *quod non solum est nobis collectuacio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequicie, in celestibus.* Quamvis autem debemus pugnare spiritualiter contra carnem et mundum, ³⁰ tamen illa pugna est levis in comparacione ad insultum diaboli; utrobique tamen capit diabolus membra et

The devil fights
men with their
own weapons.

partes hominum ad ipsos cum armis propriis superandum; hec est enim Victoria superborum. Sed Job XLI°, ²⁴ dicitur *non est potestas super terram que ei comparetur.* ³⁵ Ipse enim est rex super omnes filios superbie. Ille ergo pugnat adversus carnem qui carnale desiderium in esculentis mitigat temperanter, et ille pugnat adversus sanguinem qui appetitus venereo mitigat, spiritus et sanguinem refrenando; quorum utrumque est facile in ⁴⁰

9. Cod.: induantur.
27. 28. Cod.: carnem —
Eph. VI, 12.

16. Cod.: invadit.

21. Cod.: versus.
Eph. XI°.

comparacione ad cautelas diaboli tam cum carne et sanguine quam eciam cum omnibus mundi delectacionibus hominem invadentis. Pugna enim nostra est contra ipsos diabolos; et cum de quolibet novem ordinum aliqui ceciderunt, signanter dicitur *quod nostra collectuacio est adversus principes et potestates*. Sed non habent nobiscum illud officium quod beatis spiritibus limitatur. Sunt tamen aliqui inferiores et aliqui superiores, sed omnes secundum sua desideria sunt super demoniacos principantes. Non enim credo esse unum diabolum quin uno tempore vel alio ex invasione particulari vel principali secundum aliquem hominem principetur. Potestates autem intelligitur superiores diaboli genti vel provincie principantes vel dominantes. Sed secundo describit Apostolus ex eorum superancia maius dominium, cum nacta Victoria ad suum libitum regant mundum. Non autem bene regunt creaturam sensibilem vel insensibilem sed inclinant superatas ad tenebras peccatorum; et illas tenebras specificans Apostolus vocat mundum modo quo

20 ^aJoh. II°, 16 dicitur *omne quod est in mundo* etc.

Fol. 347^b Intelligendo autem mundum abstracte pro mundanis a diabolo superatis, patet quod omne quod est in mundo ut sic est aliquod istorum trium | peccatorum, cum per universitatem huius triplicitatis correspondenter ad hostes 25 hominis compleat diabolus suum mundum. Iste autem est mundus tenebrarum quem diabolus ita regit. Sed tertio tangitur condicio diaboli hominem omnimode superantis, cum dicitur quod *luctamur contra spiritualia nequicie in celestibus, non solum luctamur contra inferiores diabolos qui dicuntur principes et potestates* hominem invadentes nec solum contra medios diabolos hominem ut captivum ducentes et regentes per latitudinem sue vie, sed tertio luctamur contra summos diabolos qui sunt spiritualia bona Dei quoad suam 30 naturam, sed conscientes nequicie primi apostate in celestibus. Constat quidem quod primum peccatum Luciferi commissum est in celo (ut patet Ys. XIV°, 12) cum peccato superiores angeli consenserunt, et illos quoad bonum nature vocat Apostolus spiritualia, sed 35 40 quoad consensum apostate vocat eos *spiritualia nequicie, et quia totum hoc perpetratum est in celo, ideo vocat eos spiritualia nequicie in celestibus.*

We are said to wrestle against principalities and powers, because among the fallen angels are some from each of the nine orders.

'This world' means the wicked who have yielded to the devil.

The wicked spirits in high places are the chiefs of the fallen angels.

The apostle's
division of
demons:
1. Principalities
which fight
against
kingdoms or
persons.
2. Victorious
devils 'the
rulers of this
world'.
3. 'Wicked
spirits', who
consume
wickedness in
the foreknown.

Sed oportet quod notetur logica Apostoli ad habendum subtilitatem et ordinem verborum suorum. Dividit enim totum exercitum demonum in tres partes. Prima est ad certamen spirituale inchoancium, et illi vocantur *principes et potestates* qui decertant cum regnis, cum 5 communitatibus aut personis. Secunda est demonum superancium et hos vocat Apostolus *huius mundi rectores* secundum has tenebras peccatorum. Tercia vero pars est demonum nequiciam consumancium in prescritis et hos vocat Apostolus *spiritualia* etc. Et quilibet istorum trium 10 ordinum primo instar angelorum stancium dividitur in tres partes; et nota quod Apostolus loquens de duabus partibus dicit quod est fidelibus collectuacio adversus illas, quia nondum cum illis est consumata victoria, sed est spes discretantibus sive inchoent sive subster-15 nentur de victoria per virtutem et graciam domini nostri Jesu Christi. Unde Christus Matthei IV°, 10 et XVI°, 23 vocat ipsum *diabolum* et Petrum *sathanam*, hoc est, veritati primarie adversantem. Oportet enim in adversacione quod sit renitencia quedam utriusque partis, 20 sed loquendo de tercia parte huius exercitus dicit quod est collectuacio contra *spiritualia* etc., quia ad tantum superat eorum nequicie et super hominem exaltatur quod solum innitendum est Dei sentencie et sic finaliter superatis. Et ita est Dei iudicium expectandum. Ideo 25 dicit tacendo renitenciam contra ista spiritualia, sed non adversus illa est hominibus reluctandum.

The exact force
of the words
used as to these
wicked spirits.

Vocantur autem (ut dictum est superius) in neutro genere *spiritualia* ad denotandum naturas et artem primi opificis que sunt bona, et subiungitur intransitive *ne-30 quicie*, ad denotandum quod in illis est nequicia consumata, et annexetur tertio *in celestibus* vel propter consensum eorum ad peccatum primi apostate vel quia summe excellunt in gradu sue nequicie superatos. Ista autem pars tercia dicitur pugnare cum homine, non 35 in quaunque causa sed ad victoriam finaliter commandam; et sic tollunt generaliter a communitatibus plene perversis virtutem generaliter et specialiter fidem et caritatem cum aliis noticiis veritatis. Nam sicut secundum philosophos architector est ille qui induit 40 formam artificis ultimate, sic archidiabolus est ille qui induit deformitatem ultimam in homine desperante. Et

3. In marg.: 1. 6. In marg.: 2; ib. Cod.: communibus. 8. In
marg.: 3.

sic idem diabolus in numero potest nunc esse Sathan et nunc Belial vel diversarum condicionum, ut diversis nominibus nominatur. Dicitur enim diabolus a *dia* quod est duo et *bolus* morsellus, quia mordet et devorat tam corpus quam animam in prescito. Vocabatur autem Sathan quod interpretatur adversans, eo quod taliter prime iusticie adversatur. Dicitur ergo Belial quod interpretatur apostata et quarto dicitur Leviathan, quia ad partem sinistram Domini in finali iudicio ducit suos; et sic de multis aliis nominibus secundum proprietates diaboli sibi datis. Propter ista movet Apostolus accipere armaturam non ferri vel metalli alterius nos gravantem sed armaturam spiritualem alleviantem suos armatos, cum ducunt finaliter perseverantes in illis ad celestia tamquam premium.

Fol. 347° Unde quod mundus accipit armaturam opacam | di-
missa hac armatura est signum evidens quod multi spissim descendunt ad inferos et pauci raro ascendunt ad celos, cum armature contrarie sunt sic capte; nam armatura Dei cum sit levis, subtrahens ab inferioribus dicit hominem ad Deum et beatitudinem consequendam, armatura autem opaca cum sit gravis, dicit hominem ad centrum et per consequens ad diabolum et penam perpetuam consequendum. Ideo dicit Apostolus: *Prop-25*
terea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo et in omnibus perfecte stare. Loquitur Apostolus de armatura celesti, cum describit posterius; vocat autem diem malum diem conflictus cum ipso diabolo vel diem novissimum, in quo iudicantur ad penam gravissimam per diabolum finaliter superati. Prima dies mala licet sit Deo certa, est tamen nobis incognita ut secunda, ideo propter Dei certitudinem ille dies nominatur ab apostolo masculine. Ille autem tertio dicuntur *stare perfecte* qui usque ad finem renunciant diabolo et omnibus pompis eius, sic tamen quod continue sint Deo flexiles et sic simul humiliati sub potenti manu Dei et recte elevati contra versicias Antichristi.

Nominat autem Apostolus sex armaturas quarum quinque sunt defensive et ultima invasiva, sed omnes

Derivation of such names.

The world refuses the spiritual armour, which is light and lifts to God; and takes the dark armour, which is heavy and draws to hell.

3. In marg.: Diabolus. 5. In marg.: Sathan. 6. Rectius: totaliter.
7. In marg.: Belial. 8. In marg.: Leviathan. 15. Cod.: tamquam prime.

4. Cf. Wyclif, De Diabolo et Membris eius, Pol. Works, pag. 362. 24. Eph. VI, 14.

Six pieces of armour mentioned by the apostle. illas oportet intelligi mistice et spiritualiter secundum quod spiritualiter interior homo induitur secundum dispares potencias has virtutes.

1. The girdle of chastity to refrain the flesh. Prima ergo armatura quam Paulus commemorat est zona sanctimonie qua corpus primo omnium est cingendum; ideo dicit Apostolus: *State ergo succincti lumbos vestros in veritate.* Stat autem qui conservans caritatem insultibus diaboli non succumbit, lumbos mentis cingit castitatis zona qui secundum virtutem temperancie stringit debite lumbos mentis, ubi patet quod Apostolus loquitur de spirituali armatura non corporis, cum aliter istam zonam ante armaturam cingentem premitteret. Primo tamen debet interior homo hostem suum domesticum refrenare, quia per illum communiter diabolus invadit forcius; ideo Luce XII°, 35 dicit Christus: *Sint lumbi vestri* etc. Nec refertur vel contrariatur ista sententia verbis Apostoli, cum succinctio corporalis non valet nisi primo originetur in mente et nisi precingat indebitos luxus corporis; ideo in lumbis corporis sunt tam renes quam corporis crassitudo (ut notat Gregorius), et ideo dicit Petrus I^a Petri I^o, 13 *propter quod succincti lumbos mentis vestre, sobrii perfecte sperate in eam que offertur vobis gratiam.*

They who serve the flesh do not stand in the truth.

Illi autem qui infideliter serviunt carni vel femine sunt a veritate falsissime elongati, cum sint ydolatre, colentes carnem cui subiecti sunt tamquam domino; ideo dicit Apostolus quod *venter gulorum est situs Deus*, et hinc precipit quod fideles stent succincti lumbos in veritate et non infideliter succumbant hosti tam fragili. Unde quia hoc peccatum carnis est sepe absconditum, lubricans vel humectans exteriorem hominem cooperante diabolo, dicit Job XL°, 16: *Sub umbra dormit* etc. Illi quidem gulosi in quibus abundat lubricitas carnis iacent in luxuria absconditi sicut porci, sed oportet quod in illis sit humiditas, sicut communiter est in radice calami.

Et sic est prima armatura cingulum castitatis, cingens tam interiorem hominem quam exteriorem, ne profluat in libidinem sed non ficte sicut fatue virgines habentes

4. In marg.: 1. 7. Cod.: stat autem quod. 19. Cod.: luxos.
22. Cod.: sobrie.

6. Eph. VI, 14. 20. S. Gregorii In Evang. Lib. II.
Hom. XXII. Opp. tom. I, pag. 1535. 27. Phil. III, 19.

vasa sine oleo (de quibus dicitur Matthei XXV°, 3). Lampades nostre mentis sunt potencie a carnis petulancia reservate. Sed si desit devocio et finis, recta intencio termini, non obstante observancia boni de genere 5 lampades sunt extincte. Et sic monet Apostolus ad stabilitatem operis, ad puritatem affectionis et ad rectitudinem intencionis que sunt necessaria, cum sumus in lubrico, in luto et in humo.

Secunda armatura est *lorica iusticie* que conservat 2. The breast-
10 maiorem partem interioris hominis, ideo dicit Apostolus: plate of
State, induite loriam iusticie. Sicut enim lorica ferrea righteousness.
undique cathenatur circulis, sic iusticia in suo genere
undique cathenatur secundum lineam longitudinalem et
latitudinalem, secundum rationem circuli infiniti (ut
15 dictum est de prima virtute cardinali). Et patet quod
Fol. non | sufficit rectum facere nisi intencio circuli circum-
347^a cingat.

Tertia vero armatura est pedum, id est, affectionum 3. The sandals
interioris hominis calciacio. Ideo dicit Apostolus: *State* which guard
20 *calciati pedes in preparacione evangelii pacis.* Ad hoc the feet, i. e. the
autem obligantur evangelizantes et singuli christiani;
evangelizantes qui non principaliter propter affectionem
temporalium vel iurisdiccionis aut fame statum pro-
nunciant evangelium. Tales enim qui ea intencione pre-
25 dicant nec excuiunt pulvrem pedum nec verbum
evangelicum volante vento superbie in auditorio manet
fixum. Populus autem evangelizandus debet preparare
affectiones suas ad audiendum evangelium pacis, cum
eo fine debet predicacionem audire, ut pax habeatur
30 cum Deo et homine; et tunc sunt affectiones interioris
hominis calciate, quia desiderando mundo patencia
fierent nude.

Sed quia fides est necessaria cuiilibet viatori, ideo 4. The shield
quarto subnectit Apostolus: *In omnibus sumentes scutum*
35 *fidei in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extin-*
guere. Scutum autem hoc fidei habet pro basi articulos
Trinitatis et alios fidei articulos ordinate depictos; qui
si nervis caritatis sint fortiter colligati, possunt extin-
guere omnes temptationes hostis triplicis que sunt quasi
40 tela ignea intentive impellencia per artem diaboli agi-

1. Cod.: XXIX°. 9. In marg.: 2. 18. In marg.: 3. 35. Cod.:
omnium.

11. Eph. VI, 14. 19. ib. 15. 34. ib. 16.

This is needed tata. Debet autem hoc scutum portari in sinistra parte only in this life. temporis nostri, scilicet temporis viacionis, quando sinistra dura viando patimur et non expectare tempus in quo spiritualiter morimur vel perpetuo premiamur. Tunc enim evacuatur fides tamquam inutilis. Ideo Canticorum II°, 6 dicitur: *Leva eius sub capite meo* etc. In statu vero nostre peregrinacionis in quo continue subiacemus periculis, necessarium est scutum fidei caritatis vinculis omnibus actibus nostris atque potentias fortiter colligatum. Aliter enim foret fides informis tamquam scutum nimis tenue vel in defectu articulorum credendorum infideliter perforatum vel informiter collocatum. Nam omnibus istis tribus modis in defectu scuti fidei viator per tela diaboli spiritualiter est occisus. Istud autem scutum triangulare stabile et integrum in soliditate est armatura pro defensione tutissima, cum undique tegit interiorem hominem pro statu vie, sic quod non est possibile evacuatis istis tribus defectibus ipsum ledi ab hostibus spiritualibus vel offendit. Malignus autem non tangit talem repens in hominem per rimas vacuas; ideo I^a Joh. V, 18 dicitur: *Malignus non tangit eum.* Nec est hoc scutum nimis tenue, si fuerit ut granum synapis acerba fortitudine tribulancium inspissatum. Ideo dicit Christus Matthei XVII°, 19: *Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic: Transi hinc, et transibit et nichil impossibile erit vobis.* Sed tertio multum prodest quod hoc scutum pro suo tempore caritati conformiter sit acceptum, quia Jacobi II°, 19 dicitur: *Demones credunt et contremiscunt, nam fides eorum non perfecte fundatur in Trinitate nec colligatur indissolubilibus vinculis caritatis;* ideo non mirum si dicat Apostolus quod in omnibus bellis spiritualibus sumat viator tale scutum fidei, cum sit maxime necessarium viatori.

Faith must be informed with charity.
5. The helmet of salvation;
i. e. the hope of bliss.

Quinta autem armatura qua caput tegitur est galea; ideo dicit Apostolus: *Galeam salutis assumite.* Tunc autem assumit racio galeam salutis, quando in spem beatitudinis procedentis a capite qui est Christus debite se involvit. Sicut enim racio est supremum in homine, sic spes beatitudinis exaltat pugnantem, si a capite ecclesie sit descendens.

40

21. Cod.: Joh. IV°. 34. In marg.: 5.

10. Cf. Sermones I, 89. 35. Eph. VI, 17.

Sed quia nimis miserum foret et superacionis indicium viatorem cum hoste spirituali contendere et uti solummodo istis quinque armis defensivis, nisi quandoque prudenter invaserit hostem suum, ideo sexto et ultimo 5 annectit Apostolus armaturam invasivam cum dicitur: *State assumentes gladium spiritus quod est verbum Dei.* Nam Deus format linguam in ore hominis ad loquendum in caritate operis, ut patet ex anathomia multiplici mystice intellecta. Unde Matthei X^o, 9 promittit Dominus: Fol. 348^a *Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini*, quia Luce XXI°, 15 dicit Veritas: *Ego enim dabo vobis os et sapientiam* etc. Nec solum est iste gladius taliter invasivus, sed eciam incisivus, quia spiritum a carne dividit, cum dicitur 15 ad Hebreos IV°, 12: *Vivus est enim sermo Dei et efficax et penetrabilior omni gladio ancipiti et pertingens usque ad divisionem anime et spiritus;* unde anathomatici notant quod lingua ad modum gladii est formata. Nec solum est sermo iste prostrativus aut incisivus sed 20 eciam occisivus, quia Isaie XI°, 4 dicitur: *Spiritu labiorum suorum interficiet impium.*

Nec dubium quin non proprie et primo loquuntur homines verba Christi sed prius et verius Deus ipse, cum Matthei X^o, 20 dicit Christus: *Non enim vos estis Christ, it is God who speaks in us.*

25 *qui loquimini sed spiritus patris mei, qui loquitur in vobis.* Unde quidam asserunt quod peccatum lingue in prelatis principaliter dicit duo, primo superacionem plenam a diabolo, cum arma invasiva in predicando evaginare non audeant, secundo quod sunt de exercitu 30 diaboli qui loquuntur fabulas, mendacia, detracções et verba similia venenosa. Unde comparantur verba loquencium sagittis gladiis atque telis.

Circa hanc epistolam dubitatur utrum prelati qui debent esse in prima acie spiritualis exercitus debeant 35 armari simili modo quo hic dicit Apostolus. Nec dubium quin sic, quia si existens in prima acie belli sit ineptus ad pugnam, raro vel nunquam victoria consequetur, cum ipse prostratus gignit in exercitu posteriori recordiam, ipse vulneratus vel occisus impediet inficiens ne resi- 40 duum exercitus posset hostes invadere et omnino pro-

11. Cod.: Luce XX°. 15. Cod.: vivax. 33. In marg.: Dubium.

6. Eph. VI, 17.

6. The weapon
of attack: the
sword of the
Spirit.

ditorie consciendo hostibus parabit illis media quomo⁵do facilius et plus subdole exercitum poterunt superare. Et hec racio quare christianus exercitus est tantum hodie superatus. Et quamvis non debemus de dampnacione proximi temere iudicare, tamen ex verbo, opere et taciturnitate prelatorum et vocate ecclesie supponendum videtur atque probabile quod sint diaboli incarnati. Unde quidam asserit quod sunt secundum formam qua hic dicit Apostolus tripartiti, sic quod papa et cardinales sunt *spiritualia nequicie in celestibus*, epi-¹⁰ scopi et curati sunt *mundi huius rectores* et inferiores clerici sunt *principes et potestates*.

Our prelates imitate the devil's pride rather than Christ's humility.

Cum enim sunt duo extrema ex quibus debeant iudicari viatores, videndum foret si prelati nostri vivunt Christo similius quam ipsi diabolo. Christus enim fuit summe humilis, sed diabolus summe superbis. Cui ergo istorum extremorum prelati moderne ecclesie pocius simulantur? Evidens videtur ex gestu, verbo et opere, quod plus simulantur regi superbie.

They are not careless of riches as was Christ, nor simple in living.

Christus secundo fuit summe incipidus temporalium atque pauper: isti autem videntur econtra esse cupido²⁰ zelo bonorum spiritualium pretermissio. Cuius ergo exercitus sunt duces aut milites iudicandi?

We must be careful not to consent their evil ways.

Christus tertio fuit in vescibilibus ac usu temporalium summe parcus: isti autem videntur esse in usu talium maxime prodigales. Cuius ergo domini sunt famulive servi? Videtur indubie quod sunt filii patris diaboli et de eius familia.

Sed quia ignoramus conversionem eorum vel exitum, non videtur de sua dampnacione temere iudicandum.³⁰ Sed istud videntur sanum atque catholicum quod christianus non communicet cum eis in sacramentis aut sacramentalibus sed pocius caveat de eorum perfidia, ne sequendo eos aut capiendo exemplum ab eis deserat legein Christi et omnino in eis consenciat aliquo sex generum consensus, sed totam pugnam suam spiritualem contra diabulos convertat in ipsis. Si enim Scarioth propter occisionem duplicitis nature proprie et alios quos pervertit sit diabolus, quanto magis prelati predicti cum plus participant rationis diaboli?⁴⁰

^{15.} In marg.: 1. ^{20.} In marg.: 2. ^{24.} In marg.: 3. ^{26.} Cod.: Cuius ergo dominus.

^{10.} Eph. VI, 12.

SERMO LVI.

Confidimus in domino Jesu etc. Ad Phil. I^o, 6.

In ista epistola ostendit et exemplificat Apostolus caritatem, quomodo prelati in signis se habere debeant ad suos subditos et econtra. Dicit ergo primo quod ipse et socii sui *confidunt in domino Jesu qui cepit in eis opus bonum et perficiet usque in diem Jesu Christi*.

Fol. Opus autem hoc bonum est conversio istarum gencium
348^b que excedit omnia edifica | vel questus seculi, id est,

The 'good work' is the conversion of the nations.

10 Deo singulariter architectonice tribuendum. Deus autem singulariter incipit, continuat et terminat istud opus, et cum non posset stulte quicquam incipere, sed oportet quod incepsum suum complecier virtuose continuet et laudabiliter consumet, patet quod humilis, meritoria et 15 laudabilis confidencia in Domino est opus taliter inceptum Deum complecier consumare. Et hec ratio quare noscentes se fundari in sancto proposito de rectificacione ecclesie confidunt quod Deus (cum sibi placuerit) in die iudicii vel ante laudabiliter consumabit.

Since the work is God's, it must be completed.

20 Scimus quidem quod exercitus diaboli non finaliter prevalebit. Unde dies iudicii finalis dicitur singulariter dies domini Jesu Christi, quia in illo die ipse habebit finalem tractatum cum hostibus et consumatis eorum maliciis pacem suam perpetuo confirmabit. Sic enim 25 dicuntur Dies Marchie vel Dies Marchiatus concordis eorum hominum qui erunt in illis tractatibus capitales.

The last judgment is called the day of Jesus Christ, as treaties are called after those who have the chief hand in them.

Ideo dies ante finale iudicium vocantur dies hominum, sed illa vocatur singulariter dies domini Jesu Christi, unde dies seculi vocat Apostolus dies hominum (ut 30 patet I^a ad Cor. IV°, 3). Sed diem Domini vocat diem finalis iudicii (ut patet hic et sepe alibi), quia in illa die sua sententia prevalebit, que licet semper prevaleat, tamen illa sententia est nunc mundo abscondita.

Applicat autem Apostolus significacionem sue caritatis 35 suis conversis dans exemplum prelatis sic faciendi: *Sicut, inquit, est mihi iustum hoc sentire pro omnibus*

2. Vulgate: *Confidens hoc ipsum, quia qui cepit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu.* 6. Cod.: ipsi. 22. In marg.: Dies Domini. 29. In marg.: Dies seculi. 30. Cod.: II. Cor. IV°.

1. Dominica vicesima secunda post Trinitatem. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 368—370. 25. Dies Marchie, see Walsingham II, 41, 108. 36. Phil. I, 7.

vobis, eo quod habeam vos in corde et in vinculis meis et in defensione et in confirmatione evangelii socios gaudii mei omnes vos esse. Quod autem ista sentencia quam Paulus dicit suis filiis sit debita atque iusta, ex hoc evidet quod pater cui revelatum est ipsum esse in caritate predestinacionis debet communicare et specia-⁵liter cum suis filiis beneficium devocationis et cuiuscunq; actus meritorii quem datori primo placuerit ipsis dare. Nam ad istum finem debet caritativus instancius provideri ut Deus fructum meriti secundum quod sibi placuerit ¹⁰ filiis suis distribuat. Et ista sentencia foret notanda fratibus qui blasphemant quod concedendo participium sui meriti secundum quod sibi placuerit filiis suis distribuant et tamen nesciunt utrum ipsi vel persone quibus concedunt sint meriti talis habiles quoad Deum. ¹⁵ Sed Antichristus extollitur *super omne quod dicitur Deus*

The Apostle
desired to gain
grace which
God might
distribute to
His spiritual
children.

He does not
say that they
will share his
merit, but that

God will
complete the
work in them.

secundum Apostolum. Et nota quod Apostolus secundum istam formam moderat verba sua, quod non concedit vel diffinit ipsos fore participes sui meriti, sed sentire pro omnibus illis humiliiter quod per gratiam Christi ²⁰ opus suum incepturn finaliter consumabit. Unde videtur multis quod sentire in proposito accipitur pro reputare sive supponere, licet alii dicant probabiliter quod sermones suos singulariter dirigit ad illos quorum sibi finalis perseverancia revelatur. ²⁵

Nec Apostolus diffinit participium suorum meritorum (ut fratres faciunt) sed promittit gratis quod eos habeat in corde, diligendo ipsos caritative et proficiendo eis quantum Deo placuerit. Et eodem modo in vita triplici consequente; cum enim scivit quod promeruit vinculatus ³⁰ et in defensione legis Dei multiplicitate tribulatus et in evangelizacione suis filiis confirmata, optat quod illi in omnibus participant suo merito, non ut retribucionem accipiat premii temporalis, sed quia reputat ipsos esse socios et omnes simul esse futuros participes gaudii sempiterni. Debet enim fidelis in tribulacione sua ac sociorum in Domino habere magnum gaudium de quanto sperat ipsos participare per tale meritum premium sempiternum.

Et ne credatur Apostolum in hiis verbis fingere vel adulari iurat pro sinceritate sue sentencie: *Testis, inquit, est mihi Deus quomodo cupiam vos omnes in visceribus*

12. Cod.: quod deest. 14. Cod.: distribuat.

16. I. Thess. II, 4. 40. Phil. I, 8.

Jesu Christi. Fuit enim Apostolus plenus gracia et perfectus in caritate. Ideo concupivit vel desideravit (si Deo placuerit) *quod omnes illi, ymmo omnes homines forent spiritualiter in visceribus Jesu Christi.* Sicut enim 5 viscera misericordie deitatis vocantur potentia miserendi vel (ut placet aliis) potentia ecclesie spouse Christi, sic quod viscera illius ecclesie non sint plena putredine Fol. 348^c sed capacia ac gignitiva seminis verbi Dei | et sic 10 caritativus cupit fideles esse in visceribus Jesu Christi, de 15 quanto cupit ipsos esse spiritualiter genitos in membra ecclesie secundum actum misericordie a capite ecclesie in eius viscera procedentem, vel (ut placet aliis) ille ordinate cupit proximum in visceribus Jesu Christi qui cupit ipsum stare in ordinacione ecclesie quam dispositus dominus Jesus Christus; et ita sicut omnia interiora 20 membra hominis concava atque latencia vocantur viscera, sic omnes ordinaciones Christi latentes in suo corpore (quod est ecclesia) vocantur viscera Jesu Christi. Et sicut viscerum aliqua sunt intestina, aliqua matrix, et ita de aliis, sic aliqua sunt ordinaciones de prescritis et alie de predestinatis.

Omnis autem se conformans voluntati divine debet cupere de quolibet intra ecclesiam ipsum stare in ordinatione domini Jesu Christi, verum tamen optare debet

The bowels of Jesus Christ are His ordinances contained in the Church.

25 et orare ut stet constanter tamquam membrum ecclesie predestinatum ad gloriam; ideo dicit textus: *Et hoc oro ut caritas vestra magis ac magis habundet in sciencia et in omni sensu, ut probetis ut sitis sinceri sine offensa in die Christi.* Non autem orat ut nostri ecclesiastici 30 quod tribuatur eis lucrum putridum temporale sed ut ad honorem Dei et utilitatem ecclesie maior virtus theologica que est caritas in suis affectibus augeatur.

Nec sunt audiendi infideles deliri qui falsificare nituntur ista verba Apostoli, primo per hoc quod nulla est caritas 35 una multorum et secundo per hoc quod nulla caritas potest augeri vel minui, cum propter innovacionem in partibus continue foret nova.

The Apostle prays for the increase of their charity.

Objections:
 1. There cannot be one charity in many persons.
 2. Charity cannot be changed, or it becomes new.

5. Cod.: potentiam. 10. Cod.: cupid deest. 19. matrix; ita cod. 20. Cod.: sicut. 28. Cod.: et sitis; ib. in marg. sup. fol. 348^b et 348^c: *Sitis sinceri et sine offensa* ad Phil. 1°; hic nos movet Apostolus ad tria, primo ad vite mundiciam, ne diligamus sed fugiamus libidinem, secundo ad mutuam amiciciam, ne offendamus sed diligamus invicem, tertio ad faciendum iusticiam, ne circumveniamus nec opprimamus aliquem. 33. In marg.: Obieccio.

Answers:
The first
objection would
destroy the
unity of the
Church.

The second is simply foolish.

The moral
virtues must be
accompanied by
the intellectual
which shew us
the chief good.

Primus obiectus est infidelissimus, quia tolleret unitatem corporis ecclesie et per consequens omnium suorum accidencium. Secunda autem instancia est patencius fatua, cum ignorat quomodo quadratum circumpositum gnomone crevit, sicut vulgus vere concipit 5 quomodo acervus vel cumulus vere crevit. Ergo multo magis caritas manens continue idem subiecto et obiecto potest in distinccione et intencione sine adquisitione suarum parcium maiorari.

Sed quia virtus moralis non proficit sine virtute intellectuali nec econtra, sicut nec valet affectus hominis sine intellectu nec econtra, ideo subiungit Apostolus: *ut habundet caritas vestra in sciencia et in omni sensu.*

Nam omnis beatus est post illum diem secundum
capacitatis sue ultimum saciatus, quia de beatitudine
accidentaliter dicitur Luce VI°, 38: *Mensuram bonam et 40*

i. In marg.: Responsio. ii. Cod.: intellectū. 35. Cod.: sine carie
crimine. 36. Spacium unius linea vacuum.

13. I. Phil. 9. 20. Decreti tertia pars, dist. V, cap. XXIV.

confertam et coagitatam et supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Beatitudo vero essencialis replebit totam capacitatem hominis sibi correspondentem, et sic beatus post hunc finem undique est repletus, sed medium 5 necessarium ad utramque replecionem in ratione cause multiplicis est dominus Jesus Christus, ut Deus plene Fol. 348^a et sine fine laudetur active a sic fruentibus | et glorificetur ex claritate sue fabrice, cum gloria Dei ostenditur iudicio naturali. Laus enim dicitur laudancia actualis, 10 sed gloria dicitur claritatis excellentis indicacio naturalis.

Distinction
between praise
and glory.

Nec mussitandum est quod in Deo ista poterunt ab invicem separari. Et patet sententia sequentis textus Apostoli ac eius conneccio ad priora, dum dicitur: *Repleti fructu iusticie per Jesum Christum in laudem et gloriam Dei.*

15 Dubitatur hic utrum liceat viatori zelare pro resuscitatione ordinacionis Christi in sua ecclesia militante. Nec dubium quin sic ex ista fide textus Apostoli; nam primo dicitur quod iustum est Apostolum et per idem quemlibet fidelem hoc sentire pro omnibus christianis, 20 ut direccius sequendo Christum eligant pociora. Similiter Apostolus et quilibet fidelis debet ad sensum expositum cupere omnes proximos in visceribus Iesu Christi, sed iuxta non cupit eos in illis visceribus nisi affectando quod de illis Dei ordinacio impleatur, ergo etc.

We should
desire the
revival of
Christ's
ordinances.

25 Similiter Apostolus debet sicut quilibet christianus orare, ut Christi ecclesia et clerus specialiter crescat in caritate, probet pociora et finaliter sit mundus in conspectu Dei et sine offensa proximi. Sed cum ad hoc principaliiter exigitur in via observancia legis Christi, patet 30 veritas dubii propositi, unde nisi propter commixtionem infidelium hoc non foret dubium, sed ut fides a singulis acceptandum. Ad oppositum tamen istius dubii sic arguitur: Stante veritate predicte sentencie oporteret quod totus clerus dotatus dotacionem illam desereret, 35 omnes novelle religiones mendicantium desertis suis tradicionibus ad religionem puram Christi et eius legem attenderent, ymmo quod totum brachium seculare et omnes persone ecclesie complecione sentencie istius insisterent. Sed quid plus perturbaret ecclesiam, quid

Some say this
would trouble
the Church.

2. In marg.: Beatitudo duplex { essencialis,
 { accidentalis.

15. In marg.: Dubium. 18. In marg.: 1. 20. In marg.: 2. 25. In
marg.: 3. 28. Cod.: hoc deest. 32. In marg.: Ad oppositum.

13. Phil. I, 11.

plus confunderet leges papales et Romanam curiam et (ut dicatur planius) quid plus offenderet in episcopos, religiosos, possessionatos et mendicantes? Cum ergo supponendum videtur quod, si istud foret racionabile ad quod omnes dicti clerici tenerentur specialiter ad*5* iuvare, novitates suas relinquerent et in pauperie apostolica religionem Christi acciperent, sed hic cum facto eorum concluderet quod omnes illi sunt Antichristi discipuli congregati et (ut ipsi arguant) periret ecclesia.

W. holds to
his faith that
Christ's
ordinance is
best.

In ista materia seminavi multas catholicas veritates,¹⁰ nec adhuc dubito sed credo ut fidem quod ordinacio Christi in clero suo est pocior quam aliqua ordinacio ipsam sequens, sive fuerit ordinacio cesarea, sive papalis. Et iterum credo ut fidem quod facilius foret clero statum pauperiei quem Christus instituit in mundo¹⁵ accipere quam statum cesareum noviter introductum.

Ex quibus videtur iuxta recitata superius quod non mediocriter peccat clerus, postponendo pro istis abiecitoribus pociora, quia (ut dictum est) aliter offendunt graviter Trinitatem.²⁰

Similiter, non dubium quin clerus sic foret in se sincerior in defensione et confirmatione evangelii promotor et ab offensa secularis brachii et cleri subiecti elongacior. Ergo iuxta istam epistolam est status iste abiepto contrario amplectendus.²⁵

Poverty
promotes
sincerity.

Quantum ad sinceritatem, quis dubitat quin status pauper a macula conservat, ut patet de Christo et suis apostolis, qui fuerunt propterea sinceri, ubi Judas et sui complices mundo divites fuerant maculati.

Endowment
corrupts the
clergy,

Quantum ad secundum patet quod Christus et sui³⁰ apostoli, ymmo viri apostolici consequentes fuerunt in defensione et confirmatione evangelii dotatis posterioribus promtores, ymmo vere loquendo dotacio talis cesarea facit multum clerum ineptum ad evangelizandum et inclinat eos tam ad viros evangelicos quam ipsum evangelium contempnendum.

and causes
offence in the
Church.

Et quoad tertium non dubium quin precipua causa offense et contencionis ecclesie stat in ablacione temporalium et specialiter pauperum et iniuste occupancium. Cum ergo dotacio cleri causat potissime istam ablacionem, videtur quod gignit in ecclesia offendionem.⁴⁰

10. In marg.: Responsio. 11. In marg.: 1. 14. In marg.: 2.
17. In marg.: 3. 21. In marg.: 4. 26. In marg.: a. 28. Cod.: sin-
ceres. 30. In marg.: b. 36. In marg.: c.

Fol.
349° Quis rogo dubitat, cum Deus ordinavit in militante ecclesia tantum finitas possessiones et predia quin, si clerus haberet de illis parcus, foret secularibus | minus onerosus et sic relinquens omnia instar Christi foret 5 contencionum ecclesie sedativus?

Si enim Apostolus commendat Hebreos ex sua pacientia ac sedancia licium ex hoc quod rapinam bonorum suorum cum gaudio suscepérunt, quanto magis commendaret Apostolus iam vivens in clero si donaciones 10 ac possessiones superfluas et iniustas voluerit gratis dimittere? Cum ergo hoc foret melius, supposita bonitate alterius sequitur ex dictis quod offendunt graviter Trinitatem, qui hoc facilius et melius dimittunt et aliud gravius et turbativius prosequuntur.

15 Et istam sentenciam fratres et cuncti possessionati Friars and defenderent. Omnes enim isti paupertatem, castitatem monks are et obedienciam singulariter profitentur et propterea bound to contendunt se esse secularibus meliores; maior paupertas, uphold poverty, generalior castitas et obediencia facta Christo foret 20 melior quam sua triplicitas simulata. Ideo predictum statum evangelicum ut longe pociorem quam alterum tenentur defendere.

Et eadem est racio de mendicantibus qui ex hoc On this very contendunt quod sunt possessionatis clericis meliores; point the friars 25 ymmo nullus mendicus negabit nisi forte Judas apostata claim to quod religio sua et ordo foret multum imperfector in surpass the casu quo exproprietatem desereret et dotacioni avare possessioners. intenderet.

Et confirmatur ex mendicacione fratrum, quia non The laity should 30 posset salvari a peccato dampnabili nisi exoneratio a enforce poverty. temporalibus foret meritoria atque bona. Aliter enim spoliarent et imperficerent populum a quo tot bona accipiunt mendicando. Totus ergo clerus cuiuscunq; status fuerit sentenciam istam debet defendere racione.

35 Nec dubium quin totum seculare brachium debet ipsam defendere, secundum potentiam coactivam, pauperes autem plebei debent ipsam defendere per subtraccionem vocate elemosine et generaliter tota ecclesia oracionibus ac suffragiis promerendo. Debemus enim 40 orare cum Apostolo pro statu ecclesie cleri, *ut caritas sua magis ac magis habundet*. Nec dubium quin magis

6. In marg.: 1. 9. Cod.: tam vivens. 15. In marg.: 2. 23. In
marg.: 3. 29. In marg.: 4.

habundaret sequendo Christum et sanctum de ecclesia primitiva propinquius; ymmo cum Veritas testatur sibi ipsi omnibus modis non est aliqua veritas vel falsitas quin testatur istam sentenciam: veritas tamen directe et falsitas indirecte. 5

To induce men
to follow Christ
is far better
than to make
them friars.

Quomodo queso non erubesceret fratrifactor tam copiose inducere homines in suum ordinem sub fuco sanctitatis quod talis ut sic mundum deserit propter Christum quin longe evidencius et copiosius totus clerus mundum sancti desereret in casu quo secundum formam ¹⁰ evangelii dotaciones suorum temporalium relinqueret et secundum formam religionis Christi predicaret et viveret? Cum ergo hoc foret magis bonum et satis facile in tota ecclesia daret operam ad eius hortacionem et complecionem, videtur quod fratres dimissa fratrifaccionem ¹⁵ privata debent isti magis bono intendere, nam predicare et consulere publice et private ad complecionem istius veritatis evangelice foret ipsis facile. Sed pater eorum propter superbiam et privatum commodum sic ligat illos oppressos quod non audent pro fama et stercore ²⁰ temporalium istam sentenciam evangelicam publicare.

The lay power
has a right to
enforce poverty,

Dubium tamen diffusum est utrum seculare brachium debet clerum suum ad istum statum secundum coactivam potentiam coartare. Sed ego non dubito quin sic (ut diffuse alibi est probatum); nam servus hominis facientis ²⁵ cenam novissimam tribus vicibus legitur exivisse (ut patet Luce XIV°) et tercia vice mandatur a Domino exire *in vias et sepes et compellere intrare* ad istud convivium. Servus ille videtur esse seculare brachium quod in servicio isto post tantam inobedientiam Deo in fine ³⁰ seculi factam Domino suo pertinentissime deserviret; *exiret* ergo publice per totum mundum, ubi est clerus ambulans in lata via diaboli, *et in sepibus* ubi est clerus altitudine dominorum secularium, sed inartificialiter irretitus, et *compelleret* clerum, non per eorum occisionem sed per spinarum subtractionem que sunt facula qua diabolice sunt combuste, *intrare* in viam regiam et strictam directe ducentem ad celum. Nec video quomodo isti domini servarent Christo ecclesie et ipsis clericis caritatem nisi istud officium diligencius | exe- Fol.
349^b quantur.

22. In marg.: Dubium. 38. Cod.: ducente.

28. Lucae XIV, 23.

Nec timende sunt excommunicaciones, predicaciones vel invasiones istis opposite, quia (ut dictum est) homo debet esse in causa Dei audacissimus, nec perseveranti in illa nocebit adversitas. Quis ergo timeret exequi quod 5 Deus precipit eciam ipso diabolo reclamante? Scio tamen quod ad tantum invaluit Antichristus, quia in primis fuit clerus contentatus de pauca elemosina temporali, cum (Matthei VI°) Christus precipit nolle thesaurizare pro talibus eciam usque in crastinum. Sed postquam 10 Antichristus excessit quoad cleri elemosinam in multitudine, in magnitudine, in diuturnitate, baptizate sunt elemosine scilicet quod titulo mundano sunt debite, et cum non sint pura dominia, non restat nisi quod sint pura spolia Antichristi.

15 Nec horreret fidelis magis perfidum simulatum quam quod licitum fuit ac meritorium clerum ab ordinatione Christi quam observavit in persona propria declinare, sicut et totus mundus debet ad hoc multipliciter procurare, ab ordinatione vero diaboli, cesaris vel Anti-20 christi nulli hominum liceat procurare, infringere vel contradicere propter censuras in omnes tales acutissime fulminandas. Quis (rogo) unquam audivit talem blasphemam insaniam aut quomodo possent patencius Anti-christi discipuli iudicari quam pro Christi ordinacionis 25 destruccione sedule procurare et pro continuacione ac defensione ordinacionis contrarie acutissime laborare?

SERMO LVII.

Imitatores mei estote etc. Ad Philipp III°, 17.

In ista epistola hortatur Apostolus fideles quomodo 30 ipsum imitari debent et annexit secundum quam formam debeant apostolos et viros apostolicos imitari. Omnes enim illi sunt fratres in Domino et possunt sine repugnancia omnes et singuli simul et semel Christum in moribus imitari. Nec vult Apostolus quod aliter ipsum 35 vel quemcunque alium imitentur nisi de quanto ipse recte secutus fuerit ducem exercitus christiani dominum

The Apostle
teaches that he
is to be imitated
as far as he
follows Christ.

9. talibus; temporalibus (?). 15. In marg.: 1.

27. Dominica vicesima tertia port Trinitatem. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 370—373.

Jesum Christum; ideo dicit I^a ad Cor. XI°, 1: *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi.* Christus enim coraula noster est ubique, et omnes christiani fideles tenentur ipsum imitari in gradu dispari, ideo nec ex parte ducis nec ex parte sequentis repugnat sed consonat quod 5 ipsum christiani singuli imitentur. Sed cum sint duces contrariorum, non solum dux capitalis Christus sed etiam omnia eius membra debent diligencius annotari, ideo subiungit Apostolus: *Et observeate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.* Sicut enim omnes christiani debent mutuo se iuvare, sic et in rectitudine imitari; nec oportet quod quilibet fidelis imitandus vel doctus exemplariter quomodo debemus agere vel in rectitudine itineris sequi Christum sit maior quilibet exemplando, quia sicut christiani in aliquibus se ex 10 cellunt, sic in doctrina et exemplacione reciproce obli- gantur; nam assecurati quod quicunque sequuntur Christum secundum formam evangelicam illos debent secure circulariter imitari: ideo noticia imitacionis Christi est primo omnium attendenda. Qua habita est 20 quilibet illius forme tam in virtute quam moribus imitandus; si autem fuerit de forma curie contrarie, est tamquam apostata fugiendus.

We must shun
those who walk
wickedly.

Unde quia multi sunt et patuli in corea diaboli ambulantes, ideo subiungit Apostolus: *Multi, inquit, 25 ambulant, quos sepe dicebam vobis (nunc autem flens dico) inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est et gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.* Illos autem debemus aufugere et nichil quod

To bad prelates
we must give
only the
obedience of
resistance or
flight.

precipiunt perficere nisi de quanto in sentencia con- 30 cordant cum exercitu christiano. In nullo autem debemus sequi ipsos in moribus, ideo (ut dixi superius) sunt duo duces notandi, Christus scilicet atque diabolus, et respiciendo ipsorum modos vivendi contrarios videndum est utrum prelati nostri vivant diabolo similius sive 35 Christo. Et ista regula quietaret Dei filios de obediencia christiana, cum virtute vere obediencie debeamus tales aufugere et Christo in omnibus obedire. Ideo (ut sepe dixi) obediencia resistiva vel fugitiva est in istis periculis temporibus maxime attendenda; et ista regula 40

36. In marg.: Obediencia duplex.

9. Phil. III, 17. 25—29. Phil. III, 18, 19.

Fol. 349^e excuteret tradiciones infundabiles et excommunicaciones
rapaces | quibus hodie ecclesia oneratur.

Nec mirum quod Apostolus plenus gracia flevit pro We should have
talibus, quia Psalmo CXVIII^o, 136 scribitur: *Exitus piti even on
the wicked.*

*5 aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt
legem tuam.* Et Jeremie IX°, 1: *Quis dabit capiti meo
aquam et oculis meis fontem lacrimarum.* Flevit enim
Apostolus pro eorum perdicione, cum homo viando
debet compati eciam ipsis diabolis, sed magis debet
10 flere pro aliorum intoxicacione. Unde propter quatuor
mala dicitur Apostolum istorum pseudodoctorum nequi-
ciam deflevisse, quia inimicantur cruci Christi, virtutem
eius contempnendo, Christi imitatores persecundo, alias
15 per suas observancias illicitas retrahendo et voluptuose
ac cruci Christi contrarie vivendo. Et ideo consequens
est quod finis talium prelatorum sit interitus dampna-
cionis perpetue, cum oportet finem proporcionari mediis
ad eundem.

Nec mirum si fingere debemus istos ydolatras, quia
20 secundum peccatum castrimargie *Deus eorum est venter
suus* quem gulose preponderant; ideo oportet quod
deficiente Deo suo Deus iustus mercedem eis retribuat;
ideo adiungit Apostolus *quod gloria sua est in confusione,*
nec solum in mundialiter gloriantur sed specialiter in
25 fructum illius glorie ponendo. Et idem est iudicium
generale de omnibus *qui terrena sapiunt;* nam gloria
omnium talium vertetur in confusionem maximam, cum
in iudicio finali ligatis manibus et pedibus in tenebras
exteriores transmittentur.

30 Et notet (rogo) considerator fideliter status ecclesie Our prelates
utrum prelati nostri sint in isto casu de corea diaboli are led by
vel in capitulo Christi et sui Apostoli; et secundum earthly wisdom.
hoc debet obediare eis proporcionabiliter et imitatorie
eos sequi. Ipsi enim videntur duci per fallaciam, sapien-
35 ciam mundanam, que est mere stulticia apud Deum,
et terrena, animalis et diabolica secundum Jacobum (de
qua ad Rom. I^o et Baruch III°, 12). Quanto enim quis illi
plus innititur tanto confusius deicitur. Unde hic nomi-
nantur voluptuosi, superbi et avari correspondenter ad
40 tres proprietates mundane sapientie quam Jacobus III°
capitulo commemorat.

12. In marg.: Nota quatuor. 1, 2, 3, 4.
26. Cod.: gloriā.

23. Cod.: confusionem.

Our conversation is
in heaven when
our affections
are set there,

Sed quia opposita iuxta se posita magis apparent secundum philosophos iuxtaponit Apostolus conversationem verorum apostolorum, ut a pseudoapostolis melius discernantur: *Nostra*, inquit, *conversacio in celis est*; ex quo patet quod repugnat statui eorum quod sint voluptuosi, cupidi vel elati. Et istam religionem debent privati religiosi nostri attendere. Cum autem apostoli nostri non sapiunt terrena, relinquitur quod anima eorum, non mens sapiat celestia, et cum anima verius sit ubi afficitur quam ubi informat sine affectione subiecti, patet quod ipsi in celestibus conversantur. Cum autem anima sit eadem persona cum homine, patet quod querentes que sursum sunt et non que super terram vere sunt in celis.

and if so, we
shall rest in
perpetual bliss.

Nec dubium fideli quin post istam presentem tribulationem eciam apud mundum oppressionem oportet ex fide alium finem sequi. Unde dicit Apostolus: *Unde et salvatorem expectamus dominum nostrum Jesum Christum qui reformabit corpus humilitatis nostre configuratum corpori claritatis sue secundum operacionem qua possit eciam sibi subicere omnia*. Si enim fideles conversantur in celis propter Christum qui est in dextera Dei sedens, cum affectionem illam usque in finem continuatam non deserent, patet quod post mortem conversationem illam cum Christo in celis sincerius confirmabunt; et cum oportet corpus in fine resurgere et animam ipsum perpetuo actuare, patet cum isto principio omne corpus compositum situatur naturaliter in situ quem appetit natura in ipso dominans, quod oportet tales in beatitudine perpetua quietari; ideo dicit Apostolus *quod Christus reformabit corpus nostrum*, quod quondam creando formaverat et iam est vile et incurabile; ad hoc enim potest, cum habet potentiam subiciendi eius imperio singulas creaturas. Sicut ergo Christus solum per se ascendit in celum, sic post exaltationem suam trahet omnia membra ecclesie ad se ipsum. Nec hoc erit sibi difficile, cum natura potens in tali celesti homine ad habitacionem celestem potissime inclinatur. Non enim est aliquis articulus fidei contrarius, sed consonus rationi, quia si foret rationi contrarius,

32, 33. Cod.: incurabile.

4. Phil. III, 20. 17—21. ib. 20, 21.

Fol.
349^a foret falsus et sic non articulus fidei christiane |, cum
veritas non necessitat ad credendum falsum contrarium
veritati.

Sed quia prodest habere multos testes in materia fidei, ideo Apostolus rogat tres personas, duas feminas et unum virum quod ipsum adiuvent in hac parte. Per hoc enim tolerabunt hostes facilius et ex societate iocundius et copiosius merebuntur. Et sic debemus nostros fratres rogare de spirituali adiutorio in causa Dei, cum hoc foret illis meritorium, nobis iocundum et Deo magis honorificum, et ita debemus mendicacionem suorum temporalium abdicare, cum preponendo illam indicamus nos utriusque partis expertes et temporalium inquisidores precipuos et cultores. Sic enim in maiori anxietate fecit Apostolus quem debemus in conversacione et opere imitari.

The Apostle
appeals to his
friends to aid
him.

Dicit ergo primo exhortacione generali: *Itaque fratres mei carissimi et desideratissimi; gaudium meum et corona mea, sic state in Domino carissimi.* Sunt autem fratres Apostoli per communem fidem carissimi propter triplicem caritatem. Dividitur enim caritas ecclesie in tres gradus quorum primus et infimus communiter plebeis convenit denominans ipsos filios Dei caros. Secundus gradus iustis seculi potentatibus convenit ipsos communiter denominans cariores. Tercius autem gradus clero convenit sequenti Christum propinquius ipsos denominans fratres et filios Dei carissimos. Sed cum sepe contrarium evenit, dicendum videtur quod status inferiores sepe supererogant et status superiores a dignitate sua exorbitant. Apostolus autem talibus fratribus carissimis sermonem dirigens vocat eos carissimos et desideratissimos. Desideratissimos quidem non solum, quia desiderat hic in via propter fructus spiritualis participium tanquam filios visitare sed eo principalius quo desiderat finaliter in patria habere socios et concives. Et ad istum sensum vocat eos Apostolus gaudium suum et coronam suam sub Deo causaliter obiective. Hortatur autem sic stare

Three grades
of charity.

1. Cod.: sic sit. 18. Cod.: *mei deest.* 19. In marg. sup.
fol. 349^c (with mark of reference): *State in Domino* ad Phil. III^{1o}. Stare
solemus ad obedendum velocius cum ministramus, ad intuendum remocius
quod ignoramus, ad resistendum fortius seu robustius cum dimicamus et
ad apprehendendum facilius quod optamus vel desideramus. 22. In
marg.: 1. 23. In marg.: 2. 25. In marg.: 3.

(ut superius per ipsum est eis regula recitata) et tunc erunt in Domino carissimi qui in iudicio non potest deficere, sicut sunt carissimi in hominis reputacione, et specialiter si in gradu illo perfectionis finaliter perseverent.

5

The Apostle's appeal to Eudia and others.

Ideo subdit Apostolus: *Euodiam rogo et Cinthicem deprecor id ipsum sapere in Domino, eciam rogo et te, germane compar, adiuva illas que mecum laboraverunt in evangelio cum Clemente et ceteris adiutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vite.* Iotas autem duas 10 mulieres scilicet Euodiam et Cinthicem primam rogat, et secundam (de qua magis timet) obnixius deprecatur id ipsum sapere in Domino, hoc est, sapere eandem doctrinam non solum speculative, sed specialiter affectione et devocione; solebant enim iste mulieres evan- 15 gelizantes specialiter suscipere et fovere; sed rogat virum quendam germanum quem Apostolus vocat comparem, quia in evangelizando consocium, ut adiuvet dictas mulieres fragiles et eis consimiles salutari doctrina et confirmatione conversacionis sancte priorum. Ipse enim 20 mulieres ministrabant Paulo et Clementi cum ceteris adiutoribus Dei atque ecclesie in vite necessariis atque hospicio. Afferit autem Apostolus quod istorum adiutorum Dei et ecclesie nomina scripta sunt in libro vite, hoc est, in verbo Dei ad vitam perpetuam eternaliter in- 25 scribuntur. Ille autem liber dicitur liber vite, tum quia est prima vita, tum eciam quia omnibus viventibus creaturis vitam communicat.

Proper names may be arbitrary or may answer to qualities possessed by the man.

Et notat Lyncolniensis cum aliis quod dupliciter potest intelligi nomen proprium scilicet vocale et reale. 30 Nomen vocale est nomen impositum ex accidentium colleccione que non est in alio reperire. Nomen autem reale est colleccio bonitatum quam non est in alio formaliter reperire: Et intelligent non solum relacionem secundum idemperitatem specificam nec secundum idemper- 35 titatem individuam sed secundum conformitatem plene consimilem. Tale autem nomen eternaliter scribitur in libro vite, dum eternaliter ad beatitudinem approbatur. Unde vane contendunt sophiste si talis homo eternaliter inscribitur in libro vite, dum eternaliter ad beatitudinem 40

6, 11. Cod.: Euchodiam. 24. In marg.: Liber vite. 29. In marg.: Lyncolniensis. 31. In marg.: 1. 32. In marg.: 2.

6 - 10. Phil. IV, 2, 3. 30. Cf. Serm. P. I, pag. 39.

vel ante mundi constitutionem a Deo eligitur, tunc talis homo est eternaliter et ante mundi constitutionem. Sed hec vana contencio per hoc dissolvitur quod qua-
 Fol. 35a cunque creatura signata concedendum est hoc esse ante mundi constitutionem et eternaliter, quia secundum esse suum ydeale, secundum quod est essencialiter ipse Deus; et tamen negandum est aliquam creaturam esse eternaliter vel quamlibet temporaliter esse Deum, unde (ut patet alibi) est turpissimus paralogismus propter 10 variacionem suppositionis, si hoc est Deus et hoc est ista creatura, tunc ista creatura est Deus. Concedi tamen debet quod iste homo est in Deo vel secundum esse suum ydeale vita eterna et Deus. Et ad conformem equivocationem concedi potest, quod ista creatura vel 15 iste homo fuit electus a Deo ante mundi constitutionem, cum Deus ipsum elegit ante mundi constitutionem secundum esse ydeale vel intentionale Dei, et tamen non fuit ante mundi constitutionem, quia tunc fuisset in esse suo individuali ante tempus, quod repugnat 20 fidei de quolibet puro homine, hoc est, de quolibet qui non est alia natura quam humanitas.

Sed dimissa ista contencione sophistica dubitatur utrum potentes seculi debeant fratres et alias mendicos validos generaliter hospitare. Et videtur quod sic, quia 25 hoc foret generaliter opus misericordie et in sanctis mulieribus per Paulum in ista epistola commendatur.

Sed certum est quod hoc est hereticum et multorum discolorum in ecclesia gignitivum, quia sic fratres et cuncti mendici validi possunt licite ociari et secure 30 habere sua alimenta et tegumenta a divite quoque quem voluerint visitare; sed quid magis contrarium racioni? tunc in brevi fierent impotentes, et ultra statum innocencie multiplicarentur ad tempus discoli mendicantes.

35 Similiter, fratres cum habent propria alimenta et tegumenta, forent ad istam regulam precipue obligati, sed constat quod nec in hospitalitate nec in cibariis suscipiunt sed vix fratres de ordine proprio, cum alienigenas de suo ordine faciunt solvere plus quam debent.

40 Cum ergo vita eorum debet esse exemplar aliis pauperioribus in seculo, videtur quod seculares tam pau-

The wealthy
should not
harbour friars
or other sturdy
beggars.

22. In marg.: Dubium.
marg.: 1. 35. In marg.: 2.

27. In marg.: In oppositum.

28. In

Poor men may
take example
from them.

peres non debent fratres in hospitalitate tam divites in hospicium suum recipere, specialiter cum fratres tam spissim edificantur quod communiter infra decem milia homo domum fratrum inveniet. Et consonancius foret quod domus fratrum ordinis hospitaret fratrem alterius ordinis quam quod foret a paupere seculi hospitatus; ergo frater non debet taliter superflue hospitari.

Friars should seek shelter with the monks.

Et idem est argumentum de domo possessionata que ratione multiplici plus obligatur ad opera misericordie et plus quam secularis fratribus similatur. Quomodo ergo non caperent mundiales exemplum de talibus religionis private et specialiter quoad eos, quibus debet affecio esse maior; quod si dicatur quod isti plus se odiunt, manifestum est quod tunc sunt peiores aliis et religionis vane, indignificantes se ipsis ut vivant ex divino suffragio vel apud aliquos hospitentur.

They have so much wealth that they should not burden the poor.

Similiter, cum habent temporalia ad excessive edificantum sibi domos superfluas et ad faciendum alia opera extraordinaria sumptuosa, videtur quod de tali pecunia, ne sint onerosi pauperibus, debent ex tali extravagancia se iuvare; sic enim legitur sanctum Thomam in India quasi innumerabilem pecuniam regis Gundofori dedisse pauperibus, quanto magis ordo fratrum innuens se in perfeccione supra apostolos de bonis propriis fratribus suis in evangelizacione laborantibus quod est opus maxime meritorium ministretur. Per hoc ergo quod tam patenter est in illis *est et non*, negantibus in hoc Christi morale principium: *Omnia quecumque vultis ut faciant vobis homines hoc et facite illis*, videtur patens pluribus, quod sunt filii Belial et non Christi. Que ergo communicacio est cum illis?

To harbour them is to encourage them in their bad customs.

Quantum ad istud dubium videtur mihi quod nunquam vel raro sunt fratres huiusmodi vel alii mendici validi taliter hospitandi, specialiter cum non debent sic vivere et per consequens foventes eos in alimentis et tegumentis ad vitam sic reprobam se ipsis constituant criminis eorum participes.

Et si dicatur quod elemosinantes hoc nesciunt, patet ex fide evangelii quod tota ecclesia debet *a falsis pro-*

17. In marg.: 3. 31. Cod.: communicacione. 32. In marg. inf. fol. 350^a without mark of ref.: Contra validos mendicantes.

22. Cf. Wyyclif, De Ecclesia, pag. 369. 27. II. Cor. I, 18.
28. Matth. VII, 12. 39. Matth. VII, 15.

phetis istis attendere et ex conversacione ac operibus
 Fol. 350^b *eorum ipsos cognoscere | et specialiter cavendo de eius*
simiali similitudine qua in conquestu et illis que mundum
sapiunt excedunt apostolos; sed in parcitate vite, in
5 sincera evangelizacione, in domorum et possessionum
appropriacione apostolis maxime deformantur. Que
ergo racio similitudinis, si sancte mulieres debent tales
viros evangelicos qui non habent propria domicilia recipi-
10 per in suis hospiciis, ergo per idem debent recipere
istos fratres?

Aliud autem sequitur per locum a simili quod, si apostoli in tribus predictis fuerant inter homines conversati, ergo a pari vel maiori fratres debent senescente mundo et crescente in avaricia similiter conversari. Sed certum est quod relinquendo hoc melius sive bonum et adherendo seculo (quod est deterius vel malum) moraliter a lege Christi apostatant. Que ergo foret elemosina nutrire taliter apostatantes? Ideo quando arguunt quod facienda sunt septem opera corporalis misericordie, conceditur, sed probabiliter supponitur quod sic nutrire fratres in alimentis et tegumentis non foret opus corporalis misericordie vel elemosine, sed pocius foret opus misericordie spiritualis seducciones tales frivolas Antichristi extinguiere tam negando quam eciam fratrum fallacias declarando. Quis (rogo) susciperet in suum hospitem illum virum quem probabiliter crederet tam se ipsum quam suam familiam horribiliter vulnerare et ipsis dormientibus crudeliter strangulare? Si ergo hoc causam det in corporali periculo, multo magis in periculo spirituali, cum ex fide sit cognitum quod infinitum periculosius est communicare cum animam in crimen vulnerante quam cum viro corpus quantumlibet crudeliter occidente. Ideo nichil infidelius quam tenere quod non refert cui detur corporalis elemosina, sed precipue 35 huius quantitas est pensanda. Nam ex diffinizione Christi *mulier paupercula mittens quadrantem in etc.*

Quantum ad rationem elemosine Christus eciam et apostoli erant valde parci aut nulli in elemosina huiusmodi corporali; nec refert cui pauperi vel diviti, cognato, 40 abundanti vel egenti, bono scilicet proficienti spiri-

They leave
Christ's law
instead of living
like the
apostles.

True mercy
would be to
put an end to
their falsehoods.

Alms may not
be given to
unworthy
subjects.

39. cognato; hic duo verba desunt: vel alieno.

36. Lucae XXI, 2.

tualiter ecclesie vel reprobo nocenti reipublice quantumcunque, prodigo vel latroni, quis distribueret racione misericordie elemosinas huiusmodi corporales. Sed quid magis hereticum aut blasphemum? Blasphemum dico quia implicat quod non refert sive serviatur Christo proficiendo sue ecclesie sive diabolo, membra sui corporis nutriendo. Blasphemia ergo foret de Christo credere quod sit dominus donans servis suis temporalia ad distribuendum ipsa elemosinarie aliis nisi eciam dederit regulam quibus et qualiter sunt ipse elemosine 10 taliter parciende.

They should be given to the poor who are blind, lame, or infirm.

Et hinc tam signanter in evangelio docetur quomodo fidelis debet elemosinare abscondite et quibus, quia pauperibus membris Christi, quos evangelium specificat per *pauperes cecos, pauperes claudos, et pauperes debiles* Luce XIV°, 13, ubi oportet quod 15 iste terminus pauperes cum tribus terminis sequentibus triplicetur; quia elemosinare episcopum cecum vel mundo divitem, claudum avarum, prodigum et in diviciis seculi quantumcunque potentem, et sic de debili quantumcunque fluente temporalibus ad onus et augmentum 20 sui criminis foret non elemosina sed crudele flagicium Antichristi. Videant fratres si sint *pauperes ceci, pauperes claudi et pauperes debiles*, et tunc sed non aliter paciuntur rationem accipiendi opus misericordie corporalis; sed iniuriando hiis tribus Christi pauperibus 25 non obstante quod sophistice nomen paupertatis accipiunt, manifestum est quod furtive iniuriantur sancte matri ecclesie atque Christo.

Friars are thieves who have climbed into the fold.

Nec valet obiectus quo tollitur ab eis furtum per hoc quod sophista allegat ipsos patenter et gratis ac-30 cipere elemosinam taliter mendicatam, quia Joh. X^o, 1 dicit Christus quod omnes quotquot venerunt sine eius auctoritate in suam ecclesiam sed *ascendentes aliunde supra ostium fures sunt et latrones*. Sed scrutentur (rogo) fratres vel alii ubi secte sue introitus in lege 35 Domini est fundatus, quin pocius ascendendo supra Christum qui est ostium magnificant quod excedunt Christi discipulos multiplici racione. Excedunt enim (ut Fol. asserunt) nostros | episcopos quos dicunt ex dotacione 350^a non imperfici sed perfici, et cum ipsi episcopi tenent 40

5. Cod.: qui implicat. 12. Cod.: abscondito. 20. Recte: affluente.
29. In marg. inf.: Contra mendicantes validos.

14. Cf. Serm. Pars IV, Serm. XIII (Serm. Mixt. XIX).

vicem apostolorum, patet quod oportet ipsos dicere consequenter quod excedunt ipsos apostolos.

Similiter, ut inquiunt, observant omnia que obser- They say their varunt apostoli et super que excedunt apostolos in rule of life is 5 observanciis vestium et vescibilium, vigiliarum multarum better than the et votis plurimis. Ideo cum non dimitunt maius bonum apostles'. propter minus bonum, ut oportet ipsos concedere, patet quod oportet ipsos consequenter concedere quod ex- cedunt ipsos apostolos.

10 Similiter, cum fratres concedunt literas fraternitatum, They claim to sic quod homines confratres sui participant sua merit, quod apostoli facere non poterant nec Christi huma- nitas hoc presumpsit, videtur quod supra hoc humile ostium Christi ascendunt aliunde.

15 Similiter, ipsi concedunt plenas absoluciones auctoritate patris sui et quod semel celebrando in loco quem elegerint liberabunt animam quam optaverint de purgatorio vel inferno. Cum ergo hoc nec sit a Christo nec ab apostolis exemplatum, patet quod aliunde ascendunt 20 supra ostium; et eadem est racio quam fingunt de sanctitate suarum vestium sanctitatem tunice inconsutilis excedentem.

Similiter, cum secundum ordinacionem Christi et Dei non debet esse supra apostolos status aliquis nisi 25 status Dei et hominis Iesu Christi, videtur quod fratres singuli pretendunt se equiparari statui isti summo et status superiores eorum sunt maiores ac perfecciores inferioribus (ut ipsi asserunt), patet quod oportet ipsos concedere in gignendo filios perfecciores ipsis apostolis 30 dominum Jesum Christum superare.

Tali ergo quinario diabolico circueunt terram et perambulant eam colligendo in carbonam patris sui mundanas divicias. Fratres ergo qui supra Christum sic ascenderunt sub ratione qua involvunt se et alios 35 tenebris peccatorum sunt fures nocturni et sub ratione qua furtive latent in silvis sub umbra potentatum se tegentes sunt latrones diurni; nec dubium quin indirecte spoliantes ex campo scripture et minera ecclesie sunt proditores atque sacrilegi et ita (ut patet superius) 40 sunt manifesti heretici et raptore.

3. In marg.: 2. 10. In marg.: 3. 15. In marg.: 4. 23. In
marg.: 5. 32. Cod.: corbanan.

SERMO LVIII.

*Non cessamus pro vobis orantes et postulantes Ad.
Col. I^o, 9.*

How earnestly
the Apostle
prayed.

The apostles
did not assert
that all their
prayers were
granted, as the
friars do.

They prayed
for spiritual
benefits.

In ista epistola ostendit Apostolus tam affectionem quam operacionem sue ecclesie, ut ecclesia dupliciter 5 informetur. Dicit ergo ipsos Christi discipulos orare continue pro tota ecclesia secundum suam capacitatem et specialiter pro Colossensibus, quia cum preventi erant secundum Jeronymum a pseudoapostolis, pro ipsis constitutis in tanto periculo orare debet instancius. 10 Nec repugnat viatorem orare incessanter, cum bene vivendo orat continue, quod competebat Apostolo, cum omni tempore scilicet nocte et die omne tempus in- cludentibus oravit tam promerendo quam eis bonum vocaliter exoptando. Unde oracio dicit petitionem 15 simplicem sed postulacio dicit allegacionem ad racio- nabilitatem consensus; et cum orare dicit desiderium non implecionem petiti, patet quantum moderni pseudo- discipuli excedunt apostolos. Non enim pomparunt apostoli quod quicquid oraverint impetrarent, cum Paulus 20 ab isto defecerat pro se ipso, sed corde simplici vere affirmaverant quod habent affectum taliter postulandi. Fratres autem et orantes moderni diffiniunt quod illud quod postulant impetrabunt, nec tamen considerant dignitatem persone pro qua petitur vel que petit. In 25 hoc enim extolluntur super omne quod dicitur Deus. Nec orarunt apostoli pro prosperitate seculi, pro victoria hostis corporis vel pro aliquo huiusmodi corporali, sed ut Colossenses impleantur agnitione voluntatis Dei in omni sapientia et intellectu spirituali, ut ambulent 30 digne, Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes et crescentes in sciencia Dei. Primo quidem omnium est necessarium viatori ut cognoscat quid Deus velit per ipsum fieri, quod satis facile est fidelibus bene operantibus et in principiis fidei enutritis. Deus 35

9. In marg.: Jeronymus. 15. In marg.: De oracione. 20. Cod.: oraverent. 31. In marg. fol. 350^e: *Ambuletis digne Deo;* ad Coloss. Ambulandum est modeste ut nichil videant levitatis in moribus qui nos laudent, sapienter ut cum sunt semite plene raptoribus qui nos obsident, et festinanter cum sunt tenebre nocive viatoribus si nos occupent.

1. Dominica vicesima quarta post Trinitatem. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 373—378. 26. I. Thess. II, 4.

enim non deficit a revelatione facienda talibus nec
habitis communibus fidei principiis est facile illis propter
ignoranciam oculari.

Fol.
350^a Et nota quod Apostolus licet multum ab illis desti-
terit, | non concessit eis literas fraternitatis, quia bene
scivit quod hoc fuisset utrique parti superfluum et
nocivum; ideo reliquit Deo applicacionem et distribu-
cionem meriti, ut sibi placuerit, quia lucrum suorum
temporalium non quesivit. Optat autem Apostolus illos
10 impleri *in omni sapiencia* tam activam vitam quam What he desires
speculativam plenius dirigentem et intellectum contem- is that
plandi, ut exinde habeant triplicem profectum in bonis,
primo pro recte secundum practicam operando, secundo
ut sint *placentes Deo* integro tam intencione quam
15 opere, non ut *avis discolor* Jeremie, nec *duplici veste*
induti Levitici XIX°, 19, sed tamquam arbores bone
uniformi et simplici intencione fructificantes Deo et
proximo, et per hec sint *crescentes in sciencia de Trini-*
tate, quia sciencia mundi inflat (ut dicitur I ad Cor. VIII°, 1).
20 *Vani quidem sunt omnes homines in quibus non est*
sciencia Dei (ut dicitur Sap. XIII°, 1).

Secundus profectus principalis Colossensium est *con-*
fortacio in omni virtute sua secundum potentiam Dei,
qua clare cognoscunt servos Domini non perire; no-
25 *scentes enim hanc fidem in Dei virtuoso servicio con-*
fortantur, cum sciunt repugnare Dei omnipotencie quod
in tali virtuoso opere vel deficiant vel a premio sint
frustrati.

Sed tercius profectus est *tollerancia* adversitatum
30 *pacienter*, perseveranter et gaudenter (ut precipitur Ja-
cobi I^o et ultimo). Et utinam fideles persecuti a satrapis
nostris saperent istam Apostoli doctrinam; ideo dicit
Apostolus *quod in omni pacienza et longanimitate cum*
gaudio sufferant et reportent istum fructum triplicem
35 in Christo Jesu domino nostro.

Dubitatur hic utrum licet satrapis fideles persecui Wickedness of
tamquam hereticos sine forma in lege Domini exem- persecution.
plata. Et patet quod non, quia non licet aliquos per-
sequi nisi explicita vel implicita in scriptura sacra. Licet
40 autem maior pars heresis (scilicet blasphemia) precepta

13. Cod.: primo per; ib. in marg.: 1. 22. In marg.: 2. 29. In
marg.: 3. 36. In marg.: Dubium. 39. In marg.: 1.

10 et seqq. Col. I, 10, 11. 15. Jer. XII, 9.

fuerit lapidacione puniri ex veteri testamento, tamen ex lege gracie non potest colligi quod aliquis combustionē, decapitacione vel aliqua pena mortis propterea puniatur. Satrape tamen postquam dotacionem cesaream induerunt ad magnificandum potentiam suam secularem 5

The king may ultra cesarem, istam stulticiam diabolicam presump-
not give prelates power to persecute. serūnt; nec videtur quod liceat regi committere illis procuratorie potestatem huiusmodi, tum quia potestas talis in clero non est in lege gracie exemplata, tum eciam quia per idem licet coronam regnorum suspendi 10 et potestatem cuiuscunque liciti homicidii acceptare, quod notum est regalias regum extinguere; unde licet papa multos extinguat quos vocat hereticos, hoc tamen non facit nisi ex potestate cesarea non ex Christo. Christus enim (ut Luce IX°, 55, 66 legitur) quando 15 apostoli voluerunt hereticos patentes correspondenter ad veterem legem extinguere, sic dixit: *Nescitis cuius spiritus estis. Filius enim hominis non venit animas perdere sed salvare.* Cum enim dominantes seculi non habent noticiam regularem, quando foret tempus plus 20 oportunum ut plus lucrifiat spiritui, videtur quod repugnat legi gracie subducta revelatione hominem regulariter sic occidi. Si ergo ad rogatum Jacobi et Johannis istos tam patenter hereticos eciam miraculose ad similitudinem legis veteris non licebat occidere, 25 multo magis non licet pontifici christiano ex falso testificato et temeraria presumptione occidere christianum; non enim sciunt quid est heresis. Sed tracta hac regula in consequenciam forent ipsimet (ut plurimum) occidendi, cum tantum exorbitando a vita Christi sunt 30 heretici graviores; nam IV° Reg. I^o de Helia legitur quomodo rogavit quod duo quinquagenarii cum suis principibus propter levem heresim comburantur, quod et factum est, ut Dominus imperavit, sed satrape Antichristi presumunt supra Christum et legem veterem 35 fideles occidere ex falso testimonio in materia quam ignorant.

If persecution were lawful, the prelates should be its first objects.

Consequence of giving prelates such powers. Similiter, si liceret sic occidere hominem quem pretendunt esse hereticum | liceret illis in casu occidere 35^a regem suum et totum eius consilium baronum et 40 militum. Et cum possunt ex cautela diaboli habundare

3. Cod.: proptere. 38. In marg.: 2; ib. quem deest; addidi.

31. IV. Reg. I, 10—12.

in potentia suorum complicum etiam plus quam brachium seculare, videtur quod liceret illis in casu totum brachium seculare extinguere. Tantum enim possent contra regem suum terrenum propter affectionem ad temporalia usurpare quod possent tantum et plus contra regem celorum et dominum omnium usurpare; et hoc ex levi seduccione diaboli. Sic enim possent dampnare ut heresim quod reges aut domini possunt auferre temporalia ab ecclesia delinquente et per consequens dampnata potestate dampnare possent personas que illud effectualiter practizarunt, et sic non superessent in regnis reges vel magnates aliqui preter illos. Ex quibus videtur quod usurpant potentiam super Christum humanitus, cum fratres hoc implicant, et illi asserunt quod in potestate iurisdictionis superant omnes fratres. Si ergo quoad potestatem spiritualem humanitati Christi equivalent et quoad potestatem secularem ipsum superant, cum Christus non potuit aliquem gradum secularis potestatis attingere, videtur quod de tanto in potestate superant dominum Jesum Christum.

Similiter, cum sint persone errabiles tam in suis iudiciis quam factis, videtur quod oportet regulam certam et infringibilem esse datam ex qua convincerent quiditatem heresis et alium quem punire voluerint in heresim incidisse. Non enim sufficit eorum testificacio vel fratrum falsa multiplicatio, quia cum omnes illi transformari poterunt in discipulos Antichristi, videtur quod hereticare poterunt dominum Jesum Christum. Ideo palpata undique heresis quiditate invenies fideliter quod sit dogma falsum scripture sacre contrarium pertinaciter defensatum; et sic scripture foret illis regula ad heresim iudicandam. Si enim decretum pape sufficiat heresim condempnare, cum ipse sit persona peccabilis et scripture sacre posset esse sinister interpres, videtur quod posset dampnare ut heresim quod est catholicum et econtra. Oportet ergo quod scripture sit sensu patula penes quam debet iudicari sensus hereticus, et oportet secundo quod persona patule defendat pertinaciter illum sensum.

40. Et patet quod ignari scripture non presumerent istud opus; sic enim possent dampnari tamquam hereticum quod sacramentum altaris sit verus panis et

Their judgments are fallible and some sure rule should be laid down to distinguish heresy.

Scripture is the only safe rule.

21. In marg.: 3. 40. In marg.: De sacramento altaris.

catholicare quod ipsum sit accidens sine subiecto vel quicquid voluerint, et cum Apostolus dicat regulariter quod sit panis, contingere ipsos hereticare Apostolum et sic Christum.

A prelate who
judges falsely
of heresy is
himself a
heretic.

Et patet quam periculosum est cecum prelatum de 5 heresi iudicare, quia supposito quod in hoc erraverit adiuncta pertinacia (quod contingit communiter), ipse iudex est ut sic hereticus, quia ut sic defendit pertinaciter sentenciam contrariam veritati. Ideo dicitur communiter quod accusans quemquam de heresi se 10 obligat ad penam talionis. Ideo querunt communiter impetiti de heresi qui sunt illi qui ipsos accusant de heresi et probaciones eorum notant diligencius et impugnant. Et licet sepe deficiat iudicium terreni iudicis in hac parte, iudicium tamen primi iudicis nunquam 15 deest, cum Luce VI°, 37 dicat: *Nolite iudicare et non iudicabimini*. Oportet enim iudicantem quemquam de heresi excercere illud iudicium propter sinceram caritatem ac misericordiam iudicati, quia ibidem in principio dicit Christus: *Estote misericordes, sicut et ego misericors sum*. Oportet ergo quod sic iudicans notet precipue quod puniat personam quam impedit citra condignum, quia Jacobi II°, 13 dicitur: *Iudicium enim sine misericordia illi qui non facit misericordiam; superexaltat autem misericordia iudicium*. Ille ergo prelatus qui nescit 25 taxare proporcionem pene heresis ad peccatum, taceret a dampnacione heresis, ne forte puniret insontem vel reum ad condignum vel ultra.

Ideo in istis videtur mihi quod standum est sensui et verbis | scripture sacre in materiis tangentibus here- Fol.
sim, ut si homo a sensu variat, teneat saltem humiliter 351^b
verba fidei paratus semper obedire sensui orthodoxo.

How errors as
to the host have
grown up.

Sed a tempore quo ecclesia plus obedivit privatis pre-
positis quam episcopo animarum, ut plus Romano
pontifici quam evangelio Jesu Christi, surrepserunt hereses 35
tam operis quam sermonis et specialiter in materia de
sacramento altaris. Deus tamen ex speciali gratia ad
tantum cecavit corda privatorum ordinum et hereti-
corum in ista materia quod nesciunt quid in natura
sua sit sacramentum altaris secundum decretum Romani 40

24. Cod.: qui facit. 34. In marg.: Nota. 38. In marg.: De sacra-
mento altaris.

22. Lucae VI, 36.

pontificis; tempore tamen Nicolai IIⁱ valde catholice sensit Romana ecclesia in illa materia; sed a tempore Innocencii IIIⁱ nescitur utrum catholice vel heretice senciebat; ad unum tamen cogunt obedienciarii ecclesiastici tamquam fidem, scilicet quod credatur accidens esse sine subiecto in hoc venerabili sacramento, sed nec afferunt rationem nec scripturam unde debeat ita credi, ideo fideles in Domino istud renuunt. Nam si Jeronymus et alii sancti doctores fugerunt inusitatos terminos in materia fidei, ne forte venenum lateret sub melle, quanto magis moderna ecclesia fugeret a seductivo satrapa capere tam terminos extra fidem scripture quam eciam sentenciam a scripture extraneam. Nam isti termini *accidens* et *subiectum* ad sensum loquencium in ista materia sunt satis extranea, et sensus superadditus scilicet quod sacramentum sit accidens sine subiecto est satis periculosus; qua ergo fronte necessitarent fideles ultra sufficienciam fidei ex scriptura hoc credere? Revera nec Christus nec sui apostoli nec secta Machometi ad fidem talem vel taliter perurgebant, cum ex fide scimus quod non sequitur: Si papa vel sua ecclesia sic diffinierit, ergo verum.

Accident and subject are not scriptural terms.

Similiter, quod accidens sit sine subiecto tam philosophi quam theologi renuerunt propter hoc quod non potest sic esse de Dei potencia absoluta, quod si sit verum, blasphemum est hoc credere; simpliciter ergo irrationabile foret satrapas sine evidencia fidem huiusmodi perurgere. Tunc enim ex sibi dubio necessitarunt ad credendum blasphemiam. Nam philosophi crediderunt concorditer quod hostia non potest esse sine subiecto. Augustinus eciam peritus in philosophia et valde catholicus in theologia sepe asserit ut per se notum quod accidens non potest esse sine subiecto. Que ergo necessitas sentenciam tam periculosam et tam extraneam seminare? Si enim non potest esse de Dei potencia absoluta (ut asserunt) sic esse regulariter in sacramento altaris, committit nedum mendacium de Christo sed manifestam blasphemiam, quia quicunque dixerit quod Deus regulariter in hoc sacramento servat accidens sine

The existence of accident without subject is declared impossible by philosophers, e. g. Augustine.

1. Cod.: catholico. 4, 5. Cod.: ecclesie ei. 13. In marg.: 1.
23. In marg.: 2. 31. In marg.: Nota Augustinum. 36. Cod.: ut deest.

1. Cf. Serm. Part. II, pag. 454. 31. S. Aug. Opp. tom. V, 1, 973; cf. ib. 338.

subiecto, dicit evidencius quod Deus potest hoc facere; quod si Deus non potest, patet quod blasphemie imponit Deo quod sibi non potest competere. Immo dato per impossibile quod sibi competeret, Deus se ipsum summe imperficeret atque destrueret. Quis ergo honor foret 5 talem passionem Deo imponere, cum secundum Apostolum *Deus se ipsum negare non potest.* Et sic de multis que videntur in creaturis sonare potentie libertatem, ut Deus peccare non potest vel mentiri; sed homo potest faciliter. Sicut ergo non est honor sed summa blasphemia 10 sibi imponere quod conservat accidens sine subiecto in hoc venerabili sacramento, et propter istam oracionem tacent fideles istud concedere, cum idem foret secundum philosophos et Augustinum ponere accidens esse sine subiecto et verificare contradiccionem, quod Deo propter 15 sui perfectionem non potest competere, quia tunc forent in eo *est et non*, et forent falsissimus in se ipso.

There are things that God cannot do, since they would be contrary to His nature.

To say that God can keep the accident without the subject is to say that He can make a thing be thus without being at all.

Quantitas enim non est nisi quantificacio substancie vel ipsam quantificari, qualitas autem non est nisi substanciam qualificari, et sic de aliis accidentibus respectivis. Idem ergo foret Deum servare accidens sine subiecto et servare quod alicui substancie accidit taliter se habere, et tamen illam substanciam omnino non esse quod est contradiccio manifesta.

Si autem dicatur quod ^{Fol. 351^a} nec termini accidentis ita signant nec res accidentis est respectivum huiusmodi, sed res per se possibilis sicut substancia: quantum ad primam partem petunt fideles significaciones talium terminorum accidentalium ex fundacione sufficienti scripture vel racionis, quod cum nemo potest facere, in 30 antiqua sentencia philosophica vel theologica quietantur.

Et quantum ad secundam partem ficticie, declaratum est alibi quod, posito tali accidente per se possibili adhuc oportet ponere informacionem distinctam sine tali absoluto accidente per se possibili et quod somniare 35 tale per se accidens foret omnino superfluum, quod non potest Deo competere, et sic ut prius talis fictio foret blasphemia manifesta.

Radicalis autem fundacio stat in isto quod Romana ecclesia sic determinat, sed ipsa non potest peccare et 40

14. In marg.: Augustinus. 26. Cod.: accidentis twice. 28. In marg.: 1. 32. In marg.: 2. 39. In marg.: Secunda ficticia.

7. II. Tim. II, 13. 17. II, Cor. I, 18.

specialiter in materia fidei, ergo sic generaliter est credendum. Et inter omnes blasphemias que de Antichristo unquam surrepserant hec est maior, quia (ut sepe tactum est) si peccare non poterit in fide, tunc peccare non poterit, cum infidelitas (ut hic supponitur) generaliter consequitur ad mortale, et sic peccare non poterit, tunc extollitur super Christum, cum licet sibi vivere declinando a Christi religione, ut in presenciarum cernitur, quod cum Christus non potuit, ideo de tanto extollitur super Christum.

10 Similiter, totus exercitus malorum angelorum peccare potuit ut suppono ex fide, sed ille exercitus positus in statu innocencie fuit longe maior papa, cardinalibus ac omnibus aliis prelatis sibi adherentibus; fuit eciam ex statu innocencie a peccato elongacion et in naturalibus suis potencior. Si ergo Romana ecclesia in non posse peccare excedit personam huius exercitus, non superest nisi ut multipliciter excedat Christum qui est *omne quod dicitur Deus*, quia tam deitas quam humanitas.

Similiter, si illa ecclesia peccare non poterit, tunc divisa ut modo peccare non potest et pari evidencia qua nos Urbanite concedimus quod ipse cum suis cardinalibus peccare non potest, Robertini concederent quod ipse cum suis cardinalibus peccare non potest. Et sic haberemus duas personas simul militantis ecclesie que peccare non poterunt. Nec dubium quin persona aggregata ex hiis sit eque vel plus peccabilis, sicut altera illarum parcum per se posita, cum nocent sibi ipsis ex peccato multiplici iuxta se posite.

Nec est racio quare tota Romana ecclesia determinare posset ut fidem quod hoc sacramentum sit accidens sine subiecto, quin per idem determinare posset quod sit panis vel quecumque substancia vel natura accidentalis quam voluerit assignare. Possibile est ergo quod Urbanite et Robertini sint in ista materia sibi ipsis contrarii. Cui ergo 35 illarum ecclesiarum foret in hoc rationabiliter credendum?

Unde querunt instanter nostri satrape et specialiter fratres de Anglia quid in natura sua sit sacramentum altaris. Nos autem dicimus cum sancto Apostolo et quadruplici evangelio quod est panis. Sed querunt 40 ulterius utrum sit substancia panis materialis; quod

The root of the matter lies in the fictitious infallibility of the Roman church.

If this be granted, Urbanites and Robertines are alike impeccable.

We say the sacrament is in nature bread.

4. In marg.: Prima racio. 10. In marg.: Secunda racio. 19. In
marg.: Tercia racio. 29. In marg.: Nota de sacramento altaris.
38. In marg.: Questio.

18. II. Thess. II, 4.

dampnarunt; et utinam non in hoc Christum et suos
 Evidence of the apostolos, cum ecclesia Anglicana dicit quod usus
 Missal.
 illius ecclesie in secreta medie misse Natalis Domini
 quod *sicut homo genitus, idem refulsit Deus, sic hec*
terrena substancia nobis conferat quod divinum est. 5

Nec dubium quin intelligendo per hanc terrenam
 substanciam substanciam materialem intellexit illam esse
 sacramentum altaris, ut patet in secreta misse ferie
 quarte Quatuor temporum in Septembri. Si ergo Christus
 accepit panem materialem et fecit ipsum esse corpus 10
 suum, ut testantur quotquot sanctorum sentencie cum
 decretis, que foret auctoritas vel fidei constanca credere
 quod sit accidens sine subiecto, cum secte fratrum hoc
 negarunt, dicentes quod est quantitas vel qualitas
 subiectans alia accidencia sive nichil. 15

Istam ergo blasphemiam de impeccabilitate Romane
 ecclesie placuit Deo dissolvere. Ideo teneamus pristinam
 libertatem et antiquos articulos fidei in Christo | fundatos
 qui peccare non poterit vel suos fideles decipere. Fol.
 351^a

Remedies
 against the
 oppressions of
 the prelates:
 Sed horrendus timor incumbit quod satrape provin- 20
 ciarum necessitant fideles 'vel dic ad hoc vel ex tacencia
 dampnaberis tamquam hereticus et postea occideris',
 et a mundi principio non fuit maior persecucio vel
 minus colorata in alia secta. Ideo ego non video
 remedium nisi aliquod horum trium, primo orare pro 25

1. Prayer that
 God will
 enlighten them.
 ipsis ut Deus in fide ipsos illuminet et quod in exami-
 nacione fidelium obtemperent racioni. Si propter antiqua
 crimina Deus non audierit vocem fidelium in hac parte,
 temporale remedium videtur pulsare temporales dominos

2. Appeal to
 temporal rulers.
 et totam ecclesiam in iuvamen, dicendo illis quomodo 30
 nos dicimus hoc sacramentum esse corpus Christi in
 forma panis. Quando autem hoc negantes superinducunt
 novos articulos ut fidem ecclesie quos nescimus, illos
 autem vellemus acceptare gratancius, docto quod sic
 possemus sine offensa legis domini Jesu Christi sed 35

3. Patience
 under
 oppression with
 trust in Christ.
 deficiente propter copiam temporalium munerum iu-
 vamine in hac parte, ego non video nisi tertio maxime
 securum refugium ponere spem nostram in domino
 Jesu Christo, tribulaciones et mortes et cuncta que in-
 ferre poterunt humiliter paciendo. 40

25. In marg.: 1. 29. In marg.: 2. 37. In marg.: 3.

4. Sarum Missal ed. Dickinson col. 58. 9. *Deus qui de*
his terrae fructibus tua sacramenta constare voluisti etc. Id.
 col. 540 (Matthew).

SERMO LIX.

Ecce dies veniunt, dicit Dominus etc. Jeremie XXIII°, 5.

Quia ista est ultima dominica anni precedentis immediate antecedens ad dominicam primam Adventus 5 anni sequentis, ideo aptavit ecclesia epistolas istas ad invicem sic quod ultima epistola anni prioris indicet prophecias legis veteris de adventu Christi futuri ad incarnationem, et prima epistola Adventus Domini pro anno futuro indicet Dominum iam venisse. Innuit autem 10 Jeremias causam adventus Christi in carnem, scilicet quod pastores perversi legis veteris perverse ducebant populum ad abyssum. Ideo cum nequicia pastorum non potest procedere infinite, necesse fuit Christum venire ad evacuandum istos apostatas et populum corri- 15 gendum. Et conformiter creditur has sectas privati ordinis confederari cum pseudoepiscopis quounque Christus veniat ad finale iudicium vel ostendat ante illud aliquod patens miraculum propter quod Christi populus servabat integre legem suam; ideo incipit vi- 20 cesimum tertium capitulum Jeremie: *Ve pastoribus qui disperdunt et lacerant gregem pascue mee, dicit Dominus.* Ista autem sunt verba Dei de sacerdotibus et prophetis perversis in fine veteris testamenti. Sed post istam 25 persionem et punicionem prelatorum pro lege veteri propheta sic incipit: *Ecce etc.* Sicut enim etas hominis succedit uniformiter et invariabiliter, sic oportet dies mundi succedere nec solum necessitatibus etas mundi que tempus est uniformiter variare, sed necesse est eventus seculi in illo tempore secundum legem consi- 30 mitem procedere successive, nec oportet timere evidencias sophistarum de successione parcium temporis que non manent. Omnes quidem manent pro suo tempore et omnes antiquas oportet preterire et novas succedere; nec est sententia ista calculancium astrono- 35 morum vel sompniancum virorum mendacium sed (ut testatur propheta) assercio Domini. Ideo Jeremias et ceteri non confirmant suam sentenciam per vicarium Antichristi, dicentes quod hec mandat Romanus epis- copus vel alias eius vicarius sed *hec dicit Dominus.*

Christ coming
made necessary
by the
perversity of
the pastors of
the old law.

1. Dominica proxima ante Adventum. Cf. Serm. Part. IV,
Serm. XV. Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 375—376.
20. Jer. XXIII, 1. 25. ib. 5.

How prophets
and apostles
are taught by
God.

In omnibus tamen istis oportet credere alicui sensui contingententi, ut sicut in lege veteri credendum est quod Isaias, Jeremias vel propheta alias habet sensum suum a Domino, quod est contingens, sic quod potest oppositum evenire, ita credendum est in lege gracie de 5 auctoritatibus illius legis, ut de apostolis, quod sensum suum a Domino acceperunt. Per talem enim connectionem veritatum contingencium est populus connectendus cum Domino in veritatibus sempiternis, ut sicut prophete in lege veteri immediate crediderunt et 10 neverunt quod habuerunt sensum suum a Domino qui non potest decipere vel aliquid ignorare, sic fuit de evangelistis atque apostolis licet excellencius in lege gracie, sic quod Apostolus non peciit demonstracionem quod Deus enarraverat sensum suum; nec debent fideles 15 demonstracionem de | revelacione huiusmodi expectare, Fol. sicut fuit in lege veteri, sed fide oportet in talibus 352^a connectionibus incipere. Et in istarum viarum principiis iacet magnum periculum cum pseudo possunt induere habitum prophetarum et apostolorum, sed conversacio 20 et fructus finalis quare hec referunt certitudinem indicabunt.

All revelation
is for the
conversion of
the people, who
must judge of
prophets and
apostles
whether they
are genuine.

Nec video quin oportet utrobique aliquam revelacionem Dei procedere in populum convertendum, sic quod Deus utrobique immediate connectitur plebi sue, et sicut 25 obediencia facienda preposito multum prodest subiectis, sic credulitas adhibenda prophetis atque apostolis auget meritum in credendo. Et sic senciendum est de merito resistendi pseudoprepositis; sicut enim in lege veteri non quilibet false simulans habuit spiritum prophecie, 30 sic in lege gracie non quilibet false simulans habet graciam, noticiam scripture vel officium pastorale. Opera autem (gracia quorum sic faciunt) cum vita sua et omnino inspiracio Dei de veritate credenda certificant fidelibus quid et qualiter est credendum, ita 35 quod multa milia satraparum quantoscunque se simulant in latitudine potestatis non valent sentenciam unam scripture vel inspirationem quam Deus dignabitur fidelibus revelare, immo de facto maior multitudo talem attestatur evidencius maioritati false sentencie Antichristi. 40

Prophecia ergo Jeremie de Christo a Spiritu Sancto sub hiis verbis sibi ostenditur: *Suscitabo David germen*

iustum etc., ubi planum est fidelibus quod Deus prophetice loquitur de domino Jesu Christo qui, sicut fuit fructus ventris David mitissimi regis ad literam, sic fit mistice et autonomatice manu fortis; ideo sicut Christus 5 dicit Baptistam esse Heliam, sic debet credi dominum Jesum esse David. Longe autem prius ante Jeremiam David mortuus est ad litteram et pertinencius videtur intelligere litera David in accusativo casu quam dativo, licet sensus videantur paululum variare.

Christ is
mystically
David.

10 Sunt autem octo proprietates quibus David noster describitur atque cognoscitur. Prima est quod est *germen iustum*. Est autem humanitus germen patriarcharum et Marie virginis, quia licet per aliquos patriarchas viciosos descenderat propter inpeccabilitatem 15 sui ex predestinacione sue unionis ypostaticae viciari non poterat. Sicut enim aurum et lapides preciosissimi nascuntur in cateractis subterraneis turpibus et lutosis, sic eciam de Maria matre Jesu dicitur quod sicut lily inter spinas, sicut rosa ex arbusta spinosa et 20 sicut carnes mundi lucii ex bufone, de parentibus culpabilibus processit, et sic non obest sed consonat eius filium processisse. Hamus tamen iste de primo parente processerat undique propter notandum misterium in qualibet persona que ipsum genuit; et sicut deitas 25 sub unco carnis celata fuit in extremitate huius germinis per quam antiquus serpens diabolus caperetur, sic in qualibet parte huius germinis Dei predestinacio et Christi figuracio rutilarunt. Hoc ergo germen autonomatice dicitur *iustum*, quia in toto humano genere non 30 fuit aliquis similiter iustus preter illum. Immo dicitur origo nostre iusticie sine qua non potest aliud esse iustus. Ipse enim est per se rectitudo sive iusticia sine cuius participio non potest aliquis esse rectus.

Properties of
the mystical
David.
1. He is the
righteous
branch.

Secunda condicio David nostri est quod *regnabit rex*. 35 Christus enim a primo instanti nativitatis sue secunde fuit rex super totum genus humanum et quamlibet aliam creaturam, quia constitutus est humanitus caput ecclesie et propter unionem ypostaticam et propter statum innocencie dominus huius mundi. Unde blasphemant ignari et cupidi qui ex isto textu ponunt ipsum

He shall reign
as King.

His kingdom
is spiritual.

8. litera; cod.: ly. 10. In marg.: Nota octo. 11. In marg.: 1.
16. Cod.: Sic enim. 20. lucii i. e. piscis. 34. In marg.: 3.

regnare civiliter, quia iuxta fidem evangelii *non habebat* tantum proprietarie *ubi caput suum reclinaret*. Cum ergo civile dominium dicit ut sic proprietatem possessionis ultra statum innocencie et includit necessario peccatum veniale, patet quod non potuit Christo competere. In hoc ergo quod evangelium exemplificat *regni sui non fore finem* Luce I^o, 33 manifestum est quod loquitur de regno spirituali cum omne temporale regnum oportet ante diem iudicii terminari.

3. His is wise

- a) in His God-head, as the wisdom of the Father;
- b) in His manhood with the wisdom of the blessed;
- c) with the wisdom of the Spirit,
- d) with the wisdom of reason,
- e) and of experience.

4. He shall execute judgment,

5. and do justice.

Sed cum ad regem spectat sapiencia (ut patet de Salomone Christi figura) decens est secundum terciam proprietatem quod sit *sapiens*. Christus autem secundum duplarem naturam multiplici sapiencia rutilavit, nam secundum deitatem fuit abstracte sapiencia Dei patris et secundum humanitatem sub ratione | qua comprehensor videns omnia in verbo habuit creatam sapienciam, ut qualis est in beatis. Habuit eciam ex dono Spiritus Sancti infusam sapienciam (ut dicitur Isaie XI°, 2), et quarto dicitur habere sapienciam in proprio genere secundum rationem qua scivit naturaliter conclusiones celestes sequi in demonstracione quia ex proprietatibus cause. Sed cum sapiencia dicitur quasi sapida sciencia, quinto omnis experimentalis noticia quam Christus habuit sapiencia potest dici; et patet ex hac quintuplici sapiencia quam singulariter Christus fuit sapiens. 25

Et quia ad regem sic sapientem pertinet suum populum iudicare, patet quod Christus *faciet iudicium* gentis sue proporcionalē suo dominio et sue sapiencie. Discernet enim fideles ab infidelibus, predestinatos a reprobis, vocando cunctos sed trahendo electos iudicio nobis occulto. Sed in die finalis iudicii patenter et universaliter iudicabit vel potuit civiliter iudicare. 30

Sed quia ad talem iudicem pertinet facere iusticie complementum, ideo quinto subiungitur quinta Christi condicio quod *faciet iusticiam in terra*. Ipse enim fecit omnem factam iusticiam, cum nulla creatura potest iuste quicquam agere nisi de quanto participet primam iusticiam. Sed humanitus fecit iusticiam in terra, quia nisi per adventum suum fuisset tota operacio humani generis menstruata, sic videlicet quod aliter nemo post 40

5. Cod.: non deest. 19. In marg.: 3. 22. Cause; cod.: c^o.
26. In marg.: 4. 34. In marg.: 5.

2. Matth. VIII, 20. 35. Jer. XXIII, 5.

lapsum fuisse virtuosus et per consequens nullus iustus. Ipse ergo rectificando ovem quam ponebat in humeris (Luce XV°), iustificavit ovem centesimam, et ad hoc sonat dacio legis evangelice, tota conversacio humanitatis sue et iusticia in finali iudicio, quando dabit unicuique homini proporcionabiliter ut dignus erit. Nec solum continebitur iusticia sua intra limites terre moriencium, sed prosiliet usque ad terram vivencium, cum omnibus beatis dabit gaudium et quicquid fuerint digni recipere, ymmo supereroganter per suam incarnationem accibilem beatitudinem cumulabit.

Et quia ad regem pertinet potestative regere regnum, 6. His kingdom
ideo sexto subiungitur quomodo regnum Christi erit shall exist on
tam in via quam patria regulatum. *In diebus illis,*
15 inquit, *salvabitur Juda et Israel habitabit confidenter.* Cum
autem Juda interpretatur *confitens*, patet quam signanter
signat omnes recte confitentes adventum Christi in
carnem. De talibus enim dicitur (Joh. I^o, 12): *Quotquot
autem receperunt etc.* Et ista est confessio de qua
20 (Rom. X^o, 10) dicit Apostolus: *Ore autem etc.* Ideo signanter
dicitur pro predestinatis viantibus quod *in diebus
illis etc.*, quia *in patria absterget Deus etc., et non erit
amplius etc.* (ut dicitur Apoc. XXI°). Et filii Dei possunt
in premio isto confidere, quia *si sunt filii, tunc secundum
25 Apostolum sunt heredes* et per consequens confitenter
possunt dicere et orare: *Adveniat regnum tuum.* Et nota
quod sicut Jacob et Israel fuit eadem persona sic per
ordinem nominata, ita eadem persona ecclesie est prius
Jacob et post Israel, cum Job XIX°, 27 scribitur: *Quem
30 visurus sum ego ipse etc.* Post luctum ergo cum angelo
videbimus Deum clare.

Septimo adiungitur unio divinitatis et humanitatis in Christo, cum dicitur: *Et hoc est nomen etc.* Per hoc autem quod dicitur quod hoc est nomen et non quod 35 hoc erit, eternitas Christi exprimitur, cum diu post Jeremiam fuit Christus natus humanitus, et per hoc quod de futuro exprimitur quod vocabunt eum, eius mutabilis humanitas designatur, scilicet per hoc quod dicitur: *Habebit nomen domini iusti nostri.* Sed habebit 40 perpetuo inseparabiliter illud nomen, quod cum non sit

7. The union
of divine and
human is
expressed in
'This is his
name etc.'

12. In marg.: 6. 30. Cod.: luctam. 32. In marg.: 7. 38. Cod.: sed per.

14. Jer. XXIII, 6. 24. Rom. VIII, 17. 26. Matth. VI, 10.
29. Job. 33. Jer. XXIII, 6.

vocale sed reale, oportet movere beatos singulos ad sic vocandum. Et nota quod circa hoc nomen *Dominus iustus noster* contendunt plurimi, sed quia ista contencio est multum apocrita, ideo dicam probabilem sentenciam modo quo talis sentencia est loquenda. Dicitur enim 5 quod translacio Septuaginta et Hebraica veritas habent loco huius termini *Dominus* nomen Domini tetragrammaton, et secundum Radymoysen in libro de direccione propheticarum hoc nomen *tetragrammaton* (hoc est, quatuor literarum, quas cum earum vocibus igno-¹⁰ ramus), cum non sit hoc nomen Deus, impositum est a Deo ad significandum cuidam eius essenciam absque respectu ad creaturam, et ideo est incommunicabile, sicut non est | hoc nomen *dominus* nec hoc nomen *Deus* (ut patet Exodi XXII°); unde solis sacerdotibus 15 Judeorum licuit nominare hoc nomen et non ubilibet sed in templo.

Quia ergo non habetur nomen latinum sibi synonymum, ideo translate posuerunt loco eius hoc nomen *dominus* vel hoc nomen *Deus* sine determinacione, unde 20 translacio Caldaica habet hoc nomen *Messias* loco huius nominis *dominus*; et sic viciant expositores aliqui sentencias modernorum Hebreorum, qui sic corrumpunt literam dominus Deus vocabit eum hoc nomen. Sed circa tales contenciones frivolas non debet fidelis con- 25 tendere, sed ex fide capere quod Christus sit vere Deus et homo et quoscunque textus qui ad hoc sonuerint acceptare. Sed quia textus predictus Hebraicus reprobatus potest trahi ad istam, ideo ad sensum talem potest concedi, et historias recitatas superius potest qui volu- 30 erit credere vel supponere citra fidem.

8. He will give
eternal bliss to
His servants.

Octava condicio et ultima regis nostri est quod beatificat eternaliter servos suos, que condicio in isto textu exprimitur: *propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus, et non dicent ultra: vivet Dominus qui eduxit 35 Israel de terra Egipti, sed dicent: Vivit Dominus qui eduxit et adduxit semen domus Israel de terra aquilonis et de cunctis terris ad quas eieceram eos illuc, et habitabunt in terra sua.* Octava autem proprietas Domini alludens octave etati seculi beatitudinem includenti 40

8. Rectius: Rabi Moysen. 18, 19. Cod.: synononum. 35. Recte:
vivit.

34 et seqq. Jer. XXIII, 7, 8.

premittit prefacionem ut prima. *Ecce, inquit, dies veniunt, dicit Dominus,* quod intelligitur de tota successione dierum qui veniunt usque ad diem iudicii. Alludit autem hic textus eciam historis filiorum Israel quo-
 5 modo a captivitatibus fuerant liberati, et utraque historia figurat liberacionem finalem qua predestinati erunt ab hoc valle miserie ad patriam celestem generali-
 ter liberati. Prima autem historia patet in Genesi et Exodo et secunda patet in Jeremia et IV° Regum.
 10 Laudaverunt autem Dominum, exprimentes eius eternitatem vivificam, dum clamarunt: *Vivit Dominus.* Sic enim legitur I^o Regum X^o, 24 quod Saul in regem electo clamavit populus: *Vivat rex.* Vult ergo propheta dicere quod post diem iudicii non sic dicent: Vivit dominus
 15 qui eduxit Israel de Egipciaca servitute, nec dicent secundo: Vivit Dominus qui eduxit Israel de terra Aquilonis a captivitate Nabugodonosor, sed dicent tertio laudacione perpetua: Vivit Dominus, hoc est, regnat eternaliter. Irascantur populi quantumcunque voluerint,
 20 quia Dominus eduxit semen Israel, hoc est, ecclesiam in qua fuit predestinacio tamquam semen hominibus occulta de terra Aquilonis. Terra autem Aquilonis est terra in qua habundat aeris et passionum suarum turbacio et specialiter refrigescencia communis aeris quod significet
 25 mistice refrigesciam caritatis. Nam in tota valle huius miserie non est nisi contenciosa turbacio et aeris pestilencialis inspiracio in comparacione ad amenitatem temporis supra nubes. Ideo cum supra statum innocencie reducetur ecclesia ad statum ecclesie triumphantis,
 30 signanter dicitur quod *Dominus adduxit et eduxit hoc semen* veri Jacob de terra vallis lacrimarum et cunctarum insularum ad quam ipsum Dominus de paradyso eiecerat ad terram vivencium vel triumphantis ecclesie ad quam sunt prius naturaliter ordinati. Causam autem
 35 quare Jeremias non moralizat historiam secundam explicate, videtur quosdam assignare propter hoc quod suo tempore fuit veritas rei geste. Hec autem terra

15. Cod.: dicens. 20. Cod.: qui Dominus eduxit. 22. In marg. sup. fol. 22°: *Habitabunt in terra sua* Jeremie XXIII°. Est terra quam gerimus, quam terimus et quam querimus. Prima est terra nostre nativitatis, secunda nostre captivitatis, tercia nostre hereditatis. Primam inhabitamus ratione nostre condicionis primarie, secundam ut vallem nostre tribulacionis et miserie, terciam iure empacionis meritorie, donacionis voluntarie et dominacionis hereditarie.

vivencium vocatur terra sua naturalis, quia ad illum fuerunt a Deo finaliter et naturaliter ordinati.

The secular
ruler must
imitate Christ.

Dubitatur hic utrum gubernacio regis temporalis quoad regnum suum debeat ex gubernacione regis Christi in omnibus exemplari. Nec dubium quin sic,⁵ cum ex participio sapientie huius regis oportet omnes reges terre, omnes seculares dominos, immo omnes alios christianos regulari (ut patet in prophecia huius epistole). Tres ergo sunt gradus sapientie huius regis in regimine regni sui, primo quod omnes legios suos | defendit <sup>Fol.
352^a</sup> potenter, cum sint materialiter regnum suum, secundo quod hostes suos destruit sapienter et specialiter inimicos suos domesticos, cum sint sui precipui inimici, et tertio quod legem et regaliam suam docet longanimititer, cum sine eius regimine non stat regnum; et ¹⁵ ad ista tria oportet regem terrenum attendere, cum impossibile sit ipsum regnum suum regere sapienter sine tribus ab istis proporcionabiliter derivatis.

1. He must
defend his
subjects,

and not delegate
power to those
who will hurt
them.

Quoad primum oportet regem terrenum legios suos potenter defendere, cum non foret aliter rex suorum ²⁰ nisi forte equivoce ad defensionem istam, cum non sit defensio spiritualis sciencie, sed pocius defensio corporalis, cum vendicat super corpore sui legii dominari, spectat ut rex non deficiat in regimine corporis sui legii quod multipliciter potest contingere. Primo si rex ²⁵

ex negligencia concedat suis subditis potestatem quomodounque voluerint legios illos extinguere. Talem autem negligenciam voluntariam non audivi in rege aliquo christiano vel pagano, cum foret nimis supina stulticia. Ideo absit quod rex Anglie concedat inimicis ³⁰ suis domesticis potestatem ad legios suos sub foco pravitatis heretice inquisitionis sic corporaliter extinguendum. Christus enim (ut dictum est) non habuit huiusmodi potestatem. Quis ergo color quod vendicantes se esse Christi vicarios illo titulo hoc optarent? ³⁵

Christ's
teaching in His
answer to
James and
John.

Similiter (ut docet Luce IX°), Jacobus et Johannes qui videntur fuisse filii Zebedei extincionem coloracius exoptabant, sed cum illi fuerunt apostoli qui singulariter cupiebant dominium ex procuracione petitoria matris sue, videtur quod omnes volentes secundum illam ⁴⁰

4. In marg.: Dubium. 9. In marg.: 1. 11. In marg.: 2.
14. In marg.: 3. 25. In marg.: 1. 36. In marg.: 2.

3. Cf. Serm. part. IV, Serm. I.

fideles extinguere sunt filii superbie et perversitatis istorum apostolorum. Talem ergo licenciam non debet rex nunc approbare.

Similiter, Christus quem oportet nos sequi quantum sufficimus, facile potuit hereticos maximos qui illum ceperant extinxisse. Cum ergo non fecit, ubi potissime debuit, videtur quod non auctorizavit licenciam suis vicariis taliter extingendi.

Similiter, extinguere sic homines est speciale in brachio seculari sed cum prelati vendicant se esse sacerdotes Christi, videtur quod nullo colore eciam ad vendicandum Christum debent esse carnifices populi christiani.

Similiter, papa non potest sic castigare hereticos nisi titulo quo vendicat esse rex secularis medietatis imperii; cum ergo papa non dominatur sic super regno Anglie, sicut nec imperator habens plenum imperium unquam fecit, videtur quod papa non habet potestatem hereticos in Anglia taliter castigandi. Et hec racio quare nobiliores reges Anglie non sinebant in nomine pape intrare in regnum suum vocatos inquisidores heretice pravitatis, quia idem foret illud permittere et regnum suum domino pape subicere; cum si dominatur super corpus legii regis nostri, tunc dominatur cuilibet persone regni et per consequens toti regno.

Similiter, non licet viatori fratrem suum extinguere, nisi noverit statum suum occisioni competere, ut puta, si predestinatus fuerit quasi in statu optimo quo viavit, et si prescitus fuerit quasi in statu pessimo quo viavit; cum ergo status ille sit prelatis nostris incognitus, videtur quod non debent ad corrigendum hereticos ipsum presumere.

Assumptum declaratum est alibi per hoc quod Deus non potest aliquem viatorem occidere nisi secundum tales regulam: ergo multo magis non licet Antichristo vel eius discipulo quemquam occidere tanquam hereticum nisi aliquo tali modo. Si enim quis sit predestinatus, cum continue promerendo et meliorando procedit, est ex lege Dei in mortis articulo in statu optimo quo viavit; si autem prescitus fuerit, cum tunc demerendo et deteriorando procedit, est in mortis articulo in statu pessimo quo viavit, quia tunc primo peccatum

Christ spared His enemies.

The Pope's right to chastise heretics rests on his claim to a share in the empire.

England is not subject to the Empire.

Since a man's final state is determined at death, the prelates should slay no one unless, by revelation, they know him to be desperate.

finalis impenitencie est firmatum. Cum ergo hoc debent cuncti fideles cognoscere et specialiter prelati, videtur quod neminem debent occidere tanquam hereticum nisi de eius conversione fuerint ex certa revelatione omnimode desperati. Quomodo ergo occiderent inquisitores 5 tales Luciferi christianos profitentes se velle credere quomodounque docere voluerint esse de Christi fide credendum, ut salva fidelitate Christo servanda credere Fol. poterunt sine offensa | Domini dominorum; revera tales 352° Antichristi in pluribus excedunt Christum qui cogere 10 non poterit ad credendum, nec negare informacionem et consolacionem volenti ipsam recipere. Sed sicut tales Antichristi abdicarunt evangelizacionem inducentes privatam confessionem, sic abdicarunt ulterius fidei instrucionem inducentes condempnacionem luciferinam. 15

Inquisitors put
men to death
unjustly.

Similiter, de lege Domini (Exod. XX°) ex precepto secunde tabule nemo debet fratrem suum iniuste occidere, sed certum est quod satrape sic dampnantes proximos iniustissime occiderunt illos, ergo sunt manifesti prevaricatores decalogi, excedunt seculares iudices 20 perturbatores reipublice condempnantes, quia illi hoc non faciunt nisi ex turbacione reipublice sensibili et populo manifesta. Isti autem occidunt evangelizantes sine precio et rempublicam in Domino confortantes. Secundo iudices regum non condempnant quosquam ad 25 mortem, nisi ex auctoritate et lege regis terreni; isti autem iudices Antichristi a nullo si non a diabolo habent auctoritatem taliter condempnandi. Christus enim taliter dampnare non potuit, nec reges vendicant sibi pertinere in causa huiusmodi condempnare. Tercio cum 30 simulata sanctitas sit duplex iniquitas, manifestum videtur quod tales simulant ex sanctitate tam duplicitate persecuti christianos sine fundacione legali sunt iniustissimi homicide; et si aliqui erunt homicide irregulares regnum perturbatores, contra quos reges et 35 regna debent surgere, hii sunt illi. De isto inferius.

9. Fol. 352°: Que adhuc sequuntur in foliolo, incausto non signato scripta sunt. 16. In marg.: 6. 19. In marg.: 1. 25. In marg.: 2. 30. In marg.: 3.

I. Index of Bible-Quotations.

Gen. 1, 4	3 Psalm. 44, 7	54 Isaie 25, 1	14
— 3, 7	208 — 49, 10, 17	137 — 25, 1	69
— 3, 9	241 — 52, 6	207 — 35, 10	72
— 3, 17	332 — 58, 10	103 — 41, 18	72
— 3, 19	110 — 72, 5	110, 131 — 42, 5	386
— 16, 15	160 — 72, 28	353 — 49, 8	146
— 16, 16	169 — 81, 6	81 — 52, 13	72
— 21, 10	176 — 90, 5, 6	267 — 53, 8	8
— 22, 18	402 — 96, 17	53 — 54, 1	174
— 20, 4	403 — 98, 1	517 — 60, 1	62
— 28, 14	403 — 101, 26	54 — 60, 6	65, 66
— 47, 24	212 — 102, 5	455 — 60, 15, 16	22
Exod. 3, 17	23 — 105, 40	103 Jerem. I, II	306
— 33, 20	291, 389 — 108, 17	111 — 4, 14	372
Levit. 1, 9, 13	166 — 110, 2	87 — 7, 13	35
— 3, 3, 5	166 — 113, 1	70 — 9, 1	493
— 19, 19	503 — 113, 3	93, 453 — 11, 7	35
Num. 10, 5	366 — 116, 1	14 — 12, 9	503
— 16, 32	292 — 118, 21	385 — 17, 5	263
— 21, 5	366 — 118, 113	300 — 23, 1	511
— 25, 9	366 — 118, 131	147, 190 — 23, 5	511
Deut. 1, 46	258 — 118, 136	493 — 23, 6	515
— 15, 4	108, 319 — 125, 6	94, 343 — 23, 6, 7	516
— 32, 4	36 — 131, 15	244 — 35, 14	35
— 32, 35	0, 104 — 132, 1	92 Ezechiel 39, 18	101
Josue 10, 14	234, 488 — 130, 9	353 Daniel 7, 7	50
I. Reg. 15, 23	45 — 143, 15	348 Osee 4, 16	44, 45, 46
II. Reg. 7, 14	170 — 149, 6	142 — 10, 12	115
III. Reg. 5, 5	170 Prov. 1, 24	145 Michee 7, 1	435
IV. Reg. 1, 10	504 — 4, 25	465 Abacuc 3, 18	153
— 1, 11	504 — 8, 18	23 Malach. 1, 6	153
— 1, 12	504 — 22, II	157 Matthei 2, 2	64
— 17, 3	259 — 23, 20	4 — 3, 7	163
— 18, 9	259 — 25, 16	83 — 3, 15	116, 162
I. Paral. 17, 13	53 — 25, 21	104 — 4, 4	75
— 22, 10	170 — 30, 8	319 — 4, 10	476
II. Paral. XXVI, 38	37, 38 — 30, 15	326, 362 — 5, 3	233, 263
Job. 1, 7	308 Cant. 2, 6	480 — 5, 7	115
— 9, 4	372 — 2, 12	29 — 5, 17	108
— 11, 8	433 — 4, 16	15 — 5, 25	236
— 14, 10—14	313 Sap. 1, 1	54 — 6, 2	89
— 18, 10	21 — 19, 25	8 — 6, 3	363
— 33, 3	319 — 13, 1	503 — 6, 10	324, 413
— 40, 16	478 — 14, 3	444 — 6, 12	389
— 41, 24	474 — 14, 9	34 — 7, 3—5	37, 38
Psalm. 2, 8	50 Eccl. 1, 2	314 — 7, 6	341
— 2, 9	54 — 3, 20	115 — 7, 12	498
— 4, 5	229, 463 — 8, 5	9 — 7, 21	11
— 9, 21	400 — 44, 17	193 — 7, 29	405
— 13, 5	371 Isaie 2, 4	17 — 8, 20	163, 513
— 15, 2	220 — 5, 20	60 — 10, 8	373
— 17, 50	14 — 7, 18	53 — 10, 9	481
— 18, 5	66 — 10, 1	218 — 10, 16	248, 459, 460
— 25, 2	369 — 11, 4	481 — 10, 20	481
— 33, 13	328 — 11, 10	14 — 10, 28	263, 331
— 35, 12	466 — 12, 3	73 — 10, 34	372
— 36, 27	462 — 12, 5	73 — 11, 14	195
— 39, 18	220 — 14, 12	475 — 11, 29	115, 440

INDEX OF BIBLE-QUOTATIONS.

Matthei 11, 30	373	Joh. 3, 11	360	Rom. 8, 17	407, 515
— 12, 8	405	— 3, 14	459	— 8, 18	315
— 12, 18	23	— 3, 29	29	— 8, 20, 21	317
— 12, 30	376	— 4, 7	108	— 8, 22	318
— 12, 43	71	— 4, 8	109	— 8, 24	41
— 12, 43—45	114	— 4, 9	298	— 8, 26	419
— 15, 24	12	— 4, 24	203, 352	— 8, 28	9, 96
— 16, 23	160, 476	— 4, 42	338	— 8, 32	287
— 17, 19	480	— 6, 5	109	— 8, 33	94
— 20, 16	179	— 6, 12	120	— 9, 18	13
— 20, 26	200	— 6, 44	157	— 10, 10	11
— 21, 3	129, 152	— 8, 34	6, 338	— 11, 36	41, 393
— 22, 40	107	— 8, 46	119, 127	— 12, 1	78
— 23, 13	397	— 8, 49	101	— 12, 2	80, 81
— 23, 24	37	— 9, 28	163	— 12, 3	82, 83
— 24, 12	155, 273, 418	— 10, 1	500	— 12, 6	88
— 25, 3	479	— 10, 11	515	— 12, 4, 5	83
— 25, 6	30	— 10, 14	207	— 12, 9	91
— 26, 18	129	— 10, 20	116	— 12, 10	92, 217
— 27, 40	189	— 10, 24	105	— 12, 11	93
— 28, 18	50	— 10, 30	48	— 12, 12	93, 94
— 28, 19	230, 238	— 10, 37, 38	155	— 12, 13	95
— 28, 19, 20	316	— 10, 38	429	— 12, 14	96
Marci 8, 15	38	— 11, 47, 48	158	— 12, 16	97
— 12, 30	233	— 12, 19	158	— 12, 17	98, 99
— 14, 15	74	— 12, 26	306	— 12, 18	100
— 16, 15	273	— 12, 35	206	— 12, 19	100, 103
— 16, 17	260, 285	— 13, 6	110	— 12, 20	104
Luce. I, 33	514	— 13, 15	206	— 13, 4	10
— 1, 51, 52	306	— 14, 6	206	— 13, 8	105
— 3, 14	102	— 14, 27	329	— 13, 9	107
— 6, 25	22	— 15, 11	461	— 13, 10	92
— 6, 35	328	— 15, 13	288	— 13, 11	42
— 6, 36, 37	506, 507	— 15, 17	324	— 13, 12	3
— 6, 38	365	— 15, 19	299	— 13, 13	4, 5
— 9, 55	504	— 16, 7	203	— 13, 14	456
— 10, 16	187	— 16, 24	31, 323	— 15, 4	9
— 10, 22	48	— 17, 3	290, 344	— 15, 5, 6	10
— 10, 41	109	— 19, 19	49	— 15, 7	II
— 11, 5	158, 272	— 19, 20	49	— 15, 8	12, 468
— 11, 7	267	— 19, 22	188	— 15, 9	12, 14
— 11, 15	116	— 9, 33—35	202	— 15, 10, II, 12	14
— 11, 17	91	— 20, 29	203	— 15, 13	15, 154
— 11, 24	72	Act. 2, 1	232	I. Cor. 1, 4	447, 448
— 11, 40	302	— 2, 2	37, 257	— 1, 5	448
— 11, 52	397	— 2, 4	258	— 1, 6	449
— 12, 35	232, 478	— 2, 6	258	— 1, 7, 8	450
— 14, 11	308	— 2, 9	259	— 2, 10	355
— 14, 23	490	— 2, 11	259	— 4, 1	16
— 14, 33	23	— 2, 13	259	— 4, 2	18
— 16, 9	23	— 4, 19	74, 211	— 4, 3	18
— 17, 12	68	— 4, 32	319, 323, 416, 446	— 4, 5	19
— 19, 5	109, 338	— 4, 34	319	— 4, 16	153, 154
— 21, 2	499	— 4, 35	319	— 5, 7	191, 195
— 21, 19	10, 116	— 5, 27	73	— 5, 8	196
— 21, 34	5	— 10, 2	345	— 6, 1	349
— 21, 15	484	— 12, 33	113	— 6, 17	197, 442
— 22, 19, 20	284, 285	— 12, 34	113	— 8, 1	503
— 22, 23	23	— 15, 39, 40	86	— 9, 24	122
— 22, 25	206	— 16, 22	133	— 9, 25	123
— 24, 45	396	— 27, 41	133	— 9, 26	124
Joh. I, 3	6, 48, 50, 189,	Rom. 6, 3	42	— 9, 27	124, 156
— 283, 336	407	— 6, 4, 5	332	— 10, 1	125, 492
— 1, 12	515	— 6, 6, 78	333	— 10, 2, 3, 4	125
— 1, 12, 13	407	— 6, 9, 10	334	— 10, 6, 7	365
— 1, 13	456	— 6, 19	341, 342	— 10, 8	366
— 1, 14	48, 63, 411	— 6, 20, 21	242	— 10, 11	1, 361, 407
— 1, 16	33	— 6, 22	343	— 10, 12	367, 368, 452
— 1, 21	195	— 6, 23	344	— 10, 13	368
— 1, 29	306	— 8, 12	352	— 10, 16, 17	194
— 2, 19	188, 189	— 8, 13	353	— 11, 21	200
— 3, 3	41	— 8, 14	249, 354	— 11, 23	194, 277
— 3, 8	258	— 8, 15	354	— 11, 26	194, 285

INDEX OF BIBLE-QUOTATIONS.

523

I. Cor. 11, 27	194, 285	Gal. 4, 28		175	Col. 3, 16	119, 120
— 11, 28	194, 285	— 4, 30, 31,	176	— 3, 17	121, 153	
— 12, 2	375	— 5, 16	411	I. Thess. 2, 4 . 58, 301, 484, 502		
— 12, 3	376	— 5, 17	329	— 4, 1	152	
— 12, 4	377	— 5, 19	415	— 4, 2, 3	155	
— 12, 5, 6	377	— 5, 20	415	— 4, 4, 5	155	
— 12, 7	377, 378	— 5, 21	416	— 4, 6	156, 157	
— 12, 8	83, 377, 378	— 5, 22	418	— 4, 7	157	
— 12, 9	378	— 5, 23	419	— 5, 17	94, 249	
— 12, 10	378, 379	— 5, 24	420	II. Thess. 2, 4	417	
— 12, 11	379	— 5, 25	420	I. Tim. 4, 2	302	
— 12, 13	141	— 5, 26	421	— 6, 8	23, 201, 307, 425	
— 13, 1	137	— 6, 1	422, 423	— 6, 10	453	
— 13, 2, 3	138	— 6, 2	440	II. Tim. 2, 4	297	
— 13, 8	32, 92, 142	— 6, 4	424, 425	— 3, 8	386	
— 13, 11	143	— 6, 5	424, 425	Tit. 2, 11	31, 32	
— 13, 12	144, 245	— 6, 7	425	— 2, 12	34	
— 13, 13	144	— 6, 14	106	— 2, 13	35	
— 13, 14	144	Eph. 3, 13	429, 430	— 2, 14	35, 36	
— 15, 1	384, 385	— 3, 14, 15	430	— 3, 5	40, 41	
— 15, 2, 3, 4, 5	386	— 3, 17	432	— 3, 6	42	
— 15, 7, 8, 9	387	— 3, 18	432	— 3, 7	42	
— 15, 10	388	— 3, 19, 20, 21	433	Hebr. 1, 1	48	
— 16, 9	267	— 4, 1	438	— 1, 2	48	
II. Cor. 1, 18	108, 440, 498	— 4, 2, 3	440	— 1, 3	52, 53, 63, 171	
— 2, 6	397	— 4, 4	443	— 1, 4	52, 63	
— 2, 15	166	— 4, 5, 6	444	— 1, 5	52	
— 3, 4	303	— 4, 23	455	— 1, 6	53	
— 3, 5	121, 393	— 4, 24	456, 460	— 1, 8, 9	54	
— 3, 6	396, 397	— 4, 25	461	— 4, 12	481	
— 3, 7	308	— 4, 27	464	— 9, 11	170, 273	
— 3, 8	398	— 4, 28	464	— 9, 12	177, 334	
— 5, 21	5	— 4, 32	115	— 9, 13	177	
— 6, 1	34, 145	— 5, 1	162	— 9, 15	179	
— 6, 2	146	— 5, 2—5	166, 167	— 9, 16	179	
— 6, 3	147	— 5, 6, 7, 8	168	— 9, 17	179	
— 6, 4	147, 148	— 5, 15	154, 465	— 9, 25	334	
— 6, 5	148	— 5, 16—20	466	— 11, 6	268	
— 6, 6	148, 149	— 5, 18	5	— 13, 14	31	
— 6, 7	149	— 5, 21	467	Jacob. 1, 2	205	
— 6, 8, 9, 10	150	— 6, 10, 11	473	— 1, 17	224, 301	
— 6, 10	150	— 6, 12	474	— 1, 18	228	
— 8, 7	154	— 6, 14	477—479	— 1, 19	229	
— 8, 9	111, 151, 199, 220	— 6, 15, 16	479	— 1, 21	229, 230	
— 9, 6	428	— 6, 16	108	— 1, 22	239	
— 11, 20	130, 141	— 6, 17	481	— 1, 23	240	
— 11, 21, 22	132	Ad Phil. 1, 6, 7	483	— 1, 24	240	
— 11, 23	132, 133	— 1, 8	484	— 1, 25	242	
— 11, 24	133	— 1, 11	487	— 1, 26	243, 304	
— 11, 25	133	— 1, 23	367	— 1, 27	243	
— 11, 29	95, 440	— 2, 5	184	— 2, 10	107, 244, 341	
— 12, 14	413	— 2, 6	185, 186	— 2, 13	506	
— 13, 3	155	— 2, 7	185, 187	— 2, 17	293	
Gal. 1, 8	254	— 2, 8	52, 587	— 2, 19	15, 486	
— 2, 2	380	— 2, 9	72, 187	— 2, 20	II, 243, 386	
— 3, 16	402, 426	— 2, 10	188	— 2, 26	II, 386	
— 3, 17	403	— 2, 21	91	— 3, 15	120	
— 3, 18	403, 404	— 3, 17	491	— 5, 7	149, 343	
— 3, 19	404	— 3, 18	492	I. Petri 1, 13	478	
— 3, 20	405	— 3, 19	478, 492	— 11, 12, 13, 14, 15, 17	213—217	
— 3, 21	405, 406	— 3, 20, 21	494	— 12, 21	206, 327	
— 3, 22	406	— 4, 1	495	— 2, 22	207	
— 4, 1	55	— 4, 2, 3	496	— 2, 23	148, 161, 207, 209	
— 4, 2	56	— 4, 4	24, 28, 121	— 2, 24	207, 208	
— 4, 4	57	— 4, 5	116	— 2, 25	208	
— 4, 5	58	— 4, 6	31	— 3, 8	323, 220, 227	
— 4, 6	58, 59	Col. 1, 9	502	— 3, 10	328	
— 4, 22, 23	109	— 1, 10	503	— 3, 11	328	
— 4, 23	109	— 1, 11	503	— 3, 12	329	
— 4, 24	109, 179	— 2, 9	50	— 3, 14	330	
— 4, 25	173	— 3, 12	II4, 115	— 4, 7	248	
— 4, 26	174	— 3, 13	II7	— 4, 8	II8, 249	
— 4, 27	174	— 3, 15	119	— 4, 10	250	

INDEX OF BIBLE-QUOTATIONS.

I. Petri 4, 11 . . .	230, 251, 357	I. Joh. 4, 12	291	Apoc. 2, 4	142
— 5, 6	366	— 4, 14	292	— 3, 19	156
— 5, 7	366	— 4, 15	293	— 4, 1	267
— 5, 8	307	— 4, 16	293	— 4, 2	268
— 5, 9	308, 309	— 4, 17	294	— 4, 3	268
— 5, 10	309	— 4, 18	294, 302, 303	— 4, 4	269
I. Joh. 1, 8	389	— 4, 19	295	— 4, 5	270
— 2, 7	153	— 4, 20	107	— 4, 6	270, 271
— 2, 15	299	— 5, 4	197, 198	— 4, 7	271
— 2, 16	473	— 5, 5	199, 230	— 4, 8	271, 272
— 3, 2	198, 294, 316	— 5, 6	201, 202, 203	— 4, 9	272
— 3, 13	297, 299	— 5, 7	203	— 5, 7	343, 344
— 3, 14	360, 409	— 5, 8	203	— 12, 15	21, 22
— 3, 15	301, 400, 409	— 5, 9	205	— 14, 13	250, 358
— 3, 16	301	— 5, 10	200	— 14, 14	230
— 3, 17	302	— 5, 18	480	— 19, 10	32
— 4, 8	286, 287	III. Joh. 4	447	— 21, 1	54, 55
— 4, 10	288	Jude. 9	160	— 22, 2	419
— 4, 11	289				

II. Index of Names.

A.

Abiron 292.
 Abraham 13, 101, 132, 169, 171,
 175, 402, 403, 404, 421.
 Absalon 415.
 Achaiaci 447.
 Adam 3, 178, 186, 207, 241, 339.
 Agar 109, 171, 172.
 Agareni 171, 174.
 Alexander II papa 60.
 Alexandrina ecl. 271.
 Alpharabius 255.
 Ambrosius 186, 314, 470.
 Amalachite 46.
 Amon 415.
 Anamas 159.
 Anglia 77, 81, 84, 98, 209, 222,
 264, 275, 313, 370, 371, 374,
 391, 413, 436, 437, 509, 518, 519.
 Anglicana ecclesia 435, 510.
 Anselmus 55, 196, 461, 462, 259.
 Antichristus 37, 69, 75, 76, 77,
 78, 113, 114, 142, 154, 158, 160,
 162, 163, 164, 208, 209, 210,
 211, 215, 231, 232, 236, 251, 261,
 266, 267, 276, 277, 286, 301,
 314, 321, 322, 325, 326, 359,
 361, 362, 371, 372, 373, 374,
 375, 376, 377, 398, 401, 404,
 405, 406, 417, 420, 429, 451,
 452, 453, 472, 477, 484, 485,
 491, 499, 500, 504, 505, 511,
 519, 520.
 Antiochena ecclesie 271.
 Antiochus 259.
 Arabia 57, 574.
 Archidiaconus, vide Guidonem
 de Baysis.
 Ardmachanus 311.
 Areta rex Damascenorum 135.
 Aristoteles 91, 208, 219, 226,
 227, 276, 344, 357, 385, 386,
 437, 438, 459, 462.
 Athanasius 51.
 Athenaei 178.
 Auctor de Causis vide Alphara-
 bius.
 Augustinenses 126.
 Augustinus 23, 24, 50, 58, 103,
 135, 152, 162, 171, 186, 187, 191,
 192, 195, 204, 211, 218, 221, 224,
 226, 228, 252, 253, 254, 283,
 302, 314, 337, 352, 370, 399,
 436, 437, 454, 462, 464, 465,
 470, 472, 507, 508.

Averroys 226, 394.
 Avicenna 394.
 Aviniona 146.
 Azarias 39.

B.

Balaam 138.
 Baptista 29, 30, 162, 163, 195,
 201, 219, 238, 274, 413, 440,
 513.
 Barnabas 86, 217.
 Basilus 302.
 Beda 221.
 Begardi 412, 417.
 Beguine 417.
 Belial 17, 85, 444, 477.
 Benedictus 274, 314.
 Benjamin 132.
 Berengarius 194, 446.
 Bernhardus 253.
 Bethania 109.
 Bethlehem 64.
 Boethius 53.
 Bonifacius 195.
 Boreas 259.

C.

Gadesbarne 258.
 Carmelite vide Stokes.
 Carmelite 126.
 Carmelus mons 126.
 Cartusi 311.
 Cayphas 138.
 Cesar 49.
 Chaldea 64.
 Chaucer 30.
 Cephas vide Petrus.
 Cinthices (Syntych) 496.
 Clemens papa 110, 208, 476.
 Clemens antip. 161, 275, 276.
 Constantinopolitana ecl. 271.
 Constantinus imp. 448.
 Colossenses 502.
 Corinthii 129, 130, 149, 385, 386,
 447, 448, 449, 456.
 Cornelius 345.
 Cutbertus 221.
 Cyprianus 154.

D.

Damasceni 135.
 Daniel 406.
 Datan 292.

David 13, 18, 101, 294, 513.
 Dominicus 314.
 Duns Scotus 436.

E.

Edwardus, rex et confessor 221,
 222.
 Edwardus III. rex 412.
 Egyptus 30, 516, 517.
 Ephra 65.
 Ephesi 50, 430, 438.
 Ezechiel 419.

F.

Francia 98.
 Francigene 391.
 Franciscus 314.

G.

Galate 57, 412, 420.
 Galilei 259.
 Galileus 259.
 Germanus 496.
 Giezi 39.
 Greca lingua 59, 188, 355, 447.
 Greci 259, 275, 277, 355, 385,
 447.
 Gregorius s. 17, 26, 47, 48, 60,
 196, 221, 240, 432, 433, 461,
 465, 478.
 Gregorius VII 60.
 Gregorius IX 216.
 Gregorius XI 59, 413.
 Guido de Baysis 60.
 Gundoforus rex 498.

H.

Haymo ep. Halberstadensis 4.
 Hebraica lingua 59, 188.
 Hebrei 20, 48, 49, 53, 57, 63,
 132, 143, 195, 355, 448, 489,
 510.
 Hedibias 278, 441.
 Heli 46.
 Helias 39, 124, 126, 195, 219, 504,
 513.
 Hercules 81, 122.
 Herodes 247, 413.
 Hierosolimitana ecl. 271.
 Hieronymus 217.

I.

Jacobus 1, 149, 224, 229, 231, 240, 241, 242, 243, 245, 252, 304, 361, 387, 403, 503, 504, 518.
 Jacob patr. 515, 517.
 Jeremias 306, 503, 511, 512, 515, 517.
 Jeronymus 47, 278, 311, 314, 441, 454, 470, 502, 507.
 Jerosolyma 391.
 Jerosolimitae 260.
 Jerusalem 62, 63, 72, 170, 174, 176, 259, 260, 274.
 Jesse 14.
 Indi 275.
 India 498.
 Innocentius III. 126, 216, 278, 438, 507.
 Ismael 169, 175.
 Johannes Ev. 1, 6, 177, 198, 217, 222, 267, 271, 280, 287, 289, 291–305, 347, 389, 447, 504, 518.
 Johannes de Deo 278.
 Johannes presbyter 77.
 Jordanis 23, 67, 453.
 Joseph 212.
 Josue 378.
 Isaac 169, 175, 405.
 Isaia 114, 218, 252, 512.
 Israel 5 5, 517.
 Israelite 532.
 Judas 1, 21, 138, 160, 207, 308.
 Juda tribus 259.
 Juda 515.
 Judaica gens 175.
 Judea 63, 77, 170, 259, 345.
 Judei 14, 64, 159, 173, 175, 176, 193, 207, 259, 61, 273, 343, 375, 389, 391, 398–400.

L.

Latina lingua 59, 188, 355, 447.
 Lazarus 68.
 Leo 61.
 Lincolnensis 128, 145, 190, 496.
 Loth 5.
 Lucas 271.
 Lucifer 520.

M.

Machometi secta 416.
 Madian 65, 66.
 Magdalena 111.
 Martinus 221, 367.
 Manichei 8, 225.
 Manicheus 225, 227.
 Marcus 271.
 Maria. 14, 86.
 Maria virgo 513.
 Martha 109, 307.
 Mattheus 266, 271, 378.
 Mercurius 379.
 Mesopotamia 259.
 Messias 62–64, 275, 406, 516.
 Michael 160.
 Minerva 379.
 Minores 126, 162, 163, 311.

Mosaica lex 260, 403–407.
 Moyses 50, 103, 113, 124, 125, 163, 177, 365, 366, 399, 400, 404, 459.

N.

Nabuchodonosor 517.
 Nicodemus 158, 326.
 Nicolaus papa II. 60, 61, 446, 507.

O.

Obeth 15.
 Occam Wilhelmus 436.
 Origenes 168.
 Osias 37, 38, 39.
 Oxonia 189.

P.

Parisiensis 20.
 Paulus 1–4, 5, 9–16, 18, 19, 24, 29–32, 34–36, 40, 48–57, 61, 78, 81–101, 105–108, 110, 111, 113–125, 129–139, 141–145, 147, 148, 150–153, 155, 156, 162, 166–179, 184, 185–187, 191–197, 201, 210, 212, 217, 242, 243, 249, 273, 275, 279, 280, 298, 315–318, 332, 341–343, 352–354, 361, 365–368, 373, 377, 378, 384–389, 391, 392, 394–396, 399, 400, 402–407, 411, 412, 414, 416, 418, 420–432, 433, 438–441, 443, 444, 447–450, 455, 456, 460–464, 466–468, 471–480, 481–487, 489, 491–497, 502, 503, 508, 512, 515.
 Pelagiana 225, 394.
 Pelagius 225.

Petrus 1, 61, 85, 138, 156–161, 209, 210, 212–218, 222, 224, 231, 249–251, 260, 261, 280, 307, 309, 322–324, 328, 330, 331, 357–378, 386, 387, 389, 390, 414, 472, 476.
 Petrus Comestor 253.
 Pharaon 245.
 Philippus 50, 109.
 Pilatus 188, 207, 247.
 Plato 172.
 Predicatores 126.
 Proselyti 260.
 Porphyrius 437, 462.
 Possidonus 232.
 Pythagoras 30.

R.

Radymoyses 516.
 Robertini 161, 222, 224, 277, 509.
 Robertinus 447.
 Robertus Gibbonensis vide Clemens VI.
 Roma 84, 89, 134, 274, 391.
 Romana curia 238, 274, 298, 299, 488.
 Romana ecclesia 34, 435, 507–510.
 Romani 15, 78, 79, 158, 259, 447, 454.

Rex Romanus 210.
 Romanus episcop. 210, 216, 511.
 Romanus pontifex 274, 275, 314, 371, 507, 508.
 Ruth, Moabitis 15.

S.

Saba to.
 Salmanazar 259.
 Salomon 170, 177, 204.
 Samaritanus 68, 298, 338, 339.
 Samuel 113.
 Saphira 159.
 Sara 169.
 Saraceni 171, 313, 376, 398.
 Saul 46.
 Scariot 61, 111, 159, 165, 231, 248, 321, 468.
 Scariotite 112.
 Scotus 236.
 Seneca 375.
 Silvester papa 448.
 Sinai 173, 174, 403.
 Sion 72, 439.
 Stephanus 76.
 Stokes 246–248.
 Susanna 219.
 Syria 259.
 Syrica lingua 59.

T.

Thebac 178.
 Thomas s. 275, 293, 387, 498.
 Thomas de Aquino 255, 436, 442.
 Titus 36, 48.

U.

Urbanita 224, 277, 447, 509.
 Urbanus VI 161, 222, 275, 276.
 Urso 172.

V.

Vincencius 171.

Vitelo 244.

W.

Wyclif 28, 39, 98, 368.
 Wyclif De Ecclesia 33, 59, 192, 433.
 — libellus quem porrexit parlemento 189.
 — De Mand. 294.
 — Protestacio 37.
 — De Religione priv. 230, 345.
 — De Quatuor Sectis novellis 259.
 — De Fundacione Sectarum 262.
 — Trialogus 6, 17, 27, 30, 42, 26, 77, 103, 126, 128, 171, 181, 186, 211, 217, 221, 228, 248, 252, 254, 255, 264–266, 278, 280, 335, 336, 355, 383, 394, 442, 446, 454, 460.
 — De Trinitate 279.
 — Engl. Sermons i et seqq.
 — Sermones Lat. 26 et seqq.

Z.

Zacheus 100, 338.
 Zebedeus 518.

III. General Index

(Printed in the orthography of the text).

A.

Abba, quid dicit 50, 355.
Blasphemie de absolucionibus 299.
Non credendum est fabulis de absolucionibus
a pena et a culpa, sed domino Jesu Christo 300.
Abstinere debemus a fornicacione 156.
Accidens esse sine subiecto tum philosophi
quam theologi renuerunt 507.
Quadrupliciter potest nomen alteri esse acci-
dens 187.
Adiutorium divinum presto pulsantibus 249.
Admonitionis forme quinque 121.
Adoracio 70.
Advene qualiter sumus 213, 214.
Agonizare debemus contra hostes spirituales 122.
Non simus alta sapientes 96.
Sacramentum altaris est in natura sua panis et
sacramentaliter vel mystice corpus Christi 194.
Scelestius est falsificare amiciciam quam mo-
netam 91.
Anima hominis regulare debet cuncta opera
sue carnis 353.
Vigilie anime est eius preservacio a peccato 1.
Sompnus anime est eius peccatum 1.
Dubium si Antichristus (papa) cum suis com-
plicibus a Christo suspendatur 59, 60, 61, 62.
Antichristus dicit quod lex Dei et articuli fidei
sunt falsissimi 308.
— cum suis discipulis fabricat cotidie novas
scripturas, quas dicit equivalere scripture
sacre 266.
Apostoli utrum in viando peccaverunt 38819.
— noluerunt habere copiam temporalium 30, 31.
— subiectis non miserunt mandatum (ut faciunt
pape), sed amorem et observanciam manda-
torum 153.
Apostolos quomodo imitari debemus 491—501.
Scriptura apostolos vocat servos 56.
Historia actuum apostolorum necessaria 257—258.
Appellare licet Anglicis ad regem 210.
Appellacio Pauli 391.
Inducere arma fidelium 91.
Arma lucis 3.
Armatura contra diabolum 47—81, 481/2.
De attricione 26, 27.
Non oportet currere Avignonam, quia locus est
ubique contrito pertinens 146, 147.

B.

Baptismus Christi 202, 203.
De baptisacione 331—334.
Sufficit baptismus flaminis per meritum
Christi 42.

Baptisacio signat motus quomodo debemus
mortificari viciis 331.
Baptista vixit in heremo et non mendicavit 201.
Fructus beatitudinis ex evangelio consequendi
384/5.
Quomodo debemus certare pro acquirenda
beatitudine 122—126.
Begardi et Beguine non in tantam heresim
lapsi sunt quam fratres 128.
Omnia bella in ecclesia oriuntur quod non plene
addiscimus pacientiam Jesu Christi 185.
Causa bellorum est carencia caritatis 100.
— inter Anglos et Francos 98.
Debemus benedicere et nolle maledicere 16, 328.
Inducere benignitatem 115.
Reddere bonum pro malo 327.
Bona fortuna, nature, gracie 324.

C.

Caldica translacio 516.
De canonisacione empta 238, 311.
Canonisaciones non ut articuli fidei acceptande
238.
De caritate 9, 92, 105—107, 249, 286—297, 440,
486.
Excellencia caritatis 137—144.
Condiciones sedecim caritatis 118, 119, 139.
Caritas de difficulti cognoscitur 139.
— virtutes alias informat 138.
— manebit 142/3.
— est catena aurea 118.
Inducere caritatem 118.
Lex caritatis per se sufficiens 99.
Differencia inter caritatem et graciam 139.
Carmelitam alloquitur J. Wyclif 223/4.
Carte fraternitatum false 366, 363.
De ceremoniis Antichristi 57.
Christus coeterus Patri 51.
— eternaliter Deus 185.
— Deus et homo 56.
— se ipsum obtulit 178.
— servus secundum humanitatem, dominus se-
cundum divinitatem 56.
— factus ad confirmandum legem veterem 58.
Omnis lingua confeatur gloriam Christi 188.
De nativitate Christi prophecia 62/3.
Christus quare tribus vicibus lacrimavit 204.
— oportuit pati 17819.
— ad tantum se humiliavit, quantum primus
homo se exaltavit 186.
— se ipsum vocat ministrum 56.
— servavit regulam summam de paupertate tam
vita quam verbi 454.
Sex excellencie Christi 176.

- Christus excellit omnes pontifices 177.
 — prophetas et angelos 52—55.
 Christi preeminencia 50.
 Christus caput universalis ecclesie 64.
 — papa noster 146.
 — bonus pastor 207.
 — voluit ecclesiam habere fiduciam in ipso 23.
 — dat indulgencias solum contritis 360.
 — iuvavit patres veteris testamenti 125.
 Adventus Christi a singulis expectandus 35.
 Solus Christus audiendus est 154.
 Christus non deficit recte currentibus 125.
 — exemplar summe modestie 117.
 Quomodo debemus imitari Christum 162, 206—8.
 Hereditas Christi est infinitum cercior quam hereditas temporalium 167.
 Christus non mendicavit 108—110, 129, 151, 152, 201, 338, 340.
 Christus non excommunicavit 159.
 Christus renuit dotacionem 37.
 — noluit quod discipuli incarerentur claustrae liter 230—231.
 — et apostoli non fuerunt de religione privata 237.
 — obedivit diabolo, quomodo intelligitur 467/8.
 Historia de morte et resurreccione Christi est nobis fructuosa 331.
 Verbum Christi habitat in viantibus 119.
 Beneficiencia Christi est bonitati Dei ascribenda 41.
 Excellencia donorum Christi 395.
 Utrum Christi promissio fuit facta specialiter Iudeis 13, 14.
 Christiana religio a Deo inspiratur 248.
 Communis christiana religio obligat omnes homines, eciam beatos in patria 247.
 — — est religio quam Christus et apostoli observarunt 236.
 — — obligat ad observanciam mandatorum Christi 233, 234.
 — — — decretiv a tempore quo introduce sunt secte 114.
 Christiani quomodo debent in predicacione aut sancta conversacione diffundere legem Christi 213.
 — quomodo debent spiritualiter ambulare 265—473.
 — debent Deo obediire 152, 153.
 — debent aptare formam suam exemplarem ad conformandum vitam suam prime regule 184.
 Christianus daret locum ire 103.
 — non nimis insisteret circa questiones mathematicas 83.
 Multi sunt nominetens christiani 376.
 Christianismus dividitur in populum fidelium et privatos ordines 65.
 Circulus quadratus 51.
 Clemens papa mendicare pauperes prohibuit 110.
 Cleri status qui sunt destruendi 454/5.
 Clerici inferiores sunt principes et potestates 482.
 — debent intendere ut sint ministri ecclesie 16, 17.
 — et prelati cesarii abiciunt legem Christi cum sua pauperie 163.
 Clericorum culpe 307.
 Clericos dotare temporalibus plus suspectum est quam cohabitare cum forniciariis 167.
 De commissacione 416.
 Commonere nosmet ipsos debemus 120.
 Utrum communicacio in hereditate celesti et racio meiti correspondent 3—9, 65.
 Compaciencia necessitatibus sanctorum 95.
 Ad compacienciandam requiritur prudencia 324.
 De compassione misericordie spiritualis 324.
- Concupiscencia 365.
 Condiciones laudabiles secundum quas debemus in seculo conversari 97.
 De confessione 27, 28, 67—69.
 Confessio generalis 67.
 — auricularis 67.
 De confessione generali facta soli Deo loquitur Scriptura sancta 67.
 Confessio auricularis est institutio papalis 67.
 — que blasphemiam sapit 358.
 Nisi confessus contritus fuerit, nemo potenciam habet absolvendi 27.
 Non absolute confessio sacerdoti requiritur, licet quandoque proficit 68.
 Que ad confessionem requiruntur 68.
 Confessio debet fieri in Anglico 222.
 De contencionibus 415.
 De contricione 26, 27, 68, 69.
 Miraculosa conversio gentilium 64, 65.
 Fructus spiritualis conversacionis 418/9.
- D.**
- Decime sunt elemosyne 471—473.
 Septem manerier demonum 260.
 Carnalia desideria militant contra animam 214—215.
 Deus maxime desiderandus 24.
 Spernere Deum gravissimum 157.
 Deus non potest frustrari in suo proposito 35.
 — habet distinctissimam noticiam singularium 379.
 — vocatur Deus spei 15.
 — dedit homini liberum arbitrium 229.
 — fecit mala, que 226.
 — non permitit fieri malum culpabile 226 227.
 Quodlibet quod Deus dat homini potest vocari gratia 145.
 Non est Dei boni onerare prelatos possessiobibus 23.
 Quomodo debemus instrui ut debite Deo serviamus 78—80.
 Diabolus unde nomen habet 477.
 — et predestinatos temptat 309.
 Dies Domini 19.
 Distincio inter dignitatem et condignitatem 315, 316.
 De dilectione Dei 197.
 Ambulare in dilectione 166.
 Caritativa dileccio 106, 107.
 Signa caritative dilectionis 301—303.
 Dileccio sine simulacione 91.
 Debemus tribulantes nos diligere 94.
 Debemus fratrem nostrum complete diligere 296.
 De dissensionibus 415.
 De distribucione iusta 321.
 Dicatio spiritualis 449.
 De diviciliis 450, 451.
 Servire Domino 93.
 Dona Spiritus S. 378, 379.
 De donis Trinitatis 82.
 De dotacione cesarea 26, 201.
 Utrum licet secularibus dominis dotacionem receptam destruere 36—40.
- E.**
- De ebrietate 416.
 De Ecclesia 434, 435.
 Ecclesia sumitur pro unitate predestinationum 435.
 Ecclesia militans dividitur in clerum et populum 452, 453.

Utrum ecclesia ut antiquior sit sancctor et perfeccior 433.

Theologus non debet onerare ecclesiam diffusis sermonibus 338.

Affecio ecclesie et operacio 502.

Deus educavit ecclesiam 57.

Utrum licet viatori zelare pro resuscitacione ordinacionis Christi in sua ecclesia militante 487–93.

Ecclesia quid et qualiter debet credere et sperare 393–400.

Distincio status ecclesie 312–314.

Condiciones secundum quas viantes debent prodesse ecclesie 88–96.

Ad perfectionem ecclesie iurisdiccionem cesarea suspenderit debet 78.

Dicunt secte quod super illis fundatur ecclesia 127.

Corporalis clemosinacio 89, 499, 500.

De emulacionibus 415.

Emundatio facta per oblationem Christi excellit alias emundaciones 178.

Episcopi et curati sunt huius mundi rectores 482.

Idem erant olim episcopii et sacerdos 43.

Episcopus non dominatur super scienciam pauperis presbyteri 373.

Episcopi quomodo sunt a ministerio suspendi 44–48.

Episcopi et fratres ferunt hypocritice claves scientie 397.

De Eucharistia 193–197, 277–286, 392, 393, 409, 410, 419, 436, 437, 440, 447, 469–471, 507–510.

Unitas fidei sacram. Eucharisticie 444.

Sacramentum Eucharisticum indicat caritatem 192. Quomodo fideles debeant se ad Eucharistiam preparare 192, 193.

Fratres intoxicant sacramentum Eucharisticum 39.

Evangelium quid est 384, 385.

Officium edocentis sive evangelizacio 80.

Labores S. Pauli in evangelizacione 133–135.

De excommunicatione 159–161, 213.

Non est excommunicandum nisi ex caritate 148.

Excommunicationem qualem attendere non debemus 160, 161.

De excommunicatione iniusta 209–211.

Excomunicaciones non sunt timende 159, 491.

Excommunicatio indigni sacerdotis non est valida 61, 62.

F.

Fervor in spiritu 93.

Fidelis tenetur in bonis spiritus habundare 154.

Quicumque fideles faciunt in nomine Domini faciunt 121.

Fides, spes et caritas sophisticantur 15.

Nemo dampnatur nisi propter defectum fidei 168.

De materia fidei 241.

Qui credit fide formata in Filium habet in se testimonium Trinitatis 205.

Fides scripture 1.

Tres gradus filiorum Dei 162.

Fornicatio 60, 366, 415.

A forniciario decime subtrahende sunt 61.

De fortitudine 460.

Fratres quando incepertunt 261.

Contra fratres 368.

Ad quem sensum fratres Minores possunt dici filii Dei carissimi 162.

Fratres petunt in Gallico 222.

— sunt avari 361, 362.

— hypocrite 361, 362.

Fratres a legibus civilibus exempti 417.

— sunt extravagantes elegii 325.

— mendicantes sunt quasi cadaver mortuum 128.

— sine labore rapiunt bona reipublice 164.

— intenderent laboricio 131, 363.

— mendicantes pauperes spoliant 128.

— edificant sibi habitacula supra reges 163, 164.

— logicam scripture revertere nituntur 165.

— fingunt quidquid laudabile aliqua persona fecerit, cedit communitatii ad commodum 165–168.

— dicunt quod status suus est apud Deum perfectior quam aliquis status ecclesie antecedens 310.

— quidam videntur esse boni 223.

— transgrediuntur mandatum Apostoli 464.

— impediunt veram pacem 372.

— — evangelizationem sacerdotum pauperum 372.

— illusionibus decipiunt activos ecclesie 323.

— in caritative dilectione deficiunt 303.

— imponunt Deo mendicionem 152.

— falsi circumveniunt fideles simplices 157.

— non audient de sac. Eucharisticie predicare 419.

— dicunt quod sacramentum Eucharisticie sit nichil 410.

— seducunt populum de Eucharisticie unione 364.

— diffinunt quid illud quod postulant habebunt 502.

— leges privatas anteponunt 299.

— excoriant populum 298.

— literas fraternitatum multiplicant propter lucrum 357–358.

— sunt apostole 314.

Fratrum possessiones 164.

— concessio meritorum superflue 361.

— falsorum introduccio 39.

Non videtur quare fratribus uxorari non licet 310, 311.

De fratrum absolucionibus 501.

— — heresibus 427.

Quare fideles burgenses non permittunt fratres penetrare collaria 194.

Quare fratres a fratribus non mendicant 277.

Nemo fratrem iniuste occidere debet 520.

De amore fraternitatis 325.

G.

Debemus gaudere in Domino 29.

Christus gentes vocavit 14.

Glossa non valet, quando 1, 62.

Non expedit glossas addere ad scripturam 351.

Gracia Dei 31–35, 256.

Gracie divisiones 33, 377.

Per graciem datur eterna hereditas 402.

Nullus cognoscit quod gratia sibi inest 146.

Gracia est tempus datum homini ad merendum 145.

Respuentes graciem similes mari mortuo 146.

Graciem in vacuum recipere 145, 146.

Utrum per inhabilitatem ad graciem cognoscitur mortalis carens 180.

Prescitus est in gracia, cum Deus graciouse ipsum servat 33.

Quomodo debemus grati esse Deo 375–384.

Grecos reputamus scismaticos, licet teneant fidem apostolicam 275.

Gregorii pape XI blasphemie de solvendo et ligando 59.

Utrum gubernacio regis temporalis debeat ex gubernacione Christi exemplari 518.

H.

Hebraica veritas 516.
 Debemus esse heredes Dei 355.
 In materiis tangentibus heresim standum est scripture sacre 506.
 Periculum est prelatum de heresi iudicare 506,
 Papa quando hereticos castigare debet 519.
 Hominem quem pretendunt esse hereticum occidere non licet 504—506.
 Satrapis fideles persequi tamquam hereticos non licet 503—510.
 Christus hereticos non extirpavit 519.
 Nec Christus nec apostoli aliquem hereticum per coaccionem cesariam suspenderunt 76, 77.
 Quare nobiliores reges Anglie non sinebant in nomine pape intrare in regnum inquisitorum heretice pravitatis 519.
 Omnes homines sunt unus homo per participationem speciei 84.
 Homines sub pena dampnacionis debent sequi Christum 16¹.
 De homicidijs 416.
 Honor Domino debet dari 19.
 Omnis fidelis debet honorificare Deum 69—74.
 Hospitalitas 250.
 — Sanctorum 95.
 Contra hostes hominis debemus stare 34, 249.
 Humilitas 92, 115, 215, 306, 327, 439.

I.

Idiote mordent scripta doctorum 188.
 — ignoranti equivocationem latenter in generibus 218.
 Idolatria 365, 366, 415.
 In degeneracione imitacionis Christi stant pretlati 163.
 Immundicia 415.
 Incarceraciones non sunt fundabiles in scriptura 210, 212.
 Indi tenent fidem quam eis indidit S. Thomas 275.
 Contra indulgencias 28.
 Cibare inimicum 104.
 De invidia 416.
 De ira 229, 230, 415.
 De captivacionibus Judeorum 259, 260.
 Iudicium temerarium 19.
 De iusticia 457—461.
 Membra Christi debent reciproce se iuvare 429—432.

L.

Et laici dimittunt peccata 147.
 Lex nunc dicitur nuncupative, nunc vere 245.
 Lex vetus dicitur quasi alphabetum 57.
 — fuit utilis ad ostendendum insufficienciam homini 405, 406.
 — debet habere finem quoad iudicialia et ceremonialia 404.
 Legalia legis veteris cessare debuerunt 169.
 De lege divina 242, 245, 398.
 Lex Christi est brevis, levius, utilis 401.
 — est caritas 423.
 Ille permanet in lege evangelica qui usque ad finem manet 242.
 In quantum fideles degenerant a glorificatione legis Christi 400.
 Lex evangelica debet populo predicari 385.
 Attendendum est ad libertatem legis Christi 141.
 Clerici perversi solvunt libertatem legis Christi 141.

Quicunque habet ad legem Christi observandam claram intentionem et propositum in gratia est 141.

Civitas ecclesie debet regi per legem scripture 351.
 Lex Christi expressata in evangelio est per se sufficiens 265, 350.
 Alię leges humanae inique ecclesie sunt nocive 349.
 Leges humane que sunt iuste sunt necessarie 349.
 Multe leges humane sunt culpande 351², 2.
 Lex humana tripliciter potest sumi 246.
 Leges humane que a lege evangelica distrahant debent abici 385.

— quando sunt inique 263.
 Si aliquis eciam angelus de celo adiecerit leges que nec in evangelio explicite nec implicite includuntur, laborat circa leges iniquas 252³, 3.
 Leges papales 264, 487, 488.
 Quatuor libri evangelici sufficient ad regimen ecclesie 264.
 Libertas ecclesie 55—58.
 Litere fraternitatis 356—365, 425, 473, 501, 503.
 Fructus quadruplex lucis in Domino 169.
 Luminare maius est apostolicus vir pauperior 217.
 De luxuria 415, 466.

M.

Malum unde venit 328.
 Mali reddicio 98.
 Manichei ponunt duo principia 225.
 Mansuetudo 440.
 De mendacio 461, 462.
 Fideles se abstinent a mendacio 126.
 De mendicacione 111, 112, 220, 221, 319, 320.
 Mendicantes in mendaciis involuti 126.
 Omnis mendicacio culpanda 319.
 Quid ad veram mendicationem pertinet 340.
 Mendicacio fratrum 26, 113, 114, 129, 222—224, 305.
 Non est fundabile quod Dominus mendicavit 339, 340.
 Mendicacio fratrum non est fundabilis in scriptura 108.
 Utrum caritativa dileccio et fratrum validorum mendicacio sint compassibles 107—112.
 Secte in mendicacione pervertunt legem Christi 110.
 Si divites fratres et validi mendicare debent tunc omnes christiani 320.
 Creditur mendicantes dispersos per patrias esse diabolos 322.
 Mendici sunt destructores reipublice 112.
 Mendici edificant sibi domos superfluas 329.
 Ballivi, reges etc. licet tallagia petant, non sunt mendicantes 220.
 Mentiri super fratrem nostrum sonat in denigracionem sui status 121.
 Nemo mentiri debet 357.
 De Messia 57.
 Ministri Christi in suo officio intendere debent non nude ad literam sed ad spiritum 397.
 Ministerium 79, 89, 149, 151, 313.
 Ministracio 399.
 Voluntarie ministremus Deo 315.
 Misericordia in hilaritate 90.
 Misericordia 102, 115, 326.
 Modestia 116, 326.
 Modestia S. Pauli 136.
 Ante Benedictum fuerunt multi monachi 274.
 Status moralis 313.
 Moralia quomodo servare debemus 438—47.
 De morte spirituali 353.

Mundus quid est 297.
Vincere mundum 198, 199.
Non murniuremus contra Deum 366.

N.

Nomen proprium duplum potest sumi 496.

O.

De oblatione sive hostia nostra 79, 80.
odium mundi parvipendendum 299, 300.
Status officialis 313.
Officiarii non pigritentur 93.
Opera viva 155.
Licet habeamus fidem, defectus operum mortificat 293.
De oratione 94, 249, 324—327.
Nulla oracio prodest homini, nisi de quanto
Deus acceptet eam 380*i.*
Oracio pro defunctis 413, 414.
De oracionibus applicatis uni persone per prelatos 380.
Blasphemum est oraciones vendere pro corporali precio 382.
Nec in genuflexionibus nec in longis ethnicorum oracionibus stat religio christiana 236.
Que requirunt ad speciem ordinum 261.
Ordines quando incepert 261, 262.
Medium ad vincendum vanum ordinem 303, 304.
Contra ordines 37, 38, 296.
Pauci de ordinibus sunt beati 238.
Quare ordines sunt privati 247.
Ordines nos seculares non diligunt sed nostra temporalia 266.
Ordines laborant pro temporalibus impetrantibus 298*j.*
Regule privatorum ordinum non sunt stabilitate super evangelium 314.
Stulte ordines statuant ut quelibet persona ordinis novas ad invenciones observet 253.
Melius foret ordinibus servare libertatem pristinam 247.
Differencia in ordinibus 261, 262.
Rivalitates inter ordines 311, 312.

P.

De pacientia 116, 317, 318, 440.
De quadruplici facione panis azimi 191, 192.
Quare oportet esse papam unicum et non multos 275—277.
Papa est persona peccabilis 505.
Detestamus papas 276.
Papa dominus bonorum fratrum 164.
Papa dat inhabilibus ecclesiastica beneficia 154.
Papa inter omnes viantes plus debet fratribus 147.
Pape cardinales etc. sunt ad onus ecclesie 453, 482
Pape non licet pugnare 100, 101.
De passionibus 24—29, 315.
Patres veteris testamenti 354.
S. Paulus Corinthios increpat, quare 129.
— habuit laureolam 132, 133.
Pax Domini 31, 32, 119, 329, 330.
Peccator non debet peccando prodesse ecclesie 337.
Iugum peccatorum 4—9.
Peccatores magis gaudent de adquisitione temporalium quam de acquisitione Dei per graciem 28, 29.
Peccator nocet sibi ipsi 35.
Peccatum tripliciter sumitur 5—8.

Peccatum veniale et mortale, distinctio 179—184.
Utrum pro omni peccato mortali peccator sit dampnabilis 180*i.*
Humanum genus deformatum per peccatum 81.
Surge peccato 66.
Blasphemia qua dicitur quod peccatum non tollitur, nisi Rom. pontifex reum absolverit 68.
Esse peccati primum et secundum 335—336.
Utrum aliquis peccare debeat supposito quod omnia que evenient de necessitate evenient 335, 336.
Deus non vult peccatum fieri 337.
Omnis qui facit peccatum servus est peccati 338.
Media per que peccata carnalia debent evitari 341—352.
Pelagiana secta dicit quod honor sine gratia potest mereri beatitudinem 225.
Pelagianus dixit omne accidens esse per se possibile 225.
Pentecoste, derivacio nominis 257.
Duplex causa auditus mirabilis in die Pentecostes 258, 260.
Periculum in vindicta 99.
Personarum accepio quomodo non est apud Christum 13.
Sicut una natura divina est multe persone, sic media persona divina est multe nature 55.
Utrum populares possunt dominos delinquentes corrigit 371.
Possessionati clericis 26.
Potentes nituntur trahere clericos ad mundana officia 16.
Potentes seculi non debent fratres validos hospitare 497—501.
Gracia predestinationis 32.
Caritas predestinationis non potest excidere 139, 142.
— est infinitum melior quam gracia secundum presentem iusticiam 142.
Prelati debent esse eminentior oculus ecclesie 23.
De predicatione 17, 74—78.
Quomodo episcopus vel sacerdos debet predicare 36, 37.
Fideles a predicatione prohibentur 77, 78.
Nil prodest predicare rudi populo subtilitates Trinitatis 344.
Labor inutilis in predicatione 386.
Moderata predicatione causa perturbationis ecclesie 386.
Utilius esset legem Christi efficaciter predicare quam tradiciones novellas 420.
Illicitum est quemquam a predicatione christiane fidei prohibere 75.
Falsi predicatori 130.
Quomodo prelati in signis se habere debeant ad suos subditos 483—491.
Utrum prelati debeant amari 481.
— nostri vivunt Christo similius quam diabolus 482.
Prelati vocant se patres beatissimos 251.
— a veritate fidei errant 448.
Sunt qui dicunt quod non licet sacramentum dispensare nisi prelatus potestatem a papa haberet 18.
Signa S. Spiritus in prelati non apparent 260.
Prelatus vel religiosus qui plus afficitur traditioni humanitus adinvente quam legi Christi est expers gracie 146.
Prelati persequeuntur Christum 158.
— carent re populus necessitatibus pseudoapostolos acceptare 131.
— et religiosi privati persequeuntur veritatem religionis Christi 158.

Prelati querentes que sua sunt, sunt dampnandi 141.
 — cesarii excommunicant ex falsa suggestione fratrum 147.
 Supponere prelatos iniuste incarcerare est supponere quod sint impeccabiles 264—265.
 De prelatorum diviciis 23.
 — superbia 22.
 Utrum subiecti debent prelatis fructus temere donatos subtrahere 20, 21.
 Prelatos prescitos Deus suspendit ab officio 47, 48.
 Utrum oportet regulas prelacie et militantis ecclesie variari 451—55.
 Utrum in prevaricacione legis Christi sunt sacerdotes vel domini seculares plus culpandi 401.
 Mundi principes auferre debent excelsa edificia pharisaiica monstruosa 39, 40.
 Principes non laborant ad stabiliendum cleri ecclesiam conformiter legi Christi 16.
 Prophicia 88.
 Proprietates octo quibus David noster describitur 513—517.
 De prudencia 248, 249, 251, 459, 460.
 Utrum sit prudencia novas leges et religiones statuere ultra religionem simplicem christianam 251—57.
 Condiciones pseudoapostolorum 130.
 Populus elemosinas non tribuat pseudoapostolis 131, 132.
 De pseudoepiscopis 511.
 Pseudofratres episcopos inficiunt et regnum 223.
 Pugnare pro temporalibus non licet 17.
 An licitum est prelatum pugnare pro patria 17.
 De modo pugnandi pro acquirenda beatitudine 124—126, 473—482.

R.

Quid est religio 344, 345.
 Religio communis christiana que est 344, 345.
 Religiones novelle sunt vane, quia verbum Dei despiciunt 243.
 Religiones novelle errant in suis adinvencionibus et ritibus 254.
 De privatis religionibus 232—239, 345, 346.
 Utrum privata religio sit datum optimum 230.
 Utrum sit licitum religionem privatam statuere 310—314.
 Utrum licet innovare religiones ultra hoc quod Christus ordinavit 273.
 An privata religio sit perfectior quam communis 237—239.
 Privata religio est religioni Christi superaddita 345, 346.
 In privatis religionibus unus privaturn pecunia, dum alius possidet multas libras 30.
 Religiones private nihil prosut ecclesie 165.
 Utrum religiones private differunt se invicem specifice sed accidentaliter tantum 246.
 Religiones vane, que sunt 344, 345.
 De religiosis 173—175.
 Utrum religiosi declinant a mandatis Domini 234.
 Utrum religiosi nostri a religione Christi degenerant 261.
 Utrum religiosi privati sunt ad voluntariam pacientiam apti 318, 319.
 Religiosi privati apostatantes 409—410.
 Religiosi sunt viri duplices 301.
 Remedium triplex contra diabolum 308, 309.
 Homo debet remittere 67.
 Ad remissionem peccati que requiruntur 67.
 Revelaciones S. Spiritus 355.

Revelaciones Johannis Ev. 267—272.
 Rex habet quod sibi pertinet ad regni tutelam 211.
 Reges pseudoapostolos debent exagitare de suis dominiis 131.
 — crebro peccant excommunicando et maledicendo insonibus 209.
 — debent Deo in puniendo inimicos ministrare 210.
 — sint subiecti omni creature 216.
 Ad regem licitum est appellare 209—212.
 Reges et milites pugnarent per rationem contra suos domesticos, inimicos ecclesie 102.
 Tres gradus sapientie regis 518.
 Regem oportet legios suos defendere 518.
 De rixis 415.
 Stat auctoritatem Romane curie cœsari 274.
 Romani pontifices non plus valent auctoritatem tribuere quam sacerdotes alii scienciores 274.
 Romipete porrigit pape petitiones 146.

S.

Sacerdos a Christo per se habet potestates et ordines 78.
 Utrum sacerdotium sit ordinum privatorum 312—314.
 De officio sacerdotis 17.
 Episcopus non debet suspendere sacerdotes qui evangelice predicant 131.
 Simplices tenentes suos defendere debent 131.
 Simplices sacerdotes nec non et quicunque plebeius potest conferre alteri graciā 43.
 Sacerdotes simplices sine prelatorum licencia predicare possunt 43, 74, 75—78.
 Constatipi sunt sacerdotes in claustris ut tetris carceribus 273.
 Sacerdotum pauperum evangelizacio prohibetur 272, 273.
 Sacramenta multum iuvant viantes 125.
 Nemo salvabitur nisi dona S. Spiritus habuerit 323.
 Apparicio gracie Salvatoris 31, 32.
 De benignitate et humanitate Salvatoris 40, 41.
 Modus salvandi fit per lavacrum regeneracionis 41.
 Sancti instituentes religiones privatas peccaverunt 347.
 Nasci ex sanguinibus, ex voluntate carnis oportet filios Dei detestari 408.
 Scriptura est verissima 171.
 Qui scripturam S. aliter intellegit quam S. Spiritus flagitat, hereticus est 217.
 In scriptura consistit sobrietas hominum 83.
 Veritates postillantes ex scriptura sacra exercere debent 120.
 Nulla circumstancia que non est fundabilis in scriptura constituit ordinem sive religionem 262, 263.
 De sectis privatis 232—239, 415, 416, 422.
 De sectarum fundacione 274.
 Secte novelle peccant in desiderio de habendo 25.
 Secte dicuntur seminare mendacia 127.
 — excedunt legem Jesu Christi 231.
 — infundibiles in Scriptura 174.
 Secte fictiones 128.
 Scete perturbant rempublicam 305.
 Stultum est ad sectas consulere 232.
 Christus nunquam sectas introduxit 127.
 De brachio seculari 101, 103.
 Sensatio quid est 184.
 Sensus quadruplex Scripturae S. 170—172.
 Sentire id invicem quid est 96.

Septuaginta translacio 516.
 Sobrietas 307.
 Sollicitudo 90, 307, 440.
 Sollicitudinem in Christum proicere debemus
 306, 307.
 Cause per quas erratur in intuitu speculari 244,
 245.
 Spernere salutem propriam quid est 157.
 Spes 10, 93, 94.
 Sufficiencia nostra ex Deo est 393.
 Nemo debet superbire 395.
 De suffragii 365, 382, 383, 284.
 Subici debemus superioribus 215.
 Supportare inv. quid est 117.
 Suscipere debemus in vicem 11.
 De suspensione 44—47, 61, 62.

T.

De temperancia 460.
 Temporalia bona debent a clero auferri 59, 159,
 299, 360, 370, 412.
 Temporalia viris perfectis impedimento sunt 21.
 — cum proximis communicanda sunt 250.
 Superfluitas in temporalibus 307.
 Domini temporales non debent exigere, nisi
 quod debet vite spiritus convenire 353.
 Non tempetemus Christum 366.
 Opera tenebrarum abicienda 3.
 Concilium Terremotus 292, 370—374, 390, 398,
 436, 440—444, 467, 468.
 Timor quintuplex 294, 295.
 Non debemus vadere ad vanas tradiciones 375, 376.
 Tribulaciones 94, 148, 449.
 Tyriaca quid est 183, 201.

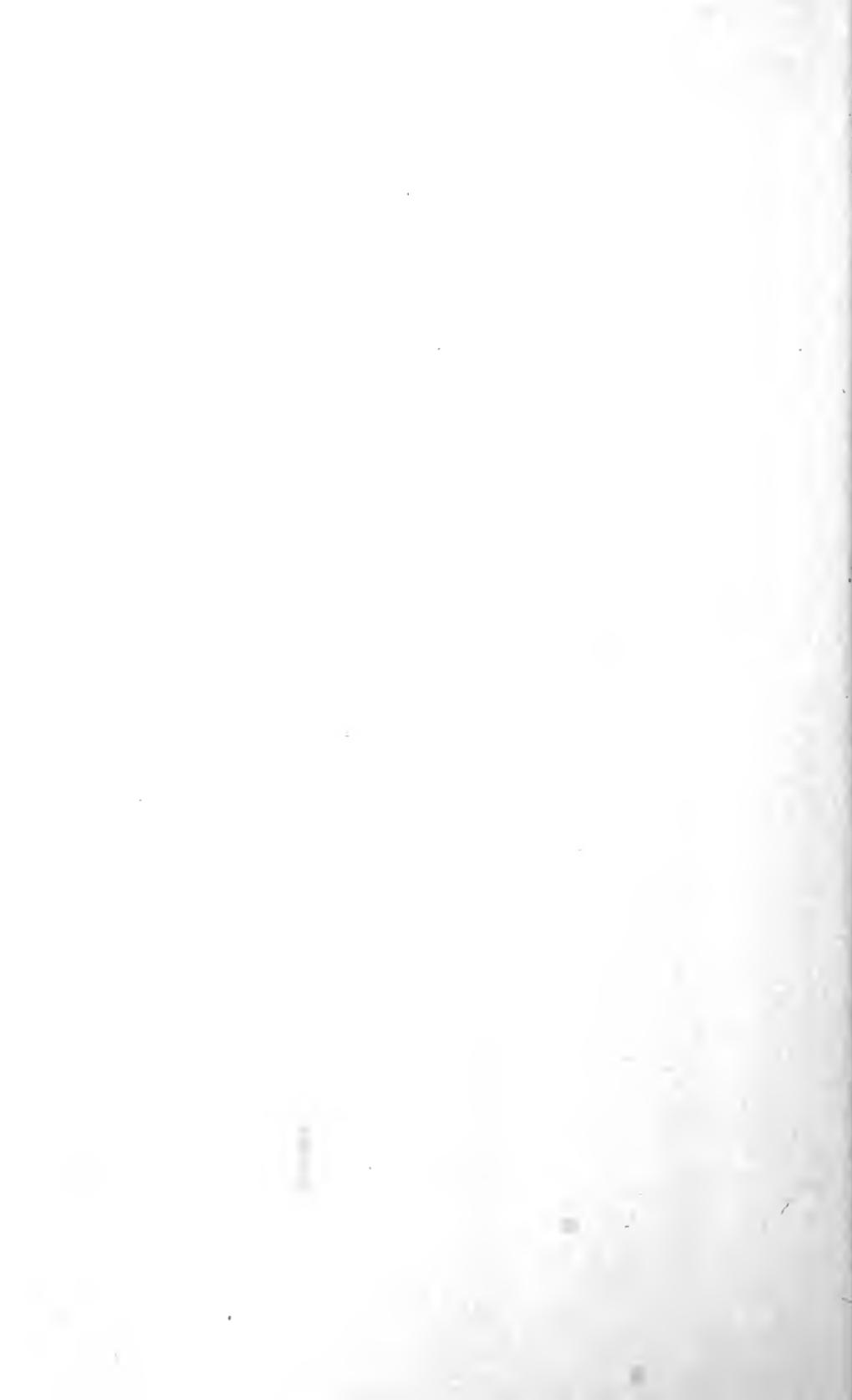
U. V.
 De beneficiis 415.
 De verbo Dei 214.
 Omnis veritas est Deus 190.
 Veritas evangelica 207.
 Vestimenta necessaria viatori 114.
 — fratrūm 362.
 Viantes necessitantur ad diligendum se in-
 vicem 113.
 Viator debet ingemiscere 317.
 Secundum quam regulam viare debemus 411.
 Utrum vicarius Christi possit conferre graciā
 42—44.
 Vigilancia contra diabolum 308.
 De virtutibus 40—48, 82, 92, 239, 240, 420—429,
 456—464.
 Adhesio bono virtutis 92.
 In sapientia non per se consistit virtus 82.
 Visio duplex, intuitiva et abstractiva 14³, 144.
 Vita nostra aptabitur secundum corporis et
 anime variam rationem 352.
 De unitate fidei 443.
 Utrum omnia membra ecclesie debent voluntati
 Dei concorditer copulari 86, 87.

W.

Wyclif, Conclusiones a concilio Terremotus
 dampnate 59, 347, 369, 370, 371, 380, 381,
 390, 391, 467, 468.
 — Dampnacio articulorum non caruit ca-
 lumpnia 347.
 — unde cepit originem ad dicendum de statu
 ecclesie 199.
 Canis niger mordet scripta magistri Wyclif
 188, 189.

Corrections.

Page	22, line	6, for subire (sic cod.) read superbire.
"	52, "	44, " Hebr. I, V.
"	54, "	37, " Apoc. XXI ^o .
"	57,	dūcitur
"	59,	42, " Fasc. Ziz. 51
"	67,	30, " cum multum
"	81,	33, " perocus
"	108,	26, " caveretur
"	138,	45, " II. Cor. XIII, 3
"	224,	39, " 829
"	222,	37, 38, " scri-ptura
"	239,	30, " mendicat
"	267,	42, " I. Cor. XXI, 9
		" Hebr. I, 5.
		" Apoc. XXI ^o , 1.
		" seducitur.
		" Fasc. Ziz. 251.
		" tamen multum.
		" persons (in the side-notes).
		" canit (?)
		" I. Cor. XIII, 3.
		" 298
		" scrip-tura
		" vendicat.
		" I. Cor. XV, 9.

- ☞ The Society's Issues for 1888 and 1889 will be sent only to those Members who have paid their Subscriptions. The Subscriptions for 1889 became due on Jan. 1, and should be paid at once to the Hon. Sec., J. W. STANDERWICK, Esq., GENERAL POST OFFICE, LONDON, E.C. Cheques to be crost, 'London and County Bank.'
-

The Wyclif Society.

*Sixth Report of the Executive Committee, for 1888.
(March, 1889.)*

1. <i>Half the Society's work done</i> , p. 1.	7. <i>Manuscripts copied</i> , p. 3. [p. 4.
2. <i>The Society's Books for 1888</i> , p. 1.	8. <i>Need of more Money and Editors</i> ,
3. <i>The Books for 1889</i> , p. 2.	9. <i>Thanks to Helpers</i> , p. 5.
4. <i>Advance Subscriptions, 1890</i> , p. 2.	10. <i>Miscellaneous</i> , p. 5.
5. <i>The Book in arrear for 1887</i> , p. 3.	<i>List of Publications</i> , p. 6.
6. <i>Books preparing in Editors' hands</i> , p. 3.	<i>Hon. Sec.'s Cash Account</i> , p. 7.
	<i>List of Officers, etc.</i> , p. 8.

1. The Committee have not yet reacht the point of their ambition, the getting of the Society's year's work out in the year; but they hope to attain it in this, which is the eighth of the Society's being. They are moreover able to announce that almost the whole of the Society's work is now in hand, only a few short Treatises remaining unallotted to Editors. The beginning of the end is thus apparent; and with steady support of Subscriptions from Members for another eight years, and diligent work on the part of Editors, the Society's work ought to be finisht, and one more of England's shames wiped out, its five-hundred years' neglect of its great Early Reformer's efforts to set right the teaching and life of his Chaucerian time.

2. The first volume of the Society's issue for 1888, the third of Wyclif's *Sermons*, edited by Prof. Loserth, is sent out with this Report. It deals with the same topics as the second volume, the evil and hollowness of the Pope's pretensions, the ill life of the Prelates, Monks, and Friars, the pressing need of Reform of all, the duty of the secular Power to carry out that reform, etc. The like outspeaking, the like denunciation of abuses, the like appeal for a pure and higher life, that were in the former volume, are found in the present one. The reality of the evils, the earnestness of the Reformer, none can doubt.

The second volume of the Society's issue for last year will be whichever of the following two books first leaves the press:—

De Apostasia, Book XI. of the *Summa Theologiae*, edited

2 § 4. *The Society's Books for 1888, 1889, and 1890.*

by Mr. M. H. Dziewicki, now printing at Fromme's, Vienna, two sheets up, the whole copy side-noted.

De Dominio Divino, edited by Dr. Reginald Lane Poole, lately re-collated by him in the Vienna University Library, with a long Appendix of the first four Books of the *De Pauperie Salvatoris* of Richard Fitz-Ralph, Archbishop of Armagh, to whose doctrine of Dominion, Wyclif owed much. This work is printing at the Clarendon Press, Oxford, and five sheets of it are in type.

3. That one of the two last-named books which last leaves the press will be the first volume of the Society's issue for 1889. The second will be, Vol. IV. of Wyclif's *Sermons*, edited by Prof. Loserth. It will include all those Sermons that are still in MS. only. Five sheets of this work are in type. The Committee trust that both these volumes will be out during the present year.

4. For 1890, Prof. Loserth will, with his unfailing and steady help to the Society, produce one volume, either of the *Opus Evangelicum* or the *De Eucharistia*. Of Dr. Herzberg-Fränel's edition of *De Simonia*, Book X. of the *Summa*, the whole is in type, tho without sidenotes. Dr. Rudolph Beer has copied from the unique MSS. the 13 *Quaestiones Logicae et Philosophicae*, and the *De Ente particulari*, and they are now at Fromme's press in Vienna. Mr. Dziewicki has in hand Shirley's copy of the *Logica*, and will send it to press with the *Logicae Continuatio* soon after the transcript of the latter (lately orderd) has been made. Mr. Dziewicki may also be able to prepare for the printer this year, *De Blasphemia*, Book XII. of the *Summa*, the editing of which Mr. T. A. Archer has been obliged by ill-health to give up.

Thus, either by the close of 1889, or during 1890, at least four of the books named in this Section 4, ought to be ready. If they are, the Committee will not put off the issue of them, but will send out two for 1890 and two for 1891, asking Members for *Advance Subscriptions for one of these years*. It will be a proud day for the Wyclif Society, which has been for eight years in annual arrear with its work, if it can, for a happy change, be a year in advance. Those Members who care enough for Wyclif to pay their advance subscription will get their books in advance; those who don't, will get their volumes (if they pay promptly) in the first week of January in the year the books are assignd to, instead of waiting for them, as heretofore, till the March or June of the year following. They will thus benefit by the generosity

of the Advance-Subscribers. If only the Society could, on this plan, get its remaining eight years' work done in four, the gain to all concernd would be great.

5. The volume in arrear for 1887, *De Officio Regis*, edited by Mr. A. W. Pollard, M.A., and Mr. Charles Sayle, B.A., is still, the Committee regret to say, unfinisht. But all its text and Indices are printed, and the Introduction is in type. It needs only a description of the MSS.

6. Through the Rev. Dr. Buddensieg, the Rev. H. Schnabel of Dresden has kindly undertaken to edit a volume of *Miscellaneous Treatises* by Wyclif, out of those mentioned on p. 4. Mr. M. H. Dziewicki has also agreed to edit other Texts for the Society besides those which he has now in hand.

Mr. F. D. Matthew has again been obliged to give all the time that he can spare the Society, to writing the side-notes to Prof. Loserth's volume, reading Dr. Poole's and Mr. Dziewicki's, and making suggestions with regard to them. He has been obliged to stop night-work at his own editions of Wyclif's Miscellaneous Tracts and *De Mandatis*, so that the appearance of these must be deferred till more leisure and stronger health come to him.

Dr. Buddensieg has done about a quarter of his edition of the *De Veritate*, but having accepted a call to the Head Mastership of a Public High School in Dresden, his new duties will compel him to set aside his Wyclif work for at least two or three years. Besides the remaining volume of *Sermons*, Prof. Loserth has kindly undertaken to edit Wyclif's *De Eucharistia tractatus major* (Shirley, No. 18), and he has also copied, and will edit, the *Opus Evangelicum, sive De Sermone Domini in Monte* (Shirley, No. 42). M. Patera is proceeding slowly with his edition of *De Potestate*. Mr. Hessels has laid aside his imperfect copy of *De Actibus Animaee*.

7. The following works are copied, and in Editors' hands, preparing for publication :

Summa Theologiae.

Book	I.	De Mandatis Divinis, ed. F. D. MATTHEW (nearly ready for press).
"	II.	De Statu Innocentiae. (Ditto.)
"	IV.-V.	De Civili Dominio, ed. R. L. POOLE, M.A., Ph.D. (Book III. was issued by the Society in 1884).
"	VI.	De Veritate S. Scripturae, ed. Dr. R. BUDDENSIEG.
("	VII.	De Ecclesia, was issued in 1885.
"	VIII.	De Officio Regis, ed. W. A. POLLARD, M.A., and C. SAYLE, B.A. (in the press for 1887).

4 § 7. *Work in hand.* § 8. *Need of more Money and Editors.*

- Book IX. De Potestate Papae, ed. A. PATERA.
 " X. De Simonia, ed. Dr. HERZBERG-FRÄNKEL (at press).
 " XI. De Apostasia, ed. M. H. DZIEWICKI (at press).
 " XII. De Blasphemia, ed. M. H. DZIEWICKI.
 Sermons, ed. Prof. J. LOSERTH, Ph.D. (Vols. I.-III. are out); IV. at press.
 Opus Evangelicum, sive De Sermone Domini in Monte, ed. Prof. J. LOSERTH, Ph.D. (preparing).
 Miscellaneous Tracts, ed. Rev. H. SCHNABEL, Dresden (43, 44, Shirley); Expositio S. Matth. c. xxiii. xxiv.; (54) Contra Magistrum Outredum de Ornesima; (55) Contra Willelmum Vynham; (48) De Servitute civili et Dominio seculari; (64) De Paupertate Christi; (77) De Ordine Christiano.
 De Dominio Divino, ed. R. L. POOLE, M.A. (at press).
 De Actibus Animae, ed. J. H. HESSELS, M.A.
 De Eucharistia tractatus major, ed. Prof. J. LOSERTH (preparing).
 Quaestiones logicae et philosophicae, and De Ente particulari, ed. RUDOLF BEER (at press).
 Logica et Logicae Continuatio, ed. M. H. DZIEWICKI (part done).

The following works were copied and placed at the Society's disposal by Dr. Buddensieg. The Rev. H. Schnabel and Mr. C. Sayle will edit some of them.

(23) De Eucharistia et Poenitentia, sive De Confessione.	(58) ad argumenta cuiusdam emuli veritatis.
(24) De Prophetia.	(59) ad xliv quaestiones.
(39) Sermo Pulcher.	(60) ad decem quaestiones.
(47) De Oratione Dominica.	—
(48) De Salutatione Angelica.	(61) Epistolae Octo.
—	(92) De Praelatis Contentionum.
Responsiones.	(94) De Graduationibus.
(57) ad Radulfum Strode.	(95) De Gradibus Cleri Ecclesiae.

Mr. J. H. BULLOCK, M.A., has copied Book I. of the De Ente, sive Summa Intellectualium.

Dr. RUDOLF BEER will shortly copy De Materia et Forma, Replicatio de Universalibus, and Differentia inter Peccatum Mortale et Veniale (Shirley, 6, 9, 28).

8. The Society wants more money and more Editors. Those few Members who have complained of the small issues of the Society, forget that nearly half their Subscriptions has had to be spent in copying (including Editors' journeys to examine or collate MSS.). The figures are as follows:—

	£	s.	d.		£	s.	d.		
Copying, etc.....	1882-3	295	16	0	Printing and Binding,	1883	22	15	6
	1884	195	0	0		1884	250	0	0
	1885	177	15	0		1885	198	2	2
	1886	103	12	6		1886	330	5	5
	1887	20	0	0		1887	393	1	8
	1888	87	9	0		1888	32	2	8
	£879	12	6		£1226	7	5		

Reasonable folk will see at once that with this great outlay on copying—an outlay without which the Society could not have moved a step—large issues of books have been impossible. Moreover, Members must remember that over £150 worth of work done for them has been paid, not by them, but by the Bishops' Fund (£100), and by the other donations to the Society which have amounted to £62 14s. The Committee cannot make bricks without straw. The Society's issues depend solely on the amount its Members subscribe; and if any Member complains of the smallness of the issues, he should feel bound in conscience to accompany his complaint with a £50 note in order that his grievance may be remedied. The Society has a big job in hand, the payment of England's debt to its great early Reformer's memory, the printing of all the Latin works he has left, in which the record and development of his ideas are to be traced. Many years of strenuous effort are needed for this task, both on the part of Members in general and the Society's Editors in particular. Much copying of MSS. has still to be done. New Editors for some of the Treatises already copied, and for those still untouched, are wanted. The preparation of a Wyclif MS. for press is no easy matter, as Dr. Poole explain'd in the Report for 1884; it often takes years of the scanty leisure which an Editor can spare from the other engrossing work of his life. Meantime the duty of subscribing Members is clear: to provide the money wanted for copying and printing; to pay their own Subscriptions promptly, and to canvas all their friends and acquaintances for more.

9. The Executive Committee repeat their thanks to the Society's Editors, Copiers, and Helpers, and specially to Prof. J. Loserth, Mr. F. D. Matthew, Dr. R. L. Poole, Mr. Bullock, etc. The Society's thanks are also due to the Governing Bodies of Trinity and Queen's Colleges, Cambridge; Trinity College, Dublin; and the University Libraries of Vienna and Prague, for loans of MSS. for the use of the Society's Editors.

10. The Subscription to the Society is One Guinea a year, payable on every First of January. The payment of five or ten years' Subscriptions in advance will help the Society's work. All Subscriptions and Donations,—which are much desired,—should be paid to the Hon. Sec., J. W. Standerwick, Esq., General Post Office, London, E.C., and Members will save both him and themselves trouble by sending him an

Order on their Bankers, in the following form, to pay their subscriptions:—

1888.

To Messrs. _____

Till further order, pay to the London and County Bank for The Wyclif Society, One Guinea now, and One on every following First of January.

(Signed) _____

The Society's Publications for 1882 and 1883 (£1 1s. each year) are:—*

- 1, 2. Wyclif's *Latin Polemical Works*, 2 vols. (with Facsimile of MSS.) edited by Dr. R. Buddensieg.

The Society's Publications (£1 1s.) for 1884 are:—

3. Wyclif's *De Civili Dominio*, Lib. I., edited by Dr. Reginald Lane Poole.
4. Wyclif's *De Compositio Hominis* (with Facsimile of the MS.), edited by Rudolf Beer.

The Society's Publications for 1885 (£1 1s.) are:—

5. Wyclif's *De Ecclesia* (with Facsimile of the MS.), edited by Prof. Loserth, Ph.D.
6. Wyclif's *Dialogus, sive Speculum Ecclesia Militantis*, edited by A. W. Pollard, M.A.

The Society's Publications for 1886 (£1 1s.) are:—

7. Wyclif's *De Benedicta Incarnatione* (with Facsimile of the MS.), edited by the Rev. E. Harris, M.A.
8. Wyclif's *Sermones*, Part I., edited by Prof. Loserth, Ph.D.

The Society's Publications for 1887 (£1 1s.) will be:—

9. Wyclif's *Sermones*, Part II., edited by Prof. Loserth, Ph.D. (*Issued.*)
10. Wyclif's *De Officio Regis*, edited by A. W. Pollard, M.A., and C. Sayle, B.A.

The Society's Publications for 1888 and 1889 will be chosen from:—

11. Wyclif's *Sermones*, Part III., edited by Prof. Loserth, Ph.D. (*Issued.*)
- Wyclif's *De Dominio Divino*, edited by Reginald Lane Poole, M.A., Ph.D.
- Wyclif's *De Apostasia*, edited by M. H. Dziewicki.
- Wyclif's *Sermones*, Part IV. and last, edited by Prof. Loserth, Ph.D.

The Society's Publications for 1890 will be chosen from:—

- Wyclif's *De Simonia*, edited by Dr. Herzberg-Fränel.
- Wyclif's *Quaestiones* and *De Ēnte particulari*, edited by Dr. Rudolf Beer.
- Wyclif's *Miscellaneous Treatises*, edited by the Rev. H. Schnabel.
- Wyclif's *De Eucharistia*, edited by Prof. J. Loserth, Ph.D.

* The very heavy outlay for copying in these years,—£295, see p. 4,—made the issue of more volumes in them impossible.

RECEIPTS AND PAYMENTS OF THE WYCLIF SOCIETY,
FROM 1ST JANUARY TO 31ST DECEMBER, 1888.

RECEIPTS.	PAYMENTS.
	£ s. d.
Balance, 31st December, 1888	178 11 9
By 4* Subscriptions of £5 5s. each	21 0 0
By 266 Subscriptions of £1 1s.	279 6 0
Less Bookseller's Commissions	1 4 5
Donations	278 1 7
	7 1 0
* Subscriptions	1882 6
"	1883 6
"	1884 4
"	1885 5
"	1886 6
"	1887 49
"	1888 189
"	1889 8
"	1890 7
"	1891 6
	286
	£ 484 14 4
	£ 484 14 4

Examined and found correct, { HENRY LEE.
S. J. GLOVER,

THE WYCLIF SOCIETY.

Patron.—His Grace the Lord Archbishop of Canterbury.

President.—His Grace the Lord Archbishop of York.

Vice-Presidents.—Most Rev. Lord Plunket, Archbishop of Dublin; His Grace the Duke of Devonshire, K.G.; Right Rev. Lord Bishops of Bath and Wells, Carlisle, Durham, Liverpool, London, St. Davids; Rt. Hon. Lord Ebury.

Executive Committee.—F. J. Furnivall, 3, St. George's Square, Primrose Hill, London, N.W., *Director*; Prof. Montagu Burrows, 9, Norham Gardens, Oxford; F. D. Matthew, Quarryton, Hayne Road, Beckenham, Kent.

Honorary Secretary.—J. W. Standerwick, General Post Office, London, E.C.

Local Honorary Secretaries.—*Ireland*—The Rev. C. H. H. Wright, D.D., Cliftonville, Belfast; *Scotland*—The Rev. James Kerr, 53, Dixon Avenue, Crosshill, Glasgow; *Wales (North)*—Principal Reichel, University College of North Wales, Bangor; *New South Wales*—Rev. E. Harris, Sydney; *Cheshire*—Rev. A. MacKinnal, Highfield, Bowdon, Cheshire; *Derby*—Rev. W. R. Linton, Shirley Vicarage, Derby; *Gloucester*—The Rev. J. J. Mercier, Kemerton, Tewkesbury; *Lancashire*—Jos. Thompson, Esq., 23, Strutt Street, Manchester; *Middlesex (West)*—The Rev. E. Chester Britton, Hermosa, Ealing; *Norfolk*—Rev. O. W. Tancock, Norwich; *Warwick*—T. B. Dale, Esq., Warwick; *Yorkshire (East Riding)*—The Rev. Horace Newton, Driffield; *Yorkshire (West Riding)*—Rev. J. N. Worsfold, Haddlesey, Selby.

Bankers.—The London and County Bank, Aldersgate Street, London, E.C.

DATE DUE

MAR 21 1986

GAYLORD

PRINTED IN U.S.A.

BOSTON COLLEGE

3 9031 01415636 8

374354

BR
75
.W8
v.7, pt. 3

Wycliffe.

Bapst Library
Boston College
Chestnut Hill, Mass. 02167

